فەرهەنگی زاراوەی ڕەخنەیی

ئینگلیزی - کوردی - فارسی

د. بەختیار سەجادی

فەرهەنگی زاراوەی ڕەخنەیی

ئینگلیزی-کوردی-فارسی

له بلاوكراوه‌كانی ماڵی وه‌فایی
ناونیشان: هه‌ولێر ـ فولكه‌ی زه‌راعه ـ نێو پاركی وه‌فایی
https://www.facebook.com/mali.wafai
٠٧٥٠٤٨٢٦٦٤٧

د. بەختیار سەجادی

پرۆفیسۆری هاوکار لە ئەدەبی ئینگلیزی، زانکۆی کوردستان، سنە، ئێران

- ناوی کتێب: فەرهەنگی زاراوەی ڕەخنەیی
- نووسەر: د. بەختیار سەجادی
- سەرپەرشتیاری چاپ: سۆران عەزیز
- نەخشەسازیی بەرگ: زاری
- پیتچنین: وریا دیوانی
- پێداچوونەوە: مەزهەر ئیبراهیمی
- چاپ: چاپی سێیەم، پێداچوونەی سێیەم/ ٢٠٢٢
- تیراژ: ١٠٠٠ دانە
- نرخی: ١٢٠٠٠دینار
- لە بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی پەرتووکخانە گشتییەکان ژمارە (٦٧)ـی ساڵی ٢٠٢٢ـی دراوەتێ.

فەرهەنگی زاراوەی ڕەخنەیی

ئینگلیزی-کوردی (ناوەندی و سەروو)-فارسی

چاپی سێیەم، پێداچوونەی سێیەم

د. بەختیار سەجادی

پرۆفیسۆری هاوکار لە ئەدەبی ئینگلیزی

ئەندامی توێژینگەی کوردستان‌ناسی

زانکۆی کوردستان، سنە

ماڵی وەفایی، ۲۰۲۲

پێشەکی

پەنجا خاڵ

لەسەر زاراوەسازی و وەرگێڕانی چەمکەکان

پێشەکی

وتەی دەستپێک

یەکێک لە گرفتە سەرەکییەکانی بەرهەمهێنان و وەرگێڕانی دەقی سەر بە لقە جیاجیا زانستییەکان بۆ توێژەر و وەرگێڕی کوردینووس بریتییە لە چۆنیەتیی بەکارهێنان و وەرگێڕانی زاراوە و چەمکە زانستی و تیۆرییەکان. ئەم گرفتە لەو زمانانەی نزیکایەتییان لەگەڵ لاتیندا هەیە و ئەو زمانانەی پاش نەمانی لاتین گەشەیان کرد کەمتر وەبەرچاو دەکەوێ. گرنگایەتیی چەمک و زاراوە پسپۆڕانەکان گەیشتۆتە ئەو ئاستەی تەنانەت لەو زمانانەشدا کە لە ژێر کاریگەریی لاتینداان بەشێک لەو زاراوانەی ڕەگیان لە لاتیندایە بوونەتە خاوەنی پێناسەی جیاواز. بۆیەش لە سەرەتای لێکۆڵینەوەگەلی ئەکادێمیکدا – بە هەر زمانێک بێت – توێژەر پێویستە ئاماژە بۆ پێناسە و واتا جیاجیاکانی ئەو چەمکانە بکات کە لەو لێکۆڵینەوەیەدا دەوری سەرەکییان هەیە لە بەرەوپێشبردنی باسەکەدا. لە کوردیدا، سەرەڕای چەندین هەوڵی بەنرخی تاکەکەسی و تەنانەت دامەزراوەییش، گرفتی زاراوەسازی و وشەڕۆنان هێشتا هەر لە گۆڕێدایە و چارەسەر نەبووە. ئەم گرفتە تا ڕادەیەک لە زمانی فارسیدا چارەسەرکراوە و لە هەندێ زمانی تردا وەک عەرەبی بە شێوەی کەمتاکورت هەر ماوەتەوە. لە زمانی کوردیدا، بەڵام، بێجگە لە پێویستیی سەرنجدان بە پێناسەی جیاجیای چەمکەکان بە گوێرەی لق و ڕێبازە جیاوازەکان، ئەمە خودی داهێنان یان وەرگێڕانی ئەو چەمکانەیە کە وەک گرفتێکی سەرەکی لە بەردەم توێژەردا قوت دەبێتەوە.

زاراوەسازی، وشەڕۆنان و هاوواتادانان بۆ چەمکە زانستی و تیۆریکەکان، پێوەندیی ڕاستەوخۆیان هەیە لەگەڵ بابەتی پەرەسەندنی زماندا. هەندێ هۆکاری دابینکەری ئاستی گەشەسەندوویی زمان لە یەکەم هەنگاودا دەگەڕێتەوە بۆ تایبەتمەندی و توانستی ئەو زمانە لە ڕووی بەرهەمهێنانی زاراوەگەلی نوێوە. بەختەوەرانە زمانی کوردی خاوەنی بەشێکی زۆری ئەو مۆرکانەیە و لەم ڕووەوە بە زمانێکی دەوڵەمەند دادەنرێت، بەڵام ئێستاشی لەگەڵدا بێت ئێمەی کورد خاوەنی قامووسێکی گشتگیر سەبارەت بە زاراوەگەلی زانستە مرۆییەکان نین کە لە لایەن بەشێکی زۆری توێژەرانی کوردی‌نووسەوە وەک پێوەر بەکار بهێنرێت. ئەوڕۆکە یەکێک لە مژارە هەرە جیدییە پێوەندیدارەکان بە زمانی کوردییەوە بریتییە لە پرسی زێدە گرنگی زاراوەسازی و وشەڕۆنان. «زاراوەناسی» لێرەدا وەک هاوواتای تێرمینۆلۆجی (terminology) بەکار هێنراوە، کەچی وەک دەزانرێ، دەشکرێ بە مانای دیالێکتۆلۆجی (dialectology) دابنرێ، کە دیارە لێرە ئیدی مەبەستمان «زارناسی» (گویش‌شناسی) نییە. لە کوردیی ناوەندیدا، «زاراوە» هاوکات بۆ term و dialect بەکار ئەهێنرێ؛ لە کوردیی سەرووشدا بۆ زاراوە و چەمک بە مانای term و concept کەڵک لە têgeh وەردەگیردرێت. هەر لەبەر ئەم هاوشێوەییە زاراوەناسانەیەش، پێشنیاز کراوە لە بری دیالێکتۆلۆجی «زارناسی» بەکار بهێندرێت.

زاراوەسازی بۆ چەمکەکانی زانستە مرۆییەکان جیاوازیی زۆری لەگەڵ وشەڕۆناندا هەیە و تەنانەت ناشبێ لەگەڵ هاوواتادانان بۆ زاراوە پیشەیی و زانستییە تایبەتەکاندا بە یەکێک دابنرێت. وشەڕۆنان ڕواڵەتێکی گشتی و گشتگیر و جەماوەریی هەیە و زاراوەسازی تا ڕادەیەک پسپۆڕانە و سنووردارترە و تایبەتە بە لقە جیاجیاکانی زانستە مرۆیی و ئەزموونی و پزیشکییەکان؛ دیارە زاراوەسازیی زانستی بواری گشتگیربوون و چوونە نێو خەڵکیشی هەیە. زاراوە پیشەیی و زانستییە تایبەتەکان، بە پێچەوانەی وشەڕۆنانەوە، هەر تەنیا لە لقێکی دیاریکراوی زانستدا و بە شێوەیەکی شاز و پسپۆڕانە دێنە بەکارهێنان و لە شوێنەکانی تردا مانای خۆیان دەدۆڕێنن، یان لەوانەشە بێجگە لە مەبەستی تایبەتی خۆیان هیچ مانایەکی دیکە بەدەستەوە نەدەن. بۆ ڕوون-کردنەوەی ئەم بابەتە نموونەیەک لە زاراوەناسیی دەقەری لێکۆڵینەوەی ئەدەبی و ڕەخنەیی دەهێنمەوە. زاراوەناسیی ئەدەبی بە سەر سێ بەشی گشتیدا دابەش دەکرێت کە بریتین لە: ١) زاراوە ئەدەبییەکان (literary terms) کە دوو بەشی گەورەی هونەرگەلی گوتەیی (figures of speech) و هونەرگەلی واتایی (figures of thought) دەگرنەوە؛ ٢) زاراوە ڕەخنەییەکان (critical terms) کە بریتین لەو چەمک و زاراوە پسپۆڕانەگەلەی لە سەر دەستی ڕەخنەگر و

بیرداڕێژانی ئەدەبییەوە هاتوونەتە نێو زمانەوە و بەشێک لە چوارچێوەی مەعریفیی سیستەمی ڕەخنەکاریی بەرباس پێکدەهێنن؛ ٣) زاراوە تیۆریکەکان (theoretical terms) کە پتر هەندێ چەمکی دەرهەست و تیۆریکن و بە لێشاو لە دەقە تیۆریک و فەلسەفییەکاندا دەردەکەون. زاراوەکانی هەر سێ گروپەکە لە دەرەوەی بازنەی خۆیان خاوەنی فرەپاتییەکی کەمن و هەر چەشنە هەوڵێک بۆ هاوواتاسازییان دەچێتە خانەی زاراوەسازییەوە و مەرج نییە وەک وشەڕۆنان سەیر بکرێن؛ هەر بۆیەش لە زۆربەی حاڵەتەکاندا بۆ خوێنەر و بیسەری ئاسایی نامۆ دەنوێنن. بە پێچەوانەوە، وشەڕۆنان ڕواڵەتێکی گشتیتری هەیە. ئێمەی کورد نەک هەر لە زاراوەسازیی پسپۆڕانەدا بەڵکوو تەنانەت لە وشەڕۆنانی گشتیشدا بەو شێوەیەی پێویستە کارمان نەکردووە، ئەمەش لە کاتێکدایە پرسەکە وەک پێویستییەکی حاشاهەڵنەگر خۆی دەرخستووە.

کورتەمێژووی زاراوەسازی لە زمانی کوردیدا

یەکەم هەنگاوەکان بۆ زاراوەسازی لە کوردیی ناوەندی و سەروودا لە ڕۆژنامە و بڵاوکراوەکانی دەستپێکی سەدەی بیستەمدا هەڵگیران. گەرچی پێشتر لە بەرهەمی شاعیرانی کلاسیکی کوردیی ناوەڕاست و کۆتایی سەدەی نۆزدەهەمدا هەوڵی داهێنانی وشە و لێکدراوی نوێ وەبەرچاو دەکەوێ، بەڵام ئەو نموونانە دەچنە خانەی داهێنانی ئەدەبییەوە. هەوڵەکان بۆ زاراوەسازی لە کوردیی ناوەندیدا لە دەستپێکی سەدەی بیستەمەوە تا ئێستا و بەبێ پچڕان بەردەوامن، بەڵام ڕەوتەکە لە کوردیی سەروودا، سەرەڕای بووژانەوەی سەرنجڕاکێشی زمان و وێژە و ڕۆژنامەڤانی لە سەرەتای سەدەی بیستەمدا و نەخاسما لە ئیستانبۆڵ، بەداخەوە ماوەیەکی کەم پاش کۆتایی شەڕی یەکەمی جیهانی دامرکا. لە کوردستانی باکوور و ڕۆژئاوادا بە هۆی هەندێ هۆکاری دیار و لەوانە سانسۆری توندی سەر هەر جۆرە بەکارهێنانێکی زمانی کوردی و هەر چەشنە هەنگاوێک لە پێناوی زمانی کوردیدا بۆ ماوەی لانی کەم نیو سەدە، هەوڵەکان لەم دەڤەرەدا بە ناتەواوی و نیوەچڵی مانەوە. هەوڵەکان بە مەبەستی زاراوەسازی لە کورمانجیدا لە دەرەوەی کوردستان و لە ناوەڕاستی سەدەی بیستەمدا لەسەر دەستی ڕۆشنبیرانی کورد وەک بەدرخانەکان و مامۆستایانی کوردیNووسی دانیشتووی یەکێتیی سۆڤیەت هەر بەردەوام بوو، بەڵام هەنگاوی پتەوتر لەم ڕووەوە لە لایەن نووسەران و توێژەرانی باکووری کوردستانەوە لە هەشتاکان و بە تایبەت نەوەدەکانی سەدەی بیستەمدا هەڵگیران. دواتر لە

دستپێکی سەدەی بیستویەک و هاوکات لەگەڵ گەشەی ئینتێرنێتدا ئەو ڕەوتە گیانێکی تازەی گرتە خۆی و ئێستاش هەر بەردەوامە. نووسەران و توێژەرانی کورمانجی‌نووس بۆ هاوواتای کوردیی هەندێ وشە و زاراوە و دەستەواژە کەڵک لەو هاوواتاگەلە وەردەگرن کە لە ناو کوردیی ناوەندیدا مسۆگەر بوونە؛ بە پێچەوانەشەوە، توێژەر و وەرگێڕی کوردیی ناوەندی زۆر جار ئەو هاوواتایەنە بەکار ئەهێنن کە لە کورمانجیدا سەقامیان گرتووە.

ڕەوتی زاراوەسازی لە کوردیی ناوەندیدا بە بەراورد لەگەڵ کوردیی سەروو بەهێزتر و بەرفراوانترە و خاوەنی پاشخانێکی دەوڵەمەندترە. هاوکات لەگەڵ وەستانی ڕەوتی زاراوەسازیی کوردیی سەروو لە قۆناغە جیاجیاکانی سەدەی بیستەمدا، هەوڵەکان لەم پێناوەدا لە کوردیی ناوەندیدا درێژەیان هەبووە. ڕۆژنامەنووسان، نووسەران و توێژەران و تەنانەت شاعیرانی باشوور و ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە دووتوێی لاپەڕەکانی گۆڤار و ڕۆژنامەکانی نیوەی یەکەمی سەدەی بیستەمدا هەندێ هەوڵی ناوازەیان لەم بەستێنەدا بە ئەنجام گەیاند. یەکەم ناوی درەوشاوە لەم ڕووەوە حسێن حوزنی موکریانی بوو کە یەکەمین چاپخانەش لە کوردستانی باشوور هەر ئەو دایمەزراند. وشەی «مێژوو» ڕۆنراوەی ئەوە و بۆ کۆمەڵێ زاراوەی نوێی دیکەش پێشنیازی پێشکەش کردووە. بۆ نموونە، ئەوەی ئەمڕۆ ئێمە بە «ڕۆژهەڵاتناس» دەیناسین لە سەر دەستی ئەو بە شێوەی «ڕۆژهەڵاتیەوان» بەکارهاتووە. بەم چەشنە گوڕ و تینی زیاتر بەخشرایە ڕەوتەکە و بەردەوام بوو. ڕەفیق حیلمی، تۆفیق وەهبی، شێخ نووری و گۆران بە هۆی پێشکەشکردنی ئەو نووسینانەی دەچوونە خانەی نائەدەبییەوە و زیاتر لە ڕواڵەتی پەخشان و وتاری زانستیدا ئاراستە دەکران دەوری گرنگیان گێڕا لە گەشەی زاراوەسازی لە کوردیی ناوەندیدا. وشەی «شانۆ» لە لایەن گۆران-ەوە داهێنرا و ئەمەش دەرخەری ئەو خوازیاری و داگەڕانە بوو کە لە ناو توێژی ڕووناکبیری ئەو سەردەمە بۆ خەملاندنی زمانی کوردی لە سەردەمی مۆدێرندا هاتبووە ئاراوە. جەمال نەبەز لە ۱۹٦۰دا *هەندێک زاراوەی زانستی*-ی بە کوردی و عەرەبی بڵاوکردەوە. هەر لەو ساڵەدا لقی نەقابەی مامۆستایان لە سلێمانی کتێبێکی بڵاوکردەوە بە ناوی *زاراوەی زانستیی کوردی*. چاپبوونی فەرهەنگی پێنجزمانیی *کوڵکە زێڕینە* لە لایەن گیو موکریانی-یەوە بە کوردی، فارسی، عەرەبی، فەرەنسی و ئینگلیزی لە ساڵی ۱۹٦٦دا خێرایی و گرنگایەتیی زیاتری بەخشی بە ڕەوتەکە.

زاراوەسازی لە زمانی کوردیدا، وەک بەو نموونانەی سەرەوەدا دیارە، سەرەتا لە دوو بواری زمانناسی و ئەدەبدا گەشەی بەرچاوی بە خۆیەوە بینی. ژمارەی فەرهەنگەکانی پێوەندیدار بە

لایەنە جیاجیاکانی زمانناسییەوە لە حەفتاکاندا و لە باشوور بە شێوەیەکی بەرچاو گەشەی کرد. هۆکارەکەش بۆ چالاکیی بەشەکانی زمانی کوردی لە زانکۆکان و کۆڕی زانیاری کورد و هەروەهاش بۆ پێوەندیی نێوان ئەم ناوەندانە لەگەڵ ئەنستیتۆتی زانستە ڕۆژهەڵاتییەکان لە سۆڤیەت و بە تایبەت لە سەینت پیتێرزبورگ دەگەڕایەوە. هەر تەنها لە بواری بوێژ و دەربڕینە زمانییەکاندا چەندین فەرهەنگی ئیدیۆم و زاراوە بە زارە جیاجیاکان و بە عەرەبی و ڕووسیش لە چاپ دران. لە بەشی ئەدەبیشدا، عەلائەدین سەجادی لە کۆتایی حەفتاکاندا کۆمەڵێ زاراوەی بۆ یەکەم جار لە کتێبی *خۆشخوانی*دا وەک هاوواتای هونەرە ئەدەبییەکانی وێژەی فارسی و عەرەبی بەکارهێنا. گەر چاوێک بە پێشەکیی کتێبی ناوبراودا بخشێنین، تێدەگەیین باسوخواسی داهێنانی وشە و زاراوەی نوێ لەو سەردەمەشدا ڕەخنەی زۆری لێ گیراوە. ئەمەش ئا تەو ئاستە سەجادی ناچارە بۆ ڕۆنانی خودی زاراوەی خۆشخوانی کۆمەڵێ بەڵگە و هۆ بهێنێتەوە و لە کۆتاییشدا ئاماژە بۆ ئەوە دەکات ئەم ڕەوتە لە هەموو زمانێکدا هەیە و نابێ ببێتە هۆی ڕەخنە و ڕەخنەکاری.

ڕەوتی وشەڕۆنان و زاراوەسازی لە ڕۆژهەڵاتی چارەکی یەکەمی سەدەی بیستدا، بە هۆی کەمبوونی ژمارەی چاپەمەنییە کوردییەکان بە بەراورد لەگەڵ ئەو ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییانەی لە بەغداد و سلێمانی دەردەچوون، کز و لاواز بوو. بەڵام، لە بڵاوکراوەکانی سەردەمی کۆماردا ئەم بابەتە بە شێوەیەکی شیاو بووژایەوە و کۆمەڵێ وشە و زاراوەی نوێ بە سەرنجدان بە مۆرکی ڕەسەنایەتیی زمانی کوردی ناسێندران و هەندێکیشیان داهێنران. تەمەنی کورتی کۆمار کە تا بەر لە ڕووخانی بووبووە هۆی گەشانەوەی زمان و وێژە و هونەر لەو قۆناغەدا هۆکار بوو بۆ وەستانی ئەو ڕەوتە لە ڕۆژهەڵات بۆ ماوەی چەندین ساڵ.

تەشقی کارەکان لە ئاقاری زاراوەسازیدا دەگەڕێتەوە بۆ دامەزراندنی کۆڕی زانیاریی کورد لە بەغداد، لە سەرەتای حەفتاکاندا. دامەزراندنی بەشی کوردی لە زانکۆی بەغداد چەند ساڵێک بەر لە دامەزراندنی کۆڕ بەستێنی بۆ ئەو ڕەوتە خۆش کردبوو. هەندێ مامۆستای شارەزا و خەمخۆری زمانی کوردی وەک مەلا عەبدولکەریم مودەڕس، حەمەی مەلا کەریم، مەسعوود محەمەد و ئەو ئەندامانەی کۆڕ کە پسپۆڕییان زمان و زمانەوانی بوو، دەستیان کرد بە ڕۆنان و دانانی وشە و زاراوەی نوێ. دواتر، زاراوەسازی لە بەکوردیکردنی کتێبەکانی قوتابخانەکانی سیستەمی پەروەردە وەک پێویستییەک خۆی دەرخست و هەندێ مامۆستای دڵسۆزی وەک شوکور مستەفا، کامیل حەسەن بەسیر و ئەندامانی دیکەی لێژنەکە دەستی

بالآیان هەبوو لە دانانی زاراوەکان؛ ئەمە یەکەم قۆناغی هەستکردن بە پێویستیی حاشاهەڵنەگری زاراوەسازی بوو. لە پاڵ ئەمانەشدا، لە چەند ژمارەیەکی گۆڤاری زانکۆی سلێمانی لە ناوەڕاستی حەفتاکانی سەدەی پێشوودا هەندێ هەوڵی باش لەم ڕووەوە ئەنجام دران. گەرچی لە حەفتاکان و هەشتاکاندا فەرهەنگی جیاجیای ئەدەبی و زمانناسانە و زانست، پتر عەرەبی-کوردی و عەرەبی-ئینگلیزی-کوردی، لە چاپ دەدران، بەڵام لە دوای ڕاپەڕینەوە دەیان فەرهەنگی جیاواز لە بوارە جیاجیاکاندا وەک دەروونناسی، کۆمەڵناسی، ئابووری، جوگرافی، بیرکاری، و زیندەوەرناسی، پزیشکی، ڕاگەیاندن و تەنانەت ئەستێرەزانی کەوتنە بەر دەستی خوێنەران.

پاش ڕاپەڕین ڕەوتی زاراوەسازی گوڕ و تینێکی تازەتری گرتە خۆی. لەم قۆناغەدا کاروباری دیوانیی حوکمڕانیی کوردی پێویستی بە هاوواتای کوردیی زاراوە جیاجیاکان بوو و بە هیچ شێوەیەک نەدەکرا پشتگوێ بخرێ. تا کەنگێ وشە و زاراوەی عەرەبی لە ناو دوو کەوانەدا لە نامەی ئیداریدا خۆی بنوێنێ؟ بەڵام سەرەڕای ئەم پێویستییەش دیسانەوە هەوڵی جیدی و دامەزراوەیی بۆ ئەم کارە نەدرا و هەنگاوەکان زیاتر تاکەکەسی بوون. بڕیاری دانانی کۆڕی زانیاریی کوردستان لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە لە هەولێر لە ساڵی ١٩٩٨دا — کە لە ڕاستیدا لە کۆتاییی ٢٠٠١دا بە شێوەی دامەزراوەیی دەستی بە کار کرد و دواتر لە ٢٠٠٨دا ناوەکەی بۆ ئەکادێمیای کوردی گۆڕدرا — مزگێنیبەخشی ئەنجامدانی کاری گەورە بوو لەم بوارەدا. شوکور مستەفا لە ژمارەی یەکەمی گۆڤاری *ئەکادیمی*دا وتارێکی تێروتەسەلی بە ناوی «ئەکادێمیا، فەرهەنگستان، زاراوەڕۆنان» نووسی و بە وردی باسی لەسەر مێژوو، لقەکان، پێویستی و بایەخی زێدە گرنگی «زاراوەسازی»، «زاراوەدانان» و «زاراوەڕانان» کرد و هاوکات ئاماژەشی بۆ کۆمەڵێ ڕێسای گرنگی بوارەکە کرد، بە تایبەت لە زمانی کوردیدا. شوکور مستەفا لەو وتارەدا باس لەوە دەکات کە هەر دە لیژنەکەی کۆڕی زانیاریی کورد لە بەغداد «بایەخیان بە زاراوەدانان دەدا» (٢٠٠٢: ١٣١). سەبارەت بە کارەکانی کۆڕی زانیاریی کوردستانیش گەرچی باسی پێنج لیژنەی سەرەکیی ئەو کۆڕە دەکات بەڵام هاوکات ئاماژەش بۆ ئەوە دەکات کە «١٤-١٥ لیژنە بۆ بە زاراوەکانی کتێبە فێرگەییەکاندا چوونەوە، داندراون و لە کاتی دیاریکراوی خۆیاندا ئەو کارە ئەنجام دراوە» (١٣٤). جێگای سەرنجە کە پاش بیست ساڵ لە دەرچوونی ئەو نووسینە بەپێزە هێشتا لیژنە تایبەتمەندەکانی کۆڕ بۆ زاراوەسازی دانەمەزراون و یاخود چالاک نین و ئەو جۆرەی چاوەڕوان دەکرا کارەکە سەری نەگرت. گەر ئاوڕێک لە وتارە بڵاوکراوەکانی نزیکەی پەنجا ژمارەی گۆڤاری ئەکادێمیای کوردی لە بیست

ساڵی ڕابردوودا بدەینەوە، تێدەگەیین زۆربەی توێژینەوەکان تەرخان کراون بۆ مێژوو، فۆلکلۆر، شیعری کلاسیک، ناساندنی داهێنەرە ئەدەبییەکان، ڕۆژنامەگەری، ڕێزمان، زارناسی و خوێندنەوەی بەرهەمە ئەدەبییەکان. لەم گۆڤارەدا جێگای چۆڵی بابەتە پێوەندیدارەکان بە یاسا و ڕێساگەلی بواری وشەڕۆنان و زاراوەسازییەوە — کە ئەرکیشی دەبێ هەر ئەوە بێت، ئەگینا ئەو بابەتانەی سەرەوە لە گۆڤارە زانکۆییەکانیشدا بڵاودەکرێنەوە — بە زەقی دیارە.

لە بیست ساڵی ڕابردوودا، چ لە لایەن ئەکادێمیای کوردی و چ لە لایەن کەس و ناوەندەکانی ترەوە لە باشوور و ڕۆژهەڵات، کۆمەڵێ فەرهەنگی زاراوەی جیاجیا سەبارەت بە یاسا، ئابووری، کارگێڕی، ژمێریاری، بیرکاری، پزیشکی و هتد بڵاوکرانەوە. پێویستییەکانی خوێندن لە قوتابخانە و زانکۆکاندا و سەرهەڵدانی چەندین گۆڤار لەسەر لقە زانستییەکان ڕەوتەکەی گەشاندەوە. هاوکات دامەزراندنی دەیان کاناڵی تەلەڤیزیۆنی لە لایەکەوە و نامەکاری و کاروباری ئیداری کە تێکڕا بە کوردی بوون، لە لایەکی ترەوە، پێویستیی وشەڕۆنان و زاراوەسازییان زیاتر لە جاران بەرجەستە کردەوە. لە پاڵ ئەمانەشدا لە ناوەندەکانی بڵاوکردنەوە و ڕاگەیاندندا کۆمەڵێ کاری گرنگ لەم ڕووەوە ئەنجام دران؛ وەک دەزگای سەردەم لە سلێمانی کە گۆڤاری *زانستی سەردەم*ـی بڵاوکردەوە و هەوڵەکانی کۆچکردوو ئەکرەم قەرەداغی لەم بوارەدا جێگای بیرهێنانەوە و پێزانینە.

یەکێک لە هۆکارە سەرەکییەکانی گرنگیی‌نەدانی نووسەرانی کورد بە بابەتی زێدە هەستیاری زاراوەسازی ئەوەیە کە زۆرینەی ئەو کەسانە، تەنها لە ناو زمان و ئەدەب و نووسینی کوردی یان زمانەکانی دراوسێدا کار دەکەن و کەمتر ئاگاداری ئەو زمانانەن کە بوونەتە بەرهەمهێنی زاراوەی زانستی و تەکنیکی. گەر دەشیزانن، ئەوا لە بواری مێژوویی یان ڕۆژنامەوانی و سیاسەتدا دەشوغڵێن و کەمتر ئاوڕ لە ڕەوتی پەرەسەندنی بەشە زانستییەکانی تر دەدەنەوە و یاخود لەگەڵ دەقی ئەو بوارانەدا بە شێوەی ڕاستەوخۆ ڕووبەڕوو نابنەوە و لەگەڵیان زۆرانبازی ناکەن. بە دیاریکراوی مەبەستم ئەوەیە بەشێکی زۆری نووسەرانی کورد ئاگاداری ڕێبازە تازەکانی ڕەخنە و تیۆریی ئەدەبی و فەرهەنگی نین و گەر لەو دەڤەرەشدا کار دەکەن سەرچاوەکانیان بە عەرەبی و فارسی و تورکین، کە ئەوانیش بۆخۆیان لە ئینگلیزی و فەرەنسی و زمانی ترەوە وەرگێڕدراون. کاریگەریی زۆری دوو نەریتی سۆڤیەتی و عەرەبی لە باسوخواسەکان سەبارەت بە لێکۆڵینەوەی زمانی و ئەدەبی لە باشووری کوردستان هۆکارێکی تری بایەخنەدانە بەم پرسە. فۆرماڵیزم یەکەمین ڕێبازی ڕەخنەیی مۆدێرن بوو لە ڕەخنەی ئەدەبیدا کە لە مۆسکۆ

و سەینت پیتێرزبورگ سەری هەڵدا کەچی سەرجەم ئەو مامۆستا و خوێندکارە کورد و غەیرە کوردانەی لە سۆڤیەتی پێشوودا بە توێژینەوەی زمانی و ئەدەبییەوە سەرقاڵ بوون، باسیان نەدەکرد. لە وڵاتانی عەرەبیشدا هەوڵەکان لەم ئاقارەدا، بە پێچەوانەی زمانی فارسی، پەرەیان نەسەندووە.

سەرجەم ئەو هۆکارانەی سەرەوە وای کرد زۆربەی توێژەران و نووسەران لە سەرەتاوە کە چاویان بە بەرهەمێکی لەم چەشنە دەکەوت بە تیز و توانجەوە قسەیان لەسەر دەکرد. بەڵام تێپەڕبوونی ساڵەکان و قوتبوونەوەی پێداویستییەکانی ژیانی ئەمڕۆ وای کرد تەنانەت ئەوانەش کە ڕۆژگارێک بە توانجەوە باسیان لە زاراوەسازی دەکرد، بگەنە ئەو قەناعەتەی کە ئەمە پێویستییەکی حاشاهەڵنەگرە و هەر بۆیەش ئێستا بۆخۆیان بوونەتە لایەنگری بابەتەکە. خاڵی گرنگ لێرەدا ئەوەیە ناوەند و دەزگا و گۆڤارە پێوەندیدارەکان لە هەموو بەشەکانی کوردستان، تەنانەت ئێستاش، بە شێوەیەکی جیدی ڕووبەڕووی ئەم پرسە نابنەوە.

لە کوردستانی ئێراندا، پاش ئەو هەوڵە بەنرخانەی سەردەمی کۆمار، دیسانەوە وەک ئەوەی لە باکووری پاش شەڕی یەکەمی جیهانی ڕووی دا، ڕەوتەکە تووشی نسکۆ بووەوە. بێجگە لە چەند هەوڵێکی تاکەکەسی و ژمارەیەکی کەمی بڵاوکراوە و وێستگەی ڕادیۆیی لە پەنجاکان بۆ حەفتاکانی سەدەی بیستەمدا، هەنگاوێکی ئەوتۆ لەم ڕووەوە تا شۆڕشی ١٩٧٩ نابیندرێ. هەوڵەکان لەم بوارەدا لە کوردستانی ئێراندا زیاتر تاکەکەسی بوون و یاخود لە شێوەی گرووپی بچووکی چەندکەسیدا بە ئەنجام دەگەیشتن. دامەزراندنی ناوەندی سەلاحەدین ئەیووبی لە ورمێ و دەرکردنی گۆڤاری *سروە* و چەند ساڵ دواتر دەرچوونی گۆڤاری *ئاوێنە* لە تاران، ڕواڵەتێکی نیمچەدامەزراوەیی بە ڕەوتی زاراوەسازی بەخشی. ئەو گۆڤارانە گەرچی لە زۆر لایەنەوە خزمەتی بەرچاویان بە زمان و وێژەی کوردی کرد، بەڵام لەم ڕووەوە بە بێهێزییەوە دەرکەوتن و مرۆڤ دەکارێ بێژێ ئەو دوو گۆڤارە، وەک تاقە مەکۆی قایمی زمانی کوردی بۆ نزیکەی بیست ساڵ لە ڕۆژهەڵات، زۆر بە هەڵکەوت و بە ناڕوونی و بە کەمتەرخەمییەوە ئاوڕیان لە پرسی وشەڕۆنان و زاراوەسازی دایەوە.

لە ڕۆژهەڵاتی کۆتایی سەدەی بیستەمدا ئەم پرسە زیاتر گرنگیی پێدرا و یەکێک لە هۆکارەکانی بریتی بوو لە نزیکیی لە زمانی فارسی و ئاگاداربوون لەو هەوڵانەی بە مەبەستی پەرەپێدانی زیاتری زمانی فارسی لەم چەند دەیەی ڕابردوودا دراوە، چ لە سێ قۆناغی گەورەی فەرهەنگستانی زمانی فارسیدا و چ لەو شەپۆلە بەرفراوانەی بڵاوکردنەوەی چاپەمەنییەکان لە بوارە زانستی و تیۆرییەکان بە زمانی فارسی. لە ڕۆژهەڵاتی دەستپێکی سەدەی بیست و یەکدا

دەیان نووسەر و وەرگێڕ و توێژەری شاەرەزا و بەبەهرە دەستیان کرد بە دانان و وەگێڕانی دەقی جیاجیای سەر بە زانستە مرۆییەکان و بۆ یەکەم جار لە ڕۆژهەڵاتدا بووژانەوەیەکی بەرچاو لەم ڕووەو هاتە ئاراوە. یەکەم هەوڵی پێوەندیدار لەم پێناوەدا لە ئێران بە شێوەیەکی نیمچەدامەزراوەیی بۆ دانانی کۆڕی زانستیی زمانی کوردی لە ساڵی ١٣٨١ (٢٠٠٢) دەگەڕێتەوە. پازدە ئەندامی ئەم کۆڕە لە هەڵبژاردنێکی ئازاددا و بە ئامادەبوونی زیاتر لە دووسەد نووسەر و وەرگێڕ و توێژەری کوردی‌نووسی ناوچە کوردنشینەکانی ئێران لە ڕێککەوتی دە و یازدەی جۆزەردانی ١٣٨١دا لە تاران دیاری‌کران. یەکێک لە هەنگاوە سەرەتاییەکانی کۆڕی زانستیی زمانی کوردی بریتی بوو لە دانانی لێژنەی زاراوەسازی و وشەڕۆنان. لە کۆنووسی یەکەم دانیشتنی کۆڕدا کە واژۆی هەموو ئەندامانی ئامادەی دانیشتنەکەی لە سەر بوو، ئەندامانی ئەو لێژنەیە ڕاگەیێندرا. لە یەکەمین ژمارەی گۆڤاری *زمانەوان*دا کە هەر ئەو ساڵە دەرچوو، وتارێکم لەسەر پێویستیی دانانی لێژنەیەک بۆ هەر دوو مەبەستی فێرکاری و پەرەپێدانی زمانی کوردی نووسی و لە ژمارەی سێیەمی هەمان گۆڤاردا وتارێکی ترم لەسەر وەرگێڕانی زاراوە و چەمکە زانستییەکان بڵاوکردەوە. چالاکییەکانی ئەو کۆڕە گەرچی هەمووی سێ ساڵی خایاند، بەڵام هەر لەو ماوە کورتەدا توانرا هەندێ هەنگاوی باش لەو ڕووەوە هەڵبگیردرێ. ئێمە لە چوار ژمارەی گۆڤاری *زمانەوان*دا درێژەمان بەم باسە دا. پاشان، لێژنە بڕیاری دا بەرێز کامران ڕەحیمی ڕابسپێردرێ بۆ دانانی کتێبێک سەبارەت بە بنەماکانی وشەڕۆنان و زاراوەسازی. ئەم کتێبە لە لایەن ئەندامانی کۆڕەوە، لەوانە مامۆستایان ئەحمەد قازی، عەتا نەهایی، یووسف ڕەسووڵ‌ئابادی، مەنسوور تەیفووری، کافی عەلەوی، ڕەزا شەجیعی و نووسەری ئەم دێڕانەوە پێداچوونەوەی وردی بۆ کرا و پاشان بڵاوکرایەوە.

دوای ئەوەی کار و چالاکیی کۆڕ بە هۆی کێشەی یاسایی و ئیدارییەوە ڕووی لە داکشان کرد، ئەندامانی ئەو لێژنەیە لە دەرەوەی کۆڕ درێژەیان بەو ڕەوتە دا و هەر کەسە و بە جیا لە بەرهەمەکانیدا — بە تایبەت لە وەرگێڕاندا —درێژەی بەم ئەرکە دەدا. هەوڵەکانی مەنسوور تەیفووری لەم ڕووەوە بووە جێگای سەرنجی هەموان و توانی گەلێک پێشنیازی تۆکمە ئاراستە بکات. لە ساڵانی دواتردا ڕەهبەر مەحموودزادە، مەسعوود بابایی و بەم دواییانەش ئازاد حاجی‌ئاقایی چەندین کتێبیان بڵاوکردەوە و وەک دانەری هەرە بەهرەداری بواری زاراوەسازی دەرکەوتن. کەسانی تریش لەم ڕووەوە کاری باشیان ئەنجام دا، بەڵام نووسینەکانیان کەمتر وەک کتێب پێشکەش کراون. لە ماوەی چەند ساڵی ڕابردوودا چەندین فەرهەنگی زاراوەی ئەدەبی و

فەلسەفی و یاخود زانستە مرۆییەکانی تر لە چاپ دراون. هەرچەند ئەم بەرهەمانە توانیویانە تا ڕادەیەک سوودبەخش بن لە ناساندنی ئەو زاراوە و چەمکانە و تەنانەت هەندێ لە زاراوە داهێنراوەکانی ژمارەیەک لەو فەرهەنگانەش لە زمانی کوردیدا جێگیر بوونە، بەڵام پێویستە ئاماژەش بەوە بکرێ کە هەندێ لەم فەرهەنگانە هاوکات هەڵگری چەندین هەڵەی زەقوزۆپیشن، بە تایبەت لە ڕووی ڕۆنانی هەندێ چەمک و زاراوەی بەکارهێنراوەوە، بە شێوەیەک کە دانەری ئەو فەرهەنگانە نەیانتوانیوە مانا و هاوواتایەکی دروست و پڕبەپێست بۆ هەندێکیان دابنێن. لە بیست ساڵی ڕابردوودا و بە هۆی پەرەسەندنی ئینتێرنێت و کەشی مەجازییەوە چەندین لاپەڕە و گروپ لە تۆڕ و ڕایەڵە کۆمەڵایەتییەکان سەبارەت بەم پرسە وە گەڕ کەوتوونە و نووسەران و توێژەران بە شێوەی تاک‌وتەرا و جیا لە کەسانی تر خەریکی داتاشینی زاراوەن و بۆیەش زۆربەی کات هەوڵەکانیان ناتوانێ ڕواڵەتێکی گشتی و گشتگیر لەخۆ بگرێ.

پاشخان و گەشەکردنی ئەم فەرهەنگەی بەردەست

یەکەم گەرای ئەم فەرهەنگە لەو چەمک و زاراوانە پێکهات کە لە کتێب و نامیلکەکانی قۆناغی کارناسیی زمان و ئەدەبی ئینگلیزیدا لەگەڵیان ئاشنا بووم. هەر ئەو کاتە دەستم کرد بە کۆکردنەوەیان و دانانی هاوواتای فارسی و کوردی بۆیان. لە ١٣٧٥دا (١٩٩٦)، پرۆفێسۆر جەلال سوخەنوەر، مامۆستای بەشەکەی ئێمە، کتێبێکی ڕامان سێلدێن-ی بە ناوی *تیۆری ئەدەبی و ڕەخنەی کارەکی* بۆ فارسی وەرگێڕا و لە پۆلدا سەبارەت بە گیروگرفتەکانی دانانی هاوواتای فارسی بۆ چەمک و زاراوەکانی ئەو کتێبە قسەوباسی زۆر دەهاتنە ئاراوە. منیش هاوتەریب لەگەڵ ئەو باسانە دەمەویست توانستی زمانی کوردی لەو بوارەدا تاقی بکەمەوە. ئەو کاتە تەمەنم بیست ساڵ بوو و یەکەمین نووسینی من، کە وەرگێڕانی ئینگلیزیی شیعرێکی مەستوورەی کوردستانی بوو، لە گۆڤاری خوێندکارانی بەشی ئینگلیزیدا بڵاوکرابۆوە. کە وەرگێڕانی زاراوەکانی ڕەخنەی ئەدەبیم — لە ئینگلیزییەوە بۆ کوردی — لەگەڵ وەرگێڕانی ئینگلیزیی شیعرە کوردییەکەدا بەراورد دەکرد، تێگەیشتم جیاوازییەکی بنەڕەتی هەیە لە نێوان وەرگێڕانی زانستی و ئەدەبیدا. کتێبخانەی کوردی لەو سەردەمەدا، ئێستاشی لەگەڵدا بێت، لە ڕووی وەرگێڕانی ئەدەبییەوە دەوڵەمەندترە تا وەرگێڕانی زانستی. مەبەستیش لە وەرگێڕانی ئەدەبی، وەرگێڕانە بۆ کوردی چونکە مخابن ژمارەی هەوڵەکان لە وەرگێڕان بۆ زمانەکانی تر زۆر

کەمە. وەرگێڕانی زانستی، چ ئەو کات و چ ئێستاش، گەشەی بەرچاوی بە خۆیەوە نەبینیوە و زۆر دەقی گرنگی زانستی هەن کە هێشتا نەکراون بە کوردی. هەموو ئەمانە وای لێ کردم مکووڕتر بم لەسەر کۆکردنەوە و وەرگێڕانی چەمک و زاراوەکانی دەڤەری ڕەخنەی ئەدەبی بە تایبەتی و زانستە مرۆییەکان بە گشتی.

کە بۆ درێژەدان بە خوێندن ڕووم لە بەشی ماستێری زمان و ئەدەبی ئینگلیزیی زانکۆی تاران کرد، لەوێش تێگەیشتم باسوخواسی وەرگێڕانی فارسیی زاراوە ئەدەبی و ڕەخنەییەکان مژاری گەرمی نێوان مامۆستایان و خوێندکارانە. پرۆفێسۆر بەهرام مێقدادی، مامۆستای ڕەخنەی ئەدەبیی ئەو بەشە، خەریکی ئامادەکردنی کتێبێک بوو بە ناوی *فەرهەنگی زاراوەی ڕەخنەی ئەدەبی*. کتێبی ناوبراو لە ۱۳۷۸دا (۱۹۹۹) بڵاوکرایەوە و لە گوتاری ڕۆشنبیری و ئەکادێمیکی ئێراندا کاریگەریی زۆری بەجێ هێشت. شیکاریی پێنج زاراوەی کتێبی ناوبراو لە ئەستۆی مندا بوو؛ ئەو وتارانەم سەرەتا بە کوردی دەنووسی و وەرگێڕانی فارسیم دەدایە مامۆستا؛ هەندێکیشیان کوردییەکەیان زووتر لە فارسییەکە بڵاو بوونەوە!

هاوکات لە کۆمەڵێ وتاردا بە ناوی «قوتابخانە ئەدەبییەکان لە ئەدەبی کوردیدا»، کە لە ساڵەکانی ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹دا لە حەفتەنامەی *سیروان* بڵاوم کردنەوە، زاراوەکان و هاوواتا کوردییەکانیانم بە جیا تۆمار دەکرد. لە کۆمەڵە وتارێکی تردا بە ناوی «ڕەخنەی ئەدەبیی هاوچەرخ» کە لە سێزدە وتار پێک‌هاتبوو و سەرەتا لە *سیروان* و پاشان لە گۆڤاری *ڕامان* بڵاوکرانەوە ڕووبەڕووی وەرگێڕانی دەیان زاراوەی ڕەخنەیی بوومەوە. لە ۱۳۷۹دا لە گۆڤاری *ئاوێنە* وتارێکم بە ناوی «لێکدانەوەی چەند زاراوەیەکی ڕەخنەی ئەدەبی» بڵاوکردەوە. لە سەرجەم ئەم نووسینانەشدا زاراوەکانم بە ئینگلیزی و فارسی و کوردی تۆمار دەکرد. یەکەم هەوڵی پێشکەشکردنی ئەو زاراوانە وەک فەرهەنگۆک لە گۆڤاری *دەق*دا ئەنجام درا کە وەک پاشکۆ لە هەر دوو ژمارەی گۆڤارەکەدا لە ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰ بەشێکم بۆ زاراوەکان بە چوار زمانی ئینگلیزی، فەرەنسی، فارسی و کوردی تەرخان کرد. دواتر لە کۆتایی وەرگێڕانی *دەربارەی دیالێکتیکی ڕۆشنگەری*، کە وەک کتێبی گیرفان لە دەزگای سەردەم لە ۲۰۰۱دا بڵاوکرایەوە. فەرهەنگۆکی زاراوەکانی ئەو نووسینەم دانا.

چاپی یەکەمی ئەم فەرهەنگەی بەردەست، بە ناوی *فەرهەنگی زاراوەی ئەدەبی* (ئینگلیزی-کوردی)، لە ساڵی ۲۰۰۲دا لە لایەن دەزگای سەردەمەوە لە سلێمانی بڵاوکرایەوە. هاوڕێی خۆشەویستم، کاک محەمەد مەحموودی (کۆزاد) زۆری یارمەتی دام و کتێبەکەشمان پاش

بڵاوبوونەوەی، کاریگەریی زۆری دانا بە شێوەیەک کە سەرجەم ژمارەکانی فرۆشران. لە پێشەکەیی کتێبەکەدا نووسینێکم بە ناوی «هەندێ ئاماژەی پێویست» پێشکەش کرد کە تێیدا باسی گرفت و ئاستەنگەکانی بەردەم زاراوەسازیم کردبوو. لە ٢٠٠٣دا، دەستمان کرد بە لێکدانەوەی ژمارەیەک زاراوەی ئەو کتێبە، کە لە ئەلفەوە بۆ کۆتایی جێ-ی دەگرتەوە، و وەک بەرگی یەکەمی *فەرهەنگی شیکارانەی زاراوەی ئەدەبی* لە دەزگای ئاراس لە هەولێر بڵاوکرایەوە. جارێکیان لە شاعیری گەورە و بەرپرسی ئەو کاتی دەزگای سەردەم، شێرکۆ بێکەس، داوام کرد کتێبەکە بنێردرێ بۆ چاپی دووەم. ئەو کتێبە زیاتر لە دوو هەزار زاراوەی لەخۆ گرتبوو و کاک شێرکۆ پێی وابوو باشترە کۆمەڵێ زاراوەی پێ زیاد بکرێ. بەداخەوە، بە هۆی کارکردن لەسەر هەندێ وتار و کتێبی تر، کە سەرجەمیان هەر ئەو ساڵانە بڵاوکرانەوە و هەروەهاش بە هۆی خوێندنی دوکتۆرا لە دوو وڵاتی هیند و بریتانیا چاپی دووەم ئامادە نەکرا. بەڵام من هەر بەردەوام بووم لە کۆکردنەوە و هاوواتادانان و نووسین سەبارەت بە زاراوەکان. لە نووسینەکانی ئەو ساڵانەدا سەبارەت بە زاراوەسازی دەتوانم ئاماژە بەو وتارانە بکەم کە لە گۆڤارەکانی *ئاینده و ڕامان* لە ٢٠٠٣ و ٢٠٠٤دا بڵاوم‌کردنەوە. لە پێشەکیی وەرگێڕانی کتێبەکەی باختین-یشدا قامکم لەسەر ئاستی پەرەسەندوویی زمانی کوردی دانا لە ڕووی زاراوەسازییەوە و، بەراوردکارییەکم پێشکەش کرد لە نێوان زمانی کوردی و فارسی لەم ڕووەوە.

زاراوە ئەدەبی و ڕەخنەییەکانی ئەو ساڵانەم لە سەرچاوەگەلی جیاجیاوە، وەک کتێب و وتار، کۆ دەکردەوە و چ ئەو سەردەمە و چ ئێستاش، وەک کەڵکەڵەیەکی سەرەکی، زەینی داگیر کردووم؛ لە ناو سەیارە، لە ناو فڕۆکە، لە سەر دەریا، لە کوێستان و چیا، لە گەشت و سەیران، لە بینینی بەرنامەی تەلەڤیزیۆنیدا و بە گشتی لە زۆربەی کایەکانی ژیاندا، لە لایەکەوە زاراوەم کۆ دەکردەوە و هاوکات هاوواتا فارسی و کوردییەکەشم دادەنا. ئێستاشی لەگەڵدا بێت بەردەوام بیر لە هاوواتاکانی ئەو زاراوانە دەکەمەوە. پێشتر لەگەڵ گەلێک مامۆستای پایەبەرزدا سەبارەت بەم کارە پرس و ڕاوێژم کردووە و ئێستاش بەردەوامم لەو کارە. کاتی وا هەبووە بۆ ئەم مەبەستە لەگەڵ شارەزایان دانیشتنی تایبەتم ساز داوە و بە چەندین سەعات لەسەر هاوواتای کوردیی یەک زاراوە قسەمان کردووە؛ مامۆستایان ئەحمەد قازی، شوکور مستەفا، مارف خەزنەدار، و دەیان مامۆستا و توێژەری تر ڕوانگە و نێرینی بەنرخیان پێشکەش کردووە و لەوانەوە گەلێک خاڵی گرنگ سەبارت بەم پرسە فێر بوومە.

له ساڵی ۲۰۱۰دا له بریتانیاوه گەڕامەوه بۆ زانکۆی کوردستان له سنه و ئەمجارەیان به هۆی سەرپەرشتی کردن یان هەڵسەنگاندنی تێزی ماستێر و دوکتۆراوه ڕووبەڕووی دەیان زاراوەی نوێ له تێزەکاندا بوومەوه؛ هەمووشیانم تۆمار دەکرد و ژمارەی زاراوەکان تا دەهات زیاتر دەبوو. که بەشی زمان و ئەدەبی کوردی له زانکۆی کوردستان له ۲۰۱۵دا کرایەوه، به تەواوی هەستم به کەموکۆڕییەکان لەم بوارەدا کرد. مامۆستایانی بەش بەردەوام پرسیاریان سەبارەت به هاوواتای کوردیی زاراوەکان دەکرد. خەڵکی دەرەوەی زانکۆش هەر سەبارەت بەم پرسه بەردەوام پێوەندییان پێوه دەکردین. له هەندێ لەو وانانەی بۆ خوێندکارانی ئاستی کارناسی، ماستێر و دوکتۆرای ئەدەبی ئینگلیزیم له سنه و تاران دەوتەوه بەردەوام ڕووبەڕووی زاراوه و چەمکی نوێ دەبوومەوه. ئێمه له پۆلەکانی بەشی ئینگلیزیدا له سەرجەم وانەکاندا ڕووبەرووی زاراوەکان دەبینەوه، بەڵام له وانەگەلی زاراوه ئەدەبییەکان، ڕەخنەی ئەدەبی، ڕێبازه ئەدەبییەکان، ڕێبازناسیی لێکۆڵینەوه و فەلسەفەی ئەدەب له هەر سێ ئاستی خوێندندا زیاتریان هەست پێ دەکەین. هەر ئەم کەشه به شێوەیەکی تر له پۆلەکانی بەشی کوردیدا له ئارادا بوو و هەشه. لەو وانانەی له ئەستۆی مندا بوون زیاتر له ڕێبازه ئەدەبییەکان، شێوازناسی و ڕەخنه و تیۆریی ئەدەبیدا بابەتەکه بەرجەسته دەبووەوه. بۆیەش له دانانی نامیلکه و سەرچاوەی خوێندن بۆ ئەو وانانه بەردەوام ڕووبەڕووی پرسی زاراوەسازی دەبمەوه. سەرچاوەش لەم بوارەدا کەمه و ئەمەش تا ئەو ئاستەی که کاتێ له ۲۰۰۲دا بەرنامەی خوێندنی کوردیم بۆ ئاستی کارناسی له زانکۆی کوردستان دادەڕشت، له ناو پێڕستی سەرچاوەکاندا ئاماژەم بۆ ژمارەیەکی زۆر کەمی بەرهەم کرد چونکه کتێبخانەی کوردی به تایبەت لەو ساڵانەدا لەم ڕووەوه زۆر کز و لاواز بوو. دواتر له ۲۰۱٦دا که له لایەن وەزارەتەوه ناچار کراین به بەرنامەی خوێندنی بەشی کوردیدا بچینەوه، هەندێ سەرچاوەی تازەی زاراوەسازیم پێ زیاد کردن. تەنانەت له وانەکانی بەرنامەی خوێندنی کوردی بۆ ئاستی ماستێر له زانکۆکانی ئێران — که له ۲۰۱۷دا له لایەن زانکۆی کوردستانەوه ڕەوانەی وەزارەتی خوێندنی باڵا کرا — وانەیەکی بژاردەم به ناوی «وەرگێڕانی زانستی» له ناو وانەکاندا مسۆگەر کرد و له پێناسه و شرۆڤەی وانەکەشدا ئاماژەم بۆ دەوری وەرگێڕانی زاراوەکانی دەقه زانستییەکان کرد.

له لایەکی ترەوه، له دەرکردنی گۆڤاری *پژوهشنامه ادبیات کردی*دا زیاتر له جاران هەستمان به کەموکۆڕییەکان کرد لەم ڕووەوه. پاش چەند ساڵ له دەرکردنی ئەو گۆڤاره بەداخەوه تەنانەت یەک وتاریشمان لەسەر وشەڕۆنان و زاراوەسازی بۆ نەهاتووه! له ۲۰۱٦دا بەشێک له زاراوەکانم، که ژمارەیان نزیکەی پێنج هەزار بوو، لەگەڵ هاوواتای فارسی و کوردیدا پێشکەشی توێژینگەی

کوردستانناسیی زانکۆی کوردستان کرد. بە هاوواتاکانی چاپی یەکەمیشدا چوومەوە و زۆربەشیانم گۆڕی. لە ئەنجامدا پێداچوونەوەی دووەمی زاراوەکان لە لایەن توێژینگەوە پەسەند کران و ئێستا لەوێ بە شێوەی گەڵاڵە لەبەردەستە و لە لایەن توێژەر و خوێندکارانەوە بەکار دەهێنرێت. لە پاڵ ئەمەشدا، پێشنیازی دانانی لیژنەیەکم بە ناوی زاراوەسازی و وشەڕۆنان، ئاراستەی بەرپرسانی توێژینگەی کوردستانناسی کرد کە مخابن تا ئێستا نەچووەتە بواری جیبەجێکردنەوە. چیرۆکەکە کۆتایی نەهات، بە حوکمی ئەوەی ژمارەی ئەو زاراوانەی ڕۆژانە لە ناو دەقە ئینگلیزییەکاندا سەروکارم لەگەڵیان هەبوو بە شێوەیەکی سەرسووڕهێنەر ڕووی لە زیادبوون دەکرد. هاوکات چەندین کتێب بە فارسی بڵاو بوونەوە کە زاراوەی تازەتریان لەخۆ گرتبوو؛ لە لایەکی تریشەوە، چەندین کتێب بە کوردی بڵاوکرانەوە کە زاراوەسازییەکەیانم بە دڵ نەبوو. هەر بۆیەش کۆمەڵێ وتارم بەناوی «وەرگێڕانی چەمک و زاراوە ڕەخنەیی و تیۆریکەکان» لە حەفتەنامەی چرۆ و دواتر لە گۆڤاری *ڕامان* بڵاوکردەوە.

ئەم فەرهەنگەی بەردەست نزیکەی ٧٠٠٠ زاراوەی لەخۆ گرتووە؛ واتە، ژمارەی زاراوەکانی سێ هێندەی چاپی یەکەمە. بێجگە لەوەش، بە سەرجەم هاوواتاکاندا چووەمەتەوە. هەندێکیان بە باشی و بە دروستی دانرابوون و جێگەی خۆیان لە ناو زمانی کوردیدا گرتەوە؛ هەندێکیشیان بە دروستی دانەنرابوون یاخود بە هۆی ئەوەی تەنها لە دەقە پسپۆڕانەکاندا بەکار دەبرێن ڕواڵەتێکی گشتگیریان نەگرتە خۆ. لەم چاپەی ئێستادا بە پێویستم زانی هاوواتای فارسییش بخەمە سەر زاراوەکان. هەروەهاش، بە هۆی ئەو پێوەندییانەی بەم دواییانە لە نێوان ئێمە و نووسەران و زانکۆکانی باکووری کوردستاندا ساز بوونە، بە پێویستم زانی هاوواتای کورمانجیشیان پێ زیاد بکەم. لە لایەکی ترەوە، بە هۆی سروشتی نێوانبواریی ڕەخنەی ئەدەبییەوە زاراوەکانی زانستە مرۆییەکان و بە تایبەت دەقەری زمانناسی، کۆمەڵناسی، دەروونناسی و دەروونشیکاری و بوارەکانی تریش بەم چاپەی ئێستا زیاد کراون.

ئاستەنگەکان و ڕێبازی کار

وشەڕۆنان بە گشتی و زاراوەسازیی ئەدەبی، ڕەخنەیی، تیۆریک و زانستی بە تایبەتی، لەم ساتەوەختەی گوتاری ڕەخنەیی ئەدەبی کوردیدا بە هەر دوو بەشی ئەکادێمیک و دەرەوەی ئەکادێمیادا و هەروەهاش بە سەرنجدان بە ئاست و چۆنایەتیی بەکارهێنانی ڕۆژانەی هەندێ دەستەواژە و وشەی گشتی لە لایەن خەڵکی ئاساییەوە و لە ڕاگەیاندن و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانیشدا بە پێویستییەکی حاشاهەڵنەگر ئەژمێردرێ. سەبارەت بە توێژینەوەکانیش، ئەم پرسە بۆتە یەکێک لە کێشە هەرە گرنگەکانی بەرهەمهێنان و یاخود وەرگێڕانی دەقە ڕەخنەیی و زانستی و فیکرییەکان لە قۆناغی هەنووکەییماندا. لێکۆڵینەوەی ئەم پرسە زێدە گرنگە لە ڕواڵەتی پرۆژەیەکی دامەزراوەییدا مخابن لە گۆڕێدا نییە و ئەگەر کەسانێکیش دەستیان داوەتە ئەم کارە، پتر تەقەلای تاکەکەسین. لە هەندێ نموونەشدا دەرئەنجامی ئەو جۆرە کارانە ناتەواوییان پێوە دیارە و تەنانەت چەوتتێگەیشتن و هەڵەی زەقوزۆپیشیان لێ کەوتۆتەوە. هەندێ جار ئەم پرسە لە سەر دەستی هەندێ نووسەر بە شێوەیەکی پڕ لە هەڵە و ناڕاست ئاراستە کراوە و بۆتە هۆی ڕاچەڵەکاندنی ئەو نووسەرانەی دەمێکە خۆیان بە پاراستن و پەرەسەندنی زمانی کوردییەوە ماندوو کردووە.

زۆربەی هەرە زۆری نووسەرانی کوردینووس لەبەر گرنگینەدان بە دانان یان وەرگێڕانی دەقە ڕەخنەیی و زانستییەکان و بە هۆی بەرهەمنەهێنانی دەقی تیۆریک و زانستی بە مەبەستی چارەسەرکردنی کێشە و قەیرانە تیۆریکەکانی گوتارە جیاجیاکانی زانستە مرۆییەکان لە بەستێنێکی کوردیدا و لە ناو زمانی کوردیدا، زیاتر لە جاران بوونەتە هۆکاری پشتگوێخستنی ئەم مژارە هەرە گرنگەی پەرەسەندنی زمانی کوردی. لە پاڵ ئەمەشدا، بە هۆی کەمتەرخەمیی بەرپرسان و فەرمانبەرانی هەندێ دامودەزگای کاریگەرەوە، وەک ڕادیۆ و تەلەڤیزیۆن، ڕەوتی وشەڕۆنان و زاراوەسازی لە زمانی کوردیدا بە شێوەیەکی لاواز و لاوەکی و تەنانەت نادروست لە ئارادایە و ئێمەمانان ڕۆژ نییە ئەو نموونانەمان وەبەرچاو نەکەوێ. گەرچی گەلێک جاران گرنگایەتیی ئەم پرسەم وە بیر بەرپرسانی ئەوسا و ئێستای ئەکادێمیای کوردی، زانکۆکانی کوردستان و سەلاحەدین و سلێمانی هێناوەتەوە، بەڵام ئەوانیش بە هۆی گرنگیدانیان بە بابەتی مێژوویی و ئەدەبیی کلاسیکەوە و یاخود بە هۆی ئامادەنەبوونیان لە گوتاری بەرهەمهێنانی زانست بە زمانی کوردی، ئەو پێشنیاز و نێرینانەیان مخابن تا ئێستا خستۆتە پەراوێزەوە.

یەکێک لە مەبەستە سەرەکییەکانی من لە دانانی ئەم فەرهەنگە، دەرخستنی جیاوازییەکانی نێوان دوو جۆر زمانە کە ئەوانیش زمانی ئاسایی و گشتی و زمانی زانستین. دەکرێ لە ڕوانگەیەکی ترەوە باس لە خاڵە جیاوازەکانی دوو جۆر زمانی تر بکەین کە بریتین لە زمانی ئاسایی و زمانی ئەدەبی. هەروەهاش دەتوانرێ قامک بخرێتە سەر جیاوازییەکانی نێوان زمانی ئەدەبی و زمانی زانستی. کەواتە، دەکرێ لە سێ ڕوانگەی جیاوازەوە باس لە سێ جووت زمانی جیاواز بکرێ کە بریتین لە زمانی ئاسایی/زمانی زانستی، زمانی ئاسایی/زمانی ئەدەبی و زمانی ئەدەبی/زمانی زانستی. لێرەدا مەبەست زیاتر نیشاندانی جیاوازییەکانی زمانی ئاسایی و زمانی زانستییە و باسکردن لە تایبەتمەندییەکانی ئەو دوو جووتەکەی تر دەچێتە خانەیەکی ترەوە کە ئەویش ئاقاری تیۆریی ئەدەبییە و هەر بۆیەش لێرەدا باسیان لە سەر ناکەم. لە لێکۆڵینەوەی جیاوازییەکانی جووتی یەکەم، واتە زمانی ئاسایی و زمانی زانستی، پێویستە سەرەتا ئەوە بڵێم کە مەبەست لە زمانی زانستی زمانی دەقە زانستی و تیۆریک و فەلسەفییەکانە. یەکێک لە مۆرکە بنچینەییەکانی زمانی فەلسەفە و زانست ئەوەیە کە لەوێ هەر چەمکەو خاوەن دەلالەت و پێناسەی تایبەتی خۆیەتی و گەلێک لقوپۆپی ورد و جیاجیای لێ بۆتەوە کە سەرجەمیان بە شێوەکی زانستی پۆلێن کراون. لە فەلسەفە و زانستدا، بە پێچەوانەی زمانی ئاسایی، ناکرێ و ناشبێ لە خۆڕا پەل بۆ چەمکەکان بهاوێژین و بەکاریان بەرین، کەچی لە زمانی ئاسایی و ڕۆژانەدا لەوانەیە چەمکەکان جێگۆڕکێیان پێ بکرێ و کەسیش سەرنجیان نەداتێ.

مەبەستێکی تر لە دانانی ئەم فەرهەنگە بریتییە لە هەوڵدان بۆ دانان و گشتگیرکردنەوە و مسۆگەرکردنی شێوازی زانستی لە زمانی کوردیدا بە شێوەیەکی پاراو و یەکگرتوو (لێرەدا ئاوەڵناوی زانستی-م بە مانا بەربڵاوەکەی بەکار هێناوە کە تەنها لقە زانستییەکان وەک بیرکاری و مەنتیق نەگرێتەوە و بەڵکوو دەقە فەلسەفی و تیۆریکەکانیش بگرێتەوە). ئەمەش ئامانج و خواستی سەرجەم ئەو کەسانەیە کە لە بوارە جیاجیاکاندا بە کوردی دەنووسن. هۆکارەکەشی ئاشکرایە و دەگەڕێتەوە بۆ پەرەنەسەندن و گەشەنەکردنی شێوازی زانستی لە زمانی کوردیدا بە شێوەیەکی بەربڵاو، بەردەوام و گشتگیر لە بەراورد لەگەڵ زمانە زیندووەکانی جیهاندا و تەنانەت لە چاو زمانە دراوسێکانی وەک فارسی و عەرەبی. چەندین هۆکاری جیاجیا لە پشت ئەم گەشەنەکردنەوەیەدان، چ لە ڕابردوو و چ لە ئێستادا، کە ئێرە شوێنی باسکردنیان نییە و پێشتر ئاماژەم بۆ کردوون. کەسانێکی وەک من ڕۆژانە ڕووبەڕووی هەڵەی زەقی ناو دەقە جیاجیاکان

دەبنەوە، چ دەقی نووسراو بێت یان دەقی بەرنامە و هەواڵێکی ڕادیۆیی و تەلەڤیزیۆنی و یاخود دەقی دانراو لە ماڵپەڕێکی ناو ئینتێرنێتدا.

ڕەخنەی ئەدەبیی مۆدێرن، بە هۆی تێکەڵاویی زۆری لەگەڵ تیۆریی ئەدەبی و فەلسەفەی هاوچەرخ و لقەکانی دیکەی زانستە مرۆییەکاندا، کۆمەڵێ زاراوەی نوێی لەگەڵ خۆیدا هێناوەتە ناو زمانەوە؛ ئەوەتا کە باسی تیۆری و ڕەخنە دێتە پێشێ، سەدان زاراوەی نەبیستراو قوت دەبنەوە کە زۆربەیان نەک هەر بۆ خوێنەری ئاسایی بەڵکوو تەنانەت بۆ توێژەران و خوێندەوارانیش نامۆ و شاراوە دەنوێنن. خوێنەری ئاسایی کورد کە بەشێکی زۆریان لە سەر دەستی غەزەڵبێژانی لاساییکەرەوەی قوتابخانەی نالی، سالم، کوردی و مەحوی پەروەردە کراون یا خود شەیدای سامانی وێژەی گۆرانین، یاخود گوێیان بە دروشمی زانستی و ئایدیۆلۆجیکی نێو بەرهەمە بەناوبانگەکانی شیعری سۆرانیی ناوەڕاستی سەدەی بیستەم ڕاهاتووە، یان لە لایەن شیعری پڕجۆش و خرۆش و یاخود وتەی بریقەداری سەردەمی شەڕ و ململانێکانەوە نەشونمایان کردووە، بە گشتی لە ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ ڕەخنەی ئەدەبیی مۆدێرندا سڵ ئەکەنەوە و زۆر جار دەکەونە نێو بازنەی تێنەگەیشتن و ناکارامەییەوە. ئەوەتانێ بیر و بیرۆکە و، کەواتە، زاراوە کلاسیک و گشتی و نەریتییەکان ڕۆژانە دووبارە و چەندبارە دەبنەوە و ئەمەش بۆتە هۆی سازبوونی لەمپەر لە پێناو بەرهەمهێنانی دەقی زانستی بە زمانی کوردیی پاراو و یەکدەست.

ئێمە زیاتر لە جاران پێویستمان بە خستنەڕووی بنەواشە و ڕێساکانی وشەڕۆنان و زاراوەسازییە. پێویستە سەرنجی زیاتر بدەین بەو لایەنانەی پێوەندییان بە توانستی زمانی کوردییەوە هەیە لەم پێناوەدا (وەک ئاوڕدانەوە لە سەرجەم پێشگر و پاشگر و ناوگرەکانی سەرجەم شێوەزارەکانی زمانی کوردی). بایەخدان بە مۆرکە ئاشکرا و شاراوەکانی زمانی کوردی چ لە ڕووی ڕستەسازی، پێکهاتەناسی و بە تایبەت دەستەواژەسازییەوە و چ لە باری وشەناسییەوە ئاماژەن بۆ پۆتانسیەل و توانستەکانی ئەم زمانە لە وشەڕۆنان و زاراوەداناندا. تایبەتمەندیی سەرجەم زار و بنزار و شێوەزارەکانی زمانی کوردی یارمەتیدەرمانن لەم پێناوەدا. پێویستە کەڵک لە قامووسی بەرفراوانی وشەی سەرجەم شێوەزارەکان وەربگرین و لە وشەبژێریدا ڕەچاویان بکەین.

لەم کتێبەدا زاراوەکانی تایبەت بە بوارەکانی زانستە مرۆییەکان و نەخاسما ڕەخنە و تیۆریی ئەدەبی وفەرهەنگی بە فارسی و بە کوردیی سەروو و ناوەندی دانراون. لە وشەڕۆنان و زاراوەسازیی ئەم چەمکانەدا بەو پەڕی هەستیاری و وردبینییەوە مامەڵەم لەگەڵ ڕەوتی دانانی هاوواتاکاندا کردووە. زمانی زانستی و فەلسەفی، تەژییە لە چەمک و زاراوەگەلی پسپۆڕانە و تایبەتمەند

دەبنەوە، چ دەقی نووسراو بێت یان دەقی بەرنامە و هەواڵێکی ڕادیۆیی و تەلەڤیزیۆنی و یاخود دەقی دانراو لە ماڵپەڕێکی ناو ئینتێرنێتدا.

ڕەخنەی ئەدەبیی مۆدێرن، بە هۆی تێکەڵاویی زۆری لەگەڵ تیۆریی ئەدەبی و فەلسەفەی هاوچەرخ و لقەکانی دیکەی زانستە مرۆییەکاندا، کۆمەڵێ زاراوەی نوێی لەگەڵ خۆیدا هێناوەتە ناو زمانەوە؛ ئەوەتا کە باسی تیۆری و ڕەخنە دێتە پێشێ، سەدان زاراوەی نەبیستراو قوت دەبنەوە کە زۆربەیان نەک هەر بۆ خوێنەری ئاسایی بەڵکوو تەنانەت بۆ توێژەران و خوێندەوارانیش نامۆ و شاراوە دەنوێنن. خوێنەری ئاسایی کورد کە بەشێکی زۆریان لە سەر دەستی غەزەڵبێژانی لاساییکەرەوەی قوتابخانەی نالی، سالم، کوردی و مەحوی پەروەردە کراون یا خود شەیدای سامانی وێژەی گۆرانین، یاخود گوێیان بە دروشمی زانستی و ئایدیۆلۆجیکی نێو بەرهەمە بەناوبانگەکانی شیعری سۆرانیی ناوەڕاستی سەدەی بیستەم ڕاهاتووە، یان لە لایەن شیعری پڕجۆش و خرۆش و یاخود وتەی بریقەداری سەردەمی شەڕ و ململانێکانەوە نەشونمایان کردووە، بە گشتی لە ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ ڕەخنەی ئەدەبیی مۆدێرندا سڵ ئەکەنەوە و زۆر جار دەکەونە نێو بازنەی تێنەگەیشتن و ناکارامەییەوە. ئەوەتانێ بیر و بیرۆکە و، کەواتە، زاراوە کلاسیک و گشتی و نەریتییەکان ڕۆژانە دووبارە و چەندبارە دەبنەوە و ئەمەش بۆتە هۆی سازبوونی لەمپەر لە پێناو بەرهەمهێنانی دەقی زانستی بە زمانی کوردیی پاراو و یەکدەست.

ئێمە زیاتر لە جاران پێویستمان بە خستنەڕووی بنەواشە و ڕێساکانی وشەڕۆنان و زاراوەسازییە. پێویستە سەرنجی زیاتر بدەین بەو لایەنانەی پێوەندییان بە توانستی زمانی کوردییەوە هەیە لەم پێناوەدا (وەک ئاوڕدانەوە لە سەرجەم پێشگر و پاشگر و ناوگرەکانی سەرجەم شێوەزارەکانی زمانی کوردی). بایەخدان بە مۆرکە ئاشکرا و شاراوەکانی زمانی کوردی چ لە ڕووی ڕستەسازی، پێکهاتەناسی و بە تایبەت دەستەواژەسازییەوە و چ لە باری وشەناسییەوە ئاماژەن بۆ پۆتانسیەل و توانستەکانی ئەم زمانە لە وشەڕۆنان و زاراوەداناندا. تایبەتمەندیی سەرجەم زار و بنزار و شێوەزارەکانی زمانی کوردی یارمەتیدەرمانن لەم پێناوەدا. پێویستە کەڵک لە قامووسی بەرفراوانی وشەی سەرجەم شێوەزارەکان وەربگرین و لە وشەبژێریدا ڕەچاویان بکەین.

لەم کتێبەدا زاراوەکانی تایبەت بە بوارەکانی زانستە مرۆییەکان و نەخاسما ڕەخنە و تیۆریی ئەدەبی وفەرهەنگی بە فارسی و بە کوردیی سەروو و ناوەندی دانراون. لە وشەڕۆنان و زاراوەسازیی ئەم چەمکانەدا بەو پەڕی هەستیاری و وردبینییەوە مامەڵەم لەگەڵ ڕەوتی دانانی هاوواتاکاندا کردووە. زمانی زانستی و فەلسەفی، تەژییە لە چەمک و زاراوەگەلی پسپۆڕانە و تایبەتمەند

کە دەوری سەرەکییان هەیە لە پێشکەش‌کردن و بەربڵاوترکردنەوەی گوزارە و بەڵگاندنەکان. ڕۆژ لە دوای ڕۆژ ژمارەیان لە زیادبووندایە و ئەمەش تا ئەو ئاستەی ئاساییە کتێبێکمان هەبێ بە ناوی فەرهەنگی زاراوەکانی تایبەت بە ڕەخنەگر یان تیۆری‌دارێژێک؛ بۆیەش ئیمڕۆژە لە گوتاری ئەکادێمیکدا کتێبی زۆری لەو چەشنەمان لەبەر دەستە کە بە شێوەی پسپۆڕانە و ورد تەرخان کراون بۆ لێکدانەوەی زاراوەی تایبەتمەندی بیرمەند یان سیستەمێکی تایبەتی بیرکردنەوە.

گەرچی هەندێ لە هاوواتا و زاراوەکان بە ڕواڵەت هەر یەکێکن، بەڵام لە وشەڕۆنان و زاراوەسازی و لە وەرگێڕانیشدا بچووکترین جیاوازی دەبێتە هۆی سەرهەڵدانی پێناسەی جیاواز. لەوانەیە لە یەکەم ڕووبەڕووبوونەوەماندا لەگەڵ هەندێ لە زاراوەکاندا وا هەست بکەین جیاوازییەکی ئەوتۆ لە نێوانیاندا نییە، کەچی ئەمە ڕێوڕاست هەمان تایبەتمەندیی ساکارسازی و گشتیکردنەوە و کورتوکۆکردنەوەیە کە لە زمان و زەمینەیەتی سونەتیدا ڕەنگ دەداتەوە. ئەم مۆرکانە بە شێوەیەکی زەقوزۆپ لە زمانی کوردیدا بە گشتی و لە دەقە فەلسەفی و زانستییەکاندا بە تایبەتی دەبیندرێن. لێرەدا سەرنجدان بە هاوپێوەندیی دوولایەنە و پێچەڵپێچی نێوان زمان و زەمینییەت لە لایەکەوە و پرۆسەی فرەڕەهەندی بنیاتنرانی ناسنانە لە ڕێگەی و بە هۆی زمانەوە لە لایەکی ترەوە پێویستە.

لە لایەکی ترەوە، زۆربەی ئەو وەرگێڕە کوردانەی لەم ساڵانەی دواییدا دەستیان داوەتە وەرگێڕانی دەقە فەلسەفی و تیۆریک و ڕەخنەگرانەکان ئاشناییان لەگەڵ لانی کەم یەکێک لەو زمانانەدا نییە کە ڕەگیان لە زمانی لاتیندایە یان لە ژێر کاریگەرێتی ئەو زمانەدا گەشەیان سەندووە. هەر بە هەمان شێوەش، وەرگێڕی ئەو جۆرە دەقانە پێویستە ئاشنایی لەگەڵ دەقە کۆنەکانی نەریتی فەلسەفەی ئیسلامیدا هەبێ و با ئەوەشمان لە بیر نەچێ کە ئەوڕۆکە بەشێکی زۆری چەمکە فەلسەفییەکانی دەقە تیۆریک و ڕەخنەگرانەکان بە جۆرێک لە دەقەکانی نەریتی فەلسەفەی ئیسلامیی سەدەگەلی ڕابردوو وەرگیراون. هەربۆیە زۆرجار لە کتێب و گۆڤار و ڕۆژنامە و ماڵپەڕە کوردییەکاندا بینیومە کە وەرگێڕ هاوواتای فارسی یان عەرەبیی چەمکێکی بە ڕەچەڵەک لاتینی کردووە بە کوردی کە بۆخۆی گەلێک لە مانای ڕەسەنی چەمکەکەوە دوورە. یان، بە پێچەوانەوە، وەرگێڕ ئاماژە بۆ تەنها یەکێک لە دەلالەتەکانی چەمکی بەرباس دەکات؛ ئەمەش ئەو دەلالەتەیە کە تەنها لە یەک نەریتی فەلسەفیدا باوی هەیە. لە پاڵ ئەمانەشدا، هەندێ جار ئەو زاراوانە لە لایەن وەرگێڕانی فارس و عەرەبەوە بە هەڵە و بە شێوەیەکی نادروست وەرگێڕدراون. هەر ئەم نموونەیەم بەم دواییانە لەو کتێبانەدا وەبەرچاو

کەوت کە لە فارسییەوە وەرگێڕدراون. لەم نموونانەدا زۆربەی هەرە زۆری زاراوەکان لە فارسییەوە وەرگێڕدراون و خاڵی سەیریش ئەوەیە کە هاوواتا ئینگلیزییەکانی ئەو زاراوانە لە کتێبەکەدا دانراون، ئەویش بەبێ ئەوەی دانەری فەرهەنگەکە دەقە فەلسەفییەکانی بە ئینگلیزی خوێندبێتەوە یان لە وەرگێڕانی کوردیی ئەو چەمکانەدا ئاوڕی لە زاراوە ئینگلیزییەکان دابێتەوە. کۆمەڵێ زاراوە لە فارسیدا هاوواتای عەرەبییان بۆ دانراوە و بە تەواوەتی لە زمانی زانستی و فەلسەفیی فارسیدا جێگیر بوونە. ئەم جۆرە زاراوانە زۆرجار لە وەرگێڕاندا گرفت بۆ وەرگێڕی کورد دروست دەکەن. یەکێک لە ڕێگاکانی چارەسەرکردنی ئەم گرفتە ئەوەیە کە سەرەتا بە وردی سەرنج بدەینە واتای چەمکەکە بەو شێوەیەی لە نەریتی فەلسەفیی ئیسلامیدا بەکارهاتووە و پاشان پێویستە چەمکەکە بەو شێوەیەی لە لاتینیدا بەکار هێنراوە شیبکرێتەوە. لە قۆناغی دواییدا، ئەبێ بە دوای ڕەگوڕیشەکەیدا بگەڕێین یان مۆرفیمە پێکهێنەرەکانی لێکبدەینەوە.

لەم فەرهەنگەی بەردەستدا تەنها گرنگی بە هاوواتای کوردیی زاراوەکان نەدراوە و سەرنجی زۆریش دراوە بە زاراوە فارسییەکان. لە هەندێ نموونەدا وەرگێڕان و شێوەی باوی بەکارهێنانی زاراوە فارسییەکانم دووبارە نەکردۆتەوە لەبەر ئەوەی پێم وابووە هەڵگری کەمایەسین. بەشێکی هاوواتا کوردییەکان بۆ یەکەم جارە لێرە دانراون و بەشێکی تریان کە لە نوسخەگەلی پێشووشدان لێرە بوونەتە خاوەنی هاوواتای نوێ. سەرەتا هاوواتا پێشنیازکراوەکان لێکدراونەتەوە و پاشان هەوڵ دراوە تا ئەو جێگەیەی دەکرێ لە بێژە و زاراوەگەلی باوی زمانی فارسی و کوردی کەڵک وەربگیردرێ. بەشێکی زۆری زاراوە پێشنیازکراوەکان لە کتێبە جیاجیا فارسی و کوردییەکاندا هەڵگری کەماسین و هەندێکیشیان بە هەڵە و تەنانەت سەیروسەمەرەش کراون بە فارسی و کوردی. بۆیەش هەوڵم داوە سەرەتا بە شێوەی ڕەخنەگرانە ڕووبەڕووی ئەو زاراوەگەلە ببمەوە و گەر هاوواتایەکم بە دڵ نەبوویێت، با ئەگەر گشتگیریش بێت، نەمهێناوە.

هەندێ جار وەرگێڕانی زاراوەکان لە لاتینییەوە بۆ کوردی گەلەک ئاسانترە لە وەرگێڕانی هاوواتای ئەو زاراوەیە بەو چەشنەی لە زمانی فارسی و عەرەبیدا بەکار دەهێنرێ. وەرگێڕان لە زمانی یەکەمەوە دەتوانێ دەرئەنجامێکی دروستی لێ بکەوێتەوە تا ئەوەی بێین و هاوواتا فارسی و عەرەبییەکانی ئەو چەمکانە وەربگێڕین بۆ کوردی. لەم فەرهەنگەدا لە چەندین نموونەدا ئەو خاڵە دەبینرێ، وەک لە زاراوەگەلی writerly، readerly و intentionality. زمانی کوردی هەندێ جار، وەک ئەم نموونەیەی ئێستا، وەرگێڕی کورد سەرخۆش دەکات ئەویش بە هۆی توانستەکانیەوە لە باری ڕێسا ڕێزمانییەکانەوە و یان بە هۆی زۆریوبۆریی پاشگر و

پێشگرەکانەوە و یاخود دەوڵەمەندبوونیەوە لە ڕووی فرەیی وشە و چەمکەکانەوە، بەڵام، زۆربەی کاتەکان هەمان وەرگێڕ تووشی تووڕەیی و سەرئێشە دەکات.

سەبارەت بە شێوەی جیاوازی نووسینەوەی شێوازی نووسین و قسەکردن، لەم فەرهەنگەدا بە هەستیارییەوە مۆرکەکانی زمانی نووسین، نەک شێوەی ئاخاوتن، ڕەچاوکراون. بۆ نموونە، دەستکەوت لەبری دەسکەوت، دەستنیشان لەبری دەسنیشان و لەدەستدان لەبری لەدەسدان بەکارهێنراون. من پێم وایە گەر لەبری چەند بنووسریَ چەن، ڕێک وەک ئەوە وایە لەبری هەندێ بنووسین هەنیَ. ئەم دیاردەیە زۆرتر لە ڕۆژهەڵاتدا دەبیندریَ و هۆکارەکەشی نائاشنابوونە لەگەڵ دەقی کوردیدا. گەر نووسەر ئەزموونی پتەوی لە خوێندنەوەی دەقی کوردیدا هەبیَ، تێدەگا لە نووسینی کوردیدا کەس چەن لەبری چەند بەکار ناهێنیَ؛ مەگەر ئەوەی لە دیالۆگی ژانرێکی ئەدەبیدا بێت، یان نووسەر بە ئەنقەست بەکاری هێنابیَ. نموونەکانی تر بریتین لەمانە: لە ماڵدا لەبری لە ماڵا، لە سنەوە بۆ بۆکان لەبری لە سنەو بۆ بۆکان، بە بۆنەی ئەم پرسەوە لەبری بە بۆنەی ئەم پرسە و هتد.

لەم فەرهەنگەدا هەر دوو هاوواتای کوردیی سەروو و ناوەندیم بە ئەنقەست بە ئاوەڵناوی جیاوازەوە بەکار هێناوە. بۆ نموونە، هەر دوو زاراوەی «کۆمەڵناسیی لادێیی» و «جڤاکناسیی گوندی»، کە یەکێکن و هاوواتای یەک زاراوەشن (rural sociology)، لە هەر دوو بەشی کوردیی سەروو و ناوەندیدا بەکارهێنراون. دیارە لە هەر دوو بەشەکەشدا ڕێسای ڕێزمانیی تایبەت بەو زارە ڕەچاو کراوە و بۆیەش لە بەشی کورمانجیدا دوو زاراوەی ئاماژەبۆکراو بە شێوەی civaknasiya ladêyî و komelnasiya gundî دانراون. یان، هەر دوو دەستەواژەی ڕێوڕەسمی ئۆلی و ئاهەنگی ئایینی لەگەڵ کورمانجییەکەیاندا بە شێوەی rêûresma olî و ahenga ayînîدانراون. نموونەیەکی تر بریتییە لە «ئاستەنگەکانی توێژینەوە» و «بەربەستگەلی لێکۆڵینەوە» کە لە بەشی کورمانجیدا بە شێوەی astengiyên vekolînê و berbestên tiwêjîneweyê تۆمار کراون. وەک لەم نموونەیەی دواییدا دیارە، کەڵک لە دوو پاشگری جیاوازی کۆسازی «کان» و «گەل» وەرگیراوە. یان گەرچی «کۆمەڵکوژیی فەرهەنگی» بە کورمانجی دەبێتە komkujiya çandî، بەڵام هەمان زاراوە بە ئەلفوبێی ڕۆمی (لاتینی) و لە بەشی سەرووودا دانراوە. گەر زاراوەکەش هەڵگری دوو واتای تەواو جیاواز بێت، بە ژمارە دیاری کراوە و لە دوو خانەی جیاوازدا دانراوە.

سپاسگوزاری

پڕ بە دڵ سپاس و پێزانینی خۆم ئاراستەی هەموو ئەو ئازیز و خۆشەویستانە دەکەم کە بە شێوەگەلی جیاجیا هاندەر و پشتیوان و هاوکارم بوون لە بەڕێوەبردنی ئەم ئەرکە گرانەدا. لێرەدا نابێ چاوپۆشی لە هەوڵ و ماندووبوونی هاوکار و هاوڕێی هێژام بەڕێز کاک مەزهەر ئیبراهیمی بکەم کە وەک توێژەرێکی لێهاتوو بە گیانی دڵسۆزی و بەرپرسیارییەوە گەلێک هاوکاریی کردم و بە پێشنیازە سەرنجڕاکێشەکانی خۆی، ئەم بەرهەمەی بەردەستی دەوڵەمەندتر کرد. لێرەدا پێویستە ئاماژە بۆ هەوڵ و تەقالاکانی بەڕێز کاک توورەج خوسرەوەی بکەم کە وەک خوێندکاری هەر دوو بەشی زمان و ئەدەبی کوردی و فارسی لە زانکۆی کوردستان هەردەم ئامادە بوو بۆ هاوکاری کردن لەم کارەدا و گەلێک ئەرکی گرانی ئەم کارەی لە ئەستۆ گرت. سپاسی بەڕێز کاک ئیبراهیم شادمان دەکەم کە لە دانانی هاوواتای کورمانجیی زاراوەکاندا زۆری یارمەتی دام. هەروەهاش، پێویستە ئاوڕ لە هەوڵەکانی کاک وریا دیوانی بدەمەوە کە لە قۆناغە سەرەتاییەکانی ئەم توێژینەوەیەدا ئەرکی تایپ کردنی زاراوەکانی لە ئەستۆ گرت. بێجگە لەم بەڕێزانەش، کاک شەهاب نەدیمی، کاک ساجد حسێنی و کاک سامان زلێخایی کە بە شێوەگەلی جیاجیا هاوکاریی زۆریان نواند لە بەرەوپێشچوونی ئەم کارەدا و بەشێکی تری زاراوە ئینگلیزییەکانیان تایپ کرد. هەروەهاش، سپاسی خۆم پێشکەشی خاتوو حەسیبە سەیدی دەکەم کە لە ڕووی دابین کردنی سەرچاوەکانەوە زۆری یارمەتی دام. سپاس و پێزانینیشم هەیە بۆ بەڕێز سۆران عەزیز بەرپرسی ماڵی وەفایی لە هەولێر کە بە پیر داواکەی منەوە هات و سەرپەرشتیی ئەرکی پەڕبەندی و بەرگسازی و چاپەکەی کرد.

دوا وتە

هیوادارم لە لایەن دەزگا و دامەزراوە پێوەندیدارەکان و زانکۆکانی کوردستانەوە گرنگیی زیاتر بدرێ بە ئەرکی گەورە و گرنگی وشەڕۆنان و زاراوەسازی و بەرپرسانی ئەو ناوەندانە بە هەستیاریی زیاترەوە ڕووبەڕووی ئەم پرسە ببنەوە. هیوادارم لە بەشی توێژینەوەیی زمانناسی و ئەدەبی کوردیی توێژینگەی کوردستانناسیی زانکۆی کوردستاندا لێژنەی زاراوەسازی دابمەزرێ و دەست بە کارەکانی بکات. بەداخەوە، هەندێ ناوەندی پێوەندیدار لە ناوەوە و دەرەوە بایەخی ئەوتۆیان نەداوەتە ئەم ئەرکە گرانە و زیاتر خۆیان بە بابەتی ترەوە خەریک کردووە. هیوادارم لێژنەی زاراوەسازیی ئەکادێمیای کوردی لە هەولێر چالاکتر لە ڕابردوو بایەخ بەم بوارە بدات.

هیوادارم لە باکووری کوردستان ناوەندێک بۆ ئەم پرسە زیندە گرنگە دابمەزرێ. هیوادارم ناوەندەکانی بڵاوکردنەوەی کتێب و گۆڤار و بەڕێوەبەرانی ڕاگەیاندن و ماڵپەڕەکان بە جیدی و بە پارێزەوە زاراوەکان بەکار بهێنن.

پێم وابێ هەمووان لەسەر گرنگایەتی و بایەخی دانانی وەها ناوەند و لێژنەیەک تەبا و هاودەنگن. ئەندامانی ئەو لێژنەیەش — لە هەر شوێنێک دابمەزرێت — پێویستە بێجگە لە زانینی زمانی کوردی و هەموو یان زۆربەی زارە کوردییەکان هاوکات چەندین زمانی تریش بزانن، بە تایبەت زمانە ڕۆژئاواییەکان. ئەندامانی ئەو لێژنەیە پێویستە بە وردی ئاگاداری ڕەچەڵەکناسی و کۆنینەناسیی وشەکان بن و شارەزای ڕەوت و ڕێسای وشەڕۆنان و زاراوەسازی بن و لە پێناوی پەرەسەندنی زمانی کوردی بە تایبەت لە دەڤەری وشەڕۆنان و زاراوەسازیدا شێلگیرانە کار بکەن. هەر کەسێ دەیەوێ لەم بوارەدا کار بکات و یاخود حەزی لە بابەتەکەیە، پێویستە وێڕای ئەو تایبەتمەندیانەی سەرەوە، ئاگاداری مۆرکە زمانییەکان و ڕێسا زمانناسانەکان بێت، نەخاسما هەموو بەشەکانی ئاخاوتن، جۆرەکانی ئامراز و گیرەک، ڕێساکانی وشەسازی، جیاوازیی نێوان وشە و مۆرفیم و پرسە پێوەندیدارەکانی تر. هەروەتر، ئەبێ لە لایەن دەسەڵاتەوە جێگە و پێگەیەکی فەرمی ببەخشرێتەوە ئەو ناوەندانە و لایەنگەلی یاسادانەر و جێبەجێکاریش، واتە پەرلەمان و حکومەت، پێویستە بە جیدی بەدواداچوون بۆ کارەکە بکەن.

هیوادارم ئەم هەوڵەی بەردەست هەندێ کەلێنی بواری زاراوەسازی لە دەڤەری زانستە مرۆییەکاندا و بە تایبەت لە بواری ڕەخنە و تیۆریی ئەدەبی و فەرهەنگیدا پڕبکاتەوە و تۆزە ڕووناکییەک ببەخشێتە قوژبنە تاریکەکانی ئەم ئاقارە لە کتێبخانەی کوردیدا. بەو هیوایەی ببین بە خاوەنی زمانێکی پاراو و یەکگرتوو بۆ نووسین و وەرگێڕانی دەقە زانستی و تیۆریکەکان. هیوادارم توێژەری کوردینووس کات و وزەی خۆی بۆ بابەتی بەرباسی توێژینەوەکەی تەرخان بکات و چیدی ناچار نەبێت کات بۆ زاراوەسازییش دابنێت. ئەم پێشنیازانەش لەم فەرهەنگەدا پێشکەش کراون دواقسە و دوابڕیار نین و بێ‌گومان کەموکوڕییان تێدایە. بۆیەش تکایە سەرنجەکانی خۆتان سەبارەت بە هاوواتای زاراوەکان، بە کوردیی ناوەندی و سەروو و بە فارسیشەوە، بنێرن بۆم.

بەختیار سەجادی

زانکۆی کوردستان، سنە

بەفرانباری ١٤٠٠ی هەتاوی (٢٠٢١ی زایینی)

پەنجا خاڵ
لەسەر زاراوەسازی و وەرگێڕانی چەمکەکان

1. جواننناسی یان جوانیناسی؟

لە کوردیدا بۆ زانستی aesthetics جوانناسی و جوانیناسی بەکار دەهێنرێت. پێویستە بڵێین کە جوانناسی بۆ ئەم مەبەستە و لەم بەستێنەدا هەڵەیە و جوانیناسی دروستە. هەر ئەم بەکارهێنانە هەڵەیە لە زمانی فارسیشدا و لە سەر دەستی کۆمەڵێ نووسەر و وەرگێڕی ناشارەزای فارس دەبینرێ و لە جیاتی «زیبائی‌شناسی» دەنووسن «زیباشناسی». جوانناسی وشەیەکی هەڵە نییە بەڵام ئەگەر مەبەست ئەو زانستەیە کە باسی جوانی، تایبەتمەندییەکانی و جۆرەکانی دەکا ئەبێ بڵێین جوانیناسی، چونکە لە هەندێ بەرهەم و لقی ئەدەبی و هونەریدا، بە تایبەت ئەدەب و هونەری مۆدێرن، لەوانەیە جوانی دەلالەت نەکاتە سەر بابەت یان شتی جوان. لێکۆڵینەوەی هۆکاری هەڵەبوونی بەکارهێنانی جوانناسی لە کوردیدا یان زیباشناسی لە فارسیدا لەبری جوانیناسی باسێکی دوورودرێژ هەڵدەگرێ. ئەم زانستە لە پێناسە و چۆنیەتیی دەرکەوتنی جوانی و تایبەتمەندی و جۆرەکانی جوانی دەکۆڵێتەوە و ئەم باسانەش پێوەندییان بە شت یان بابەت و دیاردەی جوانەوە نییە. زۆر جار، بە تایبەت لە ئەدەب و هونەری مۆدێرندا، بابەت و دیاردەی دزێو و ناشیرین و تەنانەت پیسیش بۆخۆی بەشێکە لە چوارچێوەی جوانیناسانەی بەرهەمەکە. ئەگەر لە ئەدەب و هونەری کۆندا ئەمە تەنها جوانە کە جوانیی تێدایە و جوانی دەنوێنێتەوە، لە ئەدەب و هونەری مۆدێرندا هەندێ جار بابەتی دزێو و ناشیرینیش جۆرێک جوانیی هونەری و ئەدەبی دەبەخشێتە بەرهەمەکە. باسکردن لەم جیاوازییە پێوەندیی ڕاستەوخۆی بە جیاوازیی نێوان

جوانیناسیی کلاسیک و جوانیناسیی مۆدێرنەوە هەیە و دیارە ئێرە شوێنی ئەو باسە نییە، بەڵام تەنها بۆ لێکۆڵینەوەی زیاتر خوێنەر دەتوانێ بەرهەمەکانی شاعیری گەورەی فەرەنسی شارڵ بوودلێر و ڕاڤەی واڵتێر بێنیامین بۆ ئەو شیعرانە و یان تیۆرییەکانی بیرمەندی ئیتاڵی، بێنێدێتۆ کرۆچە، لەسەر جوانیناسی بخوێنێتەوە.

٢. ئەفسانە یان ئوستوورە؟

ئەفسانە و ئوستوورە نەک هەر یەکێک نین، بەڵکوو تەنانەت جیاوازیی زۆریشیان لە نێواندایە، کەچی وەک دەبینین زۆر جار هەندێ نووسەر و وەرگێڕی کورد نەک هەر لە جیاتی یەک بەکاریان دەبەن، بەڵکوو ڕێک بە پێچەوانەشەوە بەکاریان ئەهێنین. ئەفسانە (legend) چیرۆکێکە هەم ماکی واقیعی تێدایە و هەم هێمانی خەیاڵکرد. ئەفسانە چوارچێوەیەکی دیاریکراوی نییە و لەوانەشە هەر ئێستا لەم سەردەمەی ئێمەدا سەدان ئەفسانە سەبارەت بە کەسایەتی و دیاردە جیاجیاکان سازبکرێ. بەڵام، ئوستوورە (myth) ئەگەرچی بە تەواوی خەیاڵکردە، هاوکات هەڵگری چوارچێوەیەکی دیاریکراویشە و جۆرێکە لە خوێندنەوەی جیهان و سروشت لە لایەن مرۆڤی سەردەمی ئوستوورەوە. بێجگە لەمەش، لە بەشە جیاجیاکانی ئوستوورەدا، بە پێچەوانەی ئەفسانەوە، یەکگرتوویەکی مانایی دەبیندرێت و ئوستوورە ڕێسامەندە و خاوەنی هۆدارێتییە، واتە پێوەندیی هۆکار و هۆکردیی تێدایە. ئوستوورە بەو مانایەی کە لێرە لە هەمبەر ئەفسانەدا ڕەچاوی دەکەین سەردەمی خولقاندنی بەسەرچووە. ئەگەرچی ڕەخنەگرێکی وەک ڕۆڵان بارت باس لە ئوستوورە هاوچەرخەکان و چۆنیەتیی سازبوونیان دەکات، بەڵام لێرەدا مەبەستی من ئوستوورەکانی سەردەمی کەونارایە کە بە شێوەیەک دەرئەنجامی هەوڵی مرۆڤی ئەو سەردەمە بوو بۆ دەستەبەرکردنی خوێندنەوەیەکی عەقڵانیی بۆ جیهان و بە تایبەت مێکانیزمە سروشتییەکان. باشترین سەرچاوە بۆ ئاگاداربوون لەم دەورەی ئوستوورە خوێندنەوەی بەرهەمی فیلسووفانی قوتابخانەی فرانکفۆرت و بە تایبەت ئادۆرنۆ و هۆرکهایمێر-ە. سەیر لەوەدایە من لە زمانی کوردیدا کەسی وا دەناسم کە بەرهەمی لە قوتابخانەی فرانکفۆرتەوە کردووە بە کوردی و کەچی لەبری ئوستوورە کە مەبەستی نووسینەکەیەتی «ئەفسانە»ی داناوە. تەنانەت لە زمانی فارسیشدا وەرگێڕێکی بەناوبانگ و توانا وەک نەجەف دەریابەندەری هەر ئەم هەڵەیەی کردووە و ئوستوورەی بە ئەفسانە داناوە. ئەگەرچی ئەو پێ لە سەر ئەم بۆچوونەی خۆی دادەگرێ

و تەنانەت کتێبێکیشی لە سەر ئەم بابەتە نووسیوە، بەڵام ئێمە بە گشتی پێمان وایە وەرگێڕانی mythبۆ ئەفسانە هەڵەیە و یەکسەر لە واتای ڕاستەقینەی ئەم زاراوەیە دوورمان دەخاتەوە.

٣. گرفتی وەرگێڕانی the لە هەندێ زاراوەدا

لە زمانگەلی فەرەنسی و ئینگلیزیدا ئاوەڵناو بە تەنیایی و بەبێ ناو و یاخود بەبێ ئامرازە جیاجیاکانی دەستنیشانکردنی دەلالەت بەکار ناهێنرێت. بەڵام، لە دەقە تیۆریک و فەلسەفییەکاندا هەندێ جار چاومان بە کۆمەڵێ زاراوە دەکەوێ کە پێکهاتوون لە the و ئاوەڵناوێک. خوێنەری ئەو دەقانە لەوانەیە لەخۆڕا بە دوای ناوێکدا بگەڕێ کە ئەو ئاوەڵناوە دەلالەت دەکاتە سەری، بەڵام ئەبێ ئەوە بزانین کە لێرەدا ناوێک لە گۆڕێدا نییە و ئەو دەستەواژەیە بۆخۆی زاراوەیەکی سەربەخۆیە. چەند نموونەیەک لە ئینگلیزی و فەرەنسیدا بریتین لە:

the particular, the universal, the social, le social, la politique

گرفتی وەرگێڕانی ئەم تاقمە زاراوانە لە هەر دوو زمانی فارسی و کوردیدا بە تەواوی هەست پێدەکرێت. ئەگەر بە تەنها بنووسین «اقتصادی» یان «ئابووریی»، ئەوا هەر دووکیان ئاوەڵناون و کەواتە سەربەخۆ نین. ئەگەر هەر بە هەمان شێوە وەربگێڕدرێنەوە، لە لایەکەوە ڕێزمانی ڕستەکە تێکدەدەن و، لە لایەکی تریشەوە، واتاکە لێڵ دەکەن. هەر بۆیەش، لەم جۆرە کاتانەدا و بە مەبەستی وەرگێڕانیان بۆ هەر دوو زمانی فارسی و کوردی باشتر وایە ناوێکیان بخەینە سەر تا لەو گرفتانەی سەرەوە خۆمان دەرباز بکەین. کەواتە، ئەو زاراوە ئینگلیزی و فەرەنسییانەی سەرەوە پێویستە بەم شێوەیەی خوارەوە لە فارسی و کوردیدا بێنە وەرگێڕان:

لە فارسیدا: امر جزئی، امر کلی، امر جهان‌شمول، امر اجتماعی، امر اقتصادی

لە کوردیدا: بابەتی تایبەتی، بابەتی گشتی، بابەتی جیهانگرەوە (یان، بابەتی دنیاداگر)، بابەتی کۆمەڵایەتی، بابەتی ئابووریی.

٤. سێ دەڤەرەکەی لاکان

لە وەرگێڕانی سێ چەمکە فرەپاتەکەی بۆچوونی دەروونشیکارانەی لاکانیدا دەتوانین کەڵک لە بابەت، دەڤەر و تەنانەت ئاست-یش وەربگرین و بەم شێوەیە تەرجەمەیان بکەین:

The real امر واقعی، دەڤەری واقیعی، بابەتی واقیعی

The symbolic امر نمادین، دەڤەری هێمایین، بابەتی هێمایین

The imaginary امر خیالی، دەڤەری خەیاڵکرد، بابەتی خەیاڵکرد

خاڵێکی تری هاوپەیوەند بەم باسەوە جیاوازیی بنەڕەتیی نێوان دو زاراوەی «امر واقع» و «امر واقعی»یە. واتە، بابەتی واقیع بە تەواوی لە بابەتی واقیعی جیایە. لە سەرەوە ئاماژەم بۆ بابەتی واقیعی کرد و گوتم کە زیاتر لە بۆچوونی دەروونشیکارانەی لاکانیدا دێتە بەکارهێنان. بەڵام، بابەتی واقیع لە ڕاستیدا وەرگێڕانی وشەی factی ئینگلیزییە. لە زمانی ئینگلیزیدا هیچ جۆرە وێکچوونییەک لە نێوان ئەم وشەیە و وشەکانی تری بەرباسی ئەم یاداشتەدا لە ئارادا نییە و لێرەشدا هەر تەنها لەبەر ئەوە ئاماژەم بۆ کرد کە جیاوازیی زەقوزۆپی نێوان بابەتی واقیع و بابەتی واقیعی دەرخەم؛ ئەمەش ئەو جیاوازییەیە کە ڕەخنەگر و وەرگێڕی کورد بەداخەوە کەمتر سەرنجیان دەداتێ.

٥. نووسینی تیۆری و نووسینی تیۆریک

هۆکاری بە کارهێنانی «تیۆری» لەبری «تیۆریک» بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە هەندێ نووسەری کورد لە زاراوەی «تیۆر» کەڵک وەردەگرن بە مەبەستی ئاماژەکردن بۆ «تیۆری». ئەمە بە تەواوی هەڵەیە و یەکێکی ترە لە ئاکامە نەرێنییەکانی کاریگەریی زمانی عەرەبی لەسەر هەندێ نووسەری کورد. بۆ نموونە، زۆر کەس مەبەستیان لە «نووسینی تیۆری» نووسینی تیۆریکە. ئەگەر «نووسینی تیۆری» بۆ فارسی وەربگێڕین، دەبێتە «نوشتن نظریه»، کەچی مەبەست «نوشتار نظری»-یە کە لە کوردیدا دەبێتە نووسینی تیۆریک. «تێئۆریک» فەرەنسییە نەک ئینگلیزی و لە ئینگلیزیدا بە شێوەی «تێۆرێتیکاڵ» بە کار دەبرێ. «تیۆریک» وەک فۆرمی سادەکراوی «تێئۆریک» لە دەربڕیندا دروستە. هەڵبەت ئەم سادەبژێرییە زۆر لەو ساکارکردنەوەیە دوورە کە پێشتر لە هەندێ نووسیندا وەک تایبەتمەندیی سابجێکتیڤیتیی نەریتی

و سەلەفی ناوم لێبردووە و پێوەندیی بەم باسەی بەردەستەوە نییە. هەر بە هەمان شێوەش، بەکارهێنانی «تیۆر» هەڵەیە و کەس نازانێ بۆچی هەندێ نووسەر و وەرگێڕی کورد ئەم زاراوەیە بەم شێوەیە بە کار ئەبەن. هەرچەند لە زمانی عەرەبیدا دەنووسرێ تیۆر، بەڵام ئەوانیش بە هەڵە بەکاری ئەهێنن. لە جیاتی تیۆر کە هیچ جۆرە پاساوێکی زمانناسانە و عەقڵانیی بۆ نییە ئەبێ بنووسین تێئۆری یان تیۆری.

٦. کلاسیک یان کلاسیکی؟ ڕۆمانتیک یان ڕۆمانتیکی؟

هەڵەیە گەر «ی»ی ئاوەڵناوسازکەر بخەینە سەر کۆمەڵە وشەیەک وەک ڕۆمانتیک، دێمۆکراتیک و ئەکادێمیک، چونکە ئەم وشانە بۆخۆیان پێشوەخت ئاوەڵناون. کەواتە لە جیاتی دێمۆکراتی پێویستە بنووسین دێمۆکراتیک و لە بری ڕۆمانتیکی ئەبێ بنووسرێ ڕۆمانتیک. بەکارهێنانی ئەم زاراوانە بەم شێوەیەی خوارەوە هەڵەیە:

ڕۆمانتیکی، ئایدیۆلۆجیکی، ئاکادیمیکی، ئاکادیمی (لە پێگەی ئاوەڵناودا)، ستراتێژی (فەرەنسی و لە پێگەی ئاوەڵناودا)، ستراتێژیکی، ستراتێجی (ئینگلیزی و لە پێگەی ئاوەڵناودا)، ستراتێجیکی

یەکێک لە هۆکارەکانی ئەم شێوە بەکارهێنانە دەگەڕێتەوە بۆ کاریگەریی زمانی عەرەبی لە سەر هەندێ نووسەر و وەرگێڕ کە زیاتر لە باشووری کوردستاندا پەروەردە بوونە و زیاتر بە عەرەبی دەخوێننەوە، چونکە لە زمانی عەرەبیشدا بەکارهێنانی ئەم وشە و زاراوانە هەر بە هەمان شێوەیە. هۆکارێکی تری نووسینی ئەم وشانە بەو شێوەیەی سەرەوە دەگەڕێتەوە بۆ ئاگادارنەبوون لەو ڕاستییەی کە ئەم وشانە بۆخۆیان ئاوەڵناون. بە پێچەوانەوە، زۆر جار دەبینین زاراوەیەک کە بۆخۆی ناوە لە پێگەی ئاوەڵناودا بە کار دەبرێت. بۆ نموونە، ستراتێژی (فەرەنسی) یان ستراتێجی (ئینگلیزی) ناوە، بەڵام چونکە وا دەزانرێ ناوەکەی بە شێوەی «ستراتیژ» بەکار دەبرێ، ستراتێژی وەک ئاوەڵناو بەکار دەهێنرێ. ڕێککەوتنی ستراتێژیک یان ستراتێجیک دروستە نەک ڕێککەوتنی ستراتێژی. پێوەندییە دیپلۆماتیکەکان دروستە نەک پێوەندییە دیپلۆماسییەکان. لە زمانی فەرەنسی و ئینگلیزیدا هەندێ جار ئەو ئاوەڵناوانەی بە پاشگری «یک»ەوە کۆتاییان پێ دێ بە دوو شێوەی جیاواز دەردەکەون وەک classic و classical .

هەر دوو زاراوەی ئایدیۆلۆجیک ideologic و ئایدیۆلۆجیکی ideological بەو شێوەیەن. دەتوانین بۆ یەکەمیان کلاسیک و بۆ دووەمیان کلاسیکی بەکار بهێنین. هەڵبەت لە بیرمان نەچێ ئەگەر وشەی «کلاسیک» لە هەندێ ڕستەدا لە پێگەی ناودا (واتە، ئاوەڵناوی جێگری ناو) دەرکەوت، پێویستە لە وەرگێڕانیدا بۆ سەر زمانی کوردی یان بە تەنها دابنرێ و یان کۆمەڵە وشەیەکی وەک بەرهەم، شاکار، فیلم، وێنە، یان وشەی تری لەم چەشنەی بخرێتە سەر کە پێوەندییان بە ناوەرۆکی ڕستەکەوە هەیە:

Hamlet is a classic in world literature.

هەملێت بەرهەمێکی کلاسیکە لە ئەدەبی جیهاندا.

هەملێت شانۆنامەیەکی کلاسیکی ئەدەبی جیهانە.

هەملێت دەقێکی کلاسیکی ئەدەبی جیهانە.

هەملێت لە ئەدەبی جیهاندا کلاسیکە.

٧. پاشگری «یک»

لەو زمانانەی ڕەگیان لە ناو لاتیندایە، وەک فەرەنسی و ئینگلیزی، پاشگری «یک» ئاوەڵناوسازکەرە وەک ئایدیۆلۆجیک یان ڕۆمانتیک کە ئاوەڵناوی ئایدیۆلۆجی و ڕۆمانسن. لێرەدا لەوانەیە چەند خوێنەرێک خێرا تووشی واقوڕمان بن و بڵێن یاساوڕێسای ڕێزمانناسانەی ئەو زمانانە چ پێوەندییەکیان بە زمانی کوردییەوە هەیە. کۆمەڵێ نووسەر و وەرگێڕ لە زمانی فارسیدا، وەک داریووش ئاشووری و بابەک ئەحمەدی، وای بۆ دەچن کە ئەم پاشگرە لە زمانی فارسیی ناوەڕاستدا بەکار هێنراوە و هەر بۆیەش لە نووسراوەکانیاندا لە ئاوەڵناوی، بۆ نموونە، «زبانشناسیک» کەڵک وەردەگرن. تەنها کەسێک کە لە زمانی کوردیدا تۆزەک لەم ڕاستییە نزیک بۆتەوە مامۆستا مەسعود محەمەد-ە کە وای بۆ دەچێ کە پاشگری «یک» لە کوردیشدا ئاوەڵناوی پێدروستدەکرێ. مەسعوود محەمەد (بە بێ ئاگاداربوون لە ڕوانگەی ئەو دوو نووسەرە فارسەی سەرەوە) لە *زاراوەناسی پێوانە*دا پێی وایە کە لە کوردیشدا ئەکرێ لەم پاشگرە بۆ سازکردنی ئاوەڵناو سوود وەربگرین. ئەو نموونەیەش کە دەیهێنێتەوە وشەی «پەلیک»-ە کە پێی وایە هەمان پەلکراوە (پەلیک ئەو دارە پەلکراوەیە کە منداڵان لە یارییەکی کۆنی کوردەواریدا بەکاری دەهێنن).

بە مەبەستی دانانی ئاوەڵناو بۆ کۆمەڵە ناوێک وەک زماننناسی و کۆمەڵناسی دەتوانرێ کەڵک لە زماننناسانە، زماننناسیانە، زماننناسیک و کۆمەڵناسانە، کۆمەڵناسیانە و کۆمەڵناسیک وەربگیردرێ. هەرچەندە، من و چەند هاوڕێیەکم سەرەتا چەمککگەلی زماننناسەکی و کۆمەڵناسەکی-شمان وەک ئاوەڵناو بەکار دەهێنا و بەڵگەکەشمان کۆمەڵە ئاوەڵناوێکی تر بوو وەک دەشتەکی، گوندەکی، دەرەکی و هتد. بە کورتی، لە فارسیدا بو دروستکردنی ئاوەڵناوی زاراوەیەکی وەک «روانشناسی» سێ ڕێگەمان لەبەردەستدایە کە دەبنە «روانشناسانە»، «رەوانشناختی» و «روانشناسیک». لە کوردیشدا، چوار ڕێگەمان هەیە کە ئەنجامەکانیان دەبنە دەروونناسانە، دەروونناسیانە، دەروونناسیک و دەروونناسەکی. ئێستا لە نووسینی کوردیدا بە شێوەیەکی گشتی لە دەروونناسانە، زماننناسانە و کۆمەڵناسانە کەڵک وەردەگرین تا نموونەکانی تر.

٨. پیشەسازی و پیشەسازانە

زۆربەی نووسەران و وەرگێڕان جیاوازیی نێوان پیشەسازی و پیشەسازانە ڕەچاو ناکەن. پیشەسازی ناوە و پیشەسازانە ئاوەڵناو. لە نووسینی کوردیدا بە دەگمەن پیشەسازانە بەکار دەبرێ و لەبری ئەوە دەنووسرێ پیشەسازی. گەر industry بە پیشەسازی تەرجەمە دەکەینەوە، پێویستە industrial بە پیشەسازنە دابنرێ. لە کوردیدا هەمووان کەڵک لە دەستەواژەی شۆڕشی پیشەسازی وردەگرن کە هەڵەیەکی باوە، چونکە دروستەکە دەبێتە شۆڕشی پیشەسازانە؛ لەبەر ئەوەی مەبەست «انقلاب صنعتی» نەک «انقلاب صنعت». لە ئینگلیزی و زۆر زمانی تریشدا ئەم جیاوازییە ڕەچاو کراوە.

٩. سۆسیۆلۆژی، سۆسیۆلۆجی، سۆسیۆلۆژیا، یان کۆمەڵناسی؟

پێویست ناکا کۆمەڵێ چەمک و زاراوەی دژوار و نامۆ و بیانی کە دەکرێ بە ڕوونی و ڕەوانی بۆ کوردی وەربگێڕدرێن هەر بە هەمان شێوە لاتینییەکەیان بنووسرێنەوە. پێویستە لەبری ئەو زاراوە ڕەقوتەق و نامۆیانەی خوارەوە بەرامبەرەکانیان دابندرێ:

ئەپەستەمۆلۆجیا، ئێپیستیمۆلۆجی، ئێپیستێمۆلۆژی: **مەعریفەناسی** (زانیاریناسی هەڵەیە چونکە لە کوردیدا زانیاری بە تەواوی مانای مەعریفە ناگەیێنیٚ.)

سۆسیۆلۆجیا، سۆسیۆلۆجی، سۆسیۆلۆژی: **کۆمەڵناسی**

سایکۆلۆجیا، سایکۆلۆجی، پسیکۆلۆژی: **دەروونناسی**

ئۆریەنتالیزم: **ڕۆژهەڵاتناسی**

سیمۆلۆجیا، سێمیۆلۆجی: **نیشانەناسی**

ئیستەتیکس، ئیستێتیکس: **جوانیناسی**

بایۆلۆجیا، بایۆلۆجی، بیۆلۆژی: **زیندەوەرناسی**

هەندێ جار بە تایبەت لە وەرگێڕانی ناوی هەندێ ڕێبازی ئەدەبی و فیکریدا باشتر وایە وشەکە وەرنەگێڕدرێ، وەک فۆرمالیزم لەجیاتی شێوەخوازی یان ڕوخسارخوازی، یان قوتابخانەی لیبرالیزم، نەک قوتابخانەی ئازادیخوازی. ئازادیخوازی لە کوردیدا وەکوو چەمک بەکار دێ، بەڵام دانانی بۆ قوتابخانەی لیبرالیزم هەڵەیە چونکە ئەمڕۆکە ئەم ناوە بۆتە ناوێکی تایبەت. زۆر بە لامەوە سەیرە لەبەرچی هەندێ نووسەری کورد زاراوەیەکی وەک «ئیپۆک» بە کار ئەهێنن؟ ئیپۆک وشەیەکی ئینگلیزییە بە مانای سەردەم. یان، بۆچی هەر ئەم نووسەرانە لەبری ئاسۆ دەنووسن هۆریزۆن؟! بۆچی هەندێ قەڵەمبەدەستی کورد کەڵک لە زاراوەگەلێک وەردەگرن کە نەوەد لە سەدی خوێنەرانیان نازانن ماناکەیان چییە؟ کەچی هاوواتای هەر هەمان وشە لە کوردیشدا هەیە. سەیر لەوەدایە ئەم جۆرە چەمکانە، زاراوەیەکی تیۆریکی قورس و گران نین کە نووسەر نەزانێ لە کوردیدا چ هاوواتایەکیان بۆ دابنێ. ئیپۆک و هۆریزۆن دو چەمکی گشتین و دەکرێ زۆر بە ئاسانی بکرێن بە سەردەم و ئاسۆ. وەک چەندین جار بە هێنانەوەی هەندێ نموونە پیشانم داوە، زۆربەی نووسەران و وەرگێڕانی کورد هۆشیاریی زمانناسانەیان نییە و ئەمەش وای کردووە کە بەرهەمی ئەو نووسەرانە هەڵگری گەلێک کێشەی شێوازناسانە بن.

١٠. هاوکێشه یان هاوکێش؟

زۆربەی کاتەکان وا دەزانرێ زاراوەی هاوکێشە پێوەندیی بە «کێشە»وە هەیە، کەچی لێرەدا مەبەست «کێش»ە. شێوەی دروستی زاراوەکە هاوکێش-ە بەڵام باوە وەک هاوکێشە بەکار ئەبرێ. ئەم جۆرە نموونانە بە هۆی جیاوازیی زۆر بچووکی نێوانیانەوە و لەبەر کەمتەرخەمیی دانەر یان نەبوونی هۆشیاری زمانناسانە لەبری یەکتر بەکار ئەهێنرێن. ڕێکخراو organized جیاوازە لە ڕێکخراوە organization، چ لە باری وشەسازییەوە و چ لە ڕووی ماناییەوە، وەک چۆن دامەزراو لە دامەزراوە جیاوازە.

١١. ناسی یان زانی؟

بەکارهێنانی «ناسی» و «زانی» بۆ دەستنیشانکردنی لقە جیاجیا زانستییەکان (وەک زیندەوەرناسی و زیندەوەرزانی) ڕاستە، بەڵام چەند سەرنجێک پێویستە. ڕەنگە سەرەتا «زانی» بە دروستتر بزانین چونکە لە کوردیدا زانین مانای ناسین-یش دەگرێتەوە، کەچی ناسین مانای زانین ناگرێتەوە. کە دەڵێین ئەو برادەرە دەناسم، بەو مانایە نییە کە بە تەواوەتی و بە باشی دەزانم کێیە و خەریکی چییە. ئەم تایبەتمەندییە لە ئینگلیزیدا نابیندرێ و کرداری to know بۆ هەر دوو واتاکە بەکار دەبرێ. بەڵام لەبەر ئەوەی کە ناسین لە هەناوی خۆیدا هەڵگری بارێکی مەعریفیشە و لەبەر ئەوەش کە بەبێ گرفت بە پاشگری جیاجیاوە دەردەکەوێ و ئەم خەسڵەتەس کەمتر لە زانی-دا هەیە (وەک دەروونزانانە و دەروونناسانە) و هەروەها پاشگری لۆگی بە مانای ناسین و مەعریفەیە نەک زانین و، بێجگە لەمەش، ناسی لە هەندێ زانستدا هێندە جێکەوتووە کە کاتێ بە زانی-یەوە بیاننووسین دەبنە زاراوەیەکی نامۆ (وەک جوانیزانی لە بری جوانیناسی)؛ کەواتە، بە مەبەستی یەکدەستکردنی زمانی زانستیی کوردی باشتر وایە لە هەموو زانستەکاندا لە جیاتی پاشگری زانی لە ناسی کەڵک وەربگیردرێ. لە زمانی فارسیدا زۆر بە وردی و بە دروستی جیاوازیی نێوان زانی و ناسی دانراوە؛ ئەمەش لەو دوو زاراوەی «کاردان» و «کارشناس»دا دەردەکەوێ.

زیندەوەرناسی (زیندەوەرناس، زیندەوەرناسانە) biology
دەروونناسی (دەروونناس، دەروونناسانە) psychology
کۆمەڵناسی (کۆمەڵناس، کۆمەڵناسانە) sociology
مرۆڤناسی (مرۆڤناس، مرۆڤناسانە) anthropology
مەعریفەناسی (مەعریفەناس، مەعریفەناسانە) epistemology
دێرینەناسی (دێرینەناس، دێرینەناسانە) archaeology
رەچەڵەکناسی (رەچەڵەکناس، ڕەچەڵەکناسانە) genealogy

١٣. فێرکارانە، پیشەسازانە، شیکارانە

چەندین جار لە گۆڤار و ڕۆژنامەکاندا بینیومە کەڵک لە دەستەواژەی «ڕاپۆرتی شیکاری» وەردەگیردرێ. بە ڕاستی ئەوان مەبەستیان «راپۆرتی شیکارانە»-یە. شیکاری لە ڕووی ڕێزمانییەوە ناوە و شیکارانە ئاوەڵناو. هەر بۆیە، ڕاپۆرتی شیکاری دەبێتە «گزارش تحلیل» کە دیارە ئەوان مەبەستیان «گزارش تحلیلی»یە کە دەبێتە «راپۆرتی شیکارانە». هەر لەسەر ئەم ڕێڕەوە، وشەی پیشەسازی ناوە و ئەگەر بمانەوێ لە کوردیدا ئاوەڵناوی بۆ ساز بکەین، دەتوانین کەڵک لە پیشەسازانە وەربگرین. دەستەواژەی «انقلاب صنعتی» لە کوردیدا دەبێتە شۆڕشی پیشەسازانە، کەچی ئەمڕۆکە ئەم دەستەواژەیە بە شێوەیەکی نادروست و لەسەر دەستی زۆرێک لە نووسەران و وەرگێڕانی کورد بە شێوەی «شۆڕشی پیشەسازی» دێتە بەکارهێنان کە بە مانای «انقلاب صنعت»-ە نەک «انقلاب صنعتی». لە ئینگلیزیشدا هەر بە هەمان شێوەیە و ئاوەڵناوی industrial بەکار دەبرێ نەک ناوی industry. زۆر جار بینیومە کە لە جیاتی ئاوەڵناوی فێرکارانە ناوی فێرکاری بەکار دەبرێ؛ یان، لەجیاتی کۆنفرانسی فێرکارانە و وانەی فێرکارانە بە شێوەیەکی نادروست دەنووسرێ کۆنفرانسی فێرکاری و وانەی فێرکاری. نموونەی زەق زانکۆی فێرکارییە!

١٣. ڕەچاوکردنی مۆرکەکانی ڕستەسازی

پێشتریش وتوومانە و پێویستە لێرە دووبارەی بکەینەوە کە زمانی کوردی خاوەنی کۆمەڵێ مۆرک و تایبەتمەندییە کە ئەبێ لە وەرگێڕان و یاخود لە وشەڕۆنان و زاراوەسازیدا ڕەچاو بکرێن. لە کوردیدا چەندین جۆری جیاوازی وشەسازی و کۆوشەسازی لە ئارادان و گەر ڕەچاو نەکرێن ڕەسەنایەتیی بەرهەمەکە تێک‌دەدەن. ئەم دەستەواژانەی خوارەوەم پێشتر وەک نموونە هێناوەتەوە:

قوتابخانەی مەحوی سەرەتایی لەبری قوتابخانەی سەرەتایی مەحوی

فڕۆکەخانەی نێودەوڵەتیی هەولێر لەبری فڕۆکەخانەی هەولێری نێودەوڵەتی

زانکۆی پزیشکیی هەولێر لەبری زانکۆی هەولێری پزیشکی

١٤. زاراوەی «باسکار»

یەکەم جار زاراوەی «باسکار»م لە گۆڤاری *ڕەهەند*دا بینی. پاشان گۆڤارێکم بە دەست کەوت بە ناوی *باسکار* کە چەندین ساڵ پێش ئێستا لە سلێمانی دەردەچوو. لە یەکەم ڕووبەڕووبوونەوەمان لەگەڵ ئەم زاراوەیەدا لەوانەیە وا بزانین مەبەست لەم زاراوەیە ئەو کەسەیە کە کاری باسکردنە و لە سەر دیاردە جیاجیاکان باس دەکات. بەڵام، لە بیرمان نەچێ کە ئەو کەسانەی ئەم زاراوەیە بەکار ئەهێنن مەبەستیان ئەو کەسەیە کە کاری توێژینەوە و لێکۆڵینەوەیە، چونکە ئەوان ئەم زاراوەیەیان لە «باحث»ی عەرەبییەوە وەرگرتووە. ئەگەرچی وشەی «باس» لە کوردیدا لە «بحث»ی عەرەبییەوە وەرگیراوە، بەڵام لە زمانی کوردیدا ماناکەی بە تەواوی گۆڕدراوە. لە کاتێکدا کە لە زمانی عەرەبیدا ئەم زاراوەیە بە مانای لێکۆڵینەوە دێتە بەکارهێنان، لە زمانی کوردیدا مانای لێکۆڵینەوە ناگەیێنێت و ئەم جیاوازییەش ئەوەندە زۆرە کە لە کوردیدا زاراوەی قسەوباس-ی لێ دروستکراوە، وەک چۆن دەوترێ قسەوباسی ژنانە. باسکار ئەگەر بە مانای ئەو کەسەیە کە خەریکی باس‌کردنە یان کاروباری باس‌کردنە ڕاستە، بەڵام لە هەر دوو نموونەکەی سەرەوە (*ڕەهەند* و *باسکار*) ئەم زاراوەیە بە مانای لێکۆڵەرەوە، لێکۆڵیار یان توێژەر بەکار براوە. کەواتە، بەکارهێنانی زاراوەی «باسکار» بۆ «باحث»ی عەرەبی هەڵەیە. ئەم نموونەیە ئەوەمان بۆ دەردەخا کە بەداخەوە زۆربەی نووسەرە دیارەکانی کورد بەبێ سەرنجدانی

ورد بە مانا و دەلالەتە قامووسی و پاڵەکییەکانی وشەکان دەستیان کردووە بەکارهێنانی ئەم وشانە لە ناو بەرهەمەکانیاندا.

١٥. ئەخلاق و زانستی ئەخلاق، مێتافیزیک و زانستی مێتافیزیک

ئەگەرچی هەمووان دەزانن ئەخلاق لە زانستی ئەخلاق جیایە و سیاسەت لە زانستی سیاسەت جیایە، بەڵام لە زۆرێک لە دەقە کوردییەکاندا بینیومە وەرگێڕ سەرنجی نەداوەتە جیاکردنەوەی ئەو دوو چەمکە و لێرەدا پیتی S کە واتای زانست دەخاتە سەر چەمکەکە بە تەواوی پشتگوێ خراوە. هەر ئەم خاڵە سادەیە کاتێ تۆزەک جیدی دەبێتەوە کە بزانین هەر ئەم چاوپۆشییە لە وەرگێڕانی کۆمەڵێ زاراوەدا گرفت بۆ خوێنەر دروست دەکات. بۆ نموونە، مێتافیزیک نەک هەر چەمکێکی فەلسەفییە بەڵکوو لە هەندێ قوتابخانەی فیکری یان ئایینیشدا ئاماژە بۆ ئاقارێک دەکات کە هەرچەندە نابیندرێ و هەست پێناکرێ، بەڵام هەردەم ئامادەیە و لێرەدا بە مانای سەرسروشت بەکار دەبرێ. ئەم زاراوەیە بۆ زۆربەی خوێنەران نامۆیە و بە تەواوی جیایە لە مێتافیزیکس کە زانست یان فەلسەفەی لێکۆڵینەوەی مێتافیزیکە. وەرگێڕی کورد هەر دوو زاراوەکە بە شێوەی مێتافیزیک وەردەگێڕێ. مێتافیزیکس یان فەلسەفە و زانستی مێتافیزیک ئەو فەلسەفە و یا خود زانستەیە کە لە مێتافیزیک و تایبەتمەندییەکانی و جۆرەکانی دەکۆڵێتەوە. هەر بە هەمان شێوەش، مێتافیزیکی بە تەواوی لە مێتافیزیک جیایە و لێرەدا چیدی وەک سەرەوە کێشەکە لە سەر جیاوازیی بچوکی نێوان، بۆ نموونە، ئایدیۆلۆجیک و ئایدیۆلۆجیکی، نییە بەڵکوو مێتافیزیک دەتوانێ ئاماژە بۆ ئاقارێک بکات کە لە سەرانسەری مێژوودا چەندین کتێبی گرنگی لە سەر نووسراوە؛ کەچی «مێتافیزیکی» لەوانەیە تەنها تایبەتمەندی یان وێکچوونییەک لەگەڵ شتێک یان دیاردەیەکی مێتافیزیکدا دەربخات. کەواتە، پێویستە ئەم جۆرە زاراوانە زۆر بە پارێزەوە بەکار بهێنرێن. لە وەرگێڕانی دەقی فەلسەفی و تیۆریکدا ئەبێ بە هەستیاریی تەواوەوە مامەڵە لەگەڵ ئەم جۆرە زاراوەگەلەدا بکەین لەبەر ئەوەی بەکارهێنان یان نەهێنانی یەک «ی»ی بە ڕواڵەت بێبایەخ لەوانەیە ماناکە بە تەواوی بگۆڕێ.

لە پەخشانێکی ئەمپرێسیۆنیستیدا «واقیعی» پەیوەستە بەو لایەنەی واقیع کە نووسەری دەقەکە بە شێوەیەکی تایبەت و تاکەکەسی هەوڵی بەرجەستەکردنەوەی داوە.

لە لایەکی ترەوە، مانای زاراوەی «بابەتی واقیعی» لە بنەڕەتدا و یەکسەر لەو دوو زاراوەی سەرەوە جیاوازە. ئەم زاراوەیە زیاتر لە بۆچوونی دەروونشیکارانەی لاکانی و بەرهەمی لایەنگرانی ئەو قوتابخانەیە (وەک ژاک ئالێن میلێر و سلاڤۆی ژیژەک) دێتە بەکارهێنان. لاکان بە کاریگەرێتی وەرگرتن لە فەلسەفەی هێگێل و شێوەڕوانینی هێگێل بۆ ساتەوەختی یەکانگیریی نێوان سوژە و سروشتی دنیاداگر ئەم زاراوەیەی دەکار گرت. واتای چەمکی «سروشتی دنیاداگر»ی هێگێلی دەگەڕێتەوە بۆ واتای تایبەتی چەمکی جەوهەر لە فەلسەفەی لایبتیسدا. «بابەتی واقیعی» یەکێکە لە دژوارترین زاراوەکان لە سیستەمی هزریی لاکاندا و تێگەیشتن لەم چەمکە پێویستیی حاشاهەڵنەگری بە تێگەیشتن لە چەمکی «ڕۆحی ڕەها»ی هێگێل هەیە. بابەتی واقیعی لە لاکاندا، وەک چۆن هێگێل لە ئەمئەوێتیی سوژە و ئۆبژەدا ئاماژەی بۆ کردووە، چرکەساتێکی هەڵکەوتە و کورتخایەنە. بابەتی واقیعی ئەو ساتەوەختە و ئەو دۆخەیە کە لە زماندا نایەتە دەربڕین؛ واتە، بە تەواوی لە بابەتی هێماییین جیایە کە زمان سازی دەکات. مەبەست لەم کۆمەڵە یاداشتە شیکردنەوەی شێوەی ڕاستەقینەی وەرگێڕانی ئەو چەمکانەیە نەک ڕاڤەکردنیان. لە دێپارتمانەکانی فەلسەفە و ئەدەب و لێکۆڵینەوە فەرهەنگییەکاندا گەلێک کتێب و تێز لەسەر شیکردنەوەی لایەنە جیاجیاکانی ئەم چەمکانە نووسراون و دیارە ئێمە لێرەدا مەبەستمان تەنها هەڵسەنگاندنی هاوواتا جیاجیا کوردییەکانی ئەو چەمکانەیە.

١٨. هاوڕەگیی دوو زمانی فارسی و کوردی

نزیکترین زمان لە کوردی لە چەندین ڕووی جیاوازەوە زمانی فارسییە. فارسی و کوردی لە یەک لق و یەک بنەماڵەی زمانیدان و گەلەک وشە و زاراوە لە ئارادان کە لە هەر دوو زمانەکەدا بە یەک شێوە بەکار دەبرێن. ئەم دوو زمانە دەتوانن لە گەلەک ڕووەوە یارمەتیدەری یەکتر بن. ئەوانەی شارەزای هەر دوو زمانی فەرەنسی و ئینگلیزین، دەزانن کە وشە و بە تایبەت زاراوە هاوبەش و هاوواتاکانی ئەم دوو زمانە ئەوەندە زۆرن کە هەر کەسێک تووشی سەرسووڕمان دەکات. لێرەدا چەند نموونەیەک لەو وشە و زاراوە فارسیانە دەخەینە بەردەست کە لە وشە

پێکهێنەرەکانیان لە زمانی کوردیشدا ئامادەن، بەڵام خودی زاراوەکە لە کوردیدا بەکار نابرێ. سەیر لەوەدایە لە جیاتی ئەم زاراوانە هاوواتا عەرەبی و ئینگلیزییەکانیان بەکار دەبرێن کە زۆر لە کوردییەوە دوورن. هەندێ لەم زاراوانە کە دەتوانرێن بە بێ گرێ‌وگوڵ لە کوردیشدا بەکار بهێنرێن بریتین لە: دووچەرخە، دووربین، کارکرد، کاربرد، ڕێکار، خودکار، سازە، تاکواژ، زمانپەرێشی، دادیار، فیلمنامە، بتاسا (بتئاسا)، خودباوەڕی، پەروەرشتگا، پڕفرۆش، پڕکار.

19. دەقی نووسەرانە و دەقی خوێنەرانە

ڕۆڵان بارت (1915-80)، ڕەخنەگر و تیۆریداڕێژی فەرەنسی، لە کتێبی *سی/زی* دا باسی دوو جۆر دەقی ئەدەبی دەکات کە ناوی ناون lisible و scriptable . مەبەستی بارت لە دەقی «لیسیبل» ئەو دەقە سادە و ساکار و هەندێ جار بانگەشەییەیە کە تەنیا یەک ڕاڤە و لێکدانەوەی بۆ دەکرێ. مەبەستیشی لە دەقی «سکغیپتیبل» ئەو دەقە فرەلایەن و قووڵ و چەندواتایەیە کە هەڵگری زیاتر لە یەک لێکدانەوە و ڕاڤەیە. خاڵی سەرنجڕاکێش ئەوەیە کە زاراوەی یەکەم لە زمانی فەرەنسیدا هەیە، بەڵام ئەوەی دووەم پێشتر لەو زمانەدا وەک ئێستا بە شێوەیەکی فرەپات بەکار نەدەهێنرا. بارت مانای زاراوەی یەکەمی گۆڕی و ئەو زاراوەیەی بە مانایەکی تر بەکار هێنا. واتە، زاراوەی «لیسیبل» لە فەرەنسیدا بە مانای ئەو دەق و نووسراوەیە بەکار دەبرێ کە دەتوانرێ بخوێندرێتەوە، کەچی ڕۆڵان بارت بۆ دەلالەت و مانایەکی دیکە بەکاری دەهێنا. خاڵێکی تری سەرنجڕاکێش ئەوەیە کە ئەم دوو زاراوە فەرەنسییە هیچ هاوواتایەکی پڕاوپڕیان لە زمانی ئینگلیزیدا بۆ دەست ناکەوێ. بۆیەش، سەرجەم ئەو نووسەر و وەرگێڕانەی زمانی دایکیان ئینگلیزییە لە سەر ئەوە ڕێککەوتوونە کە بۆ وەرگێڕانی ئەو دوو زاراوە فەرەنسییەی ناو بەرهەمەکەی ڕۆڵان بارت لەم دوو زاراوەیەی خوارەوە کەڵک وەربگرن: readerly و writerly . ئەم دوو زاراوەیە لە قامووسە ئینگلیزییەکاندا نابیندرێن و، سەرەڕای ئەمەش، بە گوێرەی یاسا و ڕێساکانی ڕێزمانی ئینگلیزی هەڵەن، چونکە پاشگری ly لە زمانی ئینگلیزیدا بە دەگمەن دەخرێتە سەر ناو و بەڵکوو لەگەڵ ئاوەڵناودا بەکار دەبرێ و ئاوەڵکرداری لێ دروست دەبێ. لێرەدا هەر دوو وشەکە سەرەتا ناو بوونە و ئێستا بەم پاشگرەوە بوونەتە ئاوەڵناو. لە زمانی ئینگلیزیدا وشەی «ریدیبل» هەیە کە بۆ ئەو مانایەی لای بارت مەبەستە بەکار ناهێنرێ.

خاڵی سەرنجڕاکێشتر ئەوەیە کە هەر ئەم گرفتە دەقاودەق لە وەرگێڕانی ئەم دوو زاراوەیەدا بۆ زمانی فارسیش ڕووی دا. وەرگێڕان و نووسەرانی فارس پاش لێکدانەوە و مشتومڕێکی زۆر بەو ئەنجامە گەیشتن کە بۆ وەرگێڕانی ئەو دوو زاراوەیە کەڵک لە «خواندنی» و «نوشتنی» وەربگرن. بە سەرنجدان بە مانای هەر دوو زاراوەکە لە ڕوانگەی دانەرەکەیانەوە، واتە، ڕۆڵان بارت، دەتوانین لە هەڵەبوونی وەرگێڕانی فارسیی ئەو دوو زاراوەیە تێبگەیین. ئەگەرچی لە زمانی فارسیدا دەکرێ لە «نویسنده» و «خواننده» ئاوەڵناوی دیکە ساز بکرێ، بەڵام ئەو ئاوەڵناوانە بۆ ئەم مەبەستەی ئێرە دوو کەموکوڕییان تێدایە: یەکەم، لە زمانی فارسیدا هەندێ زاراوەی وەک «خوانندەوار»، «خوانندەآسا» یان «خوانندەگونە» زۆر کەم بەکاردەبرێن؛ دووەم، ئەگەریش بەکاریان بهێنین، بە تەواوی مانای ڕاستەقینەی زاراوەکان بەو چەشنەی لای بارت مەبەستە ناگەیێنن. کەواتە، وەرگێڕ و نووسەرانی فارس، وەک ئینگلیزییەکان، ئەم دوو زاراوەیەیان بە شێوەیەک بو سەر زمانەکەیان وەرگێڕاوە کە نەک هەر هەڵەیە بەڵکوو ماناکەشی بە تەواوی تێکداوە.

لە زمانی کوردیدا، بەڵام، ئەگەر بمانەوێ ئەو دوو زاراوەیە بە شێوەیەکی دروست بەکار بهێنین تووشی ئەو گیروگرفتەی وەرگێڕان و نووسەرانی فارسی‌نووس و ئینگلیزی‌نووس نابینەوە. لە زمانی کوردیدا ئەم گرفتە زۆر ئاسان چارەسەر دەکرێ، ئەویش کاتێکە کە بۆ ئەو دوو زاراوە لە بنەڕەتدا فەرەنسییە لە زاراوەگەلی خوێنەرانە و نووسەرانە کەڵک وەربگرین. ئەم دوو هاوواتا کوردییە لە لایەکەوە لەگەڵ ڕێزمانی کوردیدا تەبان و لە لایەکی تریشەوە دەربڕینەکەیان کێشە بۆ ئاخێوەر ساز ناکات. جگە لەمەش، هەر دوو زاراوە کوردییەکە بە تەواوی و پڕاوپڕ هەڵگری هەمان ئەو مانایەن کە ڕۆڵان بارت مەبەستی بوو. با ئەوەش بڵێم کە لە فارسیشدا پاشگری «انە» هەیە، بەڵام قەت ناکرێ بخرێتە سەر دوو وشەی «خواننده» و «نویسنده». لە ساڵی ١٣٧٨دا وتارێکم لە سەر بیر و هزری ڕۆڵان بارت لە هەفتەنامەی سیروان بڵاوکردەوە و ئەو دوو هاوواتا کوردییەشم لەوێ بەکار هێنا.

٢٠. لێدراو، بردە، بردوو

لە فارسیدا «غربزدە»، «گرمازدە» و «سیاستزدە» بە فراوانی بەکار ئەهێنرن. لە ئینگلیزیدا چەندین شێوەی جیاواز لە گۆڕێدان بۆ دروستکردنی ئەو جۆرە وشەگەلە. هاوواتای ئینگلیزیی «غربزدە»، کە وشەیەکی نەک زۆر کۆنی فارسییە، بە شێوەی جیاجیا بەکار ئەبرێ وەک west-oriented, west-obsessed, west-directed. لە شێوازی بەرزی شاعیرانەدا کەڵک لە poverty-stricken وەردەگیردرێ بۆ ئەو کەس یان شوێنەی بە زەقی هەژاریی پێوە دیارە، واتە «فقرزدە». لە کوردیدا شێوەی جیاجیامان هەن بۆ دەربڕینی ئەم مەبەستە. لە ئەدەبی کلاسیکی کوردیدا سەودازەدە-مان هەیە، واتە ئەو کەسەی سەودا یان عەشق بە تەواوەتی کاری لێ‌کردووە. لە کوردیی ئەمڕۆدا دەکرێ عەشقلێدراو بەکار ببەین، وەک چۆن دەوترێ «لێدراومە بۆ ئەو کچە»، یان «لێدرایمە لۆی». بۆ نموونەکانی تر دەتوانین کەڵک لە بردە و بردوو وەربگرین وەک گەرمابردوو، بابردە، ژەمەنبردە، ژەمەنبردوو.

٢١. «حیث التفاتی» و مەبەستدارێتی

زاراوەی «حیث التفات» لە دەقە فەلسەفییەکانی هەندێ نەریتی فەلسەفیدا بە زەقی بەکار دەبرێ و زاراوەیەکی عەرەبییە و ئەوڕۆکە هەر بە هەمان شێوە لە فارسیشدا دێتە بەکارهێنان. وەرگێڕانی ئەم چەمکە لە زمانی فارسی و عەرەبییەوە بۆ سەر زمانی کوردی کارێکی بە ڕاستی دژوارە و، سەرەڕای ئەمە، دەرئەنجامەکەشی بە هۆی نادیاری و لێڵیی ماناکەیەوە ناتوانێ بە تەواوی جێگیر بێ. بەڵام ئەگەر سەرنج بدەینە هاوواتا ئینگلیزییەکەی ئەم چەمکە و مۆرفیمە پێکهێنەرەکانی لێکدی جودا بکەینەوە، بە دروستی و بە ئاسانی دەتوانین هاوواتا کوردییەکەشی بۆ دابنێین. هەڵبەت ئەم خاڵە زۆر گرنگە کە ئەم زاراوانە لە نەریتە فەلسەفییە جیاجیاکاندا هەڵگری مانای جیاوازن. «حیث التفاتی» لە دەقە فەلسەفییەکانی سەرجەم نەریتە فەلسەفییەکاندا بە شێوەی intentionality دەردەکەوێ، بەڵام کێشەکە لەوەدایە واتاکەی لەو نەریتانەدا بە تەواوی جیاوازە. مانای ئەم زاراوەیە لە فەلسەفەی شیکارانەدا دەتوانرێ بە سەرنجدان بە مۆرفیمە پێکهێنەرەکانی لێکبدرێتەوە. ئەم زاراوەیە لە یەک مۆرفیمی سەربەخۆ و سێ

مۆرفیمی چەسپاو پێکهاتووە. ئەگەر ئەم زاراوەیە بە سەر مۆرفیمە پێکهێنەرەکانیدا دابەش بکەین، ئەوا بە سانایی گرفتەکەمان بۆ چارەسەر دەبێت:

Intention مەبەست

Intentional مەبەستدار

Intentionality مەبەستدارێتی

زاراوەی ڕەقوتەق و بۆ کورد نامۆی «حیث التفاتی» لە کوردیدا دەکرێ بە شێوەی مەبەستدارێتی تەرجەمە بکرێ کە، لە لایەکەوە، وەرگێڕانێکی دروستە و لە لایەکی تریشەوە سوودبەخشە لە تێگەیشتنی واتای چەمکەکە و، بێجگە لەمانەش، بە تەواوەتی لەگەڵ یاسا و ڕێساکانی ڕیزمانی کوردیدا دێتەوە.

هەر ئەم زاراوەیە لە هونەری ڕەوانبێژی و ڕوونبێژی لە زانستی واتاکاندا، بە مانای گۆڕینی گۆشەنیگا دێتە بەکارهێنان و ئەمەش ئەو تەکنیکەیە کە بۆ نموونە بە لێشاو لە قورئانی پیرۆزدا بە کارهاتووە. کەچی، مانای قاموسیی «التفات» بە کەڵکوەرگرتن لە وشەنامەی دێهخودا برێتییە لە «ئاوڕدانەوە». هەروەتر، مانای یەکسەر جیاوازی ئەم زاراوەیە لە دوو نەریتی فەلسەفەی ئوروپایی و فەلسەفەی زەیندا دەردەکەوێ. ئەنسایکلۆپێدیای فەلسەفەی زانکۆی ستەنفۆرد بەم چەشنە چەمکەکەی پێناسە کردووە: «توانست و هێزی زەین بۆ لەخۆگرتن و نواندنەوەی شتەکان و حاڵەتەکان». ئیدی لێرەدا ئەم زاراوەیە بە هیچ شێوەیەک بە مانای مەبەستدارێتی بەکار نابرێ و بەڵکوو ماناکەی بە تەواوی جیاوازە. ئەم چەمکە لەم مانایەیدا لە فەلسەفەی ئیسلامی و فەلسەفەی سکولاستیکی چەرخەکانی ناوەڕاستدا پەرەی پێدراوە و لە سەدەی بیستەمیشدا ئێدمۆند هوسێرل کاری زۆری لەسەر ئەم تیۆرییە کرد و پێی وابوو ئەمە بنەڕەتیترین خەسڵەتی هۆشیاریی مرۆڤە و ناوەرۆکی سەرەکیی دیاردەناسیش پێکدەهێنێ.

٢٢. پێکهاتەیی، سروشتی، ڕێژەیی

ئایا تا ئێستا بیرتان لەوە کردۆتەوە زاراوەی «ساختارگرائی» لە زمانی فارسیدا هەڵگری هەڵەیەکی هەرە گرنگە؟ ئەگەر بەر وردی سەرنج بدەینە هاوواتا ئینگلیزی و فەرەنسییەکەی، تێدەگەیین کە ئەم زاراوەیە پێویستە لە زمانی فارسیدا بە شێوەی «ساختاری‌گرائی» وەربگێڕدرێ، چونکە لە ئینگلیزیدا بە شێوەی structuralism دەنووسرێ نەک structurism. هەر بە هەمان شێوەش، بەکارهێنانی زاراوەی «طبیعت‌گرائی» بۆ naturalism هەڵەیە و «طبیعی‌گرائی» دروستە. «طبیعت گرائی» وەرگێڕانی دروستی چەمکێکی ترە: naturism. پێویست بە وتن ناکا کە جیاوازییەکی زۆر لە نێوان دوو چەمکی سروشتی‌خوازی و سروشت‌خوازی لە ئارادایە.

زۆربەی هەرە زۆری نووسەر و وەرگێڕە فارسەکان و تەنانەت ناودارەکانیشیان تا ئێستا ئاماژەیان بە هەڵەبوونی ئەم کۆمەڵە زاراوە فارسییە نەکردووە و ئەوانیش هەر زاراوەگەلی «ساختارگرائی»، «طبیعت‌گرائی» و «نسبیت‌گرائی» لەبری «ساختاری‌گرائی»، «طبیعی‌گرائی» و «نسبی‌گرائی» بەکار ئەهێنن. ئەو وەرگێڕە کوردانەی شارەزای باسە تیۆریکەکان نین هەر بە هەمان شێوە و بە پێی زاراوە فارسییەکە زاراوەیەکی کوردی لە بری ئەو چەمکانەی سەرەوە دروستدەکەن؛ بۆ نموونە، لە جیاتی سروشتی‌گەرایی یان سروشت‌خوازی، دەنووسن سروشت‌گەرایی یان سروشت‌خوازی (سەبارەت بەوەی ئایا سروشتی‌گەرایی دروستە دواتر هەر لێرە دەدوێین). وەرگێڕانی نادروستی ئەو چەمکانەی سەرەوە بۆتە هۆی بەدیهاتنی سەرلێشێواوی و چەوت تێگەیشتنێکی یەکجار زۆر: کە وتمان «ساختارگرائی» یان «پێکهاتەخوازی»، وا دەزانرێ ئەندامانی سەر بەو قوتابخانەیە «ساختار» یان پێکهاتەیان بە لاوە گرنگە! لە ڕاستیدا وا نییە و ڕەخنەگرانی سەر بەم قوتابخانەیە «ساختار» و بنەمایان ناوێ چونکە ئازادی یان یەکسانی یان هەر چەمکێکی تری لەم تاقمە نییە کە کەسێک بیەوێ. ئێمە ئازادی‌خواز و یەکسانی‌خوازمان هەیە، بەڵام کەس پێکهاتەخواز نییە.

کلیلی تێگەیشتنی ئەم شاراوەییە لەوەدایە کە ئەو ڕەخنەگرانەی بە پێکهاتەخواز ناویان دەرکردووە لە ڕووبەڕووبوونەوەی بابەتی بەرباسیاندا بە شێوەیەکی پێکهاتەیی هەڵسوکەت دەکەن، واتە، ئەوان بابەتی بەرباس وەکوو سیستەمێکی پێکهاتەیی ڕەچاو دەکەن و لێی دەکۆڵنەوە. بۆ نموونە، دەروونشیکارێکی پێکهاتەیی‌خواز زەینی مرۆڤ وەک پێکهاتەیەک کە هەڵگری دوانە

لێکدژەکانە ڕەچاو دەکات و پێی وایە پێوەندییەکی پێکهاتەیی لە نێوان بەشە پێکهێنەرەکانی زەینی مرۆڤ لە ئارادایە. هەر بە هەمان شێوەش، ئوستوورەناسێکی پێکهاتەییخواز، ئوستووره وەکوو سیستەمێکی خاوەن پێکهاتە لە قەڵەم دەدا کە هەڵگری دوانە لێکدژەکانە. یان، ڕەخنەگرێکی ئەدەبیی پێکهاتەییخواز سەرەتا ئاوڕ لە بنەمای دەقی بەرباس دەداتەوە و ئەو پێوەندییە پێکهاتەییەی لە نێوان پاژەکانی دەقەکەدا لە ئارادایە، دەخاتە بەر باس و شیکردنەوە. کەواتە، کەس پێکهاتەخواز نییە و بەڵکوو هەندێ بیرمەند و ڕەخنەگر، وەک پێکهاتەییخوازەکان، بە شێوەیەکی پێکهاتەیی ڕووبەڕووی بابەتی بەرباس دەبنەوە.

ئەو وتانەی سەرەوە سەبارەت بە سروشتخوازی و سروشتیخوازی-یش ڕاستن. سروشتخواز، واتە naturist، ئەو کەسەیە سروشتی دەوێ بە هەموو پێکهاتە و تایبەتمەندییەکانیەوە وەک دار و ڕووبار و کەژ و کێو و یان وەک خاوێنی و بێگەردی و بەهێزی. بەڵام سروشتیخواز، واتە naturalist، ئەو کەسەیە کە باوەڕی وایە لە ژیان و بەسەرهاتی مرۆڤ و بوونەوەرەکانی تر و دیاردەکاندا یاسایەکی سروشتی زاڵە کە بریتییە لە کاریگەریی حاشاهەڵنەگری ژینگەی کۆمەڵایەتی و بابەتە بۆماوەییەکان. ناتورالیزم یان سروشتیخوازی بە هیچ شێوەیەک پێوەندیی بە سروشتەوە بەو مانایەی سەرەوە نییە. قوتابخانەی سروشتیخوازی لە سەر دەستی چارڵز داروین و هێربێرت سپێنسێر گەشەی کرد و پاشان لە هەندێ جۆرەی ئەدەبیدا وەک ڕۆمانی سروشتیخوازانەی نووسەرانێک وەک ئێمیل زۆلای فەرەنسی و تۆماس هاردی-ی ئینگلیزی بە تەواوی بڵاوبووەوە. سروشتیخوازەکان چونکە باوەڕیان بە ئاکامە خراپەکانی ژینگە و بۆماوەیی لە سەر کەسایەتییەکان هەیە کەواتە سروشتخواز نین و بگرە دژی دەرکەوتەکانی ئەم دیاردەیەشن. ئەگەر لەم بەستێنەدا بڵێین سروشتخواز، ئەوا نەک هەر هەڵەیەکی گەورەمان کردووە بەڵکوو زاراوەیەکی پێچەوانەشمان بۆ داناوە؛ هەربۆیەش دەبێ بڵێین سروشتیخواز. ئەمەش ئەو بیرمەند و نووسەرانە دەگرێتەوە کە لە ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ بابەتی بەرباسدا لە یاسای سروشتێتیی داروینی پێڕەوی دەکەن و هەر بۆیەش ئازادی و سەربەستی لە مرۆڤ دەسێننەوە و پێیان وایە مرۆڤ وەک بووکەشووشەیەک وایە و دۆش داماوە بە دەستی تایبەتمەندییە سروشتییەکانی خۆیەوە. مرۆڤ لە ڕوانگەی سروشتیخوازەکانەوە ئازاد نییە و بە هیچ شێوەیەک ناتوانێ چارەنووسی خۆی بەو شێوەیەی ئەیەوێ دیاری بکات. سروشتیخوازەکان بە شێوەیەکی گشتی ڕەشبینن و ئەم چەمکەش بە تەواوەتی جیاوازە لە سروشتخوازی. دۆخی نالەباری زمانی زانستیی کوردی لەوێوە دەست پێدەکات کە شاعیران و نووسەران لە جیاتی

ئەوەی ببنە پێوەرێک بۆ ڕێکوپێکی و تێگەیشتوویی و وردەکاری، واتاکان تێکدەدەن. بۆ نموونە، چەند ساڵ پێش ئێستا لە گۆڤارێکدا وتووێژێکم لەگەڵ شاعیرێکی ناسراوی کورددا خوێندەوە کە گوتبووی «شیعری کوردی شیعرێکی ناتورالیستییە چونکە زۆر باسی سروشت و لایەن و تایبەتمەندییەکانی سروشت دەکات».

۲۳. ڕێژەیی‌خوازی و مێژوویی‌خوازی

هەر وەک چۆن لە یاداشتی پێشوودا بە وردی ئاماژەم بۆ کرد پێویستە لە جیاتی پێکهاتەخوازی و سروشت‌خوازی بنووسین پێکهاتەیی‌خوازی و سروشتی‌خوازی، لێرەش هەڵەیە گەر بۆ زاراوەی relativism بنووسین ڕێژەخوازی یان ڕێژەگەرایی. ئەم زاراوەیە نەک هەر لە تیۆریی ئەدەبی و فەرهەنگیدا دێتە بەکارهێنان، بەڵکوو لە زانستی فیزیکیشدا بە لێشاو بەکار دەبرێ. لە ڕاستیدا ڕێژەخوازی پێوەندیی چییە بە تیۆرییە بەناوبانگەکەی ئەنشتاین-ەوە؟ ئەو تیۆرییە لە بنەڕەتدا ئاوڕ لە بابەتی ڕێژەیی و ڕێژەییەت دەداتەوە نەک ڕێژە. هەر بۆیەش شێوەی دروستی بەکارهێنانی ئەم زاراوەیە چ لە زانستی فیزیکدا و چ لە تیۆریی ئەدەبی و فەرهەنگیدا ڕێژەیی‌خوازیی-یە نەک ڕێژەخوازی. لە فارسیشدا هەر ئەم هەڵە گەورەیە جاروبار لەسەر دەستی نووسەر و وەرگێڕە ناشارەزاکان دووبارە دەبێتەوە و دەنووسن «نسبیت‌گرائی» کە دروستەکەی «نسبی‌گرائی»-یە. دیسانەوەش لێرەدا کەس خوازیاری ڕێژە نییە، بەڵکوو مەبەست لە ڕێژەیی‌خوازیی ئەوەیە کە بیرمەندەکان ڕوانگە و بۆچوونیان بە گوێرەی یاسای ڕێژەیەتی دادەمەزرێنن و بە شێوەیەکی ڕێژەیی و بە پێی ئەو دونیابینییە، ڕووبەڕووی دیاردەی بەرباس دەبنەوە کە لەسەر قانوونی ڕێژەییەت دامەزراوە. ئەم وتانە دەربارەی چەمکی مێژووگەرایی یان مێژووگەری ڕاستن، چونکە شێوەی دروستی ئەو زاراوەیە مێژوویی‌خوازی-یە. بۆیەش، ئەم زاراوانەی بەردەست بە شێوەی خوارەوە وەردەگێڕدرێن:

history مێژوو

historic, historical مێژوویی

historiography مێژوونووسی

historicity مێژوومەندی

historicism مێژوویی‌خوازی

٢٤. مێتۆد، مێتۆدیست، مێتۆدۆلۆژی

زاراوەگەلی مێتۆد و مێتۆدۆلۆژی وێڕای ساکارییەکی ڕووکەشیانە و خەڵەتێنەر، لەو تاقمە زاراوانەن کە لەم چەند ساڵەی دواییدا مشتومڕێکی زۆرم لەگەڵیاندا کردووە. وەرگێڕانی ئەم زاراوانە ئەوەندە کێشەسازکەرە کە لە کتێبی *فەرهەنگی زاراوەی ئەدەبی* (2002)دا هەر بە هەمان شێوەی ئەسڵی، واتە مێتۆد و مێتۆدۆلۆژی، دامناون. بەشێکی زۆری دژوارییی وەرگێڕانی ئەم زاراوانە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە پێوەندیی ڕاستەوخۆیان بە ڕێسا زانستییەکان و تایبەتمەندییەکانی دەقێکی زانستییەوە هەیە و، هەر وەک پێشتریش لە کتێبی *گەڵاڵەی پارادایمی پەرەسەندنی کولتووری* (2004) بە وردی باسم لێ کردووە، سەرنجدان بە زمانی زانستی و پێودانکەکانی یەکێکە لە ئەرکە سەرەکییەکانی سەر شانی گوتارە فیکرییە جیاجیاکانی ئامادە لە کۆمەڵگای ئێمەدا. لە فارسیدا بۆ ئەم زاراوەیە هاوواتای «روش‌شناسی» دانراوە و بە تەواوی جێگیر بووە، بەڵام لە کوردیدا هەر یەکە لە ڕەوشت (بە مانای ئاکار و چۆنیەتیی هەڵسوکەوت) و ڕەوش (بە مانای بارودۆخ) بە هیچ شێوەیەک مانای زاراوەکە ناپێکن. ڕەحمەتی شوکور مستەفا پێی وتم با «ڕێڕەو» و «ڕێڕەوناسی» بەکار بێنین و منیش لە وەڵامی پێشنیازەکەی ئەو مامۆستا پایەبەرزەدا وتم «ڕێڕەو» دەمانخاتەوە بیر ڕاڕەو و هەڵگری واتایەکی زانستیش نییە. لە دەستەواژەی «ڕێبازەکانی لێکۆڵینەوە»دا مەبەست لە ڕێباز هەمان مێتۆدە. ڕێباز لە کوردیدا زیاتر لە بەستێنێکی ئایینی و سیاسیدا بە کار دەبرێ وەک چۆن دەوترێ ڕێبازی سۆفیگەری. لە مەسیحیەتیشدا، ئایینزای مێتۆدیست هەیە کە سەر بە کلیسای مێتۆدیستە و ئەم زاراوەیە لە زمانی ئینگلیزیشدا جگە لە واتا زانستییەکەی، خاوەن دەلالەتێکی ئایینی و کۆمەڵایەتیشە. هەر بۆیەش، پێم وایە دەتوانرێ لە هەر دوو شێوەکە، واتە هەم مێتۆد و هەم ڕێباز، کەڵک وەربگیردرێ.

٢٥. گوتار، گوتارمەند، گوتارمەندی

یەکێکی تر لەو زاراوانەی تەنانەت ئێستاکەش پاش ئەم هەمور ڕوونکردنەوە و بەکارهێنانەوەیە بۆتە هۆی چەوت تێگەیشتن و سەرهەڵدانی مشتومڕێکی زۆر، زاراوەی «گوتار»ە. ئەم زاراوەیە وەرگێڕانی discourse ی ئینگلیزییە و گەرچی بە مانای وتە و گوتەش بەکار دەبرێ، بەڵام بە هیچ شێوەیەک مانای وتووێژ و گفتوگۆ نادات. ئەگەرچی لە زمانی فارسیدا هاوواتای

«گفتمان» بۆ ئەم زاراوەیە دانراوە، بەڵام زۆرێک لە فارسی‌خوێنەکان هێشتا هەر پێیان وایە مەبەست لەم زاراوەیە هەمان «گفتگو»یە. زۆر جار کە دەقەکان دەخوێنینەوە یان گوێمان لە قسەی سەرزارەکیی خەڵکی ناشارەزا دەبێ، تێدەگەیین گوتار یان «گفتمان» بە مانای گفتوگۆ بەکار دەهێنن. لە ڕاستیدا، ئەمە بە تەواوی هەڵەیە و پیشاندەری ئاستی نزمی خوێندەواریی کەسەکەن. چەمکی گوتار یان «گفتمان» و لە عەرەبیدا «خطاب» هیچ پێوەندییەکی بە گفتوگۆ و وتووێژەوە نییە و بەڵکوو دەلالەت لە مانایەکی تەواو جیاواز دەکات.

ئەم چەمکە بە شێوەیەکی فرەپات لە بەرهەمەکانی فووکۆدا دێتە بەکارهێنان و هەڵگری واتایەکی تایبەتە لە بۆچوونە کۆمەڵناسانەکاندا و لەم جۆرە دەقانەشدا بە هیچ شێوەیەک بە مانای گوتە و قسە و یان وتووێژ نییە. هەر بۆیەش، دانانی زاراوەی «سخن» لە فارسیدا بۆ ئەم مەبەستە، هەڵەی زەقی ئەو وەرگێڕانە دەردەخات. گوتار لەم مانایەدا دەتوانێ بەش، ئاست، پراکتیس یان جۆرێک کردەوەی کۆمەڵایەتی بێت. فووکۆ لە کتێبی *دێرینەناسیی زانیاری*دا هەندێ جار ئەم زاراوەیەی هاوتەریب و تەنانەت تا ڕادەیەکیش هاومانا لەگەڵ چەمکی ڕووداودا بەکار هێناوە. بۆ نموونە، کە دەوترێ گوتاری پزیشکی، مەبەست ئەو پراکتیسەیە کە بەشەکانی بریتین لە پزیشک، خەستەخانە، پەرستیار، جلی سپیی ناو هۆڵەکان، بێدەنگی، خاوێنی و هتد. کە دەڵێین گوتاری ئەکادێمیک، مەبەست ئەو پراکتیسە کۆمەڵایەتییەیە کە بەشە پێکهێنەرەکانی بریتین لە زانکۆ، مامۆستای زانکۆ، خوێندکار، کتێب و نامیلکە و کتێبخانە، ژورناڵەکان و ئەوەی پێوەندیی بە ئەکادیمییەوە هەیە. هەر بە هەمان شێوە، دەکرێ لەم زاراوانەی خوارەوە کەڵک وەربگرین:

اعمال گفتمانی، کردەوە گوتارمەندەکان discursive practices

شکل‌گیری گفتمانی، بیچمگیریی گوتاریانە، پێکهێنانی گوتارمەند discursive formation

٣٦. خواخوازی، خواباوەڕی، خواپەرستی، خواناسی

ئەم چوار زاراوەیە گەرچی بە ڕواڵەت وەکیەک دێنە بەرچاو، بەڵام نەک هەر جیاوازییەکی زۆریان لە نێواندایە بەڵکوو تەنانەت دەلالەت لە چەندین بیروبۆچوونی ئایینی و فەلسەفیی جیاوازیش دەکەن. خواخوازی (theism) نەک هەر لە چەرخەکانی ناوەڕاستدا بەڵکوو لە

سەرەتای ڕۆنێسانسیشدا وەکوو بیرۆکەیەکی کارا لە ئارادا بوو. خواخوازی هەمان ڕوانگەی بۆ خوا هەیە کە ڕێبازە ڕەسەنەکانی ئایینیەکانی ئیسلام و مەسیحییەت هەیانە کە بریتییە لە هەبوونی بڕوا بە خوایەکی هەردەم ئامادە لە هەموو لایەنەکانی ژیان لەم جیهانەدا. بۆ ڕوونکردنەوە و پێناسەی ئەم زاراوانە باشتر وایە کەڵک لەم نموونەیە وەربگرم: هەر وەک چۆن مرۆڤخوازی لە مرۆڤپەرستی جیایە هەر بە هەمان شێوەش خواخوازی لە خواپەرستی و خواناسی جیایە. لە لایەکی ترەوە، خواباوەڕی (deism) ڕوانگەی زاڵی فەلسەفیی سەدەی هەژدەهەمە بۆ چۆنیەتیی پێوەندیی نێوان سروشت و خوا. بە پێی ئەم ڕوانگەیە، گەرچی خوا داهێنەری ئەم جیهانەیە، بەڵام ئەمە یاساکانی سروشتن کە کاری خوا، واتە بەڕێوەبردنی جیهان، ئەنجام دەدەن. خواباوەڕی یان دێیزم بە هۆی عەقڵانییەتی زاڵی نێو هەناوی خۆیدا گەرچی بڕوای بە خوا هەیە بەڵام سەرجەم ئەو ماک و گێڕدراوانەی ئایینەکان کە سەرووتر لە عەقڵی مرۆڤن ڕەتدەکاتەوە.

خواناسی (theology) ئەو زانستەیە کە لە چییەتی و تایبەتمەندییەکانی خوا و نیشانەکانی و دەرکەوتەکانی و مۆرکەکانی ئایین و ئایینناسی دەکۆڵێتەوە و هەربۆیەش دەکرێ بە ئایینناسی دابنرێ. ئەم زانستە زیاتر خۆی بە لێکۆڵینەوەی ئایینە تاکخواییەکانەوە خەریک کردووە و هەربۆیەش لەوانەیە هەندێ جار وەک دینناسی یان ئایینناسی پێناسە بکرێ. ئەگەر خواناسی ببێتە بنەڕەتێک بۆ سەرچاوەی مەعریفەی مرۆیی، وەک لە فەلسەفەی ئیسلامی یان سکۆلاستیسیزمدا، ئەوا لەم حاڵەتەدا پێی دەوترێ حیکمەت. جێگەی سەرنجە کە لە ناو کورددا حیکمەت بە شێوەیەکی گشتی و زیاتر بۆ wisdom دادەنرێ، واتە ئەو تایبەتمەندییەی کە پێگەیشتوویی و تێگەیشتوویی و ژیری و تەنانەت سەبر و وزەی پێشبینیکردن پێکەوە تێکڕا کۆدەکاتەوە. دیسانەوە خاڵێکی تری گرنگ کە لەوانەیە ببێتە هۆی سەرلێشێواوی لە وەرگێڕانی ئەم زاراوانەدا ئەوەیە کە لە زمانی فارسیدا زاراوەی «الهیات» هاوکات بۆ هەر دوو زاراوەی theology و divinity دادەنرێ، کە لە بنەڕەتدا تەعبیر لە دوو مەبەستی تەواو جیاواز دەکەن کە یەکەمیان وەک زانست و دووەمیان وەک چەمک و تایبەتمەندی بەکار دەبرێ. لە کوردیدا بۆ divinity دەکرێ مینۆکی یان یەزدانێتی بەکار بەرین وەک لەم نموونانەی خوارەوەدا دەیبینین:

divine ئاسمانی، یەزدانی، مینۆکی

the divine بابەتی یەزدانی، بابەتی مینۆکی

divinity یەزدانێتی

٢٧. ڕەمز یان هێما؟

ئێمە هێما بۆ symbol بەکار ئەهێنین، بەڵام لە باشووردا بە ڕەمز دادەنرێ کە لە عەرەبییەوە وەرگیراوە. لە فارسیدا کەڵک لە «نماد» وەردەگیردرێ کە تەواو جیاوازە لە واتای «ڕمز» لە فارسیدا. هەروەتر، لەم فەرهەنگەدا نووسەری چیرۆکی هێمایی یان حەکایەتنووس تەواو جیاوازن لە چیرۆکنووسی هێماخواز. یەکەمەیان بۆ allegorist و دووەمیان بۆ symbolist writer دانراوە لەبەر ئەوەی allegory بە چیرۆکی هێمایی، هێماچیرۆک و حەکایەتی ڕەمزدار پێناسە کراوە. ئەم جیاوازیانە زۆرتر کاتێ دەردەکەون کە گەرچی ڕەمزدارانە و ڕەمزاوی بە ڕواڵەت لێکنزیکن، بەڵام دەلالەت لە دوو واتای جیاواز دەکەن.

٢٨. «ئایدێنتیتی» وەک ناسنامە و شوناس

چەمکی identity وەک ناسنامە و شوناس بەکار هێنراوە و دواتر بە شێوەی «ئەمئەوێتی» باسی لێدەکەم. لێرەدا ڕووبەڕووی چەمکێک دەبینەوە کە هاوکات لە دوو بەستێنی جیاوازدا و بە دوو مانای تەواو جیاواز بەکار دەبرێ. هەر دوو زاراوەی ناسنامە و ئەمئەوێتی لە بنەڕەتدا بە یەک شێوە لە زمانگەلی ئینگلیزی و زۆربەی زمانە ڕۆژئاواییەکانی تردا دەنووسرێن. هۆکاری سەرەکیی ئەم دوو شێوە جیاوازەی وەرگێڕانی ئەم چەمکە لە زمانگەلی عەرەبی و فارسی و کوردیدا دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە زاراوەی identity، هەر وەک پۆل ڕیکۆر بە وردی ئاماژەی بۆ کردووە، لە هەناوی خۆیدا هەڵگری دوو مانای جیاوازە. ڕیکۆر پاش خستنەڕووی لێکۆڵینەوەیەکی ڕەچەڵەکناسانە بۆ زاراوەی identity پێی وایە ئەم زاراوەیە هاوکات بە هەر دوو مانای خودێتی (selfhood) و وەکیەکبوون (sameness) بەکار ئەبرێ. سێ سەدە بەر لە ڕیکۆر، ئەمە لایبنیتس بوو کە بۆ یەکەم جار لە فەلسەفەی مۆدێرندا باسی لە مانا هاوبەشەکانی دوو زاراوەی ئەمئەوێتی (identity) و هاوکێش (equation) کرد. لایبنیتس ئەوەی خستەڕوو کە x وەک y وایە تەنها و تەنها ئەگەر هەموو ئەو گوزارانەی کە دەربارەی x ڕاستن دەربارەی y-یش ڕاست بن. پاش ئەم ڕێسایە لە مەنتیقدا، چەندین جۆری جیاوازی ئەمئەوێتی لە لایەن لایبنیتس-ەوە پێشنیاز کرا کە لێرەدا باسیان ناکەم.

وەرگێڕانی زاراوەی identity لە هەر دوو حاڵەت و ماناکەدا بۆ سەر زمانی کوردی کارێکی سەختە، چ لە مانا گشتی و جەماوەرییەکەیدا کە زۆر لە چەمکی خودێتی نزیکە و چ لە بیرکاری و مەنتیق و فەلسەفەدا کە بە مانای وەکیەکبوون بەکار دەبرێ. لە حاڵەتی یەکەمدا، تۆزەک کارەکە سادەترە چونکە لەم مانایەدا زاراوەکە ڕواڵەتێکی گشتگیرتر لەخۆ دەگرێ و لە بەستێنە جیاجیاکاندا و لە لایەن زۆربەی کەسەکانەوە بەکار دەبرێ و ئەم هاوواتایانەی بۆ دانراوە: شوناس، ناسنامە، پێناس، پێناسە، ناسە، ناسێنە، شناسە، کێیەتی، هەویەت، هەویە. گەرچی زاراوەی شوناس پڕ بە پێستی «هویت» نییە و بۆخۆی بۆتە جێگەی مشتومڕێکی زۆر لە لایەن ڕەخنەگرە جیاجیاکانەوە، بەڵام، لە بەر ئەم هۆیانەی باسی دەکەم، زاراوە پێشنیازکراوەکانی تر ڕەخنەی زۆرتریان لە سەرە. پێناس و پێناسە کە دیارە مانایەکی ئاشکرایان هەیە و بۆ مەبەستێکی تر بە کار دەبرێن و کێشەیان لە سەر نییە. ناسنامە زیاتر دەلالەت دەکاتە سەر چشتێکی بەرهەست کە زانیاری دەربارەی ئێمەی تێدایە، شتێک وەکوو کارت یان بەڵگە، کەچی ئەم چەمکە تایبەتمەندییەکی دەرهەستی هەیە و دەلالەت لە زەینییەت، خەسڵەت، یان لایەنێک لە کەسایەتی یان مۆرکی تایبەتی کەسەکە دەکات. ناسە و شناسە، کە هەر دووکیان لە باری مانایی و ڕێزمانییەوە وەکیەکن، لەکوردیدا زۆر کەم بە کار دەبرێن، هەرچەندە لە فارسیدا ئەمڕۆکە «شناسە» بە تەواوی جێگیر بووە و دەلالەت لە مانایەکی تر دەکات. ناسێنە زاراوەیەکە کە لە باری ڕێزمانییەوە نموونەی زۆر کەممان وەک ئەم زاراوەیە هەیە چونکە ناس ناو نییە و بەڵکوو ڕەگە. هەویە و هەویەت کە دیارە عەرەبین و ئەوەی دووەمیان لە فارسیشدا جێگیر بووە.

کێیەتی زاراوەیەکی دروست و پڕ بە پێستی identity و «هویت»ە، بەڵام زۆر بە کەمی بە کار دەبرێ و کێشەکە لەوەدایە کە تەنها مانای خودێتی لەخۆگرتووە و تێیدا مانای ناسین بە دیار ناکەوێ. شوناس هەمان شناس-ە وەک چۆن سوپاس و سپاس یان سولەیمانی و سلێمانی و سوجادی و سەجادی لەبری یەکتر بەکار دەبرێن. لە لایەکی ترەوە، شوناس هەمان ناس-ە چونکە لە هەندێ شێوەزاری کوردیدا، بە تایبەت لە ئەردەڵانیدا لە بری کرداری ناسین، شناسین بەکار دەبرێ وەک چۆن لە فۆلکلۆری ئەو ناوچەیەدا لە باتی خوانەناس وتراوە خوانەشناس. شناس یان ناس ڕەگی کرداری ناسین یان شناسینن. لە ئەردەڵانیدا شناس بەو کەسەش دەوترێ کە ئێمە دەیناسین و ئەگەر کەسەکەش زۆر بەناوبانگ بێ، ئەوە دەبێتە سەرشناس کە دیارە لە فارسیشدا هەر بە هەمان شێوە بەکار ددەبرێ.

زاراوەی شوناس کە من نازانم کێ بۆ یەکەم جار لە دەقەکانی نیوسەدەی ڕابردوودا بەکاری بردووە، پڕ بە پێستی زاراوەی بەرباس نییە و زیاتر لە ماناى خودێتیی زاراوەکەوە نزیکە و ئێستا بە شێوەیەکی گشتی و فرەپات بەکار دەبرێ. هەر لەم مانایەدا زاراوەگەلێکی ئاشنا وەک شوناسی نەتەوەیی، شوناسی ئایینی و شوناسی سیاسی دروست دەکرێن. کەواتە، هەر دوو زاراوەی شوناس و ناسنامە بە یەک ئەندازە ناتەواون لە دیاریکردنی مانای ڕاستەقینەی ئەم چەمکە و ئێستاشی لەگەڵدا بێ هەر دوو زاراوەکە بە لێشاو بەکار دەهێنرن.

۲۹. «ئایدێنتیتی» وەک ئەمئەوێتی

زاراوەی ئەمئەوێتی لە زمانی کوردیدا زاراوەیەکی تازەیە و ئەم ڕۆنانەش گەلەک چەوت تێگەیشتن و یان تەنانەت تێنەگەیشتنی بە دواوە بووە. بێجگە لەمەش، ڕۆنانی چەمکی دژبەری ئەم زاراوەیە کە دەبێتە نائەمئەوێتی چەند هەرایەکی تری ناوەتەوە. هۆی سەرەکیی بەکارهێنانی فرەپاتی ئەم دوو زاراوەیە دەگەڕێتەوە بۆ کاریگەریی قووڵی نەریتی فەلسەفیی ئایدیالیزمی ئاڵمانی و بە تایبەت فەلسەفەی هێگێل لە سەر بیر و هزری هاوچەرخ. ئەگەرچی ئەم دوو زاراوەیە، واتە identity و non-identity، پێش هێگل-یش بە کار دەهێنران، بەڵام ئەمە هێگێل بوو کە بەشێکی گرنگی سیستەمە فەلسەفییەکەی لە سەر ئەمئەوێتی و نائەمئەوێتیی سوژە و ئۆبژە و هەروەها دۆخە پێوەندیدارەکان بە هەر دوو حاڵەتەکەوە دامەزراند.

ئەنسایکلۆپێدیای فەلسەفەی ستەنفۆرد بەم شێوەیە چەمکی ئایدێنتیتی پێناسە کردووە کە بریتییە لەو پێوەندییەی هەر شتێک تەنها لەگەڵ خۆیدا هەیەتی. دیارە لێرەدا «پێوەندی» بۆخۆی زاراوەیەکە لە زانستی مەنتیق و بە تایبەت لە یەکێک لە لقەکانی بیرکاری وەرگیراوە کە ئەویش تیۆریی تاقمە (set theory)؛ هەر بۆیەش ماناکەی گرێ دراوە بە ئاقاری تیۆریی پێوەندییەکانەوە (theory of relations). لە لایەکی تریشەوە، ئادۆرنۆ لە کتێبی *دیالێکتیکی نەرێکارانە*دا (*Negative Dialectic*) باس لە دوو شێوە بیرکردنەوە دەکات کە ناوی ناونەتە بیرکردنەوەی ئەمئەوێتی و بیرکردنەوەی نائەمئەوێتی. ئادۆرنۆ دەیەوێ لە ڕێگەی بەرجەستەکردنەوەی هۆشیارییەکی ڕەخنەگرانەوە نادروستیی بنەماکانی بیرکردنەوەی ئەمئەوێتی دەربخا کە بەو پێیە هیچ چەمکێک ناتوانێ بە تەواوەتی چشتی بەرباسەکەی دەستنیشان بکات.

زاراوەی identity لە کاربردە فەلسەفییەکەیدا، کە لە سەرەوەدا باس‌کرا، لە بەستێنێکی زۆر سنووردارتردا بەکار دەبرێ. لێرەدا ئەبێ بە دوای زاراوەیەکدا بگەڕێین کە لە چەمکی «وەکیەک‌بوون» نزیک بێ. لە زمانی فارسیدا لەم حاڵەتەدا زاراوەی «اینهمانی» بە کار دەبرێ و دژبەرەکەشی کراوە بە «نااینهمانی». لە عەرەبیدا بۆ ئەم مەبەستە لە جیاتی «هویە» کەڵک لە «هوهو» یان «هوهویە» وەردەگیردرێ. دیارە ئەم چەمکانە تەنها لە فەلسەفەدا بەکار ئەبرێن. لە ناو فیلسووفانی ئیسلامیدا ئەبوو عەلی سینا بە سەرچاوەی سەرەکیی پێناسەکەری «هوهو» دادەنرێ. لە فارسیشدا زاراوەی «اینهمان» تازەیە و لە بیست ساڵی ڕابردوودا بە تەواوەتی جێگیر بووە.

من لە وەرگێڕان و نووسینەکانمدا بۆ ئەم چەمکە کەڵکم لە زاراوەی ئەمئەوێتی وەرگرتووە؛ واتە ئەو حاڵەتەی کە ئەم هەمان ئەوە، یان سوژە هەمان ئۆبژە و بابەتە. چەند ساڵ لەمەوبەر ڕەحمەتی شوکور مستەفا پێی وتم دەکرێ لە کوردیدا بۆ ئەم مەبەستە کەڵک لە هاویەکێتی وەربگرین. لە لایەکی ترەوە، مامۆستا ئەحمەد قازی پێی وتم دەتوانرێ لە جیاتی ئەمئەوێتی و نائەمئەوێتی لە یەکانگیری و لێکدابڕان سوود وەربگرین. ئەگەرچی هەر دوو پێشنیازەکەی مامۆستایان شوکور مستەفا و ئەحمەد قازی لە باری ماناییەوە دروست دێنە بەرچاو، بەڵام گرفتەکە لەوەدایە کە کاتێ بمانەوێ لەم ناوانە ئاوەڵناوێک ساز بکەین، تووشی گرفت دەبینەوە چونکە ئاوەڵناوەکانی پێشنیازی یەکەم دەبنە هاویەک و ناهاویەک و ئاوەڵناوەکانی پێشنیاری دووەمیش دەبنە یەکانگیر و لێکدابڕاو. لە پێشنیازی یەکەمدا، سروشتی هەر دوو بابەتەکە (سوژە و ئۆبژە) کراون بە یەک و لە پێشنیازی دووەمیشدا، بە پێچەوانەوە، سروشتی هەر دوو بابەتەکە بە تەواوەتی لە یەکدی جیا کراونەتەوە. ئەمەش لە کاتێکدایە کە ئەم زاراوەیە بۆ هەر دوو مەبەستەکە هاوکات بە کار دەبرێ، واتە لە قۆناغێکدا لەوانەیە هەر دوو بابەتە ببنە خاوەن یەک سروشت. نموونەکان بۆ ئەم حاڵەتە برێتین لەو باسانەی هێگێل کە لە کتێبی *دیاردەناسیی ڕۆح* دا ئاماژەی بۆ کردووە، یان وەک چۆن لە سۆفیگەریدا دۆخێکی زۆر نایاب ڕوو دەدات کە برێتییە لە ئەمئەوێتیی نێوان عارف و خوا یان عارف و جیهان، یان خوا و جیهان؛ ئەمەش ئەو حاڵەتەیە کە بە «وحدت وجود» ناودێر کراوە. بۆ حاڵەتی دووەم نموونەکان برێتین لەو دۆخەی کە هەر دوو بابەتەکە بە تەواوی لە یەکتر جیا دەبنەوە، وەک کەسایەتیی جیاوازی دایک و منداڵ پاش قۆناخی ئاوێنەیی. ژاک لاکان بە کاریگەریی وەرگرتن لە هێگێل ئەم زاراوەیەی بەکار هێناوە. هەر بۆیەش کە وتمان ئەمئەوێتی، لە لایەکەوە هاویەکێتی لە نێوان

ئەم و ئەودا لە ئارادایە و لە لایەکی تریشەوە ئەم وەک ئەم و ئەو وەک ئەو هەر ماونەتەوە. جگە لەمەش، «ئەمئەو» دەتوانرێ بۆ identical بە کار ببرێ کە تێیدا گەرچی ئەم ئەوە و لە ڕواڵەتدا لە یەکدی جیان، بەڵام هەر دووکیان ئەمئەون و لە یەک زاراوەدا یەکیان گرتۆتەوە.

۳۰. هۆ، هۆکار، هۆکرد، هۆدار، هۆدارێتی

یەکێک لە ئاڵۆزییەکانی زمانی ئاسایی لە کوردیدا بەکارهێنانی هاوکاتی هۆ و هۆکارە بۆ یەک مەبەست. یان، بە پێچەوانەوە، بەکارهێنانی چەندین مانا و مەبەستی جیاواز بۆ یەکێک لەم دوو زاراوەیە. هەربۆیە گەر لە زمانی ئاساییدا پرسیارتان لێ بکرێ «هۆی چییە ئەمە ڕووی دا؟»، ئێوە بە تەواوەتی لەم پرسیارە تێدەگەن و وڵامیشی دەدەنەوە. بەڵام گەر ئەم پرسیارە لە فەلسەفە و یان لە زانستدا ئاراستە بکرێ، سەرەتا دەپرسین مەبەست لە هۆ لەم ڕستەیەدا چییە؟ واتە، لە نێوان «علت» و «دلیل»دا کامیان مەبەستە؟ لێرەدا بۆ ڕوونترکردنەوەی باسەکە، هاوواتا ئینگلیزی و فارسی و کوردییەکان بەم شێوەیەی خوارەوە دەخەمە بەر چاو:

هۆ، دلیل reason

هۆکار، علت cause

هۆکرد، معلول effect

هۆدار، علی causal

هۆدارێتی، علیت causality

لە وەرگێڕانی دەستەواژە بەناوبانگەکەی کانتدا لە دەستپێکی وتاری «ڕۆشنگەری چییە؟» دەتوانین کەڵک لە زاراوەی خود-هۆکار (self-caused) وەربگرین. یان، دەستەواژەی ناسراوی «رابطەی علت و معلول» بە شێوەی پێوەندیی هۆکار و هۆکرد تەرجەمە بکەین. هەر بە هەمان شێوەش، بۆ «علی» دەکرێ هۆدار بەکار بهێنین و کەواتە تەرجەمەی زاراوەی «ساختار علی» دەبێتە پێکهاتەی هۆدار. هەر لە سەر ئەم ڕێچکەیە، «علیت» یان هۆدارێتی بریتییە لە پێوەندیی نێوان هۆکار و هۆکرد. لێرەدا هۆکار وەک ڕووداوی یەکەم و هۆکرد وەک دیاردە یان ڕووداوی دووەم دادەنرێ بەو مەرجەی دیاردەی دووەم وەک دەرئەنجامی ڕووداوی یەکەم لەقەڵەم بدرێ.

لەوانەیە ئەم بابەتە تا ڕادەیەک ئاسایی بێتە بەرچاو، بەڵام گرنگایەتیی ئەم باسە کاتێ زیاتر بۆمان دەردەکەوێ کە بزانین فەلسەفەی هاوچەرخ پاش تێپەڕبوونی دوو هەزار و چوار سەد ساڵ بەسەر دابەشکارییە بەناوبانگەکەی ئەرەستوو کە باسی لە چوار هۆکاری جیاواز لە جەوهەری هەر شتێکدا دەکرد، هێشتا وەک پرسێکی سەرەکی و مەتەڵێکی چارەسەرنەکراو ئاوڕ لەم پێوەندییە دەداتەوە. ئەو چوار هۆکارەی ئەرەستوو ئاماژەی بۆ دەکرد لە عەرەبی و فارسیدا بە «علل اربعه» ناسراون؛ ئەوانیش بریتین لەو چوار هۆکارە سەرەکییەی لە جەوهەری شتێکدا ئامادەن:

هۆکاری مادی material cause

هۆکاری شێوەیی formal cause

هۆکاری کارایی efficient cause

هۆکاریی کۆتایی، هۆکاریی دواهەمین final cause

لە فەلسەفەی ئیسلامیدا، ئەم بنەواشە ئەرەستوویيە لە بەرهەمەکانی فارابی و ئەبوو عەلی سینادا ڕەنگی داوەتەوە؛ هەرچەندە فارابی لە جیاتی «اسباب» کەڵکی لە «مبادی» وەرگرتووە. لە لایەکی ترەوە، پرسی هۆدارێتی پاش چەرخەکانی ناوەڕاست و لە فەلسەفە و زانستی مۆدێرندا پەرەی زیاتری پێدرا و نموونە ئاشکراکان بریتین لە باسی جیاوازییەکانی نێوان گوزارە مەرجدارەکان (conditional statements) و گوزارەکانی هۆدارێتی (statements of causality) لە زانستی مەنتیقدا، یان ڕاڤەی جیاوازی پێوەندیی هۆکار و هۆکرد لە زانستی مێکانیکی کلاسیک لە سەردەمی مۆدێرندا و بە تایبەت لە قانوونی دووەمی نیوتۆن-دا و جیاوازیی قووڵی نێوان هۆ و هۆکار و هۆکرد.

٣١. دێرینەناسی یان ڕەچەڵەکناسی؟

گەرچی جۆرێک لە هاوواتایی و نزیکیی مانایی لە نێوان دوو زاراوەی دێرینەناسی و ڕەچەڵەکناسی‌دا دەبنیرێ، بەڵام ئەم دوو زاراوەیە بە تەواوی لە یەکتر جیاوازن و لە دوو بەستێنی جیاوازدا بەکار دەهێنرێن. دێرینەناسی یان کۆنینەناسی (archaeology) بریتییە لە لێکۆڵینەوەی شێوە و تایبەتمەندی و چۆنیەتیی ژیان و چالاکی لە کۆمەڵگا مرۆییەکان لە سەردەمگەلی

ڕابردوودا. دێرینەناسی زیاتر لە ڕێگەی شیکردنەوەی ئەو فەرهەنگ و زانیارییە ژینگەییانەی مرۆڤەکانی سەردەمگەلی ڕابردوو بۆیان بەجێ‌هێشتووین دەست دەکاتە ناسین و هەڵسەنگاندنی شێوەژیانی مرۆڤ لە ڕابردوودا. سەرچاوەی ئەم زانیاریانەش لە هونەرە دەستییەکان و بیناسازی و تەنانەت تایبەتمەندییە جوگرافیاییەکاندایە. هەربۆیەش، لە لایەکەوە وەک لقێک لە زانستە سروشتییەکان و لە لایەکی تریشەوە وەک لقێک لە زانستە مرۆییەکان دەژمێردرێ. دێرینەناسی لە هەندێ وڵاتدا وەک ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بە بەشێک لە مرۆڤناسی دادەنرێ و بەڵام لە ئەوروپادا وەک لقێکی زانستیی سەربەخۆ دادەنرێ. ئەم چەمکە لە فارسیدا وەکوو «باستان‌شناسی» بەکار هێنراوە و ئەمڕۆکە کەڵک لە هاوواتای «دیرینه‌شناسی»یش وەردەگیردرێ. کەواتە، نموونەیەکی زۆر ساکار لەم هاوواتاسازییە بریتییە لە وەرگێڕانی کتێبە بەناوبانگەکەی میشێل فووکۆ بە شێوەی *دێرینەناسیی زانیاری* (*Archaeology of Knowledge*). ڕەچەڵەکناسی (genealogy) بریتییە لە لێکۆڵینەوەی بنج و بناوان و ڕەچەڵەکی خێزانەکان و جێ‌پەنجە و ڕابردوویان لە مێژوودا. بۆیەش، ڕەچەڵەکناسەکان گرنگی دەدەنە دابونەریتە زارەکییەکان و بەڵگە مێژووییەکان بە مەبەستی دەرخستنی پێوەندیی چەندلایەنەی نێوان خێزانە جیاجیاکان و ئەندامانی ئەو خێزانانە. لە کاتێکدا دێرینەناسی یان کۆنینەناسی بریتییە لە ناسینی ڕابردوو، ڕەچەڵەکناسی بریتییە لە گەڕان بە دوای سەرچاوەکان و بنج و بناوانی بابەتی بەرباس. بۆ نموونە، لە زمانناسیدا «ڕەچەڵەکناسیی وشە» کە لە فارسیدا وەک «تبارشانسی واژگان» بەکار دەبرێ بریتییە لە گەڕان بە دوای ڕەچەڵەکی وشەیەک و چۆنیەتیی بەکارهێنانی لە ڕابردوودا و پێوەندیی نێوان شێوەی بەکارهێنانی لە ئێستا و ڕابردوودا و، یان، پێوەندیی نێوان شێوەی جیاوازی بەکارهێنانی ئەو وشەیە لە چەندین زمان و زاری هاوبنەماڵەدا. ئەم کارە دەچێتە خانەیەک کە بە ڕەچەڵەکناسیی زمانناسانە ناوزەد دەکرێ (linguistic genealogy).

٣٢. سوژە یان سوبژە؟

لە هەندێ نووسینی فارسی و کوردیدا و بە تایبەت ئەو دەقانەی دەچنە نێو خانەی دەقی فەلسەفی و تیۆریکەوە چاوم بە زاراوەی سەیروسەمەرەی «سوبژە» کەوتووە. دیارە ئەو بەڕێزانە مەبەستیان «سوژە»یە و ڕەنگە ئەم زاراوەیەیان بە پێی ڕوخساری «ئۆبژە» دروست کردبێ، کە بە ئاسانی وەک سوبژە و ئۆبژە دابندرێن، کەچی ئەمە یەکسەر هەڵەیە و هەر تەنها ژمارەیەکی کەمی نووسەر لای ئێمە لەو جۆرە زاراوە نامۆیانە کەڵک وەردەگرن. لە زمانەکانی ئینگلیزی و فەرەنسی و ئاڵمانیدا زاراوەیەک بە ناوی سوبژە لە گۆڕێدا نییە. ئەم زاراوەیە لە فەرەنسیدا بە شێوەی سوژە و لە ئاڵمانیدا بە شێوەی سوبژێکت و لە ئینگلیزیدا بە شێوەی سابجێکت بە کار ئەهێنرێ، کەچی لە هەندێ دەقی فارسی و کوردیدا وەک سوبژە ناوی لێ دەبرێ.

سوژە گەرچی لە ڕێزماندا وەک کارا یان بکەر دەردەکەوێ، بەڵام چ لە فەلسەفەی مۆدێرندا و چ لە تیۆری و ڕەخنەی هاوچەرخدا بە مانای تاکەکەس و مرۆڤ دێتە بەکارهێنان. کە دەوترێ سوژەی فرۆیدی مەبەست شێوەی ڕوانینی فرۆیدە بۆ مرۆڤ یان کە دەوترێ سوژەی پاشپێکهاتەیی‌خواز مەبەست مرۆڤە لە ڕوانگەی فەلسەفەی پاشپێکهاتەیی‌خوازییەوە. پاش دیکارت، لە نەریتی فەلسەفەی ئایدیالیستی ئاڵمانیدا پەرە بەم زاراوەیە درا و پاشان لە سەدەی بیستەمدا و بە تایبەت پاش فرۆید مۆرکی سەربەخۆیی و یەکگرتوویی لە سوژە سەندرایەوە و بە پێچەوانەوە سوژە بوو بە خاوەنی شوناسێکی پارچەپارچە. کەواتە لە دەقی فەلسەفی و تیۆریکی زۆربەی قوتابخانە هاوچەرخەکاندا لە زاراوەی سوژە لە جیاتی تاکەکەس یان مرۆڤ کەڵك وەردەگیردرێ، کە دیارە ناسنامەکەی بەندە بە ئەویترەوە. سوژە بە ماناگەلی بکەر، ناسکار، ناسێنەر، بابەت و بابەتی تێگەیین-یش دێتە بەکارهێنان.

٣٣. ئۆبژە: بەرکار، بەرناس، شت، چت، تشت، چشت و بابەت

بۆ زاراوەی ئۆبژە لە کوردیدا، جگە لە «بەرکار» کە لە ڕێزماندا بەکار ئەهێنرێ، دەکرێ سوود لە هاوواتای بەرناس، شت، چت، تشت، چشت و بابەت وەربگیردرێ. لێرەدا مەبەست لە بابەت هەمان «عین»ە کە لە هەندێ قوتابخانەی فەلسەفیدا وەک ئایدیالیزمی ئاڵمانی باسی ئەمئەوێتی یان نائەمئەوێتیی زەین و بابەت دەکرێ. بەرناسیش ئەو چەمکە دەرهەست یان چشتە دەرهەستەیە کە لە لایەن زەینی ناسێنەری مرۆڤەوە و زیاتر لە فەلسەفەی مۆدێرندا دەکەوێتە بەر

ناسین. شت (سۆرانی)، چت (ئەردەڵانی)، تشت (کورمانجی) و چشت (کەڵهوڕی) هاوواتای کوردیی ئۆبژەن و گەرچی لە مانای «چیز»ی فارسی نزیکن بەڵام لێرەدا مەبەست ئەو زاراوەیەیە کە چ لە فارسی و چ لە عەرەبیدا وەک «شيء» بە کار ئەهێنرێ.

٣٤. بەربێژ، دوابێژ، چەپبێژ، ڕاستبێژ، ناوبێژ

ئەم تاقمە زاراوەیە تایبەتن بە چەشنی ئەدەبیی تراژێدیی کلاسیکی یۆنانی و لە هونەری سەماشدا بەکار دەهێنرێن. ئەمانە کۆمەڵێ بەند یان پارچەهەڵبەستی قەسیدەی یۆنانیش پێکدەهێنن کە بە قەسیدەی پینداری ناسراون و لە بەرهەمەکانی پیندار، شاعیری گەورەی یۆنانی کەونارا، بەکار هێنراون. قەسیدەی پینداری لە سترانی ئەندامانی گرووپی کۆڕ لە تراژێدیی یۆنانیدا بەکار ئەهێنرا و خاوەنی شێوە و شێوازێکی سەخت بوو. ئەگەر ئەندامانی گرووپی کۆڕ بە پێی کێشی سەماکەیان، بەرەو پێشەوە هەنگاویان هەڵبگرتایە، ئەو بەندەیان بە بەربێژ ناودەبرد و گەر بەرەو دواوە بچوونایە ئەو بەندەیان بە دوابێژ پێناسە ئەکرد؛ هەر بە هەمان شێوەش ڕاستبێژ و چەپبێژمان هەیە و گەر لە نێوان ئەم جووڵانەدا ئەندامانی گرووپی کۆڕ بوێستانایە و بەندەکەیان بە ئاواز بوتبایە بەو بەندەیان دەگوت ناوبێژ. جێگەی سەرنجە کە ڕۆنانی ئەم زاراوانە بۆ یەکەم جار لە زمانی کوردیدا لە کتێبی *فەرهەنگی شیکارانەی زاراوەی ئەدەبی*دا ئاراستە کرا و خێراش پاش ماوەیەکی کورت لە لایەن زۆربەی نووسەران و خوێنەرانەوە پەسەند کران.

٣٥. وەرگێڕانی ism بۆ کوردی: خوازی، گەرایی، گەری یان گەرێتی؟

لە زمانی کوردیدا بە مەبەستی وەرگێڕانی ism ی ئینگلیزی و isme ی فەرەنسی چەندین پاشگر و ئاوەڵناو بەکار ئەهێنرێ کە هەندێکیان برێتین لە خوازی، گەرایی، گەری، گەرێتی، پەرستی و باوەڕی و هەندێ جاریش «تەوەری» یان «مەڵبەندی». هەر ئەمە بەڵگەیە بۆ ئەوەی کە یەک پاشگر دەتوانێ هەڵگری چەندین مانای جیاجیا بێ. سەرەڕای گرنگایەتیی ئەم جۆرە زاراوانە و ئاستی بەرفراوانی بەکارهێنانەوەیان لە زۆربەی وتار و نووسینە زانستی و تەنانەت ڕۆژنامەنووسانەکانیشدا تا ئێستا لێکۆڵینەوەیەکی وردمان بە کوردی لەسەر ئەم مانا جیاجیایانەی نەبینیوە. هەربۆیە لێرەدا هەوڵ دەدەم بە کورتی و بە شێوەیەکی پۆلێنکراو بەشێکی

زۆر لە بەکارهێنان و مانا جیاجیاکانی ئەم پاشگرە ڕوون بکەمەوە. لێرەشدا ڕووبەڕووی دوو کێشەی سەرەکی دەبینەوە: یەکەم کێشەی مانا جیاجیاکانی پاشگری ئیزم و دووەم کێشەی دروستبوون یان نادروستبوونی ئەو هاوواتا کوردیانەی بۆ ئەم پاشگرە دانراون.

«ئیزم» وەک پاشگرێک یان وەکوو مۆرفیمێکی بەستراو بە چەقێکەوە یان بە مۆرفیمێکی سەربەخۆوە لە ڕواڵەتی چەندین شێوەی لێکدراودا لە دەقەکاندا دەردەکەوێ کە سێ شێوەی لێکدراوی سەرەکیی بریتییە لە ئیزم (کە هەمان ئیسمە)، ئیست و ئیستیک (ism, ist, istic) . لە شێوەی یەکەمدا، واتە ئیزم یان ئیسم، ڕووبەڕووی ناوێک دەبینەوە جا چ ناوی قوتابخانە بێ یان ناوی ڕوانگەیەکی فیکری یان تەنانەت جۆرێک لە پیشە و یا خود چەمک و تەنانەت تەکنیک. بەڵام لە شێوەی لێکدراوی دووەمدا، واتە ئیست، ڕووبەڕووی ناوی بکەر دەبینەوە؛ ئەم جارە زاراوەکە دەلالەت دەکاتە سەر ئەو کەسەی خاوەن ئەو ڕوانگە و پیشەیەیە یان ئەو کەسەی بڕوای بە بنەواشەکانی ئەو قوتابخانەیە هەیە. لە شێوەی سێیەمدا، واتە ئیستیک، ڕووبەڕووی ئاوەڵناوێک دەبینەوە. بۆ ڕوونترکردنەوەی باسەکە با ئاوڕێک لەم نموونە سادەیەی خوارەوە بدەینەوە:

liberalism ئازادیخوازی

liberalist ئازادیخواز

liberalistic ئازادیخوازانە

بەڵام کێشەی وەرگێڕانی ئەم تاقمە زاراوەیە زۆر لەوەی سەرەوە قووڵترە. بە مەبەستی کردنەوەی دەلاقەیەک بۆ چوونە نێو باسەکە، دەتوانین هەوڵی پۆلێنکردنی مانا جیاجیاکانی ئەم پاشگرە بدەین و پاشان لەسەر وەرگێڕانیان چەند بیروڕایەک بخەینە ڕوو.

1. ئیزم لە یەکێک لە گشتیترین شێوەگەلی بەکارهێنانیدا بە مانای «خوازی» دێتە بەکارهێنان وەک ئەم زاراوانەی خوارەوە:

humanism مرۆڤخوازی

naturalism سروشتیخوازی

separatism جیاییخوازی

republicanism کۆماریخوازی

2. مەرج نییە لە هەر کوێ ئەم پاشگرەمان بینی خێرا بە پێی یەکێک لەو پاشگرانەی سەرەوە وەریبگێڕینەوە. بۆ نموونە، زاراوەی criticism بە هیچ شێوەیەک وەک ڕەخنەخواز یان ڕەخنەگەرا وەرناگێڕدرێ و بەڵکوو دەبێتە ڕەخنە یان ڕەخنەکاری. هەندێ لەو زاراوانەی کە ئەم خەسڵەتەیان تێدایە بریتین لە:

urbanism شارنشینی (نەک شارخوازی)

capitalism سەرمایەداری (نەک سەرمایەخوازی)

aphorism پەند، نەستەقبێژی (نەک پەندخوازی)

3. هەندێ جار ئیزم دەلالەت لە جۆرێک پیشە یان بواری پسپۆڕی دەکات. ئەگەرچی وا دەزانرێ ئەم پاشگرە لە زۆربەی شوێنەکاندا بە مانای خوازی بەکار دەبرێ، بەڵام پێویستە بڵێین کە ئەم پاشگرە لە زۆر شوێندا بەم مانایە بەکار نابرێ. بۆ نموونە، زاراوەی columnist لە گوتاری ڕۆژنامەوانیدا دەلالەت دەکاتە سەر ئەو کەسەی بە شێوەیەکی بەردەوام لە ڕۆژنامە یان هەفتەنامەیەکدا ستوون یان گۆشەیەکی بۆ دانراوە. کەواتە، لە کوردیدا دەبێتە گۆشەنووس یان ستووننووس. هەر بە هەمان شێوە، publicist بەو کەسە دەوترێ کە گوتەبێژی کەسایەتییەکی ناسراوە (زیاتر وەک هونەرمەندانی سینەما یان گۆرانیبێژان) کە ئەرکی ئاگادارکردنەوەی خەڵکی لە ئەستۆیە لە دوا چالاکی و یا خود بڕیارەکانی ئەو هونەرمەندە.

دیسانەوە، باشترین نموونە بۆ جۆراوجۆریی وەرگێڕانی ist بۆ سەر زمانی کوردی وشەی footballist ە؛ دیارە لێرەدا ناکرێ و ناشبێ ئەم وشەیە بە شێوەی فووتباڵخواز یان فووتباڵگەر وەربگێڕدرێتەوە. کەواتە، ئەم نموونە ئاشکرایە بەسە بۆ ئەوەی بزانین کە پێویستە زۆر بە وردی و وریاییەوە ڕووبەڕووی وەرگێڕانی پاشگری ism ببینەوە.

4. هەندێ جار باشتر وایە ئەم پاشگرە، وەک چۆن لەم نموونانەی خوارەوەدا دەیبینین، وەرنەگێڕدرێ و هەر بە هەمان شێوەی خۆی دابنرێتەوە. ئەم پاشگرە لەم حاڵەتەدا یان بە ناوێکی تایبەت و ناسراوەوە لکێندراوە یان کۆی زاراوەکە بە تەواوی لە ناو گوتەی ڕۆژانەدا جێکەوتووە و مانایەکی ئاشکراشی هەیە (لە حاڵەتی دووەمدا دەشکرێ وەربگێڕدرێن):

Marxism مارکسیزم

Freudism فرۆیدیزم

Epicureanism ئێپیکیوریزم

Buddhism بودیزم

socialism سۆسیالیزم

materialism ماتێریالیزم

5. دەشکرێ لە هەندێ شوێندا ئەم پاشگرە بە شێوەی «پەرستی» وەربگێڕدرێ. لە وەها حاڵەتێکدا ئەوا دەقاودەق و بە شێوەیەکی پاراو ماناکەی خۆی دەردەخات وەک لەم نموونانەی خوارەوەدا:

hedonism چێژپەرستی

racism ڕەگەزپەرستی

opportunist هەلپەرست

6. لە پاڵ ئەمەشدا، دەکرێ پاشگری ism هەندێ جار بەشێوەی باوەڕی وەربگێڕدرێ:

deism خواباوەڕی (جیایە لە خواپەرستی)

deist خواباوەڕ (جیایە لە خواپەرست)

dialogism وتووێژباوەڕی (یان مەنتیقی وتووێژ)

dialogist وتووێژباوەڕ (ئەو کەسەی بڕوای بە مەنتیقی وتووێژ هەیە)

7. ئەم پاشگرە هەندێ جار بە شێوەی «تەوەری» تەرجەمە کراوە کە ئەمەش دەقاودەق هەمان «محوری»یە لە زمانی فارسیدا. وەک چۆن لە فارسیدا بۆ زاراوەی درێدایی logocentrism کەڵک لە «کلام محوری» وەردەگیردرێ، وەرگێڕە کوردەکانیش هەندێ جار ئاخاوتەتەوەری یان گوتەتەوەری بەکار ئەهێنن. ئەم زاراوەیە دەکرێ بە شێوەی گوتەناوەندی یان گوتە بە ناوەندانان-یش تەرجەمە بکرێ.

8. پاشگری ئیزم یان ئیسم هەندێ جار دەلالەت لە جۆرێک نەخۆشی دەکات وەک مۆنگۆلیسم (mongolism) و یان سادیسم و مازۆخیسم.

9. دانانی «گەرایی» لە کوردیدا بۆ ئەم پاشگرە دروست نییە. گەرایی لە گرایش-ی فارسییەوە هاتووە و تا ئێستا ئێمە خاوەنی هاوواتایەکی پڕبەپێست نین بۆ ئەم وشەیە. ڕەخنەی توند لە بەکارهێنانی گەرا و گەرایی وەک پاشگری بۆ ئەم مەبەستە گیراوە. جیاوازییەکی زۆر هەیە لە نێوان خوازی و گەرایی و گەر لەبری یەکیان دابنێین لە مانای ڕاستەقینەی زاراوەکە دوور کەوتووینەتەوە. هەروەهاش، دوو پاشگری گەری و گەرایی بە تەواوی لە یەکتر جیاوازن. پاشگری گەری لە بنەڕەتدا و لە شێوە کاربردی ڕۆژانەماندا بە مانای کار و پیشە دێتە بەکارهێنان. گەری و گەرێتی یەکێکن و زیاتر بۆ پیشە و خوو و ڕەوشت بە کار دەبرێن. ئەم دوو پاشگرە لە کار و کەر نزیکن و هیچ پێوەندییەکیان بە «گرایش»-ی فارسییەوە نییە:

ئاسنگەری، خوێڕیگەری، ناوچەگەری (ناوچەگەرێتی)، شانۆگەری، نەشتەرگەری.

دوو زاراوەی تازەگەری و سۆفیگەری لەو ڕێسایانەی سەرەوە پێڕەوی ناکەن، بەڵام لە زمانی کوردیدا بە تەواوی جێکەوتوونە. سۆفی کەسە نەک پیشە و خوو و ڕەوشت (ئەم زاراوەیە لە فارسیشدا هەیە و بە شێوەی سۆفیگەری سەرەتا لە لایەن ئەحمەد کەسرەوی-یەوە بە کار هێنرا). لە لایەکی تریشەوە، تازەگەری هەمان نوێخوازی-یە کەچی تازەگەری زیاتر بە مانای کرداری تازەکردنەوەی شتێک بەکار دەبرێ و نوێخوازی زیاتر خواستی نوێکردنەوەی لە هەناویدا هەڵگرتووە. لە لایەکی ترەوە، تازە و نوێ لە مۆدێرن جیاوازن چونکە تازە و نوێ بەردەوام ئامادەن، کەچی مۆدێرن دەشتوانێ دەلالەت بکاتە سەر سەردەمێکی دیاریکراو. ئەگەر باسی فەلسەفەی مۆدێرن بکرێ، ئەوا مەبەست سەدەی هەڤدەهەمە تا کۆتایی سەدەی نۆزدە و ئەگەر باسی بزووتنەوەی مۆدێرنیزم (modernism) لە هونەر و ئەدەبی ڕۆژئاوا بکرێ، مەبەست ماوەی نێوان ناوەڕاستی سەدەی نۆزدە تا ناوەڕاستی سەدەی بیستەمە.

١٠. هەندێ لەو زاراوانەی بە ئیزم-ەوە کۆتاییان دێ، با ئەگەر واتای پەرستی، تەوەری، مەڵبەندی، یاخود باوەڕی-یش لە هەناویاندا حەشار درابێت، لە کوردیی ئەمڕۆدا هەر بە خوازی-یەوە دادەنرێن، وەک:

historicism میژوویی‌خوازی
naturalism سروشتی‌خوازی
individualism تاک‌خوازی
empiricism ئەزموونخوازی
westernism رۆژئاوایی‌خوازی
skepticism گومانخوازی

٣٦. بنەما، بونیاد، بنیات، یان پێکهاتە؟

وشەی بنەما لە لایەن هەندێ کەسەوە لەبری بونیاد دانراوە. بونیاد هەمان بنیاتە، بەڵام ئەوڕۆکە زیاتر بە شێوەی جیاواز بەکار ئەهێنرێ. بنیات لە بنەڕەت نزیکە و هەر بۆیەش بنیاتخوازی یان بناژۆخوازی بۆ fundamentalism و بنەڕەتخوازی بۆ essentialism بەکار ئەهێنم. لە باشوور بونیادگەری بۆ structuralism بەکار ئەهێنن کە کاریگەریی عەرەبیی پێوە دیارە. وێڕای ئەمەش، بەکارهێنانی گەری و گەرێتی دروستە ئەگەر وەک پاشگر بن بۆ دەرخستنی کار و پیشە و هەڵسوکەوت، بەڵام کە دەوترێ بونیادگەری، یەکسەر هەڵەیە چونکە ئەو بیرمەندە پیشەی یان ڕەوشتی «بونیاد» نییە، بەڵکوو «گرایش» واتە خوازیاری و داگەڕانی هەیە بەرەو ڕوانین و ڕووبەڕووبوونەوەی دیاردە و بابەتەکان بە شێوەیەکی پێکهاتەیی. گەری و گەرێتی لە «گرایش»ەوە وەرنەگیراون تا لە ناوی ڕێبازە فیکرییەکاندا بەکاریان بەرین. بۆیەش هاوواتاکان بەم شێوەیەی خوارەوە دادەنرێ:

structure پێکهاتە
structural پێکهاتەیی
structuralism پێکهاتەیی‌خوازی
structuralist پێکهاتەیی‌خواز

٣٧. هاوواتای کوردیی «گرایش»

«گرایش»ی فارســی لە ئینگلیزیدا بە شـێوەی tendency و orientation دەردەکەوێ. چەند ســاڵ لەمەوبەر کە گۆڤاری *دەق*-مان دەردەکرد، لە زاراوەی خوازیاری بۆ ئەم مەبەســتە کەڵکمان وەردەگرت؛ هەرچەند هەر ئەوکاتەش دەمانزانی خوازیاری مانایەکی تریشـــی هەیە، بەڵام چار نەبوو. لە چاپەمەنییەکانی کوردســـتانی عێراقدا بۆ ئەم وشـــەیە ئینتیما بەکار ئەهێنرێ کە عەرەبییە. لە سەفەرێکدا بۆ دهۆک لە ساڵی 2000دا و دیدار لەگەڵ یەکێتی نووسەراندا ئەم پرسیارە

م لێ کردن و وڵامیان دامەوە بۆ «گرایش» ژێیاتی بەکار دەبەن. لە لایەکی ترەوە، هەندێ کەس وای بۆ دەچن لە کوردیدا گیرۆدەیی لە ڕووی ڕیشـەناسـییەوە لە «گرایش» نزیکە کە دروست نییە و تەنها واتاکەیان یەک تۆز وێکچووە. لە شێوە باو و ئاساییەکەیدا وەک ئۆگری، داشــکانەوە، حەز، خواســت، مەرام، ئاراســـتە و ڕاکێشـــان بەکار ئەهێنرێ، بەڵام لە زمانی تەکنیکیدا وەک لایەنگری و داگەڕان بەکاری ئەبەین.

٣٨. سۆفی و سۆفیگەری، عارف و عێرفان

لە زۆربەی فەرهەنگە ئینگلیزی-کوردییەکاندا و تەنانەت لە فەرهەنگە ئینگلیزی-فارسییەکانیشدا لە بەرامبەر وشەی mysticدا نووسراوە عارف یان سۆفی. هەر بە هەمان شێوە، بۆ mysticism نووسراوە «عرفان» یان سۆفیگەری. بەڵام ئەم هاوواتا فارسی و کوردیانە نادروستن. میستیسیزم چ وەک قوتابخانەیەک و چ وەک ڕوانگەیەک بۆ جیهان و چ وەک جۆرێک لە ژیان و کردار هەڵگری هەندێ ماک و و تایبەتمەندییە کە بە هیچ جۆرێک لە «عرفان» و سۆفیگەریدا نابیندرێن. بە پێچەوانەشەوە، «عرفان» و سۆفیگەری هەڵگری چەندین تایبەتمەندین کە بە هیچ شێوەیەک لە میستیسیزمدا نابیندرێن. میستیسیزم و «عرفان» یان میستیسیزم و سۆفیگەری یەکێک نین و هەر بە هەمان شێوەش عارف یان سۆفی، میستیک نییە. میستیسیزم هەندێ جار هەڵگری چەند تایبەتمەندییەکە کە لە سیحر و جادوو نزیکی دەکاتەوە. هەر بە هەمان شێوەش، میستیک هەندێ جار بەو کەسە دەوترێ شێوەژیانێکی سیحراوی و سەیر و سەمەرەی هەیە کەچی لە عیرفانی ئیسلامیدا عارف و سۆفییەکان بە تەواوی لە ڕەهەندە سیحراوییەکان دوورەپەرێز بوونە. «عرفان» و سۆفیگەری لەگەڵ میستیسیزم

هەڵگری چەندین خاڵی ناتەبا و جیاوازن کە ئێرە شوێنی باس کردنیان نییە. هەر بۆیەش، میستیسیزم لە عەرەبیدا بە شێوەی «غموضیه» دێتە بەکارهێنان کە لە «عرفان» و «تصوف» جیایە.

لە لایەکی تریشەوە، عارف لە سۆفی جیاوازە و کەواتە «عرفان»یش لە سۆفیگەری جیایە. بە داخەوە، لە زۆربەی هەرە زۆری دەق و نووسینە کوردییەکاندا دوو زاراوەی عارف و سۆفی وەک یەک دانراون و ئەمەش تا ئەو ڕادەیەی ئەوڕۆکە لە زمانی کوردیدا زاراوەی «عرفان» خەریکە پەیتا پەیتا جێگای خۆی دەبەخشێتە سۆفیگەری. هەموو عارفێک سۆفییە بەڵام مەرج نییە هەموو سۆفییەک عارف بێ چونکە یەکێک لە پلە و قۆناغەکانی «عرفان» سۆفیگەرییە. ئەم جیاوازییە بە تەواوی و بە شێوەیەکی دروست لە زمانی فارسیدا ڕەچاو دەکرێ؛ واتە لە فارسیدا «تصوف» لە عرفان جیایە وەک چۆن «صوفی» لە عارف جیاوازە. لە کوردیدا، هەر دوو زاراوەکە بە شێوەی سۆفیگەری وەردەگێڕدرێ کە ئەمە هەڵەیە و خەریکە دەبێتە شتێکی گشتی و گشتگیر لە زمانی کوردیدا و هەربۆیەش پێویستە بە پارێزەوە و بە وردی کەڵک لە دوو زاوارەی جیاوازی «عرفان» و سۆفیگەری وەربگرین.

لە زمانی ئینگلیزیدا بۆ سۆفی sufi دانراوە و بۆ سۆفیگەری sufism. بۆ عارف mystic دانراوە و بۆ «عرفان» mysticism. هاوواتای سۆفی و سۆفیگەری لە زمانە ئەوروپییەکاندا دروستە بەڵام، وەک پیشانمان دا، هەمووان بە شێوەیەکی هەڵە هاوواتای دوو زاراوەی عارف و «عرفان» بەکار ئەهێنن. خاڵی هەرە سەیر لێرەدا لەوەدایە کە جگە لەم بەکارهێنانە هەڵەیە ڕێگەیەکی ترمان لەبەر دەستدا نییە بۆ وەرگێڕانی ئەم چەمکە؛ ئەمەش بە ئاشکرا جیاوازیی دوو سیستەمی ئایینی و فەرهەنگیی تەواو جیاواز دەردەخات بە شێوەیەک کە ناتوانین هاوواتایەکی پڕبەپێست و تەواو دروست بۆ چەمکێک لە هەر دوو زمانەکەدا بدۆزینەوە. تەنها ڕێگایەک لە بەردەمماندا بێ ئەوەیە کە لە زمانی مەبەستدا هەمان زاراوەی زمانی سەرچاوە بەکار بهێنینەوە، واتە mysticism بە شێوەی میستیسیزم و «عرفان» بە شێوەی erfan یان irfan بنووسین.

٣٩. پاشگری «ێتی»

یەکێک لە خاڵە چونیەکەکانی فارسی و عەرەبی و کوردی لە لایەکەوە و ئینگلیزی و فەرەنسی لە لایەکی ترەوە بەکارهێنانی کۆمەڵێ پاشگری هاوشێوەیە بۆ سازکردنی ناو بە گوێرەی ئاوەڵناو، وەک یت و ێتی و ity و ite. ئەم وێکچوونییە خاڵێکی سەیرە چونکە شێوەی دەربڕین و دەوری ڕێزمانیی ئەم پاشگرە لەو زمانانەدا لێکدی نزیکن. ئەو وشانەی لە زمانی فارسیدا لەم چەشنەن و بە پاشگری «یت» کۆتاییان پێدێ بە «مصدر جعلی» ناسراون، واتە چاوگی ساختە. هۆکاری ئەم ناولێنانەش ئەوەیە کە ئەم خەسڵەتەی زمانی فارسی بە تەواوی لە عەرەبییەوە وەرگیراوە. هەندێ لەم وشانە لە فارسی و عەرەبیدا بریتین لە: فردیت، منیت، مدنیت، عقلانیت، واقعیت، انسانیت، علیت. گەر لە کوردیشدا چەند نموونەیەک بهێنینەوە ئەمانەن: شارستانێتی، شارستانییەت، تاکایەتی، چەندایەتی و مرۆڤایەتی. ئەم وشە و زاراوانە هەموویان لە ڕووی ڕێزمانییەوە ناون کەچی وەک دەزانرێ هەندێکیان لە زمانی کوردیدا بە شێوەیەکی هەڵە وەکوو ئاوەڵناو بە کار ئەهێنرێن. دیارە مامۆستا مەسعوود محەمەد بە وردی لەم خاڵە تێگەیشتبوو چونکە ئەو بە پێچەوانەی هەموو کوردێکەوە ئەو «کۆمەڵایەتی»ی وەک ناو بەکار ئەهێنا نەک وەکوو ئاوەڵناو. نموونەیەکی تری زەقی ئەم چەوت بەکارهێنانە کە ئێستاشی لەگەڵدا بێ بەردەوام دووبارە دەبێتەوە ناونیشانی یەکێک لە کۆلیژەکانی زانکۆی سلێمانییە کە ئەویش کۆلێژی زانستە مرۆییەکانە نەک کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتییەکان. خاڵی سەیرتر لەوەدایە کە ئەم هەڵەیە لە کۆلێژێک ڕووی‌داوە کە سەروکاری لەگەڵ فەرهەنگ و سیستەمە فەرهەنگییەکاندایە. هەندێ لە نموونەکان لە ئینگلیزیدا و هاوواتاکانیان لە فارسی و کوردیدا بریتین لە:

individuality فردیت، تاکایەتی

humanity انسانیت، مرۆڤایەتی

rationality عقلانیت، عەقڵانییەت

modernity مدرنیتە، مدرنیت، مۆدێرنیتە، مۆدێرنێتی

causality علیت، هۆدارێتی

civility مدنیت، مەدەنیەت

quality کیفیت، چۆنایەتی

کمیت، چەندایەتی quantity

مسئولیت، بەرپرسیارێتی responsibility

٤٠. نووس و نڤیس

«نووس» لە چەندین وشە و زاراوەی جیاواز لە ڕووی ڕێزمانییەوە دەردەکەوێ. ئەگەر لە دوو وشەی ڕۆماننووس و گۆشەنووسدا دەلالەت لە پیشەی ڕۆماننووسین و گۆشەنووسین دەکەن، لە وشەی ڕۆژنامەنووسدا ئیدی مانای ڕۆژنامەنووسین بزر دەبێ؛ واتە، دەکرێ بڵێین ئەو خەریکە ڕۆمان دەنووسێ، بەڵام گەر بڵێین ئەو خەریکە ڕۆژنامە دەنووسێ، لە باری ماناییەوە نائاسایی دێتە بەرچاو. هەر بە هەمان شێوە، لە وشەی خۆشنووسدا خۆش ناو نییە و بەڵکوو ئاوەڵکردارە، واتە ئەو کەسەی بە شێوەیەکی خۆش و جوان دەتوانێ بنووسێ. تەواو بە پێچەوانەوە، لە دەستنووس و ڕەشنووس و کۆنووسدا مانایەکی تەواو جیاواز بەدی دەکرێ؛ لێرەدا ئەم زاراوانە چیدی ناوی بکەریان دروست نەکردووە و دەلالەت ناکەنە سەر کەس و بەڵکوو تەعبیر لە شت دەکەن.

بەشێک لە هۆکاری سەرهەڵدانی ئەم کێشەیە لە بەراورد لەگەڵ زمانی فارسیدا لە بنەڕەتدا دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە لەم جۆرە کاتانەدا کرداری نووسین لە زمانی فارسیدا بە سێ شێوەی «نوشت»، «نویس» و «نگار» دەردەکەوێ، کەچی هەر ئەم کردارە لە زمانی کوردیدا لە هەر سێ حاڵەتەکەدا بە شێوەی نووسین وەدیار دەکەوێ. لە فارسیدا «وبنوشت» لە «وبنویس» جیایە. «وبنویس» ئەو کەسەیە کە لە وێب یان ماڵپەڕێکدا دەنووسێ و «وبنوشت» ئەو بابەتەیە کە لە وێبدا دەنووسرێ. لە کوردیدا هەر سێکیان دەبنە نووس. بۆ نموونە، «روزنامەنگار»ی فارسی دەبێتە ڕۆژنامەنووس و «خوشنویس» دەبێتە خۆشنووس. لە گەردانی کاری کوردیدا هەموو نووس-ەکانی کاتی ئێستا لە فارسیدا دەبنە «نویس» و هەموو نووس-ەکانی ڕابردوو دەبنە «نوشت». هەر بۆیەش، هەر دوو «دستنوشتە» (یان «دستنبشتە» لە فارسیی ئارکەیکدا) و «دستنویس»ی فارسی لە زمانی کوردیدا دەبنە دەستنووس. لە فارسیدا هەندێ جار جیاوازیی نێوان «نوشت» و «نویس» کەم دەبێتەوە و تەنانەت لە ناو دەچێ وەک جیاوازیی نێوان «روزنوشت» و «روزنگار» («روزنگار» هەمان «روزنویس»ە).

دەکرێ سەرجەم ئەو وشە و زاراوانەی نووس-یان تێدایە بە سەر سێ دەستەی جیاوازدا پۆلێن بکەین: یەکەم، ئەو وشانەن کە ناوی بکەرن و دەلالەت دەکەنە سەر پیشە یان بواری پسپۆڕیی کەسێک یان شێوە و شێوازی نووسینی کەسێک وەک:

وێبلاگ‌نووس، ماڵپەڕنووس، کتێبنووس، وتارنووس، نامیلکەنووس، دۆعانووس، سادەنووس، دژوارنووس، ئاڵۆزنووس، ڕۆژنامەنووس، چیرۆک‌نووس، ڕۆمان‌نووس، شانۆنامەنووس، یاداشتنووس، پەراوێزنووس و خۆشنووس. دەستەی دووەم ئەو وشانەن کە دەلالەت دەکەنە سەر شت یان ئامێرێک وەک پێنووس (یان وەک چۆن لە فارسیدا «دورنویس» بۆ ئامێری فەکس بەکار ئەهێنرێ). دەستەی سێیەم ئەو چەمکانەن کە وەک ناوێکی تێکەڵاو بوونەتە خاوەنی واتایەکی تایبەت وەک چارەنووس، ڕێنووس، دەستنووس، کۆنووس و ڕەشنووس (ڕەشنووس هەمان «پیشنویس»ی فارسییە کە هەمان «مسودە»ی عەرەبییە). لە کورمانجیدا بۆ نووس کەڵک لە نڤیس وەردەگیردرێ و دەکرێ لەو وشە و زاراوانەی سەرەوەشدا بەکار بهێنرێ.

٤١. سەرنووسەر یان سەرنووسیار؟

لە زمانی فارسیدا بۆ سەرنووسەر «سردبیر» بەکار ئەبرێ و ئەمەش هاوتایەکی ڕاست و دروستە بۆ editor-in-chief لە ئینگلیزیدا. ئەو کەسەی بەرپرسە لە هەڵبژاردن و دانانی بابەتەکانی ڕۆژنامە و گۆڤار نابێ بە سەرنووسەر پێناسە بکرێ. واتای ئەم وشەیە نەک هەر لە زمانەکانی فارسی، ئینگلیزی و فەرەنسیدا نییە بەڵکوو تەنانەت ئەگەر وشەیەکی لەو چەشنە لەو زمانانەدا دابهێنین یان بەکاری بەرین، ئەوا ئەو کارەمان دەبێتە مایەی سەرسووڕمان. سەرنووسەر لەوانەیە هەر نووسەریش نەبێ تا چ بگاتە ئەوەی سەرنووسەر بێ. ئەو کەسە لەوانەیە گۆشەنووس یان ڕۆژنامەنووس بێ. وێڕای ئەمەش، هەر نووسەرێک خاوەن بەرهەم و جیهانبینیی خۆیەتی و وەک تاکێکی سەربەخۆ دادەنرێ و ناکرێ سەرکردەیەکیان بۆ دابنرێ! تەنانەت ئەو کەسەش کە بنیاتنەری قوتابخانەیەکی ئەدەبی یان فیکرییە پێی ناوترێ سەرنووسەر چونکە هەر یەک لە ئەندامانی ئەو قوتابخانەیە خاوەن شێوازی تایبەتی نووسین و بیرکردنەوەی خۆیەتی. چەند ساڵ بەر لە ئێستا ئەم بابەتەم لەگەڵ بەرپرسانی دەزگای ئاراس باس‌کرد و ئێستا هەندێک لە کۆوارەکان کەڵک لە زاراوەی سەرنووسیار وەردەگرن کە ڕۆنانێکی دروستە چونکە سەرنووسیار هەڵگری واتا نادروستەکانی سەرنووسەر نییە. بێجگە لەمانەش، خودی نووسیار دەکرێ بۆ ئێدیتۆریش بەکار ببرێ. وەک ئەوەی لەبری دەستەی نووسەران بڵێین دەستەی نووسیاران. ئێدیتۆر کۆمەڵێ هاوواتای تریشی هەیە وەک هەڵەگر و هەڵەچن و یاخود وەک بەرهەڤکار.

٤٢. نڤیسار

زاراوەی «نوشتار»ی فارسی کە لە ئینگلیزیدا گەرچی وەک writing بەکار دەبرێ، بەڵام زۆر جار لە دەقە پسپۆڕانەکاندا کەڵک لە ecriture وەردەگیردرێ کە فەرەنسییە. دیارە هۆکاری بەکارهێنانی ئەم زاراوە فەرەنسییە لە زمانی ئینگلیزیدا دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە زاراوەی writing لە ئینگلیزیدا ناتوانێ خاوەنی دەلالەتەکانی ecriture ی فەرەنسی بێ. هەربۆیەش، ئێمە زاراوەی نڤیسار بۆ ئەم مەبەستە دەکار دەگرین، ئەگەرچی بۆ ماوەیەکیش «نووسینە»مان بەکار دەهێنا. ئەم زاراوەیە لە زمانی فەرەنسیدا لە یەکەم ڕووبەڕووبوونەوەدا دەمانخاتەوە بیر دەق یان پارچەیەکی نووسراو، کەچی لە تیۆریی فەرهەنگی و ئەدەبیی هاوچەرخدا، کە ئەم زاراوەیەی تێدا بە لێشاو بەکار دەهێنرێ، ماناکەی دەگۆڕدرێ و لێرەدا مەبەست لە «نوشتار» یان ecriture کۆی ئەو بەرهەمانەن کە گوتارێکی تایبەت خولقاندوونی؛ بو نموونە، دەستەواژەی "نوشتار فمنیستی" یان نڤیساری فێمینیستی بۆ Ecriture Feminist بەکار ئەهێنین. ئەگەر بۆ زاراوەی Ecriture Marxist نووسراوەی مارکسیستی یان نووسینەی مارکسیستی بەکار بهێنین، مانا و کاربردی زاراوەکەمان نەپێکاوە و باشتر وایە کەڵک لە زاراوەی نڤیساری مارکسیستی وەربگرین کە لە فارسیشدا بە شێوەی «نوشتار مارکسیستی» دێتە بەکارهێنان.

٤٣. زانست و زانیاری، زانا و زانیار

یەکێک لەو هەڵانەی بەردەوام گوێبیستی دەبین بەکارهێنانی ئەو وشە و مۆرفیمانەیە لە کرداری زانین-ەوە چێ‌کراون وەک زانست، زانیار، زانیاری، زانا، زان و زانی. زانست، واتە «علم» یان science لق یان بوارێکی پسپۆڕانەیە و لە زانکۆ دەخوێندرێ و تێیدا زانیاری واتە «دانش» یان knowledge بەرهەم دەهێنرێ. لەدایکبوون یاخود بووژانەوەی زانیاری لە ڕێگەی بەرهەمهێنانی زانستییەوە سەر دەگرێ؛ لە لایەکی ترەوە، بەکارهێنانی زانا بۆ scientist ئەمڕۆکە لە کوردیدا بۆتە باو و لە جیاتی «عالم» یان «دانشمند» بەکار دەبرێ کە دروست نییە. بەکارهێنانی زانا بۆ scientist جۆرێکە لە کورتوکۆکردنەوەی واتای سەرەکیی ئەم وشەیە و تا ڕادەیەک بۆتە هۆی دابەزینی ئاستی ڕاستەقینەی واتایی وشەکە، وەک چۆن دەوترێ زانایانی ئەستێرەناسی یان زانایانی بواری کیمیا. بەکارهێنانی زانا لەم دەستەواژانەدا دیسانەوە هەمان ڕەهەندی ساکارسازی-مان وەبیر دەهێنێتەوە کە لە زمانی کوردیدا و و لەبەر

هۆکاری ئاشکرا و لەسەر دەستی چەند نووسەرێکی سەردەمانی ڕابردووەوە ئامادەبوونی هەیە و لە ئەنجامدا زەینییەتێکی ساکارسازانەی بۆ سوژەی کوردی بەرهەمهێناوەتەوە.

ڕاستە زانیار خاوەنی زانیارییە و زانیارییش لە زانست جیایە، بەڵام هەر ئەم حاڵەتەش لە فارسیدا ڕووی داوە و «دانشمند»، وەک وەرگێڕانی scientist، پسپۆڕی بوارێکی «علمیَ»ە نەک خاوەنی زانیاری؛ ئەمەش نزیکیی زۆری «علم» و «دانش» دەردەخات. لە کوردیدا دەکرێ زانستمەند دروست بکرێ، وەک بیرمەند. بەم کارەشمانەوە ئەو هەڵەیەی زمانی فارسیمان دووبارە نەکردۆتەوە چونکە وەرگێڕانی وشە بە وشەی «دانشمند» لە کوردیدا دەبێتە زانیاریمەند کە ڕۆنانێکی هەڵەیە و کەسیش بەکاری ناهێنێ. زانا لە زمانی کوردیدا هەمان «دانا»یە لە فارسیدا. بە سەرنجدان بە مانای جیاوازی کرداری to know لە فارسی و کوردیدا ئەوەمان بۆ دەردەکەوێ کە ئەم کردارە لە کوردیدا خاوەنی دوو مانایە کە بریتین لە زانین و ناسین. ئەم دوو کردارەش لێکدی جیاوازن، کەچی لە هەندێ دەستەواژەدا لەبری یەک بەکار دەبرێن. بۆ نموونە لە دەروونناسی-دا، (psychology) پاشگری logy بە مانای ناسینە نەک زانین و کەواتە بەکارهێنانی ئەم زاراوەیە بە شێوەی دەروونزانی هەڵەیە. هەر بە هەمان شێوە، پێویستە لە بری زیندەوەرزانی لە زیندەوەرناسی کەڵک وەربگرین. کەواتە، دەبێ لەجیاتی دەستەواژەی زانایانی بواری زیندەوەرزانی لە زانیارانی بوارای زیندەوەرناسی، زانستمەندانی بواری زیندەوەرناسی، یان زانستکارانی بواری زیندەوەرناسی کەڵک وەربگیردرێ. گەرچی بە ڕواڵەت لە یەک نزیکن بەڵام جیاوازیی وردیشیان لە نێواندایە.

یەکێکی تر لە داهێنانە کۆمیکەکانی ئەم چەند ساڵەی دوایی و لەسەر دەستی چەند نووسەرێک بریتییە لە بەکارهێنانی وشەی فرەزان وەک هاوواتا بۆ «فرزانە» یان «دانشمند». دیارە ئەم وشەیە نەیتوانی و ناشتوانێ ئەو مانایە بپێکێ چونکە وەک دەزانرێ فرەزان لە کوردیدا خاوەن دەلالەتێکی یەکسەر جیاوازە و لە بەستێنێکی زانستیدا بە کار نابرێ. ئەمڕۆکە لە زمانی ئینگلیزیدا science تەنها دەلالەت دەکاتە سەر بوارە جیاجیاکانی زانستە سروشتی و ئەزموونییەکان وەک فیزیا، کیمیا، بیرکاری، زیندەوەرناسی و زەویناسی. هەر بۆیەش زانست لە زمانی ئینگلیزیدا بۆ بەشێکی زۆر لە لقەکانی زانستە مرۆییەکان بەکار ناهێنرێ.

٤٤. نیچە یان نیتشە؟

دروستنووسینی ناوی کەسەکان و چەمکەکان نیشانەی هۆشیاریی زمانناسانەیە. زۆر جار دەبینین ناوی شاعیران و فیلسووفانی تەنانەت هەرە دیار بە شێوەیەکی هەڵە دەنووسرێ و هۆکەشی زیاتر کاریگەریی زمانی عەرەبییە. بۆ نموونە، نووسەری کوردمان هەیە کە چەندین ساڵە لە ئاڵمانیا دەژی کەچی ئێستاکەش لەبری نیچە دەنووسێ نیتشە. ئەمە لە لایەکەوە دەسەڵاتی دەقە عەرەبییەکان بە سەر ئەم نووسەرەوە دەردەخات و لە لایەکی تریشەوە پیشاندەری ئەوەیە ئەگەری زۆرە نووسەرەکە هەر گوێبیستی ئەم زاراوەیە بە ئاڵمانی نەبووبێ. نموونەیەکی تر ناوی ویتگنشتاین-ە. بەم دواییانە نووسینێکم بینی بە ناوی ڤیتگنشتاین و بەدیۆ! ئایا نووسەری ئەو دەقە هەر سەرنجی ئەوەی داوە کە ویتگنشتاین بە W دەنووسرێ نەک بە V؟ ئاخۆ بڵێی نووسەر ناوی ئەو فیلسووفەی لە دەقە ئینگلیزی و فەرەنسییەکاندا دیتبێ؟ نموونەکانی تر بریتین لە هوسرێل لەبری هوسێرل، فێردیناند لەبری فێردینان، بۆردۆل لەبری بۆردوێ، بارت لەبری بارێت.

٤٥. کۆمەڵ، کۆمەڵگا، جڤاک، جڤات

پرسی جیاوازییەکانی نێوان کۆمەڵ و کۆمەڵگا بە دەستپێکی باسێکی گرنگ و وردەکارانە دادەنرێ کە پێوەندیی بە کۆمەڵێک پرسی کۆمەڵناسانەوە هەیە. دیارە لەم ڕستەیەدا کۆمەڵ-م بە مانای کۆمەڵگا بە کار نەهێناوە و کۆمەڵ لە کوردیدا گەلەگ مانای تریشی هەیە. هەر بۆیەش من دەبوایە بڵێم ئەم باسە پێوەندیی بە کۆمەڵێک پرسی کۆمەڵگاناسانەشەوە هەیە. ئەمە هەڵەیەکە هەمووان بەو شێوەیە زاراوەکە بەکار ئەهێنن. دروستتر ئەوەیە بڵێین کۆمەڵگاناسی کەچی دەڵێین کۆمەڵناسی و ئەمەش جێکەوتووە و منیش هەر بە هەمان شێوە بەکاری دەبەم. دیارە کۆمەڵ لە کۆمەڵگا جیایە وەک چۆن community لە society جیاوازە. ئەم جیاوازییە لە زمانی فارسیشدا لە نێوان «اجتماع» و «جامعە»دا هەیە کە زۆرێک لە نووسەرە فارسەکانیش سەرنجی نادەنێ؛ واتە زۆر جار لە بری «جامعە» کەڵک لە «اجتماع» وەردەگرن. بنەڕەتی ئەم کێشەیە بەر لەوەی زمانناسانە بێ، کۆمەڵناسانەیە.

له کۆمەڵناسیدا جیاوازییەکی زۆر هەیە لە نێوان کۆمیۆنێتی (کۆمەڵ) و سۆسایێتی (کۆمەڵگا)دا. کۆمیۆنێتی لە بەستێنێکی پێش‌مۆدێرندا بەکار ئەبرێ و سۆسایێتی بۆ پێناسەی کۆمەڵگای مۆدێرن دێتە بەکارهێنان. لێرەدا دەبێ سەرنج بدرێتە تیۆرییە کۆمەڵناسانەکانی بیرمەندی ناسراوی بواری فەلسەفەی کۆمەڵایەتی و ناسیۆنالیزم ئێرنێست گێلنێر و ڕوانگەکانی لەسەر جیاوازیی نێوان کۆمیۆنێتی و سۆسایێتی. دەکرێ بڵێم ئەوەی لە شار و شارۆچکە و گوندەکانی کوردستاندا دەیبینین تێکەڵاوێکە لە کۆمەڵ و کۆمەڵگا. ئەگەرچی لە شارە گەورەکانی کوردستاندا تا ڕادەیەک هەست بە هەبوونی سۆسایێتی دەکەین، هەر بە هەمان شێوەش، لە گوندەکاندا و تەنانەت لە شارەکانیشدا ئەوەی دەیبینین کۆمیۆنێتی-یە. بە واتایەکی ڕوونتر، لە هەر کوێ خەسڵەت و یاساکانی کۆمەڵگای مەدەنی و مۆدێرن لە ئارادا بوو، ئەو شوێنە سۆسایێتی-یە نەک کۆمیۆنێتی؛ هەر بە هەمان شێوەش، لە هەر شوێنێک خەڵک بە شێوەی سوننەتی و پێش‌مۆدێرن ژیان ببەنەسەر، ئەوە کۆمیۆنێتی یە نەک سۆسایێتی. لە کوردستاندا بە هۆی پارچەپارچەبوونی ئەم پۆلێنکاریانەوە ناتوانین بڵێین شار یان گوندێک بە تەواوی سۆسایێتی-یە یان کۆمیۆنێتی. لەوانەیە لە قوتابخانەی گوندێکی کوردستاندا بە هۆی ڕەچاوکردنی یاساکانی وەزارەتی پەروەردەوە سۆسایێتی هەبێ کەچی لە هەمان گوندا شێوەی خوازبێنی و هاوسەرگیری وامان لێ بکا بڵێین ئەو گوندە کۆمیۆنێتی-یە نەک سۆسایێتی. لە شارەکانی کوردستانیشدا، هەر بە هەمان شێوە تێکەڵاوییەک لە سۆسایێتی و کۆمیۆنێتی لە ئارادیە. لە کورمانجی کەڵک لە جڤات یان جڤاک وەردەگیردرێ کە یەکێکن و لە بادینیدا جڤات لەبری جڤاک بەکار دەبرێ. لە کوردیی سەروودا بۆ کۆمەڵناسی جڤاکناسی دادەنرێ و منیش لەم فەرهەنگەدا بەکارم هێناوە. جیاوازیی وردی نێوان کۆمەڵ و کۆمەڵگا کەمتر لە بەرهەمی نووسەرانی کورمانجی‌نووسدا سەرنجی دراوەتێ و جڤات و جڤاک بە مانای کۆمەڵ، کۆمەڵگا، گروپ و دەستە بەکار دەبرێ.

٤٦. «قیاس» و «استقرا»: دەرئەنجام و بەرئەنجام

لێرەدا مەبەست پێناسە و شیکاریی ئەم دوو شێوە و بۆچوونە جیاوازە نییە لە فەلسەفە و مەنتیقدا، بەڵکوو مەبەست وەرگێڕانی دروستیانە بۆ کوردی. «قیاس» یان deduction لە کوردیدا دەکرێ بە شێوەی دەرئەنجامگیری دابندرێ. دەرئەنجامگیری یان بەڵگاندنی دەرئەنجامگیرانە (deductive reasoning) بریتییە لەو شێوە بەڵگاندنەی کە تێیدا لە گشتەوە

دەگەیینە پاژ و، ئەگەر پێشەکییەکان دروست بن، ئەوا دەرئەنجامەکەش دروستە. بە واتایەکی تر، دەرئەنجامگیری، بەدەستهێنانی گوزارەیەکە لە چەندین گوزارەی تر. هەر کاتێ دوو یان چەندین گریمانەمان وەکوو دروست دانا و پێوەندیی نێوان ئەم گریمانانەش بە شێوەیەک بێ کە لەم گریمانە دروستانەوە بگەیینە ئەنجامێکی مەنتیقی، ئەوا دەبێ ئەو ئەنجامە بە دروست لە قەڵەم بدەین. بۆ نموونە، ئەگەر پێشگریمانەی یەکەم بریتی بێ لە «مانگ هەسارەیە» و پێشگریمانەی دووەم بریتی بێ لە «هەسارە دەسووڕێتەوە»، بە گوێرەی شێوەی بەڵگاندنی دەرئەنجامگیرانە، گوزارەکە بریتییە لە «مانگ دەسووڕێتەوە». نموونەگەلی ئاشکرای ئەم بەڵگاندنە بریتین لەو نموونانەی ئەرەستوو لە کتێبی *ئۆرگەنۆن* ئاماژەیان بۆ دەکات. ئەرەستوو لەم کتێبە کاریگەرەی زانستی مەنتیقدا باس لەم دوو جۆرە بەڵگاندنە جیاوازە دەکات. نموونەی هەرە ناسراوی بەڵگاندنی دەرئەنجامگیرانە ئەمەیە: هەموو مرۆڤەکان دەمرن، سوقرات مرۆڤە، کەواتە، سوقرات دەمرێ.

لە لایەکی ترەوە، «استقرا» یان induction دەکرێ لە کوردیدا وەک بەرئەنجامگیری بەکار بهێنرێ. لە بەڵگاندنی بەرئەنجامگیرانەدا (inductive reasoning) لە ئاوڕدانەوە لە پاژەکانەوە دەگەیین بە بەرئەنجامێکی گشتی. ئەگەر پێشەکییەکان دروست بن، ئەوا بەرئەنجامەکەش بە تەواوی دروستە. بە پێی ئەم خشتەکارییەی خوارەوە جیاوازیی نێوان ئەم دو شێوە فەلسەفەییە باشتر دەردەکەوێ:

بەڵگاندنی بەرئەنجامگیرانە	بەڵگاندنی دەرئەنجامگیرانە
تیۆری	تیۆری
↑	↓
گریمانە	گریمانە
↑	↓
ئولگوو	ئاوڕدانەوە
↑	↓
ئاوڕدانەوە	دووپاتکردنەوە

٤٧. پاشگری «دار»

پاشگری دار بە تەواوی لە کوردیدا جێکەوتووە و گەلێک گرفتی بۆ چارەسەر کردووین. لە کوردیدا ناوی تایبەتی دارا هەیە و بە مانای ئەو کەسەیە کە خاوەن شتێکە. پاشگری دار لە کرداری «داشتن»ەوە وەرگیراوە بە مانای هەبوون کە گەرچی وا دەزانرێ تەنها لە فارسیدا هەیە بەڵام لێکدراوەکانی لە کوردیی کەلهورپیدا فراوانن، وەک ئەم نموونە فۆلکلۆریکانە: «جووتێ چاو دێری وەک پیاڵەی چینی» یان ناونیشانی گۆرانیی «خاڵ دێری». لە هەر دوو نموونەکەدا کرداری دێری هەمان «داری»ی فارسییە. لە کوردیدا، پێوەندیدار واتە ئەو شتەی پێوەندی هەیە بە شت یان بابەتێکی ترەوە؛ یان، دوکاندار ئەو کەسەیە کە دوکانێکی هەیە. ئەم نموونانە بە خستنەسەری «ی» یان «یتی» ناوێکی دیکە دروست دەکەن، وەک خاوەنداری یان خاوەندارێتی. نموونەکان بریتین لە:

سەرمایەدار، باڵدار، ماڵدار، ڕێزدار، نیشانەدار، خاوەندار، مەترسیدار، وەفادار، کێشەدار، ئاژەڵدار، ئاگادار، پرشنگدار، بەشدار، مەودادار، مۆڵەتدار، دوکاندار، چەکدار، مەترسیدار، خاڵدار، دیندار، قەرزدار، نازدار

٤٨. تەوس، توانج، تەنز، تیز، تەشەر، تارۆز

ئەو وشانەی سەرەوە سەرلەبەر کوردین و واتاکایشیان لێکدی نزیکن. لە ئاخاوتنی ڕۆژانەدا وەک یەک سەیر دەکرێن، بەڵام لە توێژینەوەی ئەدەبیدا لێکدی جیاوازن و هەر کامیان خاوەنی پێناسەی تایبەت بە خۆیەتی. بۆ نموونە، لەم فەرهەنگەی بەردەستدا تەوس بۆ irony دانراوە و ئاوەڵناوەکانیشی هەر بەو پێیە سازکراون:

irony تەوس

ironic تەوسن

ironical تەوساوی

٤٩. هاوواتای ئینگلیزیی «یەکێتیی بوون»

یەکێتیی بوون، وەک زاراوەیەکی فرەپاتی بواری عیرفان و سۆفیگەرییە لە هەندێ ڕێبازیی فیکریی ڕۆژئاواییشدا هاوشێوەکەی دەرکەوتووە، لە عەرەبیدا بە «وحدت وجود» بەکار ئەهێنرێ و کوردییەکەشی هەر بەو پێیە دروستکراوە. ئەم زاراوەیە لە زۆربەی نووسینەکان وەک هاوواتای pantheism دانراوە، کە وەک بیرۆکەیەکی کاریگەری فەلسەفەی کۆنی ڕۆژئاوا لە سەدەگەلی هەژدە و نۆزدەشدا ڕەنگی دایەوە. گەر بە وردی واتا و پێناسەی ئەم زاراوە لاتینییە لێکبدەینەوە، تێدەگەیین کە جیاوازیی بچووک بەڵام گرنگ هەیە لە نێوان ئەم زاراوەیە و هاوتا عەرەبییەکەیدا و ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ جیاوازیی نێوان ڕوانگەی ئیسلامی و ڕوانگەی هەندێ ڕێبازی فەلسەفیی ڕۆژئاوایی سەبارەت بە چیەتی و پێناسەی خوا و ڕۆح و سروشت. هاوواتا دروستەکەی «وحدت وجود» و یەکێتیی بوون، بە سەرنجدان بە دەلالەتی ئەم زاراوەیە لە فەلسەفەی ئیسلامی و ڕۆژئاواییدا دەبێتە panentheism. ئەم زاراوەیەی دوایی جیاوازە لەوەی یەکەم و بە بەراورد لەگەڵی کەمتریش بەکار دەبرێ.

٥٠. ست و شت

مەسعوود محەممەد پێی وا بوو لە کوردیدا دوو پاشگری شت و ست ناوسازکەرن و ئەمەش لە زمانە کۆنە ئێرانییەکانەوە بە میرات بۆ کوردی ماوەتەوە. ئەو تەنانەت پێی وا بوو لە جیاتی پەروەردە پێویستە بوترێ پەروەرشت چونکە شت مۆرکی ڕەسەنی کوردییە و دەبێ بەکار بهێنرێ. ست لە زانست، بڕست و توانستدا بە باشی دەرکەوتووە و دەکرێ زیاتری بەکار بهێنین. شت لە فەرمایشت، گوزارشت، ئازمایشت، خۆرشت، بارشتدا دەرکەوتووە. لە کوردیی خوارووداا ئەم وشانەی خوارەوە بە کار دەبرێن کە هاوشێوەی ئەوانەی سەرەوەن: جمشت (بزووتنەوە)، کنشت (اصطکاک)، ئاڵشت (تغییرات). خاڵی جێگای سەرنج ئەوەیە لەبەر هۆکاری دەنگناسانە —کە دەنگی نێوان ش و ت تەنانەت لە بزرۆکەش بچووکترە — شت لە فارسی و لە هەندێ هاوتای کوردیدا بۆتە ش، وەک ئاسایش و خوایش.

نووسین و سمینار
لەسەر زاراوەسازی و شێوازی زانستی

کتێب:

فـەرهـەنگی زاراوەی ئـەدەبی، ئینگلیزی-کوردی. (٢٠٠٢). بە هـاوکـاریی محـەمـەد مەحموودی. سلێمانی: دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم.

«فەرهەنگۆک» بۆ *دەربارەی دیالکتیکی رۆشـنگەری*. (٢٠٠٢). نووسـینی موراد فەرهادپوور. وەرگێڕان لە فارسییەوە بۆ کوردی. سلێمانی: دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم.

فەرهەنگی شـیکارانەی زاراوەی ئەدەبی، بەرگی یەکەم: پیتی ئەلف تا جیٚ. (٢٠٠٤). بە هاوکاریی محەمەد مەحموودی. هەولێر: دەزگای ئاراس. (چاپی دووەم، سـەقز: ناوەندی بڵاوکردنەوەی گوتار، ١٣٩٤).

گەڵاڵەی پارادایمی پەرەسەندنی کولتووری. (٢٠٠٤). هەولێر: دەزگای ئاراس.

«پێشەکی» بۆ *سەودای وتووێژ، پێکەنین و ئازادی*. (٢٠٠٨) نووسینی میخاییل باختین و چەند نووسـەری تر، هەولێر: دەزگای توێژینەوە و بڵاوکردنەوەی موکوریانی. (چاپی دووەم، سەقز: ناوەندی بڵاوکردنەوەی گوتار، ١٣٩٢).

فەرهەنگی زاراوەی رەخنە و تیۆریی ئەدەبی، ئینگلیزی-کوردی-فارسی. (٢٠١٦). سنە: توێژینگەی کوردستانناسیی زانکۆی کوردستان،

وتار:

«لێکدانەوەی چەند زاراوەیەکی نویٚ لە رەخنەی ئەدەبیی هاوچەرخدا». (١٣٧٨). *ئاوێنە*، س. 5، ژ. 5، لل. 13- 10.

«پێویستیی دانانی لیژنەیەکی زانستی بۆ فێرکاریی زمانی کوردی لە ئێراندا». (١٣٨١). *زمانەوان*، س. 1، ژ. 1، لل. 42- 33.

«پێشەکییەک لەسەر زاراوەناسی و زاراوەسازی». (٢٠٠٣). *ئاینده*، س. 5، ژ. 44، لل. 13- 6.

«وەرگێڕانی چەمک و زاراوە رەخنەیی و تیۆرییەکان». (٢٠١٢). *رامان*، س. ١٧، ژ. 187، لل. 72- 67.

«وەرگێڕانی چەمک و زاراوە رەخنەیی و تیۆرییەکان». (٢٠١٣). *رامان*، س. ١٧، ژ. 188، لل. 81- 74.

«وەرگێڕانی چەمک و زاراوە رەخنەیی و تیۆرییەکان». (٢٠١٣). *رامان*، س. ١٧، ژ. 189، لل. 62- 59.

«وەرگێڕانی چەمک و زاراوە رەخنەیی و تیۆرییەکان». (٢٠١٣). *رامان*، س. 18، ژ. 197، لل. 80- 77.

«وەرگێڕانی چەمک و زاراوە رەخنەیی و تیۆرییەکان». (٢٠١٣). *رامان*، س. 18، ژ. 198، لل. 58- 54.

«وەرگێڕانی چەمک و زاراوە رەخنەیی و تیۆرییەکان». (٢٠١٣). *رامان*، س. 18، ژ. 199، لل.. 58- 55.

«وەرگێڕانی چەمک و زاراوە رەخنەیی و تیۆرییەکان». (٢٠١٤). *رامان*، س. 18، ژ. 201، لل. 79- 77.

«پێشەکییەک لەسەر زاراوەناسی و زاراوەسازی». (١٣٩٥). *بووژانەوە: تایبەتنامەی زمانی کوردی*. سەرنووسیار: ڕەزا شەجیعی و هاوکاران. سەقز: ناوەندی بڵاوکردنەوەی گوتار، لل. ٢٧- ١٥.

سمینار:

«زمانی زانستی، هاوکێشەی جوانیناسانەی هاوچەرخ و پەرەسەندنی فەرهەنگی»، هەولێر، بنکەی رۆشنبیریی کاوە، 2003/12/30.

«وەرگێڕانی کوردیی *ئەزموونی مودێرنیتە*-ی مارشاڵ بێرمەن بە قەڵەمی مەنسوور تەیفووری»، سەقز، ئەنجومەنی ئەدەبیی پەیڤ، 1384/9/13.

«وشەڕۆنان و هاوتاسازیی چەمک و زاراوە تیۆرییەکان لە زمانی کوردیدا»، سنە، ناوەندی توێژینەوەیی کوردستانناسیی زانکۆی کوردستان، 1393/2/28.

«زمان و وێژەی کوردی پاش ٦٠ ســـاڵ ژیانی ئاکادێمیک: پێویســـتیی گۆڕانکاریی پارادیگماتیک»، دووەمین کۆنفرانســـی هاوبەشـــی نێودەوڵەتیی توێژینەوەی زمان و وێژەی کوردی و فارسی (بووتیقا و زمانناسی)، سنە، زانکۆی کوردستان، ۱۳۹۸/۳/۱۹.

سەرچاوەکان

١. فەرهەنگەکان

English:

Abrams, M. H. (1971). ***A Glossary of Literary Terms***. Third edition. New York: Rinehart.

Cuddon, J. A. (1979). ***A Dictionary of Literary Terms***. London: Penguin Books.

Fowler, Roger. (1973). ***A Dictionary of Modern Critical Terms***. London: Routledge.

Peck, John and Martin Coyle. (1993). ***Literary Terms and Criticism***. Second edition. London: Macmillan Press.

Raj, Gagan. (1992). ***Literary Terms***. New Delhi: Anmol Publications.

French:

Blau, Joyce. (1965). ***Dictionnaire Kurde-Francais-Anglais***. Bruxelles: Publ. du centre pour l'étude des problèmes du monde mulsuman contemporain.

کوردی:

ئەحمەد ئەسوەد، نەوزاد. (٢٠١١). ***فەرهەنگی زاراوەی ئەدەبی و رەخنەیی.*** سلێمانی: بەڕێوەبەرێتیی چاپ و بڵاوکردنەوەی سلێمانی.

بابان، شێرکۆ. (٢٠١٠). **«چەپکێک لە زاراوەگەلی بواری ئەندازیاری»**. گۆڤاری *زمانناسی*. ژمارەی ٧، هەولێر: رێکخراوەی زمانناسی. لل: ١٧٠-١٥٨.

بەکر ولی، رزگار. (٢٠٠٩). **«زاراوەگەلی بواری وزە و گەرمی بزووتن»**. گۆڤاری *زمانناسی*. ژمارەی ٣، هەولێر: رێکخراوەی زمانناسی. لل: ١٧٥-١٦٣.

تاڵەبانی، نووری. (٢٠٠٦). ***فەرهەنگی قانوونی (عەرەبی-کوردی-فەرەنسی-ئینگلیزی)***. چاپی دووەم. سلێمانی: مەکتەبی بیر و هوشیاری.

تاهر شەریف، عەبدوسەتار. (١٩٨٥). ***قامووسی دەروونناسی.*** بەغداد: چاپخانەی عەلا.

حاجی مارف، ئەورەحمان. (2014). ***فەرهەنگی زاراوەی زمانناسی (کوردی-عەرەبی-ئینگلیزی)***. چاپی دووەم. هەولێر: چاپخانەی ڕۆژهەڵات.

خدر، عوبێد. (٢٠٠٧). ***فەرهەنگی کۆمەڵناسی.*** هەولێر: ئەکادیمیای کوردی.

جەوشەنی، عەلی. (١٣٩٤). ***کوردستانیکا: فەرهەنگی ئینگلیسی-کوردی-فارسی.*** بانە: چاپەمەنی مانگ.

داوود، ئێلمیراد. ***وشەکانی نیشانە-واتاناسی.*** وەرگێڕانی مەسعوود بابایی. پەڕاوی پەپوولە: http://telegram.me/papulaikamall.

شەبانی ئەحمەد. (١٣٩٤). ***فەرهەنگی زانستی سیاسی***. چاپی دووەم. سنە: زانکۆی کوردستان.

شەریفی، فەرشید. (٢٠٠٧). ***فەرهەنگی زاراوەکانی فەلسەفە و زانستە کۆمەڵایەتییەکان (ئینگلیزی-فارسی-کوردی)***. سلێمانی، سەردەم.

عەبدول، جەمال. (1995). ***زیوار: دستە فەرهەنگێکی زانستی (ئینگلیزی، عەرەبی، کوردی)***. هەولێر: چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری.

عەبدلقادر شمقار، نژاد. (٢٠٠٣). ***فەرهەنگی ئابوری (ئینگلیزی، عەرەبی، کوردی)***. سلێمانی: دەزگای سەردەم.

عومەر محێدین، نەوازد (٢٠٠٥). ***فەرهەنگی بیرکاری***. سلێمانی: دەزگای سەردەم.

عەبدولقادر شمقار، نەژاد. (٢٠٠٣). ***فەرهەنگی ئابووری***. سلێمانی: سەردەم.

قەزاز شەفیق. (٢٠٠٠). ***فەرهەنگی شارەزوور (کوردی-ئینگلیسی)***. هەولێر: ئاراس.

قەزاز، شەفیق و هاوکاران. (٢٠١٢). ***فەرهەنگی زاراوەی کارگێڕی***. ئامادەکردنی لێژنەی فەرهەنگ لە ئەکادیمیای کوردی. هەولێر: ئەکادیمیای کوردی.

کاردۆ. (٢٠٠٦). *فەرهەنگی زاراوەی شانۆیی*. کەرکووک: ئاریخا.

لێژنەی زاراوە زانستییەکان .(١٩٧٦). ***زاراوە زانستییەکان (عەرەبی-کوردی-ئینگلیزی)***. بەغداد: کۆڕی زانیاری کورد.

مەردۆخ ڕۆحانی، محەمەد ماجد و هاوکاران. (١٣٩٧). ***فەرهەنگی زانستگای کوردستان: کوردی-کوردی-فارسی***. سنە: زانستگای کوردستان.

ناوخۆش، سەلام. (٢٠١٠). ***فەرهەنگی دوانەی ئۆکسفۆرد (کوردی-عەرەبی-ئینگلیزی)***. چاپی چوارەم. هەولێر.

Kurdî:

Barnas, Rojen. (1992). ***Termên Edebî***. *Nûdem*, j. 1. Stockholm.

Chyet, Michael L. (2003). ***Ferhenga Kurmancî-Inglîsî***. New Haven: Yale University Press.

Rizgar, Baran. (1993). ***Ferheng (Kurdish – English).*** London: Lithosphere Printing.

Ali Bedirxan, Celadet. (2009). ***Ferheng (Kurdî–Kurdî).*** Stembol: Avesta.

Guneyli, Hesen û Hevkarên Din. (2014). ***Ferhenga Zaravên Teknîkî***. Istanbul: TMMOP. T

فارسی:

آشوری، داریوش. (١٣٨٤). ***فرهنگ علوم انسانی***. ویراست دوم. تهران: نشر مرکز.

الهی‌پناه، نوشین. (١٣٧٩). ***فرهنگ اصطلاحات ادبی***. تهران: دانشیار.

بابایی، پرویز. (١٣٧٤). ***فرهنگ اصطلاحات فلسفه***. تهران: انتشارات نگاه.

حسینی، صالح. (١٣٧٥). ***واژنامه ادبی***. چاپ دوم. تهران: انتشارات نیلوفر.

---. (١٣٨٠). ***فرهنگ برابرهای ادبی***. تهران: نیلوفر.

داد، سیما. (۱۳۷۱). ***فرهنگ اصطلاحات ادبی***. تهران: انتشارات مروارید.

سخنور، جلال و سیما زمانی. (۱۳۸۱). ***فرهنگ اصطلاحات ادبی***. تهران: نشر اشتیاق.

سلیمانی، محسن. (۱۳۷۲). ***واژگان ادبیات داستانی***. تهران: انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.

شکاری، شیوا و وجیهه معصوم. (۱۳۸۹). ***فرهنگ واژگان علوم اجتماعی***. تهران: جامعه-شناسان.

صفوی، کوروش. (۱۳۸٤). ***فرهنگ توصیفی معنی‌شناسی***. تهران: فرهنگ معاصر.

مردوخ‌روحانی، محمدماجد و همکاران. (۱۳۹۲). ***فرهنگ دانشگاه کردستان: فارسی-کردی***. ویراست دوم. سنندج: دانشگاه کردستان.

مقدادی، بهرام. (۱۳۷۸). ***فرهنگ اصطلاحات نقد ادبی از افلاطون تا عصر حاضر***. تهران: انتشارات فکر روز.

مقدادی، بهرام. (۱۳۹۷). ***دانشنامه نظریه ادبی از افلاطون تا به امروز***. چاپ دوم. تهران: نشر چشمه.

مكاريك، ايرنا ريما. (1398). ***دانشنامه‌ی نظریه‌های ادبی معاصر***. ترجمه‌ی مهران مهاجر و محمد نبوي. چاپ ششم. تهران: آگه.

وقایع‌نگار، علی‌اکبر. (۱۳٦۹). ***بدایع‌اللغه: فرهنگ کردی-فارسی***. به کوشش محمدرئوف توکلی. تهران: انتشارات توکلی.

٢. لێکۆڵینەوەکان

English:

Abrams, M. H. et al. (1993). ***The Norton Anthology of English Literature***. Sixth edition. New York: W. W. Norton & Company.

Barton, Edwin J. and Glenda A. Hudson. (1997). ***A Contemporary Guide to Literary Terms***. New York: Houghton Mifflin Company.

Daiches, David. (1981). ***Critical Approaches to Literature***. Second edition. London: Longman.

Green, Keith and Jill Lebihan. (1997). ***Critical Theory and Practice: A Coursebook***. London: Routledge.

Guerin, Wilfred, et al. (1979). ***A Handbook of Critical Approaches to Literature***. New York: Harper and Row.

Hawthorn, Jeremy. (1992). ***Contemporary Literary Theory***. London: Edward Arnold.

Lodge, David. (1993). ***Modern Criticism and Theory***. Longman.

Newton, K. M. (1997). ***Twentieth-Century Literary Theory***. London: Macmillan Press.

Rice, Philip and Patricia Waugh. (1989). ***Modern Literary Theory***. London: Edwerd Arnold.

Tallack, Douglas. (1995). ***Critical Theory: A Reader***. New York: Harvester Wheatsheat.

Webster, Roger. (1993). ***Studying Literary Theory***. London: Edward Arnold.

Wolfreys, Jullian and Wiliam Baker. (1996). ***Literary Theories.*** London: Macmillan Press.

کوردی:

ئیگڵتن، تێری. (٢٠١٦). ***تیۆریی ئەدەبی.*** وەرگێڕانی عەتا قەرەداغی. سلێمانی: ئەندێشە.

بەرزنجی، عەلی تاهیر. (٢٠١٤). ***چەند توێژینەوەیەکی ڕەخنەیی.*** هەولێر: ئاکادیمیای کوردی

پارسا، سەید ئەحمەد. (١٣٩٧). ***ڕوونبێژی لە ئەدەبی کوردیدا.*** سنە: نالی.

---. (١٣٩٧). ***جوانکاری لە ئەدەبی کوردیدا بە شێوازێکی نوێ.*** سنە: نالی.

حوسێن، هیمداد. (٢٠١٠). ***دەروازەیەک بۆ ڕەخنەی ئەدەبی نوێی کوردی.*** چاپی دووەم، هەولێر: دەزگای توێژینەوە و بڵاوکردنەوەی موکوریانی.

حەسەن بەسیر، کامیل. (١٩٨٣). ***ڕەخنەسازی: مێژوو و پەیڕەوی کردن.*** بەرگی یەکەم، بەغدا: کۆڕی زانیاری عێراق، دەستەی کورد.

---. (١٩٩٣). ***مێژووی ڕەخنەسازی.*** بەغدا: دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی.

حەسەنپوور، ئەمیر. (٢٠١٥). ***سەدەیێک خەبات لە پێناوی زمانی کوردیدا: تیۆری، سیاسەت و ئیدئۆلۆژی.*** سلێمانی: بنکەی ژین.

دیلانی، تیم. (١٣٩٤). ***تێئۆرییە کلاسیکەکانی کۆمەڵناسی: لێکۆڵینەوە و بەکارهێنان.*** وەرگێڕانی خالد شێخی. سەقز: بیریار.

سەجادی، عەلائەدین. (١٩٧٨). ***خۆشخوانی: گوزارەکاری. ڕەوانکاری. جوانکاری.*** بەغدا: چاپخانەی مەعاریف.

شوانی، رەفیق. (٢٠١٤). ***وشەسازی زمانی کوردی.*** چاپی دووەم، کەرکووک: چاپخانەی داودی.

عومەر عوسمان، شیلان. (٢٠٠٩). ***ئیدیۆم: چەشن و پێکهاتەی لە زمانی کوردیدا.*** سلێمانی: کوردۆلۆجی.

فتووحی، ڕەحیم. (١٣٩٤). ***ڕێباز و شێوازەکان لە وێژەی کورددا.*** شنۆ: چاپەمەنیی ئاریا.

قارەمانی، جەعفەر. (١٣٩٦). ***زانستی ڕەوانبێژیی ئەدەبی، بەشی یەکەم: جوانکاری.*** سنە: زانکۆی کوردستان.

---. (١٣٩٧). ***زانستی ڕەوانبێژیی ئەدەبی، بەشی دووەم: ڕوونبێژی.*** سنە: زانکۆی کوردستان.

گەردی، عەزیز. (٢٠١٤). ***کێشناسیی کوردی.*** چاپی یەکەم، هەولێر: نارین.

لطیف شارەزووری، یادگار. (٢٠١٢). ***تیۆرەکانی وەرگرتن: لە ئیستاتیکای وەرگرتنەوە بۆ ڕەخنەی هاتنە وەڵامی خوێنەر.*** سلێمانی: چاپخانەی حەمدی.

مستەفا، شکوور. (٢٠٠٢) «ئەکادێمیا، فەرهەنگستان، زاراوەڕۆنان: کۆری زانیاری کورد، کۆڕی زانیاری کوردستان»، *گۆڤاری ئەکادیمی*، س. ١، ژ. ١، ٢٠٠٢، ١١٣-١٣٤.

محەمەد، مەسعوود. (1988). *زاراوەسازیی پێوانە*. بەغداد. http://www.mamosta.net

مودەڕس، عەبدولکەریم. (١٩٩١). *بەدیع و عەرووزی نامی*. بەغدا: چاپخانەی دار الجاحظ.

مەحوی. محەمەد. (٢٠٠٩). *زانستی هێما: هێما، واتا و واتالێکدانەوە*. سلێمانی: زانکۆی سلێمانی.

---. (٢٠١٠). *مۆرفۆلۆژی و بەیەکداچوونی پێکهاتەکان*. سلێمانی: زانکۆی سلێمانی.

---. (٢٠١١). *بنەماکانی سینتاکسی کوردی*. سلێمانی: زانکۆی سلێمانی.

مەحوی، محەمەد و ئەوانی تر. (٢٠١٠). *دروستەی کردار: بنەما و دیاردە*. سلێمانی: زانکۆی سلێمانی.

وێبستەر، رۆجەر. (٢٠١٧). *لێکۆڵینەوەی تیۆریی ئەدەبی*. وەرگێڕانی عەتا قەرەداغی. سلێمانی: ناوەندی توێژینەوەی ئەدەبیی عەبدولڕەحمان زەبیحی.

Kurdî:

Adak, Abdurrahman. (2015). ***Destpêka Edebiyata Kurdî ya Klasîk***. Çapa sêyem. Istanbul: Nûbihar.

---. (2019). ***Teseyên Nezmê***. Çapa yekem, Istanbul: Nûbihar.

Bolelli, N. & Ertekin, N (2017). "**Ferhengem Menzum di Edebiyata Kurdî de**." Bingol Universitesi Yasayan Diller Enstotusu Dergisi, s. 3, b. 3, j. 5, 2017, r. 21-44.

Seydo Aydogan, Ali. (2011). ***Rêzmanên Kurdî û Termînolojiya Wan ya Zimannasiyê***. Paris: INALCO.

فارسی:

احمدی، بابک. (۱۳۷۲). ***ساختار و تأویل متن***، 2 جلد. تهران: نشر مرکز.

السون، متیو اچ. و بی. آر. هرگنمان. (۱۳۸۹). ***مقدمه‌ای بر نظریه‌های یادگیری***. ترجمه علی‌اکبر سیف. ویراست هشتم. تهران: دوران.

امیرانتخابی، شهروند و همکاران. (۱۳۹٤). ***واژه‌نامه تخصصی مدیریت فرهنگی***. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

بهار، محمدتقی (ملک‌الشعرا). (۱۳۸۵). ***سبک‌شناسی***. به کوشش سید ابوطالب میرعابدینی. چاپ دوم. تهران: انتشارات توس.

براهنی، رضا. (۱۳٤۸). ***قصه‌نویسی***. تهران: انتشارات اشرفی.

بنیامین، والتر و دیگران. (۱۳۹۸). ***زیبایی شناسی انتقادی: گزیده نوشته هایی در باب زیبایی شناسی از والتر بنیامین، هربرت مارکوزه و تئودور آدورنو***. ترجمه‌ی امید مهرگان. چاپ دوم. تهران: گام نو.

پوینده، محمد جعفر [گزیده و ترجمه]. (۱۳۷۷). ***درآمدی بر جامعه‌شناسی ادبیات***. تهران: انتشارات نقش جهان.

پین، مایکل. (۱۳۷۹). ***بارت، فوکو، آلتوسر***. ترجمه‌ی پیام یزدانجو. تهران: نشر مرکز.

---. (۱۳۸۰). ***لکان، دریدا، کریستو***. ترجمه‌ی پیام یزدانجو. تهران: نشر مرکز.

توسلی، غلام‌عباس. (۱۳۷۳). ***نظریه‌های جامعه‌شناسی***. تهران: سمت.

چامسکی، نوم. (۱۳۸۰). ***دانش زبان: ماهیت، منشأ و کاربرد آن.*** ترجمه‌ی علی درزی. تهران: نشر نی.

دیچز، دیوید. (۱۳۶۶). ***شیوه‌های نقد ادبی.*** ترجمه‌ی غلامحسین یوسفی و محمد تقی صدقیانی. تهران: انتشارات علمی.

سلدن، رامان. (۱۳۷۵). ***نظریه ادبی و نقد علمی.*** ترجمه‌ی جلال سخنور. تهران: فرزانگان پیشرو.

سیدحسینی، رضا. (۱۳۵۷). ***مکتبهای ادبی.*** چاپ ششم. تهران: کتاب زمان.

سیف، علی‌اکبر. (۱۳۹۰). ***روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش.*** ویراست ششم. تهران: نشر دوران.

شمیسا، سیروس. (۱۳۷۳). ***کلیات سبک‌شناسی.*** چاپ دوم. تهران: انتشارات فردوس.

فرای، نورترب. (۱۳۷۷). ***تحلیل نقد.*** ترجمه‌ی صالح حسینی. تهران: انتشارات نیلوفر.

---. (۱۳۷۹). ومزکل: ***کتاب مقدس و ادبیات.*** ترجمه‌ی صالح حسینی. تهران: انتشارات نیلوفر.

فرهادپور، مراد. (۱۳۷۸). ***عقل افسرده: نکاتی در باب تفکر مدرن.*** تهران: طرح نو.

فرهنگستان زبان و ادب فارسی (۱۳۸۸). *اصول و ضوابط واژه‌گزینی، همراه با شرح و توضیحات.* تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی، گروه زبان‌ها و گویش‌های ایرانی.

---. (۱۳۹۸). *راهنمای گردآوری گویش‌ها برای گنجینه گویش‌های ایرانی.* تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی، گروه زبان‌ها و گویش‌های ایرانی.

فورستر، ادوارد مورگان. (۱۳۵۷). ***جنبه‌های رمان.*** ترجمه‌ی ابراهیم یونسی. چاپ دوم. تهران: امیرکبیر.

قیس رازی، شمس‌الدین محمد. (۱۳۷۳). ***المعجم فی معاییر اشعارالعجم.*** به کوشش سیروس شمیسا. تهران: انتشارات فردوس.

کریمی، لطف‌الله. (۱۳۷۲). ***بررسی تطبیقی اصطلاحات ادبی.*** تهران: مجمع علمی و فرهنگی مجد.

گلاور، جان ای. و راجر اچ. برونینگ. (۱۳۸۵). ***روانشناسی تربیتی: اصول و کاربرد آن.*** ترجمه‌ی علی‌نقی فرازی. چاپ ششم. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

گوتک، جرالد ال. (۱۳۸۸). ***مکاتب فلسفی و آراء تربیتی.*** ترجمه‌ی محمدجعفر پاک-سرشت. چاپ نهم. تهران: سمت.

لچت، جان. (۱۳۷۸). ***پنجاه متفکر بزرگ معاصر.*** ترجمه‌ی محسن حکیمی. چاپ دوم. تهران: انتشارات خجسته.

لووتمان، لئو. (۱۳۸٦). ***رویکرد انتقادی در جامعه‌شناسی ادبیات.*** ترجمه‌ی محمدرضا شادرو. تهران: نشر نی.

منصور، محمد و پریرخ دادستان. (۱۳۹۰). ***روانشناسی ژنتیک 2: از روان‌تحلیلگری تا رفتارشناسی.*** چاپ هشتم. تهران: انتشارات رشد.

میرصادقی، جمال. (۱۳٦٦). ***ادبیات داستانی.*** تهران: انتشارات شفا.

نجفی، ابوالحسن. (۱۳۷٤). ***مبانی زبانشناسی.*** چاپ چهارم. تهران: انتشارات نیلوفر.

نیچه، فردریک و دیگران. (۱۳۷۷). ***هرمنوتیک مدرن***. ترجمه‌ی بابک احمدی و دیگران. تهران: نشر مرکز.

ولک، رنه و استین وارن. (۱۳۷۳). ***نظریه ادبیات***. ترجمه‌ی ضیاء موحد و پرویز مهاجر. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

هریس، روی. (۱۳۸۱). ***زبان، سوسور و ویتگنشتاین***. ترجمه‌ی اسماعیل فقیه. تهران: نشر مرکز.

فەرهەنگی زاراوەی ڕەخنەیی

ئینگلیزی-کوردی (ناوەندی و سەروو)-فارسی

A DICTIONARY OF CRITICAL TERMS

English–Kurdish–Persian

A DICTIONARY OF CRITICAL TERMS

English-Kurdish (Central and Northern)-Persian

THIRD EDITION

D. Bakhtiar Sadjadi
Associate Professor of English Literature
Member of Kurdistan Studies Institute
Uinversity of Kurdisan, Sanandaj, Iran

Wefayi House Publication

Erbil, 2022

First edition, *A Dictionary of Literary Terms* (English-Central Kurdish), Suleimanieh: Serdem Publications, 2002 (co-authored Mohamad Mahmudi).
Second edition, *A Dictionary of Terms in Literary Criticism and Theory* (English-Central Kurdish-Persian), Sanandaj: UOK Kurdistan Studies Institute, 2016.
Third edition, *A Dictionary of Critical Terms* (English-Central and Northern Kurdish-Persian), Erbil: Wefayi House Publication, 2022.

CONTENTS

A

English	کوردی	Kurdî	فارسی
a chain	زنجیری بابەت	zincîra babetê; xeleka mijarê	زنجیرەی موضوع
a' chain	زنجیری نابابەت	zincîra nebabetê; xeleka nemijarê	زنجیرەی غیرموضوع
a position	پێگەی بابەت	pêgeha mijarê; pêgeha babetê	جایگاه موضوع
a' position	پێگەی نابابەت	pêgeha nemijarê; pêgeha nebabetê	جایگاه غیرموضوع
a posteriori	پاشینی؛ پاش-ئەزموونی؛ دوایینی	paşînî; paşezmûnî; dawînî	پسینی؛ پس-تجربی
a posteriori reason	هۆی پاشئەزموونی	sedema paşezmûnî; hoya paşezmûnî	دلیل پس‌تجربی
a posteriori truth	ڕاستیی پاشئەزموونی	rastiya paşezmûnî	صدق پس‌تجربی
a priori	پێشینی؛ پێش-ئەزموونی؛ بەرینی	pêşînî; pêşezmûnî; berezmûnî; berînî	پیشینی؛ پیش-تجربی
a priori truth	ڕاستیی پێشئەزموونی	rastiya pêşezmûnî; rastiya berezmûnî	صدق پیش‌تجربی
Abbey theatre	شانۆخانەی ئەبی؛ شانۆی ئەبی	şanoxaneya Abbey; şanoya Abbey	تماشاخانەی ابی؛ تئاتر ابی

abductive inference	دەرئەنجامگیریی ڕفێنەرانە؛ ئاکامگیریی ڕفێنەرانە؛ ئەنجامگیریی لەرزۆک	derencamgirtina rifênerane; akamgirtina rifênerane; encamgirtina lerzok	قیاس ربایشی
abecedarian	هۆنراوەی ئەبجەدی؛ هەڵبەستی ئەلفبێیی	honraweya ebcedî; hilbesta elfabeyî	شعر ابجدی؛ شعر الفبایی
aberration	لاساری؛ سەرکێشی	lasarî; serhildêrî; serkêşî	طغیان؛ عدول؛ سرکشی
abnormal	نائاسایی	neasayî; awarte	نابهنجار؛ غیر عادی
abnormity	نائاساییبوون	neasayîbûn; awartebûn	نابهنجاری
abnormous	نائاسایی؛ بێڕێسا	neasayî; bêrêsa	نابهنجار؛ بیقاعده؛ غیر عادی
abridged edition	چاپی کورتکراو	çapa kurtkirî; çapa kinkirî	چاپ ملخّص؛ چاپ فشرده
abridgement	کورتکراوە	kurtî; kurtasî; kinayî	اختصار؛ خلاصه
absence	نەبوون؛ ئامادەنەبوون	nebûn; tunebûn; amadenebûn	غیاب
absent	نەبوو؛ ئامادەنەبوو	nebû; amadenebû	غایب
absolute	ڕەها؛ ڕووت	reha; rût	مطلق
absolute determinism	جەبری ڕەها؛ قەدەرخوازیی ڕووت	cebira reha; qederxwaziya rût	جبر مطلق

absolute error	هەڵەی ڕەها	çewtiya reha; heleya reha; şaşitiya rût	خطای مطلق
absolute knowledge	زانیاریی ڕەها؛ زانیاریی ڕووت	zanyariya reha; zanyariya rût	دانش مطلق
absolute lack of the other, the	بۆشایی ڕەهای ئەویدی؛ بۆشایی ڕووتی ئەویتر	valahiya reha ya a/ê dinî; valahiya rûtî ya ewîtir	خلاء مطلق دیگری
absolute majority	زۆرینەی ڕەها	piraniya reha; zorîneya rût	اکثریت مطلق
absolute metaphor	خواستنی ڕەها؛ خواستنی ڕووت	xwastina reha; xwastina rût	استعارەی مطلق
absolute mind	زەینی ڕەها؛ زەینی ڕووت	zihna reha; zihna rût	ذهن مطلق
absolute ontological mutability, the	گۆڕانکاریی بوون-ناسانەی ڕەها؛ گۆڕانی بوونناسانەی ڕووت	guherînkariya bûnnasane ya reha; guherîna bûnnasane ya rût	صیرورت بودشناختی مطلق
absolute self	خودی ڕەها؛ خودی ڕووت	xwetiya reha; xwetiya rût	خود مطلق
absolute spirit	ڕۆحی ڕەها؛ گیانی ڕووت	ruhê reha, giyanê rût	روح مطلق
absolute zero	سفری ڕووت	sifirê rût	صفر مطلق
absolutism	ڕەهاخوازی	Rehaxwazî	مطلق‌گرایی
absolutist criticism	ڕەخنەی ڕەهاخواز؛ ڕەخنەکاریی ڕەهاخواز	rexneya rehaxwaz	نقد مطلق‌نگر؛ انتقاد مطلق‌گرا
abstract (1)	کورتە؛ پوختە	kurte; puxte	خلاصه

abstract (2)	دەرهەست	derhest	انتزاعی؛ مجرد؛ تجریدی
abstract concept	چەمکی دەرهەست؛ تێگەهی دەرهەست	çemka derhest; têgeha derhest	مفهوم انتزاعی
abstract language	زمانی دەرهەست	zimanê derhest	زبان انتزاعی
abstract perception	تێگەیینی دەرهەست	têgihîna derhest	ادراک انتزاعی
abstract poem	شیعری دەرهەست؛ هۆنراوەی دەرهەست؛ هەڵبەستی دەرهەست	hilbesta derhest; honraweya derhest	شعر انتزاعی
abstract rationality	عەقڵانیەتی دەرهەست؛ ئاوەزمەندیی دەرهەست	eqlaniyeta derhest; awezmendiya derhest	عقلانیت انتزاعی
abstract syntax	سینتاکسی دەرهەست؛ ڕستەسازیی دەرهەست	hevoksaziya derhest; ristesaziya derhest	نحو انتزاعی
abstract terms	زاراوەگەلی دەرهەست؛ بێژە دەرهەستەکان	zaraweyên derhest; biwêjên derhest	اصطلاحات انتزاعی؛ الفاظ مجرد
abstract theory	تیۆریی دەرهەست	teoriya derhest	نظریەی انتزاعی
abstract thinking	بیرکردنەوەی دەرهەست	hizirîna derhest	تفکر انتزاعی
abstract thought	بیری دەرهەست؛ هزری دەرهەست؛ ئەندێشەی دەرهەست	hizra derhest	اندیشەی انتزاعی
abstraction	دەرهەستکاری	derhestkarî	انتزاع

abstractionism	دەرهەستکاری‌خوازی	derhestkarîxwazî	مجردگرایی؛ انتزاع‌گرایی؛ تجریدگرایی
abstractive	دەرهەستکارانە	derhestkarane	انتزاعی؛ تجریدی
absurd, literature of the	ئەدەبی واتابزر؛ ئەدەبی لێڵ	wêjeye watebizir; wêjeye lêl	ادبیات معناباخته؛ ادبیات گنگ
absurd, the	بابەتی واتابزر؛ بابەتی لێڵ	babeta watebizir; mijara lêl	امر معناباخته؛ امر گنگ
absurdity	واتابزری؛ واتاسڕاوی	watabizirî; watesirawî	معناباختگی؛ گنگی
academic	ئەکادێمیک؛ زانکۆیی؛ زانستگەیی؛ زانینگەهی	akademîk; zankoyî; zanistgehî; zanîngehî	آکادمیک؛ دانشگاهی
academic drama	شانۆگەریی ئەکادێمیک؛ شانۆی زانکۆیی	şanogeriya akademîk; şanoya zanîngehî	نمایش آکادمیک
academic publishing process	ڕەوتی بڵاوکردنەوەی زانکۆیی؛ پێڤاژۆی بڵاوکردنەوەی ئەکادێمیک	pêvajoya belavkirina zanîngehî; pêvajoya weşandina akademîk	فرایند نشر دانشگاهی
academic research	لێکۆڵینەوەی زانکۆیی؛ توێژینەوەی ئەکادێمیک	lêkolîna zanîngehî; tiwêjîneweya akademîk	تحقیق دانشگاهی؛ پژوهش آکادمیک
academy	ئەکادێمی	akademî	آکادمی

acatalectic meter	کێشی سالم	kêşa salim; pîva salim	وزن سالم
accent (1)	گوشار (له کێشی شیعردا)	guşar (di kêşa hilbestê de)	تکیه‌صدا
accent (2)	شێوه‌گۆ؛ ڕابێژ	şêwego; rabêj	لحن
accent (3)	بنزار	binzar	لهجه
accessibility	دەستپێڕاگەیشتوویی	destpêragihîştitî; berdestitî; gehînbarî	قابلیت - دسترسی؛ دسترسی
accessible subject	بکەری دەست- پێڕاگەیشتوو	bikera/ê berdest; kirarê/a gehînbar	فاعل قابل دسترس
accident	ڕووداو؛ پێکدادان؛ بوویەر	rûdaw; bûyer; pêkdadan	حادثه؛ تصادف
accolade syntagm	زنجیرەی پۆلێنکراو	zincîra polênbendîkirî; xeleka polênbendîkirî	زنجیره‌ی طبقه-بندی‌شده
accommodated culture	فەرهەنگی گونجێنەر	çanda guncêner	فرهنگ همساز
accommodation (1)	جێوڕێ؛ ماڵ	cê û rê; mal; cihê jînê	منزل؛ مکان زندگی
accommodation (2)	گونجان؛ سازان	guncîn; rikibîn; sazîn	انطباق؛ سازگاری
accompaniment	هاوڕێتی؛ یاوەری؛ پێوەندی	hevgavitî; hevrêtî; yawerî; pêwendî	همراهی؛ همگامی
accountability	بەرپرسیارێتی؛ وڵام- دەرەوەیی؛ لێپرسراوێتی	berpirsiyaritî; bersivdereweyî	مسئولیت-پذیری؛ پاسخ-گویی

accountability to reality	بەرپرسیارێتی لە هەمبەر واقیعدا	berpirsiyariya li hemberî rastiyê	مسئولیت‌پذیری نسبت به واقعیت
accountancy	ژمێریاری	jimêryarî	حسابداری
accurate → eloquent			
achieved role	دەوری بەدەستهێنراو	dewra bidesthênraw; rola bidesthinanî	نقش اکتسابی
acknowledgement	پێزانین؛ سپاسگوزاری؛ سپاسداری	pêzanîn; spasguzarî; spasdarî	قدردانی؛ سپاسگزاری
acoustic	بیستەنی؛ ژنەفتەنی؛ دەنگناسانە	bihîstinî; jineftinî; dengnasane	شنیداری؛ صوت‌شناختی
acoustic scansion	بڕگەدانانی بیستەنی	birgedanana bihîstinî	تقطیع شنیداری
acquisition	بەدەستهێنان؛ وەرگرتن	bidesthinan; bidestxistin; wergirtin	اکتساب؛ فراگیری؛ تحصیل
acquired	بەدەستهێنراو؛ وەرگیراو	destketî; wergirtî; bidesthinanî	اکتسابی؛ کسب-شده
acrostic	تەوشیح؛ سەرخشتە؛ شیعری سەرخشتەیی	tewşîh; serxişte; hilbesta serxişteyî	توشیح؛ شعر موشح
acryology → euphemism			
act (1)	پەردە(لە شانۆ و شانۆنامەدا)	perde (di şano û şanonameyê de)	پرده (در نمایش)
act (2)	کردە؛ کردەوە؛ کردار	kiryar; kirde; kirdewe; kirdar	کنش؛ عمل؛ کرده؛ کار؛ اقدام
act of knowledge	کرداری زانین	lêkera zanînê; kirdara zanînê	فعل شناخت؛ کار شناخت
act of resemblence	لایەنی لێکچوون	layenê lêçûnê; aliyê lêkçûnê	وجه شبه

Act of Supermacy	یاسای باڵادەستی؛ قانوونی سەرتربوون	zagona baladestiyê; yasaya sertirbûnê	قانون تفوق
Act of Toleration	یاسای هەڵکردن؛ قانوونی ئاسانگیری	zagona lihevkirinê; qanûna asangirtinê	قانون مدارا
Act of Union	یاسای یەکبوون؛ قانوونی یەکێتی	zagona yekbûnê; yasaya yekitiyê	قانون اتحاد
act of will	کردەی ئیرادە؛ کرداری ئیرادە	lêkera îradeyê; kirdara îradeyê	فعل اراده؛ عمل اراده
actant (1)	نموونەی کردەوە؛ نموونەی سەرکردار	mînaka lêkerê; wekoka serkirdarê	نمونەی کنش؛ الگوی عمل
actant (2)	ماکەی گێڕانەوەیی؛ هێمانی گێڕانەوەیی	makeya vegêrranî; hêmana gêraneweyî	عنصر روایی
action	کردار؛ کردەوە (زنجیرە ڕووداوێکی خاوەن یەکێتی و مانا)	kirdar; kirdewe (xelekbûyerên xwedan yekitî û wate)	کنش؛ اقدام
action theory	تیۆریی کردار؛ تیۆریی کردەوە	dîtaneya kirdar; teoriya lêker; teoriya kirdewe	نظریەی کنش
actionism	کردارخوازی؛ کردەوەخوازی	lêkerxwazî; kirdarxwazî	کنش‌گرایی
active (1)	چالاک	çalak; şipil	فعال
active (2)	کردەییانە؛ کردەوەییانە	kirdeyiyane; kirdeweyiyane	کنشی؛ عمل‌مند
active and passive (1)	چالاک و ناچالاک؛ چالاک و هەڵپەسێردراو	çalak û neçalak; şipil û neşipil; çalak û hilpesartî	فعال و منفعل
active and passive (2)	ناسراو و نەناسراو	diyar û nediyar; naskirî û nenaskirî	معلوم و مجهول
active intellect	ئاوەزی چالاک	aweza çalak; aweza şipil	خرد فعال

active mind	زەینی چالاک	zihna çalak; zeyna şipil	ذهن فعال
activism	چالاکی‌خوازی؛ چالاکوانی	çalakîxwazî; çalakvanî; şipilvanî	کنش‌باوری؛ فعل‌گرایی
activist	چالاکی‌خواز؛ چالاکوان	çalakîxwaz; çalakvan	فعال
actor	یاریگێڕ؛ ئەکتەر	lîstikvan	بازیگر
actorial isotopy	ئیزۆتۆپیی کردەوەیی؛ ئیزۆتۆپیی کردارانە	îzotopiya lêkerî; îzotopiya kirdeweyî; îzotopiya kirdarane	ایزوتوپی کنشی
actual (1)	بەکردە	bikirde; bilêker	بالفعل
actual (2)	هەنووکەیی؛ ئێستایی	êstayî; nihayî; henûkeyî	اکنونی
actual (3)	واقیعی؛ ڕاستەقینە	waqiyî; rasteqînî	واقعی
actual reader	خوێنەری ڕاستەقینە	xwînerê/a rasteqînî	خوانندەی واقعی
actual writer	نووسەری ڕاستەقینە	nivîskarê/a rasteqînî	نویسندەی واقعی
actualisation	ڕاستەقینەسازی؛ واقیعی‌خوازی	rasteqînîsazî; waqiyîxwazî	واقعی‌سازی
actuality (1)	ئێستەیەتی	êsteyetî; nihayitî	اکنونیت
actuality (2)	کردەوەیەتی؛ بەدیهاتن	kirdeweyitî; bedîhatin	کنش‌مندی؛ فعلیت؛ تحقق
actuality (3)	واقیع؛ واقیعی‌بوون	waqi; waqiyîbûn	واقعیت
actualizatin	بەدیهێنان؛ هێنانەدی	bedîhinan; hinanedî	تحقق‌بخشی؛ به فعل درآمدن
adage	مەسەل (نموونەی ئەخلاقی)؛ پەند	gotinên pêşiyan; mesel (mînaka exlaqî); pend	مثل

adapt	گونجان؛ سازان؛ ڕێککەوتن	guncandin; rêkkeftin; sazan	منطبق شدن؛ انطباق یافتن؛ سازگار شدن
adapted	گونجاو؛ سازاو؛ ڕێککەوتوو	guncav; rêkkeftî	منطبق؛ سازگار؛ موافق
adaptation (1)	وەرگرتن؛ دەرکێشان	wergirtin; derkişandin	اقتباس
adaptation (2)	گونجان؛ خۆگونجاندن؛ سازان؛ ڕاهاتن	guncandin; xweguncandin; sazan; rahatin	انطباق؛ سازگاری؛ توافق
adaptive	گونجێنەر؛ سازاو	guncêner; sazaw	تطبیقی؛ سازش‌پذیر؛ انطباقی
addendum	پەیوەست؛ پاشکۆ	peywest; paşko	ضمیمه؛ الحاق
Addisonism	شێوازی بەرز و پاراوی پەخشان (ئاماژە بۆ شێوازی بەرهەمەکانی جۆزێف ئەدیسۆن)	şêwaza berz û paraw ya pexşanê (amaje bo berhemên Joseph Addison)	سبک فاخر و روشن (در نثر)
address (1)	لێدوان؛ گوتاربێژی؛ پەیڤبێژی	gotarbêjî; peyvbêjî; lêdwan	خطابه؛ سخنرانی
address (2)	ناونیشان	navnîşan	آدرس
address (3)	تیشک خستنەسەر؛ ئاوڕدانەوە؛ سەرنجدان	ser vekirin; baldan; serincdan	موردتوجه قرار- دادن؛ به مسئله‌ای پرداختن؛ مد نظر قرار دادن
addressee	وەرگر؛ بەردەنگ	wergir; berdeng	گیرنده؛ مخاطب
addresser	نێرەر؛ بێژەر؛ بانگخواز؛	şandyar; nêrer; bêjer; vebêj;	فرستنده؛

	پەیڤبێژ	bangxwaz; peyvbêj	گوینده
adequacy	شیاوێتی؛ لێوەشاوەیی	besbûn; şiyawitî; lêweşaweyî	کفایت؛ لیاقت
adjectival metaphor	خواستنی ئاوەڵناوی	xwastina rengdêrî; xwastina awelnawî	استعارەی صفتی
adjective	ئاوەڵناو	rengdêr; awelnaw; hevalnav	صفت
adjoined position	پێگەی گرێدراو؛ پێگەی لێکبەستراو	pêgeha pêkvegirtî; pêgeha girêdayî	جایگاه اتصالی
adjunct	پێوەلکان؛ پاشکۆدانان؛پاشکۆبەند	pêvek; veser; paşko danîn; paşkobend	الحاق؛ الحاقیه؛ ضمیمه
adjunction	پێوەلکان؛ پاشکۆدانان؛ پاشکۆبەند	pêvek; veser; paşko danîn; paşkobend	الحاق؛ ضمیمه
administrative corruption	گەندەڵیی کارگێڕی	gendeliya kargêriyê	فساد اداری
administrative council	ئەنجومەنی کارگێڕی	encûmena rêveberiyê; encûmena kargêriyê	شورای اداری
adnominatic	ڕەگەزدۆزیی وشەیی (١)؛ هاوشێوەیی بێژەیی (١)	regezdoziya peyvî; hevşêweya bêjeyî	جناس لفظی
adventure story	چیرۆکی ڕووداوی سەیروسەمەرە؛ چیرۆکی فرەڕووداو	çîroka rûdawên seyrûsemere; çîroka firebûyer	داستان ماجراجویی؛ داستان پرماجرا
adverb	ئاوەڵکردار	hoker; awelkirdar	قید
adverbial metaphor	خواستنی ئاوەڵکرداری	xwastina hokerî; xwastina awelkirdarî	استعارەی قیدی
advertisement	بانگەشە؛ بانگەشەی بازرگانی	bangeşe; bangeşeya bazirganî	تبلیغات؛ آگهی؛ پیام بازرگانی
advertiser	بانگەشەکار؛	bangeşekar; çapemeniya	مجله یا

	چاپەمەنیی بانگەشەکار	bangeşekar	روزنامەای که آگهی چاپ می-کند
advertising age	سەردەمی بانگەشەکاری	serdema bangeşekariyê	عصر تبلیغات
advertising film	فیلمی بانگەشەیی	fîlma bangeşeyiyê	فیلم تبلیغاتی
advertising goals	مەبەستەکانی بانگەشەکاری؛ ئامانجی بانگەشە	amancên bangeşeyê; mebestên bangeşekariyê	اهداف تبلیغات
advisory board	لیژنەی ڕاوێژکاری	lîjneya rawêjkariyê	شورای مشورتی؛ هیات مشاوره
advocacy journalism	ڕۆژنامەگەریی پارێزەرانە؛ ڕۆژنامەوانیی بەرگریکار	rojnamegeriya parêzerane; rojnamevaniya bergirîkar	روزنامەنگاری مدافعەنگر
adynaton	فشە؛ هووشە؛ زلکردنەوە	fişe; hûşe; zilkirdinewe	اغراق؛ غلو
Aegean civilization	شارستانێتی ئێجەیی؛ ژیاری ئێجەیی	şaristaniya Ejeyî; jiyara Ejeyî	تمدن اژەای
aenigma → enigma			
Aeschylean	ئیسکیلیسی (شێواز و ڕوانینی ئیسکیلیس، شانۆنامەنووسی یۆنانی کەونارا)	Aeschylî (şêwaz û riwanîna Aeschyl, şanonamenivîsê Yewnana kevnar)	اسکیلسی (سبک و نگرش اسکیلس، نمایشنامەنویس یونان باستان)
aesthetic appreciation	پێداهەڵگوتنی جوانیناسانە	pêdahilgutina bedewînasane; pêdahilgutina ciwanînasane	تحسین زیبایی‌شناختی؛ ستایش زیبایی-

شناسانه

aesthetic attitude	ڕوانگەی جوانیناسانە	riwangeha ciwanînasane; nêrîna bedewînasane	دید زیبایی-شناختی؛ دید زیبایی‌شناسانه
aesthetic detachment	لێکترازانی جوانیناسانە(ی نێوان دانەر و بەرهەم)	lêktirazana ciwanînasane (navbera daner û berhemê); jihevqetîna bedewînasane	انفکاک زیبایی-شناختی (میان نویسنده و اثر)؛ انفکاک زیبایی-شناسانه
aesthetic distance	مەودای جوانیناسانە	mewdaya bedewînasane; navbera ciwanînasane	فاصله‌ی زیبایی-شناختی؛ فاصله‌ی زیبایی-شناسانه

aesthetic needs	پێداویستییە جوانی-ناسانەکان	pêdawîstiyên ciwanînasane; pêdiviyên bedewînasane	نیازهای زیبایی-شناختی
aesthetic order	تەکووزیی جوانیناسانە؛ نەزمی جوانیناسانە	tekûziya bedewînasane; nezma ciwanînasane	نظم زیبایی‌شناختی؛ نظم زیبایی‌شناسانه
aesthetic view of literature	ڕوانگەی جوانیناسانەی ئەدەب	riwangeha bedwînasane ya wêjeyê; riwangeha ciwanînasane ya edebê	دیدگاه زیبایی-شناختي ادبیات
aestheticism	جوانیناسیخوازی	bedewînasîxwazî; ciwannasîxwazî	زیبایی‌شناسی-گری
aesthetics	جوانیناسی	bedewînasî; ciwanînasî	زیبایی‌شناسی
aesthetics of attention	جوانیناسیی سەرنج	bedewînasiya baldariyê; ciwanînasiya serincê	زیبایی‌شناسی توجه
aesthetics of intention	جوانیناسیی مەبەست	ciwanînasiya mebestê; bedewînasiya armancê	زیبایی‌شناسی نیّت؛ زیبایی-شناسی قصد
aesthetics of negativity	جوانیناسیی نەرێنیتی؛ جوانیناسیی نەرێکارانەیی؛ جوانیناسیی نەرێیانەیی	bedewînasiya nerênîtiyê; ciwanînasiya nerêkaraneyî	زیبایی‌شناسی منفیّت
aesthetics of reception	جوانیناسیی وەرگرتن	bedewînasiya wergirtinê; ciwanînasiya wergirtinê	زیبایی‌شناسی دریافت
aetiological	هۆکارناسانە	sedemnasane; hokarnasane	علت‌شناختی؛

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
aetiology	هۆکارناسی	sedemnasî; hokarnasî	علت‌شناسی
affective criticism	ڕەخنەی سۆزدارانە؛ ڕەخنەی هەستبزوێنی کارتێکەر	rexneya bibandor; rexneya sozdarane; rexneya hestbizwên a kartêker	نقد عاطفی؛ نقد عاطفی تاثیرگذار
affective fallacy	هەڵەکاریی کارتێکەر؛ هەڵەبێژیی سۆزدارانە	çewtbêjiya bibandor; helekariya kartêker; helebêjiya sozdarane	سفسطه‌ی تأثیرگذار؛ مغالطه‌ی عاطفی
affective meaning	واتای سۆزدارانە؛ واتای هەستبزوێن	wateya dilînî; wateya sozdarane; wateya hestbizwên	معنای عاطفی؛ بار عاطفی
affective stylistics	شێوازناسیی کارتێکەر؛ شێوازناسیی هەست- بزوێن	şêwaznasiya bibandor; şêwaznasiya hestbizwên	سبک‌شناسی تأثری
affiliation	بەستراوەیی؛ گرێدراوی؛ بەستراوێتی	bestraweyî; girêdayî; girêdayitî; bestrawitî	وابستگی
affinity	بەستراوی؛ گرێدراوی؛ نزیکایەتی پەیوەندی	bestraweyî; girêdayî; girêdayitî; bestrawitî; nêzîktî; peywendî	پیوستگی؛ وابستگی؛ قرابت؛ رابطه
affirmation	پەسندکاری؛ چەسپاندن؛ ئەرێکاری؛ نووسراوەی ئیجابی؛ نووسینی ئەرێنی	pesindkerî; zeliqandin; erêkarî; nûsraweya îcabî; nivîsa erênî	تأیید؛ تأییدگری؛ ایجاب؛ اثبات؛ نوشته‌ی ایجابی
affirmative	پەسندکارانە؛ ئەرێکارانە؛ ئەرێنیانە	pesindkerane; erêkarane; erêniyane	تأییدگرانه؛ ایجابی

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
afflatus	ئیلهام؛ سرووش	îlham; sirûş	الهام
Afro-American literature	ئەدەبی ڕەشپێستەکانی ئەمریکا	wêjeya çermreşên Emerîkayê; edeba reşpêstên Emerîkayê	ادبیات سیاهپوستان آمریکا
age of capitalism	سەردەمی سەرمایەداری	serdema sermayedariyê	عصر سرمایه-درای
age of critique	سەردەمی ڕەخنەکاری	serdema rexnekariyê	عصر انتقاد
age of enlightenment	سەردەمی ڕۆشنگەری	serdema ronakbîriyê; serdema roşengeriyê	عصر روشنگری
age of Johnson	سەردەمی جانسۆن (مەبەست ساموئێل جانسۆن ١٧٠٩-١٧٨٤، شاعیر و ڕەخنەکار و فەرهەنگنووسی ئینگلیسییە)	serdema Johnson (mebest Samuel Johnson 1709-1784, hilbestvan, rexnekar û ferhengnivîsê Ingilîstanî ye)	عصر جانسون (اشاره به دکتر ساموئل جانسون ۱۷۰۹-۱۷۸۴، شاعر، منتقد و فرهنگنگار انگلیسی)
age of liberation	سەردەمی ئازادیخوازی	serdema azadîxwaziyê	عصر آزادی-خواهی
age of modernity	سەردەمی مۆدێرنیتە؛ چاخی مۆدێرنێتی	serdema nûjeniyê; serdema modernîtiyê	عصر تجدد؛ عصر نوینگری
age of Pope	سەردەمی پۆپ (مەبەست ئەلێکساندر پۆپ ١٦٨٨-١٧٤٤، شاعیر و ڕەخنەکاری ئینگلیسییە)	serdema Pope (mebest Alexander Pope 1688-1744, hilbestvan û rexnekarê Ingilîstanî)	عصر پوپ (اشاره به الکساندر پوپ ۱۶۸۸-۱۷۴۴، شاعر و منتقد انگلیسی)

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
age of reason	سەردەمی عەقڵ؛ سەردەمی ئاوەز	serdema eql; serdema awez; serdema hişmendiyê	عصر خرد؛ عصر عقل
agency	هۆکارێتی (١)	hokaritî	عاملیت
agency and structure	هۆکارێتی و پێکهاتە	hokaritî û pêkhate	عاملیت و ساختار
agent	تاکی هۆکار؛ کردەوان؛ بکەر	takê/a hokar; kirdevan; biker	فرد عامل؛کنش گر؛ فاعل
agent of soialization	هۆکاری بەکۆمەڵایەتیبوون	hokara bikomeleyitîbûnê; sedema civakîbûnê	عامل اجتماعی-شدن
aggregate mind	زەینی کۆیی	zihna komî; zihna hemûkî; zihna koyî	ذهن جمعی
aggregate wisdom	ئاوەزی گشتی	aweza giştî; hişmendiya giştî	خرد کل؛ عقل کل
aggregation	گردبوونەوە؛ کۆبوونەوە؛ خڕبوونەوە	kombûn; xirbûnewe; girdbûnewe; civîn	گردآمدگی؛ انبوهی؛ تجمع
aggression	دەستدرێژی؛ داگیرکاری	destdirêjî; dagîrkerî	تجاوز
agressiveness	دەستدرێژیکەری؛ داگیرکارانەیی	destdirêjîkerî; dagîrkeritî	تجاوزگری؛ پرخاشگری
agnominatio	رەگەزدۆزیی وشەیی (٢)؛ هاوشێوەیی بێژەیی (٢)	wekbilêvkiya peyvî; regezdoziya wişeyî; hevşêveyiya bêjeyî	جناس لفظی
agnostic	نەزانمکار؛ نازانمباوەڕ	nizanimkar; nezanîparêz; nizanimbawer	آگنوستیک؛ ناشناس‌انگار؛ لاادری

agnosticism	نەزانمکاری؛ نازانم-باوەڕی	nizanimkarî; nizanimbawerî; nezanîparêzî	آگنوستیسیسم؛ ناشناس‌انگاری؛ لاادری گرایی
agony	سەرەمەرگ؛ گیان-دان؛ ئاویلکە	seremerg; candan; giyandan, awîlke	احتضار
Agrarian movement	بزووتنەوەی کشتوکاڵی؛ بزاڤی زەویوزاری	tevgera çandinî; bizûtineweya kiştûkalî	جنبش ارضی
agrarian reform	چاکسازیی زەوی-وزاری	çaksaziyên kiştûkalî	اصلاحات ارضی
agrarianism	زەویوزارخوازی؛ لایەنگریی بزووتنەوەی زەویوزاری	alîgiriya tevgera kiştûkalî	هواداری اصلاحات ارضی
agricultural society	کۆمەڵگای کشتوکاڵی؛ جڤاکی کشتیارانە	komelgeha kiştûkaliyê; civaka cotkarîtiyê; civaka kiştyarane	جامعه کشاورزی
agroikos	بێئەدەب و نەریت؛ بێڕەوشت و نەریت؛ ڕێزنەزان	bêedeb û nerît; bêrewişt û nerît; rêznezan	بی‌اخلاق؛ بی-ادب
ahistorical	نامێژوویی؛ نادیرۆکی	nemêjûyî; nedîrokî	غیرتاریخی؛ ناتاریخی
ahistricism	نامێژوویی‌خوازی	nemêjûyîxwazî; nedîrokîxwzî	ناتاریخی‌باوری
aischrologia	ناتەبایی وشەکان؛ ناکۆکیی وشەکان	nekokiya peyvan; netebayiya wişeyan	ناهمخوانی واژه-ها
alazon	خۆخەڵەتێن؛ فێڵباز؛ فریوکار؛ تەڵەکەباز	fêlbaz; telekebaz; xoxeletên; firîwkar; xapîner	حیله‌گر؛ فریبکار
aletheia	حەقیقەت؛ ئاشکرایەتی	heqîqet; eşkeretî	حقیقت؛ افشا؛ آشکارگی

Alexandrine	کێشی ئەلەکساندرین؛ دێڕی شەشبڕگەیی	kêşa Alexandrine; dêra şeşkîteyî; dêra şeşbirgeyî	وزن الکساندرین؛ مصراع شش-هجایی؛ شعر شش رکنی
alienated	نامۆ؛ لەخۆنامۆ	namo; jixwenamo	بیگانه؛ ازخودبیگانه
alienation (1)	نامۆیی؛ لەخۆنامۆیی	namoyî; jixwenamoyî	بیگانگی؛ ازخودبیگانگی
alienation (2)	مەوداداانان (لە شانۆنامەکانی برێشتدا)	navberdanan; mewdadanîn (di şanonameyên Brecht de)	فاصله‌گذاری (در نمایشنامه‌های برشت)
alienation effect	کاریگەریی نامۆیی؛ باندۆری لەخۆنامۆیی	bandora jixwenamoyiyê; karîgeriya namoyiyȩ	تاثیر بیگانگی؛ اثر ازخودبیگانگی
alienation of man	لەخۆنامۆیی مرۆڤ	jixwenamoyiya mirov	ازخودبیگانگی انسان
alienating	نامۆساز؛ نامۆکارانە	namosaz; namokarane	بیگانه‌ساز
allegorical criticism	ڕەخنەی ڕەمزدارانە؛ ڕەخنەی هێمایی	rexneya remzdarane, rexneya hêmayî	نقد تمثیلی
allegorical imagery	وێنەسازیی ڕەمزدارانە؛ وێنەگەلی هێمایی	wênesaziya remzdarane; wêneyên hêmayî	صور خیال تمثیلی
allegorical interpretation	ڕاڤەی ڕەمزدارانە؛ ڕاڤەی هێمایی	raveya remzdarane; raveya hêmayî	تاویل تمثیلی
allegorical literature	ئەدەبی ڕەمزدارانە؛ وێژەی هێمایی	wêjeya hêmayî; edeba remzdarane	ادبیات تمثیلی
allegorical painting	شێوەکاریی ڕەمزدارانە؛ نیگارکێشیی هێمایی	nîgarkêşiya hêmayî; şêwekariya remzdarane	نقاشی تمثیلی

allegorique	ڕەمزدارانە؛ بەرهەمگەلی هێمایی	remzdarane; berhemên hêmayî	تمثیلی؛ آثار تمثیلی
allegorist	نووسەری چیرۆکی هێمایی؛ حەکایەت-نووس	nivîskarê çîrokên hêmayî; hikayetnivîs	تمثیل‌نویس
allegory	چیرۆکی هێمایی؛ هێماچیرۆک؛ حەکایەتی ڕەمزدار	çîroka hêmayî; hêmaçîrok; hikayeta remzdar	تمثیل؛ قصه‌ی رمزی؛ داستان تمثیلی
allegory of ideas	هێماچیرۆکی نموونەکان	hêmaçîroka nimûneyan; hêmaçîroka mînakan	تمثیل نمونه‌ها
allegory of the cave	چیرۆکی هێمایی ئەشکەوت؛ هێماچیرۆکی ئەشکەوت	çîroka hêmayî ya eşkeftê; hêmaçîroka eşkewtê	تمثیل غار
alliteration	هاونشینیی دەنگ؛ هاوواچی؛ واچ-ڕازاندنەوە	hevnişîniya dengî; hevwaçî	هم‌نشینی آوایی؛ واج‌آرایی
alliterative meter	کێشی دەنگ‌هاونشین؛ کێشی هاوواچ	kêşa denghevnişîn; kêşa hevwaç	وزن هم‌صوت؛ وزن واج‌آرایانه
alliterative prose	پەخشانی دەنگ‌هاونشین؛ پەخشانی هاوواچ	pexşana denghevnişîn; pexşana hevwaç	نثر هم‌صوت؛ نثر واج‌آرایانه

English	Sorani	Kurmanji	Persian
alliterative romance	ڕۆمانسی دەنگ‌هاونشین؛ ڕۆمانسی هاوواچ	romansa denghevnişîn; romansa hevwaç	رمانس هم-صوت؛ واج‌آرایانه
alliterative verse	شیعری دەنگ‌هاونشین؛ هۆنراوەی دەنگ-هاونشین؛ هەڵبەستی هاوواچ	hilbesta denghevnişîn; hilbesta hevwaç	شعر هم‌صوت؛ نظم هم‌صوت؛ نظم واج‌آرایانه
alloestrophe	پارچە هەڵبەستی نارێک	parçe hilbesta nerêk	بند شعری نامنظم
allohistory	مێژووی جێگرەوە؛ چیرۆکی مێژوویی دژەباو	dîroka alternatîv; çîroka mêjûyî ya dijebaw	تاریخ جایگزین؛ تاریخ غیرمرسوم؛ داستان تاریخی خلاف واقع
allonym	ناوی خوازراو	navê xwazraw; bernav	اسم مستعار
allusion	تیلنیشان	tîlnîşan	تلمیح
allusive	تیلنیشانی؛ تیلنیشاندار	tîlnîşanî; tîlnîşandar	تلمیحی
almanac	ساڵنوێن	salniwên; bûyername	تقویم نجومی
altar poem	شیعری وێنەیی	hilbesta wêneyî	شعر تصویری
alter ego	خودی دیکە	xwetiya din	خود دیگری
alternate rhyme	سەروای یەکنایەک	serwaya yekneyek	قافیەی متناوب

alternating syntagm	زنجیرەی یەکنایەک	zincîra yekneyek; xeleka yekneyek	زنجیر متناوب؛ سلسلەی متناوب
alternative	جێگرەوە؛ جێبژێر	cêgirewe; cêbijêr; vebijark; pêguher	بدیل؛ جایگزین
altercation	دەمەقرە؛ شەرەقسە؛ مشتومڕ	lihevnekirin; demiqire; şereqise, miştûmir	نزاع؛ مجادله؛ مشاجره
alterity	ئەویتری؛ ئەویدیکەیی	ya/yê dinitî; dinitî; ewîtirî; ewîdîkeyî	دیگریت؛ دیگربودگی
altruism	لەخۆبوردوویی؛ فیداکاری	fîdakarî; jixwederbasbûyî; jixwebihurî	فداکاری
altruist	لەخۆبوردوو؛ فیداکار	fîdakar; jixwederbasbû; jixwebihur	فداکار
altruistic	لەخۆبوردووانە؛ مرۆڤدۆستانە؛ ئەویدیخوازانە	jixwebihurane; mirovdostane; dinîxwazî; ewîdîxwazane	نوع‌دوستانه؛ دگرخواهانه
alternative history → **allohistory**			
Althusserianism	ئالتوسێرخوازی	Althusserxwazî	آلتوسرگرایی
amalgam	ئاوێتە؛ تێکەڵاو	têkilek; awête; têkelav	ملغمه؛ آمیزه
amalgamation	تێکەڵکاری	têkelkarî	ادغام؛ آمیختگی
amateur	ناشارەزا؛ لێنەهاتوو؛ ناکارامە	xav; neşareza; nekarame	غیرحرفه‌ای
amateurish	ناشارەزایانە؛ لێنەهاتووانە؛ ناکارامەیانە	xavitî; neşarezayane; nekarameyane	غیرحرفه‌ای

ambience	کەش؛ کەشوهەوا؛ تایبەتمەندیی ژینگەیی	keş; keşûhewa; taybetmendiya jîngehî	فضا؛ محیط؛ ویژگی محیطی؛ حال و هوا
ambiguity (1)	شاراوەیی	şaraweyî; nezelalî; şêlîtî; veşaritî	ابهام
ambiguity (2)	مانای چەندلایەنە؛ واتای فرەتوێ	maneya çendlayene; wateya çendaliyî	دلالت چندگانه
ambiguous	شاراوە	veşartî; şarawe; nezelal; nexweya; şêlî	مبهم
ambivalence	دوولایەنی؛ دووفاقەیی	dualiyî; duhêlî; dulayenî; dufaqeyî	دوگانگی؛ دوسویی
American dream	خەونی ئەمریکایی	xewna Emerîkî	رویای آمریکایی
American literature, periods of,	قۆناغەکانی ئەدەبی ئەمریکی	qonaxên edeba Emerîkayê; serdemên wêjeya Emerîkayê	دورههای ادبیات آمریکا
American Renaissance	رۆنێسانسی ئەمریکی؛ بووژانەوەی ئەدەبی ئەمریکی؛ ژیانەوەی وێژەی ئەمریکی	Ronêsansa Emerîkî; vejiyana wêjeyî ya Emerîkayê; bûjaneweya wêjeyî ya Emerîkayê; raperîn	رنسانس آمریکایی؛ نوزایی ادبیات آمریکا
amoral	نائەخلاقی؛ دژەڕەوشت	dijrewiştî; bêexleqî; bêsincî	ضداخلاقی
amoralism	نائەخلاقیخوازی؛ دژەڕەوشتخوازی	dijrewiştxwazî; bêexleqîxwazî	بیاخلاقگرایی؛ اخلاقناشناسی؛ بیاخلاقی
amorous	ئەویندارانە؛ ئاشقانە	evîndarane; aşiqane	عاشقانه

amphibologia	ڕستەی دوولایەنە؛ ڕستەی دووماناییی	hevoka dualî; risteya dumaneyî; hevoka duwateyî	جملەی دوپهلو
amphigory	هەڵبەستی کێشداری بێناوەڕۆک؛ لاسایی گاڵتەجارانە	hilbesta kêşdar a bênaverok; lasayiya galtecarane	شعر بی‌معنی اما خوش‌آهنگ؛ تقلید هزل‌آلود
amplification	گەورەکردنەوە؛ بەرزکردنەوە	berfirehkirin; berzkirdinewe; xurtkirin	تقویت؛ توسیع؛ شرح؛ بسط
anachronism	ناسازیی مێژوویی؛ ناتەبایی مێژوویی	nesaziya mêjûyî; netebayiya dîrokî	ناسازی تاریخی؛ ناهماهنگی تاریخی
anachrony	ناهاوکاتی	nehevdemî; nahawkatî	ناهمزمانی
anaclasis	یەکنایەکیی بڕگەی درێژ و کورت	yekinayekiya birgeyên dirêj û kurt	تناوب هجای کوتاه و بلند
Anacreontic verse	هەڵبەستی ئاناکرێئۆنی (شاعیری یۆنانی کەونارای سەدەی شەشەمی پێش زایین)	hilbesta Anacreonî (hilbstvanê Yewnana kevnar di sedsala 6ê pêş zayînê de)	شعر آناکرئونی (شاعر یونانی سدەی ششم پیش از میلاد)
anagnorisis	ناسینەوە؛ ئاگامەندی (زاراوەیەکی ئەرەستوویی بۆ دۆزینەوەی حەقیقەت لە لایەن کەسایەتیی تراژیکەوە)	venasîn; agehmendî (zaraweyeka Erestûyî ji bo venasîna heqîqetê ji alîya kesayetiya tirajîkê)	وقوف (اصطلاح ارسطویی برای کشف حقیقت از سوی شخصیت تراژیک)
anagoge	هێمایین؛ خواستنی؛ ناوەکی	hêmayîn; navekî; hundirî	نمادین؛ استعاری؛ باطنی

anagogic criticism	ڕەخنەی ئاناگۆژیک؛ ڕەخنەی واتای گشتی	rexneya anagojîk; rexneya wateya giştî	نقد آناگوژیک
anagogic perspective	ڕوانگەی ئاناگۆژیک؛ ڕوانگەی واتای گشتی	riwangeha anagojîk; nêrîna anagojîk; riwangeha wateya giştî	دیدگاه آناگوژیک
anagogic(-al) interpretation	ڕاڤەی ناوەکی	raveya navekî	تاویل باطنی
anagogical	ڕاڤەی عیرفانی؛ ڕاڤەی سۆفیگەرانە	raveya îrfanî; raveya sofîgerane	تاویل عرفانی
anagogy	ئاناگۆژی؛ بەرزبوونەوەی ڕۆح؛ هەڵفرینی ڕۆح؛ گەشتی ڕۆحانی	anagojî; berzbûneweya ruh; hilfirîna ruh; geşta ruhanî	آناگوژی؛ تعالی روح؛ سلوک معنوی
anagram	ڕەگەزدۆزیی بەراوەژوو؛ هاوشێوەیی پێچەوانە	regezdoziya berevajo; hevşêveyiya pêçewane	جناس مقلوب
anagronisis	ناسینەوە	venasîn	بازشناخت
analytical horizon	ئاسۆی شیکارانە	asaoya şîkarane;	افق تحلیلی
analects	گوڵبژێری بەرهەمەکانی نووسەر	gulbijêra berhemên nivîskar	گلچین آثار نویسنده
analepsis	بە مێشکدا هاتنەوە؛ (لە ناخودئاگاوە بۆ خودئاگا)	vehatina bi mêjî; zivirîna bi mêjî (ji derhişê bo hişyariyê)	بازیابی به ذهن (از ناخودآگاه به خودآگاه)

English	Sorani	Kurmanji	Arabic
analogical imagery	وێنەسازیی بەراوردکارانە؛ وێنەگەلی بەراوردکارانە	wênesaziya berawirdkarane; wêneyên berawirdkarane	صور خیال تطبیقی؛ تصویرسازی تطبیقی
analogical reasoning	بەڵگاندنی بەراوردکارانە	belgandina berawirdkarane	استدلال قیاس‌گری
analogical writing	نووسراوەی بەراوردکارانە	nivîsa berawirdkarane	نوشته‌ی تطبیقی
analogue (1)	هاوشێوەیەتی؛ هاوچەشنی	hevşêweyitî, hevçeşinî	تشابه
analogue (2)	هاوشێوە؛ هاوچەشن	hevşêwe; hevçeşin	مشابه؛ نظیر
analogy	بەراوردکاری؛ هاوشێوەیەتی	berawirdkarî; hevşêveyitî	قیاس؛ تطبیق؛ همانندی
analogy of experience	بەراوردکاریی ئەزموون	berawirdkariya ezmûnê	قیاس تجربه
analogy of innocence	بەراوردکاریی بێگوناهی	berawirdkariya bêgunehiyê	قیاس بی‌گناهی؛ قیاس پاکی
anal father, the	باوکی کۆمی	bavê komî	پدر مقعدی
anal stage	قۆناغی کۆمی	qonaxa komî	مرحله‌ی مقعدی
analysis	شیکاری؛ شیتەڵکاری	şîkarî; şîtelkarî	تحلیل
analysis of concepts	شیکاریی چەمکەکان؛ شیکاریی تێگەهەکان	şîkariya têgehan; şîkariya çemkan	تحلیل مفهوم‌ها
analytic	شیکارانە	şîkarane	تحلیلی
analytic approach	بۆچوونی شیکارانە	boçûna şîkarane	رویکرد تحلیلی
analytic criticism	ڕەخنەی شیکارانە	rexneya şîkarane	نقد تحلیلی

analytic false	چەوتیی شیکارانە؛ ناڕاستیی شیکارانە	çewtiya şîkarane; nerastiya şîkarane	کذب تحلیلی
analytic hypothesis	گریمانەی شیکارانە	girîmaneya şîkarane	فرضیەی تحلیلی
analytic knowledge	زانیاریی شیکارانە؛ مەعریفەی شیکارانە	zanyariya şîkarane; merîfeya şîkarane	دانش تحلیلی
analytic language	زمانی شیکارانە	zimanê şîkarane	زبان تحلیلی
analytic meaning	واتای شیکارانە؛ مانای شیکارانە	wateya şîkarane	معنی تحلیلی
analytic philosophy	فەلسەفەی شیکارانە	felsefeya şîkarane	فلسفەی تحلیلی
analytic psychology	دەروونناسیی شیکارانە	derûnnasiya şîkarane	روانشناسی تحلیلی
analytic synonymy	هاوواتایی شیکارانە	hevwateyiya şîkarane	هم‌معنایی تحلیلی
analytic truth	ڕاستیی شیکارانە	rastiya şîkarane	صدق تحلیلی
analytical concept	چەمکی شیکارانە؛ تێگەهی شیکارانە	çemka şîkarane; têgeha şîkarane	مفهوم تحلیلی
analytical construct	بینای شیکارانە؛ هەڵسازراوی شیکارانە	avahiya şîkarane; hilsazrawa şîkarane	سازەی تحلیلی؛ برساخت تحلیلی
analytical definition	پێناسەی شیکارانە	pênaseya şîkarane	تعریف تحلیلی
analytical intelligence	زیرەکیی شیکارانە	hişê şîkarane; zîrekiyê şîkarane	هوش تحلیلی
analytical logic	مەنتقی شیکارانە؛ لۆژیکی شیکارانە؛ بیرسای شیکارانە	mantiqa şîkarane; lojîka şîkarane; bîrsaya şîkarane	منطق تحلیلی
analytical process	ڕەوتی شیکارانە؛ پێڤاژۆی شیکارانە	pêvajoya şîkarane	فرایند تحلیلی

analytical thought	هزری شیکارانە؛ بیری شیکارانە	hizira şîkarane; bîra şîkarane	اندیشەی تحلیلی
anamnesis	کورتەمێژووی تاکەکەسی	kurtedîroka takekesî; kurtemêjûya takekesî	تاریخچەی فردی
anapestic	بڕگەی سێ-بەشی (بەشی یەکەم و دووەم بێ گوشار و بەشی سێیەم بە گوشارەوە)	kîteya sêbeşî; birgeya sêbeşî (beşa yekem û duyem bêguşar û beşa sêyem biguşar e)	هجای سەبخشی (بخش اول و دوم بدون تکیه و بخش سوم تکیەدار)
anaphor	جێناوی جێگر؛ جێگرەوە؛ دووبارەکەرەوە	cînava cihgir; cêgirewe; dubarekirî	ضمیر ارجاعی؛ جایگزین؛ تکرارکننده
anaphora	دووبارەکاری؛ دووبارەکردنەوەی یەک لەدوای یەک	dubarekarî; dubarekirina yekdûyek	تکرار متوالی
anaphoric	جێگەرەوەیی؛ دووبارەیی؛ دووبارەکارانە	cihgir; dubareyî; dubarekarane	جایگزینی؛ تکرارشونده
anarchism	پشێوی‌خوازی؛ ئانارشیزم	pişêwîxwazî; anarşîzm	هرج‌ومرج‌گرایی
anarchist	پشێوی‌خواز؛ ئانارشیست	pişêwîxwaz; anarşîst	هرج‌ومرج‌گرا
anarchy	پشێوی؛ کەس-لەکەسی	pişêwî; keslikesî	هرج‌ومرج

anathema	هۆشداریی توند؛ دوورخستنەوە؛ هەڕەشەی دوورخستنەوە	haydariya tund; hereşeya dûrxistinê; gefa dûrxistinê	تکفیر رسمی؛ تهدید ارتداد
anatomist	توێکار	twêkar	تشریح‌گر
anatomy	توێکاری؛ شیکاریی لۆژیکی	twêkarî; şîkariya lojîkî;	تشریح؛ تحلیل منطقی
anatomy of criticism	توێکاریی ڕەخنە	twêkariya rexneyê	تشریح نقد
ancestor	سەلەف	selef; ced; tov	سلف؛ نیا؛ جد
ancestoral	سەلەفی	selefî; tovî	سلفی؛ دودمانی
ancients and moderns	پێشینان و ئیمرۆژییەکان؛ پێشینان و هەنووکەییەکان	pêşînan û henûkeyiyan	اسلاف و امروزی‌ها
androcentric	پیاوتەوەر؛ پیاوەمەڵبەند	piyawmelbend; mêrtewer	مردمحور
androgyny	یەکێتیی دژەکان؛ کۆبوونەوەی دژبەرەکان	yekitiya dijîtiyan; kombûna dijberan	جمع اضداد
anecdotal fiction	چیرۆکی ئەخلاقی	çîroka rewiştî; çîroka exlaqî	قصه‌ی اخلاقی
anecdotal method	مێتۆدی حەکایەتی؛ ڕێبازی حەکایەتی	metoda hikayetî; rêbaza hikayetî	روش حکایتی
anecdotal record	سەربوردەنامە	serburdename; serpêhatîname	سابقه‌ی شرح حالی؛ سرگذشت‌نامه
anecdote	حەکایەت؛ چیرۆکی ئەخلاقیی کۆن	hikayet; çîroka exlaqî ya kevn	حکایت؛ قصه‌ی اخلاقی

angle of refraction	گۆشەی شکانەوە	goşeya şikînê; qurza şikînê	زاویه شکست
Anglo-Irish literature	ئەدەبی ئینگلیسی-ئیرلەندی؛ بەرهەمی ئینگلیسیی شاعیران و نووسەرانی ئیرلەندی	wêjeya Ingilîzî-Îrlendî; berhemên Ingilîzî yên hilbestvan û nivîskarên Îrlendî	آثار انگلیسی نویسندگان و شعرای ایرلندی
Anglo-Latin literature	ئەدەبی ئینگلیسی-لاتینی؛ ئەو بەرهەمانەی بە لاتین لە لایەن ئینگلیسییەکانەوە نووسراون	wêjeya Ingilîzî ya Îrlendî; berhemên Ingilîzî yên hilbestvan û nivîskarên Îrlendî	آثار لاتینی نویسندگان انگلیسی
Anglo-Norman period	سەردەمی ئەنگلۆ-نۆرمەن (مەبەست ناوەڕاستی سەدەی یازدە بۆ چواردەیە کە ئەنگلۆکان لە ژێر دەسەڵاتی نۆرمەنەکاندا بوون.)	serdema Anglo-Norman (Naverasta sedsala yazdeh heya çardeh ku Anglo di bin deshilatiya Norman de bû.)	عصر انگلو-نورمن (اواسط قرن یازده تا چهارده که انگلستان تحت حاکمیت نورمن‌ها بود.)
Anglo-Saxson period	سەردەمی ئەنگلۆ-ساکسۆن (سەدەی چوار تا دەی زایینی)	serdema Anglo-Saxson (sedsala çaran heya sedsala deha zayînî)	عصر انگلو-ساکسون
Angry Young Men	لاوە تووڕەکان (ڕێبازی ئەدەبیی پەنجاکانی سەدەی بیستەم)	lawên tûre (rêbaza wêjeyî ya pênciya sedsala bîstem)	جوانان خشمگین (جنبش ادبی دهه پنجاه میلادی)
angst	ترس؛ سام	tirs; sam	ترس

anguish	دڵەڕاوکێ	dilerawke	دلهره؛ اضطراب
anima	ئەنیما؛ مێیینە؛ بەشی مێیینەی پیاو	enîma; beşa mêyînî ya mêr	انیما؛ نفس مادینه؛ مادینه‌روان
animal psychopathology	خەسارناسیی دەروونیی حەیوان؛ دەروون خەسارناسیی ئاژەڵ	kulnasiya derûnî ya ajelan; derûn-xesarnasî ya ajelan	آسیب‌شناسی روانی حیوان؛ روان-آسیب‌شناسی حیوان
animism	گیاندارباوەڕی	giyandarbawerî	جاندارپنداری
animus	ئەنیموس؛ نێرینە؛ بەشی نێرینەی ژن	enîmûs; nêrîne; beşa nêrîne ya jinê	انیموس؛ نفس نرینه؛ نرینه‌روان
anisobaric	سەروا بە بڕگەی گوشارداری جیاوازەوە	serwayên bi birrgeyên guşardar ên ciyawaz	قافیه‌هایی با هجاهای موکد متفاوت
anisometirc	کێشی نایەکسان؛ شیعری خاوەن کێشی نایەکسان	kêşa neyeksan; kêşa newekhev; hilbesta xwedî kêşa neyeksan	وزن ناهمسان؛ شعر دارای وزن ناهمسان
annals	ساڵنامە؛ ڕووداونامە	salname; bûyername	سالنامه
annexation	پاشکۆ؛ پەیوەست	paşko; peywest	پیوست؛ الحاق
annonymous	بێناو؛ بێناونیشان نوقمەسار؛ بەرهەم بێ ناوی دانەر	bênav; bênavnîşan; nexweya; nuqmesar; berhema bê navê nivîskar	بی‌نام؛ بدون نام نویسنده؛ اثر بدون نام نویسنده
annotation	پەراوێزنووسین	perawêznivîsî	حاشیه‌نویسی

anomic	شێواو؛ نائاسایی؛ لادەر لە بەهاکان	şêwaw; lihevgerî; neasayî; lader ji behayan	نابهنجار؛ هنجارگریز؛ غیرعادی
anomy	شێواوی؛ بێڕێسایی؛ نائاسایی؛ لادان لە بەهاکان	şêwawî; lihevgeritî; neasayitî; ladan ji behayan	بی‌هنجاری؛ هنجارگسیختگی؛ بی‌نظمی؛ بی‌سامانی
antagonism	دژبەری؛ دژکاری؛ دژبەریخوازی؛ بنەواشەی دژکارانە	dijberî; dijberîxwazî; dijkarî; binwaşeyî; dijkarane	مخالفت؛ ضدیت؛ اصل مخالف
antagonist (1)	دژبەر؛ دژکار؛ دژبەریخواز	dijber; dijkar; dijkarîxwaz	مخالف؛ مخالفت‌گرا
antagonist (2)	دژەپاڵەوان؛ دژی کەسێتیی سەرەکی؛ نەیار	dijleheng; dijî kesyetiya/ê sereke; neyar	ضدقهرمان؛ حریف
antagonistic	دژکارانە؛ دژبەرانە؛ دژبەریخوازانە	dijkarane; dijberane; dijkarîxwazane	مخالفت‌گرایانه؛ تعارض‌گرایانه
antagonistic relations	پێوەندییە دژبەرانەکان؛ پێوەندیگەلی دژکارانە	peywendiyên dijberane	روابط تعارض-گرایانه
antagonize	دژایەتی کردن	dijayetî kirin; dijberî kirin	مخالفت‌کردن؛ مقابله‌کردن
antanaclasis	ڕەگەزدۆزیی ناتەواو؛ هاوشێوەیی ناتەواو	regezdoziya netemam; hevşêweyiya netemam	جناس ناتمام
antanagoge	دژایەتیی شێوەیی	dijayetiya şêweyî	تعارض صوری
antecedent	کردەی پێش دەستپێکی چیرۆک؛ کردەی پێشبەر	kirdeya ber destpêka çîrokê; kirdeya pêşber	کنش پیش از داستان

anthem	سروود	sirûd	سرود
anthology	هەڵبژاردە؛ گوڵبژێر	hilbijarde; gulbijêr	گلچین ادبی
anthrop sociology	کۆمەڵناسیی مرۆیی	civaknasiya miroviyê; komelnasiya miroviyê	جامعه‌شناسی انسانی
anthropinion	سروشتی مرۆیی	xwezaya mirovî; sirûşta mirovî	طبیعت بشری
anthropism	مرۆڤ‌مەڵبەندی؛ جەماوەرتەوەری	mirovmelbendî; cemawerteweri	بشرمداری؛ مردم‌محوری
anthropocentrism	مرۆڤ‌تەوەری؛ ناوەندێتیی مرۆڤ	mirovteweri; navendîtiya mirov	انسان‌مداری
anthropological	مرۆڤناسانە	mirovnasane	انسان‌شناختی؛ مردم‌شناسانه
anthropological approach	بۆچوونی مرۆڤناسانە	boçûna mirovnasane	رهیافت انسان-شناختی؛ رویکرد مردم-شناسانه
anthropological structuralism	پێکهاتەیی‌خوازیی مرۆڤناسانە	pêkhateyîxwaziya mirovnasane	ساختارگرایی انسان‌شناختی؛ ساختارگرایی مردم‌شناسانه
anthropolatry	مرۆڤپەرستی	mirovperestî	انسان‌پرستی
anthropologist	مرۆڤناس؛ جەماوەرناس	mirovnas; cemawernas	انسان‌شناس؛ مردم‌شناس
anthropology	مرۆڤناسی؛ جەماوەرناسی	mirovnasî; cemawernasî	انسان‌شناسی؛ مردم‌شناسی

anthropomorphism	پێدانی تایبەتمەندیی مرۆڤ بە خواکان	pêdana taybetmendiyên mirovan bi xwedê	نسبت‌دادن ویژگی‌های انسانی به خدایان
anthropophagy	مرۆڤ‌خۆری	mirovxwarî	آدم‌خواری
anthropo-racial school	قوتابخانەی مرۆیی-رەگەزی	qutabxaneya mirovî-regezî	مکتب انسانی-نژادی
anthypophora	کێشەی ناوەکی؛ کێشە لەگەڵ خود	kêşeya navekî; kêşe li gel xwe	کشمکش درونی؛ جدال با خود
anti-aesthetic	دژەجوانیناسانە	dij-bedewînasane; dijeciwanînasane	ضدزیبایی-شناختی؛ ضدزیبایی-شناسانه
anti-aesthetism	دژەجوانیناسی‌خوازی	dij-bedewînasîxwzî; dijeciwanînasîxwazî	ضدزیبایی-شناسی‌گری
anti-climax	دژەتەشق	dij-teşq	ضداوج
anti-colonialism	دژەکۆلۆنی‌خوازی؛ دژداگیرگەخوازی	dij-kolonîxwazî; dij-mêtinkarîxwazî; dij-dagîrgexwazî	ضداستعمارگرایی؛ استعمار-ستیزی
anti-colonialist	دژەکۆلۆنی‌خواز؛ دژەداگیرگەخواز	dij-kolonîxwaz; dij-mêtinkarîxwaz; dij-dagîrgexwaz	ضداستعمارگرا؛ استعمارستیز
anti-discourse	دژەگوتار	dij-gutar; dij-dîskors	ضدگفتمان
anti-empiricist	دژئەزموونخواز	dij-ezmûnxwaz	ضدتجربه‌گرا
anti-epiphany	دژەدەرکەوت	dij-derkeft	ضدتجلی
anti-essentialist	دژەبنیات‌خواز	dij-binyatxwaz	ضدجوهرگرا

anti-establishment	دژەرێکخراوە؛ دژی دامەزراوە	dij-damezrawe; dijî rêkxirawe	ضدنهاد
anti-feminism	دژەمێیینەخوازی؛ دژەفێمینیزم	dij-mêyînexwazî; dij-femînîzm	زن‌برابرستیزی؛ ضدفمنیسم
anti-feminist	دژەمێیینەخواز؛ دژەفێمینیست	dij-mêyînexwaz; dij-femînîst	ضدفمنیست
anti-Hegelian insight	ڕوانینی دژەهێگێلی	riwanîna dij-Hegelî; nêrîna dij-Hegelî	نگرش ضدهگلی
anti-hero	دژەپاڵەوان	dij-palewan; dij-leheng	ضدقهرمان
anti-humanism	دژەمرۆڤ‌خوازی	dij-mirovxwazî	ضدانسانگرایی
anti-humanistic	دژەمرۆڤ‌خوازانە	dij-mirovxwazane	ضدانسانگرایانه
anti-idealism	دژەئارمانخوازی	dij-armanxwazî	ضدایدئالیسم؛ ضدآرمان‌گرایی
anti-imperialism	دژەئەمپریالیزم	dij-emperyalîzm	ضدامپریالیسم
anti-intellectual	دژەڕووناکبیر؛ دژەڕۆشنبیر	dij-îronakbîr	ضدروشنفکر
anti-intellectualism	دژەڕووناکبیری؛ دژەڕۆشنبیری‌خوازی	dij-ronakbîrî; dij-ronakbîrîxwazî	ضدروشنفکری؛ خردستیزی
anti-logocentric	دژەگوتەتەوەر	dij-gotetewer	ضدکلام‌محور؛ پادکلام‌محور
anti-masque	دژەدەمامک؛ دژەماسک (ژێربەشێکی شانۆیی)	dij-demamik; dij-mask (jêrbeşeke şanoyî)	ضد ماسک (زیرگونه‌ای نمایشی)
anti-memories	دژەبیرەوەری؛ دژەیاد	dij-bîrewerî; dij-yad	ضدخاطره
anti-novel	دژەڕۆمان	dij-roman	ضدرمان
anti-philosophy	دژەفەلسەفە	dij-felsefe	ضدفلسفه

anti-play	دژەشانۆنامە	dij-şanoname	ضدنمایشنامه
anti-positivist	دژەئەرێنی خواز؛ دژەپۆزێتیڤ خواز	dij-erênîxwaz; dij-pozetîvxwaz	ضداثباتی
anti-racism	دژەڕەگەزپەرستی	dij-regezperestî	ضدنژادپرستی
anti-rationalism	دژەعەقڵ خوازی؛ دژەئاوەزخوازی	dij-eqlxwazî; dij-awezxwazî	ضدعقلگرایی
anti-rationalist	دژەعەقڵخواز؛ دژەئاوەزخواز	dijeqlxwaz; dijawezxwaz	ضدعقلگرا؛ خردستیزگرا
anti-rationalistic	دژەعەقڵخوازانە؛ دژەئاوەزخوازانە	dij-eqlxwazane; dij-awezxwazane	ضدعقلگرایانه
anti-realist	دژەواقیعی خواز	dij-waqiîxwaz	ضدواقعی گرا
anti-Semitism	جوولەکەقڕان	dij-Cihûtî; Cûlekeqiran	یهودستیزی
anti-sign	دژەنیشانە	dij-nîşane	ضدنشانه
anti-slavery	دژەکۆیلەتی	dij-koletî; dij-xulamî	ضدبردگی؛ بردگی‌ستیزی
anti-social	دژەکۆمەڵایەتی	dij-civakî	ضداجتماعی
anti-subject	دژەسوژە	dij-sûje	ضدسوژه
anti-symmetrical	ناهاوجێ	hevnenêrî; nehevcih	نامتقارن
anti-system	دژەسیستەم	dij-pergal; dij-sîstem	ضدنظام
anti-teleological	دژەئاکامناسانە؛ دژەئەنجامناسانە	dij-akamnasane; dij-encamnasane	ضدفرجام-شناختی؛ غایت-ستیزانه
anti-thesis (1)	دژسانی؛ دژایەتیی هاوسانی	dijsanî; dijayetiya hevsanî	تقابل همسان

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
anti-thesis (2)	دژەتێز؛ ئەنتی‌تێز	dij-têz; antî-têz	ضدنهاد؛ برابرنهاد؛ پادگزاره
anti-utopia	دژەیۆتۆپیا؛ دژخەونەشار	dij-yûtopya; dij-xewnebajar	ضدآرمان‌شهر
anticipation	پێشبینی	berbînî; pêşbînî	پیشبینی
antilogism	دژەمەنتق‌خوازی	dij-mentiqxwazî	ضدمنطق‌گرایی
antilogy	دژەمەنتقی‌بوون	dij-îmentiqîbûn	غیرمنطقی‌بودن
antimetabole	دووپاتەی وشە (لە ڕستەی بەدوای‌یەکدا)	dûbarebûna peyv (di hevokên yekdûyek de)	تکرار کلمات (در جملات متوالی)
antinomy	تێبینیی جیاواز؛ دەربڕینی جیا	têbîniyên ciyawaz; derbirînên ciya	اظهارات مختلف
antiphony	سروودی سەندنەوە	bersivsitrîn; sirûdî sendinewe	مخالف‌خوانی
antiquarian	کۆنینەدۆز	kevnarî; konînedoz	باستانی‌گرا
antiquarianism	کۆنینەدۆزی	kevnarxwazitî; konînedozî	باستانی‌گرایی؛ باستانی‌گری
antiquity	سەردەمی کەونارا؛ بەرهەمی سەردەمی کەونارا	serdema kevnar; berhema serdema kevnar	عصر باستان؛ اثر باستانی
antistasis	ڕەگەزدۆزیی گشتی؛ هاوشێوەیی تەواو	regezdoziya giştî; hevşêweyiya temam	جناس تام
antistrophe	دوابێژ (لە قەسیدەی یۆنانی‌دا)	diwabêj (di qesîdeya Yewnanî de)	قلب مطلب
antitype	دژەچەشن	dij-çeşin	ضد گونه

antonomasia	جیابێژی	ciyabêjî; cudabêjî	دگرگویی
antonym	لێکدژ؛ دژواته	lêkdij; dijwate	ضد؛ متضاد
antonymy	لێکدژیی واتایی؛ دژواتەیی	lêkdijî; dijwateyî; lêkdijiya wateyî	تضاد؛ تضاد معنایی
anxiety	دڵەخورپێ؛ دڵەڕاوکێ	dilexurpê; dilerawke; dilgiranî	دلهره؛ اضطراب
anxiety of influence	دڵەخورپێی کاریگەری؛ دڵەڕاوکێی کارتێکراوی	dilexurpêyiya bandor; dilerawkeya kartêkirawî	اضطراب تأثیر
apartheid	هەڵاواردنی ڕەگەزی	hilawardina regezî	آپارتاید؛ تبعیض نژادی
aphasia	زمانپەرێشی؛ زمان-ئالۆزی؛ ئەفاژیا؛ سەرزمانگیران	zimanperêşî; zimanalozî; efajiya; serzimangîran	زبان‌پریشی؛ اختلال زبانی
aphorism	قسەی نەستەق؛ نەستەقبێژی	peyva nesteq; nesteqbêjî	پند؛ گزین‌گویه
Aphordite	خواژنی ئەوین و جوانی؛ ئافرۆدیت	xwedajina evîn û ciwaniyê; Aphordite; Afrodît	الهه‌ی عشق و زیبایی
apo koinou construction	پێکهاتەی هاوشێوە (گرێدانی دوو لاڕستە لە ڕێگەی وشەیەکەوە)	pêkhateya hevşêwe (girêdana du laristeyan bi riya peyvekî ve)	ساختار همسان (پیوست دو جمله موصولی با یک واژه)
apocalyptic	ئاپۆکالیپتیک؛ بەهەشتی	apokalîptîk; bihuştî	آخرالزّمانی

apocalyptic imagery	وێنەگەلی بەهەشتی؛ وێنەسازیی بەهەشتی	wênesaziya bihuştî, wêneyên bihuştî	تصویرسازی بهشتی؛ صور خیال آخرالزّمانی
apocalyptic literature	ئەدەبی بەهەشتی	wêjeya bihuştî	ادبیات آخرالزّمانی
apocope	سڕینەوەی دوا دەنگ؛ لابردنی دەنگ (لە کۆتایی وشەدا)	sirîneweya diwa deng; jêbirina deng (di dûmahîka peyvê de)	حذف پایانی
apocrypha	نامیلکەگەلی بێنووسەر؛ بەرهەمگەلی گوماناوی	namîlkeyên bênivîskar; berhmên gumanbar	آثار ناموثق؛ آثار بی‌نام و نشان
apocryphal	بێناونیشان؛ بڕواپێنەکراو؛ گوماناوی	bênavnîşan; nepêbawer; gumanbar	ناموثق؛ بی‌نام و نشان
apolarity	ناجەمسەریتی	nacemserêtî	غیرقطبیت
Apollo	ئاپۆلۆ؛ خوای خۆرەتاو، مووزیک، شیعر و پێشبینی (لە یۆنانی کەوناردا)	Apolo; xwedêyê xoretav, mûzîk, hilbest û pêşgotinê (di Yewnaniya kevnar de)	آپولو؛ رب‌النوع خورشید، موسیقی، شعر و پیشگویی
Apollonian-Dionysian	ئاپۆلۆیی-دایۆنسی	Apoloyî-Dayonîsî	آپولویی-دایونسی
Apollonian art	هونەری ئاپۆلۆیی	hunera Apoloyî	هنر آپولویی
Apollonian vision	ڕوانینی ئاپۆلۆیی	nêrîna Apoloyî; riwanîna Apoloyî	بینش آپولویی
apologue	چیرۆکی چشت	çîroka tişt	حکایت اشیا
apology	بەرگری؛ ڕوونکردنەوە	bergirî; ronkirin	دفاع؛ تبیین

apothegm	نەستەقبێژی	nesteqbêjî	سخن زیرکانه؛ نکته‌گویی
aporetic discourse	گوتەی ئاپۆریایی؛ گوتەی گومانسازکەر	gotina aporyayî; gotina gumançêker	کلام شک‌برانگیز (اصطلاح دریدا)
aporia	ئاپۆریا؛ دژایەتیی وشک (لە کەلامی سوقراتیدا)؛ دەربڕینی گومان	aporiya; dijîtiya wişk (di kelama Sukratî de); derbirîna gumanê	آپوریا؛ اظهار شک؛ معماسازی
aposiopesis	نیوەچڵبێژی	nivîşkanbêjî; nîweçillbêjî	ناتمام‌گویی
apostrophe	بانگ‌کردن	gazîkirin; dabir; bangkirin	منادا؛ خطاب؛ التفات
apparatus	دامودەزگا؛ دەزگا؛ ئامێر	damûdezgeh; amûr; alav	دستگاه؛ سازوبرگ
appearance	دەرکەوتە؛ ڕواڵەت؛ سیما	derkefte; riwalet; sîma	نمود؛ ظاهر؛ سیما
appendix	پاشکۆ	paşko	ضمیمه؛ پیوست
apperception	تێگەیین؛ هەستکردن	têgihîn; hestkirin	درک؛ احساس؛ شناخت
application	بەکارهێنان؛ کارپێکردن	bikaranîn; karpêkirin	کاربرد؛ کاربست
application form	خواستنامە؛ داخوازنامە؛ فۆرمی داخوازی	daxwazname; xwastname; forma daxwaziyê	فرم درخواست
applied art	هونەری کارپێکراو؛ هونەری بەکارهێنەرانە	hunera karpêkirawî; hunera bikranînî	هنر کاربردی

applied behavior analysis	شیکاریی بەکارهێنەرانەی هەڵسوکەوت	şîkariya bikranînî ya helsûkewt	تحلیل کاربردی رفتار
applied criticism	ڕەخنەی کارپێکراو؛ ڕەخنەی بەکارهێنەرانە	rexneya karpêkirî; rexneya bikaranînî	نقد کاربردی
applied linguistics	زماننناسیی کارپێکراو؛ زماننناسیی بەکارهێنەرانە	zimannasiya karpêkirî; zimannasiya bikaranînî	زبان‌شناسی کاربردی
applied literature	ئەدەبی کارپێکراو؛ ویژەی بەکارهێنەرانە	wêjeya bikaranînî; edeba karpêkirî	ادبیات کاربردی
applied paper	وتاری کارپێکراو؛ وتاری بەکارهێنەرانە	gotara bikaranînî; gotara karpêkirî	مقاله کاربردی
applied philosophy	فەلسەفەی کارپێکراو؛ فەلسەفەی بەکارهێنەرانە	felsefeya karpêkirî; felsefeya bikaranînî	فلسفەی کاربردی
applied psychology	دەروونناسیی کارپێکراو؛ دەروونناسیی بەکارهێنەرانە	derûnnasiya karpêkirî; derûnnasiya bikaranînî	روانشناسی کابردی
applied research	توێژینەوەی کارپێکراو؛ لێکۆڵینەوەی بەکارهێنەرانە	lêkolînên bikaranînî; tiwêjîneweyên karpêkirî	پژوهش کاربردی
applied science	زانستی کارپێکراو؛ زانستی بەکارهێنەرانە	zanista karpêkirî; zanista bikaranînî	علم کاربردی

applied semantics	ماناناسیی کارپێکراو؛ واتاناسیی بەکارهێنەرانە	watenasiya bikaranînî; manenasiya karpêkirî	معنی‌شناسی کاربردی
applied socialogy	کۆمەڵناسیی کارپێکراو؛ جڤاکناسیی بەکارهێنەرانە	komelnasiya karpêkirî; civaknasiya bikaranînî	جامعه‌شناسی کاربردی
applied statistics	سەرژمێریی بەکارهێنەرانە	hiljimarên bikaranînî; serjimêriya karpêkirî	آمار کاربردی
appositive	بری‌ناو؛ دەستەواژەی جێگرەوە	birînav; destepeyva cihgir	بدل؛ عطف بیان
appreciation	دەستخۆشی؛ پەسن؛ تاریفدانەوە	destxweşî; pesin	قدردانی؛ تحسین
apprehension	تێگەیین؛ فامکردن	têgihîn; famkirin	درک؛ فهم
appernticeship	فێرخوازی؛ شاگردی	fêrxwazî; şagirdî	کارآموزی؛ شاگردی
apprenticeship novel	ڕۆمانی پەروەردەیی؛ ڕۆمانی پەروەرشتی	romana perwerdehiyê; romanî perwerîştî	رمان پرورشی
approach	بۆچوون	boçûn	رویکرد؛ رهیافت
approximate rhyrme	سەروای ناتەواو	serwàya netemam	قافیه‌ی ناتمام
aquisition	وەرگرتن؛ بەدەستهێنان	wergirtin; bidestanîn	اکتساب
Arabesque (1)	کاشیکاریی شێوازی ئیسلامی	kaşîkariya şêwaza îslamî	کاشی‌کاری سبک اسلامی
Arabesque (2)	چیرۆکی سەیروسەمەرە	çîrokên seyrûsemere	داستان‌های عجیب و غریب

Arabesque (3)	مووزیکی ئەرەبێسک	mûzîka Arabeskê	موسیقی عربسک
arbiterariness	دانراوەیەتی؛ دانراویتی	danraweyitî; danrawitî	قراردادی بودن؛ اختیاری بودن
arbitrary	دانراوەیی؛ بڕیاری؛ ڕێککەوتنی	danraweyî; biryarî	قراردادی؛ اختیاری
arbitrary symbol	هێمای دانراوەیی	hêmaya danraweyî; hêmaya keyfî	نماد قراردادی
arbitrary system	سیستەمی دانراوەیی	pergala danraweyî	نظام قراردادی
arbitrator	هەڵسەنگێنەر؛ داوەر	nirxêner; dawer	داور؛ حکم
Arcadia (1)	ئارکادیا (لە ئوستوورەکانی یونانی کۆندا)	Arcadia; Arkadiya (di ustureyên Yewnana kevnar de)	آرکادیا (در اساطیر یونان باستان)
arcadia (2)	بەهەشتی سەرزەوی	bihuşta serzewî; bihuşta sererdê	بهشت زمینی
arcadian	بەهەشتی؛ خۆش؛ خۆش ئاو و هەوا	bihuştî; xweş; xweş avûhewa	بهشتی؛ خوش آب و هوا
archaeological	دێرینەناسانە؛ کۆنینەناسانە؛ شوێنەوارناسەکی	dêrînenasane; kevnarînasane; şûnwarnasekî	دیرینه‌شناختی؛ باستان‌شناسانه
archaeology	دێرینەناسی؛ کۆنینەناسی؛ شوێنەوارناسی	dêrînenasî; kevnarînasî; şûnwarînasî	دیرینه‌شناسی؛ باستان‌شناسی
archaeology of knowledge	دێرینەناسیی زانیاری؛ کۆنینەناسیی مەعریفە	dêrînenasî zanyarî; konînenasî me`rife	دیرینه‌شناسی دانش؛ باستان‌شناسی دانش
archaeology of silence	دێرینەناسیی بێدەنگی	dêrînenasiya bêdengî	باستان‌شناسی سکوت

archaeo-Marxist	کۆنەمارکسیست	konemarksîst; kevinmarksîst	کهنه-مارکسیست
archaic	دێرین؛ کۆن؛ کۆنینە	dêrîn; kevin; kon; konîne; mêjîn	منسوخ و قدیمی؛ دیرین
archaism	کۆنینەخوازی	konînexwazî; mêjînxwazî; kevinxwazî	کهنه‌گرایی؛ کلمه‌ی مهجور
archaist	کۆنینەخواز	konînexwaz; mêjînxwaz; kevinxwaz	کهنه‌گرا؛ کهن-شیوه
archbishop	قەشەی مەزن؛ گەورەقەشە؛ سەرقەشە	serpîskopos; qeşeyê mezin; serqeşe	سراسقف
arche	سەر؛ سەرەتا	ser; sereta	سر؛ سرآغاز؛ اصل
archetypal approach	بۆچوونی سەرچەشنانە	boçûna serçeşnane	رویکرد کهن-الگویی؛ رهیافت سرنمونی
archetypal criticism	رەخنەی سەرچەشنانە	rexneya serçeşnane	نقد کهن‌الگویی؛ نقد سرنمونی
archetypal intellect	ئاوەزی سەرچەشنانە؛ ئاوەزی بەرایی	aweza serçeşnane; aweza berayiyê	خرد کهن-الگویی؛ خرد بدوی
archetypal myth	ئوستوورەی سەرچەشنانە؛ ئوستوورەی بەرایی	ustûreya serçeşinane; ustûreya berayî	اسطوره‌ی کهن-الگویی؛ اسطوره‌ی بدوی
archetypal pattern	نموونەی سەرچەشنانە؛ نموونەی بەرایی	mînaka serçeşinane; nimûneya serçeşinane; nimûneya berayî	الگوی بدوی؛ الگوی اولیه
archetypal view of literature	روانگەی سەرچەشنانە بۆ ئەدەب	riwangeha serçeşinane ji bo wêjeyê	دیدگاه کهن-الگویی ادبیات

archetype (1)	سەرچەشن؛ دێرین-نموونە؛ کۆنمیناک	serçeşin; kevinmînak; mêjînmînak	کهن‌الگو؛ سرنمون
archetype (2)	وێنەی دووپاتە	wêneya dupate	تصویر مکرر؛ بن‌مایەی مکرر
arche-writing	دێرین‌نڤیسار؛ سەرنڤیسار	sernivîsar; dêrînnivîsar	سرنوشتار
architect	بیناساز؛ تەلارساز؛ نژیاروان	bînasaz; telarsaz; nijyarvan	معمار
architecture	بیناسازی؛ تەلارسازی	bînasazî; telarsazî; nijyarvanî	معماری
architexte	سەردەق؛ دێرین‌دەق	serdeq; dêrîndeq	دیرینه‌متن
archive	ئەرشیڤ	arşîv	آرشیو
arch-trace	سەرزناک	serzinak	نشان دیرینه
area studies	لێکۆڵینەوەی ناوچەیی؛ توێژینەوەی هەرێمی	lêkolînên navçeyî; tiwêjîneweyên herêmî	مطالعات منطقه‌ای؛ پژوهش‌های اقلیمی
argument (1)	مشتومڕ؛ قسەوباس	miştûmir; nîqaş	مشاجره؛ جدل
argument (2)	ئارگیومێنت؛ ئانگاشت	angaşt	بحث؛ استدلال
argumentation	بەڵگەهێنانەوە؛ هۆهێنانەوە؛ بەڵگاندن	belgehinan; hoanîn belgandin	استدلال
argumentative	بەڵگاندنی؛ مشتومڕهەڵگر	belgandinî; miştûmirhilgir; miştûmirokî	استدلالی؛ مشاجره‌ای
aristocracy	ئاغەواتی؛ دەرەبەگ‌سالاری؛ دەرەبەگایەتی	derebegsalarî; axewatî; malmezinî	اریستوکراسی؛ اشرافیت

aristocratic	ئاغەوات؛ ئاغەواتیانە؛ دەرەبەگی	axewatiyane; axewat; malmezin	اریستوکرات؛ اشرافی
aristocratic romance	ڕۆمانسی ئاغەواتیانە؛ ڕۆمانسی دەرەبەگی	romansa axewatiyane; romansa malmezintiyê	رمانس اریستوکرات؛ رمانس اشرافی
aristocratic society	کۆمەڵگای ئاغەواتیانە؛ جڤاکی دەرەبەگی	civaka axewatiyane; komelgeha malmezintiyê	جامعەی اشرافی
Aristophanic	کێشی ئەریستۆ فانی (وەرگیراو لە ئەریستۆ فانیس کۆمێدی‌نووسی یۆنانی کەونارا)	kêşa Arîstofanî (ji Aristophanes komedînivîsê Yewnana kevnar)	بحر آریستوفانی (برگرفته از آثار آریستوفان کمدی نویس یونان)
Aristotelian criticism	ڕەخنەی ئەرەستوویی	rexneya Erestûyî	نقد ارسطویی
Aristotelian logic	لۆژیکی ئەرەستوویی؛ مەنتقی ئەرەستوویی؛ بیرسای ئەرەستوویی	locîka Erestûyî; mantiqa Erestûyî; bîrsaya Erestûyî	منطق ارسطویی
arithmetic	ژمێرە؛ زانستی ژمێرە؛ ژمێرەناسی	jimêre; zanista jimêreyê; jimartinnasî	حساب؛ علم حساب
arithmetic unit	یەکەی ژمێرەیی	yekeya jimêreyî	واحد حسابی؛ واحد در حساب
arrangement	ڕێکوپێک کردنی گوتە؛ ڕازاندنەوەی گوتە؛ جێبەجێ کردن	rêkopêkkirina gotinê; xemilandina gotinê; cihbicih kirin	آرایش سخن؛ بەکارگیری آرایە
arrhythmic	بێ کێش	bêkêş	بی‌وزن
art (1)	هونەر	huner	هنر
art (2)	هونەر(ی جوانکاری)؛ تەکنیک	huner (a bedewkariyê; teknîk	شگرد

art ballad	باڵەدی هونەری	baleda hunerî	بالد هنری؛ چکامەی هنری
art economic cycle	بازنەی ئابووریی هونەر	bazneya aborî ya hunerê	چرخه اقتصاد هنر
art epic → **secondry epic**			
art for art's sake	هونەر بۆ هەنەر	huner ji bo hunerê	هنر برای هنر
art form	فۆرمی هونەری؛ شێوەی هونەری	şêweya hunerî; forma hunerî	شکلِ هنری؛ فرم هنری
art of implicit metaphor	هونەری خواستنی شاراوە	hunera xwastin a veşartî	هنر استعارەی تلویحی
art of implicit simile	هونەری لێکچوونی شاراوە	hunera lêkçûnê ya veşartî	هنر تشبیه تلویحی
art of versimilitude	هونەری واقیعنوێنی	hunera waqiniwêniyê	هنر واقعنمایی
Arthurian legend	ئەفسانەی ئارتووری	efsaneya Arthurî; efsaneya Artûrî	افسانەی آرتوری
artifact	بەرهەمی دەستکرد؛ بەرهەمی هونەری	berhema destkirî; berhema hunerî	اثر هنری؛ اثر مصنع
artifice	چشتی دەستکرد	tiştê destkirî	شی مصنع
artificial comedy	کۆمێدیی دەستکرد	komediya destkirî	کمدی مصنوعی
artificial epic	حەماسەی دەستکرد	hemaseya destkirî	حماسەی مصنوعی
artificial intelligence	هۆشی دەستکرد؛ زیرەکیی دەستکرد	hişê destkirî; zîrekiya destkirî	هوش مصنوعی
artificialism	دەستکردخوازی	destkirîxwazî	مصنوعیگرایی
artificiality	دەستکردێتی	destkirditî; çêkirîtî	تصنعیبودن

artisan	پیشەوەر؛ هونەرمەند	pîşewer; hunermend	صنعتگر
artist	هونەرمەند	hunermend	هنرمند
artistic	هونەرمەندانە؛ هونەریانە	hunermendane	هنری؛ هنرمندانه
artistic cognition	ناسینی هونەرمەندانە؛ ناسینی هونەری	nasîna hunermendane; nasîna hunerî	شناخت هنری
artistic effect	کارتێکەریی هونەرمەندانە؛ کارتێکەریی هونەری	kartêkeriya hunermendane; bibandoriya hunerî	تاثیر هنری
artistic image	وێنەی هونەری؛ وێنەی هونەرمەندانە	wêneya hunerî; wêneya hunermendane	تصویر هنری؛ تصویر هنرمندانه
artistic insight	ڕوانینی هونەرمەندانە	riwanîna hunermendane	بصیرت هنرمندانه
artistic statement	دەربڕینی هونەرمەندانە	derbirîna hunermendane; vegotina hunerî	بیان هنری
artistic truth	ڕاستیی هونەری؛ حەقیقەتی هونەری	rastiya hunerî; heqîqeta hunerî	صدق هنری
artistic unity	یەکێتیی هونەری؛ یەکێتیی هونەرمەندانە	yekitiya hunerî; yekitiya hunermendane	وحدت هنرمندانه
artistry	هونەرمەندی؛ دەستڕەنگینی	hunermendî; destrengînî	هنرمندی
artistic knowledge	زانیاریی هونەرمەندانە؛ مەعریفەی هونەری	zanyariya hunermendane; me`rîfeya hunerî	معرفت هنری
ascending class	چینی ڕوولەگەشە؛ چینی پەرەئەستێن	çîna berbijoriyê; çîna pereestên	طبقەی بالارونده؛ طبقەی روبەرشد

ascending rhythm	کێشی پەرەئەستێن	kêşa pereestên	وزن کشیده
ascribed role	دەوری ڕاسپێردراو؛ ئەرکی سپێردراو	dewra rasipêrdiraw; erka rasipartî	نقش انتسابی؛ وظیفه محوله
Asiatic mode of production	شێوەی بەرهەمهێنانی ئاسیایی	şêweya berhemhinana Asyayî	شیوەی تولید آسیایی
aside	تەنیشتبێژی (ی کەسێتی لە شانۆدا)	rexbêjî; tenîştbêjî (ya kesayetiyê di şanoyê de)	کنارگویی (شخصیت در نمایش)
assemblage	گردبوونەوە؛ کۆڕ	civîn; kombûn; girdbûnewe; kor	انجمن؛ گردهمایی
assertive writing	نووسراوەی ئیجابی؛ نووسینی ئەرێیانە	nivîsara îcabî; nivîsa erênî	نوشتەی ایجابی
assessment	نرخاندن؛ هەڵسەنگاندن	nirxandin; hilsengandin	ارزش‌گذاری؛ ارزیابی
assigned social role	دەوری کۆمەڵایەتیی ڕاسپێردراو	dewra civakî ya rasipartî	نقش اجتماعی محول
assignment analysis	شیکاریی ئەرکەکان	şîkariya erkan	تحلیل وظایف
assimilation	هاوسانسازی؛ هاوچەشنسازی	hevsansazî; hevçeşinsazî	همگون‌سازی؛ ادغام و ترکیب
assimilation of immigrant groups	هاوسانسازی کۆمە کۆچەرەکان	hevsansazî komên koçer	ادغام گروەهای مهاجر
assimilation of meaning	ناوەکی کردنەوەی واتا	navekîkirina wateyê	درونی‌سازی معنا
association (1)	بیرهێنانەوە؛ بیرکێشان؛ هاوپێوەندی؛ هەڤبەندی	bîranîn; bîrkêşan; hevpeywendî; hevbendî	تداعی؛ ارتباط چندسویه
association (2)	کۆمەڵە؛ کۆڕ؛ کۆبوونەوە	komele; kor; kombûn	انجمن؛ اتحادیه؛ مجمع؛ جمع

association learning	فێربوونی وەبیرهێنانەوە	fêrbûna webîranîn; hînbûna webîrhinan	یادگیری تداعی
association of ideas	بیرهێنانەوەی واتاکان؛ واتاکێشەکی	bîrhinana wateyan; watekêşekî	تداعی معانی
association school	قوتابخانەی واتاکێشەکی	qutabxaneye watekêşekî	مکتب تداعی
association theory	تیۆریی واتاکێشەکی	teoriya watekêşekî	نظریەی تداعی
associationalism	واتاکێشەکی خوازی؛ بیرهێنانەوەخوازی	watekêşekîxwazî; bîranînxwazî	تداعی گرایی
associationism	قوتابخانەی بیرهێنانەوەخوازی؛ رێبازی بیرکێشخوازی	qutabxaneya bîranînxwaziyê	مکتب تداعی-گری
associative imagination	خەیاڵی بیرهێنەر؛ خەیاڵی بیرکێش	xeyala bîrhêner; xeyala bîrkêş	تخیل متداعی
associative language	زمانی بیرهێنەر؛ خەیاڵی بیرکێش	zimanê bîrhêner; xeyala bîrkêş	زبان متداعی
associative meaning	واتای بیرهێنەر؛ واتای بیرکێش	wateya bîrhêner; wateya bîrkêş	معنای متداعی
associative network	تۆڕی بیرهێنەر؛ تۆڕی بیرکێش	tora bîrhêner; tora bîrkêş	شبکەی ارتباطی
assonance	هاونشینیی بزوێن	lihevrûniştina bizwên; hawnişîniya bizwên	واجآرایی (حروف مصوت)

assumption	گریمانە؛ تێگەیینی یەکەم	girîmane; têgihîna yekem	انگاشت؛ فرض نخست
astrophe → alloestrophe			
asylum	پەنابەری	penaberî	پناهندگی
asyndeton	جیاکاری	cudakarî; jêveqetandin	جداسازی
asyntactic	نارستەسازانە	neristesazane; nehevoksazane	غیرنحوی
Athena	خواژنی ئاوەز؛ ئاتێنا	xudajina awezê; Atêna	الهەی خرد؛ آتنا
atheism	خواناباوەڕی	xudanebawerî	خداناباوری؛ شرک‌گرایی
atheoretical	ناتیۆریک	neteorîk	غیرنظری
atmosphere	کەشوهەوا؛ کەش؛ کژ	keşûhewa; keş; kij	آب و هوا؛ جو؛ فضا
atomic	ناوکی	navikî; atomî	اتمی؛ ذرای؛ ناچیز
atomistic	ناوکخوازانە	navikxwazane	ذرەنگرانە؛ اتم-گرایانە
atonic	بەشی بێ گوشاری وشە	beşa bêguşara peyvê	بخش بدون استرس کلمە
attic	شێوازی سادە و ناسک	şêwaza xwerû û narîn	سبک سادە؛ واصح و ظریف در نگارش
Attic prose	پەخشانی ئاتینی	pexşana Atenî	نثر آتنی
atticism	ناسکنووسی	nasiknivîsî	ظریف‌نگاری؛ سادەنویسی

attitude	بیروڕا، شێوەڕوانین، ڕوانگە	bîrûra; nêrîn; riwangeh	وجهه نظر؛ نقطهنظر؛ دیدگاه
attitude change	گۆڕانی ڕوانگە، گۆڕانکاریی بیروڕا	riwangeh guherîn; guherînkariya bîrûrayê	تغییر نگرش
attitude formation	بیچمگیریی ڕوانگە	teşebendiya riwangehê	شکلگیری نگرش
audience analysis	شیکاریی بەردەنگ	şîkariya berdeng	تحلیل مخاطب
Augustan age	سەردەمی ئاگوستین (نیوەی یەکەمی سەدەی هەژدەهەم)	serdema Agustine (nîveka yekem a sedsala hejdehem)	عصر آگوستین (نیمه نخست سده هجدهم)
aura	خەرمانە، خەرمانەی پیرۆز	xermane; xermaneya pîroz	هاله؛ تشعشع نورانی
aural (1)	بیستەنی، ژنەفتەنی	Bihîstinî; jineftinî	سمعی
aural (2)	خەرمانەیی	xermaneyî	هالهای
aural imagery (1)	وێنە بیستەنییەکان، وێنەگەلی ژنەفتەنی	wêneyên bihîstinî; wêneyên jineftinî	صور خیال سمعی
aural imagery (2)	وێنەگەلی خەرمانەیی	wêneyên xermaneyî	صور هالهای
auratic	خەرمانەیی، خەرمانەدار	xermaneyî; xermanedar	هالهای؛ هالهدار
autarchy	سیستەمی تاکدەسەڵاتی، تاک-حوکمی	pergala takdesthilatî; takhukimî	نظام خودکامه؛ خودکامگی
authentic	بڕواپێکراو، ڕەسەن، بەڵگەمەند	pêbawer; resen; belgemend	موثق؛ اصیل

authenticity	بڕواپێکراوێتی؛ ڕەسەنایەتی؛ بەڵگەمەندێتی	pêbaweritî; resenitî; belgemenditî	وثوق؛ اصالت؛ سندیت
author	دانەر؛ نووسەر	daner; nivîskar	مؤلف؛ نویسنده
author's intention	مەبەستی دانەر؛ قەستی دانەر	mebesta daner; armanca daner	قصد مولف؛ نیت مولف
author of the world	جیهانئافرێن؛ دانەری دونیا	cîhanefrên; danerê dinê	جهان‌کردگار؛ جهان‌آفرین
author-centered	دانەرتەوەر؛ دانەرمەڵبەند	danertewer	مؤلف‌محور
author-observer	دانەر لە پێگەی بینەردا؛ دانەر-چاودێر	daner di pêgeha bînerê de; daner-çavdêr	مولف در مقام ناظر؛ مولف-ناظر
author-oriented	دانەرتەوەر؛ ڕووەودانەر	danertewer	مؤلف‌مدار
authorial context	بەستێنی دانەرانە؛ بەستێنی ئافرێنەرانە	bestêna danerane; bestêna efrênerane	زمینه‌ی مولفانه
authoritarian	دەسەڵاتخواز	deshilatxwaz	اقتدارطلب؛ اقتدارطلبانه
authoritarian character	تایبەتمەندیی دەسەڵاتخوازانە	taybetmendiya deshilatxwazane	منش اقتدارطلبانه
authoritarian goverment	حکومەتی دەسەڵاتخوازانە	hikûmeta deshilatxwazane	دولت اقتدارطلب
authoritarian paternalism	باوکخوازیی دەسەڵاتخوازانە	bavxwaziya deshilatxwazane	پدرگرایی اقتدارطلبانه
authoritarian society	کۆمەڵگای دەسەڵاتخواز؛ جڤاکی دەسەڵاتخوازانە	civaka deshilatxwaz; komelgeha deshilatxwazane	جامعه‌ی اقتدارگرا

authoritarian system	سیستەمی دەسەڵاتخواز	pergala deshilatxwaz; sîstema deshilatxwaz	نظام اقتدارطلب
authoritarian theory	تیۆریی دەسەڵاتخوازانە	teoriya deshilatxwazane	نظریه‌ی اقتدارگرایانه
authoritarianism	دەسەڵاتخوازی؛ دەسەڵاتی ملهوڕانە	deshilatxwazî; deshilata milhurane	اقتدارگرایی
authoritarianist	دەسەڵاتخواز	deshilatxwaz	اقتدارگرا
authoritarianistic	دەسەڵاتخوازانە	deshilatxwazane	اقتدارگرایانه
authoritative criticism	ڕەخنەی دەسەڵاتخوازانە	rexneya deshilatxwazane	نقد مقتدرانه؛ نقد اقتدارگرایانه
authorities	دەسەڵاتداران؛ بەرپرسان	deshilatdar; rayedar; berpirs	اصحاب قدرت؛ مسئولین
authority (1)	دەسەڵات	desthilat	اقتدار
authority (2)	دەسەڵاتدار؛ بەرپرس	desthilatdar; rayedar; berpirs	صاحب قدرت؛ مسئول
authority figure	کەسی یەکەمی دەسەڵات؛ نیشانەی دەسەڵات	kesê/a yekem a deshilatê; nîşaneya deshilatê	مظهر اقتدار
authority symbol	هێمای دەسەڵات	hêmaya desthilatê	نماد اقتدار؛ نماد قدرت
authorized version	نوسخەی بڕواپێکراو	nusxeya pêbawer; nusxeya bawerpêkirî	نسخه موثق
auto	شانۆنامەی ئایینی؛ ئوتۆ	şanonameya olî; auto	نمایشنامه‌ی آیینی
auto-sacramental	شانۆنامە ئایینییەکانی سپانیا	şanonameyên olî yên Îspanyayê	نمایشنامه‌های آیینی اسپانیا

autobiography	خۆژیاننامە	xwejiyanname	خودزندگی‌نامه
autocentric	خۆتەوەر؛ خۆناوەندخواز	xwetewer; xwenavendxwaz	خودمحور؛ خودمدار
autocentrism	خۆتەوەری؛ خۆناوەندخوازی	xweteweri; xwenavendxwazî	خودمحوری؛ خودمداری
autoclesis	بەکارهێنانی وشەی نەشیاو (بۆ ڕاکێشانی سەرنج)	bikarhinana peyvên beredayî (ji bo balkêşiyê)	کاربرد واژه‌های نامناسب (برای جلب توجه)
autocratic	دەوڵەتی ئایینی؛ سەرەڕۆ؛ لاسار	dewleta olî; serero; lasar	حکومت دینی؛ یکه‌سالار؛ خودکامه
autocratic monarchy	پاشایەتی سەرەڕۆ	paşayetiya serero	سلطنت خودکامه؛ سلطنت استبدادی
autocriticism	خۆڕەخنەگری؛ خودڕەخنەکاری	xwerexnekarî; xwerexnegirî	خودسنجی؛ انتقاد از خود
autodiegesis	خۆبێژی	xwebêjî	خودگویی
autodiegetic narrator	وەگێڕی خۆبێژ	vegêrê/a xwebêj	راوی خودگوی
autography	دەستنووسی دانەر	destnivîsa daner	دست‌خط مؤلف
automatic writing	نووسراوەی خۆمەش؛ نووسینی خۆکار	nivîsa xweger; nivîsa xwemeş	نوشته‌ی خودکار
automaticity	خۆمەشی؛ خۆکارێتی	xwegerî; xwemeşî	خودکاری
automatization	ڕەوتی خۆکاری	pêvajoya xwegeriyê	روند خودکاری؛ فرایند خودکاری
automatized irony	تەوسی خۆمەش‌کراو	tewsa xwemeşkirî	کنایه‌ی خودکارشده

automatized metaphor	خواستنی خۆمەش-کراو؛ خواستنی خۆکارکراو	xwastina xwemeşkirî	استعارەی خودکارشده
automatized metonymy	خوازەی خۆمەش‌کراو؛ خوازەی خۆکارکراو	mecaza xwemeşkirî; xwazeya xwegerîkirî	مجاز خودکارشده
autonomy	خۆسەری؛ خودموختاری	xweserî, xwemuxtarî	خودگردانی؛ خودمختاری
autonomous	خۆسەر؛ خودموختار	xweser; xwemuxtar	خودگردان؛ خودمختار
autonomous criticism	ڕەخنەی خۆسەر؛ ڕەخنەی خودمختار	rexneya xweser; rexneya xwemuxtar	نقد خودآیین؛ نقد خودگردان
autonomous institution	دامەزراوە خۆسەرەکان	saziyên xweser	نهادهای خودمختار
autonomous state	دەوڵەتی خۆسەر	devleta xweser	دولت خودمختار
autonym	ناوی ڕاستەقینە	navê rasteqîne	نام واقعی
autotelic	خۆدابینکەر، خودبێژ؛ خۆمەبەست	xwedabînker; xwebêj; xwemebest	خودغایت‌انگار؛ خودگو؛ خودمنظور
auxesis	گەشە؛ هەڵدان (هونەری ئەدەبی)	geşe; hildan (hunera wêjeyî)	رشد؛ افزایش (شگرد ادبی)
avant-garde	پێشڕەو؛ پێشەنگ	pêşeng; pêşrew	پیشرو؛ پیش-قراول
average	تێکڕا، کۆنمرە	komîneknumre; konumre	معدل؛ میانگین
avoidance	بەرگری؛ پارێز؛ مۆڵەتنەدان	bergirî; parêz; moletnedan	دفاع؛ اجتناب

awareness	هۆشیاری؛ ئاگامەندی	hişyarî; haydarî; agehmendî	هشیاری؛ آگاهی
axial part	پاژی تەوەری	paja tewerî; pişka tewerî	جز محوری
axiom (1)	قسەی نەستەق	gotina nesteq; aksiyom	پند؛ گفتەی اخلاقی
axiom (2)	بنەمای تێگەیین؛ بابەتی بنگەهی (لە مەنتقدا)	binemaya têgihînê; babeta bingehî (di mentiqê de)	پنداشت؛ اصل موضوع (در منطق)
axis of simultaneous events	تەوەرەی ڕووداوە هاوکاتەکان	tewera bûyerên hevdem; tewera rûdawên hevkat	محور رخداد-های همزمان

B

English	کوردی	Kurdî	فارسی
babble	وتەی بێ‌مانا؛ گرۆگاڵ (جێگەی سەرنجی ژوولیا کریستەڤا)	gotina bêwate; bilebil; girogal (cêgeha serinca Julia Kristeva)	سخن ناشمرده (مورد توجه ژولیا کریستوا)
back-to-the-basics	گەڕانەوە بۆ وانە بنەڕەتییەکان (لە پلانی خوێندندا)	zivirîn bi waneyên bingehîn; vegerîn bi waneyên binerretî (di plana xwendinê de)	بازگشت به دروس بنیادی (در برنامه درسی)
background	پێشینە؛ پاشخان؛ پێش‌زەمینە	pêşîne; paşxan; pêşzemîne	پیشینه؛ پیش‌زمینه
back slang	زمانی ڕەمەکیانەی بەراوەژوو؛ زمانی پێچەوانەی ڕەمەکیانە	zimanê remekiyane yê berewajî; zimanê pêçewane yê remekiyane	زبان زرگری؛ زبان محاوره‌ای معکوس
bad faith	مەبەستی خراپ؛ بڕوای خراپ	mebesta xirab; birwaya xirab	نیت بد؛ سوء نیت
bad quartos	شانۆنامەگەلی هەڵەچنەکراوی شێکسپیەر)	şanonameyên serastnekirî	نمایش‌نامه‌های ویرایش‌نشده (شکسپیر)

balance	هاوڕێکی؛ هاوسانی؛ هاوسەنگی	hevrêkî; hevsanî; hevsengî	توازن؛ تعادل؛ همسنگی
balance of personality	هاوسەنگیی کەسایەتی	hevsengiya kesayetî	توازن شخصیت
balance of power	هاوسەنگیی هێز	hevsengiysa hêzê	موازنەی قدرت؛ توازن قدرت
balance of social stratification	هاوسەنگیی توێژبەندیی کۆمەڵایەتی	hevsengiya çînbendiya civakî	توازن قشربندی اجتماعی
balance theory	تیۆریی هاوسەنگی	teoriya hevsengiyê	نظریەی تعادل
ballad	بالەد؛ جۆری هەڵبەست یان گۆرانی (زۆرتر فۆلکلۆریک)	baled; curek hilbest an stran (zêdetir folkolorîk)	بالاد؛ نوعی ترانه (بیشتر فولکلوریک)
ballad opera	ئۆپەرای فرەگۆرانی؛ ئۆپەرای پرستران	operaya firegoraniyê; operaya pirstranê	اپرای پرترانه
ballad stanza	پارچەهەڵبەستی گۆرانی یان هۆنراوە(لە بالەد)	parçehilbesta stran an hilbestê (ya baledê)	بند ترانه
barbarianism	وەحشی گەری	wehşîgerî; hovgerî	بربریت؛ وحشیگری؛ توحش
barbaralexis → **barbarianism**			
barbarism → **barbarianism**			
barbarismus → **barbarianism**			
bard	شاعیری گەڕیدە؛ گۆرانیبێژی ڕەبەن؛ هۆزانڤانی ئاوارە	hilbestvanê gerrêde; stranbêjê reben; hozanvanê belengaz	شاعر بیخانمان؛ ترانەخوان آواره

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
baring the device	ئاشکراکردنی تەکنیک؛ دەرخستنی تەکنیک	aşkerakirina teknîkê; xuyakirina teknîkê	آشکارسازی فن
Baroque	بارۆک؛ شێوازی بارۆک	Barok; şêwaza Barokê	باروک؛ سبک باروک
barred Other	ئەویدیی خەتلێدراو؛ ئەویتری هەڵپێکراو	dina/ê xêzlêketî; ewîdiya/ê xetlêdiraw; ewîtira/ê helpêkirî	دیگری خطخورده
base	بن؛ بنج؛ بناوان؛ بنچینە؛ بنەما	bin; binc;binavan; binçîne; binema; bingeh	پایه؛ اساس؛ زیربنا
base-structure conception	تێگەیینی ژێرخان	têgihîna jêrxan	انگارەی زیرساخت؛ درک زیرساخت
basic needs	پێداویستییە بنچینەییەکان	pêdiviyên binemayî	نیازهای اساسی
basic research	توێژینەوەی بنەڕەتی؛ لێکۆڵینەوەی بنەمایی	lêkolîna bingehî	پژوهش پایەای
batch	پارچە هەڵبەست؛ بەندی گۆرانی	parçehilbest; parçeya stranê	بند (در شعر و ترانه)
bathos	نزمبوونەوە؛ دابەزین (لە گرنگەوە بۆ بێ-بایەخ)	nizimbûn; dabeznî (ji giring ve bo nizim)	سقوط از مطالب عالی به پیش پاافتاده

battel of ancients and moderns	شەڕی بەرەی پێشوو و نوێ	şerê nifşa berê û nû	نزاع میان قدما و امروزی-ها
beast epic	حەماسەی ئاژەڵان	hemaseya ajelan	حماسه-ی حیوانات
beast fable	چیرۆکی ئاژەڵان	çîroka ajelan	داستان حیوانات
Beat Generation	بەرەی بیت؛ نەوەی بیت	nifşa Beatê; bereya Beatê	نسل بیت
beauty of exordium	جوانیی دەستپێک	bedewiya destpêkê	حسن مطلع
beautiful semblance	ڕواڵەتی جوان؛ دەرکەوتەی جوان	riwaleta bedew; derkewteya ciwan	نُمودِ زیبا
beautiful wording	وشەکاریی جوان؛ وشەبژێریی جوان	peyvbijêriya bedew; wişekariya ciwan	واژه-گزینی زیبا
becoming	بوون بە؛ گۆڕین بۆ	bûn bi; guherîn bi	شدن؛ شوند؛ صیرورت
begging the question	دیاری کردنی بەپەلەی ئەنجام؛ دیاری کردنی ئاکام بەپێی دڵخواز	diyarkirina bilez a akam; diyarkirina dilxwaz a encamê	مصادره به مطلوب؛ پنداشت پرسش
beginning	دەستپێک؛ سەرەتا	destpêk; sereta	آغاز؛ سرآغاز؛ شروع
beginning rhyme	سەروای دەستپێک	serwaya destpêkê	قافیه‌ی آغازین

English	Sorani	Kurmanji	Persian
behavior analysis	شیکاریی هەڵسوکەوت	şîkariya hilsûkewtê	تحلیل رفتار
behavior determinant	دیاریکەری هەڵسوکەوت	diyarîkirê/a hilsûkewtê	متعین رفتار
behavior sociology	کۆمەڵناسیی هەڵسوکەوت	komelnasiya hilsûkewtê; civaknasiya akarê	جامعەشناسی رفتار
behavioral objective	مەبەستی ئاکاری	mebesta akariyê	هدف رفتاری
behavioristic	هەڵسوکەوتخوازانە؛ ئاکارباوەڕانە	hilsûkewtxwazane; akarbawerane	رفتارگرایانە؛ رفتارباورانە
behaviorism	هەڵسوکەوتخوازی؛ ئاکارباوەڕی	hilsûkewtxwazî; akarbawerî	رفتارگرایی؛ رفتارباوری
behaviorist	هەڵسوکەوتخواز؛ ئاکارباوەڕ	hilsûkewtxwaz; akarbawer	رفتارگرا
behavioristic approach	بۆچوونی هەڵسوکەوتخوازانە	boçûna hilsûkewtxwazane	رویکرد رفتارگرایی
being	بوون؛ هەبوون؛ بوونەوەر	bûn; hebûn; bûnewer	بودن؛ موجود؛ هستی
being-in-the-world	بوون-لە-جیهان-دا	bûn-di-cîhanê-de	بودن-در-جهان
being-with	بوون-لەگەڵ	bûn-ligel	بودن-با
being for itself (fursichsein)	بوون-بۆ-خۆی	bûn-jibo-xwe	بودن-برای-خویش
belief through the absurd	باوەڕ لە ڕێگەی بابەتی پووچەوە	bawer bi riya babeta pûç ve	ایمان از راه امر پوچ
belles lettres	ئەدەب؛ وێژە	edeb; wêje	ادبیات
beneficiary	سوودبەخشی؛ سوودمەندی	sûdbexşî; sûdmendî; kelkdarî	بهرەوری

best seller	پڕ فرۆش؛ پڕ فرۆشترین کتێب	pirfiroş; pirtûka pirfiroş	پرفروش؛ کتاب پرفروش
bibelot	کتێبی بچووک؛ پەرتووکی بچووک؛ نوسخەی بچوک	pirtûka biçûk; nusxeya biçûk	کتاب کوچک
biblical allusion	تیلنیشانی ئینجیلی	tîlnîşana Încîlî	تلمیح انجیلی
biblical apocrypha	نووسراوەی گوماناویی؛ پەرتووکە گومان-لەسەرەکان	pirtûkên biguman	اسفار مشکوک
bibliography	کتێبناسی؛ پەرتووکناسی	pirtûknasî	کتاب‌شناسی
biblio	کتێب؛ پەرتووک؛ پەڕاو	pirtûk; peraw	کتاب
bibliometrics	کتێبپێوی	pirtûkpêwî; pirtûkpîvî	کتاب‌سنجی
bibliophile	کتێبدۆست	pirtûkhez	کتاب‌دوست
bien seance	نەریتزانی؛ ڕەوانبێژیی ئاخاوتە	nerîtzanî; rewanbêjiya axafteyê	آداب‌دانی؛ بلاغت کلام
bilateral	دوولایەنە	dulayane; dualiyî	دوجانبی؛ دوطرفە
bilateral acculturation	فەرهەنگ گریی دوولایەنە	çandgiriya dulayane; ferhenggiriya dulayane	فرهنگ‌پذیری دوجانبە
bilateral agreement	ڕێککەوتنی دوولایەنە	rêkeftina dulayane; lihevkirina durexî	توافق دوجانبە
bilateral communication	پێوەندیی دوولایەنە	peywendiya duhêlî; peywendiya dulayî	ارتباط دوطرفە

bildungsroman	رۆمانی پەروەردەی کەسایەتی	romana perwerdehî ya kesayetiyê	رمان تکوین شخصیت
bilingual	دووزمانە	duzimane	دوزبانه
bilingualism	دووزمانی	duzimanî	دوزبانگی
bilocality	دووجێیەتی	ducêyetî; ducihitî	دومکانی
binarism	دوانەیی؛ جووتێتی	diwaneyî; zotî; cotitî	ثنویت؛ دوگانگی
binary code	ڕەمزی دوانە؛ کۆدی دوانی	koda zotî; koda cotitî; remza diwane	رمز دوگانه
binary logic	لۆژیکی دوانە؛ مەنتقی دوانی	locîka zotî; mentiqa cotitî; mentiqa diwaneyî	منطق دوگانه
binary opposition	لێکدژیی دوانە؛ دوانەی لێکدژ	lêkdijiya zotî; lêkdijiya duwane; cota liêkdij	تقابل دوگانه
binary system	سیستەمی دوانە؛ سیستەمی دوانی	pergala duwane; pergala zotî; pergala cotitî	نظام دوگانه
biocentrism	زیندەوەرتەوەری؛ ناوەندێتیی ژین	zîndewerteweri̊; navendîtiya jînê; jînnavendî	زیست‌مداری
Biographia Literaria	*ژیاننامەی ئەدەبی* (بەرهەمی کالێریج ۱۷۷۲-۱۸۳۷)	jiyannameya wêjeyî; jiyannameya edebî (berhema Coleridge 1772-1837)	*سیره‌ی ادبی*؛ *زندگینامه‌ی ادبی* (اثر کالریج ۱۷۷۲-۱۸۳۷)
biographical criticism	ڕەخنەی ژیاننامەیی	rexneya jiyannameyî	نقد زندگی‌نامه‌ای

biographical fallacy	هەڵەبێژیی ژیاننامەیی؛ هەڵەکاریی ژیاننامەیی	helebêjiya jiyannameyî; çewtkariya jiyannameyî	مغالطه زندگینامه-ای؛ سفسطه زندگینامهای
biographical essays	وتارە ژیاننامەییەکان	gotarên jiyannameyî; witarên jiyannameyî	مقالات شرححالی
biography	ژیاننامە	jiyanname	زندگینامه
biological	زیندەوەرناسانە	zîndewernasane	زیستشناختی؛ زیستشناسانه
biological determinism	قەدەری زیندەوەرناسانە	qedera zîndewernasane	جبر زیستشناختی
biological psychopathology	خەسارناسیی دەروونیی زیندەوەرناسانە؛ دەروون خەسارناسیی زیندەوەرناسانە	kulnasiya derûnî ya zîndewernasane; derûn- xesarnasî ya zîndewernasane	آسیبشناسی روانی زیستشناختی؛ روانآسیبشناسی زیستشناختی
biologism	زیندەوەرناسی خوازی	zîndewernasîxwazî	زیستشناسی گرایی
biology	زیندەوەرناسی	zîndewernasî	زیستشناسی
bio-politics	ژین-سیاسەت	jîn-ramyarî; jîn-siyaset	زیست-سیاست
bipolar	دووجەمسەر؛ دووجەمسەریانە	ducemser; dutewere; ducemseriyane	دو قطبی
bipolarity	دووجەمسەری؛ دووجەمسەریتی	ducemserî; ducemseritî	دوقطبیت
bird's-eye view	پێداچوونەوەی خێرا؛ ڕوانینی سەرپێیی	riwanîna serpêyî; pêdaçûneweya xêra	بازبینی سریع؛ دیدگاه مختصر؛ بررسی اجمالی

bisexual	دووزایەند؛ نێرەمۆک	duzayend; nêremok	دوجنسی
bisexuality	دووزایەندی؛ دووزایەندێتی؛ نێرەمۆکێتی	duzayendî; nêremokitî; duzayenditî	دوجنسیت؛ دوجنسیتی
bitextual	دوودەقی؛ دوودەقیانە	dudeqî; dudeqiyane	دومتنی
bizarre subjects, the	سوژەگەلی سەیروسەمەرە	subjeyên seyrûsemere	سوژەهای شگفت-انگیز
black comedy	کۆمێدیی ڕەش؛ کۆمێدیی تاڵ	komediya reş; komediya tal	کمدی سیاه
black humor	تەنزی ڕەش؛ تارۆزی تاڵ	tenza reş; qefekeriya reş; taroziya tal	طنز سیاه؛ طنز تلخ
Black literature → Afro-American literature			
Black Marxism	مارکسیزمی ڕەشپێستەکان	Marksîzma çermreşan; Marksîzma reşpêstan	مارکسیسم سیاهپوستی
Black Mountain poets	شاعیرانی چیای ڕەش (شاعیرانی پێشەنگ و پاش-نوێخواز لە ویلایەتی کارۆلینای باکوور)	hilbestvanên çiyayê reş (hilbestvanên pêşeng û paşnûxwaz li wilayeta Karolînaya Bakûrê)	شاعران کوهستان سیاه (شاعران پیشرو و پسانوگرا در ایالت کارولینای شمالی)
Black writers	نووسەرانی ڕەشپێست	nivîskarên çermreş; nûserên reşpêst	نویسندگان سیاهپوست
blackness	ڕەشێتی؛ ڕەشبوون	reşitî; reşbûn	سیاهیّت
blank	بەتاڵ؛ بۆش	vala	خالی؛ جای خالی

blank verse	شیعری سپی	hilbesta spî	شعر سپید
Blessed Virgin	پاکیزەی پیرۆز	Pakîzeya Pîroz	باکرەی مقدس
blind faith	بڕوای کوێرانە	baweriya çavgirêdayî; baweriya çavmiç	باور کورکورانه
blind imitation	لاسایی کوێرانە	lasayia kiwêrane; lasayiya çavgirêdayî	تقلید کورکورانه
blue film	فیلمی بەدڕەوشتی؛ فیلمی ڕووت	fîlma bedrewiştî; fîlma rût	فیلم مستهجن؛ فیلم متبذل
Bloomsbury group	تاقمی بلوومزبێری (کۆمەڵێ شاعیر و نووسەری ئینگلیسیی سەرەتای سەدەی بیستەم)	koma Bloomsbury (komelek ji hilbestvan û nivîskarên Ingilîzî yên destpêka sedsala bîstem)	گروه بلومزبری (گروهی از شعرا و نویسندگان انگلیسی در اوایل سده بیستم)
Blue-stocking society	کۆڕی گۆرەوی-شینەکان (کۆمەڵێ ژنی دانەری ئینگلیسی لە ناوەڕاستی سەدەی هەژدەدا)	komela Gore-hêşînan (komek ji jinên daner ên Ingilîzî yên di navbera sedsala bîstem de)	انجمن جوراب‌آبی‌ها (جمعی از زنان ادیب انگلیسی در اواسط سده هجدهم)
blueprint	نەخشەی گشتی	nexşeya giştî	نقشەی کلی
blurb	کورتەی پشتبەرگ	kurteya piştbergê	معرفی پشت جلد
boasting	لافوگەزاف؛ فڕوفیشاڵ	lafûgezaf; firûfîşal	رجز

boasting poem	شیعری بەخۆداهەڵگوتن؛ شیعری خۆهەڵکێش؛ هۆنراوەی لاف-وگەزاف	hilbesta bixwedahilgotin; honraweya xwehilkêş	شعر خودستایی
bohemian	هونەرمەندی پێشڕەوی تەریک؛ هونەرمەندی پێشەنگ و تەریک؛ بۆهێمی	hunermendê/a pêşeng û terîk; bohêmî	هنرمند پیشرو منزوی
bombast	درێژدادڕی	dirêjdadrî; dirêjkirin	اطناب کلام
bombastic prose	پەخشانی درێژدادڕانە	pexşana dirêjdadirane; pexşana dirêjkirî	نثر مطنطن
bombastic speech	ئاخاوتەی دووردرێژ؛ گوتەی درێژدادڕانە	axafteya dûrûdirêj; peyivîna dirêjdadrane	گفتار مطنطن
book review	پێداچوونەوەی کتێب؛ ڕانانی کتێب	venêrîna pirtûkê; ranana kitêbê	بازبینی کتاب؛ مرور کتاب
boredom	وەڕەزی؛ بێزاری؛ بێتاقەتی	werezî; bêzarî; bêtaqetî; bêhntengî	ملال؛ بی‌حوصلگی
boulevard drama	شانۆگەریی بولڤار (ئەو شانۆگەرییەی لە بولڤارەکانی پاریسی کۆندا سەری هەڵدا)	şanogeriya bûlvar (şanogeriyên ku di bûlvarên Parîsa kevin de derketine holê)	نمایش بولواری (نمایش‌هایی که در بولوارهای پاریس قدیم ظهور کرد)
bourgeois attitude	ڕوانینی بورژوایی	riwanîna burjuwayî	نگرش بورژوایی
bourgeois class	چینی بۆرژوا	çîna burjuwa	طبقه‌ی بورژوا

bourgeois drama	شانۆنامەی بورژوایی	şanonameyên burjuwayî	نمایش‌نامه‌ی بورژوایی
bourgeois epic	حەماسەی بورژوایی	hemaseya burjuwayî	حماسه‌ی بورژوایی
bourgeois ideology	ئایدیۆلۆجیی بورژوایی	îdeolojiya burjuwayî; ramanweriya burjuwayî	ایدئولوژی بورژوایی
bourgeois literature	ئەدەبی بورژوایی؛ ویژەی بورژوایی	wêjeya burjuwayî; edeba burjuwayî	ادبیات بورژوایی
bourgeois tragedy	تراژیدیی بورژوایی	tirajediya burjuwayî; mergesata burjuwayî	تراژدی بورژوایی
bowdlerize	پاکژکاری؛ پاک-کردنەوەی کتێب (لە بابەتی نائەخلاقی)	paqijkarî; paqijkariya pirtûkê (ji hêla mijarên dijrewiştî ve)	تزکیه کردن؛ پیراستن کتاب از مطالب غیراخلاقی
box set	ژووری سێ‌دیواری (لە شانۆی واقیعی-خوازدا)	jûra sêdîwarî; odeya sêdîwarî (di şanoyên waqiîxwaz de)	اتاق سه‌دیواری (در نمایشنامه‌ی واقعی-گرا)
brain drain	کۆچی بیریاران	koça bîryaran; koça hişmendan	فرار مغزها
brain storm	شڵەژاویی هزری؛ شڵەژانی مێشک	şilejawiya hizrî; şilejaniya mêjî	اغتشاش فکری
brain washing	مێشک‌شتنەوە؛ شۆردنەوەی مێشک	mêjî şûştin; şordineweya mêşik	شست‌وشوی مغزی
branching	لقسازی؛ لقبژێری	liqsazî; liqbijêrî; tabijêrî	شاخه‌گزینی؛ شاخه-گیری
break	دابڕان	dabiran; jêvebûn	گسست

brevitas → brevity

brevity	کورتبێژی	kurtbêjî; kinbêjî	ایجاز؛ اختصار
bricolage	پارچەبەندی	parçebendî	قطعه‌بندی
broken rhyme	سەروای شێواو؛ سەروای شکاو	serwaya şêwaw; serwaya şikestî	قافیه‌ی شکسته
bucolic → pastoral			
bucolics	ئەدەبی شوانی؛ وێژەی شوانی	wêjeya şivanî	ادبیات شبانی
buffoonery	گاڵتە؛ جەفەنگ؛ جەفەنگبازی	galte; cefengbazî; laqirdî	شوخی؛ لوده‌بازی
bureaucracy	بروکراسی؛ سیستەمی ئیداری؛ ڕۆتینیات	burokrasî; pergala îdarî	بروکراسی؛ نظام اداری
bureaucratic authoritarianism	دەسەڵاتخوازیی ئیداری	deshilatxwaziya îdarî	اقتدارگرایی بروکراتیک
bureaucratism	بروکراتیزم؛ ڕۆتینچێتی	burokratîzm; rotînçêtî	بروکراتیسم؛ دیوان سالاری
buried knowledge	زانیاریی ئەسپەردەکراو	zanyariya esperdekirî; zanyariya çalkirî	معرفت مدفون؛ دانش دفن‌شده
buried theme	سەرەکواتای شاراوە	serekwateya veşartî	درونمایه‌ی مستتر
burlesque	بێرلێسک؛ دەربڕینی هەجوئاسا (جۆرە لاساییەکی توانجدار)	bêrlêsk; derbirîna heciwasa (lasayiyeka tiwancdar)	برلسک؛ تقلید هجوگونه (نوعی تقلید طنزآمیز)
buskin	چەکمەی یاریگێڕان (لە تراژێدیی یۆنانی کەونارا)	postala lîstikvanan (li tirajediyên Yewnana kevnar de)	چکمه بازیگران (در تراژدی‌های یونان باستان)
Byronic hero	پاڵەوانی بایرۆنی	lehenga Byronî	قهرمان بایرونی

Byronic stanza → ottava rima			
Byronism	بایرۆنخوازی (ڕوانگە و ڕێبازی شاعیری ڕۆمانتیکی ئینگلیسی، لۆرد بایرۆن ١٧٨٨-١٨٢٤)	Byronxwazî (riwangeh û rêbazên hilbestvanê romantik yê Ingilîzî, Lord Byron 1788-1824)	بایرون‌گرایی (پیروی از دیدگاه و رفتارهای شاعر رمانتیک انگلیسی، لرد بایرون ۱۷۸۸-۱۸۲۴)
Byzantin age	سەردەمی بیزانس	serdema Bîzansê	عصر بیزانس

C

English	کوردی	Kurdî	فارسی
cacophony	ناتەبایی دەنگەکان؛ ناکۆکیی وشەکان (لە باری دەنگییەوە)	natebayiya dengan; nakokiya peyvan (ji hêla dengî ve)	تنافر اصوات
cacozelia (Gk.)	کۆنباوبژێری (بەکارهێنانی وشەی کۆنباوی لاتین و یۆنانی بۆ کاریگەریی زیاتر)	kevinbijêrî (bikaranîna peyvên kevin yên Latîn û Yewnanî ji bo bandora zêdetir)	مهجورگزینی (استفاده از واژەهای مهجور لاتین یا یونانی برای تأثیر بیشتر)
caesura	وەستان؛ پشوو (لە شیعردا)	westan; pişû (di hilbestê de)	توقف در قسمتی از شعر؛ مکث
calligramme → calligraphy			
calligrapher → calligraphist			
calligraphist	خۆشنووس	xweşnivîs; bedewnivîs	خطاط؛ خوشنویس؛ تصویرگر واژه

English	Sorani	Kurmanji	Persian
calligraphy	خۆشنووسی	bedewnivîsî; xweşnivîsî	نقاشیخط؛ خوشنویسی؛ تصویرگری واژه
Calvinism	کالڤینیزم (چاکسازیی ئایینی بە ڕێبەرایەتیی جان کالڤین)	Calvinîzm (çaksaziya ayînî bi rêberayitiya John Calvin)	کالوینیسم (جنبش اصلاحات مذهبی به رهبری جان کالوین)
calypso	شیعری خێراهۆنراو؛ هۆنیا؛ ئاوازی لەپڕدانراو	hilbesta xêrahonraw; honiya	شعر یا ترانەی فیالبداهه
camera-eye narration	گێڕانەوەی وردەکارییەکان	vegotina hûrgiliyan; vegêrana kitekit	نقل تمام جزئیات
camp	خێوەتگە	xêwetgeh	اردوگاه
campus novel	ڕۆمانی زانکۆیی؛ ڕۆمانی تەوساوی بە شوێنکاتی زانکۆوە	romana zanîngehî; romana tewsawî bi şiwênkata zanîngehê	رمان دانشگاهی؛ رمانی طنزگونه با محیط دانشگاهی است
cannibalism	مرۆڤخۆری	mirovxwarî	آدمخواری
canon (1)	بەرهەمگەلی بڕواپێکراو؛ بەرهەمی دانپێدانراوی کڵێسا	berhemên pêbawer; berhemên pêbawer ên dêrê	آثار موثق؛ آثار مورد تایید کلیسا
canon (2)	قانوونی گشتی؛ یاسای ئایینی	zagona giştî; yasaya ayînî	قانون کلی؛ قاعدەی دینی
canzone	ستران؛ گۆرانی؛ سروود	stran; sirûd	ترانه؛ تصنیف؛ سرود

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
canon of literature	ناوەندی سەرنج لە ویژەدا؛ بابەتی ئەدەبیی جێکەوتوو	navenda serincê di wêjeyê de; babeta edebî ya cihketî	کانون توجه در ادبیات؛ امر ادبی تثبیت‌شده
canon of pure reason	یاسای ئاوەزی پەتی	zagona awezê ya petî	قانون خرد ناب
canonical	یاسایی؛ بڕواپێکراو؛ جێ‌متمانە	zagonî, pêbawer; cêmitmane	موثق؛ قانونی
canonical imitation	لاسایی‌کاریی یاسایی	lasayîkariya zagonî	تقلید قانونی
canonical status	پێگەی یاسایی؛ پێگەی بڕواپێکراو	pêgeha zagonî; pêgeha pêbawer	شأن قانونی؛ جایگاه مورد تایید
canonical structural realization	دەرکەوتنی پێکهاتەیی سەرەکی	derketina pêkhateyiya sereke	نمود ساختاری اصلی
canticle	سروودی ئایینی	sirûda olî	سرود آیینی؛ سرود دینی
Canticles of Solomon	سروودەکانی سلێمان؛ غەزەڵەکانی سلێمان	sirûdên Silêman; xezelên Silêman	سرودەهای سلیمان؛ غزل-های سلیمان
canto (1)	سروود	sirûd	سرود
canto (2)	کانتۆ (بەشێکی شیعری درێژ)	kanto (beşek ji hilbesta dirêj)	کانتو (بخشی از شعر بلند)
canzonet	سروودی کورت؛ کورتەئاوازی	sirûda kin; kurtawaza	سرود کوتاه؛ ترانەی کوتاه
capitalism	سەرمایەداری	sermayedarî	سرمایەداری
capitalo-parliamentarism	پەرلەمانخوازیی سەرمایەداری	parlemanxwaziya sermayedarî	پارلمان‌گرایی سرمایەداری
caricature	کاریکاتۆر؛ تەنزوێنە	karîkatûr; tenzwêne	کاریکاتور

carnival	کەرنەڤاڵ	karneval	کارناوال
carnivalesque	کەرنەڤاڵی؛ شێوازی کەرنەڤاڵیانە	karnevalî; şêwaza karnevalî	کارناولی؛ سبک کارناولی
carol	سروود؛ ئاواز؛ گۆرانیی شاد؛ دیلۆک	sirûd; awaz; strana şa; dîlok	سرود؛ ترانەی شاد
Caroline period	سەردەمی کارۆلین (١٦٢٥-١٦٤٩)	serdema Caroline (1625-1649)	عصر کارولین (1625-1649)
carpe diem	خۆشڕابوێری؛ کات بەهەلزانین	xweşrabiwêrî; kat bihelzanîn	دمغنیمت شماری؛ شادخواری
Cartesian rationalism	عەقڵخوازیی دێکارتی؛ ئاوەزخوازیی دێکارتی	eqlxwaziya Dêkartî; awezxwaziya Dêkartî	عقل‌گرایی دکارتی
Cartesianism	دێکارتی‌خوازی	Dêkartîxwazî	دکارتی‌گرایی
case	حاڵەتی دیاریکراو؛ نموونەی تایبەت؛ نموونەی بژاردە	haleta xuya; mînaka taybet; mînaka bijarde	حالت مشخص؛ مورد خاص
case analysis	شیکاریی نموونەی بژاردە؛ شیکاریی حاڵەتی بژاردە	şîkariya mînaka bijarde	تحلیل موردی
case approach	بۆچوونی نموونەی بژاردە؛ بۆچوونی حاڵەتی بژاردە	boçûna mînaka bijarde	رویکرد موردی
case history	مێژووی نموونەی بژاردە؛ مێژووی حاڵەتی بژاردە	dîroka mînaka bijarde	تاریخ موردی

English	Sorani	Kurmanji	Persian
case marker	حاڵەتنوێن؛ نموونەنوێن	haletniwên; mînakniwên	حالت‌نما
case marking	حاڵەتنوێنی؛ نموونەنوێنی	haletniwênî; mînakniwênî	حالت‌دهی؛ حالت‌نمایی
case study	لێکۆڵینەوەی نموونە؛ توێژینەوەی حاڵەت	vekolîna nimûne; tiwêjîneweya mînak	موردپژوهی؛ مطالعه‌ی موردی
castrated	خەساو؛ خەسێندراو	xesaw; xesandî	اخته
castration anxiety	دڵەخورپێی خەسان؛ دلەڕاوکێی خەساوی	dilexurpeya xesan; dilerawkeya xesawî	اضطراب اختگی
castration complex	گرێی خەسان؛ گرێی خەساوی	girêya xesan; girêya xesawî	عقده‌ی اختگی
casualism	ڕێککەوتخوازی	rêkkeftxwazî	پیشامدگرایی؛ تصادف‌گرایی
catachresis	خواستنی شێواو؛ تێکەڵکاری (جۆرێک هونەری ئەدەبی)	xwastina şêwaw; têkelkarî (curek hunera wêjeyî)	استعاره‌ی درهم؛ تحریف (شگردی ادبی)
catalectic meter	کێشی ناسالم؛ کێشی ناتەواو	kêşa nesalim; kêşa netemam	وزن غیر سالم؛ وزن مزاحف
catalects	بەشی جیاواز (کە لە کۆبەرهەمی دانەردا بەرچاوە)	beşa ciyawaz (ku bi komberhema daner ve diyar e)	بخش متفاوت (که در آثار مولف قابل تفکیک است)
catalexis	نەبوونی دوا بڕگە (لە سەرەوای شیعردا)	nebûna birgeya dûmahîkê (di serway hilbestê de)	محذوف؛ ناقص بودن آخرین وتد
catalog	پێڕستنامە	pêristname	فهرست‌نامه
catalogue raisonne	پێڕستی بابەت؛ پێڕستی وردەکارانە	pêrista mijarê; pêrista hûrgilî	فهرست موضوعی؛ فهرست جزئی

catastasis	پێشگوتن؛ پێشەکی؛ تەشقی بەرهەم (بەشی سێیەمی بەرهەمە کلاسیکەکان)	pêşgotin; pêşekî; teşqa berhemê (beşa sêyem a berhemên kilasîk)	پیش‌گفتار؛ مقدمه؛ اوج اثر (بخش سوم آثار کلاسیک)
catastrophe	کارەسات (بە تایبەت لە کۆتایی تراژێدیدا)	karesat (bi taybet di dawiya tirajediyê de)	فاجعه (به ویژه در پایان تراژدی)
categorical concepts	چەمکە وتەزاییەکان؛ تێگەهە وتەزاییەکان	çemkên gotezayî; têgehên witezayî	مفاهیم مقوله‌ای
categorical imperative	فەرمانی ڕەها	fermana reha	امر مطلق
categorical presupposition	پێش‌گریمانەی وتەزایی	pêşgirîmaneya gotezayî	پیش‌انگاری مقوله‌ای؛ پیش-فرض مقوله‌ای
categorical selection	وتەزابژێری؛ هەڵبژاردنی وتەزایی	gotezabijêrî; hilbijardina gotezayî	مقوله‌گزینی؛ گزینش مقوله‌ای
categorization	وتەزابەندی؛ پۆلێنبەندی	gotezabendî; polênbendî	مقوله‌بندی
category (1)	وتەزا	goteza	مقوله
category (2)	ڕزن؛ دەستە؛ ڕیزە؛ پۆل	pol; deste; çîn; rêze	رده؛ طبقه
catharsis	پاکژبوونەوە (ی دەروون)؛ پاڵاوتن (ی هەستەکان)	paqijbûn (a hundir); palawtin (a hestan)	تطهیر (عواطف)؛ پالایش (احساسات)؛ روان پالایی
cathartic	پاکژکارانە؛ دەروون-پاکژکەر	paqijkarane; hundirpaqijker	روان–پالاینده
catholic (1)	بەربڵاو؛ گشتگیر	berfireh; berbelav; giştgîr	گسترده؛ فراگیر
Catholic (2)	کاتۆلیک (ئایینزا)	Katolîk (ayînza)	کاتولیک

Catholicism	کاتۆلیسیزم؛ بنەواشەکانی ئایینزای کاتۆلیک	Katolîsîzm; binemayên ayînzaya Katolîkê	کاتولیسیزم؛ اصول مذهب کاتولیک
causal argument	بەلگاندنی هۆدارانە	belgandina hodarane; angaşta sedemdar	برهان علّی
causal explanation	روونکردنەوەی هۆدارانە	ronkirina hodarane; ronkirina sedemdar	تبیین علّی
causal law	یاسای هۆدارانە	zagona hodarane; zagona sedemdar	قانون علّی
causal relationship	پێوەندیی هۆدارانە	peywendiya hodarane; peywendiya sedemdar	رابطەی علّی
causality	هۆدارێتی	sedemdaritî; hodaritî	علّیت
causation	هۆیەتی؛ هۆکارێتی (۲)	hoyitî; sedemitî; hokaritî (2)	سببیت
cause	هۆکار؛ هۆ (2)	hokar; sedem; ho (2)	علّت
cause and effect	هۆکار و هۆکرد	hokar û hokird	علّت و معلول
causerie	وتاری ئەدەبیی درێژەپێدراو؛ وتاری ئەدەبیی نافەرمی	gotara wêjeyî ya xelekdar; gotara edebî ya nefermî	مقالەی ادبی دنبالەدار؛ مقالە-ی ادبی غیررسمی
cavalier drama	شانۆنامەی شۆڤالیەیی	şanonameya şovalyeyî	نمایش‌نامەی شوالیەای
cavalier lyrics	لیریکی دەرباری؛ شیعری غینایی دەرباری	lîrîka derbarî; hilbestên xenayî yên derbarî	اشعار غنایی درباری
Cavalier poets	شاعیرانی دەرباری (لە سەرەتای سەدەی هەڤدەدا)	hilbestvanên derbarî (di destpêka sedsala 17an de)	شعرای درباری (در اوایل سدەی هفدهم)

Celtic Literature	ئەدەبی سێلتی (لە ئیرلەندا)	wêjeya Sêltî (di Îrlandayê de)	ادبیات سلتی (در ایرلند)
Celtic Revival	ژیانەوەی فەرهەنگ و ئەدەبی سێلتی (لە ئیرلەندا)	vejîna çand û wêjeya Sêltî (di Îrlandayê de)	احیای فرهنگ و ادبیات سلتی (در ایرلند)
censorship	پشکنینی بەرهەم؛ سانسۆر؛ سانسۆرچێتی	pişkinîna berhemê; sansor; sansorçêtî	بازرسی اثر؛ عمل سانسور
central mind (1)	بیری ناوەندی؛ هزری سەرەکی	bîra navendî; hizrîna sereke	تفکر مرکزی؛ فکر اصلی
central mind (2)	بیرمەندی سەرەکی	bîrmendê/a sereke	متفکر اصلی
central oriented	ناوەندتەوەر؛ ناوەندمەلْبەند؛ ڕووەوناوەند	navendtewer; nawendmelbend; rûlinavendê	مرکزمحور
centralism	ناوەندخوازی؛ ناوەندی-خوازی	navendxwazî; navendîxwazî	مرکزگرائی؛ مرکزیگرائی
centrality	ناوەندێتی	navenditî	مرکزیت
centralization	بەناوەندکردن	navendîkirin; binawendkirin	مرکزیت دادن
centre of gravity	چەقی قورسایی	çeqa qursayiyê; navenda giraniyê	مرکز ثقل
centrifugal	چەقبێز؛ ناوەندبێز	çeqbêz; nawendbêz	مرکزگریز؛ کانونگریز
centrifugal forces	وزەگەلی چەقبێز	wizeyên çeqbêz	نیروهای مرکزگریز

centrifugal interpretation	ڕاڤەی چەقبێز؛ ڕاڤەی ناوەندبێز	raveya çeqbêz; raveya nawendbêz	تاویل مرکزگریز
centripetal	ڕووەوناوەند	rûlinavend	مرکزگرا؛ رو به مرکز
centripetal structure	پێکهاتەی ڕووەوناوەند	pêkhateya rûlinavend	ساختار مرکزگرا
centrism	چەقخوازی؛ مەڵبەندخوازی؛ ناوەندخوازی	çeqxwazî; navendxwazî; melbendwazî	مرکزگرایی
cerebral cortex	تۆکلی مۆخ؛ تونێکلی مێشک	tîvila mêjî; tokila mox	لایەی خاکستری مغز
chain of being	زنجیرەی بوون؛ پلەکانی بوون	xeleka bûnê; zincîra bûnê	تسلسل وجود؛ نردبان هستی
chain of causation	زنجیرەی هۆدارێتی؛ بەدوایەکداهاتنی هۆیەتی	xeleka sedemitiyê; zincîreya hodaritiyê	زنجیرەی علیت؛ تسلسل سببیت
chaining	زنجیرەسازی؛ پلەبەندی	xeleksazî; zincîrsazî; pilebendî	زنجیره سازی؛ تسلسل
chain network	تۆڕی زنجیرەیی	tora xelekî; tora zincîrî	شبکه زنجیرەای
challenge	تەنگژە؛ ئالنگاری	tengije; alingarî	چالش
challenging	بەئالنگاری؛ تەنگژەدار	bialingarî; tengijedar	چالش‌برانگیز؛ چالشی
chamber of commerce	ژووری بازرگانی	jûra bazirganiyê	اتاق بازرگانی
chance poetry	شیعری بەرێکەوت (لە وشەبژێریدا)	hilbesta birêkeft (li peyvbijêriyê de)	شعر تصادفی (در واژەگزینی)
chanson	سترانی ئەوین؛ گۆرانیی ئەویندارانە	strana evîndarane; goraniya evînê	ترانەی عاشقانه

chant	ئاوازی ساده؛ ئاوازی یەکدەست	awaza xwerû; awaza yekdest	آهنگ ساده؛ آهنگ یکنواخت
chantey	گۆرانیی دەریاوانان	strana zeryavanan	ترانەی دریانوردان؛ سرود ملاحان
chapbook	کتێبی شیعری جەماوەرپەسند؛ شیعرنامەی جەماوەری	pirtûka hilbesta ya cemawerpesend; hilbestnameya cemawerî	کتاب اشعار عامەپسند
chaos	ئاڵۆزی؛ پشێوی؛ کەسلەکەسی	alozî; pişêwî; keslikesî	هرج و مرج؛ درهم‌ریختگی
chaotic	ئاڵۆزاو؛ کەسلەکەس	aloz; pişêw; keslikes	پرهرج و مرج؛ بی‌سامان؛ آشفته
character	کەسێتی؛ تایبەتمەندی؛ مۆرک	kesêtî; taybetmendî; mork	شخصیت؛ ویژگی
character-based coherence	یەکگرتوویی کەسێتی‌مەڵبەند	yekgirtîtiya kesêtîmelbend	انسجام شخصیت‌بنیاد
characterisation	کەسێتی پەروەراندن	kesêtî perwerandin	شخصیت‌پردازی
characteristic	تایبەتمەندی؛ لایەنی تایبەت؛ مۆرکی جیاواز	taybetmendî; layena taybet; morika ciyawaz	ویژگی؛ جنبەی خاص
characterizing	کەسێتی‌سازی؛ دیاری کردنی تایبەتمەندی	kesêtîsazî; diyarkirina taybetmendiyê	شخصیت‌سازی؛ تعیین ویژگی
charisma	کاریزما	karîzma	کاریزما؛ فره منـدی
charismatic	کاریزمایی	karîzmayî	کاریزمایی؛ فره- مند
charm	خولیا؛ ئەفسوون	xulya; efsûn	جاذبه؛ افسون

Chartism	چارتیزم (بزووتنەوەی سیاسی-ئابووریی ناوەڕاستی سەدەی نۆزدە لە بریتانیا)	Çartîzm (tevgera ramyarî-aborî ya naverasta sedsala nozdehem li Birîtanyayê)	چارتیسم (جنبش سیاسی-اقتصادی اواسط سدەی نوزدهم در بریتانیا)
chauvinism	شۆڤێنیزم؛ نەتەوەخوازیی دەمارگرژانە؛ نیشتمان-پەرستیی زێدەڕۆیانە	şovenîzm; netewexwaziya demargirjane; nîştimanperestiya zêderoyane	شوونیسم؛ میهن‌پرستی متعصبانه؛ ملی‌گرایی افراطی
Chicago critics	ڕەخنەگرانی ڕێبازی شیکاگۆ (ڕەخنەگرانی نوێ-ئەرەستوویی)	rexnegirên rêbaza Chicago (rexnegirên Nû-Erestûyî)	منتقدان مکتب شیکاگو (منتقدان نو-ارسطویی)
Chicago school	قوتابخانەی شیکاگۆ؛ ڕێبازی شیکاگۆ	qutabxaneya Chicago; rêbaza Chicago	مکتب شیکاگو
chieftain	سەرۆک‌هۆز	Serokhoz; serokeşîr	رئیس قبیله؛ رئیس عشیره
child psychopathology	خەسارناسیی دەروونیی منداڵ؛ دەروون خەسارناسیی منداڵ	kulnasiya derûnî ya zarokan; derûn-xesarnasî ya mindalan	آسیب‌شناسی روانی کودک؛ روان-آسیب‌شناسی کودک
children's book	کتێبی منداڵان؛ پەرتووکی زارۆکان	pirtûka zarokan; kitêba mindalan	کتاب کودکان
chimerat	گۆرانیی جەماوەرپەسند	strana giştecibandî; goraniya cemawerpesend	ترانەی عامه-پسند

chivalric romance	ڕۆمانسی شۆڤالیەیی؛ ڕۆمانسی جەنگاوەرانە	romansa şovalyeyî; romansa cengawerane	رمانس سلحشورانه
choral character	وەگێڕی گرووپی کۆڕ؛ کەسێتیی کۆراڵ	vegêra koma korr; kesêtiya/ê koral	راوی گروه کر
choral lyric	گۆرانیی گرووپی کۆڕ؛ لیریکی هاوئاواز	hilbestên koma kor; lîrîka hevawaz	اشعار غنایی گروه کر؛ شعر همسرا
choral music	موزیکی گرووپی کۆڕ؛ موزیکی هاوئاواز	strana koma kor; mûzîka hevawaz	موسیقی گروه کر؛ موسیقی همسرا
choral strains	بەندی گرووپی کۆڕ؛ پارچەهەڵبەستی هاوئاواز	benda koma kor; parçehilbesta hevawaz	اشعار همسرا؛ ترکیب شعر و رقص
choriambic	کێشی چواربڕگەیی	kêşa çarbirgeyî; kêşa çarkîteyî	وزن چهارهجایی
chorus	گرووپی کۆڕ؛ دەستەی هاوئاوازان	koma kor; desteya hevawazan	گروه کر؛ همسرایان؛ نغمه‌سرایان هم-آهنگ
Christabel meter	کێشی کریستابێل (چوار بڕگەی درێژ لە هەر دێڕێکدا، بەرهەمی کالێریج ١٧٧٢-١٨٣٤)	kêşa Kirîstabêl (çar birgeyên dirêj di her dêrekî de, berhema Colerdige 1772-1834)	وزن کریستابل (چهار هجای کشیده در هر مصراع، اثر کالریج ۱۷۷۲-۱۸۳۴)
Christian humanism	مرۆڤخوازیی مەسیحی	mirovxwaziya Eysewî; mirovxwaziya Mesîhî	انسان‌گرایی مسیحی
chronicle	ڕووداونامە	bûyername; rûdawname	وقایع‌نامه

chronicle novel	ڕۆمانی ڕووداوە مێژوویییەکان	romana rûdawên mêjûyî; romana bûyerên dîrokî	رمان رویدادهای تاریخی
chronicle play	شانۆنامەی ڕووداوە مێژوویییەکان (بە پێی ڕووداونامەکان)	şanonameya rûdawên mêjûyî; şanonameya bûyerên dîrokî (li gorî rûdawnameyan)	نمایش‌نامەی رویدادهای تاریخی (بر اساس وقایع-نامەها)
chronological	ڕووداونووسانە؛ کات-دیاریکەرانە	rûdawnasane; katdiyarîkerane	وقایع‌نگارانه؛ گاه‌شمارانه
chronological order	بەرودوایی مێژوویی	berûdiwayiya mêjûyî; rêza dîrokî	توالی زمانی؛ ترتیب تاریخی
chronological primitivism	بەرایی‌خوازیی مێژوویی؛ بەرایی-خوازیی کەونار	berayîxwaziya mêjûyî; berayîxwaziya dîrokî; berayîxwaziya kevnar	بدوی‌گرایی تاریخی
chronologist	ڕووداونووس	rûdawnivîs; bûyernivîs	وقایع‌نگار
chronography	ڕووداونووسی (١)	rûdawnivîsî; bûyernivîsî(1)	وقایع‌نگاری
chronology	ڕووداونووسی (٢)؛ دیاری‌کردنی کاتی ڕووداوەکان	rûdawnivîsî; bûyernivîsî; xuya kirina dema bûyeran	وقایع‌نگاری؛ گاه‌شماری
chronotope	شوێنی-کاتی؛ شوێن-کاتی	şûn-katî; cih-katî	زمانی-مکانی؛ ظرف زمانی-مکانی
churlish	بێ‌ئەدەب و نەریت؛ بێ‌ڕەوشت	bêedeb û nerît; bêrewişt	بی‌ادب؛ بی-نزاکت
Ciceronians style	شێوازی سیسێرۆنی؛ پەخشانی کێشدار و ڕازاوە	şêwaza Ciceronî; pexşana kêşdar û xemilandî	سبک سیسرونی؛ نثر موزن و مزین

cinematography	فیلمسازی؛ دەرهێنانی فیلم	fîlmçêkerî; fîlmsazî; derhinana fîlmê	فیلمسازی
circle	بازنە؛ جەغز؛ کۆڕ؛ ئەنجومەن	bazne; cexz; kor; encûmen	حلقه؛ دایره؛ انجمن
circuit de la parole	گەڕیانی گوتە؛ بازنەی گوتە	geriyana peyivînê; bazneya axaftinê	جریان گفتار؛ دایرەی گفتار
circuit of culture theory	تیۆریی سووڕی فەرهەنگ	teoriya sûr a çandî	نظریه چرخه فرهنگ
circular	بازنەیی؛ بازنەئاسا؛ جەغزی؛ خڕ	bazneyî; çemberî; bazneasa	حلقەای؛ دایرەای
circular structure	پێکهاتەی بازنەیی	pêkhateya bazneyî	ساختار دایرەای
circularity	بازنەئاسایی؛ خڕێتی	bazneasayî; çemberêtî	دایرەواری
circumlocution	درێژدادڕی؛ گوتە یان نووسینی زێدەگۆیانە	dirêjdayî; gote yan nivîsîna zêdegoyane	تطویل سخن
circumposition	دوولابەند	dulabend	دولابند
citation	ئاماژەکردن؛ ئاماژەکاری؛ ناوهێنانی سەرچاوە؛	amajekirinê; amajekarî; nawhinana jêderê	ذکر کردن؛ استناد؛ رجوع؛ ارجاع
citation analysis	شیکاریی ئاماژەکان، شیکاریی ئاماژەمەندی	şîkariya amajekirinê	تحلیل استنادی
citation impact	کاریگەریی ئاماژەکاری	karîgeriya amajekirinê	تأثیر استنادی
citation index	نوانەی ئاماژەکاری، نوانەی ئاماژەپێوی	niwaneya amajekirinê	نمایه استنادی
citational	ئاماژەکارانە؛ ئاماژەمەند،	amajekarane; amajemend; jêderane;	استنادی

	ناوهێنەرانە؛ ژێدەرانە	nawhinerane	
citationality	ئاماژەکاری؛ ئاماژەمەندی، ژێدەرانەیی	amajekarî; amajemendî; jêderaneyî;	استناددهی
citizenship	هاووڵاتێتی؛ هاونیشتمانێتی	welatînî; hevwelatitî; hevnîştimanitî	شهروندی
civil disobedience	نافەرمانیی مەدەنی	neguhdariya sivîl; nefermaniya medenî	نافرمانی مدنی
civil law	یاسای مەدەنی؛ قانوونی مەدەنی	zagona medenî; qanûna medenî	قانون مدنی
civil society	کۆمەڵگای مەدەنی	civaka sivîl; komelgeha medenî	جامعەی مدنی
civility	مەدەنییەت؛ شارستانێتی	medeniyet; şaristanitî	مدنیت
civilization	ژیار؛ شارستانێتی	şaristanitî; jiyar	تمدن
civilized society	کۆمەڵگای شارستانی	civaka şaristanî; komelgeha şaristanî	جامعەی متمدن
claritas → clarity			
clarity	دەرپاراوی؛ ئاشکرایی	zelalî; xûyayî; demparawî	فصاحت؛ وضوح؛ آشکارایی
clash of civilization	پێکدادانی شارستانێتییەکان	pêkdadina şaristaniyetan	برخورد تمدن‌ها

classeme	بچووکترین بەشی چین؛ بنبەش؛ ژێربەش؛ ژێرچین	biçûktirîn beşa çînê; binbeş; jêrbeş; jêrçîn	مقولەبن؛ کوچکترین بخش طبقه؛ زیربخش
class	چین	çîn	طبقه
class antagonism	ناکۆکیی چینایەتی	nekokiya çînayetî	ستیز طبقاتی
class conflict theory	تیۆریی ململانێی چینایەتی	teoriya milmilane ya çînayetî	نظریەی کشمکش طبقاتی
class consciousness	هۆشیاریی چینایەتی	hoşyariya çînayetî; haydariya çînayetî	آگاهی طبقاتی
class culture	فەرهەنگی چینایەتی	çanda çînayetî; ferhenga çînayetî	فرهنگ طبقاتی
class distance	مەودای چینایەتی	mewdaya çînayetiyê; navbera çînayetiyê	فاصله طبقاتی
class gap	دابڕانی چینایەتی؛ قەڵشتی چینایەتی	dabirana çînayetî; qelşa çînayetî	شکاف طبقاتی
class struggle	خەباتی چینایەتی	xebata çînayetî	مبارزه طبقاتی
classic (1)	کلاسیک	kilasîk	کلاسیک
classic (2)	بەرهەمی ئەدەبی و هونەریی نەمر	berhema wêjeyî û hunerî ya nemir	اثر ادبی و هنری جاودانه
classical	کلاسیکی	kilasîkî	کلاسیک
classical criticism	رەخنەی کلاسیکی؛ ڕەخنەی سەردەمی کلاسیک	rexneya kilasîkî; rexneya serdema kilasîkê	نقد کلاسیک؛ نقد دورەی کلاسیک

classical poetics	بوتیقای کلاسیکی؛ ئەدەبناسیی کلاسیکی	bûtîqaya kilasîkî; wêjenasiya kilasîkî	بوطیقای کلاسیک؛ ادب-شناسی کلاسیک
classical prosody	کێش و سەروای کلاسیکی؛ کێشناسیی کلاسیکی	kêş û serwaya kilasîk; kêşnasiya kilasîk	عروض کلاسیک؛ وزن-شناسی کلاسیک
classicism	کلاسیسیزم	kilasîsîzm	کلاسیسیسم
classicist	کلاسیست؛ لایەنگری وێژە و هونەری کلاسیک	kilasîst; alîgirê wêje û hunera kilasîk	کلاسیست؛ پیرو ادبیات و هنر کلاسیک
classics	بەرهەمە ئەدەبییە بەنرخەکان	berhemên wêjeyî yên binirx	آثار ادبی برجسته
classification	پۆلێنکاری؛ پۆلێن-بەندی	polênkarî; polênbendî	طبقەبندی
classless society	کۆمەڵگای بێ چین	civaka bêçîn; komelgeha bêçîn	جامعەی بی-طبقە
clause	نیمچە ڕستە؛ لاڕستە؛ نیوڕستە	nîmçe hevok; lariste; nîvhevok; nîwriste	پارە-جملە؛ بند
cliché	کلیشە؛ کلێشە	kilêşe	کلیشە
click	کرتە	kirte	کلیک
climax	تەشق؛ لووتکە	teşq; lûtke	اوج
clinical psychology	دەروونناسیی نۆڕینگەیی	derûnnasiya norîngehî	روان‌شناسی بالینی

clitic	نووسنەک؛ نووسەک؛ وشەبەست؛ گیرەک	nûsnek; nûsek; wişebest	پی‌چسب واژه-بست
cloack and dagger	چیرۆکی پیلانگێڕی	çîroka plangêriyê	داستان دسیسه-چینی
cloack and sword	چیرۆکی چاونەترسیی جەنگاوەران	çîroka çavnetirsiya cengaweran	داستان ماجراجویی جنگجویان
close-up	دیمەنی نزیک؛ گەورەنوێن	dîmena nêzîk; gewreniwên	نمای نزدیک؛ درشت‌نما
close meaning	واتای نزیک	wateya nêzîk	معنی نزدیک
close reading	خوێندنەوەی ورد	xwandina bikitekit; xwandina wird	خوانش دقیق
close to reality	نزیکەو واقیع؛ نزیک لە واقیع	nêzîkî waqi`ê; nêzîk bi waqi`ê	نزدیک به واقعیت
closed couplet	کۆپلەی سەربەخۆ؛ جووتسەروای تەواو	kopleya serbixwe; cotserwaya temam	تک‌بیت؛ بیت کامل
closed ending	کۆتایی داخراو	kotayiya daxiraw; dûmahiya daxistî	پایان بسته
closed society	کۆمەڵگای داخراو	komelgeha daxiraw; civaka daxistî	جامعه‌ی بسته
closedness	داخراوێتی	girtîtî; daxirawitî	بسته‌گی
closet drama	شانۆنامە بۆ خوێندنەوە؛ شانۆی دیوەخانی	şanoname ji bo xwendinê; şanoya dîwexanî	نمایشنامه برای خواندن؛ نمایشنامه‌ی مجلسی
closure	دوابەش؛ بەشی کۆتایی	beşa kotayiyê; beşa dûmahiyê	بستار

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian/Arabic
clown	گێلۆکە؛ کەسایەتیی پێکەنکە؛ گاڵتەچی؛ قەشمەر	gêloke; kesayetiya/ê pêkenokî; galteçî; qeşmer	دلقک
co-rhyming	هاوسەروا	hevserwa	همقافیه؛ مقفّی؛ متفق‌القافیه
Cockney school of poetry	ڕێبازی کۆکنی-ی شیعر(زاراوەیەکی سووک بۆ کۆمەڵێ دانەری ئینگلیسیی سەرەتای سەدەی نۆزدە)	rêbaza Cockneya hilbestê (peyveke sûk ji bo komelek daner ên Ingilîzî yên destpêka sedsala nozdeh)	مکتب کاکنی شعر (اصطلاح تحقیرآمیز برای جمعی از مولفین انگلیسی اوایل سده نوزده)
coda	کۆتایی بەرهەم؛ ئەنجام	kotayiya berhemê; encamp	قسمت پایانی اثر؛ نتیجه
code	کۆد؛ ڕەمز؛ نهێنە	kod; remiz; nihêne	کد؛ رمز؛ رمزگان
coded laws	قانوونگەلی پۆلێن-کراو؛ قانوونگەلی بەرهەڤ کراو	zagonên polênkirî; qanûnên berhevkirî	قوانین مدون
code-oriented culture	فەرهەنگی کۆدمەڵبەند	çanda kodmelbend	فرهنگ رمزگان‌محور
coded form	فۆرمی کۆددار؛ فۆرمی ڕەمزدار	forma koddar; forma remizdar	شکل رمزگونه
coefficient	هاوکۆلکە	hawkolke	ضریب
cogito ergo sam	بیر ئەکەمەوە، کەواتە هەم	dihizirim, wate ku heme	فکر میکنم، پس هستم
cognate object	بەرکاری ڕەها	berkara reha	مفعول مطلق
cognitio	ناسین؛ تێگەیین؛ مەعریفە؛ هۆشمەندی	nasîn; têgihîn; hişmendî	شناخت؛ معرفت؛ هوشمندی

cognition	ناسین؛ تێگەیین؛ مەعریفە	nasîn; têgihîn; merife	شناخت؛ معرفت؛ هوشمندی
cognitive drive	ئاژۆکی هۆشەکی	ajoka hişmendiyê	سائق شناختی
cognitive function	ئەرکی هۆشەکی؛ کاری تێگەیینی؛ ئەرکی ناسینتەوەر	erka hişmendiyê; kara têgihînî	کارکرد شناختی
cognitive judgement	هەڵسەنگاندنی هۆشەکی؛ هەڵسەنگاندنی تێگەیینی	hilsengandina hişmendî; hilsaengandina têgihînî	داوری شناختی
cognitive linguistics	زمانناسیی تێگەیینی؛ زمانناسیی ناسینتەوەر	zimannasiya têgihînî; zimannasiya nasîntewer	زبان‌شناسی شناختی
cognitive map	نەخشەی هۆشەکی؛ نەخشەی تێگەیینی	nexşeya hişmendî; nexşeya têgihînî	نقشەی شناختی
cognitive meaning	واتای هۆشەکی؛ واتای تێگەیینی	wateya hişmendî; wateya têgihînî	معنای شناختی
cognitive process	پێڤاژۆی هۆشەکی؛ ڕەوتی تێگەیینی	pêvajoya hişmendî	فرایند شناختی
cognitive psychology	دەروونناسیی هۆشەکی	derûnnasiya hişmendî	روان‌شناسی شناختی
cognitive reason	ئاوەزی هۆشەکی؛ عەقڵی تێگەیینی	aweza hişmendî; eqlê têgihînî	عقل شناختی
cognitive sciences	زانستە هۆشەکییەکان؛ زانستگەلی تێگەیینی	zanistên hişmendî; zanistên têgihînî	علوم شناختی
cognitive semantics	ماناناسیی هۆشەکی؛ واتاناسیی تێگەیینی	watenasiya hişmendî; watenasiya têgihînî	معنی‌شناسی شناختی
cognitive style	شێوازی هۆشەکی	şêwaza hişmendî	سبک شناختی

cognitive systems	سیستەمە هۆشەکییەکان؛ سیستەمگەلی تێگەیینی	pergalên hişmendî; sîstemên têgihînî	نظام‌های شناختی
coherence	یەکگرتوویی؛ هەڤگرتوویی؛ لێک-بەستراوی	yekgirtitî; pevzeliqîn; lêkbestrawî	انسجام؛ پیوستگی
coherent	یەکگرتوو؛ هەڤگرتوو؛ لێکبەستراو	hevgirtî; yekgirtî; lêkbestraw	منسجم
coherent theory	تیۆریی یەکگرتوو؛ تیۆریی هەڤگرتوو	teoriya hevgirtî; teoriya yekgirtî	نظریه‌ی هماهنگ؛ نظریه‌ی منسجم
cohesion → coherence			
cohesive	یەکدەستساز؛ هەڤگرتووساز	hevgirtîsaz; yekdestsaz	همگن‌ساز؛ انسجام‌بخش
coin	دانان؛ ڕۆنان	danan; ronan	ابداع
coinage of words	وشەڕۆنان؛ داهێنانی وشەی نوێ	wişeronan; peyvronan	ابداع واژه‌ی جدید
coincidence	ڕێککەوت؛ پێکەوەڕوودان؛ هاوڕووداوی	rêkkeft; pêkewerûdan; hevrûdawî	اتفاق؛ هم-رویدادی
coindexing	هاوپاشکۆیەتی؛ هاونوانەیی	hevpaşkoyî; hevniwaneyî	هم‌نمایگی
collage	کۆلاژ؛ کۆکردنەوەی بابەتی جیاواز	kolaj; komkirina babeta ciyawz	کولاژ
collation	بەراوردکاری؛ بەرهەڤدان	berawirdkarî; berhevdan	مقایسه؛ تطبیق

collective	کۆیی؛ بەکۆمەڵ	koyî; komtî; hemûtî	جمعی
collective agreement	ڕێککەوتنی بەکۆمەڵ	rêkeftina hemûtî	توافق جمعی
collective attitude	ڕوانگەی کۆیی؛ ڕوانینی بەکۆمەڵ	riwangeha koyî; riwanîna hemûtî	نگرش جمعی
collective beliefs	باوەڕگەلی کۆیی؛ باوەڕە بەکۆمەڵەکان	baweriyên koyî; baweriyên hemûtî	باورهای جمعی
collective conscience	ویژدانی کۆیی؛ ویژدانی کۆمەڵ	wijdana hemûtî; wijdana koyî	وجدان جمعی
collective consciousness	هۆشیاریی کۆیی؛ خودئاگایی کۆیی	hişyariya hemûtî; xweagehiya koyî	هوشیاری جمعی؛ خودآگاهی جمعی
collective dispersal	بەربڵاویی کۆیی	belavbûna hemûtî	پراکندگی جمعی
collective emotion	سۆزی کۆیی؛ هەستی کۆیی	soza hemûtî; hesta koyî	عاطفەی جمعی
collective expectations	چاوەڕوانیی کۆیی	bendewariyên hemûtî	انتظارات جمعی
collective identity	ناسنامەی کۆیی؛ شوناسی کۆیی	nasnameya hemûtî; pênasa koyî	هویت جمعی
collective mentality	تێڕوانینی کۆیی؛ زەینیەتی کۆیی	têriwanîna hemûtî	ذهنیت جمعی؛ طرز تفکر جمعی
collective mind	زەینی کۆیی	zihna hemûtî	ذهن جمعی
collective rationality	عەقڵانییەتی کۆیی؛ ئاوەزمەندیی کۆیی	eqlaniyeta hemûtî; awezmendiya koyî	عقلانیت جمعی
collective representation	نواندنەوەی کۆیی؛ وێناکاریی کۆیی	veniwandina koyî; wênakariya hemûtî	بازنمایی جمعی؛ تجسم جمعی

collective unconscious	ناخودئاگای کۆیی؛ کۆنەست	nexweagehiya hemûtî; nexweagehiya koyî, konest	ناخودآگاه جمعی
collective unity	یەکێتیی کۆیی	yekitiya hemûtî; yekitiya koyî	وحدت جمعی
collective violence	توندوتیژیی بەکۆمەڵ	tundûtîjiya hemûtî	خشونت جمعی
collective will	خواستی گشتی	xwasta giştî	خواست جمعی
collective wisdom	زانایی گشتی	zanayiya giştî	خردمندی جمعی
collectivism	کۆیی‌خوازی؛ سیستەمی کۆخوازی	hemûtîxwazî; koyîxwazî; pergala komxwaziyê	جمع‌گرایی؛ نظام اشتراکی
collinear	هاوهێڵ؛ هاوخەت	hevhêl; hevxet; hevxêz	هم‌راستا؛ هم‌خط
collocation	هاونشینی؛ پێکەوەدانان	hevnişînî; pêkewedanan	باهم‌آیی؛ همایندی؛ هم-نشینی
colloquialism	ڕەمەکی‌خوازی؛ زمانی ڕەمەکیانە	remekîxwazî; zimanê remekiyane	محاوره‌گرایی؛ زبان محاوره‌ای
colloquial	ڕەمەکی؛ جەماوەری؛ جەماوەریانە؛ شێوازی زمانیی سەر شەقام	remekî, cemawerî; cemaweriyane; şêwaza zimanê ser şeqamê	محاوره‌ای
collusion	پیلان	pîlan	توطئه؛ دسیسه
colonial (1)	داگیرگەیی؛ کۆلۆنیاڵ	dagîrgeyî; mêtinxwaz; koloniyal	استعماری؛ مستعمراتی؛ کولونیال

colonial (2)	کۆچبەرانە؛ کۆچبەرنشینانە	koçberane; koçbernişînane	مهاجرتی؛ مهاجرنشین
colonial government	دەوڵەتی داگیرگەیی؛ دەوڵەتی کۆلۆنیاڵ	devleta dagîrgeyî; dewleta koloniyal	حکومت استعماری
colonial period	سەردەمی داگیرگەیی؛ سەردەمی کۆلۆنیاڵ	serdema dagîrgeyî; serdema koloniyal	دورەی استعماری
colonial power	دەسەڵاتی داگیرگەیی؛ هێزی کۆلۆنیاڵ	deshilata dagîrgeyî; hêza koloniyal	قدرت استعماری
colonial society	کۆمەڵگەی داگیرگەیی	civaka dagîrgeyî	جامعه مستعمراتی
colonial system	سیستەمی داگیرگەیی	pergala dagîrgeyî	نظام مستعمراتی
colonialism	کۆلۆنیالیزم؛ داگیرگەیی خوازی	dagîrgeyîxwazî; mêtinxwazî	استعمارگری
colonialist	کۆلۆنیالیست؛ داگیرگەیی خواز	dagîrgeyîxwaz; mêtinxwazî	استعمارگرا
colonialistic	کۆلۆنیالیستی؛ داگیرگەیی خوازانە	dagîrgeyîxwazane; mêtinxwazane	استعمارگرایانه
colony (1)	کۆلۆنی؛ داگیرگە	dagîrge; kolonî	کولونی؛ مستعمره
colony (2)	کۆچبەرنشین	koçbernişîn	مهاجرنشین
colophone	ناسنامەی کتێب؛ ناسێنەی پەرتووک	nasnameya pirtûkê; nasêneya pirûkê	صفحەی آخر کتاب؛ شناسه کتاب
combination	تێکەڵکاری؛ ئاوێتەکردن	têkelkarî; awêtekirin	ترکیب؛ ترکیب-سازی
comedie l'armoyante (Fr.)	کۆمیدیی سۆزاوی؛ کۆمێدیی ئەویندارانە	komediya evîndarane; komediya sozawî	کمدی عاشقانه

comedy	کۆمێدی	komedî	کمدی
comedy of humours	کۆمێدیی سروشتە چوارینەکان	komediya sirûştên çarînî	کمدی طبایع؛ کمدی اخلاط؛ کمدی مزاجها
comedy of ideas	کۆمێدیی بیروبڕوا	komediya bîrûbirwayê	کمدی عقاید
comedy of intrigue → comedy of situation			
comedy of manners (1)	کۆمێدیی هەڵسوکەوت؛ کۆمێدیی داب و نەریت	komediya helsûkewit; komediya dab û nerît	کمدی رفتارها؛ کمدی آداب و رسوم
comedy of manners (2)	کۆمێدیی هەڵسوکەوتی گاڵتەجاڕانە (لە سەردەمی گەڕانەوەی پاشایەتی لە ئینگلیسدا، ١٦٦٠-١٧٠٠)	komediya helsûkewitê ya galtecarane (di serdema vegerrîna paşatiyê li Ingilîstanê 1660-1700)	کمدی رفتار مضحک (در دورەی اعادەی سلطنت در انگلستان، ۱۶۶۰-۱۷۰۰)
comedy of situation	کۆمێدیی بارودۆخ؛ کۆمێدیی هەلومەرج	komediya barûdoxê; komediya helûmercê; komediya rewşê	کمدی موقعیت
comedy of the grotesque	کۆمێدیی بابەتی سەیر؛ کۆمیدیی بابەتی نائاسایی	komediya babeta seyr; komediya mijara neasayî	کمدی امر نابهنجار؛ کمدی امر شگرف
comic dramatist	کۆمێدینووس؛ شانۆنامەنووسی کۆمێدی	komedînivîs; şanonamenivîsê/a komediyê	کمدی‌نویس؛ نمایشنامه‌نویس کمدی

comic opera	ئۆپێرای کۆمێک	operaya komîk; operaya pêkenokî	اپرای کمیک
comic relief	پشووی پێکەنین؛ ئاسوودەیی کۆمیک	pişûya pêkenînê; asûdeyiya komîk	چاشنی خنده؛ وقفەی التهاب-گاه
comic, the	بابەتی کۆمیک	babeta komîk; mijara pêkenokî	امر کمیک
command system	سیستەمی فەرمانی؛ سیستەمی فەرماندەری	pergala fermanî; sîstema fermanderî	نظام دستوری
commandment	فەرمان	ferman	فرمان؛ دستور
commensalism	هاوخوانی؛ هاوسفرەیی	hevxwanî; hevsifreyî	همسفرگی؛ هم-زیستی
commentary	تێبینی؛ سەرنج؛ نێرین؛ پێشنیاری زانستی	têbînî; serinc; nêrîn, pêşniyara zanistî	ملاحظه؛ نظر
commitment	بەرپرسیارێتی؛ لێپرساوێتی؛ دەروەستی	berpirsyaritî; lêpirsawêtî; derwestî	تعهد؛ التزام؛ مسئولیت
committed literature	ئەدەبی بەرپرسیار؛ وێژەی دەروەست	wêjeya derwest; wêjeya berpirsiyar; edeba berpirsiyar	ادبیات متعهد؛ ادبیات ملتزم
commodification	بەشمەکبوون	beşimekbûn	کالاشدگی
commoditization → commodification			
commoditization of culture	بەشمەکبوونی فەرهەنگ	beşimekbûna çandê	کالاشدگی فرهنگ
common commitments	بەرپرسیارییە هاوبەشەکان	berpirsyariyên hevpar	تعهدات مشترک
common direction	ئاراستەی هاوبەش	arasteya hevpar	جهت مشترک
common essence	جەوهەری گشتی؛ بنیاتی هاوبەش	cewhera giştî; binyata hevbeş	جوهر کلی؛ ذات عمومی

common ethical system	سیستەمی هاوبەشی ئەخلاقی	pergala hevpar a rewiştî	نظام مشترک اخلاقی
common meter	کێشی ئاشنا؛ کێشی باو (پارچەهەڵبەستی چواردێڕیی سرووده ئایینییەکان)	kêşa aşina; kêşa baw (parçehilbesta çardêrî ya sirûdên ayînî)	وزن متداول؛ بحر معمول
common sense	عەقڵی هاوبەش؛تێگەیینی هاوبەش؛ لێکدانەوەی باو	eqlê hevpar; têgihîna hevbeş; lêkdaneweya baw	عقل سلیم؛ فهم متعارف؛ عرف عمومی
common spirit	ڕۆحی هاوبەش؛ گیانی هاوبەش	ruhê hevpar; giyanê hevpar	روح مشترک
common vision	ڕوانینی هاوبەش	riwanîna hevbeş; riwanîna hevpar	نگرش مشترک
common wisdom	ئاوەزی گشتی؛ زانایی گشتی	aweza giştî	خرد عام
commonness	هەمەکێتی؛ گشتێتی (2)	hemûkitî; giştitî	عمومیت
commonplace book	کتێبی بەهەرەوەز؛ هەرەوەزنامە	pirtûka beherewez; kitêba beherewez	جُنگ‌نامه؛ کتابچه یادداشت
commonwealth countries	وڵاتە هاوبەرژەوەندییەکان	welatên hevberjewendî	کشورهای مشترک‌المنافع
Commonwealth Period	سەردەمی هاوبەرژەوەندی (لە کۆتایی پاشایەتی چارڵزی یەکەمەوە تا گەڕانەوەی پاشایەتی چارڵزی دووەم ١٦٤٩-١٦٦٠)	serdema hevberjewendiyê (ji dawiya paşatiya Charlsê yekem heya vegerrîna paşatiya Charlsê duyem 1649-1660)	دورەی مشترک-المنافع (از پایان سلطنت چارلز اول تا اعادەی سلطنت چارلز دوم ١٦٦٠-١٦٤٩)
communal interaction	هاوپێوەندیی جڤاکی؛ کارلێکی کۆمەڵایەتی	hevpeywendiya civakî; karlêka komelayetî	تعامل اجتماعی

communal violence	ئاڵۆزیی ناوچەیی؛ توندوتیژیی ناوچەیی	aloziya navçeyî; tundûtîjiya navçeyî	ناآرامی محلی؛ خشونت محلی
communalism	هاوبەش‌خوازی؛ کۆمەڵ‌خوازی	hevparxwazî; komelxwazî	اشتراک‌گرایی
communality	هاوبەشێتی	hevparitî; hevbeşitî	همگانیت؛ همه-داشت؛ میزان اشتراک
commune	کۆمون؛ کۆمەڵ؛ جڤات؛ جڤاک؛ بەش	komon; komel; civat; civak; beş	کمون؛ جامعه؛ بخش
communicative function	ئەرکی پێوەندی‌سازانە؛ کاری ڕاگەیێنەرانە	erka peywendîsazane; karê ragihîneriyê	کارکرد ارتباطی؛ کارکرد رسانشی
communication	پێوەندی؛ پێوەندی-سازی	peywendî; peywendîsazî	ارتباط؛ رسانش
communication cultural area	دەڤەری فەرهەنگیی پێوەندییەکان	devera çandî ya peywendiyan	حوزه فرهنگی ارتباطات
communication fallacy	هەڵەکاریی پێوەندی؛ هەڵەبێژیی پێوەندی-سازی	çewtkariya peywendiyê; helekariya peywendîsaziyê	سفسطه‌ی ارتباط
communication industry	پیشەسازیی پێوەندییەکان	pîşesaziya peywendiyan	صنعت ارتباطات
communication media	ڕاگەیێنەری پێوەندی-سازی	ragihîneriya peywendîsaziyê	رسانه‌ی ارتباطی
communication school	قوتابخانەی پێوەندی-سازی	qutabxaneya peywendîsaziyê	مکتب ارتباطی
communication theory	تیۆریی پێوەندی	teoriya peywendiyê	نظریه‌ی ارتباط
communications	پێوەندییەکان	peywendî	ارتباطات
communicative action	کردەوەی پێوەندی-سازانە	kirdeweya peywendîsazane	کنش ارتباطی

communicative competence	توانستی پێوەندیسازنە	tiwanistiya peywendîsazîsazne	توانش ارتباطی
communicative interaction	کارلێکی پێوەندی-سازانە	karlêka peywendîsazane	تعامل ارتباطی
communicative rationality	عەقلانیەتی پێوەندی-سازانە	eqlaniyeta peywendîsazane	عقلانیت ارتباطی
communis error	هەڵەی باو	çewtiya baw	غلط مصطلح؛ غلط عام
communis opinion	هاودەنگیی ڕوانگەکان؛ یەکدەنگیی ڕوانگەکان	hevdengiya riwangehan; yekdengiya nêrînan	همصدایی دیدگاهها
communism	کۆمۆنیزم	komonîzm	کمونیسم؛ نظام اشتراکی
communism of convention	کۆمۆنیزمی نەریتی ئەدەبی؛ سیستەمی هاوبەشی نەریتی ئەدەبی	komonîzma nerîta edebî; pergala hevpar a nerîta wêjeyiyê	کمونیسم سنت ادبی؛ نظام مشترک سنت ادبی
communist ideology	ئایدیۆلۆجیی کۆمۆنیستی	îdeolojiya komonîstî	ایدئولوژی کمونیستی
communist manifest	بەیاننامەی کۆمۆنیست	daxwiyaniya komonîstê	بیانیه کمونیست
communist party	حیزبی کۆمۆنیست	partiya komonîst	حزب کمونیست
communist revolution	ڕاپەڕینی کۆمۆنیستی	serhildana komonîstî	انقلاب کمونیستی

communist socialism	سۆسیالیزمی کۆمۆنیستی	sosyalîzma komonîstî	سوسیالیسم کمونیستی
community	کۆمەڵ؛ جڤات؛ جڤاک	komel; civat; civak	اجتماع؛ جماعت
community identity	ناسنامەی جڤاک	nasnameya civakê	هویت اجتماع
community study	لێکۆڵینەوەی کۆمەڵ؛ توێژینەوەی جڤات؛ جڤاکتوێژی	vekolîna komelê; tiwêjîneweya civatê; civaktiwêjî	پژوهش اجتماع؛ اجتماع‌پژوهی
commus → kommos			
compactness	تێک گووشراوی؛ پەستاوتەیی؛ تێک-ترنجاوی؛چڕی	têkguşrawî; pestawteyî; têktirincawî	فشردگی؛ تراکم
companion book	ڕێنوێننامە؛ کتێبی ڕابەر؛ ڕێبەرۆک	pirtûka rênima; rêniwênname; rêberok	کتاب راهنما؛ شناخت‌نامه
companion piece	بەرهەمی تەواوکەر یان هاوڕێ	berhema temamker an hevrê	اثر مکمل یا همراه اثر دیگر
companion poems	شیعری تەواوکەری هاوبابەت و هاوشێواز؛ وڵامەشیعر	hilbesta temamker a hevbabet û hevşêwaz; bersivhilbest	اشعار مکمل از حیث موضوع؛ اشعار مکمل هم‌سبک؛ جوابیه‌ی شعری
comparative approach	بۆچوونی بەراوردکارانە	boçûna berawirdkarane	رویکرد تطبیقی
comparative cross-cultural study	توێژینەوەی بەراوردکارانەی نێوان-فەرهەنگی	vekolîna berawirdkarane ya navçandî	مطالعه‌ی تطبیقی بین فرهنگی

comparative cultural study	توێژینەوەی بەراوردکارانەی فەرهەنگی	vekolîna berawirdkarane ya çandî	مطالعەی تطبیقی فرهنگی
comparative criticism	رەخنەی بەراوردکارانە	rexneya berawirdkarane	نقد تطبیقی
comparative linguistics	زماننناسیی بەراوردکارانە	zimannasiya berawirdkarane	زبان‌شناسی تطبیقی
comparative literature	ئەدەبی بەراوردکارانە	wêjeya berawirdkarane	ادبیات تطبیقی
comparative method	مێتۆدی بەراوردکارانە؛ ڕێبازی بەراوردکارانە	metoda berawirdkarane	روش مقایسەای
comparative philology	وشەناسیی بەراوردکارانە	peyvnasiya berawirdkarane	واژەشناسی تطبیقی
comparative research → comparative study			
comparative sociology	کۆمەڵناسیی بەراوردکارانە	civaknasiya berawirdkarane	جامعەشناسی تطبیقی
comparative study	توێژینەوەی بەراوردکارانە	vekolîna berawirdkarane	پژوهش تطبیقی
comparative thematics	سەرەکـواتاناسیی بەراوردکارانە؛ سەرواتاناسیی بەراوردکارانە	serekwatenasiya berawirdkarane	درون‌مایەشناسی تطبیقی
comparison	بەراوردکاری	berawirdkarî	تطبیق؛ مقایسه
comparison theories	تیۆرییەکانی بەراوردکاری	teoriyên berawirdkariyê	نظریەهای تطبیق
competence	توانست؛ توانستی زمانی	tiwanist; tiwansta zimanî	توانش؛ توانش زبانی

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
competitive market	بازاڕی پێشبڕکێیانە	bazara pêşbirkiyane	بازار رقابتی
compilation	کۆکردنەوە؛ بەرهەڤ-کردن؛ ئامادەکردن؛ گردوکۆکردن	berhevkirin; komkirin; amadekirin	گردآوری؛ تالیف
complaint	شکایەت؛ شکات؛ گازندە	gazinde; gilî; şikayet	شکوه؛ شکایت
complement	تەواوکەر؛ یەکترتەواوکەر	temamker; yektirtewawker	متمم؛ مکمل
complement of a set	تەواوکەری کۆمەڵە	temamkera komeleyê	متمم مجموعه
complementary opposition	دژکاریی تەواوکەر	dijkariya temamker	تقابل مکمل
complementizer	تەواوکەرساز	temamkersaz	متمم‌ساز
completeness	تەواوێتی	temamitî; tewawitî	تمامیت
complex (1)	گرێ	girê	عقده
complex (2)	ئاڵۆز؛ پێچەڵپێچ؛ گرێئاژن؛ گرێچن	aloz; pêçelpêç; tevlihev; girêçin	پیچیده
complex metaphor	خواستنی تێکەڵاو	xwastina tevlihev	استعارەی مرکب
complex meter	کێشی تێکەڵاو	kêşa tevlihev	وزن مرکب
complex plot	گەلاڵەی ئاڵۆز	gelaleya aloz	پیرنگ پیچیده
complicated	ئاڵۆزاو؛ ئاڵۆسکاو؛ گرێئاژن	tevlihev; alozaw; aloskaw	پیچیده
complication	گرێئاژنی؛ دژوارکردنەوە؛ ئاڵۆزاندن	girêajinî; dijwarkirin	گرەافکنی؛ بغرنجی
component	سازێنە؛ سازێنەر؛	pêkhêner; sazêne; sazêner; parçe	مولفه؛ تشکیل-

	پێکهێنەر؛ پارچە		دهنده؛ برساز؛ قطعه
componential analysis	شیکاریی پێکهێنەرانە	şîkariya pêkhênerane	تحلیل مؤلفه‌ای
componential semantics	واتاناسیی پێکهێنەرانە	watenasiya pêkhênerane	معناشناسی مؤلفه‌ای
composer (1)	بەرهەڤکار	berhevkar	گردآورنده
composer (2)	ئاوازدانەر؛ دانەر	awazdaner; daner	آهنگساز؛ مصنّف
composition (1)	بەرهەڤکاری؛ گردوکۆکردن	berhevkarî; girdûkokirin	گردآوری
composition (2)	پێکەوەنان؛ هەڵبەستن؛ ئاوازدانان؛ دانان	pêkewnan; hilbestin; awazdanan; danan	ترکیب؛ تصنیف؛ انشا
composition in meter	گوتەی کێشدار؛ نووسراوەی کێشدار	goteya kêşdar; nivîsa kêşdar	گفتار موزون؛ نوشتار موزون
compound rhyme → feminine rhyme			
comprehensive	گشتگیر؛ گشتگرەوە	giştgir; giştgirî; tevgir	جامع
computational stylistics	شێوازناسیی کۆمپیوٚتری	şêwaznasiya xêvjimêrî; şêwaznasiya kompiyûterî	سبک شناسی رایانشی
computer assisted instruction	ڕاهێنان بە کۆمپیوٚتر	hînkirin bi xêvjimêrê	آموزش به کمک رایانه
conative	هەوڵدەرانە؛ کۆششی	hewlderane; koşişî	کوششی
conative function	ئەرکی هەوڵدەرانە؛ کاری پاڵنەرانە	erka hewlderane; karê palnerane	کارکرد کوششی؛ کارکرد انگیزه‌ای
conceit	خواستنی دوور	xwastina dûr	استعاره‌ی بعید
concentric	هاوناوەند	hẹvnavend	هم‌مرکز؛ هم-کانون

concentric circles model	مۆدێلی بازنەگەلی هاوناوەند	modela bazneyên hevnavend	مدل حلقه‌های هم‌مرکز
concept	چەمک؛ تێگەهـ؛ فامیا	çemk; têgeh; famya	مفهوم
concept clarification	ڕوون‌کردنەوەی چەمک	rohinkirina çemkê; diyarkirina têgehê	تبیین مفهوم
concept formation	چێبوونی چەمک؛ دروست‌کردنی تێگەهـ؛ چەمکسازی	çêbûna çemkê; dirust kirina têgehê; çemkçêkerî	ساخت مفهوم؛ مفهوم‌سازی
concept map	نەخشەی چەمکی	nexşeya têgehî	نقشه‌ی مفهومی
concept of pure reason	چەمکی عەقڵی پەتی	têgeha eql ê petî	مفهوم خرد ناب؛ مفهوم عقل ناب
concept of self	وێنای خود؛ تێگەیینی خود	wênaya xwe; têgihîna xwe	تصور از خود؛ درک خود
concepts of criticism	چەمکگەلی ڕەخنە؛ تێگەهەکانی ڕەخنەکاری	têgehên rexneyê; çemkên rexnekariyê	مفاهیم نقد؛ مفاهیم نقادی
conceptual analysis	شیکاریی چەمکیانە	şîkariya têgehî	تحلیل مفهومی
conceptual approach	بۆچوونی چەمکیانە	boçûna têgehî	رویکرد مفهومی
conceptual explanation	شرۆڤەی چەمکیانە؛ لێکدانەوەی تێگەهی	şiroveya têgehî	تفسیر مفهومی
conceptual framework	چوارچێوەی چەمکی	çarçêweya têgehî	چارچوب مفهومی
conceptual image	وێنەی چەمکی	wêneya têgehî	تصویر مفهومی
conceptual interpretation	ڕافەی چەمکیانە	raveya têgehî	تاویل مفهومی
conceptual knowledge	زانیاریی چەمکیانە؛ مەعریفەی چەمکی	zanyariya têgehî	دانش مفهومی

conceptual meaning	واتای چەمکیانە؛ مانای تێگەهی	wateya çemkiyane	معنای مفهومی
conceptual misrepresentatuion	چەوتنواندنەوەی چەمکی	çewt-veniwandina têgehî	کژبازنمایی مفهومی
conceptual model	مۆدێلی چەمکی؛ نوێنەکی تێگەهی	modela têgehî	الگوی مفهومی
conceptual paper	وتاری چەمکی؛ وتاری تێگەهی	gotara têgehî	مقاله مفهومی
conceptual realism	واقیعیخوازیی چەمکیانە	waqi`îxwaziya	واقعیگرایی مفهومی
conceptual semantics	واتاناسیی چەمکیانە؛ ماناناسیی تێگەهی	watenasiya têgehî	معنیشناسی مفهومی
conceptual space	کەشی تێگەهی؛ کژی چەمکیانە	keşa têgehî	فضای مفهومی
conceptual system	سیستەمی چەمکی؛ سیستەمی تێگەهی	pergala têgehî; sîstema têgehî	نظام مفهومی
conceptual thinking	هزری چەمکیانە؛ بیرکردنەوەی تێگەهی	hizira têgehî; ramîna têgehî	اندیشەی مفهومی؛ تفکر مفهومی
conceptualization	چەمکاندن؛ چەمکسازی؛ بەچەمک کردن؛ تێگەهسازی	têgehdanîn; bitêgehkirin; têgehsazî	مفهومسازی؛ مفهومگذاری
concise	پوخت؛ کورتکراو؛ تێک گوشراو؛ چڕ	puxt; kurtkirî; têkgiviştî	فشرده؛ موجز
conclusion	ئەنجام؛ ئاکام	encam; akam	نتیجه
concordance	فەرهەنگۆکی ناوەکان؛ پاشکۆی	ferhengoka navan; paşkoya navan; niwaneya navan	فرهنگ اسامی؛ نمایه نامها؛

concrete	بەرهەست؛ هەست-پێکراو	berhest; hestpêkirî	انضمامی؛ عینی؛ ملموس
concrete concept	چەمکی بەرهەست	têgeha berhest	مفهوم انضمامی؛ مفهوم عینی
concrete fact	واقیعی بەرهەست	waqi`a berhest	واقعیت عینی؛ واقعیت انضمامی
concrete language	زمانی بەرهەست	zimanê berhest	زبان انضمامی
concrete poetry	شیعری بەرهەست؛ هۆنراوەی وێنەیی	hilbesta berhest; hilbesta wêneyî	شعر انضمامی؛ شعر مصور
concrete terms	زاراوەگەلی بەرهەست	biwêjên berhest; zaraweyên berhest	اصطلاحات انضمامی
concrete universal	گشتێتیی بەرهەست؛ یەکگرتنەوەی بابەتی تایبەت و گشتی	giştîtiya berhest; hevgirtina babetên taybet û giştî	کلیت انضمامی؛ وحدت امور جزئی و کلی
concreteness	بەرهەستێتی؛ بەرهەستبوون	berhestitî; berhestbûn	انضمامیت؛ عینیت
concretism	بەرهەستخوازی	berhestxwazî	انضمامگرایی
concretization	بەرهەستکردنەوە؛ بەرهەستکاری	berhestsazî; berhestkarî	انضمامی‌سازی
condensation	تێک گووشین؛ تێکترنجان؛ چڕکردنەوە	hevvegiviştin; têktirincan; çirkirin	ادغام؛ بەهەمفشردگی
condition (1)	مەرج؛ شەرت	merc; şert	شرط
condition (2)	دۆخ؛ بارودۆخ؛ ڕەوش	rewş; dox; barûdox	وضع؛ وضعیت
conditional	مەرجدار؛ بەمەرج؛ شەرتی	mercî; bimerc; mercdar; şertî	شرطی

conditional antonymy	لێکدژیی مەرجدار	lêkdijiya mercdar	تضاد مشروط
conditional reflex	وەڵامدانەوەی مەرجی	bersiva mercî	پاسخ شرطی
conditioned reinforcer	بەهێزکەری مەرجی؛ هێزبەخشی بەمەرج؛ گورپێدەری مەرجدار	bihêzkera mercî	تقویت‌کننده شرطی
conditioned response	کاردانەوەی مەرجی؛ بەرسڤی مەرجی	bertekiya mercî; bersiva mercî; kardaneweya mercî	واکنش شرطی
conditioned stimulus	پاڵنەری مەرجی	paldera mercî	محرک شرطی
conditioning	مەرجی کردنەوە؛ شەرتیبوونەوە	mercdarkirin; şertîkirin; bimercbûn	شرطی‌سازی؛ شرطی شدن؛ شرطی کردن
conexio	جناسی تەواو؛ هاوشێوەیی تەواو	cinasa temam; hevşêweyiya temam	جناس تام
confessional literature	ئەدەبی دانپێدانان	wêjeya aşartî; edeba danpêdanan	ادبیات اعترافی
confessional novel	رۆمانی دانپێدانان	romana aşartî; romana danpêdanan	رمان اعترافی
confessional poetry	شیعری دانپێدانان	hilbesta aşartî; hilbesta danpêdanan	شعر اعترافی
confessions	دانپێدانانەکان (چەشنی ئەدەبی)	aşartin (çeşna wêjeyî); danpêdanan	اعترافات (نوع ادبی)
confidant	هاورێی کەسێتیی سەرکی	hevalê kesêtî ya sereke	همیار شخصیت اصلی
configuration	کۆقاڵبەندی؛ کۆشێوەدانان	komqalibbendî; komşêwedanan	هم‌صورت‌بندی؛ هم‌پیکربندی
confirmational holism	گشتخوازیی ئەرێیانە؛ هاماوباوەڕیی	giştxwaziya erêyane; hamawbaweriya	کل‌نگریِ تأییدی

	ئەرێکارانە	erêkarane	
conflict	ململانێ؛ ئاریشە؛ کێشە	arîşe; milmilanê; kêşe	کشمکش؛ جدال؛ تعارض
conflict model	مۆدێلی ململانێ	modela arîşeyê	الگوی تعارض
conflict resolution	سڕینەوەی کێشە؛ ململانێ سڕینەوە	arîşetêkbirin	تعارض‌زدایی؛ رفع کشمکش
conflict theorists	تیۆری داڕێژانی ململانێ	dîtanevanên arîşeyê; teorîdarijerên milmilanêyê	نظریه‌پردازان کشمکش
conformism	هاوشێوەیی خوازی؛ خۆ گونجان (ڕێبازێکی ئایینی)	hevşêweyîxwazî; xweguncan (rêbaza olî)	هم‌نوایی گرایی
conformity	هاوشێوەیی؛ خۆ گونجان؛ لێک- نزیکی	hevşêweyî; xweguncan; lêknêzîkî	تطابق؛ سازگاری؛ هم- نوایی
confluence	پێکگەیشتن؛ خاڵی پێکگەیشتن؛ یەکانگیری	pêkgeyiştin; xala pêkgeyiştinê; yekangirî	نقطه تلاقی
comformability	پەسندکراوێتی؛ پەسندگری	rastandinbaritî; pesendkiritî	تاییدپذیری
comformist	خۆ گونجێن؛ خۆ گونجانخواز	xweguncên; xweguncanxwaz	همرنگ جماعت؛ همنوا با جمع
confused metaphor → mixed metaphor			
congenial	هاوچەشن	hevçeşn	متجانس
congregation	کۆبوونەوەی کلیسا؛ جەماوەری کڵێسە	kombûna kilîse	جماعت کلیسا؛ مجمع کلیسا

congruity	هاوچەشنێتی؛ هاوچەشنی	hevçêşnitî; hevçeşnî	سنخیت
connectedness	گرێدراوێتی؛ پێوەندداروی؛ بەستراوی	girêdayitî; peywenddirawî; hevgirêdanî	اتصال؛ ارتباط؛ وابستگی
connectionism	پێوندیخوازی	peywendîxwazî	پیوندگرایی
connector	پێوەندیدەر؛ پێوەندیساز	peywendîder; peywendîsaz	رابط
connotation	واتای پاڵەکی	wateya palekî	دلالت ضمنی
connotational opposition	دژبەریی پاڵەکیانە	dijberiya palekiyane	تقابل ضمنی
connotational	پاڵەکی؛ پاڵەکیانە	palekî; palekiyane	تضمنی؛ ضمنی
connotative → connotational			
conscience	ویژدان	wijdan	وجدان
conscious	هۆشیار؛ خودئاگا	hişyar; xweageh	خودآگاه
consciousness	هۆشیاری؛ خودئاگایی	hişyarî; xweagehî	خودآگاهی
consciousness in general	هۆشیاریی گشتی؛ خودئاگایی گشتی	hişyariya giştî; xweagehiya giştî	شعور عام
conservatism	پارێزکاریخوازی	parêzkarîxwazî	محافظه‌کاری
consistency	یەکدەستی؛ یەکشێوەیی؛ یەکڕەوتی	yekdestî; yekşêweyî; yekrewtî	یکدستی؛ یک-روندی؛ پایایی
consolidate management	بەڕێوەبەرێتیی یەکدەست	birêveberitiya yekdest	مدیریت یکپارچه
consonance	هاونشینیی پیتی نەبزوێن	hevnişîniya tîpên dengdar; hevnişîniya pîtên nebizwên	هم‌نشینی حروف صامت؛ هم‌آوایی بی‌واکه‌ها

consonant	نەبزوێن؛ پیتی نەبزوێن	dengdar; nebizwên; tîpa nebizwên; pîta dengdar	صامت؛ حرف بیصدا
consonantal rhyme	سەروای پیتی نەبزوێن	serwaya pîta nebizwên; serwaya tîpa dengdar	قافیەی حرف صامت
consonantia	هاوئاهەنگی	hevahengî	همآوایی
consonants of the rhyming words	پیتە نەبزوێنەکانی وشە هاوسەرواکان	tîpên dengdar ên peyvên hevserwa; pîtên nebizwên ên wişeyên hevserwa	حروف صامت کلمات مقفی
consensus	سازان؛ کۆدەنگی	sazan; komdengî	اجماع؛ توافق عام؛ وفاق
constant	نەگۆڕ، بەردەوام؛ جێگیر	neguher; negorr; berdewam; cêgir; cihgir	ثابت؛ پایدار
constitutional law	دەستووری بنچینەیی؛ یاسای بنەڕەتی؛ دەستووری بنگەهی	zagona bingehî; zagona binçîneyî; destûra bingehî	قانون اساسی
constraint	ناچاری؛ هەڵپێچان؛ بەرتەسکی؛ کۆتوبەند	neçarî; hilpêçîn; berteskî; kotûbend	اجبار؛ فشار؛ الزام؛ محدودیت
constructed	بنیاتنراو؛ هەڵسازراو؛ چێکراو؛ پێکهێنراو؛ هەڵچنراو	binyatniraw; hilsazkirî; çêkirî; pêkhinanî; hilçinraw; hilsazraw	برساخت؛ برساخته

English	Sorani	Kurmanji	Persian
construction	بینا، بنیاتنان؛ هەڵسازان، چێکاری؛ پێک هێنان	çêkarî; pêkhinan; bîna; binyatnan; hilsazan	برساخت؛ ساخت؛ ساختمان؛ بنا؛ ساختبندی
constructional	پێک هێنراوانە؛ چێکاریانە؛ هەڵسازراویانە	çêkariyane; pêkhinanî; hilsazrawiyane	برساختی؛ ساختمانی
constructionism → **constructivism**			
constructive	بنیاتنەر؛ سازێنەرانە؛ هەڵسازێنەر؛ چێکەرانە؛ پێک هێنەرانە	avaker; sazker; binyatnerane; sazênerane; hilsazêner; çêkerane	سازنده؛ برساختوار
constructiveness	بنیاتنەرێتی؛ بنیاتنەرانەیی؛ سازێنەرێتی؛ هەڵسازراوی	avakeritî; sazkeritî; binyatneritî; sazêneritî	سازندگی؛ برساختوارگی
constructivism	بیناخوازی؛ هەڵسازراوخوازی؛ پێکهێنانخوازی	bînaxwazî; hilsazrawxwazî; pêkhinanxwazî	برساختگرایی؛ ساختگرایی؛ ساختمانگری
constructivist	بیناخواز؛ هەڵسازراوخواز	bînaxwaz; hilsazrawxwaz	برساختگرا
constructor	بنیاتنەر؛ سازێنەر؛ چێکەر	binyatner; sazêner; çêker	سازنده
consumer culture	فەرهەنگی بەرخۆر؛ چاندی بەرخۆرانە	çanda berxwer	فرهنگ مصرفی
consumer society	کۆمەڵگای بەرخۆر؛ جڤاکی بەرخۆرانە	civaka berxwer	جامعەی مصرفی
consumerism	بەرخۆریخوازی	berxwerxwazî	مصرفگرایی

contact	پێوەندی؛ بەرکەوتن	peywendî; lirexkevtin; berketin	ارتباط؛ تماس
conte	حەکایەت؛ چیرۆکی خەیاڵکرد	hikayet; çîroka xeyalî	حکایت
contemplation	تێڕامان؛ بیرکردنەوەی قووڵ؛ وردبوونەوە	pûnijîn; têraman; bîrkirina kûr	تامل
contemporary	هاوچەرخ؛ هاوسەردەم؛ هاوچاخ	hevçerx; hevserdem; hevçax	معاصر
content	ناوەرۆک؛ ناواخن	naverok; nawaxin	محتوا
content analysis	شی کردنەوەی ناواخن؛ شیکاریی ناوەرۆک	şîkariya naverokê; şîkirina nawaxinê	تحلیل محتوا؛ محتواکاوی
content standards	پێوانە ناوەرۆکییەکان	pêwaneyên naverokiyê	استانداردهای محتوایی
content substance	جەوهەری واتا	cewhera wateyê	گوهر معنا
contentio (1)	ڕەگەزدۆزیی تەواو؛ هاوشێوەیی تەواو	regezdoziya temam; hevşêweyiya temam	جناس تام؛ جناس متماثل
contentio (2)	دژایەتی و هاوسانی؛ دژسانی	dijitî û hevsanî; dijsanî	تضاد و طباق
contentio (3)	ڕکابەریتی؛ مشتومڕ	rikaberitî; miştûmir	رقابت؛ مشاجره
contentionsness	مشتومڕخوازی	miştûmirxwazî	جدل‌جویی
contentious	مشتومڕخواز	miştûmirxwaz	اهل جدل
content-oriented	ناوەرۆکتەوەر	naveroktewer	محتوامحور
content-reading	ناوەرۆکخوێندنەوە؛ خوێندنەوەی ناوەرۆک	naverokxwendin; xwendina naverokê	محتواخوانی؛ خوانش محتوا

context	بەستێن؛ زەمینە؛ تەنراوە؛ چنراوە	bestên; tenrawe; zemîne; çinrawe	بافت؛ بافتار؛ زمینه؛ بستر
context-bound	پابەندی زەمینەی دەق؛ گرێدراوی بەستێن؛ بەستێنمەڵبەند	pabendê zemîneya deqê; girêdayê bestênê; bestênmelbend	بافت-بند؛ بسته به زمینەی متن؛ مقید به بافت
context-oriented	بەستێنتەوەر	bestêntewer	بافتمحور
context dependent	سەر بە بەستێن	ser bi bestênê	وابسته به بافت؛ بافت مقید
context free	بەستێنبەڕ؛ زەمینەسڕاو؛ دوور لە بەستێن	bestênper; zemînejêbir; dûr ji bestênê	بافتـآزاد؛ آزاد از بافت
context of situation	بەستێنی هەلومەرج	bestêna helûmerc	بافت موقعیت؛ بافت موقعیتی
contextual	بەستێنی؛ زەمینەیی؛ تەنراوەیی	bestênî; zemîneyî	بافتی؛ بافتاری؛ زمینەای
contextual analysis	شیکاریی بەستێنی	şîkariya bestênî	تحلیل بافتی؛ بافتارکاوی
contextual criticism	ڕەخنەی بەستێنی	rexneya bestênî	نقد بافتاری
contextualising	زەمینەدانان؛ بەستێنسازی	zemînedanîn; bestênsazî	بسترمند کردن؛ بستربخشی به متن؛ در متن نهادن
contextualism	بەستێنخوازی	bestênxwazî	بافتگرایی؛ بافتارباوری
contextuality	بەستێنمەندی	bestênmendî	بافتارمندی
contexture	هاوبەستێن؛ هاوزەمینە	hevbestên; hevzemîne	همبافت؛ درهم-بافتن
contiguity theory	تیۆریی لێک-	teoriya girêdayitiyê;	نظریەی

	بەستراوێتی	teoriya lêkbestrawitiyê	مجاورت
contingency	ڕێتێچوویی؛ شیمانەهەڵگری	şîmanehilgirî; rêtêçûyî	احتمال‌پذیری؛ امکان‌پذیری
contingent	ڕووداوی نادیار؛ شیمانەهەڵگر؛ ڕێ- تێچوو؛ لواو	rûdawa nediyar; şîmanehilgir; rêtêçû	حادث؛ احتمال- پذیر؛ محتمل، ممکن
contingent truth	ڕاستیی ڕێتێچوو	rastiya rêtêçû	صدق ممکن
Continental philosophy	فەلسەفەی پارزەوینی (لە پارزەوینی ئەورووپا بێجگە لە بریتانیا)	felsefeya parezemînî (li parezemîna Ewrûpayê de ji bilî Birîtaniyayê)	فلسفه قاره‌ای
continentalism	پارزەوی‌خوازی	parezemînxwazî	قاره‌گرایی
continnum	دەوامە؛ بەردەوامە	dewame; berdewame	پیوستار
continuous dialectic	مشتومڕی بەردەوام	miştûmira berdewam	جدال مداوم
contract	گرێبەست	girêbest	قرارداد
contractional	گرێبەستی	girêbestî	قراردادی
contractions	وشە کورتکراوەکان	peyvên kinkirî	واژه‌های مخفف
contradict antonymy	لێکدژیی دژبەرانە	lêkdijiya dijberane	تضاد متقابل
contradiction	دژایەتی؛ دژبەری	dijitî; dijayetî; dijberî	تضاد
contrast	بەرامبەرێتی؛ هەمبەرێتی؛ دژبەرێتی	beranberitî; hemberitî; dijberitî	تقابل؛ تضاد
contrast analysis	شیکاریی دژبەرانە	şîkariya dijberane	تحلیل تقابلی
contrast principle	بنەواشەی دژبەرێتی	binewaşeya dijberîtiyê	اصل تقابل

contrastive analysis	شیکاریی دژبەرانە	şîkariya dijberane	تحليل تقابلی
contrastive relations	پێوەندیگەلی دژبەرانە	peywendiyên dijberane	روابط تقابلی
control theory	تیۆریی چاودێری	teoriya çavdêriyê	نظريەی كنترل
controlling image	وێنەی خەیاڵکردی سەرەکی	wêneya xeyalkirî ya sereke	صور خيال اصلی
controversial	مشتومڕدار؛ بەقسەوباس	miştûmir; biqiseûbas	جدلی؛ مشاجره-ای
controversialist	مشتومڕسازکەر؛ مشتومڕخواز	miştûmirsazker; miştûmirxwaz	جدل‌گرا
controversy	مشتومڕ؛ باس‌وخواس	miştûmir; basxwaz	جدل؛ مشاجره
convention	ڕێککەوتنی ئەدەبی؛ نەریتی وێژەیی	rêkeftina wêjeyî; nerîta wêjeyî	قرارداد ادبی؛ سنت ادبی
conventional	بڕیاری؛ ڕێککەوتنی	biryarî; rêkeftinî	قراردادی
convergence	یەک گرتنەوە؛ پێک-گەیشتن؛ یەکانگیری	yekgirtin; pêkgihîştin; yekangirî	هم‌گرايی
convergent thinking	بیرکردنەوەی یەکانگیر؛ هزرینی یەکانگیر	hizirna yekangir	تفكر همگرا
conversational poem	شیعری وتووێژداری تەنزاوی	hilbesta gotûbêjdar a tenzavî	شعر مكالمه‌ای؛ شعر غيرجدی طنزآلود
conversational analysis	شیکاریی وتووێژ	gotûbêj hilsengandin; şîkariya witûwêjê	مكالمه‌كاوی؛ تحليل مكالمه
conversazione	ئەنجومەنی ئەدەبی؛ کۆڕی هونەری	encumena wêjeyî; kora hunerî	انجمن ادبی؛ انجمن هنری

conversion	ئایین‌گۆڕین؛ گۆڕینی ئایینزا	olguherîn; ayînguherîn; guherîna ayînzayê	گرویدن به دین جدید؛ تغییر مذهب
coordinal	هاوئاواز	hevawaz	هم‌نوا؛ هم‌ردیف
coordination	هاوئاوازی	hevawazî	هم‌نواختی
Copernican revolution	ڕاپەڕینی کۆپرنیکی	serhildana Copernicusî	انقلاب کپرنیکی
copying	کۆپی کردن؛ هەڵگرتنی کۆپی	rûnivîskirin; kopîkirin	نسخه‌برداری
copyright	مافی لە چاپدانەوە	mafê weşanê; mafê çapê	حق چاپ
core grammar	ڕێزمانی ناوکی؛ ڕێزمانی سەرەکی	rêzimana navikî; rêzimana sereke	دستور مرکزی
core language	زمانی ناوکی؛ زمانی ناوەندی	zimanê navikî, zimanê sereke	زبان مرکزی
coreference	هاوژێدەر؛ هاوسەرچاوە	hevjêder; hevserçave; hevçavkanî	هم‌مرجع
coronach	شینگێڕی (لە هۆنراوەی ئیرلەندی و سکاتلەندیدا)	zêmar; şîngêrî (di hilbestên Ireland û Scotlandê de)	مرثیه (در شعر ایرلندی و اسکاتلندی)
corpus	جەستە؛ پەیکەرە	ceste; peykere	پیکره
corpus thematics	سەرەکواتاناسیی جەستەیی؛ سەرواتاناسیی جەستەیی	serekwatenasiya cesteyî	درون‌مایه‌شناسی پیکره‌ای
correction	ڕاستکردنەوە؛ چاککردنەوە ساغ-کردنەوە	rastkirin; bijarekirin	تصحیح؛ اصلاح

correlate function	ئەرکی لێکبەستراو	erkê hevgirêdayî	کارکرد پیوسته
correlation	هاوپێوەندی؛ پێوەندیی چەندلایەنە	hevpeywendî, peywendiya çendaliyî	رابطەی چندسویه
correspondence of arts	وێکچوویی و نزیکایەتیی هونەرەکان؛ تایبەتمەندیی هاوبەشی هونەرەکان	lêçûn û nêziktiya huneran; taybetmendiyên hevpar ên huneran	شباهت و قرابت هنرها؛ ویژگی مشترک هنرها
corrigenda	هەڵەنامە	çewtname; helename	غلطنامه
cosmic	جیهانی؛ گەردوونی	cîhanî; gerdûnî	جهانی؛ کیهانی
cosmic believes	باوەڕگەلی جیهانی؛ بڕوا گەردوونییەکان	baweriyên cîhanî	باورهای کیهانی
cosmic irony	تەوسی جیهانی؛ گەمەی قەدەر؛ گەمەی چارەنووس	tewsa cîhanî; gemeya qederê; gemeya çarenivîsê	طنز کنایی کیهانی؛ بازی تقدیر
cosmic machine	دامودەزگای گەردوون	dezgeha gerdûnê	دستگاه کیهان
cosmic mind	زەینی جیهانی؛ هۆشی گەردوونی	zihna cîhanî; hişê gerdûnî	ذهن جهانی؛ آگاهی کیهانی
cosmic principle	بنەواشەی گەردوونی	binwaşeya gerdûnî	اصل کیهانی
cosmocentrism	گەردوونتەوەرخوازی؛ جیهانناوەندیخوازی	gerdûntewrxwazî; cîhannavendîxwazî	جهانمرکزگرایی
cosmogenesis	جیهانداهێنان؛ بەدی-هێنانی جیهان؛ ئافراندنی گێتی	cîhandahinan; bedîhinana cîhanê; aferandina gîtiyê	جهانآفرینی؛ کیهانآفرینی
cosmogony → cosmogenesis			

cosmopolitism	جیهانیشتمانی	cîhannîştimanî	جهان‌وطنی
cosmos	جیهان؛ گەردوون؛ گیتی	cîhan; gerdûn; gîtî	جهان؛ کیهان
co-text	بەستێنی زمانی؛ بەستێنی ناوزمانی	bestêna zimanî; bestêna derûnzimanî	بافت زبانی؛ بافت درون‌زبانی
counter-cultural	دژەفەرهەنگی	dijçandî; dijeferhengî	ضد فرهنگی
counter-culturalist	دژەفەرهەنگ؛ دژی فەرهەنگی زاڵ	dijeferhengî; dijî çanda zal	ضد فرهنگ؛ فرهنگ حاکم ستیز
counterfeit	ساختە؛ ساختەکارانە؛ ساختەیی	saxte; saxtekarane; saxteyî	تقلبی؛ بدل
counterflow	دژەگەڕیان؛ دژەڕەوت	dijherrik; dijegerriyan; dijerewt	ضدجریان
counter-narrative	دژەگێڕانەوە	dijvegotin	ضد روایت؛ پادروایت
counterplayers	کەسایەتیگەلی دژی پاڵەوانی سەرەکی	kesayetiyên dijî lehengê/a sereke	شخصیت‌های ضد قهرمان اصلی
counterplot → sub-plot			
counter gerila	دژەگەریلا؛ دژەشەڕوان	dijgerîla; dijeşervan	ضد گریلا
counter hegemony	دژەهێژمۆنی	dijhejmonî	ضد هژمونی
counter points	خاڵە دژبەرەکان؛ جووتە لێکدژەکان	xalên dijber; cotên lêkdij	نقاط متقابل؛ جفت‌های متضاد
couplet	کۆپلە؛ جووتسەروا	kople; cotserwa	بیت؛ بیت مثنوی
court comedy	کۆمێدیی دەرباری	komediya derbarî	کمدی درباری
courtesy books	کتێبی فێرکارانە بۆ	pirtûka hînkarî ya şazadeyan; kitêba	کتاب آموزش

	شازادەکان	fêrkarane bo şazadeyan	شاهزادگان
courtly love	ئەوینی دەرباری	evîna derbarî	عشق درباری
craft	هونەر (ی ئەدەبی)؛ تەکنیک (ی ئەدەبی و هونەری)	huner (a wêjeyî); teknîk (ya edebî û hunerî)	شگرد ادبی؛ تمهید هنری؛ صنعت ادبی
craftsman	هونەرمەند؛ دەسترەنگین؛ داهێنەر	hunermend	هنرمند
craftsmanship	هونەرمەندی؛ دەسترەنگینی؛ داهێنەری	hunermendî; destrengînî; dahênerî	هنرمندی
created	داهێنراو	çêkirî; afirandî; dahînirî; dahênraw	خلق‌شده؛ آفریده-شده
creation	داهێنان	xulqandin; afirandin; çêkirin; dahînan	خلق؛ آفرینش
creationism	داهێنانخوازی	dahînanxwazî	آفرینش‌گری
creative	داهێنەرانە	dahînerane	خلاق؛ خلاقانه
creative behavior	ئاکاری داهێنەرانە؛ هەڵسوکەوتی داهێنەرانە	helsûkewta dahînirî	رفتار خلاق
creative core	ناوکی داهێنەرانە؛ ناوەندی داهێنەرانە	navika dahînerane; navenda dahînerane	هسته خلاق
creativity	داهێنەرێتی	dahîneritî	خلاقیت
creator	داهێنەر؛ داهێن	dahîner; dahîn	خلاق
criminal psychology	دەروونناسیی تاوان	derûnnasiya tawanê	روانشناسی جرم

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
criminology	تاواںناسی	tawannasî	جرم‌شناسی
crisis	قەیران	qeyran	بحران
criteria	پێوەرەکان؛ پێودانگەکان	pêwer; pîver	معیارها
criteriology	پێوەرناسی؛ پێودانگناسی	pêwernasî	معیارشناسی
criterion	پێوەر؛ پێودانگ	pêwer	معیار
critic	ڕەخنەکار؛ ڕەخنەگر	rexnekar; rexnegir	منتقد؛ نقاد
critical	ڕەخنەگرانە؛ ڕەخنەیی؛ ڕەخنەکارانە	rexnegirane; rexneyî; rexnekarane	انتقادی؛ نقادانه؛ منتقدانه
critical age	تەمەنی قەیران؛ تەمەنی قەیراناوی	temenê qeyranê; temenê qeyranawî	سن بحران؛ سن بحرانی
critical appreciation	تێگەیینی ڕەخنەیی	têgihîna rexneyî	درک نقادانه
critical approach	بۆچوونی ڕەخنەگرانە	boçûna rexneyî	رویکرد انتقادی
critical comedy	کۆمێدیی ڕەخنەگرانە	komediya rexnegirane	کمدی انتقادی
critical cultural policy	سیاسەتی فەرهەنگیی ڕەخنەگرانە	ramyariya çandî ya rexnegirane; siyaseta ferhengî ya rexnegirane	سیاست فرهنگی انتقادی
critical disourse analysis	شیکاریی گوتاری ڕەخنەگرانە	şîkariya gotara rexnegirane	تحلیل گفتمان انتقادی
critical interpretation	ڕاڤەی ڕەخنەگرانە	raveya rexnegirane	تاویل انتقادی
critical investigation of pure reason	هەڵسەنگاندنی ڕەخنەگرانەی ئاوەزی پەتی	hilsengandina rexnegirane ya aweza petî	سنجش انتقادی خرد ناب

critical linguistics	زمانناسیی ڕەخنەگرانە	zimannasiya rexnegirane	زبان‌شناسی انتقادی
critical monism	تاکخواباوەڕیی ڕەخنەگرانە؛ تاکباوەڕیی ڕەخنەگرانە	tekxwedêbaweriya rexnegirane; tekbaweriya rexnegirane	یگانه‌باوری انتقادی
critical philosophy	فەلسەفەی ڕەخنەگرانە	felsefeya rexnegirane	فلسفه انتقادی
critical reason	عەقڵی ڕەخنەگرانە؛ ئاوەزی ڕەخنەگرانە	eqlê rexnegirane; aweza rexnegirane	خرد انتقادی
critical rationality	عەقڵانیەتی ڕەخنەگرانە	eqlaniyeta rexnegirane	عقلانیت انتقادی
critical semiotics	نیشانەناسیی ڕەخنەگرانە	nîşanenasiya rexnegirane	نشانه‌شناسی انتقادی
critical study	توێژینەوەی ڕەخنەگرانە؛ لێکۆڵینەوەی ڕەخنەیی	vekolîna rexnegirane; tiwêjîneweya rexnegirane	پژوهش انتقادی
critical theory	تیۆریی ڕەخنەگرانە	teoriya rexnegirane	نظریه‌ی انتقادی
criticism	ڕەخنە؛ ڕەخنەکاری	rexne; rexnekarî	نقد؛ نقادی
critics of consciousness	ڕەخنەگرانی خودئاگایی	rexnegirên xweagehiyê	منتقدان خودآگاهی
critique	ڕەخنە؛ ڕەخنەکاری؛ ڕەخنەگری	rexne; rexnekarî; rexnegirî	نقد
critique of interpretation	ڕەخنەی ڕاڤە؛ ڕەخنەی ڕاڤەکاری	rexneya raveyê; rexneya ravekariyê	نقد تاویل
critique of judgement	ڕەخنەی دادوەری	rexnekariya dadweriyê	نقد قضاوت
cross-reference	سەرچاوەی بەرامبەر	serçaveyên beramber;	ارجاعات متقابل

		çavkaniyên beramber	
crossed rhyme	سەروای یەکنایەک	serwaya yekneyek	قافیەی منقطع
Cubism	کووبیزم (قوتابخانەی نیگارکێشی بە رابەرایەتیی پابلۆپیکاسۆ)	Kûbîzm (qutabxaneya nîgarkêşiya be raberitî ya Pablo Picasso)	کوبیسم
Cubist poetry	شیعری کووبیستی	hilbesta Kûbîstî; şiîra Kûbîstî	شعر کوبیستی
cuddle fiction	چیرۆکی نازونەوازشت	çîroka nazdarkirinê; çîroka nazûnewazişte	داستان نوازش
cue	وتەی ڕێنوێن	gotina rênima; witeya rêniwên	سخن رهنما
cult	تاقم؛ دەستە	kom; deste	گروه
cult object	بابەتی ئایینی	babeta ayînî; babeta olî	امر آیینی
cultural absolutism	ڕەهاخوازیی فەرهەنگی	rehageriya çandî; rehageriya ferhengî	مطلق‌گرایی فرهنگی
cultural administrator	بەڕێوەبەری فەرهەنگی	birêveberê/a çandî; birêveberê/a ferhengî	مدیر فرهنگی؛ متولی فرهنگی
cultural alienation	نامۆیی فەرهەنگی	namoyiya çandî; namoyiya ferhengî	بیگانگی فرهنگی
cultural animal	ئاژەڵی فەرهەنگی	ajelê/a çandî; ajelê/a ferhengî	حیوان فرهنگی
cultural anthropology	مرۆڤناسیی فەرهەنگی	mirovnasiya çandî; mirovnasiya ferhengî	انسان‌شناسی فرهنگی
cultural artefacts	دەستکردە فەرهەنگییەکان	destkiriyên çandî; destkiriyên ferhengî	مصنوعات فرهنگی
cultural assimilation	هاوسانسازیی	hevsansaziya ferhengî;	همگون‌سازی

	فەرهەنگی	hevsansaziya çandî	فرهنگی
cultural awareness	هۆشیاریی فەرهەنگی	huşyariya çandî; huşyariya ferhengî	آگاهی فرهنگی
cultural capital	سەرمایەی فەرهەنگی	sermayeya ferhengî; sermayeya çandî	سرمایه فرهنگی
cultural code	کۆدگەلی فەرهەنگی	kodên çandî; kodên ferhengî	رمزگان فرهنگی
cultural colonialism	داگیرگەیی خوازیی فەرهەنگی؛ کۆلۆنیالیزمی فەرهەنگی	dagîrgeyîxwaziya ferhengî; mêtîngeriya çandî	استعمار فرهنگی
cultural comfort zone	ناوچەی ئاسوودەیی فەرهەنگی	navçeya asûde ya çandî; navçeya asûde ya ferhengî	منطقه آسایش فرهنگی
cultural complex	لێکدراوی فەرهەنگی	lêkdirawa çandî; lêkdirawa ferhengî	ترکیب فرهنگی
cultural construction	هەڵسازراوی فەرهەنگی؛ پێکهێنراوی فەرهەنگی	hilsazrawa çandî	برساخت فرهنگی
cultural context	بەستێنی فەرهەنگی	bestêna ferhengî; bestêna çandî	بافت فرهنگی
cultural criticism	ڕەخنەی فەرهەنگی	rexneya çandî; rexneya ferhengî	نقد فرهنگی
cultural depluralization	زۆرینەسڕینەوەی فەرهەنگی	pirranîjêbiriya çandî; pirranîqelandina çandî	کثرت‌زدایی فرهنگی
cultural determinism	قەدەری فەرهەنگی	qedera çandî; qedera ferhengî	جبر فرهنگی
cultural development	گەشەی فەرهەنگی؛ پەرەسەندنی فەرهەنگی	geşeya çandî; geşeya ferhengî; peresendina çandî	توسعەی فرهنگی

cultural discrimination	هەڵاواردنی فەرهەنگی	vewêrtina çandî; hilawardina ferhengî	تبعیض فرهنگی
cultural distance	مەودای فەرهەنگی	navbera çandî; mewdaya ferhengî	فاصله فرهنگی
cultural domination	زاڵیتیی فەرهەنگی؛ زاڵبوونی چاندی	zaltiya çandî; zaltiya ferhengî	سلطه فرهنگی
cultural dynamism	بگۆڕیی فەرهەنگی؛ بزۆزیی فەرهەنگی؛ دینامیزمی فەرهەنگی	biguheriya çandî; bigorriya ferhengî	پویایی فرهنگی
cultural evolutionism	گووڕانی فەرهەنگی؛ گەشەخوازیی فەرهەنگی	guherrîna çandî; geşexwaziya ferhengî	تکامل‌گرایی فرهنگی؛ تحول‌گرایی فرهنگی
cultural geograph	جوگرافیای فەرهەنگی	erdnîgariya çandî; coxrafîyaya ferhengî	جغرافیای فرهنگی
cultural genocide	کۆمەڵکوژیی فەرهەنگی	komkujiya çandî; komelkujiya ferhengî	نسل‌کشی فرهنگی
cultural globalization	بەجیهانی‌بوونی فەرهەنگی	bicîhanîbûna çandî; gerdûnîbûna çandî; bicîhanîbûna ferhengî	جهانی‌شدن فرهنگی
cultural history	مێژووی فەرهەنگی	dîroka çandî; mêjûya ferhengî	تاریخ فرهنگی
cultural impact assessment	هەڵسەنگاندنی کاریگەریی فەرهەنگی	hilsengandina bandora çandî	ارزیابی تاثیر فرهنگی
cultural indicator	پێنوێنی فەرهەنگی	pêşkerê çandî; pêniwîna ferhengî	شاخص فرهنگی
cultural institution	دامەزراوەی فەرهەنگی	rêkxistina çandî; damezraweya ferhengî	نهاد فرهنگی؛ موسسەی فرهنگی

cultural integrity	یەکپارچەیی فەرهەنگی	yekparçeyiya ferhengî; yekparçeyiya çandî	انسجام فرهنگی
cultural knowledge	زانیاریی فەرهەنگی؛ مەعریفەی فەرهەنگی	zanyariya çandî; zanyariya ferhengî	دانش فرهنگی
cultural Marxism	مارکسیزمی فەرهەنگی	Marksîzma çandî; Marksîzma ferhegî	مارکسیسم فرهنگی
cultural materialism	ماتریالیزمی فەرهەنگی	materyalîzma çandî; materyalîzma ferhengî	ماتریالیسم فرهنگی
cultural oppression	ستەمی فەرهەنگی؛ سەرکوتکاریی فەرهەنگی	sitema çandî; sitema ferhengî; serkutkariya ferhengî	ستم فرهنگی؛ سرکوب فرهنگی
cultural order	تەکووزیی فەرهەنگی	tekûziya çandî; tekûziya ferhengî	نظم فرهنگی
cultural pluralism	زۆرینەخوازیی فەرهەنگی	pirranîxwaziya çandî; zorînexwaziya ferhengî	کثرت‌گرایی فرهنگی
cultural poetics	بووتیقای فەرهەنگی؛ ئەدەبناسیی فەرهەنگی؛ وێژەناسیی فەرهەنگی	bûtîqaya çandî; wêjenasiya çandî; edebnasiya ferhengî	بوطیقای فرهنگی؛ ادبیات‌شناسی فرهنگی
cultural position	پێگەی فەرهەنگی	pêgeha çandî; pêgeha ferhengî	موقعیت فرهنگی
cultural primitivism	بەرایی‌خوازیی فەرهەنگی	berayîxwaziya ferhengî; berayîxwaziya çandî	بدوی‌گری فرهنگی
cultural products	بەرهەمگەلی فەرهەنگی	berhemên çandî; berhemên ferhengî	تولیدات فرهنگی

cultural progress	پێشکەوتنی فەرهەنگی	pêşketina çandî; pêşketina ferhengî	ترقی فرهنگی
cultural laq	ناگونجاویی فەرهەنگی؛ دواکەوتنی فەرهەنگی (بە بەراورد لەگەڵ پێشکەوتی تەکنۆلۆجی)	tewşiya çandî; neguncawiya ferhengî; paşvemayiya çandî (bi berawird li gel pêşketina teknolojiyê re)	ناهماهنگی فرهنگی؛ پسرفت فرهنگی (در تناسب با پیشرفت تکنولوژیک)
cultural learning process	پڤاژۆی فێربوونی فەرهەنگی	pêvajoya hînbûnê ya çandî; pêvajoya fêrbûnê ya ferhengî	فرایند یادگیری فرهنگی
cultural myth	ئوستوورەی فەرهەنگی	ustûreya çandî; ustûreya ferhengî	اسطوره فرهنگی
cultural nationalism	نەتەوەخوازیی فەرهەنگی	netewexwaziya çandî, netewexwaziya ferhengî	ملی‌گرایی فرهنگی
cultural pessemism	ڕەشبینیی فەرهەنگی	reşbîniya çandî; reşbîniya ferhengî	بدبینی فرهنگی
cultural pluralism	زۆرینەخوازیی فەرهەنگی	pirranîxwaziya çandî; zorînexwaziya ferhengî	تکثرگرایی فرهنگی
cultural policy	سیاسەتی فەرهەنگی	ramyariya çandî; siyaseta ferhengî	سیاست فرهنگی
cultural primitivism	بەراییخوازیی فەرهەنگی	berayîxwaziya çandî; berayîxwaziya ferhengî	بدوی‌گرایی فرهنگی
cultural relativism	ڕێژەییخوازیی فەرهەنگی	rêjeyîxwaziya çandî; rêjeyîxwaziya ferhengî	نسبی‌گرایی فرهنگی

cultural reproduction	بەرهەمهێنانەوەی فەرهەنگی	veberhemhinana çandî; veberhemhinana ferhengî	بازتولید فرهنگی
cultural resistance	بەرخۆدانی فەرهەنگی	berxwedana çandî; berxwedana ferhengî	مقاومت فرهنگی
cultural revolution	ڕاپەڕینی فەرهەنگی	raperîna çandî; raperîna ferhengî	انقلاب فرهنگی
cultural semiotics	نیشانەناسیی فەرهەنگی	nîşanenasiya çandî;; nîşanenasiya ferhengî	نشانەشناسی فرهنگی
cultural setting	شوێنگەی فەرهەنگی؛ شوێنکاتی فەرهەنگی	şûngeha çandî; şiwêngeha ferhengî	مکان فرهنگی؛ مکان-زمان فرهنگی
cultural shock	شۆکی فەرهەنگی؛ ڕاچڵەکینی فەرهەنگی	şoka çandî; şoka ferhengî; raçilekîna çandî	شوک فرهنگی
cultural staticity	وێستاویی فەرهەنگی	rawestîna çandî; wêstayiya ferhengî	ایستایی فرهنگی
cultural strategic thought	هزری ستراتیژیکی فەرهەنگی	hizira stratejîk a ferhengî; hizira stratejîk a çandî	اندیشه راهبردی فرهنگی
cultural studies	توێژینەوەگەلی فەرهەنگی	vekolînên çandî; tiwêjîneweyên ferhengî	مطالعات فرهنگی
cultural subjectivity	زەینییەتی فەرهەنگی؛ سوبژێکتیڤیتەی فەرهەنگی	zihniyeta çandî; subjektîvîteya çandî	ذهنیت فرهنگی؛ سوبژکتیویتەی فرهنگی
cultural thematics	سەرەکواتاناسیی فەرهەنگی؛	serekwatenasiya çandî; serwatenasiya	درون‌مایەشناسی فرهنگی

	سەرواتاناسیی فەرهەنگی	ferhengî	
cultural toleration	لێبوردەیی فەرهەنگی	bênfirehiya çandî; lêbordeya ferhengî	تساهل فرهنگی
cultural trait	تایبەتمەندیی فەرهەنگی؛ مۆرکی فەرهەنگی	taybetmendiya çandî; morika ferhengî	خصیصه فرهنگی؛ نشان فرهنگی
cultural unconscious	ناخودئاگای فەرهەنگی؛ ناهۆشیاریی فەرهەنگی	nexweagehiya çandî; derhişa ferhengî	ناخودآگاه فرهنگی
culturalism	فەرهەنگخوازی؛ فەرهەنگیخوازی	çandxwazî; ferhengîxwazî	فرهنگ‌گرایی
culture	فەرهەنگ؛ چاند	çand; ferheng	فرهنگ
culture base	بنەڕەتی فەرهەنگ؛ بنچینەی فەرهەنگ	binereta çandê; çandbingeh; binçîneya çandê	شالودەی فرهنگ؛ بنیاد فرهنگ
culture industry	پیشەسازیی فەرهەنگ	pîşesaziya çandê; pîşesaziya ferhengê	صنعت فرهنگ
culture traits	تایبەتمەندییەکانی فەرهەنگ	taybetmendiyên çandê; taybetmendiyên ferhengê	ویژگی‌های فرهنگ
Cupid	کیوپید؛ خوای ئەوین	Cupid; Xwedayê evînê	کیوپید؛ رب‌النوع عشق
curiosity	پرسۆکی؛ پەیجۆری	pirsokî; peycorî	کنجکاوی
current	باو؛ بەردەوام	baw; berdewam	رایج
curtain raiser	پەردەی کورت؛ شانۆی کورت (پێش دەستپێکی شانۆی	perdeya kin; şanoya kurt (berî destpêka şanoya serekî)	پردەی کوتاه؛ نمایش کوتاه (پیش از آغاز)

	سەرەکی)		نمایش اصلی)
curtal sonnet	غەزەڵی کورت	xezela kin; xezela kurt	غزل کوتاه
cyberpunk	چیرۆکی مەجازی (چیرۆکی خەیاڵکردی کۆتایی سەدەی بیست)	çîroka mecazî (çîroka xiyalkirî ya dawiya sedsala bîstem)	داستان مجازی (داستان‌های تخیلی اواخر سده-ی بیستم)
cyberspace	کەشی مەجازی	keşa mecazî	فضای مجازی
cyclic	بازنەیی	bazneyî	چرخشی
cyclic drama	شانۆگەرییەکانی سەدەگەلی ناوەڕاست	şanogeriyên sedsalên naverast	مجموعه نمایشنامه‌های سده‌ی میانه
cyclical movement	جوولەی بازنەیی؛ سووڕخواردنەوە	liva bazneyî; cûleya bazneyî; sûrrxwardinewe	حرکت دورانی؛ حرکت چرخشی
cynicism	کەلبی‌باوەڕی؛ ڕێبازی کەلبییەکان؛ ڕەشبینی بۆ مرۆڤ	kelbîbawerî; qutabxaneya kelbiyan	کلبی‌مسلکی؛ مکتب کلبیون؛ بدبینی نسبت به بشر؛ بدگمانی
Czarism	سیزاریزم	Sêzarîzm	تزاریسم؛ تزارسالاری

D

English	کوردی	Kurdî	فارسی
dactylic	برگەی سێ-بەشی (بەشی یەکەم بە گوشارەوە و بەشی دووەم و سێیەم بێ گوشار)	birrgeya sêbeşî; kîteya sêbeşî (beşa yekem guşardar û beşa duyem û sêyem bê guşar)	هجای سەبخشی (بخش اول تکیەدار و بخش دوم و سوم بدون تکیه)
Dadaism	دادایيزم	Dadayîzm	دادایسم
dance macabre	سەمای مەرگ	semaya merge	رقص مرگ
dark ages	سەردەمە تاریکەکان (چەرخەکانی ناوەڕاست)	serdemên tarî (çerxên naverast)	اعصار تاریک (قرون وسطی)
Darwinism	داروینیزم	Darwînîzm	داروینیسم؛ پیروی از عقاید داروین
dasein	دازاین	dazayn	دازاین
data	داتا؛ دادە؛ پێدراوە؛ زانۆکە	data; dane; dade; pêdiraw; zanoke	داده

database	بنکەی زانیاری؛ بنکەدراوە؛ زانۆکەدان	binkeya zanyariyê; binkedirawe; zanokedan	پایگاه داده
data analysis	شیکاریی زانیاری؛ شیکاریی پێدراوە	dahûrîniya daneyan; şîkariya zaniyariyê; şîkariya dirawe	تحلیل اطلاعات؛ تحلیل داده
de-composition	پێکهاتەسڕینەوە؛ پارچەکردنی پێکهاتە؛ پارچەکردنی دەق	pêkhahetajêbirî; parçekirina pêkhateyê; deqparçekirin	ترکیب‌زدایی
deadline	دواماوە؛ دوامەودا	diwamawe; diwamewda	ضرب‌الاجل
dead metaphor	خواستنی مردوو	xwastina mirî	استعاره‌ی مرده
death drive	ئاژۆتی مەرگ؛ ئاژۆکی مەرگ	ajota merge; ajoka merge; ajotina mirinê	رانه مرگ
death instinct	ڕەمەکی مردن	remeka mirinê	غریزه مرگ
Decadence	لەناوچوون؛ سەردەمی نغرۆبوون؛ قۆناغی کاڵبوونەوە (ی بەها کۆمەڵایەتییەکان لە کۆتایی سەدەی نۆزدەهەمدا)	rizîn; linavçûn; qonaxa kallbûneweyê; serdema linavçûnê (ya behayên civakî di dawiya sedsala nozdehem de)	انحطاط؛ دوره‌ی انحطاط (کم‌رنگ شدن ارزش‌های اجتماعی در اواخر قرن نوزده)
Decadents	لایەنگرانی لەناوچوون؛ نغرۆبوونخوازان	alîgirên rizînê; layengirên linavçûnê; rizîxwaz	انحطاط‌گرایان
decadent art	هونەری لەناوچوو؛ هونەری نغرۆبوو	hunera rizî; hunera linavçû; hunera nixrobû	هنر منحط
decasyllabic couplet	جووتسەروای دەبڕگەیی	cotserwaya dehkîteyî; malika dehbirrgeyî	بیت ده هجایی
decentered	ناوەندسڕاو؛ چەقسڕاو	navendjêbir; navendsirraw;	مرکززدوده؛

		çeqtêkbir; bênavend	بی‌مرکز؛ تهی‌شده از مرکز
decentering	ناوەندسڕاوی؛ ناوەندسڕینەوە	navendjêbirî; nenavendîkirin; navendsirrînewe	مرکز زدایی؛ نامرکزسازی
decentred subject	سوژەی چەقنەبەستوو؛ سوژەی ناوەندسڕاو	sûjeya navendjêbir; sûjeya çeqnebestî	سوژەی مرکززدوده
decision-making right	مافی بڕیاردان	mafê biryardanê	حق تصمیم‌گیری
decision analysis	شیکاریی بڕیارەکان	şîkariya biryaran	تصمیم‌کاوی
decisive shift	گۆڕانکاریی مەزن؛ گۆڕانی چارەنووس‌ساز	guherîna mezin; guherîna çarenivîssaz	تغییر بزرگ؛ تحول سرنوشت‌ساز
decode	ڕەمزکردنەوە؛ کۆدکردنەوە	kodvekirin; remzkirdinewe	رمزشکافی؛ رمزگشایی
decline of thought → intellectual decline			
deconstruction	هەڵوەشاندنەوە؛ هەڵوەشانەوە؛ بنیات‌شکێنی	hilweşandin; hilweşîn; binyatşikênî	ساخت‌شکنی؛ شالوده‌شکنی؛ واسازی
deconstructionism → deconstructivism			
deconstructionist → deconstructivist			
deconstructive	هەڵوەشێنەرانە؛ بنیات‌شکێنانە	hilweşînerane; binyatşikênane	ساخت‌شکنانه
deconstructive criticism	ڕەخنەی هەڵوەشێنەرانە؛ ڕەخنەی بنیات‌شکێنانە	rexneya binyatşikênane; rexneya hilweşînerane	نقد ساخت‌شکنانه

deconstructivism	بنیاتشکێنخوازی؛ هەڵوەشانەوەخوازی	hilweşînxwazî; binyatşikênxwazî	ساختشکن-گرایی؛ واسازی-گرایی
deconstructivist	بنیاتشکێنخواز؛ هەڵوەشانەوەخواز؛ لایەنگری ڕێبازی بنیاتشکێنی	hilweşînxwaz; alîgirê rêbaza binyatşikêniyê	ساختشکن‌گرا؛ طرفدار مکتب ساختشکنی
decoration	ڕازاندنەوە؛ خەمڵاندن؛ نەخشاندن؛ نیگاربەندی	razandinewe; xemilandin; neqişandin; nîgarbendî	آذین‌بندی؛ نگاربندی؛ تزیین
decorative	ڕازێنەرەوەیی؛ نەخشێنەرانە	xemildar; razîneweyî; neqişînerane	آذینی؛ زینتی
decorative arts	هونەرگەلی ڕازێنەرەوەیی؛ هونەرگەلی نەخشێنەرانە	hunerên neqişînerane; hunerên xemildar	هنرهای زینتی
decorum	نەریتزانی؛ گونجاویی بابەت و شێواز؛ بەڕێوجێیی	nerîtzanî; guncawiya mijar û şêwaz; berrêûcêyî	آداب‌دانی؛ تناسب موضوع و سبک کلام؛ ادب
dedication	پێشکەشی؛ دیاری	pêşkeşî; diyarî	اهدا؛ تقدیم
deduction	دەرئەنجامگیری؛ ئاکامگیری؛ بەراوردکاری	derencamgîrî; akamgîrî; berawirdkarî	استنتاج؛ قیاس
deductive	دەرئەنجامگیرانە؛ ئاکامگیرانە	derencamgîrane; akamgîrane	استنتاجی
deductive-inductive structure	پێکهاتەی دەرئەنجام-گیرانە-بەرئەنجام-گیرانە	pêkhateya derencamgîrane-berencamgîrane	ساختار استنتاجی-استقرایی

deep ecology	ژینگەناسیی وردبینانە	jîngehnasiya wirdbînane	بوم‌شناسی ژرف‌نگر
deep structure	ژێرخان؛ ژێربنەما	jêrxan; binavayî; bînesazî; jêrbinema	زیرساخت؛ ژرف‌ساخت
defacement	ئەتک‌کاری؛ خراپ ئاراستەکردن	etkkarî; xirab arastekirin	تقبیح
defamiliarisation	ئاشنایی‌سڕینەوە؛ نامۆنوێنی؛ نامۆکاری	neaşnakirin; nasyarîjêbirî; namoniwênî; namokarî	آشنایی‌زدایی؛ عجیب‌نمایی؛ بیگانه‌سازی
default	پێشوەخت پێناسەکراو؛ پێش‌بژاردە	pêşwext pênasekirî; pêşbijarde	از قبل تعریف‌شده؛ پیش‌گزینه
defer	دواخستنەوە؛ پاش-خستن	paşvexistin	تعویق؛ پس-افکندن
deferral	دواخستنەوەیی؛ پاش-خستنی	paşxistinî; diwaxistinî	تعویقی؛ پس-افکنی
deferred	دواخراو؛ پاشخراو	paşvexistî; diwaxistî	به تعویق افتاده؛ عقب‌افتاده
defining attributes	تایبەتمەندییە پێناسەکەرەکان	taybetmendiyên pênasekir	صفت‌های تعریف‌کننده
definite	دیار؛ دیاریکراو؛ مسۆگەر؛ ناسیاو	diyar; xuya; diyarkirî; misoger; nasyaw	مشخص؛ معیّن؛ قطعی؛ معرفه
definite description	وەسفی دیاریکراو	wesfa diyarkirî; wesfa xuya	وصف خاص؛ وصف معرف
definite expression	دەربڕینی دیار؛ بێژەی تایبەت	derbirrîna diyar; bêjeya xuya	لفظ خاص
definite word	وشەی دیاریکراو	peyva diyarkirî, wişeya xuya	کلمه‌ی معیّن
definitive edition	دوایین نوسخە	nusxeya dawî	نسخه‌ی نهایی؛ نسخه‌ی قطعی

deformation	فۆرم‌گۆڕین؛ شێوه‌گۆڕین؛ به‌لاڕێدابردن؛ شێواندن	formguherîn; şêweguherîn; şêwandin	تغییر شکل؛ تحریف
deformed	شێوه‌گۆڕاو؛ به‌لاڕێدابراو؛ شێوێندراو	şêweguherî; şêwandî	از شکل افتاده؛ تحریف‌شده
degree	پله؛ ڕاده؛ ئاست	pile; rade; ast	درجه؛ میزان
deheroisation	پاڵه‌وانسڕینه‌وه	lehengjêbirî; palewansirrînewe	قهرمان‌زدایی
dehumanize	نامرۆیی کردنه‌وه	nemirovîkirin	غیرانسانی کردن
deification	به‌خواکردن؛ به‌خوادانان	xudakirin; bixudadanan	خداانگاری
deism	خواباوه‌ڕی؛ خوداخوازی	xwedêbawerî; xwedêxwazî	خداباوری؛ خداگرایی
déjà vu (Fr.)	ڕوانینی پێشوو؛ پێش-بینراوێتی؛ به‌ناسراوزانین	riwanîna pêşî; pêşdîtinî; binaskirîzanîn	نگرش پیشین؛ پیش‌دیدگی؛ آشناپنداری
delineation → description			
delinquent	لاسار؛ سه‌رکێش؛ سووچبار؛ سه‌ره‌ڕۆ	lasar; serkêş; sûçbar; sererro	بزهکار؛ خاطی
delinquent subculture	ورده‌فه‌رهه‌نگی سه‌ره‌ڕۆیانه	jêrçanda sererroyane; wiredferhenga sererroyane	خرده فرهنگ بزهکاری
delirium	وڕێنه	eletewş; wirrêne	هذیان
delusion	وه‌همی پووچ	wehma pûç	توهم پوچ
demagogy	خه‌ڵک فریودان	xapandina xelkê; xelk firîwdan	مردم‌فریبی؛ عوام‌فریبی
demand	داخوازی	daxwazî	مطالبه

demarcative	سنوورنوێن	sînorniwên	مرزنما
demography	حەشیمەتناسی	gelhenasî; demografî; heşîmetnasî	جمعیت‌شناسی
demonic	دۆزەخی؛ شەیتانی	dojehî; şeytanî	جهنمی؛ شیطانی؛ اهریمنی
demonic imagery	وێنەسازیی دۆزخی	wênesaziya dojehî	صور خیال جهنمی
demonstration	خۆپیشاندان؛ نیشاندان؛ دەرخستن	xwepêşandan; nîşandan; derxistin	تظاهرات؛ نشان دادن؛ نمایش دادن
demystification	کردنەوەی نهێنی؛ دەرخستنی شاراوەیی؛ شاراوەیی‌سڕینەوە	bênepenîkirin; derxistina veşartinê; veşartîjêbirî	ابهام‌زدایی؛ رفع ابهام
demythologizing	ئوستوورەسڕینەوە	ustûrejêbirî; neustûreyîkirin	اسطوره‌زدایی
denaturalizing	سروشتی‌سڕینەوە؛ ناسروشتی کردنەوە	xwezayîjêbirî; nesirûştîkirin	طبیعی‌زدایی؛ غیرطبیعی‌سازی
deniste de population (Fr.)	ئاپۆرەی جەماوەر؛ ئاپۆرەی دانیشتووان	aporeya gelhe; aporaya danîştûyan	تراکم جمعیت؛ ازدحام جمعیت
denotation	مانای قامووسی؛ واتای ئاشکرا	wateya xuya; maneya qamûsî; wateya eşkere	دلالت؛ دلالت صریح؛ معنی لفظی
denotational approach	بۆچوونی واتایی	boçûna wateyî	رهیافت دلالتی؛ رهیافت ارجاعی
denotative meaning	مانای ئاشکرا؛ واتای ڕوون؛ واتای قامووسی	wateya rohn; maneya eşkere; wateya qamûsî	معنی صریح
denouement	گرێ‌کردنەوە	girêvekirin; çarekirin	گره‌گشایی

density	تێکچڕاوی (له زمانی شیعردا)؛ چڕوپڕی؛ چڕی	têkçirjawî (di zimanê hilbestê de); çirropirrî; çirrî	فشردگی (در زبان شعر)
deontic modality	ڕێژەی بڕیاری؛ شێوەی بڕیاری (له ڕێزماندا)	rêjeya biryarî; şêweya biryarî (di rêzimanê de)	وجه تصمیمی (در دستور زبان)
dependence	بەستراوی؛ پێوەبەستراوی؛ ناسەربەخۆیی؛ ناخۆسەری	girêdayî; pêvegirêdayî; neserbixweyî; nexweserî	وابستگی؛ عدم استقلال
depersonalization	کەسایەتی‌سڕینەوە	kesayetîjêbirî; kesayetîsirrînewe	شخصیت‌زدایی
deployment	بەکارهێنان؛ جێگیرکردن	bikarhinan; cêgirkirin	به‌کارگیری؛ تثبیت کردن
depolitcise	سیاسەت‌سڕینەوە	ramyarîjêbirî; neramyarî kirin	سیاست‌زدایی
derived concepts	چەمکە داڕێژراوەکان	çemkên darişţî	مفاهیم مشتق
descent	دابەزین؛ بەربوونەوە؛ داکەوتن	daketin; dabezîn; berbûnewe	سقوط
description	وەسفی وردەکارانە؛ لێکدانەوە	wesfa wirdekarane; lêkdanewe	وصف؛ توصیف؛ شرح
descriptive	وەسفی؛ لێکدانەوەیی	wesfî; lêkdaneweyî	توصیفی
descriptive criticism	ڕەخنەی وەسفی؛ ڕەخنەی لێکدانەوەیی	rexneya wesfî; rexneya lêkdaneweyî	نقد توصیفی
descriptive knowledge	ناسینی وەسفی؛ ناسینی لێکدانەوەیی؛ زانیاریی لێکدانەوەیی	nasîna lêkdaneweyî; nasîna wesfî; zanyariya lêkdaneweyî	شناخت وصفی

descriptive meaning	واتای وەسفی؛ واتای لێکدانەوەیی	wateya wesfî; wateya lêkdaneweyî	معنی توصیفی
descriptive story	چیرۆکی وەسفی	çîroka wesfî; çîroka lêkdaneweyî	داستان توصیفی
descriptive syntagm	زنجیرەی وەسفی؛ زنجیرەی لێکدانەوەیی	xeleka wesfî; zincîra lêkdaneweyî	سلسلەی توصیفی
descriptive writing	نووسراوەی وەسفی؛ نووسینی لێکدانەوەیی	nivîsa lêkdaneweyî; nivîsîna wesfî	نوشتەی توصیفی
desert island fiction	چیرۆکی دوورگەیی	çîroka dûrgeyî	داستان جزیرەای
desexualization	زایەندسڕینەوە	nezayendîkirin; zayendjêbirî	جنسیت‌زدائی
desire	حەز؛ مەیل؛ ئاوات؛ خواست	hez; meyl; awat; xwast	میل
destroyer	وێرانکەر؛ وێرانکار؛ ڕووخێنەر	wêranker; hilweşîner; wêrankar; rûxîner	ویرانگر
destruction	وێرانکاری؛ وێرانی؛ ڕووخاندن	wêrankerî; hilweşînerî; rûxînerî; rûxandin	ویرانگری؛ ویرانی
destructive analysis	شیکاریی وێرانکارانە؛ شێکاریی ڕووخێنەرانە	şîkariya wêrankarane; şîkariya rûxînerane	تحلیل ویرانگرانه
destructuring	پێکهاتەسڕینەوە	bêpêkhatekirin; pêkhatejêbirî	ساختارزدایی
destressing	گوشارسڕینەوە	bêguşarkirin; guşarjêbirî	تکیەزدایی
desublimation	بەرزێتی سڕینەوە؛ بەرزەجێ سڕینەوە؛ سڕینەوەی بەرزنشینی	berzitîjêbirî; berzitîsirrînewe; têkbirina berznişîniyê	والایش‌زدایی

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
detective story	چیرۆکی پۆلیسی	çîroka polîsî	داستان پلیسی؛ داستان کارآگاهی؛ داستان جنایی
determination	دیاری کراویتی؛ دیاری کردن؛ بڕیاردان	diyarkirin; xweyakirin; biryardan	تعین؛ تصمیم
determinant	هۆکاری دابینکەر؛ هۆکاری دیاریکەر	sedema diyarîkir; sedema xuyakir; hokara dabînker	عامل تعیین-کننده؛ عامل موثر
determinate	دیاریکراو؛ مسۆگەر؛ یەکلایی کراو؛ بڕیارلێدراو	diyarkirî; misoger; yekalîkirin; biryarlêdiraw	معین؛ قطعی؛ نهایی
determinate negation	نەرێکاریی مسۆگەر؛ نەرێکاریی نەگۆڕ	nerêkariya misoger; nerêkariya neguher	نفی ثابت
determinism	قەدەر؛ قەدەرخوازی؛ چارەنووسباوەڕی	qeder; qederxwazî; çarenivîsbawerî	جبر؛ جبرگرایی؛ حتمیت
deterministic	قەدەرخوازانە؛ چارەنووسباوەڕانە	qederxwazane; çarenivîsbawerane	جبری؛ جبرگرایانه؛ حتمی
deterministic component	سازێنەی قەدەرخوازانە	sazîneya qederxwazane	مولفەی جبرگرایانه؛ برسازندەی جبری
detribalization	هۆزسڕینەوە	hozjêbirî; nehozîkirin	قبیلەزدایی
deus ex machina	یارمەتیی ئاسمانی (لە شانۆکانی یۆنانی کۆندا)	alîkariya asîmanî (di şanoyên Yewnanîstana kevin de)	امداد غیبی

developing character → **dynamic character**			
development	گەشە؛ پەرەسەندن؛ پێشکەوتن	geşe; peresendin; pêşketin	رشد؛ توسعه؛ پیشرفت
developmentalism	پەرەسەندنخوازی؛ پێشکەوتنخوازی	pêşketinxwazî	توسعه‌گرایی
deviant subculture	وردەفەرهەنگی لادەر	jêrçanda lader	خرده فرهنگ هنجارگریز؛ خرده فرهنگ کج‌رو
deviation	بەهابێزی؛ لادان؛ لەرێدەرچوون	behabêzî; lirêderketin; rêşaşkirin	هنجارگریزی؛ انحراف؛ کج‌روی
device	ئامراز؛ ئامێر؛ تەکنیک	amûr; amraz; alav	تمهید؛ ابزار؛ فن
device of reference	ئامرازی گەڕانەوە	amraza jêderê; amraza zivirrandinê; amûra vegerrînê	فن ارجاع
diachronic	نێوکاتی؛ نێوکاتیانە؛ ناهاوکاتی (ئاوەڵناو)	navdemî; navkatî; navkatiyane; nehevkatî (hevalnav)	درزمانی (صفت)
diachronic approach	بۆچوونی نێوکاتی	boçûna navdemî; boçûna navkatî	رویکرد درزمانی
diachronic semantics	واتاناسیی نێوکاتی	watenasiya navkatî; watenasiya navdemî	معنی‌شناسی درزمانی
diachronity	نێوکاتێتی	navkatitî; navdemitî	درزمانیت
diachrony	نێوکاتی (ناو)	navkatî; navdemî (nav)	درزمانی (اسم)
diagram	هێڵکاری؛ خشتە	hêlkarî; xişte	نمودار؛ جدول

diagramatic	هێڵکارانە؛ خشتەیی	hêlkarane; xişteyî	نموداری؛ جدولی
dialect	زار؛ شێوەزار	zar; şêwezar	گویش؛ لهجه
dialectic (1)	دیالێکتیک	diyalektîk	دیالکتیک
dialectic (2)	مشتومڕ؛ وتووێژی پڕمشتومڕ؛ باس-وخواسی مەنتقی	miştûmirr; gotûbêja pirrmiştûmirr; basûxiwasa mentiqî	جدل؛ منطق جدلی
dialectic conception	تێگەیینی دیالێکتیک	têgihîna diyalektîk	درک دیالکتیک
dialectic materialism	ماتریالیزمی دیالێکتیک	materyalîzma diyalektîk	ماتریالیسم دیالکتیک
dialectical (1)	دیالێکتیکی	diyalektîkî	دیالکتیکی
dialectical (2)	مشتومڕدار	miştûmirrdar	جدلی
dialectical (3)	زاری؛ شێوەزاری	zarî; şêwezarî	گویشی؛ لهجه‌ای
dialectical idealism	ئایدیالیزمی دیالێکتیکی؛ ئارمان-خوازیی دیالێکتیکی	aydiyalîzma diyalektîkî; armanxwaziya diyalektîkî	آرمان‌گرایی دیالکتیکی
dialectical logic	مەنتقی دیالێکتیکی	mentiqa diyalektîkî	منطق دیالکتیکی
dialecticism	دیالێکتیکخوازی	diyalektîkxwazî	دیالیکتیک‌گرایی
dialectology	زارناسی؛ شێوەزارناسی	zarnasî; şêwezarnasî	گویش‌شناسی؛ لهجه‌شناسی
dialogic	وتووێژیانە؛ وتووێژباوەڕ؛ هەڤپەیڤینباوەڕ	gotûbêjane; gotûbêjêbawer; hevpeyvînbawer	مکالمه‌ای؛ مکالمه‌باور
dialogic criticism	ڕەخنەی وتووێژباوەڕ	rexneya gotûbêjêbawer	نقد مکالمه‌باور

dialogic imagination	خەیاڵی وتووێژباوەڕ	xeyala gotûbêjêbawer	تخیل مکالمەباور
dialogism	وتووێژباوەڕی؛ هەڤپەیڤینخوازی	gotûbêjêbawerî; hevpeyvînxwazî	مکالمەباوری؛ منطق مکالمە
dialogue	وتووێژ؛ گفتوگۆ؛ هەڤپەیڤین	gotûbêj; hevpeyvîn	گفت‌وگو؛ مکالمە
diaphora	ڕەگەزدۆزیی تەواو؛ هاوشێوەیی تەواو	regezdoziya temam; hevşêweyiya temam	جناس تام
diary	ڕۆژنووس؛ سەفەرنامە؛ گەشتنامە	rojnivîs; sefername; geştname	وقایع روزانە؛ روزنگار؛ سفرنامە
diatribe	زمانتیژی؛ هەڵشاخان	zimantûjî; zimantîjî; hilşaxan	طعن؛ زخم زبان؛ انتقاد تند
dichotomy	دووفاقێتی؛ دووپاژێتی	dufaqêtî; dupajitî	دوگانگی؛ دوپارگی
diction	وشەبژێری؛ هەڵبژاردنی وشە	peyvbijêrî; bijartina wişeyê	بیان؛ طرز بیان
dictionary	فەرهەنگ؛ قامووس	ferheng; qamûs	فرهنگ؛ قاموس
didactic	فێرکارانە	hînkerane; fêrkerane	تعلیمی
didactic literature	ئەدەبی فێرکارانە	wêjeya hînkerane; wêjeya fêrkerane	ادبیات تعلیمی
didactic poetry	شیعری فێرکارانە؛ هەڵبەستی فێرکارانە	hilbesta hînkerane; hilbesta fêrkerane	شعر تعلیمی
didactic texts	دەقە فێرکارانەکان	deqên hînkerane; deqên fêrkerane	متون تعلیمی
didacticism	فێرکاریخوازی؛ ئامۆژگاری	hînkerîxwazî; fêrkerîxwazî; amojgarî	تعلیم گرایی؛ پندآموزی
diegesis	خۆبێژی	xwebêjî	خودگویی

English	Sorani	Kurmanji	Persian
diegesis and mimesis	گێڕانەوە و لاسایی کردنەوە	vegêrran û lasayîkirin; zivirrandin û lasayîkirin	نقل و محاکات
diegetic	گێڕانەوەیی؛ ڤەگێڕانە	vegêrranî; vegêrrane	نقلی؛ روایتی
diegetic plane	ڕووبەری گێڕانەوەیی	rûbera vegêrranî	سطح نقلی
difference (1)	جیاوازی (شێوەی بەکارهێنانی دێریدا)	ciyawazî (şêwaza bikarhinana Derrida)	تفاوط؛ تمایض (کاربرد دریدایی)
difference (2)	جیاوازی	ciyawazî	تفاوت؛ تمایز
differential	جیاواز؛ جیاکار؛ جیاکارەکی	ciyawaz; ciyakar; ciyakarekî	متمایز؛ دفرانسیل
differentiated social system	سیستەمی کۆمەڵایەتیی جیاوازکراو	pergala civakî ya ciyawazkirî	نظام اجتماعی متمایزشده
diffuseness	درێژدادڕی؛ فرەوێژی	pirrbêjî; firewêjî; gilî dirêjkirin	اطناب کلام؛ درازگویی
digital humanities	زانستە مرۆییە دیجیتاڵەکان	zanistên mirovî yên dîcîtal	علوم انسانی دیجیتال
digital media	ڕاگەیێنەرە دیجیتاڵەکان	ragihînerên dîcîtal	رسانەهای دیجیتال
digital object identifier (DOI)	ناسێنەی دیجیتاڵی بابەت (نادیبا)	nasêneya dîcitîl a babetê (NADIBA)	نشانگر دیجیتالی شیء؛ شناسانه برنمود رقمی (شبر)
dignitas → dignity			
dignity	شکۆ؛ مەزنێتی؛ گەورەیی	mezintî; gewreyî; şiko	شکوه؛ عظمت

digression	پەراوێزسازی؛ لادان لە پرسی سەرەکی	perawêzsazî; dev ji pirsa sereke berdan	حاشیه‌سازی؛ انحراف از مسئله اصلی
dilemma	دووڕێیانە؛ تەنگانە	durêyane; tengane	دوراهی؛ تنگنا
dimension	ڕەهەند	rehend	بعد؛ سویه
dimeter	شیعری دووکێشی	hilbesta dukêşî	شعر دو بحری
Dionysian → Apollonian and Dionysian			
Dionysian art	هونەری دایانیزووسی	hunera Dayanîzûsî	هنر دایانوسی
Dionysian vision	ڕوانینی دایانیزووسی	riwanîna Dayanîzûsî	نگرش دایانوسی
diplomaism	بڕوانامەچێتی	dîplomçitî; birrwanameçitî	مدرک‌گرایی
diplomatic immunity	پارێزبەندیی دیپلۆماتیک	parêzbendiya dîplomatîk	مصونیت دیپلماتیک
direct didactic literature	ئەدەبی فێرکارانەی ڕاستەوخۆ	wêjeya hînkerane ya rastexo; edeba fêrkarane ya rastexo	ادبیات تعلیمی مستقیم
direct experience	ئەزموونی ڕاستەوخۆ	ezmûna rastexo	تجربه‌ی مستقیم
direct interior monologue	تاکبێژیی ناوەکیی ڕاستەوخۆ	tekbêjiya hundirîn rastexo; takbêjiya navekî ya rastexo	تک‌گویی درونی مستقیم
direct performative utterance	پاژگوتەی جێبەجێکارانەی ڕاستەوخۆ؛ پارچەپەیڤی بەڕێوەبەرانەی ڕاستەوخۆ	pajgoteya cihbicihkarane ya rastexo; parçepeyivîna birêveberane ya rastexo	پاره‌گفتار بیانی مستقیم؛ پاره‌گفتار اجرایی مستقیم؛

direct quotation	گوتەی گێڕدراوی ڕاستەوخۆ؛ گوتەهێنانەوەی ڕاستەوخۆ	goteya vegêrrandî ya rastexo; gotehinana rastexo	نقل قول مستقيم
direction	ئاراستە؛ ڕێڕەو؛ ئالی؛ لا	araste; alî; rênîşan; rêrrew; la; hêl	جهت؛ مسير؛ سمت
directional opposition	دژبەریی ئاراستەیی؛ دژکاریی ڕێڕەوانە	dijberiya arasteyî; dijkariya rênîşanî	تقابل جهتى
director	دەرهێنەر	derhêner	كارگردان
dirge	سروودی ماتەم(ی کورت)؛ کورتەشین؛ شیننامەی کورت	zêmar; sirûda matemê (a kin); kurteşîn; şîna sivik; lawika miriyan a kin	نوحەى كوتاه؛ مرثيەى كوتاه
discipline (1)	بواری خوێندن؛ بواری تایبەت؛ لقی زانستی؛ ئاقاری تایبەت	biwara xwendinê; biwara taybet; liqa zanistî; aqara taybet	رشته تحصيلى؛ حوزەى خاص؛ رشتەى علمى
discipline (2)	تەکووزی؛ ڕێکی؛ ڕێکوپێکی؛ توندوتۆڵی	tekûzî; rêkî; rêkûpêkî; tundûtolî	نظم؛ انضباط
discipline (3)	کۆڕێسا؛ کۆمەڵە ڕێسا	zagon; korrêsa; komele zagon	مقررات؛ قواعد
disclosure	دەرخستن؛ ئاشکراسازی؛ بڵاوکردنەوە	derxistin; eşkeresazî; belavkirin	گشودار؛ افشا
discontinuity	نابەردەوامی؛ لێکنەبەستراوی؛ پچڕاوی؛ لێک- دابڕاوی؛ هەڵبڕاوی	neberdewamî; lêkvenegirêdayî; piçrawî; lêknebestrawî	ناپيوستگى؛ گسست؛ انقطاع؛ انفصال

discord	ناهاوئاهەنگی؛ ناکۆکی	lihevnekirinî; nakokî; nehevahengî	ناهماهنگی؛ تنافر
discordant	ناهاوئاهەنگ؛ ناکۆک	lihevnekirin; nekok; nehevaheng	ناهمساز؛ ناسازه؛ متنافر
discourse (1)	گوتە؛ وتە؛ پەیڤ	gote; wite; peyv	سخن
discourse (2)	گوتار؛ ویژمان	wêjman; rabêj; gutar; dîskors	گفتمان
discourse analysis	شیکاریی گوتار	şîkariya rabêjê; şîkariya dîskorsê	تحلیل گفتمان؛ گفتمان‌کاوی
discourse planning strategies	رێکارەکانی پلان- دارشتنی گوتار	rêkarên plandariştin a dîskorsê	راهکارهای برنامه‌ریزی گفتمان
discoveredness (1)	دانەخراوی؛ ئاشکرابوون	negirtitî; eşkerebûn; xuya bûn	آشکارگی
discoveredness (2)	دۆزراوەیەتی	dozrawitî; vedîtinî	اکتشافی
discovery	دۆزینەوە؛ ناسینەوە	vedîtin; dozîn; venasîn	کشف؛ اکتشاف
discrimination	دووچاوەکی؛ جیاوازی- دانان؛ هەڵاواردن	duçavekî; ciyawazîdanîn; hilawardin	تبعیض
discursive (1)	گوتەیی؛ وتەیی	goteyî; witeyî	گفتاری؛ کلامی
discursive (2)	گوتاری؛ گوتاریانە؛ گوتارمەند؛ ویژمانی	gotarî; gotarmend; wêjimanî	گفتمانی
discursive (3)	بەڵگاندنی؛ هۆهێنەرانە	belgandinî; hohênerane	استدلالی
discursive consciousness	هۆشیاریی گوتارمەند	huşyariya gotarmend	آگاهی گفتمانی؛ خودآگاهی گفتمانی

discursive event	ڕووداوی گوتەیی؛ ڕووداوی گوتاریانە	buyera gotarî; rûdawa goteyî	رخداد کلامی؛ رخداد گفتمانی
discursive formation	بیچمگیریی گوتاریانە؛ پێکهێنانی گوتارمەند	teşebendiya gotarî; pêkhênana gotarmend	صورتبندی گفتمانی؛ شکل-گیری گفتمانی
discursive power	هێزی گوتارمەند؛ دەسەڵاتی گوتاریانە؛ هێزی بەڵگاندنی	hêza gotarmend; desthilata gotarî; hêza belgandinî	قدرت استدلالی؛ اقتدار گفتمانی
discursive practice	کردەی گوتاریانە؛ کردەوەی گوتارمەند	kirdeya gotarî; kirdeweya gotarmend	کنش گفتمانی
discursive relationships	پێوەندییە گوتارییەکان؛ پێوەندییە گوتارمەندەکان	peywendiyên gotarî; peywendiyên gotarmend	روابط گفتمانی
discursive theory of truth	تیۆریی گوتەیی حەقیقەت	teoriya goteyî ya heqîqetê	نظریەی گفتاری حقیقت
discursive universes	جیهانە گوتارمەندەکان	cîhanên gotarmend	عوالم گفتمانی
discursive writing	نووسراوەی بەڵگاندنی؛ نووسینی هۆهێنەرانە	nivîsîna belgandinî; nivîska hohênerane	نوشته استدلالی
discussion	باسوخواس؛ قسەوباس	basûxiwas; nîqaş	بحث
discussion play	شانۆنامەی قسەوباس (لەسەر کێشە کۆمەڵایەتییەکان)	şanonameya qiseûbasê (li ser pirsgirêkên civakî)	نمایشنامه بحث (دربارەی مشکلات اجتماعی)
disequilibrium	ناهاوسانێتی	nehevsengî; nehevsanitî	ناهمطرازی؛ عدم موازنه
disfunctional	نائەرکی؛ نائەرکیانە؛ ناکارەکی	naerkî; naerkiyane; nekarekî	غیرکارکردی

disharmony	ناهاوئاهەنگی؛ ناکۆکی	nehevahengî; nekokî	ناهماهنگی
dishumanisation	دژەمرۆڤ‌خوازی	dijmirovxwazî	ضدانسان‌گرایی
disillusion	هیوابڕاوی؛ بەخۆداشکاوی؛ دڵساردی؛ وەهم-سڕینەوە	hêvîbirîn; dilsarî; wehmjêbirî	سرخوردگی؛ یاس؛ توهم‌زدایی
disillusioned	هیوابڕاو؛ بەخۆداشکاو؛ دڵسارد	hêvêbirî; dilsar	سرخورده؛ مایوس
disillusionment	هیوابڕاوی؛ بەخۆداشکاوی؛ دڵساردی؛ وەهم-سڕینەوە	hêvîbirînî; wehmsirrînî; têkçûna wehman	سرخوردگی؛ یاس؛ توهم‌زدایی
disintegration	پارچەپارچەبوون؛ داڕمان؛ لێک‌بوونەوە؛ لێک‌هەڵوەشان؛ لێکترازان	hilweşîn; vepilişîn; parçeparçebûn; jihevketin	فروپاشی؛ تجزیه
disinterested	بێ‌لایەن؛ نالایەن‌گر؛ لایەننەگر	bêalî; bêlayen; nelagir; alînegir	نادلبسته؛ بی‌طرف
disinterestedness	بێ‌لایەنی؛ نالایەن-گری؛ لایەننەگری (لە زاراوەکانی مەتیو ئارنۆڵد بۆ پێناسەی ڕەخنە)	bêalîtî; nelayengirî; alînegirî; bêlayenî (zaraweya Arnold ji bo rexneyê)	نادلبستگی؛ بی‌طرفی (از اصطلاحات متیو آرنولد در تعریف نقد)
displacement	جێگۆڕکێ؛ شوێن-گۆڕکێ؛ جێ‌گرتنەوە	cihbicihkirin; cihguherî; şûngeherî; veguhastin	جابه‌جاسازی؛ جانشینی؛ جایگزینی

disposition	ڕێکخستن؛ ئامادەکاری؛ سازدان	birêkxistin; amadekarî; lidarxistin; sazdan	آرایش؛ آمادگی؛ پراکندگی؛ اشاعه
disquisition	لێکۆڵینەوە؛ ڕاپۆرتی تێروتەسەل	lêkolîn; ragihandina têrûtesel	تحقیق؛ تفحص؛ گزارش مبسوط
dissemination	بڵاوبوونەوە؛ دەنگ-دانەوە	berbelavî; pijilîn; vedengdan	پراکندگی؛ اشاعه؛ انتشار
dissimilar → heterogeneous			
dissimilation	ناوێکچوویی ؛ لێک-نەچوویی	newekhevî; lêneçûnî; nemînahî	عدم تشابه؛ فاقد شباهت
dissensus	واتاشکێنی؛ ماناشکێنی؛ هەڵوەشاندنەوەی واتا	wateşikenî; manaşikenî; wate hilweşandin	معنی‌شکنی؛ واسازی معنی
dissertation	نامەی زانکۆیی؛ تێزی زانکۆیی	nameya zanistgehî; teza zanîngehî	رساله؛ پایان‌نامه
dissociation	لێکترازان؛ لێکدابڕان؛ جیابوونەوە	jêkqetandin; jêkkirin; jêkcudakirin; jêkbirîn	تفکیک؛ گسستگی؛ جدایی
dissociation of sensibility	دابڕانی بیر لە هەست؛ لێکترازانی هەستمەندی (لە زاراوەکانی تی. ئێس. ئێلیۆت)	jêkcudahiya bîr û hestê; lêkqetandina hestmendiyê (zaraweya T. S. Eliot)	گسستگی اندیشه و احساس؛ جدایی حس‌پذیری (از اصطلاحات تی. اس. الیوت)
dissonance	ناهاودەنگی؛ ناکۆکیی دەنگەکان	nehevdengî; nekokiya dengan	ناهم‌آوایی؛ تنافر اصوات
distancing	مەودادانان؛ مەوداسازی	mewdadanîn; mewdasazî; navberdanîn; navbersazî	فاصله‌گذاری؛ فاصله‌گیری

distich	دێر؛ دێڕەشیعر	dêr; dêrehilbest; malik	بیت
distinct couplets	کۆپلەگەلی سەربەخۆ	malikên serbixwe	ابیات مستقل
distinctive feature	لایەنی جیاکەرەوە؛ لایەنی جیاواز	aliyê ciyawz; layena ciyawaz	جنبەی متمایز
distortion	بەلاڕێدابردن؛ چەوتنواندن	berewajîkirin; çewtnivandin	تحریف
distraction	تاساوی؛ حەپەساوی؛ پەرێشانی	mêjîtewişî; tasawî; hepesawî; perîşanî	پراکندگی حواس؛ حواس-پرتی؛ آشفتگی
distributional markedness	نیشانەداریی دابەشکارانە	nîşandariya dabeşkarane	نشانداری توزیعی
dithyrambic	دیسرامب؛ شیعری لیریک (لە یۆنانی کەونارا)	dîsramp; hilbesta lîrîk (di Yewnanîstana kevinar de)	دیسرامپ؛ شعر غنایی (در یونان باستان)
dithyrambic choral	کۆرسی دیسرامب؛ کۆرسی شیعری لیریک	korsa dîsramp; korsa hilbesta lîrîk	گروه کر غنایی
ditty	کورتەگۆرانی؛ سروودی کورت؛ بەند	kurtestran; kurtegoranî; sirûda kin; bend	سرود کوتاه؛ تصنیف کوتاه
divan	دیوان؛ کۆمەڵە شیعر؛ کۆی بەرهەمی شیعری	dîwan; kom hilbest	دیوان؛ مجموعه اشعار
divergence	لێکدابڕان؛ لێک-دوورکەوتنەوە	lêkdûrketin; jihevcudabûn; lihevqetîn	انشعاب؛ واگرایی؛ تباین
divergent	لێکدوور؛ لاداو؛ ناتەبا؛ ناکۆک	lêkdûr; ladaw; neteba; nekok	منشعب؛ مختلف؛ متباین؛ واگرا
diversity	جۆراوجۆری؛ فرەچەشنی؛ فرەڕەنگی	cihêrengî; curcuritî; firerengî	گوناگونی؛ تنوع؛ کثرت

divine afflatus	سرووشی یەزدانی	sirûşa yezdanî	الهام شاعرانه؛ الهام الهی
divine book	کتێبی ئاسمانی	pirtûka asmanî	کتاب آسمانی
divine model	نوێنەکی یەزدانی؛ مۆدێلی ئاسمانیی	niwênekiya yezdanî; modela asmanî	سرنمون ایزدی؛ الگوی آسمانی
divine violence	توندوتیژیی یەزدانی	tundûtîjiya yezdanî	خشونت ایزدی
divinity	خوایەتی؛ خودایەتی؛ یەزدانێتی؛ ئایینەوانی	xwedêtî; xudayetî; yezdanitî; ayînvanî	الوهیت؛ ربانیت؛ الهیات
doctrine	بیرۆکە؛ بیروباوەڕ؛ بنەما	bîroke; dîtane; bîrûbawer; binema	آموزه؛ اعتقاد؛ اصل
doctrine of freedom of will	بیرۆکەی ئازادیی ئیرادە	bîrokeya azadiya îradeyê	آموزه‌ی آزادی اراده
doctrinaire	بیرۆکەباوەڕ؛ بیرۆکەیی؛ ئەو کەسەی بە پێی بیرۆکە هەڵسوکەوت دەکا	bîrokebawer; bîrokeyî; ew kes ku li gor bîrokeyê helsûkewt dike	آموزه‌آیین؛ نظری؛ کسی که بیشتر نظری برخورد می‌کند
document	بەڵگە؛ بەڵگەنامە	belge; belgename	سند؛ مدرک
document centre	مەکۆی بەڵگە	navenda belgeyan; mekoya belgeyan	مرکز اسناد
documentary drama	شانۆنامەی بەڵگەیی	şanonameya belgeyî	نمایش مستند
documentary naturalism	سروشتیخوازیی بەڵگەیی	sirûştîxwaziya belgeyî; xwezaxwaziya belgeyî	طبیعی‌گرایی مستند
documentary novel	ڕۆمانی بەڵگەیی	romana belgeyî	رمان مستند
documentary theatre	شانۆی بەڵگەیی؛ شانۆگەریی بەڵگەمەند	şanoya belgeyî; şanogeriya belgemend	تئاتر مستند

documentaryfiction	ئەدەبی چیرۆکیی بەڵگەیی	wêjeya çîrokî ya belgeyî; edeba çîrokî ya belgeyî	ادبیات داستانی مستند
doggerel	شیعری بێناوەرۆکی ڕەقوتەق	hilbesta bênaverok a reqûteq	شعر بی‌مایەی منظوم
dogma	دوگم؛ وشکەباوەڕی؛ باوەڕ گرژی	dugim; bawergirjî; wişkebawerî	دگم؛ اندیشەی - جزمی؛ تعصب
dogmatism	دوگماتیزم؛ باوەڕ گرژی؛ وشکەباوەڕی؛ وشکەباوەڕخوازی	dugmatîzm; bawergirjî; wişkebawerî; wişkebawerxwazî	دگماتیزم؛ جزم-اندیشی؛ جزمیت
dogmatist	دوگماتیست؛ وشکەمەرام؛ باوەڕ گرژ	dugmatîst; wişkemeram; bawergirj	دگماتیست؛ جزم‌اندیش
domain	مەڵبەند؛ وار؛ ملک؛ پانتایی؛ ئاقار	melbend; war; milk; pantayî; aqar	قلمرو؛ ملک؛ حوزه
domestic comedy	کۆمیدیی بنەماڵە؛ کۆمێدی چینی ناڤین	komediya malbatî; komediya çîna navîn; komediya binemaleyî	کمدی خانوادگی؛ کمدی طبقەی متوسط
domestic tragedy	تراژیدیی بنەماڵە؛ تراژیدیی چینی ناڤین	trajediya malbatî; trajediya binemaleyî; trajediya çîna navîn	تراژدی خانوادگی؛ تراژدی طبقەی متوسط
dominance	زاڵی؛ زاڵێتی؛ باڵادەستی؛ دەسەڵاتداری	zaltî; bilindestî; deshilatdarî	استیلا؛ تسلط؛ چیرگی؛ غلبه؛ تفوق
dominant	زاڵ؛ باڵادەست؛ دەسەڵاتدار	zal; bilinddest; desthilatdar; serdest	مسلط؛ غالب؛ چیره
dominant, the	بابەتی زاڵ	babeta serdest	امر مسلط؛ عنصر غالب

dominant culture	فەرهەنگی زاڵ	çanda serdest; çanda zal	فرهنگ مسلط؛ فرهنگ غالب
dominant discourse	گوتاری زاڵ	gutara serdest; dîskorsa zal	گفتمان غالب
dominant function	ئەرکی سەرەکی	erka sereke	کارکرد اصلی؛ نقش اصلی
dominant impression	باندۆری زاڵ؛ کاریگەریی سەرەکی	bandora zal; karîgeriya sereke	تاثیر القایی؛ تاثیر عمده
double-entendre	دووقەستی؛ دوومەبەستی	duqestî; dumebestî	دومنظوره
double personality	کەسایەتیی دووانە؛ کەسایەتیی دووفاقە	kesayetiya duhanî; kesayetiya dufaqe	شخصیت دوگانه؛ شخصیت دوچهره
double coded	جووتنهێنە؛ دوونهێنەیی؛ دووڕەمزی	cotnihêne; dunihêneyî; dukodî; duremzî	دو رمزی
double consciousness	خودئاگایی دووچەندان؛ خودئاگایی دووهێندە	xweagehiya duqatî; xweagehiya duçendan	خودآگاهی مضاعف
double-decker novel	ڕۆمانی دووبەرگی	romana dubergî	رمان دو جلدی
double metaphor	خواستنی دووچەندان؛ خواستنی دووهێندە	xwastina duçendan; xwastina duhênde	استعاره مضاعف
double perspective	ڕوانگەی دووانە	riwanîna duwane	نگرش مضاعف
double plot	گەڵاڵەی دووانە (بریتییە لە گەڵاڵەی سەرەکی و لاوەکی)	gelaleya duwane (birîtîye ji gelaleya serekî û lawekî)	پیرنگ دوگانه (شامل پیرنگ اصلی و فرعی)
double rhyme	سەروای جووت؛ سەروای دووبڕگەیی	serwaya cot; serwaya dukîteyî	قافیەی دوهجایی؛ متواتر

double-voiced discourse	گوتاری دوودەنگی	dîskorsa dudengî	گفتمان دوصدایی
double-voiced word	پەیڤی دوودەنگی	peyva dudengî	کلام دوصدایی
doublet	جووتسەروای دەبڕگەیی	malika dehbirrgeyî; cotserwaya dehkîteyî	تکبیت ده هجایی مقفی
doubt	شک؛ گومان؛ دوودڵی؛ دڕدۆنگی	şik; guman; dudilî; dirrdongî	شک؛ گمان؛ تردید
doubtful	بەشک؛ بەگومان؛ دوودڵ؛ دڕدۆنگ	bişik; biguman; dudil; dirrdong	مشکوک؛ مردّد
drab	هەڵبەستی بێزارکەر (سەردەمی ڕێنێسانس)	hilbestên westandî; hilbestên bêzarkirî (serdema vejînê)	اشعار کسل کننده (دوره رنسانس)
draft	ڕەشنووس؛ پێشنووس؛ گەڵاڵە	reşnivîs; pêşnivîs; gelale	پیش‌نویس؛ طرح
drama	شانۆ؛ شانۆنامە؛ شانۆگەری	şano; şanoname; şanogerî	نمایش؛ نمایشنامه
drama of ideas → thesis play			
drama of sensibility	شانۆی هەستیارێتی؛ شانۆی پڕکوڵوکۆ	şanoya hestyaritiyê; şanoya pirrkulûkoyê	نمایش حساسیت؛ . نمایش تندحسی
dramatic	شانۆیی؛ دراماتیک	şanoyî; diramatîk	نمایشی؛ دراماتیک
dramatic action	کردەوەی شانۆیی؛ کردەی دراماتیک	kirdeweya şanoyî; kirdeya diramatîk	کنش نمایشی
dramatic character	کەسێتیی شانۆیی	kesayetiya şanoyî	شخصیت نمایشی؛ شخصیت دراماتیک

dramatic comedy	کۆمیدیی دراماتیک	komediya diramatîk	کمدی نمایشی
dramatic conflict	کێشەی شانۆیی؛ ململانێی شانۆیی	pirsgirêka şanoyî; kêşeya şanoyî; milmilanêya şanoyî	کشمکش دراماتیک
dramatic dialogue	وتووێژی شانۆیی	gotûbêja şanoyî	گفتگوی نمایشی
dramatic exposition	ڕوونکردنەوەی دراماتیک؛ دەرخستنی بابەتیانە	rohnkirina diramatîk; derxistina babetiyane	تشریح دراماتیک؛ تبیین عینی
dramatic illusion	وەهمی شانۆیی	wehma şanoyî	وهم نمایشی
dramatic irony	تەوسی شانۆیی؛ درکەی دراماتیک	tewsa şanoyî; dirkeya dramatîk	طنز کنایی دراماتیک
dramatic literature	ئەدەبی شانۆیی؛ وێژەی شانۆیی	wêjeya şanoyî	ادبیات نمایشی
dramatic lyric	شیعری غنایی دراماتیک	hilbesta xenayî ya şanoyî	شعر غنایی دراماتیک
dramatic monologue	تاکبێژیی شانۆیی	tekbêjiya şanoyî	تک‌گویی دراماتیک
dramatic personae	کەسێتییەکانی شانۆنامە	kesayetiyên şanonameyê	شخصیت‌های نمایش‌نامه
dramatic poetry	شیعری شانۆیی	hilbesta şanoyî; şiîra şanoyî	شعر نمایشی
dramatic point of view	ڕوانگەی دراماتیک (ڕوانگەی ناڕاستەوخۆ و بێ‌لایەن)	riwangeha diramatîk (riwangeha nerastexo û bêalî)	زاویەی دید نمایشی (زاویەی دید غیرمستقیم و بی‌طرفانه)
dramatic proverb	پەندی شانۆیی	penda dramatîk	مثل دراماتیک
dramatic situation	هەلومەرجی دراماتیک	helûmerca dramatîk	موقعیت دراماتیک

dramatic structure	پێکهاتەی شانۆیی	pêkhateya şanoyî	ساختار نمایشی
dramatic unities	یەکێتییە شانۆییەکان	yekitiyên şanoyî	وحدت‌های دراماتیک
dramatization	بەشانۆکردن؛ نواندن	bişanokirin; nivandin	به نمایش درآوردن
dramatized	بەشانۆکراو؛ نوێندراو	bişanokirî; nivandî	به نمایش درآورده‌شده
dramatized consciousness	هۆشیاریی نوێندراو؛ خودئاگایی بە-شانۆکراو	xweagehiya bişanokirî; hişyariya nivandî	خودآگاهی نمایش‌شده
dramaturgical sociology	کۆمەڵناسیی شانۆنامەنووسانە	civaknasiya şanonamenivîsane	جامعه‌شناسی نمایش‌نامه-نویسانه
dramaturgical theory	تیۆریی شانۆنامەنووسانە	teoriya şanonamenivîsane	نظریه‌ی نمایش-نامه‌نویسانه
dramaturgy	هونەری شانۆنامەنووسی	hunera şanonamenivîsiyê	هنر نمایش‌نامه-نویسی
dream	خەون	xewin	رویا
dream allegory	هێماچیرۆکی خەون؛ خەوننامە؛ خەونەچیرۆک	hêmaçîroka xewinê; xewinname; xewineçîrok	تمثیل رویا
dream vision	بینین و نواندنەوی خەون	dîtin û nivandina xewinê	دیدن و بازنمایی رویا
drinking song	ساقی‌نامە	saqîname	ساقی‌نامه
drive (1)	ئاژۆتن؛ لێخوڕین	ajotin; lêxorin	راندن؛ رانندگی کردن
drive (2)	ئاژۆت؛ ئاژۆک (لە دەروونناسیدا)	ajot; ajok (di derûnnasiyê de)	رانه (در روان‌شناسی)

drive theory	تیۆریی ئاژۆت؛ تیۆریی ئاژۆک	teoriya ajot; teoriya ajok	نظریه رانه
driver	ئاژۆکار	ajokar	راننده
drollery	قەشمەری؛ گاڵتەجاڕی؛ جەفەنگبازی	qeşmerî; galtecarî; cefengbazî	لودەبازی؛ مسخرگی
druidism	درویدیزم؛ ئایینی خورافەپەرستی؛ جادووباوەڕی	diruydîzm; ola xurafeperestiyê; cadûbawerî	درویدیسم؛ خرافەگری؛ مسلک جادوباوری
dry-as-dust	وشک و بێڕۆح	ziya û bêruh	بیروح؛ خشک
dual	دوولایەنە؛ دووفاقە؛ دووقۆڵی	dulayene; dualîxwazî; duqolî	دوگانە؛ دوسویە
dualism	دوالیزم؛ دووئالی-خوازی	duwalîzm; dualîxwazî	ثنوی‌گری؛ دوگانەانگاری
duality	دووئالێتی؛ دووفاقێتی؛ دووبەرەیی	dualîtî; duhenitî; dufaqitî; duberitî	ثنویت؛ دوگانگی
duplication (1)	نوسخەهەڵگرتن؛ ڕوونووس؛ لەبەرهەڵگرتنەوە	nusxehilgirtin; rûnivîs; liberhilgirtin	نسخەبرداری؛ رونوشت
duplication (2)	دووپاتەسازی؛ دووبارەکردنەوە؛ دووبارەکاری	dupatesazî; dubarekirin; dubarekarî	مضاعف‌سازی؛ تکرار
duration	ماوە؛ بەردەوامی	mawe; berdewamî	مدت؛ استمرار
dynamic	بگۆڕ؛ بزۆز؛ ؛ هێزی جووڵێنەر	biguher; bigorr; bizoz; hêza colîner; livokî	پویا؛ پرتحرک؛ نیروی محرک
dynamic character	کەسێتیی بگۆڕ	kesayetiya/ê biguher;	شخصیت پویا

		kesayetiya/ê livokî	
dynamic sociology	کۆمەڵناسیی بگۆڕ	komelnasiya biguher; civaknasiya livokî	جامعەشناسی پویا
dysfunction	چەوتکاری؛ خراپ کارکردن	çewtkarî; xirabkarî	اختلال؛ کژکاری
dysphemism	وتەی ناشیرین؛ پەیڤی نەشیاو	gotina neşirîn; peyva neşiyaw	سخن نازیبا
dystopia	کاولەشار؛ وێرانەشار؛ گۆڕەشار	kawlbajar; kawileşar; wêranerşar; gorreşar	مدینه فاسده؛ مدینه ضاله؛ ویران‌شهر

E

English	کوردی	Kurdî	فارسی
e.g.= exempli gratia	بۆ نموونە	ji bo mînak; bo nimûne	برای نمونه؛ برای مثال
early structuralism	پێکهاتەیی خوازیی سەرەتایی	pêkhateyîxwaziya seretayî	ساختاری‌گرایی آغازین
ecclesiasticism	کڵێسەخوازی؛ ئایینی کڵێسەیی	dêrxwazî; kilîsexwazî; ola kilîseyî	کلیساگرایی؛ آیین کلیسایی
ecclesiological	کڵێسەناسانە	dêrnasane; kilîsenasane	کلیساشناختی
echelon	هەڵبەستی پلیکانی (شێوەیەکی شیعریی مۆدێرن کە دێڕەکانی وەک پلیکان دادەنرێن)	hilbesta pilîkanî (şêweyek hilbesta nûjen ku dêrrên wê wek pilekanan tê nivîsînê)	شعر پلکانی (قالب شعری مدرن که مصراع‌های آن به شکل پله نوشته می‌شود)
echo	دەنگدانەوە؛ زایەڵە	dengvedan; vedeng; zayele	انعکاس؛ پژواک؛ برگردان
echo allusion	تیلنیشانی تەوساوی؛ تیلنیشانی داشۆرین	tîlnîşana tewsawî; tîlnîşana daşorîn	تلمیح هجوآمیز

eclectic	چەندبابەتە؛ فرەبابەت-بژێر	çendmijarî; çendbabete; firebabetbijêr	التقاطی
eclectic approach	بۆچوونی چەندبابەتە؛ بۆچوونی فرەبابەتبژێر	boçûna çendbabetî; boçûna firebabetbijêr	رویکرد التقاطی
eclectic criticism	ڕەخنەی چەندبابەتە؛ ڕەخنەی فرەبابەتبژێر	rexneya çendmijarî; rexneya firebabetbijêr	نقد التقاطی
eclecticism	فرەبابەتبژێری	çendmijaritî; firebabetbijêrî	التقاطی‌گری
eclogue	شیعری شوانی؛ هەڵبەستی شوانکارەیی	hilbesta şivanî; hilbesta şivankareyî	شعر شبانی
ecole Parnassienne → Parnassians			
ecology	ژینگەناسی	jîngenasî	بوم‌شناسی
economic determinism	قەدەری ئابووریی	qedera aborî	جبر اقتصادی
economy of expression	ئیجازی دەربڕین؛ کورتیی دەربڕین	îcaza derbirrînê; kurteya derbirrînê	ایجاز بیان
ecriture (Fr.)	نڤیسار؛ نووسراوە؛ نووسینە	nivîsar; nûsrawe; nûsîne	نوشتار
écriture feminine	نڤیساری ژنانە؛ نووسراوەی ژنانە	nivîsara jinane; nûsraweya jinane	نوشتار زنانه
ecrivain (Fr.)	نووسەر	nivîskar; nûser	نویسنده
ecstasy	شاگەشکەیی؛ سەرمەستی	dilşadî; sermestî; şageşkeyî	وجد؛ شعف؛ خلسه
edge of objectivity	لێواری بابەتێتی	lêwara babetêtiyê	لبه‌ی عینیت

edification	ڕەوشتداردان؛ پەروەردەی ئەخلاقی	perwerdeya rewiştî; rewiştdadan	تذهیب اخلاق
editing	هەڵگری؛ هەڵبڕی؛ هەڵەچنی؛ پێداچوونەوە؛ نووسیاری	sererastkirin; helegirî; çewtgirî; pêdaçûnewe	ویرایش؛ ویراستاری کردن
edition	چاپ	çap	چاپ
editor	هەڵەگر؛ هەڵەبڕ؛ هەڵەچن؛ نووسیار؛ بەرهەڤکار	sererastker; helegir; çewtgir; nivîsyar; berhevkar	ویراستار؛ تدوین‌گر
editor-in-chief	سەرنووسەر؛ سەرنووسیار	sergotarnivîs; sernûser; sernivîsyar	سردبیر
editorial	سەروتار	sergotar	سرمقاله
editorial board	دەستەی نووسیاران	desteya nivîsyar	هیأت تحریریه
educational achievement	دەستکەوتی فێرکارانە	destkefta hînkerane; destkewta fêrkerane	دستاورد آموزشی
educational novel	ڕۆمانی ڕاهێنەرانە؛ ڕۆمانی پەروەردەیی	romana perwedehiyê; romana rahênerane	رمان آموزشی
educational pychology	دەروونناسیی فێرکارانە؛ دەروونناسیی پەروەرشتی	derûnnasiya fêrkarane; derûnnasiya hînkerane	روانشناسی تربیتی؛ روانشناسی پرورشی
educational silencing	بێدەنگ‌سازیی پەروەرشتی	bêdengsaziya hînkerane; bêdengsaziya perweriştî	ساکت‌سازی تربیتی

educational technology	تەکنەلۆجیی فیرکاری؛ تەکنەلۆجیی راهێنەرانە	teknolojiya hînkerî; teknolojiya rahênerane; tekonolojiya fêrkarî	فناوری آموزشی
Edwardian period	سەردەمی ئێدواردی (1901-1910)	serdema Êdwardî (1901-1910)	دورەی ادواردی (۱۹۰۱-۱۹۱۰)
effective	کاریگەر؛ کارتێکەر؛ شوێندانەر؛ بەباندۆر	karîger; bibandor; kartêker; şûndaner	موثر؛ تاثیرگذار؛ اثربخش
effeminateness	ژننوێنی؛ ژنئاسایی؛ ژنانیلەیی	jinaneyitî; jinniwênî; jinasayî; jinanîleyî	زن‌نمایی؛ زن-سانی
egalitarian	یەکسانی‌خواز	wekhevxwaz; yeksanîxwaz	برابرخواه؛ مساوات‌طلب
egalitarianism	یەکسانی‌خوازی	wekhevxwazî; yeksanîxwazî	برابرخواهی؛ مساوات‌طلبی؛ مساوات‌خواهی
ego	خود	xwe	خود
ego-ideal	خود-ئارمانی	xwe-armanî	خود-آرمانی
ego-mastery	خود-سەروەری	xwe-serwerî	خود-سروری
ego-resistance	بەرخۆدانی خود؛ خۆڕاگری	berxwedana-xwe; xweragirî	مقاومت خود
ego-syntonic	خۆگونجێن	xweguncên	خودپذیر؛ خودسازگار
ego and alter	خود و ئەویدی	xwe û ya/yê din; xwe û ya/yê dîtir	خود و دیگری
ego psychology	دەروونناسیی خود	derûnnasiya xwe	روانشناسی خود؛ روانشناسی نفس
egocentrism	خۆبینی؛ خۆخوازی؛ خۆبەناوەندزانین	xwexwazî; xwebinavendzanîn; xwenavendî	خودمحوری؛ خودمداری

egocentric	خۆبین؛ خۆخواز؛ خۆبەناوەندزان	xwexwaz; xwebinavendzan; xwenavend	خودمحور؛ خودمدار
egoism	خۆپەرستی؛ خۆخوازی	xweperestî; xwexwazî	خودپرستی؛ خودگرایی
egoistic	خۆپەرستانە؛ خۆخوازانە	xweperest; xwexwaz	خودپرستانه؛ خودگرایانه
egotistical sublime	خۆبینیی بەرزەجێ؛ بەرزەجێبوونی خۆخوازانە	xwebîniya berzecih; berzecihbûna xwexwazane	تعالی خودگرایانه؛ خودبینی حد اعلی
einfuhlung (Gr.)	ئەمئەوێتی لەگەڵ سروشت؛ یەکبوون لەگەڵ سروشت	yekbûn li gel xwezayê; yekbûn li gel sirûştê;	این‌همانی با طبیعت
eiron	خۆگێلکەر	xwegêlker; xwegêjker	نادان‌نما
elaboration	ڕوونکردنەوە؛ لێکدانەوە؛ درێژەپێدان	rohnkirin; dirêjkirin; lêkdanewe	توضیح؛ شرح؛ بسط
Eleatic	لایەنگری ڕێبازی ئیلیایی	şopînerê/a rêbaza Îlyayî; layengirê/a rêbaza Îlyayî	پیرو فلسفه ایلیایی
elections boycott	بایکۆتی هەڵبژاردنەکان	boykota hilbijartinan	تحریم انتخابات
Electra complex	گرێی ئێلێکترا (حەزی زۆری کچ بۆ باوک)	girêya Elektira (heza gelek a keçê bo bav)	عقده الکترا (علاقه شدید دختر به پدر)
elegance	ڕەوانبێژی؛ شۆخ-وشەنگی	rewanbêjî; şoxûşengî	فصاحت؛ ظرافت
elegant	ڕەوانبێژانە؛ شۆخ-وشەنگ	rewanbêjane; şoxûşeng	فصیح؛ ظریف

elegiac	ماتەمین؛ شینگێڕانە	matemîn; zemarî; reşgirêdanî; şîngerî	مرثیه‌ای
elegist	ماتەمنووس	matemnûs	مرثیه‌سرا
elegy (1)	قەسیدەی ماتەم؛ شیعری شینگێڕی	qesîdeya matemê; hilbesta reşgirêdanî	قصیده‌ی مرثیه
elegy (2)	ماتەم؛ شینگێڕی	zêmar; şîngerî; matem	مرثیه
element	هێمان؛ ماک، ماکە؛ توخم	hêman; mak, make; tuxim	عنصر
elementary	سەرەتایی	seretayî	مقدماتی
elementism	هێمانخوازی؛ ماکەخوازی	hêmanxwazî; makexwazî	عنصرگرایی
elevated style	شێوازی بەرز	şêwaza berz	سبک والا
elision	دەنگ‌سڕینەوە؛ داختنی بڕگە؛ تێک‌هەڵکێشان (لە دەربڕینی وشەکاندا)	bêdengkirin; dengjêbirî; birrge daxistin; têkhelkêşan (di derbirrîna peyvan de)	حذف آوایی؛ ادغام (در بیان واژه‌ها)
elite	نوخبە؛ بلیمەت؛ دەستەبژێر	bijarde; nuxbe; bilîmet; destebijêr	نخبه
elite immigration rate	ڕێژەی کۆچی دەستەبژێران	rêjeya koça destebijêran	نرخ مهاجرت نخبگان
elitism	نوخبەگەری؛ بلیمەتخوازی؛ دەستەبژێرخوازی	bijardexwazî; nuxbegerî; bilîmetxwazî; destebijêrxwazî	نخبه‌گرایی
Elizabethan period	سەردەمی ئێلیزابێت (١٥٥٨-١٦٠٣)	serdema Elîzabetê (1558-1603)	دوره‌ی الیزابت (۱۵۵۸-۱۶۰۳)
ellipsis	لابردنی وشەی هاوتا؛ هاوتالابەری	jêbirina peyva hevta; hevtajêbirî	حذف به قرینه

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
eloquence	ڕەوانبێژی؛ زمانپاراوی	rewanbêjî; zimanparawî	فصاحت؛ بلاغت
eloquent	ڕەوانبێژ؛ ڕەوانبێژانە؛ زمانپاراو	rewanbêj; zimanparaw; rewanbêjane	فصیح؛ بلیغ
eloquent speech	ئاخاوتەی ڕەوانبێژانە؛ گوتەی پاراو	axafteya rewanbêjane; goteya paraw	کلام فصیح
emancipation	ڕزگاری؛ ئازادی	rizgarî; azadî	رهایی؛ رهایش
emancipator	ڕزگاریبەخش؛ ئازادیبەخش؛ ڕزگارکەر	rizgarker; azadîbexş; rizgarîbexş	رهاییبخش؛ رهاننده
emasculation	لە پیاوەتی خستن	jimêrantiyêxistin	مردیزدایی
embellishment	جوانکاری؛ ڕازاندنەوە؛ خەملاندن	bedewkarî; xweşikkarî; xemilandin; ciwankarî	تزیین؛ زیباسازی
emblem	نیشان؛ هێما	nîşan; hêma	نشان؛ نماد
emblematic	نیشاندار؛ هێمادار؛ هێمایی	nîşandar; hêmadar; hêmayî	نشاندار؛ نمادین
embodiment	لەخۆگر؛ هەڵگر؛ وێناکاری	lixwegir; hilgir; wênakarî	تجسد؛ تجسم؛ تضمن
embody	لەخۆگرتن؛ هەڵگرتن؛ وێناکردن	lixwegirtin; hilgirtin; wênakirin	تجسم کردن؛ تضمن
emendation	ڕاستکردنەوە؛ ساغ-کردنەوە؛ هەڵەگری	rastkirin; saxkirin; çewtgirî; helegirî	تصحیح
emendatory	ڕاستکردنەوەیی؛ ساغ-کردنەوەیی؛ هەڵەگرانە	rastkirinî; saxkirinî; çewtgiritî; helegiritî	تصحیحی
emergent	سەرهەڵداو؛ نۆڕسک؛ تازەڕسکاو	pengizî; serhildayî; hilatî	نوظهور؛ در حال شکل گیری؛ نوخاسته

emotion (1)	هەست؛ سۆز؛ جۆش-وخرۆش	hest; soz; şewat; coşûxiroş	احساس؛ عاطفه؛ شور
emotion (2)	هەڵچوون؛ تاوگیری؛ بزوان	hilçûn; tawgîrî; bizwan	برانگیختگی؛ هیجان
emotional conflict	کێشەی سۆزاوی؛ ململانێی سۆزەکی	pirsgirêka dilzîzî; milmilanêya sozekî	کشمکش عاطفی
emotional detachment	دابڕانی سۆزاوی؛ دابڕانی سۆزەکی	jihevqetîna dilzîzî; dabirrana sozawî; dabirrana sozekî	جدایی عاطفی
emotional intelligence	هۆشی تاوگیرانە؛ زیرەکیی بزوان	hişê tawgîrane; zekaya bizwan	هوش هیجانی
emotional impact	کاریگەریی سۆزاوی؛ کارتێکەریی سۆزەکی	bandora dilzîzî; karîgeriya sozawî; kartêkeriya sozekî	تاثیر عاطفی؛ تصادم
emotionalism	سۆزاویخوازی؛ هەستەکیخوازی	sozawîxwazî; hestekîxwazî	عاطفیگرایی؛ احساسیگرایی
emotive function	ئەرکی سۆزەکی	erka sozekî	کارکرد عاطفی
emotive language	زمانی سۆزەکی	zimanê sozekî	زبان عاطفی
emotive meaning	واتای سۆزەکی	wateya sozekî	معنی عاطفی
empathy	هاودڵی؛ یەکدڵی؛ هاوسۆزی؛ هاوخەمی	hevdilî; yekdilî; hevsozî; hevxemî	همدلی؛ همجوشی ذاتی
empirical approach	بۆچوونی ئەزموونی؛ بۆچوونی تاقیکارانە	boçûna ezmûnî; boçûna taqîkarane	رویکرد تجربی
empirical ego	خودی ئەزموونی؛ خودی تاقیکارانە	xwetiya ezmûnî; xwetiya taqîkarane	خود تجربی؛ منِ تجربی
empirical knowleghe	زانیاریی ئەزموونی؛ مەعریفەی تاقیکارانە	zanyariya ezmûnî; zanyariya taqîkarane	دانش تجربی
empirical reality	واقیعی ئەزموونی؛ واقیعی تاقیکارانە	waqia ezmûnî; waqia taqîkarane	واقعیّت تجربی

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
empirical subject	سوژەی ئەزموونی؛ سوژەی تاقیکارانە	sûjeya ezmûnî; sûjeya taqîkarane	سوژەی تجربی
empirical truth	ڕاستیی ئەزموونی؛ حەقیقەتی تاقیکارانە	rastiya ezmûnî; heqîqeta taqîkarane	صدق تجربی
empiricism	ئەزموونخوازی؛ ئەزموونباوەڕی؛ تاقیکاریخوازی	ezmûnxwazî; ezmûnbawerî; taqîkarîxwazî	تجربەگرایی
empiricist	ئەزموونخواز؛ ئەزموونباوەڕ؛ تاقیکاریخواز	ezmûnxwaz; ezmûnbawer; taqîkarîxwaz	تجربەگرا
empowering theory	تیۆریی تواناسازی؛ بیردۆزی تواناسازی	teoriya` tiwanasaziyê; bîrdoza hêzdarkirinê	نظریه توانمندسازی
empty	بەتاڵ؛ بۆش؛ پووچ؛ پووچەڵ؛ بێناوەڕۆک	vala; betal; pûç; pûçel; bênaverok	تهی؛ خالی
empty category principle	بنەواشەی وتەزای بەتاڵ	binewaşeya witezaya betal	اصل مقولەی تهی
empty master-signifier	گەورەدالی بۆش	mezindala vala; gewredala betal	دال بزرگ تهی
enactive mimesis	لاسایی کاریی شانۆیی	lasayîkariya şanoyî	محاکات نمایشی
encodage	ڕەمزدانان؛ کۆدسازی	koddanîn; remzdanîn; kodsazî	کدگذاری؛ رمزگذاری
encomiastic verse	پێداهەڵگوتن؛ هەڵبەستی پێداهەڵگوتن	pêdehilgotin; hilbesta pêdahilgotinê	مدح؛ شعر ستایش آمیز
encounter	ڕووبەڕووبوونەوە	rûbirûbûn; rasthatin	مواجهه؛ ملاقات
encyclopaedia	زانستنامە؛ زانیارینامە؛ ئەنسایکلۆپیدیا	zanistname; ensîklopedî	دانشنامه؛ دایره-المعارف

encyclopaedic knowledge	زانیاریی زانست-نامەیی؛ مەعریفەی زانیاری‌نامەیی	zanyariya zanistnameyî	دانش دایره-المعارفی
encyclopedic novel	ڕۆمانی زانست-نامەیی؛ ڕۆمانی زانیاری‌نامەیی	romana zanistnameyî	رمان دایره‌المعارفی
encyclopedia → encyclopaedia			
end	کۆتایی؛ دووماهی	dawî; dûmahî	پایان
endism	کۆتایی‌خوازی	dûmahîxwazî; kutahîxwazî	پایان‌گرایی
endnote	پاشنووس؛ دواسەرنج	paşnivîs	پس‌نوشت؛ ته-نویس
end rhymes	سەروای کۆتایی	serwaya dawî	قافیه پایانی
end-stopped line	دێڕی سەربەخۆ؛ دێڕی داخراو	dêra serbixwe; dêra daxiraw; dêra girêdayî	مصراع مستقل؛ مصراع پایان-بست
engaged literature→ committed literature			
engagement → commitment			
English sonnet	غەزەڵی ئینگلیسی	xezela Ingilîzî	غزل انگلیسی
enigma	مەتەڵ؛ مامک	tiştonek; mamik; metel	چیستان؛ معما
enigmatic	مەتەڵاوی؛ پڕنهێنی؛ تەماوی	pirrnihênî; temawî; metelawî	مرموز؛ مبهم
enjambement	گرێدانی دێڕەکان؛ درێژەدانی دێڕەکان (لە هەڵبەستدا)	girêdana dêrran; dirêjkirina dêrran (di hilbestê de)	پیوستگی مصرع‌ها؛ موقوف‌المعانی

enjoyment	خۆشی؛ ڕابواردن	xweşî; bihurandin; rabiwardin	لذت؛ تفریح
enlarged edition	چاپی بەربڵاو	çapa berfireh; çapa berbelav	چاپ گسترده؛ چاپ مفصل
enlightened	ڕۆشنگەر؛ ڕۆشنگەرانە	ranahîkirî; rewşenger; rewşengerane	روشنگر؛ روشنگرانه
enlightened despotism	ملهوڕیی ڕۆشنگەرانە؛ سەرەڕۆیی ڕۆشنگەرانە	milhuriya rewşengerane; sererewiya rewşengerane	استبداد روشنگرانه؛ خودکامگی روشنگرانه
Enlightenment period	سەردەمی ڕۆشنگەری (سەدەی هەژدەهەم)	serdema rewşengeriyê (sedeya hejdehem)	دوران روشنگری
ennobled discourse	گوتەی ئاستبەرز	goteya astberz	کلام متعالی
entertainment	سەرگەرمی؛ بەزم؛ خۆشی؛ میوانی؛ ڕابواردن	sergermî; bezm; xweşî; mêvanî; bihurandin; rabiwartin	سرگرمی؛ تفریح؛ مهمانی
entity	کیان؛ بوون؛ بوونێتی؛ کرۆک؛ جەوهەر	bûn; hebûn; hebûnitî; kiyan; kirrok; cewher	کیان؛ هستی؛ وجود؛ ذات؛ جوهر
enunciation	گۆکردن؛ دەربڕین	bêjekirin; derbirrîn	گفت‌کرد؛ بیان
environment	ژینگە	jîngeh	محیط؛ زیست-بوم
environmental	ژینگەیی	jîngehî	محیطی؛ زیست-بومی
environmental culture training	ڕاهێنانی فەرهەنگی ژینگەپارێزی	hînkeriya çanda jîngehparêziyê; rahênana ferhenga jîngehparêziyê	آموزش فرهنگ زیست‌محیطی

environmental psycology	دەروونناسیی ژینگەیی	derûnnasiya jîngehî	روانشناسی محیطی
environmental racism	رەگەزپەرستیی ژینگەیی	regezperestiya jîngehî	نژادپرستی زیستبومی
environmentalism	ژینگەخوازی	jîngehxwazî	محیطباوری
envoy (1)	دوابەند	diwabend	شعر ختامی
envoy (2)	ڕاسپاردە؛ نێردراو	şande; spartedar; hinartî	فرستاده
envy	ئێرەیی	çavnebarî; êreyî	حسادت؛ رشک
epic	حەماسە؛ حەماسی؛ پاڵەوانی؛ چیرۆکی پاڵەوانی	hemase; hemasî; palewanî; lehengî; çîroka lehengî	حماسه؛ حماسی؛ داستان حماسی
epic drama	شانۆنامەی حەماسی (شانۆنامەکانی بێرتۆڵد برێشت)	şanonameya hemasî (şanonameyên Bertolt Brecht)	نمایش حماسی (نمایشنامه های برتولد برشت)
epic poetry	شیعری حەماسی	hilbesta hemasî	شعر حماسی
epic question	پرسیاری حەماسی؛ پرسیاری دەستپێکی حەماسە	pirsyara hemasî; pirsyara destpêka hemase	پرسش حماسی؛ پرسش آغازگر حماسه
epic simile	لێکچوونی حەماسی	lêçûna hemasî	تشبیه حماسی
epic song	سترانی حەماسی	strana hemasî	ترانەی حماسی
epic verse → heroic verse			
Epicurianism	ئێپیکورخوازی؛ ڕابواردنخوازی	Êpîkorxwazî	اپیکورگرایی؛ دمغنیمتی؛ خوشگذرانی-طلبی

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
epigram	قسەی نەستەق	gotina narîn; qiseya nesteq	سخن نغز
epigramatist	نەستەقبێژ	nesteqbêj; narînbêj	نغزپرداز
epigraph	بەردنووس	kevirnivîs; berdnivîs; berdnûs	کتیبه؛ سرلوحه
epigraphist	بەردنووسزان؛ شارەزای بەردنووسی	kevirnivîszan; berdnivîszan; berdnûszan	کتیبه‌شناس؛ کتیبه‌خوان
epilepsy	فێ	fê	صرع
epilogue (1)	پاشکۆ	paşko	ضمیمه
epilogue (2)	ئەنجام؛ کۆتایی	encam; kutahî; dawî	نتیجه؛ موخره
epiphany	دەرکەوتنی کتوپڕ؛ دەرکەوتنی لەپڕ؛ ورشە	derketina kitûpirr; derketina lepirr; wirşe	تجلی؛ ظهور؛ اشراق
epiphany of law	دەرکەوتنی یاسا	derketina zagonê; derketina yasayê	تجلی قانون
episode (1)	ڕووداوی پاڵەکی	rûdawa palekî	رویداد ضمنی
episode (2)	پەردەی شانۆنامە (لە یۆنانی کەونارادا)	perdeya şanonameyê (di Yewnanîstane kevnar de)	پرده‌ی نمایشنامه (در یونان باستان)
episodic	بەشبەش؛ نابەردەوام؛ پچڕپچڕ	beşbeş; neberdewam; piçirrpiçirr	جزءجزء؛ چندبخشی؛ منقسم
episodic plot	گەلاڵەی بەشبەش	gelaleya beşbeş	پیرنگ چندبخشی؛ طرح منقسم
episodic structure	پێکهاتەی بەشبەش	pêkhateya beşbeş	ساختار چندبخشی؛ ساختار منقسم

episteme	ئیپیستیم (بچووکترین بەشی گوتار)؛ وردەمەعریفە	îpîstîm (biçûktirîn beşa gotarê)	اپستیم (کوچکترین بخش گفتمان)؛ خردەمعرفت؛ صورت‌بندی دانایی
epistemic modality	لایەنی مەعریفەیی	layena me`rîfeyî	وجه معرفتی
epistemological break	دابڕانی مەعریفەناسانە	jêvebûna me`rifenasane; dabirrîna me`rifenasane	گسست معرفت-شناختی
epistemology	مەعریفەناسی	me`rifenasî	معرفت‌شناسی
epistle	نامە؛ نامیلکە	name; namîlke	نامە؛ رسالە
epistolary	نامەکارانە	namekarane	رسالەای؛ مراسلەای
epistolary novel	ڕۆمانی نامەکارانە	romana namekarane	رمان مراسلەای
epitaph	کێلنووس؛ نووسراوەی سەرکێل	kêlnivîs; kêlnûs; nivîsa serkêl	گورنبشته؛ گورنگاشت
epitasis	دەقی چیرۆک	deqa çîrokê	متن داستان
epithalamion	شیعری زاوایەتی؛ گۆرانیی زەماوەند	hilbesta zavatiyê; strana zemawendê; kilama dawetê	آواز دامادی؛ ترانەی عروسی
epithet	بریناو؛ نازناو؛ وشەی جێگرەوە	bernav; naznav; peyva cihgir	بدل؛ لقب؛ عطف بیان؛ کنیه
epitome	میناک؛ دەرکەوتن؛ کورتە؛ پوختە	mînak; derketin; kurte; puxte	مظهر؛ تجلی؛ مختصر؛ خلاصه
epitomization	کورتەنووسی؛ پوختەنووسی	kurtenivîsî; puxtenivîsî	خلاصەنویسی

epoch	سەردەم؛ چاخ؛ گێژ	serdem; çax; gêj	دوره
eponymous	ناوبەخشێنەرانە	navbexşînerane	نامبخش؛ نام-بخشانه
eponymy	ناوبەخشین؛ ناوپێدان	navbexşîn; navpêdan	نامبخشی
epos	چیرۆکی پاڵەوانیی زارەکی	çîroka lehengî ya devkî; çîvanok	قصەی حماسی شفاهی
equality	یەکسانی	wekhevî; yeksanî	برابری
equation	هاوکێش؛ هاوکێشە	hevkêş; hevkêşe	معادله
equilibrium	هاوسەنگی؛ هاوسانی	hevsengî; hevsanî	تعادل؛ توازن؛ موازنه
equilibrium polyculturalism	چەندفەرهەنگخوازیی هاوسان؛ فرەچاندخوازیی هاوسەنگ	çendçandxwaziya hevsan; fireferhengxwaziya hevseng	چندفرهنگی گرایی متعادل
equivalence	بەرامبەری؛ هاونرخی	wekhevî; beramberî; hevnirxî	تعادل؛ هم‌ارزی
equivocal	دوواتایی؛ ماناشاراوە؛ لێڵ	duwateyî; maneveşartî; lêll	دوپهلو؛ گنگ؛ مبهم
equivocation	دژواربێژی؛ لێڵبێژی؛ ئاڵۆزکردنەوە	dijwarbêjî; lêllbêjî; alozkirin	دوپهلوگویی؛ پیچیده‌گویی؛ ایهام
equivocator	دژواربێژ؛ لێڵبێژ؛ ئاڵۆزکار	dijwarbêj; lêllbêj; alozker	دوپهلوگو؛ ایهام-گو
equivoque	داپۆشین؛ ڕەگەزدۆزی (لە یەک وشە پێکهاتووە و هاوکات دوو واتای لێکنزیکی هەیە.)	nixamtin; dapoşîn (ji peyvekî çê bûye û hevdem du wateyên wê yên lihevnêzîk heye)	ایهام؛ جناس تام

erotic poetry	شیعری ئێرۆتیک	hilbesta êrotîk	شعر اروتیک
eroticism	شەهوەتخوازی	şehwetxwazî	شهوت‌گرایی
erziehungsroman → bildungsroman			
escape literature → escapist literature			
escapist literature	ئەدەبی واقیعبێز؛ ئەدەبی دوور لە واقیع؛ ئەدەبی ڕابوێریانە؛ ئەدەبی ڕووکەشیانە	wêjeya waqi`bêz; wêjeya dûr ji waqi`ê; wêjeya bihurtinî; wêjeya rûkeşyane	ادبیات واقع‌گریز؛ ادبیات تفننی؛ ادبیات سرگرم‌کننده؛ ادبیات سطحی
eschatology	کۆتاییناسی	dûmahînasî; kutahînasî	فرجام‌شناسی
esoteric	ناوەکی؛ شاراوە	hundirî; navekî; veşartî	باطنی؛ رمزآمیز؛ خفی
essaist	وتارنووس	gotarnivîs	مقاله‌نویس
essay	وتار	gotar; witar	مقاله
essence	بنیات؛ بنەڕەت؛ جەوهەر؛ سروشتی ناوەکی	gewher; cewher; binyat; sirûşta navekî; xwezaya hundirî	ذات؛ ماهیت؛ گوهر؛ جوهر
essentialism	بنەڕەتخوازی	binerretxwazî	ذات‌باوری؛ ماهیت‌گرایی
essentialist	بنەڕەتخواز	binerretxwaz	ذات‌باور؛ ماهیت‌گرا
establishment	دامەزراوە	damezrawe; sazî	موسسه؛ تشکّل
estrangement	نامۆنوێنی؛ نامۆیی	namoniwênî; namoyî	بیگانه‌سازی؛ عجیب‌نمایی؛ بیگانگی

estranging	نامۆنوێن؛ نامۆکار	namoniwên; namokar	بیگانه‌ساز
eternal recurrence	گەڕانەوەی هەرمان؛ گەڕانەوەی هەتایی	vegêrrana hetahetayî; zivirrîna hetahetayî	بازگشت ابدی
eternality	هەرمانی	hetahetayî; hermanî	جاودانگی؛ ابدیت
ethnic studies	توێژینەوەی ئێتنیکی؛ توێژینەوەی ئێتنیک-ناسانە	tiwêjîneweya etnîkî; lêkolîna etnîknasane	مطالعات قومی؛ مطالعات قوم-شناختی
ethical	ئەخلاقی؛ ئاکاری	sincî; rewiştî; exlaqî; akarî	اخلاقی
ethics	ئەخلاق؛ زانستی ئەخلاق؛ ڕەوشتناسی؛ ئاکارناسی	sinc; rewiştnasî; exlaq; akarnasî; zanista exlaq	اخلاق؛ علم اخلاق
ethics criteria	پێوانەی ئاکار	pêvaneya akar	معیار اخلاق
ethnic	قەومی؛ گەلی؛ ئەتنی؛ ئەتنیک	gelî; qewmî; etnîkî	قومی
ethnic cleansing	پاکتاویی قەومی؛ پاکتاویی ئەتنیک	paqijkirina nijadî; paktawiya etnîkî	پالایش قومی؛ پاکسازی قومی
ethical criticism	ڕەخنەی ئەخلاقی؛ ڕەخنەی ئاکاری	rexneya akarî; rexneya exlaqî	نقد اخلاقی
ethnicity	قەومییەت؛ ئەتنیسیتی	etnîsîte; qewmiyet	قومیت
ethnocentric	گەلتەوەر؛ گەلناوەند؛ ئەتنیکمەڵبەند	geltewer; gelnavend; etnîkmelbend	قوم‌محور
ethnocentrism	گەلتەوەری؛ گەل-ناوەندی؛ ئەتنیک-مەڵبەندی	gelteweri; gelnavendî; etnîkmelbendî	قوم‌محوری؛ مرکزیت قوم

ethnography	نووسین دەربارەی گەل؛ گەلتوێژی؛ لێکۆڵینەوەی ئەتنیک	nivîsîn sebaret gel; geltiwêjî; vekolîna etnîkê	قوم‌نگاری
ethnology	گەلناسی؛ ئەتنیک-ناسی	gelnasî; etnîknasî	قوم‌شناسی
ethnomethodology	ڕێبازناسیی ئەتنیک	rêbaznasiya etnîk	روش‌شناسی مردمی
ethnonationalism	نەتەوەخوازیی ئەتنیک	netewexwaziya etnîk	ملی‌گرایی قومی
ethos	خوو؛ خوو و خدە؛ خوو و ڕەوشت	xû; xûyûxislet; xû û xide; xû û rewişt	منش؛ صفت؛ سیرت
etymology	ڕەچەڵەکناسیی وشە؛ ڕەگەزناسیی وشە	reçeleknasiya peyvan; regeznasiya peyvan	ریشه‌شناسی واژگان؛ تبارشناسی واژگان
experimental novel	ڕۆمانی ئەزموونی	romana ezmûnî	رمان تجربی
eulogy	پێداهەڵگوتن؛ پێداهەڵدان	pêdahilgotin; pêdahildan; pesindan	ثناگویی؛ مدیحه‌سرایی
eulogist	پێداهەڵبێژ	pesinbêj; pêdahilbêj	ثناگو؛ مدیحه سرا
eumenides	خواژنانی تۆڵە(لە تراژیدی یۆنانی کۆندا)	Xwedêjina tolê (di tirajediya Yewnanîstana kevn de)	الهه‌ی انتقام (در تراژدی یونان باستان)
euphemism	چاکدەربڕین؛ چاکوتن	çêderbirrîn; çakderbirrîn; çakgotin	حسن تعبیر؛ خوشایندسازی
euphony	تەبایی پیتەکان؛ تەبایی وشەکان؛ خۆشئاهەنگی	tebayiya pîtan; tebayiya tîpan; tebayiya peyvan; xweşahengî	خوش‌نوایی؛ خوش‌آهنگی کلمات

euphuism	شێوازی هونەریی دەستکرد؛ جوانکاریی وشەیی	şêwaza hunerî ya destkirî; bedewkariya peyvî; ciwankariya wişeyî	سبک هنری پرتصنع؛ لفّاظی
euphuist romance	ڕۆمانسی وشەکارانە؛ ڕۆمانسی خاوەن شێوازی دەستکرد	romansa wişekarane; romansa xwediyê şêwaza destkirî	رمانس دارای سبک مصنوع؛ رمانس لفاظانه
evaluation	هەڵسەنگاندن	hilsengandin; nirxandin	سنجیدن؛ ارزیابی؛ ارزشیابی
evaluative criticism	ڕەخنەی هەڵسەنگێنەرانە	rexneya hilsengênerane	نقد سنجشی؛ نقد ارزشیاب
event	ڕووداو؛ بوویەر؛ پێشهات	rûdaw; buyer	رویداد؛ رخداد
evolution	گووران؛ کامڵبوون؛ پێکهاتن؛ گەشەسەندن	kamilbûn; pêkhatin; geşesendin	تطور؛ تکوین؛ تکامل؛ رشد
evolutionary naturalism	سروشتیخوازیی گەشەئەستێن؛ سروشتیخوازیی گەشەسێن	sirûştîxwaziya geşestandî	طبیعیگرایی تکوینی
evolutionism	گووران‌خوازی؛ گەشەسەندن‌خوازی	guherînxwazî; geşesendinxwazî	تطورگرایی؛ تکامل‌گرایی
exact rhyme	سەروای تەواو؛ سەروای ڕێک؛ سەروای کامڵ	serwaya temam; serwaya rêk; serwaya kamil	قافیەی دقیق؛ قافیەی کامل
exaggeration	زێدەڕۆیی؛ زێدەبێژی	zêderewî; zêdebêjî; lêzêdekirin	اغراق؛ مبالغه؛ افراط
exceptism	ئاوارتەخوازی؛ ڕیزپەڕخوازی	awartexwazî	گریزگری؛ استثناگری
exception	ئاوارتە؛ ڕیزپەڕ؛ دەراویتە؛ هەڵاوێردە	awarte; rîzperr; derawîte; helawêrde	استثنا

exchange theory	تیۆریی گۆڕینەوە؛ تیۆریی ئاڵوگۆڕ	teoriya veguherînê; teoriya alugorr	نظریەی مبادلە
exchange value	بایەخی گۆڕینەوە؛ بەهای ئاڵوگۆڕ	nirxa veguherînê; bayexa veguherînê; bihaya alûgorr	ارزش مبادلە
exile	تاراوگە؛ مەنفا	tarawgeh; menfa	تبعید؛ تبعیدگاه
existential	بابەتی بوونیانە	heyetî; babeta hebûniyane	وجودی؛ امر وجودی
existential isolation	تەریکایەتیی بوونیانە	terîkatiya hebûniyane	انزوای وجودی
existential moment	ساتی بوونیانە	kêliya hebûniyane; sata bûniyane	لحظەی وجودی
existential philosophy	فەلسەفەی بوونیانە	felsefeya hebûniyane	فلسفەی وجودی
existential presupposition	پێش گریمانەی بوونیانە	pêşgirîmaneya hebûniyane	ازپیش‌انگاری وجودی
existentialism	قوتابخانەی بوون-خوازی؛ ڕێبازی بوون-خوازی	qutabxaneya hebûnxwazî; rêbaza bûnxwazî	مکتب وجودی
existentialistic psychology	دەروونناسیی بوون-خوازانە	derûnnasiya hebûnxwazane	روانشناسی وجودگرایانە
Exodus	سفری دەرەوە؛ سفری دووربوونەوە (سفر: هەر کام لە پێنج بەشی کتێبی پیرۆز)	sifra derve; sifra dûrketinê (sifr: her kîj ji pênc beşên di pirtûka pîroz de)	سفر تبعید؛ سفر خروج
explanation	لێکدانەوەی ئاشکرا	şirove; lêkdaneweya eşkere	توضیح
exoteric	دەرەکی؛ ئاشکرا	derveyî; derekî; eşkere	بیرونی؛ آشکار
experiencer	ئەزموونکار	ezmûnkar	تجربەگر

experiment	ئەزموون؛ تاقیکاری	ezmûn; taqîkarî	تجربه؛ آزمون
experimental	ئەزموونی ؛ تاقیکارانە	ezmûnî; taqîkarane	تجربی؛ آزمونی؛ آزمایشی
experimental novel	ڕۆمانی ئەزموونی	romana ezmûnî	رمان تجربی
experimental poetry	شیعری ئەزموونی	hilbesta ezmûnî; şiîra ezmûnî	شعر تجربی
experimental research	لێکۆڵینەوەی ئەزموونی تویژینەوەی ئەزموونی	vekolîna ezmûnî; tiwêjîneweya ezmûnî	پژوهش آزمایشی
experimental theory	تیۆریی ئەزموونی	teoriya ezmûnî	نظریه تجربی
exprementalism	ئەزموونخوازی ؛ ئەزموونیخوازی	ezmûnxwazî; ezmûnîxwazî	تجربه‌گرایی؛ آزمون گرایی؛ آزمایشگری
explication	لێکدانەوە؛ ڕوون- کردنەوە	rohnkirin; şirovekirin; lêkdanewe	توضیح؛ تبیین؛ شرح
explication de text	لێکدانەوەی دەق	lêkdaneweya deqê; şiroveya deqê	شرح متن؛ تفسیر متن
explicative thematisc	سەرەکواتاناسیی ڕوونکارانە؛ سەرواتاناسیی ڕوونکارانە	serekwatenasiya rohnkarane	درون‌مایه‌شناسی تبیینی
explicit	ئاشکرا؛ ڕوون؛ دیار؛ ڕاشکاو	xuya; eşkere; rohn; diyar; raşkaw	صریح؛ آشکار؛ روشن؛ عیان
explicit performative utterance	پاژگوتەی جێبەجێکارانەی ئاشکرا؛ پارچەپەیڤی بەڕێوەبەرانەی ڕوون	pagoteya cihbicihkarane ya eşkere; parçepeyva birêveberane ya rohn	پاره‌گفتار بیانی صریح؛ پاره‌گفتار اجرایی صریح

explicit statement	پەیڤی ئاشکرا	peyva eşkera; gotina zelal	کلام آشکار؛ گفتەی صریح؛ بیان مستقیم
exposition	دەرخستنی زانیاری (لە سەرەتای چیرۆکدا)؛ تەکنیکی دەرخستن؛ خستنەڕوو	derxistin holê; derxistina zanyariyê (di destpêka çîrokê de)	شرح؛ توضیح؛ عیان‌سازی؛ عرضه کردن
expositive	ڕوونکارانە؛ ڕوون-کردنەوەیی	şiroveyî; ronkarane; ronkirinî	تشریحی؛ توضیحی
expository → expositive			
exposure	خستنەڕوو؛ ئاشکراکردن؛ ڕووناکی‌دان؛ دەرخستن	eşkerekirin; ronkirin; derxistin	عرضه؛ ارائه؛ نوردهی
expression (1)	دەربڕین؛ گۆکردن؛ وتن؛ پیشاندان	derbirrîn; gokirin; gotin; witin; pîşandan	بیان؛ تعبیر؛ ابراز
expression (2)	زاراوە؛ دەستەواژە؛ گۆ؛ ڕستە (لە بیرکاریدا)	destepeyv; destewaje; zarawe; go; riste (di bîrkariyê de)	اصطلاح؛ عبارت؛ لفظ؛ جمله (در ریاضیات)
expression (3)	حاڵەت؛ ڕوخسار؛ قەڵافەت	rewş; ruxsar; qelafet; halet	حالت؛ چهره
expression form	فۆرمی گۆ؛ شێوەی دەربڕین	forma bêje; şêweya derbirrînê	صورت لفظ
expression substance	گەوهەری گۆ؛ کرۆکی دەربڕین	gewhera bêje; kirroka derbirrînê	گوهر لفظ
expressionism	ئێکسپرێسیۆنیزم؛ قوتابخانەی دەربڕین-خوازی	qutabxaneya derbirrînxwaziyê; êkspresyonîzm	تعبیرگرایی

expressive (1)	دەربڕینانە؛ پیشاندەر؛ دەربڕ	derbirrînane; pîşander; derbirr	بیانی؛ بیانگر؛ گویا
expressive (2)	پڕهەست؛ سۆزەکی؛ واتادار	pirrhest; dilzîz; sozekî; watedar	بااحساس؛ عاطفی؛ معنیدار
expressive criticism	ڕەخنەی دەربڕینانە	rexneya derbirrînane	نقد بیانی
expressive function	ئەرکی سۆزەکی	erka sozekî	کارکرد عاطفی
extended metaphor	خواستنی بەربڵاو؛ خواستنی بەرین	xwastina berbelav; xwastina berîn	استعارەی مبسوط؛ استعارەی گسترده
extended simile	لێکچوونی بەربڵاو؛ لێکچوونی بەرین	lêçûna berbelav; lêçûna berîn	تشبیه مبسوط؛ تشبیه گسترده
extened projection principle	بنەواشەی دیهاوێژیی بەرین	binewaşeya dîhawêjî ya berfireh	اصل فرافکنی گسترده
exterior	دەرەویی؛ دەرەکی	derveyî; dereweyî; derekî	بیرونی
exteriority	دەرەوەیەتی	derveyitî; dereweyitî	بیرونبودگی؛ برونبودگی
external	دەرەوەیی؛ ڕواڵەتی؛ دەرەکی	derveyî; dereweyî; derekî; riwaletî	بیرونی؛ صوری؛ ظاهری
external conflict	کێشەی دەرەکی؛ ململانێی دەرەکی	pirsgêrêka derveyî; kêşeya derekî	کشمکش بیرونی
external language	زمانی دەرەکی	zimanê derekî	زبان برونی
externality	دەرەکێتی؛ دەرەوەیەتی	derekitî; derveyitî; dereweyitî	بیرونبودگی؛ برونبودگی
extralinguistic	دەرزماننناسانە	derzimannasane	برونزبان-شناختی؛ برونزبانی

extrapersonal	دەرەوەکەسی؛ دەرکەسەکی	dervekesî; derkesekî	برون‌فردی
extratextual	دەرەوەدەقی؛ دەردەقی	dervedeqî; derewedeqî; derdeqî	برون‌متنی
extrinsic	دەرەکی؛ دەرەوەیی؛ ناجەوهەری؛ ناسەرەکی	derekî; derveyî; necewherî; neserekî	بیرونی؛ عرضی؛ غیراصلی
extrinsic symbol	هێمای دەرەکی؛ هێمای لەدەرهاتە	hêmaya derekî; hêmaya jidervehatî	نماد بیرونی
eye-rhymes	سەروای بەرچاوی	serwaya berçavî	قافیه چشمی

F

English	کوردی	Kurdî	فارسی
fable	چیرۆکی ئاژەڵان؛ چیرۆکی گیانەوەران	çîroka ajelan; çîroka giyaneweran	قصه‌ی حیوانات
fabling	حەکایەتبێژی؛ چیرۆکبێژی	çîrokbêjî; hikayetbêjî	قصه‌گویی
fabula → fable			
fabulation	ئەفسانەنووسی؛ چیرۆکی ئەفسووناویی نوێ	efsanenivîsî; çîroka efsûnî ya nû	افسانه‌گری؛ داستان خیال-پردازانه
facilitation	ئاسانکاری؛ دابین-کردنی پێداویستی	hêsankarî; dabînkirina pêdiviyan	آسان‌سازی؛ فراهم نمودن ملزومات
fact	بابەتی واقیع؛ واقیع؛ بوویەری واقیعی	babeta waqi`; waqi`; bûyera waqi`î	امر واقع؛ واقعیت؛ رخداد واقعی
factor	هۆکار؛ سازەر؛ سازێنەر؛ هاوکۆلکە (بیرکاری)	hokar; sazer; sazêner; hevkolke (bîrkarî)	عامل؛ مولّفه؛ ضریب (ریاضیات)

factor analysis	شیکاریی هۆکار	şîkariya hokar	تحلیل مولّفه
factual	واقیعی؛ به پێی بوویەری ڕاست	waqi`î; li gor bûyera rast	واقعی؛ واقعیت‌مند
factual knowledge	زانیاریی واقیعی؛ مەعریفەی بابەتی واقیع	zanyariya waqi`î; merîfeya babeta waqi`	دانش واقعی؛ دانش امور واقعی
factual misrepresentation	چەوتنواندنەوەی بابەتە واقیعییەکان	çewtnivandina babetên waqi`î	کژبازنمایی امور واقعی
factualism	ڕاستەقینەخوازی	rasteqînexwazî	واقعیت‌گرایی
factuality	واقیعمەندی؛ ڕاستەقینەیەتی	rasteqîneyitî; waqi`mendî	واقعیت‌مندی
factive presupposition	پێش‌گریمانەی بوویەری	pêşgirîmaneya bûyerî	پیش‌انگارەی وقوعی
faculte de langage (Fr.)	توانستی پەیڤین؛ بەهرەی ئاخافتن	hêza axivtê; tiwanista peyvînê	قوەی نطق
faculty (1)	توانایی؛ توانست؛ بەهرە؛ هێز(ی زەینی)؛ لێوەشاوەیی	hêz (ya zihnî); tiwanist; tiwanayî; behre; lêweşaweyî	قوه؛ استعداد؛ توان؛ قدرت (ذهنی)؛ قابلیت
faculty (2)	کۆلێژ؛ لێژنەی زانستیی زانکۆ	fakulte; kolej; lîjneya zanistî ya zanîngehê	دانشکده؛ هیات علمی دانشگاه
faculty of concepts	بەهرەی تێگەیینی چەمکەکان	behreya têgihîn a çemkan	قوەی ادراک مفاهیم
faculty of desire	توانستی حەز؛ توانستی مەیل	tiwanista hezê; hêza meylê	قوەی میل
faculty of imagination	توانستی خەیاڵ؛ بەهرەی خەیاڵ؛ شوێنگەی خەیاڵ (لە زەیندا)	hêza xeyalê; tiwanista xeyalê; şûngeha xeyalê (di zihnê de)	قوەی پنداشت؛ قوەی تخیل

faculty of judgment	هێزی هەڵسەنگاندن؛ هێزی نرخاندن	hêza hilsengandinê; hêza nirxandinê	قوەی حکم
faculty of reason	توانایی ئاوەز؛ شوێنگەی ئاوەز (لە زەیندا)	hêza awezê; şûngeha awezê	قوەی خرد
faculty of wit	توانستی زیرەکی؛ هێزی زوو تێگەیین	hêza jîriyê; hêza zûtêgihînê	قوه زیرکی؛ تیزهوشی
fairy tale	حەکایەتی پەریان؛ چیرۆکی پەریان؛ چیرۆکی ئەفسووناوی	çîroka periyan; hikayeta periyan; çîroka efsûnî	قصەی پریان
faits de langage (Fr.)	حەقیقەتەکانی زمان	rastiyên ziman; heqîqetên ziman	حقایق زبان
faits de logique (Fr.)	حەقیقەتەکانی مەنتق؛ حەقیقەتەکانی لۆژیک؛ ڕاستییەکانی ژیربێژی	rastiyên mentiqê; heqîqetên locîkê; rastiyên jîrîbêjiyê	حقایق منطق
Fall	کەوتن؛ داکەوتن؛ دابەزین	ketin; daketin; dabezîn	هبوط
fallacy	هەڵەبێژی؛ هەڵەکاری	çewtbêjî; helebêjî; helekarî	سفسطه؛ مغالطه
fallacy of teleology	هەڵەبێژیی ئەنجام-ناسانە؛ هەڵەکاریی دەرئەنجامناسی	çewtbêjiya encamnasane; helekariya derencamnasî	سفسطەی غایتشناسی
fallible narrator → unreliable narrator			
falling action	کردەی دابەزین؛ کردەوەی ڕووەو داکشان (لە چیرۆکدا)	lêkera dabezînê; lêkera berjêrê (di çîrokê de)	کنش فرودی (در داستان)

English	Sorani	Kurmanji	Persian
false	درۆیی؛ درۆیین	dereweîn; diroyî; diroyîn	کاذب؛ دروغین
false consciousness	هۆشیاریی درۆیین؛ خودئاگایی درۆیین	huşyariya derewîn; xweagehiya diroyîn; haydariya derewker	آگاهی دروغین؛ شعور کاذب
false masque → antimasque			
false wit	بەهرەی نادروست؛ زیرەکیی درۆیین	behreya çewt; jîriya derewîn; zîrekiya diroyîn	قریحه کاذب
falsifiability	پووچانەوەهەڵگری؛ شیاوێتیی پووچانەوە	pûçanehilgirî; şiyavitiya pûçane	ابطال‌پذیری
falsifiable	پووچانەوەهەڵگر؛ لەخۆگری پووچانەوە؛ شیاوی پووچانەوە	betalhilgir; pûçanehilgir; şiyavê pûçaneyê	ابطال‌پذیر
family-resemblances	هاوشێوەییە خێزانییەکان؛ وێکچوویە خێزانییەکان؛ خاڵە هاوبەشەکانی ئەندامانی پۆلێک	lêçûnên malbatî; hevşêweyiyên xêzanî; xalên hevpar ên endamên polekî	شباهت‌های خانوادگی؛ شباهت‌های درون یک گونه
fanatic	دەمارگرژ؛ دەمارگیر؛ توندڕەو؛ توندئاژۆ	demargirj; demargirtî; tundrew; tundajo; serhişk	متعصب؛ جزمی
fanaticism	دەمارگرژی؛ دەمارگیری؛ توندڕەوی	demargirjî; demargirtitî; tundrewî; tundajoyî; serhişkî	تعصب؛ جزمی-گری
fancy	وەهم؛ خەیاڵی خاو؛ خەیاڵپڵاو؛ پڕوپووچ؛ هێزی خەیاڵ کردن	wehm; xeyala xaw; xeyalpilaw; pirrûpûç; hêza xeyalkirinê	پندار؛ خیال بیهوده؛ قوه مخیله

fancy and imagination	وەهم و خەیاڵ؛ خەیاڵی خاو و خەیاڵی داهێنەرانە	wehm û xeyal; xeyala xaw û xeyala dahênerane	پندار و تخیل؛ خیال و تخیل؛ خیال بیهوده و خیال خلاق
fantastic literature	ئەدەبی سەیر؛ وێژەی خەیاڵی و سەیر	edeba seyr; wêjeya xeyalî û seyr	ادبیات شگرف
fantastic poets	هەڵبەستوانە خەیاڵکەرەکان؛ شاعیرانی خەیاڵکار (زاراوەی جان میلتۆن بۆ نزمکردنەوەی شاعیرانی مێتافیزیکی سەرەتای سەدەی حەڤدە)	hilbestvanên xeyalkar; şaiîrên xeyalker (biwêja John Milton ji bo jêragirtina hilbestvanên mêtafîzîk ên destpêka sedsala hevde)	شاعران خیال پرداز (اصطلاح جان میلتون برای کوچک-شماری شعرای متافیزیک اوایل سدەی هفده)
fantastic, the	بابەتی وەهمی؛ بابەتی خەیاڵی؛ بابەتی سەیر؛ بابەتی پڕوپووچ	babeta wehmî; babeta xeyalî; babeta seyr; babeta pirrûpûç	امر خیالی؛ امر موهوم
fantasy	فانتیزی؛ ئەندێشەی وەهماوی؛ بیری خەیاڵی؛ خەیاڵکاری	fantezî; ramana wehmî; endîşeya wehmawî; bîra xeyalî; xeyalkarî	وهم؛ محصول تخیّل؛ پندار؛ خیالپردازی
farce	کۆمێدیی هەڵبەزدابەز؛ پێکەنکەبازی؛ شانۆی گاڵتەجارانە	komediya pêkenokî; şanoya galtecarane	کمدی مضحک؛ لودەبازی؛ نمایش خندەدار
fatalism	چارەنووسباوەڕی؛ باوەڕ بە چارەنووس	çarenivîsbawerî; bawerî bi çarenivîs	سرنوشت‌گرایی؛ باور به سرنوشت
fate drama	شانۆی چارەنووس	şanoya çarenivîsê	نمایش سرنوشت
Faust legend	ئەفسانەی فاوست	efsaneya Faust	افسانه فاوست

Faustian theme	سەرەکواتای فاوستی؛ سەرواتای فاوستی	serekwateya Faustî; serwateya Faustî	درونمایه فاوستی؛ مضمون فاوستی
fear	ترس؛ تۆقان؛ باک؛ خۆف	tirs; bak; xof; toqan	ترس؛ بیم؛ خوف
feature (1)	تایبەتمەندیی بەرچاو؛ لایەنی دیار؛ بابەتی گرنگ؛ بەشی سەرەکی	taybetmendiya berçav; layena diyar; babeta girîng; beşa sereke	ویژگی بارز؛ خصوصیت اصلی؛ بخش اصلی
feature (2)	دەموچاو؛ ڕوخسار؛ ڕواڵەت	serçav; demûçaw; ruxsar; riwalet; rû	صورت؛ چهره؛ ظاهر
feedback	تێبینی؛ کاردانەوە	têbînî; paşveger; kardanewe	بازخورد؛ پس-خورد؛ اظهار نظر؛ واکنش
feeling	هەست؛ سۆز؛ دڵ-نەرمی	hest; dilnermî; soz	حس؛ احساس؛ شفقت
female discourse	گوتاری ژنانە؛ وێژمانی ژنانە	dîskorsa jinane; bêjmana jinane	گفتمان زنانه
female rhyme	سەروای جووت؛ سەروای دووبڕگەیی	serwaya cot; serwaya dubirrgeyî; serwaya dukîteyî	قافیه‌ی دوهجایی
feminine	ژنانە	jinane	زنانه
feminine mode	ئوسلووبی ژنانە؛ شێوازی ژنانە	şêwaza jinane; uslûba jinane	اسلوب زنانه؛ سبک زنانه
feminine rhyme → female rhyme			
femininity	ژنانەیی؛ ژنێتی؛ ژنانەیەتی	jinaneyî; jinitî; jinaneyitî	زنانگی

feminism	فێمینیزم؛ ئافرەت-باوەڕی؛ ژنتەوەری؛ بزوتنەوەی ژنان	jintewerî; tevgera jinan; bizava jinan; femînîzm; afretbawerî	فمینیسم؛ زن-مداری؛ جنبش زنان
feminist criticism	ڕەخنەی فێمینیستی؛ ڕەخنەی ژنتەوەر	rexneya jintewer; rexneya femînîstî	نقد فمنیستی؛ نقد زن‌مدار
feminist epistemology	مەعریفەناسیی فێمێنیستی	me`rîfenasiya femînîstî	معرفت‌شناختی فمنیستی
feminity → femininity			
femme fatale	ژنی ئاژاوەگێڕ؛ ئافرەتی فیتنەگێڕ؛ ژنی جوانی وێرانکەر	jina xapêner	شهرآشوب؛ زن اغواگر؛ فتانه
fetish	بتئاسا	bitasa; butasa	بت‌واره
fetishism	بەبتکردن؛ بەبتدانان	bibutkirin; bibutdanan	بتانگاری؛ بت-واره‌پرستی
fetishism of commodities	بەبتکردنی کەلوپەل	bibutkirina kelupelan; bibutkirina kelmelan	بتانگاری کالاها؛ بت‌وارگی کالاها
fetishism of meaning	بەبتکردنی واتا	bibutkirina wateyê	بتانگاری معنا
fiction	چیرۆک؛ ئەدەبی چیرۆکی؛ بەرهەمگەلی خەیاڵکرد	çîrok; wêjeya çîrokî; berhemên xeyalkirî	داستان؛ ادبیات داستانی؛ آثار تخیلی
fictional	چیرۆکی؛ خەیاڵکرد؛ خەیاڵی	çîrokî; xeyalkirî; xeyalî	داستانی؛ تخیلی
fictional comedy	کۆمێدیی چیرۆکی؛ کۆمێدیی خەیاڵکرد	komediya çîrokî; komediya xeyalkirî	کمدی داستانی؛ کمدی تخیلی
fictional mode	دۆخی چیرۆکی	rewşa çîrokî; doxa çîrokî	حالت داستانی

fictive	خەیاڵکرد؛ دەستکرد؛ ناڕاستەوخۆ	destkirî; xeyalkirî; nerastewxo	تخیلی؛ مصنوعی؛ غیرمستقیم
fictive art	هونەری خەیاڵکرد	hunera xeyalî; hunera aşopî	هنر تخیلی
field	بوار؛ بەش؛ دەڤەر؛ ئاقار	biwar; beş; dever; aqar	حوزه؛ رشته؛ زمینه
figural interpretation	ڕاڤەی تەکنیک	raveya teknîk	تاویل فن
figuration	شێوەسازی؛ شێوەدانان؛ بیچمبەندی	şêwesazî; şêwedanan; teşebendî	شکل‌بندی
figurative	مەجازی؛ هەڵگری هونەری گوتەیی؛ لەخۆگری تەکنیک	mecazî; xwediyê hunera goteyî; lixwegiriya teknîk	مجازی؛ دارای آرایه‌های لفظی
figurative language	زمانی مەجازی؛ زمانی تەکنیکی؛ زمانی هونەری	zimanê mecazî; zimanê teknîkî; zimanê hunerî	زبان مجازی؛ زبان فنی
figurative meaning	واتای مەجازی؛ واتای خواستنی	wateya mecazî; wateya xwastinî	معنی مجازی؛ معنی استعاری
figurative sense	هەستی مەجازی؛ لایەنی هونەری؛ ڕەهەندی تەکنیکی	hesta mecazî; leyena hunerî; rehenda teknîkî	حس مجازی؛ بعد هنری
figure (1)	تەکنیک؛ هونەر؛ هونەری گوتەیی	teknîk; huner; hunera goteyî	آرایه؛ آرایه‌ی لفظی؛ صنعت زبانی
figure (2)	شێوە؛ بیچم؛ ڕواڵەت؛ هێڵکاری	şêwe; riwalet; hêlkarî; teşe	شکل؛ ظاهر؛ ترکیب؛ طرح؛ شکل هندسی
figure (3)	مرۆڤ؛ کەس؛ بەژن	mirov; kes; bejn	آدم؛ شخص؛ قیافه

figures of speech	هونەرگەلی گوتەیی؛ هونەرەکانی ئاخاوتن؛ هونەرەکانی ڕەوانبێژی	hunerên peyvikî; hunerên goteyî; hunerên rewanbêjî	صنایع لفظی؛ بیان
figures of thought	هونەرگەلی واتایی؛ هونەرگەلی واتاناسی	hunerên wateyî; hunerên watenasî	صنایع معنایی؛ معانی
figures of words	هونەرگەلی وشەیی	hunerên peyvî	صنایع لغوی
film editing	بەرهەڤکاریی فیلم	berhevkariya fîlmê	تدوین فیلم
film noir (Fr.)	فیلمی ڕەش	fîlma reş	فیلم سیاه
fin de siecle (Fr.)	کوتایی سەدە(ی نۆزدەهەم)	dawiya sedsalê (ya nozdehem)	پایان سده (نوزدهم)
final cause	هۆکاری دواهەمین؛ دوایین هۆکار	hokara dawîn; sedema dawîn	علت غایی
final suspense	دواهەمین دواخستنەوە؛ دواخستنەوەی کۆتایی	paşxistina dawîn; diwaxistina dûmahî	تعلیق نهایی
final verse	دوا دێڕەشیعر	dêrehilbesta dawîn; diwa malik	بیت پایانی
first-person point of view	ڕوانگەی یەکەمکەس؛ گۆشەنیگای یەکەم-کەس	riwangeha yekemkes; goşenîgaha yekemkes	زاویەدید اول شخص
first-person observer	بینەری یەکەمکەس؛ چاودێری یەکەمکەس	mêzekerê/a yekemkes; çavdêrê/a yekemkes	بینندەی اول شخص؛ نظارەگر اول شخص
fist-person narrator	وەگێڕی یەکەمکەس؛ ڤەگێڕی یەکەمکەس	vebêjê/a yekemkes; vegêrrê/a yekemkes	راوی اول‌شخص
flaunor	فلانۆر؛ پیاسەوان؛ پیاسەکەری مۆدێرن (لە زاراوەکانی والتێر بێنیامین)	filanor; piyasevan; piyasekerê/a modern (ji zaraweyên Walter Benjamin)	فلانور؛ پرسەزن؛ قدم‌زن مدرن

flashback	گەڕانەوە بۆ ڕابردوو؛ گەڕانەوە بۆ دواوە	zivirrîn bi berê; vegerîn bi raboriyê; paşve zivirrîn	بازگشت به گذشته
flashforward	بازدان بۆ داهاتوو؛ بازدان بۆ پێشەوە	bazdan bi dahatûyê; pêşve bazdan	گریز به آینده
flat character	کەسێتیی ساکار	kesayetiyê/a xwerû; kesayetiya/ê sakar	شخصیت ساده
flat statement	پەیڤی ساکار؛ دەستەواژەی ناشاعیرانە	peyva xwerû; destewajeya neşaîrane	عبارت غیرشاعرانه
floating signifier	دالی سەرئاو؛ دالی سەرئاوکەوتە؛ دالی سواراو	dala serav; dala seravketî; dala avsiyar	دال شناور
flow and counterflow	گەڕیان و دژەگەڕیان	herrikîn û dijherrikîn	جریان و ضدجریان
fluency	پاراوی؛ زمانپاراوی	parawî; zimanparawî	روانی؛ فصاحت
focal	تیشکۆیی؛ ناوەندیانە	tîşkoyî; navendiyane	کانونی؛ مرکزی
focaliser	تیشکۆساز؛ چەق-خولقێن	tîşkosaz; çeqxulqên	کانونساز
focalization	تیشکۆسازی؛ چەق-خولقاندن	tîşkosazî; çeqxulqandin	کانونیسازی
focus	چەق؛ تیشکۆ؛ ناوەندی سەرنج	çeq; tîşko	کانون؛ مرکز توجه
focused interview	چاوپێکەوتنی چڕ؛ هەڤپەیڤینی تێروتەسەل	hevpeyvîna têrûtijî; çavpêketina çirr	مصاحبه مفصل
folk art	هونەری جەماوەری؛ هونەری خۆماڵی	hunera cemawerî; hunera gelî	هنر عامیانه

folk song	گۆرانیی جەماوەری؛ گۆرانیی ناوچەیی؛ سترانی گەلێری	strana gelî; goraniya cemawerî; kilama navçeyî	ترانەی عامیانه؛ ترانەی قومی؛ ترانه محلی
folk ballad	بالەدی جەماوەری؛ گۆرانیی ئەویندارانەی جەماوەری	strana evîndareane ya gelî; baleda cemawerî	بالاد قومی؛ ترانەی عاشقانە-ی عامیانه
folk culture	فەرهەنگی جەماوەری؛ فەرهەنگی خۆماڵیانە؛ چاندی گەلێری	çanda gelêrî; ferhenga cemawerî; ferhenga xwemaliyane	فرهنگ قومی؛ فرهنگ محلی
folk drama	شانۆی جەماوەری؛ شانۆگەریی جەماوەری	şanoya gelî; şanoya cemawerî; şanogeriya cemawerî	نمایش قومی
folk epic	حەماسەی جەماوەری؛ حەماسەی گەلێری	hemaseya gelêrî; hemaseya cemawerî	حماسەی قومی
folk etymology	ڕەچەڵەکناسیی جەماوەریانە	reçeleknasiya cemaweriyane;: rehnasiya gelêrî	ریشەشناسی عامیانه
folk literature	ئەدەبی جەماوەری؛ ئەدەبی ڕەشۆکی؛ وێژەی گەلێری	wêjeya gelêrî; edeba cemawerî; edeba reşokî	ادبیات قومی؛ ادبیات عامیانه
folk mythology	ئوستوورەناسیی جەماوەری	ustûrenasiya gelêrî; ustûrenasiya cemaweriyane	اسطوره شناسی قومی
folk wisdom	زانایی گشتی	zanayiya giştî	خرد عامه
folklore	فولکلۆر؛ فەرهەنگی جەماوەری؛ زانستی گەلێری	zanista gelêrî; çanda cemawerî; folklor	فرهنگ عامه

folklorist	فۆلکلۆرناس	folklornas; gelêrîzan	فولكلورشناس
folktale	حەکایەتی جەماوەری؛ چیرۆکی گەلێری	çîroka gelêrî; hikayeta cemawerî	قصەی عامیانه
foot	پێ؛ بنج؛ یەکە (لە برگەداناندا)	pê; binc; ling; yeke (di birrgedanînê de)	پا؛ پایه؛ رکن؛ وتد
footnote	ژێرنووس؛ پەراوێز	jêrnivîs; perawêz	پانوشت؛ پاورقی
forbrid	بەرەوبڕ کردن	bergirî kirin; berewbirr kirin; berrevanî kirin	ممنوع کردن؛ قدغن کردن
force	زۆر؛ زەبر؛ توندی؛ هێز	hêz; zor; zebr; tundî	زور؛ نیرو؛ شدت
force schema	گەلاڵۆکی هێز	gelaloka hêzê	طرحوارەی قدرت
forced rhyme	سەروای زۆرەکی؛ سەروای ناچاری	serwaya bêgavî; serwaya neçarî	قافیه زورکی؛ قافیه ناگزیر
fore-conception	پێشتێگەیین	pêştêgihîn	پیش‌درک؛ پیش‌فهم
fore-structure	پێشپێکهاتە	pêşpêkhate	پیش‌ساختار
fore-closure	پێشکۆتایی	pêşkotahî	پیش‌بستار
foreground	پێشزەمینە؛ پێشینە	berahî; pêşîne; pêşzemîne	پیش‌زمینه؛ پیش‌نما
foregrounding	زەق‌کردنەوە؛ بەرجەستەکردنەوە	pişpişandin; perçivandin; zeqkirin	برجسته‌سازی؛ برجسته‌نمایی
foreign invadors	هێرشبەرانی بیانی	êrîşberên biyanî	مهاجمان بیگانه
foresight (1)	پێشڕوانین؛ پێش-ڕوانگە	pêşriwanîn; pêşriwangeh	پیش‌نگرش

foresight (2)	دووربینی؛ دوارۆژبینی؛ داهاتووبینی؛ پێشبینی	dûrbînî; pêşerojbînî, diwarojbînî; dahatûbînî; pêşbînî	دوراندیشی؛ آیندەنگری؛ پیش‌بینی
form	شێوە؛ فۆرم؛ قاڵب؛ بیچم؛ ڕوخسار	şêwe; rû; form; qalib; teşe; ruxsar	صورت؛ شکل
formal (1)	شێوەیی؛ بیچمی	şêweyî; formî; teşeyî	شکلی
formal (2)	ڕەسمی؛ فەرمی	fermî; resmî	رسمی
formal analysis	شیکاریی فۆرمی؛ شیکاریی شێوەیی	şîkariya formî; şîkariya şêweyî	تحلیل صوری؛ تحلیل شکلی
formal antonymy	دژایەتیی شێوەیی	dijtiya şêweyî	تضاد صوری
formal cause	هۆکاری شێوەیی	hokara teşeyî; sedema şêweyî	علت صوری
formal criticism	ڕەخنەی فۆرمی؛ ڕەخنەی شێوەیی	rexneya teşeyî	نقد صوری
formal essay	وتاری ڕەسمی؛ وتاری فەرمی	gotara fermi	مقاله رسمی
formal experiment	تاقیکاریی فۆرمی؛ تاقیکردنەوەی شێوەیی	ezmûna fermî; taqîkariya formî; taqîkariya teşeyî	آزمون شکلی
formal markedness	نیشانداریی شێوەیی	nîşandariya teşeyî	نشانداری صوری
formal model	نوێنەکی شێوەیی	niwêneka teşeyî	الگوی شکلی
formal opposition	دژبەریی شێوەیی؛ دژکاریی فۆرمی	dijberiya teşeyî; dijkariya formî	تقابل صوری
formal phase	قۆناخی فۆرمی؛ قۆناخی شێوەیی	qonaxa teşeyî; qonaxa formî	مرحلەی شکلی
formal rationality	عەقڵانیەتی شێوەیی	eqlaniyeta teşeyî	عقلانیت صوری

formal satire	تارۆزی فەرمی	taroza fermi	طنز رسمی
formal semantics	واتاناسیی شێوەیی	watenasiya teşeyî	معنیشناسی صوری
formalism	فۆرمالیزم؛ شێوەیی-خوازی؛ ڕوخساری-خوازی	formalism; teşeyîxwazî; ruxsarîxwazî	صورتگرایی؛ شکلگرایی
formalist	فۆرمالیست؛ شێوەیی-خواز؛ ڕوخساریخواز	formalîst; teşeyîxwaz; ruxsarxwaz	صورتگرا؛ شکلگرا
formalistic	فۆرمالیستی؛ شێوەیی خوازانە	formalîstî; teşeyîxwazane	صورتگرایانه؛ شکلگرایانه
formalization (1)	شێوەیی کردنەوە؛ بیچمسازی	şêweyîkirin; teşesazî	صورتسازی؛ صوری کردن
formalization (2)	فەرمی کردن؛ ڕەوتی بە فەرمیبوون	fermîkirin; pêvajoya fermîbûnê; rewta fermîbûnê	رسمی کردن؛ روند رسمی شدن
format	قاڵب؛ ڕواڵەت	qalib; riwalet	قالب؛ ظاهر
formation	بیچمبەندی؛ پێکهاتن	pêkhatin; teşebendî	صورتبندی؛ شکلگیری
forms	چەشنەکان؛ جۆرەکان	çeşin; cure	اشکال؛ قالبها؛ انواع
formulation	ڕێسادانان؛ ڕێساسازی	rêsadanan; rêsasazî	قاعدهسازی
forset comedy	کۆمێدیی دارستان	komediya daristanê	کمدی جنگل
four humours	سروشتە چوارینەکان؛ چوار سروشت	sirûştên çarînî; xwezayên çarînî	طبایع چهارگانه
foure levels of meaning	ئاستە چوارینەکانی واتا	astên çarînî yên wateyê	سطوح چهارگانهی معنی

four master-tropes	چوار تەکنیکی سەرەکیی (خوازە؛ مەجاز؛ مەجازی پێوەندیدار؛ کینایە)	çar teknîkên serekî (xwaze; mecaz; mecaza peywendîdar; kinaye)	چهار آرایه اصلی (استعاره، مجاز، مجاز مرسل و کنایه)
four meanings of a poem	چوار واتای شیعر (لە روانگەی ڕیچاردزەوە بریتین لە: تێگەیین، هەست، هەوا و مەبەست)	çar wateyên hilbestê (li gor riwangeha Richards birîtîn ji: têgihîn, hest; hewa û mebest)	چهار معنای شعر (طبق نظر ریچاردز عبارتند از: مفهوم، احساس، لحن و هدف)
fraction	کوتلە؛ فراکسیۆن؛ کەرت؛ لەت؛ بەش	parjimar; kert; firaksiyon; par; beş	فراکسیون؛ بخش؛ قسمت
fractured narrative	گێرانەوەی پچرپچڕ؛ گێرانەوەی بەشبەش	vegotina parparî; vegêrana beşbeş	روایت منقسم
fragment	پارچە؛ بەش؛ لەت	par; parçe; beş; let	قطعه؛ پاره؛ قسمت
fragmentariness	پارچەپارچەبوون؛ چەندپارچەیی؛ لەت-لەتبوون؛ لێکپچڕاویتی؛ لێکدابڕاوی	parçeparçebûn; parparitî; çendparçeyî; lêkdabirrawî	چندپارگی؛ ازهم‌گسیختگی؛ پراکندگی
fragmentary	پارچەپارچە؛ چەندپارچە؛ بەشبەش؛ لەتلەت؛ پچرپچڕ؛ لێک‌پچڕاو؛ لێکدابڕاو	parepare; parçeparçe; çendparçe; beşbeş, lêkdabirraw	چندپاره؛ ازهم-گسیخته؛ پراکنده
fragmentary nature of literature	سروشتی لێکدابڕاوی ویژە	xwezaya parçeparçeyî ya wêjeyê	سرشت ازهم-گسیخته ادبیات
fragmentation → fragmentariness			

fragmented	پارچەپارچەبوو؛ لەتکراو؛ لێکپچڕاو؛ لێکدابڕاو؛ لێکبڕاو	parepare bûyî; parçeparçekirî; lîkdabirrî	چندپاره؛ ازهم-گسیخته
frame	قاڵب؛ چوارچێوە	qalib; çarçêwe; çarşive	قالب؛ چارچوب
frame of reference	چوارچێوەی گەڕانەوە	çarçêwa vegerranê	چارچوب ارجاع
frame story	گێڕانەوە لە گێڕانەوەدا	vegotin di vegotinê de	روایت در روایت
framework	چوارچێوە	çarçove	چارچوب
franchise	مافی دەنگدان	mafê dengdanê	حق رای
Frankfort school	قوتابخانەی فرانکفۆرت؛ ڕێبازی فرانکفۆرت	qutabxaneya Firankfurtê; rêbaza Firankfurtê	مکتب فرانکفورت
free	ئازاد؛ رزگار؛ سەربەست؛ بەردراو	azad; serbest; rizgar; berdayî	آزاد؛ رها
free association	وەبیرهێنانەوەی ئازاد	vebîrhinana azad	تداعی آزاد
free floating	سواراوی ئازاد	siwaraviya azad	شناور آزاد
free image	وێنەی خەیاڵکردی ئازاد	wêneya xeyalkird a azad	صورت خیال آزاد
free indirect discourse	گوتەی ناڕاستەوخۆی ئازاد	gotina nerastexo ya azad	کلام غیرمستقیم آزاد
free meter	کێشی ئازاد	kêşa azad	وزن آزاد
free verse	شیعری ئازاد	hilbesta azad; şiîra azad	شعر آزاد
freedom	ئازادی؛ رزگاری؛ سەربەستی	azadî; rizgarî; serbestî	آزادی؛ رهایی
freedom of press	ئازادیی چاپەمەنی	azadiya çapemeniyê	آزادی مطبوعات

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
freedom of speech	ئازادیی دەربڕین	azadiya derbirrînê	آزادی بیان
frequent	فرەپات؛ فراوان؛ چەندپاتە؛ چەندپاتەوەبوو	firepat; firawan; çendpate; çendpatewebû	فراوان؛ مکرر؛ پربسامد؛ وافر
frequency	فرەپاتی ؛ فراوانی ؛ چەندپاتەیی	firepatî; firawanî; çendpateyî	بسامد؛ فراوانی
frequency in narration	فرەپاتی لە گێڕانەوەدا	firepatî di vegotinê de	بسامد در روایت
Freudian criticism	ڕەخنەی فرۆیدی	rexneya Freudî	نقد فرویدی
frontier literature	وێژەی سنوورنشینەکان (ئەدەبی گاگەلەوانان لە ئەمریکا)	wêjeya sinornişînan (edeba gavanan li Emerîka)	ادبیات مرزنشینان (ادبیات گاوچرانان در آمریکا)
full rhyme → perfect rhyme			
function	ئەرک؛ کار؛ کاری تایبەت؛ فرمان	erk; kar; karê nemaze; karê taybet; ferman	نقش؛ کارکرد؛ کنش؛ نقش‌مایه
function of criticism	ئەرکی ڕەخنە	erka rexneyê	کارکرد نقد
function of language	ئەرکی زمان؛ کاری زمان	erka ziman; karê ziman	کارکرد زبان
functional	ئەرکی ؛ ئەرکیانە؛ کارەکی	erkî; erkiyane; karekî	کارکردی
functional dimension	ڕەهەندی ئەرکی	rehenda erkî	بعد کارکردی
functional language	زمانی ئەرکی؛ زمانی ئەرکمەند	zimanê erkmend; zimanê erkî	زبان نقش‌مند؛ زبان کارکردی
functional linguistics	زمانناسیی ئەرکخواز	zimannasiya erkxwaz	زبان‌شناسی نقش‌گرا

functional propositions	گوزارەگەلی ئەرک-خواز	guzareyên erkxwaz	گزاره‌های کارکردی
functionalism	ئەرک‌خوازی	erkxwazî	کارکردگرایی؛ نقش‌گرایی
functionalist	ئەرک‌خواز	erkxwaz	کارکردگرا
functive	ئەرک‌ساز	erksaz	کارکردساز
fundamental assumption	گریمانە بنچینەییەکان	girîmaneyên binçîneyî	انگاشت‌های بنیادین
fundamental cultural change	گۆڕانی بنەڕەتیی فەرهەنگی؛ وەرچەرخانی چاندی	gorrîna binerretî ya ferhengî; werçerxana çandî	تحول بنیادین فرهنگی
fundamental nature	سروشتی بنچینەیی	xwezaya bingehîn; sirûşta binerretî	سرشت بنیادین؛ ماهیت اساسی
fundamentalism	بنیات‌خوازی؛ بناژۆخوازی	bingehîxwazî; binajoxwazî	بنیادگرائی
furies	خواژنانی تۆڵە	Xwedejinên toleyê	ایزدبانوان انتقام
fusion	تێکەڵ؛ تێکەڵە؛ تێک‌هەڵکێشان	têkel; têkele; têkhelkêşan	ادغام؛ ترکیب؛ آمیزه
fusion of horizons	تێکەڵبوونی ئاسۆکان؛ تێک‌هەڵکێشراویی ئاسۆکان	têkeliya asoyan; têkhelkêşaniya asoyan	ادغام افق‌ها؛ درهم‌تنیدگی آفاق
futurism	داهاتووخوازی؛ دوارۆژخوازی	pêşerojxwazî; dahatûxwazî	آینده‌گرایی؛ آینده باوری
futurology	داهاتووناسی؛ دوارۆژناسی	pêşerojnasî; dahatûnasî	آینده‌شناسی
fuzzy logic	مەنتقی کوێر؛ بیرسای لێڵ	mentiqa kor; bîrsaya lêl	منطق کور؛ منطق گنگ

G

English	کوردی	Kurdî	فارسی
Gaelic movement	بزووتنەوەی گیلیک (بزووتنەوەی پاراستنی زمان و فەرهەنگی سێلتی)	tevgera Gîlîk; bizûtineweya Gîlîk (tevgera parastina ziman û çanda Sêltî)	نهضت گیلیک (نهضت حفظ زبان و ادبیات و فرهنگ سلتی)
game (1)	پێشبڕکێ	pêşbirrke	مسابقه
game (2)	کایە؛ گەمە؛ یاری	lîstik; kaye; geme; yarî	بازی
gap	بەتاڵایی؛ جێبۆش؛ بۆشایی؛ کەلێن	derz; cêvala; boşayî; kelên	شکاف؛ خلاء
Gatha	گاتا (سرووده ئاینییەکانی *ئاڤێستا*)	Gata (sirûdên olî yên Avêstayê)	گاتا (سرودهای مذهبی *اوستا*)
gazel	غەزەل	xezel	غزل
gender	جێندر	cêndir	جنسیت (2)
gender-based	جێندربنەما	cêndirbinema	جنس‌بنیاد
gender awareness	هۆشیاریی جێندری	huşyariya cêndirî	آگاهی جنسی

gender discrimination	هەڵاواردنی جێندری	hilawardana cêndirî	تبعیض جنسیتی
gender equality	یەکسانیی جێندر	yeksaniya cêndirî	برابری جنسیتی
gender gap	کەلێنی جێندری	derza cêndirî	شکاف جنسی
gender role theory	تیۆریی دەوری جێندر	teoriya dewra cêndir	نظریه نقش جنسیت
gendered subject	سوژەی بەجێندرکراو	sûjeya bicêndirkirî	سوژەی جنسیت‌یافته
genealogical	ڕەچەڵەکناسانە	reçeleknasî	تبارشناختی
genealogist	ڕەچەڵەکناس	reçeleknas	تبارشناس
genealogy	ڕەچەڵەکناسی	reçeleknasî	تبارشناسی
general directions	ئاراستە گشتییەکان؛ ڕێڕەوە گشتییەکان	hêlên giştî; arasteyên giştî; rêrrewên giştî	جهات کلی
general rule	ڕێسای گشتی	rêsaya giştî	قاعدەی عام
general terms	زاراوەگەلی گشتی؛ بێژەی گشتی	zarawya giştî	اصطلاحات کلی؛ لفظ عام
general will	خواستی گشتی	xwasteya giştî; daxwaza giştî	اراده عمومی
generalization	گشتاندن؛ گشتی-کردنەوە	giştandin; giştîkirin	تعمیم
generalized other	ئەویدیی گشتی‌کراو	ya/yê dina giştîkirî; ewîdiya giştîkirî	دیگری تعمیم-یافته
generating function	کاری بەرهەمهێنەر؛ ئەرکی بەرهەمهێنەرانە	erka berhemhênerane; karê berhemhênerane	کارکرد مولد
generation (1)	بەرە؛ نەوە؛ وەچە؛ وەچەخستنەوە؛	nifş; weçe; newe; weçedan;	نسل؛ تولید مثل

	وەچەدان؛ زاوزێ	weçexistin	
generation (2)	بەرهەمهێنان	berhemhinan; hilberan	تولید
generative (1)	وەچەدەرانە؛ زاوزێیانە؛ زایشتی	weçederane; zayiştî	زایشی
generative (2)	بەرهەمهێن؛ بەرهەم-هێنەرانە	berhemhên; berhemhênerane	تولیدی؛ مولدی
generative content	ناوەرۆکی بەرهەمهێن؛ ناوەرۆکی وەچەدەرانە	naveroka berhemhên; naveroka weçederane	محتوای زایشی
generative phonology	دەنگناسیی بەرهەم-هێن؛ دەنگناسیی وەچەدەرانە	dengnasiya berhemhên; dengnasiya weçederane	واجشناسی زایشی
generative semantics	واتاناسیی بەرهەمهێن؛ واتاناسیی وەچەدەرانە	watenasiya berhemhên; watenasiya weçederane	معنی‌شناسی زایشی؛ معنی‌شناسی زایا
generator	بەرهەمهێن؛ وەچەدەر؛ ئامێری بەرهەمهێنی وزە	berhemhên; weçeder; alava berhemhên a wizeyê	مولد؛ زایا؛ دستگاه مولد انرژی
generic plot	گەلاڵەی چەشنی	gelaleya çeşnî	پیرنگ نوعی؛ طرح کلی
Genesis (1)	سفری بەدیهاتن (بەشی یەکەمی *پەیمانی کۆن*)	sifra bedîhatinê (beşa yekem a *Peymana Kevin)*	سفر پیدایش (بخش اول عهد عتیق)
genesis (2)	بەدیهاتن؛ پێکهاتن؛ ئافراندن	bedîhatin; pêkhatin; afirandin	تکوین؛ پیدایش؛ آفرینش
genetic criticism	ڕەخنەی ژینێتیک؛	rexneya jenetîkî; rexneya pêkhatinî;	نقد ژنتیک؛ نقد

English	Sorani	Kurmanji	Persian
	ڕەخنەی بۆماوەیی؛ ڕەخنەی پێکهاتنی	rexneya bomaweyî	تکوینی
Geneva school	قوتابخانەی ژنێڤ	qutabxaneya Genevê	مکتب ژنو
genius	بلیمەت؛ خاوەن بەهرە	bilîmet; xwedan behre	نابغه
genocide	کۆمەڵکوژی؛ تووبڕان	komkujî; komelkujî	نسل‌کشی
genotext	دەقی شاراوە (لە زاراوەکانی کریستیڤا)	deqa veşartî (ji zaraweyên Kristeva)	متن پنهان (از اصطلاحات کریستوا)
genre	چەشنی ئەدەبی	çeşna wêjeyî; çeşna edebî	ژانر؛ نوع ادبی
genre analysis	شیکاریی چەشنی ئەدەبی	şîkariya çeşna edebî	ژانرکاوی؛ تحلیل نوع ادبی
genre criticism	ڕەخنەی چەشنە ئەدەبییەکان	rexneya çeşnên wjeyî	نقد انواع
geometry	ئەندازە	endaze	هندسه
Georgian poetry	هەڵبەستی سەردەمی جۆرج	hilbesta serdema George	شعر دوره جرج
gespillage (Fr.)	زۆریوبۆری؛ فرەیی؛ زێدەگۆیی؛ فرەوێژی	zorîûborî; fîreyî; zêdegoyî; pirrbêjî	اسراف؛ اتلاف؛ فراوانی؛ زیاده-گویی
gestalt (Gr.)	گشتاڵت	giştalt	گشتالت
gesture	ئاماژە؛ هێما؛ دیاردی	amaje; hêma; diyardî	ایما
gesture language	زمانی ئاماژە؛ زمانی هێما	zimanê amaje; zimanê hêmayê	زبان ایما
ghostwriter	سێبەرنووس؛ نووسەری شاراوە	sêbernivîs; nivîskarê veşartî	سایه‌نویس؛ نویسنده پنهان

ghost story	چیرۆکی ڕۆح؛ چیرۆکی تارمایی	çîroka ruh; çîroka tarmayî	داستان ارواح
gift (1)	دیاری؛ پێشکەشی؛ خەڵات	diyarî; xelat; pêşkeşî	هدیه
gift (2)	بەهرە	behre	استعداد
gifted	بەهرەدار؛ بەهرەمەند	behredar; behremend	مستعد
global leadership program	بەرنامەی ڕێبەرایەتیی جیهانی	bernameya rêberitî ya cîhanî	برنامۀ رهبری جهانی
globalization	بەجیهانی کردن؛ بەجیهانیبوون؛ جیهانگیری	cîhanîbûn; bicîhanîkirin; cîhangîrî	جهانیسازی؛ جهانی شدن
glossary	فەرهەنگۆک؛ وشەدان؛ وشەنامەک	peyvdan; ferhengok; wişedan; wişenamik	واژەنامه
glossary of terms	فەرهەنگۆکی زاراوە	ferhengoka zaraweyan; ferhengoka biwêjan	واژەنامەی اصطلاحات
gnomic poetry	شیعری پەندبێژانە	hilbesta pendbêjane	شعر حکمی؛ شعر حکمت-آمیز
goal	مەبەست؛ ئامانج	mebest; amanc	مقصود؛ هدف
goal achievement	گەیشتن بە ئامانج	gihîştin bi amancê	دستیافتن به هدف
goal attainment	ئامانجپێکی؛ وەدەست-هێنانی مەبەست	amancpêkî; wedesthinana mebestê	هدفیابی
Golden age	سەردەمی زێڕین	serdema zêrîn	دورەی طلایی
good sense	تێگەیینی ڕاست؛ فامی ڕاست	têgihîna rast; fema rast	عقل سلیم؛ فهم درست

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
good taste	چێژی باو؛ سەلیقەی گشتی	çêja baw; selîqeya giştî	ذوق سلیم؛ سلیقه عام
good will	نیازپاکی؛ ویستی پاک	niyazpakî; wîsta pak	حسن نیت
Gothic	گۆتیک	gotîk	گوتیک
Gothic, the	بابەتی گۆتیک	babeta gotîk	امر گوتیک
Gothic architecture	تەلارسازیی گۆتیک؛ تژیاروانیی گۆتیک	avahîsaziya gotîk; telarsaziya gotîk; nijyarvaniya gotîk	معماری گوتیک
Gothic novel	رۆمانی گۆتیک	romana gotîk	رمان گوتیک
Gothic revival	ژیانەوەی شێوازی گۆتیک	vejiyana şêwaza gotîk	احیای سبک گوتیک
governing category	وتەزای زاڵ؛ رزنی رێکخەر	witezaya zal; rizna rêkxer	مقولەی حاکم
government	حکومەت	hikûmet	دولت
governmental	حکومی	hikûmetî	دولتی
governor	حاکم؛ قایمقام	hakim	حاکم؛ فرماندار
grammar	رێزمان	rêziman	دستورزبان
grammatical isotopy	ئیزۆتۆپیی رێزمانی	îzotopiya rêzimanî	ایزوتوپی دستوری
grammatology	گراماتۆلۆژی؛ نڤیسارناسی	nivîsarnasî; giramatolojî	گراماتولوژی؛ نوشتارشناسی
grand narrative	گەورەگێڕانەوە؛ گێڕانەوەی قەبە	gewregêrranewe; mezinvegotin	کلان‌روایت
grand style	شێوازی بەرز	şêwaza berz	سبک والا

graphem	گرافیم (بچووکترین بەشی نڤیسار)	girafîm (biçûktirîn beşa nivîsarê)	گرافیم (کوچکترین بخش نوشتار)
graphocentrism	نووسینتەوەری؛ ناوەندێتیی نووسین؛ نڤیسارتەوەری	nivîsartewerî; nûsrawe; nûsîne	نوشتارمحوری
Graveyard school of poetry	قوتابخانەی شیعریی گۆڕستان (شاعیرانی پێشڕۆمانتیکی ئینگلیسیی سەدەی هەژدەهەم)	qutabxaneya hilbestî ya goristanê (hilbestvanên pêşromantîkên Ingilîzî yên sedsala hejdehem)	مکتب شعری گورستان (شعرای پیشارمانتیک انگلیسی سدەی هجدهم)
great chain of being	زنجیری گەورەی بوون	xeleka mezin a hebûnê; zincîra gewre ya bûnê	نردبان بزرگ هستی
Greek romance	رۆمانسی یۆنانی (چیرۆکە ئەویندارانەکانی سەدەگەلی دووەم و سێیەم)	romansa Yewnanî (çîrokên evîndarane yên sedsalên duhem û sêhem)	رمانس یونانی (قصه عاشقانه سدەهای دوم و سوم)
Greek tragedy	تراژیدیی یۆنانی	tirajediya Yewnanî	تراژدی یونانی
grotesque	گرۆتێسک؛ نائاسایی؛ سەمەرە؛ بەهابێز	girutêsk; neasayî; semere; behabêz	گروتسک؛ غریب؛ هنجارگریز
grounds	زەمینەکان؛ بەستێنەکان	zemîne; bestên	زمینەها؛ بسترها
group egocentrism	خۆبەناوەنددانانی بەکۆمەڵ؛ خۆبەناوەنددانانی دەستەوتاقم	xwebinavenddanêna komî; xwebinavenddanana destewtaqim	خودمداری گروهی

group ethics	ئاکاری بەکۆمەڵ	rewişta komî; akara bikomelî	اخلاق گروهی
guiding principles	بنەواشەگەلی ڕێنوێن؛ بنەماکانی ڕێنمایی	binemayên rênimayî; binewaşeyên rêniwên	اصول راهنما
guilt feeling	هەست بە تاوان؛ هەستی گوناھ	hesta guneh; hesta bitawan	احساس گناه؛ احساس تقصیر
gynesis	ئافرەتێتی؛ ژنێتی؛ ڕەوتی ژنانە	jinitî; afretitî; rewta jinane; pêvajoya jinane	زن‌بودگی؛ زنانگی؛ روند زنانه
gynocriticism	ڕەخنەی ژنانە(لە زاراوەکانی ئێلێن شۆواڵتێر)	rexneya jinane (ji biwêjên Elen Showalter)	نقد زنانه (از اصطلاحات الن شووالتر)
gynocritics → gynocriticism			
Gypsy	قەرەج؛ قەرەچی	qerec; qereçî	کولی
Gypsy literature	ویژەی قەرەچییەکان؛ ئەدەبی قەرەجەکان	wêjeya qereçiyan; edeba qereceyan	ادبیات کولی

H

English	کوردی	Kurdî	فارسی
habits	خوو؛ خوو و خده	xûy; xûy û xide; edet	خوی؛ عادت
habitual	ئاسایی؛ ڕاهاتوو؛ خووگرتوو	asayî; rahatî; xwegirtî	عادی؛ عادتی
habituation	خووپێگرتن؛ گیرۆدەبوون؛ گیرۆدەکردن	xwepêgirtin; gîrodebûn; gîrodekirin; lêrûniştin	خوگیری؛ عادت‌دهی؛ معتادسازی
habitus	هابیتووس؛ خوو؛ خوو و خده	habîtus; xûy; xûy û xide	هابیتوس؛ خوی؛ عادت
haecceitism	ئەمێتیی‌خوازی	evitîxwazî; emitîxwazî	این‌بودگی‌گرایی
haecceits	ئەمێتی	evitî; emitî	این‌بودگی
haecceity → haecceits			
haiku	هایکۆ	hayko	هایکو
half rhyme	نیوسەروا	nîvserwa	نیم‌قافیه
hallucination	گوتەی وەهماوی؛ خۆف-کردن؛ ورێنە	gotina wehmawî; xofkirin; virave; wirrêne	توهم

hallucinatory	وەهماوی؛ خەیاڵاوی؛ خۆفاوی	wehmawî; xeyalî; xofawî; viraveyî	توهمزا
hamartia	کەمایەسیی تراژیک؛ کەموکوڕیی تراژیک؛ لاوازیی تراژیک	kêmasiya tirajedîk; kemûkorriya tirajedîk	نقطهِ ضعف تراژیک
happening	ڕووداو؛ ڕوودان؛ بوویەر	rûdaw; rûdan; bûyer	رخداد؛ اتفاق
happy cinsciousness	هۆشیاریی شاد	agahiya şad; huşyariya şad	آگاهیِ شاد
happy ending	کۆتایی شاد	dawiya şa; kotayiya şad	پایان خوش
hardware	سەختامێر؛ سفتامێر؛ کەلوپەل؛ ئامێر؛ ئامراز	berkamêr; berkalav; sextamraz; kelûpel; amêr; alav	سخت‌افزار؛ ابزارآلات؛ تجهیزات
Hardy stanza	پارچە هەڵبەستی هەشت-دێڕی (تایبەت بنە توماس هاردی)	parçehilbesta heştdêrrî (nemaze bi Thomas Hardy)	بند هشت مصراعی (ویژه توماس هاردی)
Harlem Renaissance	بزاڤی ژیانەوەی هارلێم (بزووتنەوەی ڕەش-پێستەکانی ئەمریکا لە ناوەڕاستی سەدەی بیستەمدا)	tevgera vejîn a Harlem (tevgera reşçêrmên Emerîka di naverasta sedsala bîstem de)	نهضت هارلم (جنبش سیاهپوستان آمریکا در اواسط سدهٔ بیستم)
harmonious	هاوئاهەنگ؛ کۆک؛ هاوکۆک	hevaheng; kok; hevkok; cûr	هماهنگ
harmonistic	هاوئاهەنگیانە؛ هاوئاهەنگ‌خوازانە؛ هاوکۆک‌خوازانە	hevahengiyane; hevkokxwazane; cûrxwazane	هماهنگ‌انگارانه
harmony	هارمۆنی؛ هاوئاهەنگی؛ هاوکۆکی	lihevhatin; hevahengî; hevkokî; cûrtî	هماهنگی؛ هم-نوایی

hauntology	بوون-تارمایی‌ناسی	hebûn-tarmayînasî	هستی-شبح‌شناسی
heanvenly city	شاری ئاسمانی؛ شاری یەزدانی	bajara asimanî; şarê asimanî; bajara yezdanî	مدینه آسمانی
heavy father	باوکی ستەمکار	bavê stemkar	پدر ستمگر
heavy NP shift	گواستنەوەی کۆوشەی ناویی قورس	veguhastina kompeyva navî ya qurs	انتقال گروه اسمی سنگین
hedonism	چێژپەرستی؛ چێژخوازی	çêjperestî; çêjxwazî	لذت‌پرستی؛ لذت‌گرایی
hedonist	چێژپەرست؛ چێژخواز	çêjperest; çêjxwaz	لذت‌پرست؛ لذت‌گرا
hedonistic	چێژپەرستانە؛ چێژخوازانە	çêjperestane; çêjxwazane	لذت‌پرستانه؛ لذت‌گرایانه
hegemonic power	دەسەڵاتی هێژێمۆنیک؛ هێزی باڵادەست	desthilata hejemonîk; hêza serdest; hêza zal	قدرت هژمونیک؛ قدرت مسلط
hegemonic reason	عەقڵی هێژێمۆنیک؛ عەقڵی زاڵ	eqlê hejemonîk; eqlê zal	عقل هژمونیک؛ خرد غالب
hegemony	هێژێمۆنی؛ زاڵێتی؛ باڵادەستی	hejemonî; zalitî; serdestî; baladestî	هژمونی؛ تسلط؛ چیرگی
Hellenism	هێلێنیزم (لە یۆنانی کەونارا)	Hêlenîzm (di Yewnana kevnar de)	هلنیسم (در یونان باستان)
heptameter	کێشی حەوت بڕگەیی	kêşa heft birrgeyî; kêşaheft kîteyî	وزن هفت هجایی
herald	جاڕکێش؛ ڕاسپاردە؛ پێشەنگ؛ جلەودار	gazîker; carkêş; rasparde; pêşeng; cilewdar	قاصد؛ پیشرو؛ جلودار؛ پیشاهنگ
heraldic	ئاماژەیی؛ دروشمدار	amajeyî; diruşmdar	اشاره‌ای؛ دارای اشاره؛ دارای شعار

heraldic symbol	هێمای ئاماژەیی (بۆ سیستەمەگەلێک وەک بنەماڵە و سوپا)	hêmaya amajeyê (bi pergalên wek malbat û arteşê)	نماد اشاره (به نظام‌هایی نظیر خانواده و ارتش)
hereditary	میراتی؛ بۆماوەیی	mîratî; bomaweyî; jêmayî	ارثی؛ وراثتی
heredity	میرات؛ بۆماوە	mîrat; jêma; bomawe	ارث؛ وراثت
heresy	لادان؛ هەڵگەڕانەوە؛ بادان	ladan; helgerrandin; badan	بدعت
heresy of paraphrase	لادان بەرەو کورت-کردنەوە؛ کسمی دارِشتنەوەی کورت؛ خووی خراپی کورت-کردنەوە	ladana ber bi kurtkirinê; xûya xirap a kurtkirinê	بدعت واگویی؛ بدعت خلاصه-گری؛ گرایش به تلخیص
heretic	لادەر؛ جیاباوەڕ	lader; cudabawer	بدعت گذار؛ دگراندیش
heritage	کەلەپوور؛ تۆرە؛ سامانی فەرهەنگی	mîrat; tore; samana çandî	میراث
hermaphrodite	نێرەمووک؛ نێرەمووکە	nêremok; nêremûke	دوجنسه؛ موجود دوجنسه
hermeneutic code	کۆدی هێرمێنۆتیک؛ نیشانەی ڕاڤەکارانە	koda hêrmonotîk; nîşaneya ravekarane	رمز هرمنوتیکی
hermeneutic chain	زنجیرەی ڕاڤەکارانە	xeleka ravekarane; zincîra ravekarane	زنجیره‌ی تاویلی
hermeneutic circle	بازنەی هێرمێنۆتیک؛ بازنەی ڕاڤەکارانە	bazneya hêrmonotîk; bazneya ravekarane	حلقه‌ی هرمنوتیکی؛ حلقه‌ی تاویلی
hermeneutic cycle	سووڕانی هێرمێنۆتیک؛	sûrrana hêrmonotîk;	دورِ هرمنوتیکی

	سووڕانی ڕاڤەکارانە	sûrrana ravekarane	
hermeneutics	هێرمێنوتیک؛ زانستی ڕاڤەکاری	hêrmonotîk; zanista ravekariyê	هرمنوتیک؛ علم تاویل
hermeneutics of suspicion	هێرمێنۆتیکی گومان	hêrmonotîka gumanê	هرمنوتیک ظنّ
hero	پاڵەوان؛ قارەمان؛ لەهەنگ	leheng; palewan; qehreman	قهرمان
heroic	پاڵەوانی؛ قارەمانانە؛ حەماسی	lehengî; palewanî; qehremanî; hemasî	قهرمانی؛ حماسی
heroic couplet	کۆپلەی حەماسی؛ جووتسەروای دە بڕگەیی	kopleya hemasî; cotserwaya deh birrgeyî	بیت حماسی؛ مثنوی دەهجایی
heroic drama	شانۆنامەی پاڵەوانی	şanonameya lehengî	نمایشنامەی قهرمانی
heroic poetry	شیعری پاڵەوانی	hilbesta lehengî; şiîra palewanî	شعر قهرمانی
heroic quatrain	چوارخشتەکیی پاڵەوانی	çarxişteka lehengî; çarîna lehengî	دوبیتی قهرمانی
heroic stanza	پارچەهەڵبەستی چواردێڕی (کە دێڕەکانی دووبەدوو هاوسەروان)	parçehilbesta çardêrrî (ku dêrên dubidu hevserwa ne)	بند چهار مصراعی (که مصراعهای آن دو به دو هم قافیهاند)
heroic tragedy	تراژیدیی پاڵەوانی	tirajediya lehengî	تراژدی قهرمانی
heroic verse	هەڵبەستی پاڵەوانی	hilbesta lehengî	شعر قهرمانی
heroine	پاڵەوانی ژن؛ ژنەپاڵەوان	lehenga jin; jinepalewan	قهرمان زن

heterodiegesis	جیابێژی؛ ئەویتربێژی؛ ناهاوبێژی	cudabêjî; ya/yê dinbêjî; ewîtirbêjî; nehevbêjî	دیگرگویی
heterodiegtic narrator	وەگێری جیابێژ؛ گێڕەوەی ئەویتربێژ؛ وەگێری ناهاوبێژ	vegêrê/a cudabêj; gêrreweya/ê ewîtirbêj; vebêjê/a nehevbêj	راوی دیگرگوی
heterodox	جیاباوەڕ؛ لادەر؛ دژەباو	cudabawer; lader; dijebaw	کژآیین؛ دگرآیین؛ نامتعارف
heterogeneity	ناهاوچەشنێتی	nehevçeşnitî	ناهمگنی؛ عدم تجانس
heteroglossia	چەندشێوەزمانی (ئامادەیی چەشنە جیاوازەکانی یەک زمان لە دەقدا)	çendşêwezimanî (hebûna çeşnên ciyawaz ên zimenekî di deqê de)	چندزبان‌گونگی (حضور چند گونه متفاوت یک زبان در متن)
heterology	ناهاوسانێتی؛ لۆژیکی چەندلایەنە؛ مەنتقی چەندفاقە	nehevsanitî; mentiqa çendaliyî; mentiqa çendlayene	دگرسانی؛ بی-تشابهی؛ منطق چندلایه
heterosexualism	ناهاوڕەگەزخوازی	nehevregezxwazî	ناهمجنس‌گرایی
hetrogenous	ناهاوچەشن؛ نایەک-ڕەنگ؛ ناهاوشێوە	nehevçeşin; neyekreng; nehevşêwe	ناهمگن؛ نامتجانس
hexameter	دوازدە برگەیی (پتر شەش یەکەیی)	dozdeh birrgeyî (pitir şeş yekeyî)	دوازده هجایی (اغلب شش واحدی)
hidden polemic	ململانێی شاراوە	milmilanêya veşartî; gotinçêkera veşartî	جدال نهانی

hierogliph	هیرۆگلیف	hîrogilîf	هیروگلیف
highbrow	بەفەرهەنگ؛ ئاستبەرز	payeberz; çanddar; biferheng; astberz	بافرهنگ؛ سطح بالا
high art	هونەری بەرز	hunera berz	هنر والا
high burlesque	بێرلێسکی بەرز؛ لاسایی توانجداری بەرز	bêrlêska berz; qerfiya berz; lasayiya tiwancdar a berz	برلسک والا؛ تقلید طنزآمیز والا
high comedy	کۆمێدیی بەرز	komediya berz	کمدی والا
high culture	فەرهەنگی بەرز	çanda berz	فرهنگ والا
high mimesis	لاسایی کاریی بەرز	lasayîkariyên berz	محاکات والا
high mimetic mode	لایەنی لاسایی کارانەی بەرز	aliyê lasayîkarane ya berz	حالت محاکاتی والا
high norm	نۆرمی بەرز؛ بەهای بەرز	norma berz; behaya berz	هنجار والا
high seriousness	بەرزەمەبەستی	berzmebestî; cidiyeta berz	جدیت والا؛ هدفمندی متعالی
high style	شێوازی بەرز	şêwaza berz	سبک والا
highest causality	بەرزترین هۆداریتی	berztirîn hodaritî	برترین علیت
highly cited	پرئاماژەمەند، هەرە ئاماژەپێدراو	pirramajemend	پراستناد
historianic sensibility	توانستی دەرخستنی جیاوازی (ی نێوان کردە و هێمای دیتنی)	tiwansta derxistina ciyawaziyê (ya nav lêker û hêmaya dîtinî)	توانایی بیان تفاوت (میان کنش و نماد دیداری)
historic present	ئێستای مێژوویی	nihaya dîrokî; êstaya mêjûyî	اکنون تاریخی

historic stage	قۆناغی مێژوویی	qonaxa dîrokî; qonaxa mêjûyî	مرحلەی تاریخی
historical anthropology	مرۆڤناسیی مێژوویی	mirovnasiya dîrokî; mirovnasiya mêjûyî	انسان‌شناسی تاریخی
historical consciousness	هۆشیاریی مێژوویی؛ خودئاگایی مێژوویی	huşyariya mêjûyî; haydariya dîrokî	خودآگاهی تاریخی
historical contact	بەرکەوتنی مێژوویی	berketina dîrokî; berketina mêjûyî	برخورد تاریخی
historical context	بەستێنی مێژوویی؛ زەمینەی مێژوویی	bestêna dîrokî; zemîneya mêjûyî; warê dîrokî	زمینەی تاریخی
historical contextuality	بەستێنمەندیی مێژوویی	bestênmendiya dîrokî	بافتارمندی تاریخی؛ بسترمندی تاریخی
historical criticism	ڕەخنەی مێژوویی	rexneya dîrokî; rexneya mêjûyî	نقد تاریخی
historical determinism	قەدەرخوازیی مێژوویی	qederxwaziya mêjûyî; çarenivîsxwaziya dîrokî	جبرگرایی تاریخی
historical dialectic	دیالێکتیکی مێژوویی	diyalektîka dîrokî; diyalektîka mêjûyî	دیالکتیک تاریخی
historical distancing	مەودادانانی مێژوویی	navberdanana dîrokî; mewdadanana mêjûyî	فاصلەگذاری تاریخی
historical linguistics	زمانناسیی مێژوویی	zimannasiya dîrokî; zimannasiya mêjûyî	زبان‌شناسی تاریخی
historical materialism	ماتریالیزمی مێژوویی	materyalîzma dîrokî;	ماتریالیسم تاریخی

		materyalîzma mêjûyî	
historical memory	بیرەوەریی مێژوویی	bîreweriya dîrokî; bîreweriya mêjûyî	حافظەی تاریخی
historical novel	ڕۆمانی مێژوویی	romana dîrokî; romana mêjûyî	رمان تاریخی
historical play → chronicle play			
historical pragmatism	کردەوەخوازیی مێژوویی	lêkerxwaziya dîrokî; kirdewexwaziya mêjûyî	عمل‌گرایی تاریخی
historical reconstruction	بنیاتنانەوەی مێژوویی	veavakirina dîrokî; binyatnaneweya mêjûyî	بازسازی تاریخی
historical relativism	ڕێژەیی‌خوازیی مێژوویی	rêjexwaziya dîrokî; rêjexwaziya mêjûyî	نسبی‌باوریِ تاریخی
historical semantics	واتاناسیی مێژوویی	watenasiya dîrokî; watenasiya mêjûyî	معنی‌شناسی تاریخی
historical sense	هەستی مێژوویی	hesta dîrokî; hesta mêjûyî	حس تاریخی
historicism	مێژوویی‌باوەڕی؛ مێژوویی‌خوازی	dîrokîxwazî; mêjûyîbawerî	تاریخی‌باوری؛ تاریخی‌گری
historicity	مێژوومەندی؛ مێژوویيەتی	dîrokitî; mêjûyitî; mêjûmendî	تاریخ‌مندی؛ تاریخیّت
historicization	بەمێژوویی‌بوون	dîrokîbûn; bimêjûyîbûn	تاریخی شدن
historicized	مێژوومەند؛ بەمێژووکراو؛ مێژوویی کراو	dîrokîkirî; mêjûyîkiraw	تاریخ‌مند؛ تاریخی‌شده

historicizing psychologism	دەروونناسی خوازیی مێژوویی باوەڕ	derûnnasîxwaziya mêjûyîbawer	روان‌شناسی گرایی تاریخی‌نگر
historiographic metafiction	بانچیرۆکی مێژوونووسانە	bançîrokiya dîroknasane	فراداستان تاریخ‌نگارانه
historiography	مێژوونووسی	dîroknivîsî; mêjûnivîsî	تاریخ نگاری
history of ideas	مێژووی بیروبڕوا	dîroka bîrûbirrwayê	تاریخ اندیشه
hokku → haiku			
holism	گشت‌خوازی، گشت-بینی؛ هاماوباوەڕی	giştxwazî; giştbînî; hamawbawerî	کل‌نگری؛ کلیت‌باوری
holistic	گشت‌بینانە	giştbînane	کل‌نگرانه
holocaust	هۆلۆکۆست؛ جووقڕان	holokost; cihûqirran	هولوکاست؛ یهودکشان
holo-cultural research	توێژینەوەی فەرهەنگیی فرەلایەنە	vekolîna çandî ya pirraliyî; tiwêjîneweya ferhengî ya firelayene	پژوهش فرهنگی همه‌جانبه
holy grail	جامی پیرۆز	cama pîroz	جام مقدس
Homeric epithet	نازناوی هۆمێری؛ ئاوەڵناوی هۆمێری	naznava Homerî; hevalnava Homerî	لقب هومری؛ صفت هومری
Homeric simile	لێکچوونی هۆمێری؛ شوبهاندنی هۆمێری	lêçûna Homerî; şubhandina Homerî	تشبیه هومری
homodiegesis	هاوبێژی	hevbêjî	هم‌گویی
homodiegetic narrator	ڤەگێری هاوبێژ	vebêjê/a hevbêj; vegêrê/a hevbêj	راوی هم‌گوی

homoeroticism	هەتیوبازی؛ نێربازی؛ هاورەگەزبازی	hetîwbazî; nêrbazî; hevregezbazî	شاهدبازی؛ همجنس‌گرایی
homogeneous equation	هاوکێشەی چونیەک؛ هاوکێشەی هاوچەشن	hevkêşa hevçeşn; hevkêşa çunyek	معادله متجانس
homogeneity	هاوچەشنێتی؛ هاوشێوەیی؛ یەکدەستی	hevçêşnitî; hevşêweyî; yekdestî	همگنی؛ تجانس
homogenizing	هاوچەشن‌سازی	hevçeşnsazî	همگن‌سازی؛ همگون‌سازی
homograph	هاونووس؛ هاونووسە	hevnivîs; hawnûse	هم‌نگاشت؛ یک-نویسه
homography	هاونووسی؛ یەکنووسەیی	hevnivîsî; yeknivîsî	هم‌نویسی؛ یک-نویسگی
homologous	وەکیەک؛ چونیەک؛ هاوشێوە	wekyek; hevyek; çunyek; hevşêwe	متشابه؛ همتا
homonymic pun	ڕەگەزدۆزیی تەواو؛ هاوشێوەیی چونیەک	regezdoziya temam; hevşêweyiya çunyek	جناس تام
homonym	هاوناو؛ هاودەنگ؛ هاونووس؛ هاونووسە	hevnav; hevdeng; hevnivîs; hevnûse	هم‌نام؛ هم‌آوا؛ هم‌نگاشت
homonymy	هاوناوی؛ هاودەنگی؛ هاونووسین	hevnavî; hevdengî; hawnûsîn	هم‌نامی؛ هم‌آوایی؛ هم‌نویسه
homophone	هاودەنگ؛ هاوگۆ	hevdeng; hevgo	هم‌آوا
homophony	هاودەنگی؛ ڕەگەزدۆزیی گۆ	hevdengî; regezdoziya go	هم‌آوایی؛ جناس لفظ
homosexualism	هاورەگەزخوازی	hevregezxwazî	همجنس‌گرایی
Horatian ode	قەسیدەی هۆراسی	qesîdeya Horasî	قصیده‌ی هوراسی

Horatian satire	داشۆرینی نەرم؛ هەجوی هۆراسی	daşorîna nerm; hecwa Horasî	هجو نرم؛ هجو هوراسی
horizon of expectations	ئاسۆی چاوەڕوانییەکان	asoya bendewariyan; asoya çawerwaniyan	افق انتظارات
horizontal	ئاسۆیی	asoyî	افقی
horizontal axis	تەوەرەی ئاسۆیی	tewera asoyî	محور افقی
horizontal discord	ناکۆکیی ئاسۆیی	nekokiya asoyî	ناسازی افقی
horizontal mobility	جوولەی ئاسۆیی؛ بزاوتی ئاسۆیی	livîna asoyî; cûleya asoyî	تحرک افقی
hubris	لەخۆباییبوون؛ خۆبەزل-زانین (ی پاڵەوانی تراژیدی)	xwebizilzanîn; pozbilindî; xwebitekezanîn (ya lehengê/a tirajedî)	غرور؛ تکبر (قهرمان تراژیک)
hudibrastic poem	شیعری هودیبراسی (بەرهەمی تارۆزاویی ساموێل باتلێر سەبارەت بە ئایین)	hilbesta Hudîbrasî (berhema tarozawî ya Samuel Butler sebaret bi olê)	شعر هودیبراسی (اثر طنزآمیز ساموئل باتلر نسبت به مذهب)
hudibrastic verse → hudibrastic poem			
human	مرۆڤ؛ مرۆ	mirov; miro	انسان؛ بشر
human agency	هۆکارێتیی مرۆیی	sedemitiya mirovî; hokaritiya mirovî	عاملیت انسانی
human experience	ئەزموونی مرۆیی	ezmûna mirovî	تجربەی انسانی
human resource	سەرچاوە مرۆییەکان	çavkaniyên mirovî	منابع انسانی

human rights	مافەکانی مرۆڤ	mafên microvan	حقوق بشر
humanism	مرۆڤخوازی؛ مرۆڤ-باوەڕی	mirovxwazî; mirovbawerî	انسان‌گرایی؛ انسان باوری
humanist	مرۆڤخواز؛ مرۆڤباوەڕ	mirovxwaz; mirovbawer	انسان‌گرا؛ انسان‌باور
humanistic	مرۆڤخوازانە؛ مرۆڤ-باوەڕانە	mirovxwazane; mirovbawerane	انسان‌گرایانه؛ انسان‌باورانه
humanistic approach	بۆچوونی مرۆڤخوازانە	boçûna mirovxwazane	رویکرد انسان-گرایانه
humanitarian	مرۆڤدۆست؛ مرۆڤ-دۆستانە	mirovhez; mirovdost; mirovdostane	انسان‌دوست؛ انسان‌دوستانه
humanitarianism	مرۆڤدۆستی	mirovdostî	انسان‌دوستی
humanities	زانستە مرۆییەکان	zanistên mirovî	علوم انسانی
humanity	مرۆڤایەتی	mirovayetî	انسانیت
humours	سروشتە چوارینەکان	xwezayên çarînî; sirûştên çarînî	طبایع چهارگانه؛ اخلاط چهارگانه
humour character	ئەو کەسێتییەی یەکێک لە سروشتە چوارینەکانی تێدا زاڵە	kesayetiya/ê ku yek ji xwezayên çarînî li ser wî/wê zal e	شخصیتی که یکی از طبایع چهار گانه در او غالب است
hybrid	دووڕەگە	durih; dureg	دورگه
hybridity	دووڕەگەیەتی	duregeyî	دورگه‌ای
hybridization	دووڕەگەسازی؛ دووڕەگاندن؛ موتوربەکاری	duregeçêkerî; duregesazî; duregandin	دورگه‌سازی؛ هم‌آمیزی

hybris → hubris

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
hymn	سروودی سکالاّ؛ ستایشی خوا	sirûda sikala; sitayişa Xwedê	مناجات
hyper-reality	سەرووواقیع؛ فرەواقیع	serwaqi`; firewaqi`; derwaqi`	فراواقع
hyper-textuality	سەروودەقێتی ؛ فرەدەقێتی	pirrdeqitî; firedeqitî; serûdeqitî	فرامتنیت
hyperbole	زێدەڕۆیی؛ زێدەگۆیی	zêderewî; zêdegotinî	اغراق
hyperbolic	زێدەڕۆیانە؛ زێدەگۆیانە	zêderewiyane; zêdegotinane	اغراق‌آمیز
hypercriticism	ڕەخنەی زێدەڕۆیانە؛ ڕەخنەی زێدەگۆیانە	rexneya zêderewiyane; rexneya zêdegotinane	انتقاد افراطی
hypertext	پێشدەق؛ سەروودەق	pêşdeq	پیش‌متن؛ فرامتن
hypotext	پاشدەق؛ ژێردەق	jêrdeq; bindeq; paşdeq	زیرمتن
hypotheticism	گریمانەیی‌خوازی ؛ پێش-گریمانەخوازی	girîmaneyîxwazî; pêşgirîmanexwazî	فرضیه‌ای گری؛ پیش‌فرض‌گرایی
hypothesis	گریمانە؛ پێش‌گریمانە	girîmane; pêşgirîmane	فرضیه؛ پیش-فرض
hypothetical reader	خوێنەری گریمانەیی	xwendevanê/a girîmaneyî; xwînerê/a girîmaneyî	خوانندهٔ فرضی

I

English	کوردی	Kurdî	فارسی
I-ness	منیتی، ئەزێتی	ezitî; minitî	منیت؛ منی
i. e.	واتە؛ بەو مانایەی کە	wate; bi vê maneyê ku	یعنی؛ بدین معنی که
iambic	ئایەمبیک؛ برگەی دووبەشی (بەشی یەکەم بێ گوشار و بەشی دووەم بە گوشارەوە)	ayembîk; kîteya dubeşî; birrgeya dubeşî (beşa yekem bê guşar û beşa duyem guşardar)	آیمبیک؛ دوهجایی ضرب‌پایان؛ هجای دو-بخشی (بخش اول بدون تکیه و بخش دوم تکیه‌دار)
iambic pentameter	پێنج برگەی ئایامبیک؛ پێنج برگەی دووبەشی	pêncbirrgeya ayembîk; pêncpîva ayembîk; pênckîteya dubeşî	پنج هجای آیامبیک؛ پنج هجای دوبخشی
ibid = ibidem	هەمان؛ هەمان سەرچاوە (ی پێشوو)	heman jêder; heman serçawe (ya pêşîn)	همان؛ همان منبع

icon	نیشانەی وێنەیی؛ وێنەنیشانە	nîşaneya wêneyî; wênenîşane	شمایل
iconic representation	نواندنەوەی وێنەنیشانەیی	venivandina wênenîşaneyî	بازنمایی شمایلی
iconicity	وێنەنیشانەیەتی	wênenîşaneyitî	شمایلیت
iconoclasm	وێنەنیشانەشکێنی	wênenîşaneşikenî	شمایل‌شکنی
iconography	وێنەسازی؛ وێنەنیشانەسازی	wênenîşanesazî; wênesazî	شمایل‌نگاری
iconology	وێنەنیشانەناسی	wênenîşanenasî; wênenîşanezanî	شمایل‌شناسی
id	نزمەخود؛ نەستاژۆ (بەشی سەرەکی و جووڵێنەری ناهۆشیاری)	nizmexud; nestajo (beşa serekî û cûlîner a nehuşyariyê)	نهاد
idea (1)	بیروبڕوا؛ باوەڕ	bawer; bîrûbirrwa; raman	ایده؛ باور؛ عقیده
idea (2)	نموونە	mînak; nimûne	مثال
idea system	سیستەمی بیروبڕوا	pergala bîrûbirrwayê; sîsteme bîrûbirrwayê	نظام عقیدتی
ideal	ئارمانی	armanî	ایده‌آل؛ آرمانی
ideal civilization	ژیاری ئارمانی؛ شارستانێتیی ئایدیال	şaristaniyeta armanî; jiyara armanî	تمدن آرمانی
ideal culture	فەرهەنگی ئارمانی؛ چاندی ئایدیال	çanda armanî; ferhenga aydiyal	فرهنگ ایده-آل
ideal ego	خودی ئارمانی	xweya armanî	خودِ آرمانی
ideal reader	خوێنەری ئارمانی	xwendevana/ê armanî; xwînera/ê armanî	خواننده‌ی آرمانی

ideal type	نموونەی ئارمانی؛ چەشنی نموونەیی	mînaka armanî; nimûneya armanî; çeşna armanî	نمونەی مثالی
idealism	ئارمانخوازی	armanxwazî	آرمان‌گرایی
idealization	ئارمانی‌سازی؛ ڕەوتی بەئایدیالکردن	armanîsazî; pêvajoya biaydiyalkirinê	آرمانی‌سازی
idealized cognitive model	نوێنەکی ناسینیی ئارمانی کراو؛ نوێنەکی تێگەیینیی ئارمانی کراو	niwêneka nasînî ya armanîkirî; niwêneka têgihînî ya armanîkirî	الگوی شناختی آرمانی‌شده
idée fixe (Fr.)	بڕوای نەگۆڕ	ramana neguher; birrwaya neguher	عقیدەی ثابت
identical	ئەمئەو؛ وەکیەک؛ چونیەک	ev-ew; wekhev; çunyek; wekyek	این‌همان؛ مشابه
identical rhyme	سەروای چونیەک؛ سەروای هاوتا	serwaya wekhev; serwaya çunyek; serwaya hevta	جناس مغرق؛ قافیەی مشابه
identification (1)	هاوتاسازی؛ چونیەکسازی	wekhevsazî; çunyeksazî; hevtasazî	همانندسازی
identification (2)	چونیەکباوەڕی؛ ئەمئەوسازی	wekhevbawerî; çunyekbawerî; ev-ewsazî	همذات‌پنداری؛ این‌همان‌سازی
identity (1)	ناسنامە؛ شوناس؛ ناسێنە؛ کێیەتی	nasname; şunas; nasêne; kêyitî	هویت
identity (2)	ئەمئەوێتی؛ هاویەکیەتی	ev-ewitî; hevyekitî	این‌همانی
identity of human subjectivity	ئەمئەوێتیی زەینییەتی مرۆیی	ev-ewitiya zihnî ya mirovî	این‌همانیِ ذهنیت انسانی
ideologeme	ئایدیۆلۆجیم؛ ئایدیۆلۆجکە؛ بن-ئایدیۆلۆجی	îdeolojîm; aydolocke; bin-îdeolojî (biçûktirîn beşa îdeolojiyê)	ایدئولوژیم؛ ایدئولوژیِ بُن (کوچکترین

	(بچووکترین بەشی ئایدیۆلۆجی)		بخش ایدئولوژی)
ideologic	ئایدیۆلۆجیک	îdeolojîk	ایدئولوژیک
ideological horizon	ئاسۆی ئایدیۆلۆجیک	asoya îdeolojîk	افق ایدئولوژیک
ideological-political factor	هۆکاری سیاسی-ئایدیۆلۆجیک	sedema ramyarî-îdeolojîk; hokara siyasî-îdeolojîk	عامل سیاسی-ایدئولوژیک
ideological state apparatuses	دەزگا ئایدیۆلۆجیکەکانی دەوڵەت؛ دامودەزگا ئایدیۆلۆجیکەکانی دەوڵەت	dezgehên îdeolojîk ên hikûmetê; damudezgayên aydolocîkên devletê	دستگاه‌های ایدئولوژیک حکومت
ideologue	ئایدیۆلۆگ؛ هزرڤان (ی سەربەیەک مەرام)	îdeolog; hizirvan (ya/yê li ser meramekî)	ایدئولوگ؛ اندیشمند (یک نظام خاص عقیدتی)
ideology	ئایدیۆلۆجی	îdeolojî	ایدئولوژی
idiom	زاراوە؛ دەستەواژەی زاراوەیی؛ زاراوەی زمانی	destepeyv; zarawe; destewajeya zaraweyî; biwêj; zaraweya zimanî	اصطلاح؛ عبارت اصطلاحی؛ اصطلاحات زبانی
idiosyncracy	تایبەتمەندیی کەسەکی؛ شازێتی؛ تایبەتبوونی کەسایەتی	taybetmendiya kesekî; şazitî; taybetbûna kesayetiyê	شیوه خاص؛ خصیصه فردی
idiosyncratic	کەسەکی؛ تایبەت؛ شاز	kesekî; taybet; şaz	شخصی؛ خاص؛ یکه

idyll	شیعری شوانی؛ قەسیدەی کورت	hilbesta şivanî	شعر شبانی؛ چکامه؛ قصیده کوتاه
idyllic poetry	شیعری بەزمی	hilbesta bezmî	شعر بزمی
ill-formed	خراپ‌بیچم‌گرتوو؛ خراپ‌شکڵ‌گرتوو؛ چەوت‌پێکهێنراو	çewtçêbûyî; xirabteşegirtî; çewtpêkhatî	بدساخت؛ کژساخت
illiterate	نەخوێنەوار؛ نەخوێندەوار	nexwendewar; nexwênewar	بی‌سواد
illusion	ئاواتی بەتاڵ؛ وەهم؛ خەیاڵی ناڕاست	awata betal; weḥm; xeyala nerast; xapînokî	خیال باطل؛ وهم
illusion of reality	وەهمی واقیع	wehma waqi`	توهم واقعیت
illusionism	ئاوات‌خوازی؛ وەهم‌خوازی	awatxwazî; xapînitî	وهم‌گرایی؛ پندارگرایی
illusory	وەهماوی؛ خەیاڵی؛ ناڕاست؛ فریودەرانە	xapîner; wehmawî; xeyalî; nerast; firîwderane	خیالی؛ غیرواقعی؛ فریبنده؛ وهم‌آمیز
illustration	پیشاندان (لە ڕێگەی وێنەوە)؛ ڕۆشن‌کردنەوە؛ ڕوون‌کردنەوە	ravedan; pîşandan (bi riya wêneyê ve); rohnkirin; roşinkirin	تصویر؛ توضیح با ارائه‌ی مثال
illustrative	وێنەدار؛ ڕوونکەرەوە؛ نیشاندەر	ravedar; raveyî; wênedar; rohnker; nîşander	مصوّر؛ توضیحی؛ نمایانگر
illustrative fable	حەکایەتی هێمایین؛ چیرۆکی ئەخلاقیی هێمادار	hikayeta hêmayîn; çîroka exlaqî ya hêmadar	تمثیل نمادین

ill will	بەدنیازی؛ رِقوقین؛ رِک‌لەدڵی؛ رِکەونی	rikûqîn; dilrikî; rikewnî; bedniyazî	سوء نیت؛ کین
image	وێنە؛ وێنەی خەیاڵکرد؛ ئیماژ	wêne; îmaj; xuyanek; wêneya xeyalkirî	تصویر؛ انگاره؛ صورت خیالی
image making	وێنەکاری؛ نیگاردانان	wênekarî; nîgardanan	انگاره‌سازی
image schema	گەلاڵۆکی وێنەیی	gelaloka wêneyî	طرح‌واره‌ی تصوری
imagery	وێنەسازی	wênesazî; aşopkarî	تصویرپردازی
imaginary	خەیاڵی؛ خەیاڵکرد؛ خەیاڵاوی	xeyalî; xeyalkirî; xeyalawî; aşopî	خیالی
imagination	خەیاڵ	xeyal; aşop	تخیل
imaginative	خەیاڵکرد	xeyalkirî; aşop kirin	تخیلی
imaginative creation	داهێنانی خەیاڵکرد	dahênana xeyalkirî	خلاقیت تخیلی
imaginative identification	هاوتاسازیی خەیاڵکرد؛ چونیەک‌باوەڕیی خەیاڵکرد	wekhevsaziya xeyalkirî; wekhevbaweriya xeyalkirî	همانندسازی تخیلی؛ همذات‌پنداری تخیلی
imaginative literature	وێژەی خەیاڵکرد؛ ئەدەبی داهێنەر	wêjeya xeyalkirî; edeba dahêner	ادبیات تخیلی؛ ادبیات خلاق
imaginative reality	واقیعی خەیاڵکرد	waqia xeyalkirî	واقعیت تخیلی
Imagism	ئیماژیزم؛ وێنەخوازی	îmajîzm; wênexwazî	ایماژیسم؛ تصویرگرایی؛ نگاره‌گری
Imagist	ئیماژیست؛ وێنەخواز	îmajîst; wênexwaz	ایماژیست؛ نگاره‌گر

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
imbalance	ناهاوسەنگی؛ لاسەنگی	nehevsengî; lasengî	عدم تعادل؛ عدم موازنه؛ نابرابری
imitation	لاسایی کردنەوە	lasayîkirin	تقلید؛ محاکات
imitation of discourse	لاسایی کردنەوەی گوتە	lasayiya goteyê	تقلید گفتار
imitative fallacy	هەڵەبێژیی لاسایی- کارانە (لە زاراوەکانی ئای. ئی. ریچاردز)	çewtbêjiya lasayîkarane (ji biwêjên I. A. Richards)	مغالطه تقلیدی (از اصطلاحات آی. ای. ریچاردز)
immanent	ناونشین؛ نێونشین	hindurî; navmanî; nawnişîn	درون‌ماندگار؛ درون‌مان
immanent critique	ڕەخنەی ناونشین	rexneya hindurî; rexneya navnişîn	نقد درون‌مان
imminent simulacra	وەنوێنی شیمانەیی؛ نوێندراوەی ڕێتێچوو	veniwêna dibeyitî; veniwêna şîmaneyî	وانموده محتمل
immortal	هەرمان؛ نەمر؛ تاهەتا	herman; herheyî; nemir; hetahetayî	جاودانه
immortality	هەرمانی؛ نەمری؛ تاهەتایی	hermanî; herheyitî; nemiritî; hetahetayitî	جاودانگی
impact factor	هاوکۆلکەی کاریگەری؛ ڕادەی کاریگەری	hevkolkeya karîgerî	ضریب تاثیر
imperfect rhyme	سەروای ناتەواو	serwaya netemam	قافیه‌ی ناتمام
imperial tragedy	تراژێدیی پاشاکان؛ تراژێدیی سوڵتانەکان	tirajediya paşayan; tirajediya sultanan	تراژدی پادشاهان

impersonal narrator	گێڕەوەی ناکەسەکی؛ وەگێڕی ناکەسەکی	vebêjê/a nekesekî; vegêrra/ê nekesî	راوی غیرِشخصی
impersonality	بێلایەنێتی؛ بێ-لایەنبوون؛ ناکەسەکیبوون	nekesayitî; bêalîtî; bêlayenbûn	بی‌طرفی؛ غیرشخصی بودن
impetus	هێزی پاڵنەر؛ ڕاکێشەر؛ ئاژۆتی سروشتی	hêza bizên; hêza herrikbar; hêza palner; ajota sirûştî	نیروی محرک؛ کشش؛ سائق طبیعی
implication	واتای ژێرین؛ واتای پاڵەکی؛ مانای داپۆشراو	wateya jêrîn; wateya palekî; maneya nexuya	مفهوم ضمنی؛ دلالت غیرآشکار
implicational synonymy	هاوواتایی پاڵەکی	hevwateyiya palekî; hevwateyiya sergirtî	هم‌معنایی ضمنی
implicit metaphor	خواستنی شاراوە؛ خواستنی پاڵەکی	xwastina veşartî; xwastina sergirtî	استعاره‌ی ضمنی؛ استعاره‌ی غیر صریح
implicit mythical pattern	نموونەی ئوستوورەیی شاراوە	mînaka ustûreyî ya veşartî	الگوی اسطوره‌ای ضمنی
implicit performative utterance	پاژگوتەی بەڕێوەبەرانەی پاڵەکی؛ پارچەپەیڤی جێبەجێکارانەی شاراوە	pajgoteya birêveberane ya sergirtî; parçepeyva cihbicihkeraneya veşartî	پاره‌گفتار بیانی ضمنی؛ پاره‌گفتار اجرایی ضمنی
implied author	دانەری شاراوە؛ نووسەری شاراوە	danerê/a veşartî; nivîskarê/a veşartî	مولف ضمنی؛ مولف مستتر

implied reader	خوێنەری شاراوە	xwînerê/a veşartî; xwendevanê/a veşartî	خواننده‌ی ضمنی؛ خواننده‌ی مستتر
implied simile	لێکچوونی شاراوە	lêçûna veşartî	تشبیه ضمنی
impose	داسەپاندن	sepandin; dasepandin	تحمیل
imposed form	فۆرمی داسەپاو؛ ڕوخساری سەپێنراو	forma sepandî; ruxsara dasepandî	شکل تحمیلی
imposter	خۆخەڵەتێن؛ فێڵباز؛ تەڵەکەباز	fêlbaz; xapîner; xwexeletên; telekebaz	شیاد؛ فریبکار
impression (1)	کاریگەریی؛ باندۆر؛ کارتێکەریی هەستەکی؛ هەست	bandor; karîgerî; kartêkeriya hestekî; hest	اثر؛ تاثیر؛ تاثیر احساسی؛ احساس؛ طرز تلقی
impression (2)	چاپی دووبارە	çapa dubare	چاپ مجدد
Impressionism	ئەمپرێسیۆنیزم (بزووتنەوەی هونەریی کۆتایی سەدەی نۆزدە)	Emprêsyonîzm (tevgera hunerî ya dawiya sedsala nozdehem)	امپرسیونیسم (جنبش هنری اواخر قرن نوزده)
impressionistic criticism	ڕەخنەی هەست-تەوەرانە؛ ڕەخنە بە گوێرەی یەکەم تێگەیین	rexneya hestnavendî; rexneya li gorî têgeha yekemîn	نقد احساسی؛ نقد بر اساس نخستین تلقی
imprint	پێناسەی چاپ؛ زانیاریی دەربارەی بڵاوکەرەوە	pênaseya çapê; zanyariya bareya belavkerê	مشخصات نشر

improbable possibility	لواویی ڕێتێنەچوو؛ ئەگەری ڕێتێنەچوو (زاراوەی ئەرەستوویی)	pêkana nedibeyitiy; egera rêtêneçû (ji biwêjên Erestûyî)	امکان غیرمحتمل (از اصطلاحات ارسطو)
improper movement	هەڵسوکەوتی نەگونجاو؛ جووڵەی نابەجێ	hilsûkewta neguncaw; cûleya nelicih; liva neguncan	حرکت نامناسب
improvisation	لەپربێژی؛ لەپرداهێنان؛ دەربرین بەبێ ئامادەکاری	berxwegotin; jixwevebêjî; lepirrdahênan	بداهه‌پردازی؛ بدیهه‌گویی
improvisator	لەخۆوەبێژ؛ خۆبێژ؛ لەپرداهێن	berxwegotî; jixwevebêj; xwebêj; lepirrdahên	بداهه‌پرداز؛ بدیهه‌گو
impulse	پاڵنەر؛ هەڵخرێن؛ هەڵخڕ	palner; hilxirrîn; hilxirr; bizên	انگیزه
impulsion	پاڵنان؛ هەڵخڕاندن	palnan; hilxirrandin; livandin	انگیزش؛ تحریک
impulsive	پاڵنەرانە؛ هەڵخڕێنەرانە	bizênî; palnerane; hilxirrênerane	انگیزشی؛ سوق‌دهنده؛ محرک (صفت)
impure poetry	شیعری ناخاوێن؛ شیعری ناپاراو	hilbesta nexawên; şiîra neparaw	شعر ناسره
in medias res	لە ناوەڕاستی ڕووداوەکانەوە؛ گێڕانەوەی چیرۆک لە نیوەی ڕووداوەکانەوە	ji nîvê çîrokê; vegêrrana çîrokê ji nîvê bûyerê ve	در میان کار؛ روایت از وسط حوادث
incantation	ویرد؛ نووشتە؛ ئەفسوون؛ دێوبەند	nivişt; wîrd; efsûn; dêwbend	ورد؛ افسون؛ طلسم
incoherence	یەکنەگرتوویی؛	nepêvetî; yeknegirtiyî; neberdewamî;	گسیختگی؛ ناپیوستگی

	نابەردوامی؛ پچڕپچڕبوون؛ ناهەڤگرتوویی	nehevgirtiyî	
income	داهات	dahat	درآمد
incompetence	ناتوانایی؛ ناتوانست؛ لێنەهاتوویی	bêjêhatin; neşiyavî; netiwanayî	ناتوانی؛ عدم صلاحیت
incongruity	ناهاوچەشنێتی؛ ناهاوجۆری	nehevçêşnitî; nelihevhatinî; nehevcurî	عدم تجانس؛ ناهم‌خوانی؛ عدم سنخیت
inconsistency	ناکۆکی؛ ناهاوئاهەنگی؛ ناتەبایی	nekokî; nehevahengî; netebayî	ناهماهنگی؛ منافات؛ ناسازگاری
indecency	دەمپیسی؛ بێ-شەرمی؛ وتەی ناشیرین	dempîsî; bêşermî; gotina kirêt	وقاحت کلام؛ بی‌نزاکتی؛ ابتذال؛ عمل زشت
indefinite	نەناسراو؛ نەناسیاو (لە ڕێزماندا)	nebinavkirî; nediyar; nexuya; nenasraw (di rêzimanê de)	نکره (در دستور زبان)
indefiniteness	نەناسراوی؛ نەناسیاوی	nebinavkiritî; nediyarî; nenasrawî	نکره‌گی
indentation	تێوەچوویی (لە خاڵبەندیدا)	têweçûyî (di xalbendiyê de)	تورفتگی (سجاوندی)
indented	تێوەچوو	têweçû	تورفته
independent concept	چەمکگەلی سەربەخۆ؛ تێگەهە خۆسەرەکان	çemkên serbixwe; têgehên xweser	مفاهیم مستقل
index	پێڕست؛ پاشکۆ؛ پیشاندەر؛ پێنوێن؛ نوانە	pêrist; paşko; nimînok; pîşander; niwane	فهرست؛ نمایه

indexed	پێڕست کراو؛ پاشکۆ کراو؛ پیشاندراو؛ نوێنراو؛ نوانه کراو	paşkokirî; pêristkirî; pîşanderî; niwanekirî	فهرست‌شده؛ نمایه‌شده
indexedness	پێڕست کراوی؛ پاشکۆ کراوی؛ پیشاندراوی؛ نوێنراوی؛ نوانه کراوی	paşkokirî; pêristkirî; pîşanderî; niwanekirî	فهرست‌شدگی؛ نمایه‌شدگی
indexing	پاشکۆسازی؛ پێڕستدانان؛ دانانی پێنوێن؛ نوانه‌سازی	paşkosazî; pêristdanan; niwanesazî	نمایه‌سازی
indicator	پێنوێن؛ پیشانده‌ر	nîşanker; pêniwên	شاخص؛ نماگر؛ نشانگر
indirect didactic literature	ئه‌ده‌بی فێرکارانه‌ی ناڕاسته‌وخۆ؛ وێژه‌ی هینکاری ناڕاسته‌وخۆ	wêjeya hînkerane ya nerastexo; edeba fêrkarane ya nerastexo	ادبیات تعلیمی غیرمستقیم
indirect interior monologue	تاکبێژیی ناوه‌کیی ناڕاسته‌وخۆ	yekaxiviya hundirî ya nerastexo; takbêjiya navekî ya nerastexo	تکگوئی درونی غیرمستقیم
indirect observation	چاودێریی ناڕاسته‌وخۆ؛ سه‌رنجی ناڕاسته‌وخۆ	çavdêriya nerastexo; serinca nerastexo	نظارت غیرمستقیم؛ ملاحظه غیرمستقیم
indirect performative utterance	ده‌ربڕینی به‌ڕێوه‌به‌رانه‌ی ناڕاسته‌وخۆ؛ پاژگوته‌ی جێبه‌جێکارانه‌ی ناڕاسته‌وخۆ	derbirrîna birêveberane ya nerastexo; pajgoteya cihbicihkerane ya nerastexo	پاره‌گفتار بیانی غیرمستقیم؛ پاره‌گفتار اجرایی غیرمستقیم

indirect quotation	گوتەی گێڕدراوی ناڕاستەوخۆ؛ گوتەهێنانەوەی ناڕاستەوخۆ	gotevebêjiya nerastexo; gotevehina nerastexo	نقل قول غیرمستقیم
individuality	تاکایەتی	tekayitî	فردیت؛ فردانیت
individual identity	ناسنامەی تاکە-کەسی؛ شوناسی تاکی	nasnameya takekesî; pênasa takekesî	هویت فردی
individual objectives	مەبەستگەلی تاکەکەسی	mebestên takekesî; amancên takekesî	اهداف فردی
individual rights	مافە تاکەکەسییەکان؛ مافەکانی تاکەکەس	mafên takekesî; mafê takekesan	حقوق فردی؛ حقوق فرد
individual talent	بەهرەی تاکی؛ بەهرەی تاکەکەسی	behreya takî; behreya takekesî	استعداد فردی
individualism	تاکخوازی؛ تاکباوەڕی	takxwazî; takbawerî	فردباوری؛ فردگرایی
individuals	بابەتە تایبەتەکان	babetên taybet	امور فردی
individuals	تاکەکان	takekesan	افراد
individuation	تاکایەتیی کەسایەتی؛ ڕەوتی بیچم گیریی تاکایەتی .	taybetabûna kesayetiyê; rewta pêkhatin ya takeyetiyê	فردانیت شخصیت؛ روند شکل گیری فردیت
indivisable	دابەشنەبوو؛ دابەش-هەڵنەگر	nedabeşbar; dabeşnebû; parçenebûn	تقسیم‌نشدنی؛ تفکیک‌ناپذیر

induction	بەرئەنجامگیری؛ پێکهێنان؛ هەڵێنجان	berencamgîrî; pêkhinan	استقرا؛ ایجاد؛ القا
inductive	بەرئەنجامگیرانە؛ پێکهێنانی	berencamgîrane; pêkhinanî	استقرایی؛ القایی
inductive logic	مەنتقی بەرئەنجام- گیرانە	mentiqa berencamgîrane	منطق استقرایی
inferno	دۆزەخ	dojeh	دوزخ
inflated langnage	زمانی دەستکردی هونەری	zimanê destkirî yê hunerî	زبان مصنوع فنی
inflated speech	ئاخاوتەی دەستکردی هونەری	axavteya destkirî ya hunerî	گفتار مصنوع هنری
inflation	هەڵاوسان	hilawisan	تورم
influence	دەستڕۆیشتوویی؛ کاریگەری؛ کارتێکەری؛ باندۆر	bandor; karîgerî; kartêkerî; destçûyitî	نفوذ؛ تاثیر؛ اثر
influential	دەستڕۆیشتوو؛ کاریگەر؛ کارتێکەر؛ بەباندۆر	destdirêj; bibandor; karîger	بانفوذ؛ موثر؛ اثرگذار
informal essay	وتاری نافەرمی	gotara nefermî	مقالەی غیررسمی
information	زانیاری	zanyarî	اطلاعات
information technology	تەکنۆلۆجیی زانیاری	teknolojiya zanyariyê	فناوری اطلاعات
informative	زانیاریدەر؛ زانیاریبەخش؛ ئاگاکەرەوە	zanyarîder; zanyarîbexş; agehker	آگاهیبخش
informed	ئاگادار؛ ئاگادارانە؛ تێگەیشتوو	agadar; agehdarane; têgihiştî	مطلع؛ آگاهانه

informed reader	خوێنەری تێگەیشتوو	xwendevanê/a têgihiştî; xwînera/ê haydar	خواننده‌ی مطلع
informetrics	زانیاری پێوی	zanyarîpêwî; zanyarîpîvî	اطلاع‌سنجی
infrastructural	ژێرخانی	jêrxanî; binavahî	زیربنایی؛ زیرساختی
infra-structure	ژێرخان	jêrxane	زیربنا؛ زیرساخت
initial concept	چەمکی دەستپێک؛ تێگەهی دەستپێک	çemka destpêkê; têgha seretayê	مفهوم اولیه
inner conflict	کێشەی ناوەکی؛ ململانێی ناوەکی	kêşeya navekî; pirsgirêka hundirî	جدال درونی؛ کشمکش درونی
inner construction	بنیاتی ناوەکی؛ پێکهاتی ناوەکی	binyata navekî; pêkhata hundirî	ساختِ درونی
inner unity	یەکبوونی ناوەکی؛ یەکێتیی ناوەکی	yekbûna hundirî; yekitiya navekî	وحدت درونی
innocence	بێ گوناهی؛ دەروون-پاکی	bêgunehî; hundirpakî	بی‌گناهی؛ پاکی
innovation	نوێکاری؛ داهێنانی نوێ	nûkarî; dahinana nû	ابداع؛ نوآوری
input	ناوکرد؛ نێوکرد؛ تێکرد، تێکەت، پێدراوە	têket; navkird; nêvkird; pêdirawe	ورودی؛ درون-داد
inversion	هەڵگەڕانەوە؛ بەرئاوەژوویی؛ سەرەونخوونی؛ پێچەوانەیەتی	vajîbûn; beravajîbûn; wergerandin; pêçewaneyitî	واژگونی؛ وارونگی
insight	تێڕوانین؛ زانایی؛	têriwanîn; zanayî; têgihiştin	بینش؛ درک؛

	تێگەیشتن		فهم
insightful	زانایانە؛ تێگەیشتوو؛ تێگەیشتووانە	zanayane; têgihiştî; têgihiştiyane	بینش‌مندانه؛ بادرک
inspection	پشکنین	pişkinîn	بازرسی؛ معاینه
inspection and supervision group	لێژنەی سەرپەرشتی و پشکنین	lîjneya çavdêrî û pişkinînê	هیأت نظرت و بازرسی
inspiration	سرووش؛ سەرۆ	sirûş; xwedza; sero	الهام
inspired	سرووش گرتوو؛ ئیلهامپێکراو	sirûşgirtî; îlhampêkirî	ملهم؛ الهام-یافته
instinct	ڕەمەک؛ رسکۆ	remek; risko	غریزه
instinctive impulses	پاڵنەری ڕەمەکی	paldera remekî	انگیزه غریزی
instinctive stimulus	ورووژێنەری ڕەمەکی	livînera remekî; wirûjînera remekî	محرک غریزی
institute	دامەزراوە؛ توێژینگە	damezrawe; tiwêjîngeh	موسسه؛ نهاد؛ پژوهشکده
institution	دامەزراوە	sazî; damezrawe	موسسه؛ نهاد
institution of kingship	دامەزراوەی پاشایەتی	damezrawaya paşayetiyê	نهاد پادشاهی
institutionalization	بەدامەزراوەیی کردن؛ بەدامەزراوەیی بوون	Bidamezraweyîkirin; bidamezraweyîbûn	نهادینه‌شدگی
institutionalism	دامەزراوەیی خوازی	damezraweyîxwazî	نهادگرایی
instruction	فێرکاری؛ ڕاهێنان	hînkirin; fêrkarî; rahênan	آموزش
instrumental error	هەڵەی ئامرازی	çewtiya amrazî	اشتباه ابزاری
instrumental purpose	ئامانجی ئامرازی	amanca amrazî	هدف ابزاری

instrumental rationality	عەقڵانییەتی ئامرازی؛ عەقڵییەتی کەرستەمەند	eqlaniyeta amrazî; eqlaniyeta keristemend	عقلانیت ابزاری
instrumental reason	عەقڵی ئامرازی؛ ئاوەزی ئامرازی	eqlê amrazî; awezê amrazî	عقل ابزاری؛ خردابزاری
instrumentalism	ئامرازخوازی	amrazxwazî; alavxwazî	ابزارگرایی
instrumentality	ئامرازێتی؛ کەرستە؛ کەرستەیەتی	amrazitî; amêritî	ابزاریّت؛ وسیله
integration	یەکبوون؛ یەکگرتنەوەی پاژەکان؛ یەکپارچەبوون	yekbûn; yekgirtina pajeyan; yekparçebûn	اتحاد؛ وحدت اجزا؛ یکپارچه-سازی
integrationist poetics	بووتیقای یەکپارچەیی خواز؛ بووتیقای هەڤگرتوویی خواز؛ ویژەناسیی یەکگرتنەوەخواز	bûtîqaya yekparçexwaz; wêjenasiya hevgirtîxwaz	بوتیقای ادغام؛ بوتیقای انسجام؛ ادب-شناسی وحدت‌گرا
integrity	یەکپارچەیی؛ یەکبوون؛ هەڤگرتوویی؛ هاوئاهەنگی	yekparçeyî; yekbûn; hevgirtiyî; hevahengî	وحدت؛ تمامیت
intellect	ئاوەز	awez	خرد
intellectual (1)	رۆشنبیر؛ ڕووناکبیر؛ رۆشنبیرانە	ronbîr; ronbîrane; rewşenbîr;	روشنفکر؛ روشنفکرانه
intellectual (2)	ئاوەزیانە؛ ئاوەزمەندانە؛ هزری	aweziyane; awezmendane; hizrî	عقلی؛ وابسته به خرد

intellectual capital	سەرمایەی هزری	sermayeya hizrî	سرمایه فکری
intellectual coherence	هەڤگرتوویی هزری	hevgitiyiya hizrî	انسجام فکری
intellectual comedy	کۆمێدیی ڕۆشنبیرانە	komediya ronbîrane; komediya roşinbîrane	کمدی روشنفکرانه
intellectual concern	کەڵکەڵەی هزری	kelkeleya hizrî	دغدغه فکری
intellectual decline	دارمانی هزری؛ داڕووخانی فکری	darimana hizrî; darûxana hizrî;	انحطاط فکری
intellectual image	وێنەی ئاوەزیانە؛ وێنەی ئاوەزمەندانە	wêneya awezyane; wêneya awezmendane	صور عقلی؛ تصویر خردمندانه
intellectual intuition	تێگەیشتنی ئاوەزیانە	têgihiştina awezyane	شهود عقلی
intellectual symbol	هێمای ئاوەزیانە	hêmaya awezyane	نماد عقلی
intellectual system	سیستەمی هزری؛ دەزگای فکری	pergala hizrî; sîstema fikrî	نظام فکری؛ دستگاه فکری
intellectualism	ئاوەزخوازیی پەتی؛ ڕەسەنایەتیی ئاوەز؛ ڕۆشنبیری؛ ڕۆشنبیرخوازی	awezxwaziya petî; resentiya awezê; rewşenbîrî; ronakbîrxwazî	خردگرایی صرف؛ اصالت خرد؛ روشنفکری؛ روشنفکرگرایی
intelligence	زیرەکی؛ هۆش؛ ئاگایی؛ هەواڵگری	jîrî; zîrekî; hiş; agehî; hewalgirî	فراست؛ هوش؛ آگاهی؛ اطلاعات
intelligence quotient	ڕێژەی زیرەکی	rêjeya jîriyê; rêjeya zîrekiyê	ضریب هوش؛ هوشبهر (آی کیو)
intelligent network	تۆڕی زیرەک	tora jîr; tora zîrek	شبکه هوشمند

intelligentsia	بیرمەندانی ڕۆشنبیر؛ هزرڤانانی ڕووناکبیر	bîrmendên roşinbîr; hizirvanên ronakbîr	اندیشمندان روشنفکر
intended reader	خوێنەری مەبەستی نووسەر؛ خوێنەری دڵخوازی نووسەر	xwînerê/a dilxwazê nivîskar; xwînera/ê mebesta nûser	خواننده مطلوب نویسنده؛ خواننده مورد نظر نویسنده
intensity	خەستی؛ تێکچڕژاوی؛ تێکگووشراوی	berkî; xestî; têkgivaştî	حدت؛ شدت؛ ایجاز
intention	مەبەست؛ قەست؛ نیاز	mebest; qest; niyaz	نیّت؛ قصد
intentional	مەبەستدار؛ بەئەنقەست	mebestdar; bienqest	عمدی؛ نیت-مند
intentional content	ناوەرۆکی مەبەستدار	naveroka mebestdar	محتوای نیت-مند
intentional fallacy	هەڵەکاریی مەبەستی نووسەر؛ هەڵەبێژیی مەبەستی دانەر	çewtkariya mebesta nivîskar; çewtbêjiya mebesta daner	سفسطەی قصد نویسنده؛ مغالطەی غرضی
intentional inexistence	ئامادەنەبوونی مەبەستدار	amadenebûna mebestdar	ناموجودیت نیتمند
intentionality	مەبەستدارێتی؛ لایەنی مەبەستدارانە	mebestdaritî; aliyê mebestdarane	نیّتمندی؛ قصدمندی؛ حیث التفاتی
interaction	کارلێک؛ هاوپێوەندی	karlêk; hevpeywendî	همکنش؛ تعامل
interactions volume	بارستایی	baristaya hevpeywendiyan;	حجم تعاملات

	کارلێکەکان	baristaya karlêkan	
interconnectedness	یەکانگیریی ناوەکی؛ لێک-گرێدراوێتی	hevgihana navekî; lêkgirêdayî	ارتباط درونی؛ اتصال
intercultural	نێوانفەرهەنگی	navçandî; nêwanferhengî	بین فرهنگی؛ میان فرهنگی
interdependence	نێوانگرێدراوی	navgirêdayî; nêwangirêdrawî	بیناپیوستگی
interdisciplinary	نێوانبواری؛ نێوان بەشی	nêwanbiwarî; navbeşî	بینارشتەای
interdiscursive	نێوانگوتاری	navgotarî	بیناگفتمانی
interior	ناوخۆ؛ ناوخۆیی؛ ناوەکی	hundir; navxwe; navxweyî; navekî	داخل؛ داخلی؛ درونی
interior monologue	تاکبێژیی ناوەکی؛ تاکبێژیی ناوخۆیی	takbêjiya hundirî; takbêjiya navekî	تک گویی درونی
interlaced rhyme	سەروای یەکنایەک؛ سەروای تێکچڕژاو	serwaya yekneyek; serwaya têkçijrraw	قافیەی منقطع؛ قافیە-ی بەهم‌بافتە
interlingual	نێوانزمانی	navzimanî	بینازبانی
interlingual translation	وەرگێڕانی نێوان-زمانی	wergerra navzimanî	ترجمەی بینازبانی
interlocked	لێکگرێدراو	Lêkgirêdayî; hevvegirêdayî	بەهم‌پیوستە
interlude	نێوانپەردە؛ شانۆی کورت (زیاتر کۆمیک)	navperde; şanoya kin (zêdetir pêkenokî)	میان‌پردە؛ نمایش کوتاه (غالبا کمیک)
internal	ناوەکی؛ ناوخۆیی	hundirîn; navekî; navxweyî	درونی

internal conflict	کێشەی ناوخۆیی؛ ململانێی ناوەکی	pirsgirêka hundirîn; milmilanêya navekî	کشمکش درونی؛ جدال درونی
internal line balance	هاوسەنگیی ناودێڕی؛ هاوسەنگیی دێڕی ناوەکی؛ هاوسەنگیی نێوان-دێڕی	hevsengiya navdêrrî; hevsengiya dêrra navekî	تعادل بیناسطری
internal rhyme	سەروای ناوەکی	serwaya navekî	قافیەی درونی
internal solidarity	هاوسۆزیی ناوەکی	hevsoziya navekî	همبستگی درونی
internalisation	ناوەکی کردنەوە؛ نێوگیرسازی	navekîkirin; nêwgîrsazî	درونی‌سازی
international index	نوانەی نێودەوڵەتی	niwaneya navneteweyî	نمایه بین-المللی
international relations	پێوەندییە نێودەوڵەتییەکان	peyewendiyên navneteweyî	روابط بین‌الملل
internationalism	نێونەتەوەیی‌خوازی	navneteweyîxwazî	بین‌المللی-گرایی
interpellation	لێپێچینەوە؛ لێپرسینەوە؛ بانگهێشتکاری	bangihiştkarî; lêpêçîn; lêpirsîn	استیضاح؛ فراخوانی؛ خطاب کردن
interpretant	بابەتی ڕاڤەیی	babeta raveyî	امر تاویلی
interpretation	ڕاڤە؛ ڕاڤەکاری	rave; ravekarî	تاویل؛ تفسیر
interpreter	ڕاڤەکار	ravekar	تاویلگر؛ مفسر
interpreter's horizon	ئاسۆی ڕاڤەکار	asoya ravekar	افق تاویلگر؛

			افق مفسر
interpretive communities	کۆمەڵە ڕاڤەییەکان؛ جڤاتگەلی ڕاڤەیی	komelên raveyî; civatên raveyî	اجتماعات تاویلی
interpretive literature	وێژەی ڕاڤەیی	wêjeya raveyî	ادبیات تاویلی
interpretive semantics	واتاناسیی ڕاڤەیی	watenasiya raveyî	معنی‌شناسی تعبیری
interpretive situation	ڕەوشی ڕاڤەیی؛ هەلومەرجی ڕاڤەیی	rewşa raveyî; helûmerca raveyî	موقعیت تفسیری
Interrgnun → Commonwealth Period			
interrelation	هاوپێوەندی (ی ناوەکی)	navpêwendî; hevpêwendî (ya hundirîn)	رابطه (درونی)
intersemiotic translation	وەرگێڕانی نێوان-نیشانەیی	wergerra navnîşaneyî	ترجمەی بینانشانه‌ای
intersemiotics	نێواننیشانەناسی	navnîşanenasî	بینانشانه-شناسی
intersubjective	نێوانزەینی	navzihnî	بیناذهنی
intersubjectivity	نێوانزەینییەت؛ نێوانسوبژێکتیڤیتە	navzihniyet; nêwansubjektîvîte	بیناذهنیت؛ بیناسوبژکتیویه
intertext	ناودەق؛ نێواندەق	navdeq	بینامتن
intertextual	ناودەقی؛ نێواندەقی	navdeqî; nêwandeqî	بینامتنی؛ درون‌متنی
intertextuality	نێواندەقێتی	navdeqitî	بینامتنیّت
interworld	نێوانجیهانی	navcîhanî	بیناجهانی

intial state	دۆخی دەستپێک؛ ڕەوشی سەرەتایی	rewşa seretayî; doxa destpêkê	حالت آغازی
intonation	هەوا؛ بەرزی و نزمیی دەنگ	hewa; berzî û nizmiya deng	نواخت
intradiegtic narrator	وەگێڕی ناوبێژ؛ گێڕەوەی نێوبێژ	vegêrra/ê navbêj; gêrreweya/ê nêwbêj	راوی درون‌گوی
intralingual	ناوزمانی	navzimanî	درزبانی
intralingual translation	وەرگێڕانی ناوزمانی	wergerra navzimanî	ترجمه‌ی درون‌زبانی
intraliterary	نێوویژەیی؛ ناوئەدەبی	navwêjeyî; navedebî	درون‌ادبی
intransitive	تێنەپەڕ	negerandî	لازم (دستور زبان)
intrapsychic	نێودەروونی؛ ناودەروونی	navderûnî; nêwderûnî	درون‌روانی
intrasystemic	ناوسیستەمی	navpergalî; navsîstemî	درون‌نظامی
intrigue	پیلان(گێڕان)	pîlan	دسیسه
intrigue plot	گەلاڵەی پیلان	gelaleya pîlane	طرح دسیسه
intrinsic	ناوەکی؛ خۆیەکی	navekî; xweyekî	ذاتی
intrinsic symbol	هێمای ناوەکی؛ هێمای خۆیەکی	hêmaya navekî; hêmaya xweyekî	نماد ذاتی
introduction (1)	پێشەکی؛ پێش‌گوتە	pêşekî; pêşgote	مقدمه؛ پیش-گفتار
introduction (2)	ناساندن؛ دازانین	nasandin; dazanîn	معرفی؛ شناساندن
introjection	ناوهاوێژی؛ نێوهاوێژی	navhawêjî; nêwhawêjî	درون‌فکنی

introspection	بەخۆداچوونەوە؛ لەخۆڕامان	bixwedeçûn; lixwerraman	درون‌نگری
intrusive narrator	وەگێڕی خۆتێ- هەڵقورتێن	vegêrrê/a xwetevlêker; vegêrrê/a xwetêhelqurtên	راوی مداخله-گر
intuition (1)	تێگەیشتنی ڕاستەوخۆ؛ تێگەیینی خێرا و دروست	têgihiştina rastexo; têgihîna xêra û dirust	شهود
intuition (2)	زیرەکی؛ ژیری	jîrî; jêhatiyî; zîrekî	شم؛ شمّ زبانی؛ فراست
intuitive	تێگەیینانە؛ تێگەیشتنانە	têgehiyane; têgihiştane	شهودی
inverted accent	گوشاری بەراوەژوو	guşara berevajî	وزن واژگون
inverted foot	بڕگەی بەراوەژوو	birrgeya berevajî	اوتاد واژگون
inward	ڕووەو ناو؛ بەرەو ناو؛ ناوەکی	berbinav; berbihundir; navekî	داخلی؛ به سوی داخل
inward necessity	پێویستیی ناوەکی	pêwîstiya navekî	ضرورت داخلی
inwardness	ناوەکێتی؛ بەرەوناوێتی	navekitî; hundiritî; berbihundirî	درونگری؛ درون‌سویی
Irish literary Renaissance → Celtic Revival			
iron curtain	پەردەی ئاسنین	perdeya hesinî	پرده آهنین
ironic	تەوسن؛ تەوساوی (١)	tewsin; tewsawî	کنایی (1)
ironic mode	لایەنی تەوساوی	aliyê tewsawî	جنبەی کنایی

ironic parody	پارۆدیی تەوساوی؛ لاسایی تەوساوی؛ گاڵتەبەرهەمی تەوساوی	parodiya tewsawî; lasayiya tewsawî; galteberhema tewsawî	پارودی کنایی؛ نقیضەی آیرونیک
ironical	تەوساوی (٢)	tewsawî	کنایی (2)
ironical allusion	تیلنیشانی تەوساوی	tîlnîşana tewsawî	تلمیح کنایی
ironical anti-thesis	دژسانیی تەوساوی	dijsaniya tewsawî	تقابل همسان کنایی
ironical paradox	دژوازیی تەوساوی	dijwaziya tewsawî; neliheviya tewsawî	تناقض کنایی
irony	تەوس؛ ئایرۆنی	tews; ayronî	کنایە؛ طنز کنایی؛ آیرونی
irony of events	تەوسی ڕووداوەکان	tewsa bûyeran	آیرونی رویداد
irony of fate	تەوسی چارەنووس؛ گەمەی قەدەر	tewsa çarenûsê; lîstika çarenûsê; gemeya qederê	طنز تقدیر
irony of situation	تەوسی بارودۆخ	tewsa rewşê; tewsa barûdoxê	طنز وضعیت
irony of statement	تەوسی وشەیی؛ تەوسی دەربڕین	tewsa peyvî; tewsa derbirrînêî	طنز لفظ
irrationalism	دژەعەقڵخوازی؛ عەقڵبێزی؛ دژئاوەزخوازی	dijeqlxwazî; eqlbêzî; dijawezxwazî	ضدعقلگرایی
irreality	ناواقیع	newaqi`	غیرواقعیت
irreducible singularity	تاکانێتیی دانەکشاو؛ تاکێتیی داکشان-هەڵنەگر	tekanitiya nedakatinbar; tekanitiya danekişokî	تکینی تقلیل-ناپذیر
irregular	بێڕێسا	bêrêz; bêrêsa	بیقاعده

irregular meters	کێشگەلی بێڕێسا	kêşên bêrêsa; kêşên bêrêz	اوزان بی‌قاعده؛ بحور بی‌قاعده
irrelevant	ناپێوەندیدار؛ ناپێوەند	netêkildar; nepeywendîdar; bêtêkil	نامرتبط؛ غیرمرتبط؛ بی‌ربط
irritant	وورووژێنەر؛ کزێنەرەوە	livîner; wirûjêner; kizîner	محرک؛ سوزش‌آور
Islamophobia	ئیسلامبێزی؛ فۆبیای ئیسلام	Îslambêzî; Îslamofobî	اسلام‌هراسی
island constraint	بەربەستی دوورگەیی؛ کۆت-وبەندی دوورگەیی	astengiya dûrgeyî; berbestiya dûrgeyî; kotûbendiya dûrgeyî	محدودیت جزیره‌ای
isolation	تەریکایەتی؛ گۆشەگیری؛ دابڕان؛ تاک کەوتن	veqetandin; vederkirin; kuncgîrî; takketin; silikandin	انزوا؛ کناره‌گیری
isolationism	گۆشەگیری‌خوازی	goşegîrîxwazî	انزواطلبی
issue (1)	بڵاوکردنەوە؛ بڵاوکراوە؛ ژمارەی بڵاوکراو	belavkirin; weşandin; belavkirî; jimareya belavkirî	انتشار؛ صدور؛ شماره منتشر شده
issue (2)	پرس؛ بابەت؛ مژار؛ پرسگرێک	pirs; babet; mijar; pirsgirêk	مسأله؛ قضیه؛ مورد؛ موضوع
issue-oriented school	قوتابخانەی پرس-تەوەر	xwendingeha mijar-tewer; qutabxaneya pirs-tewer	مدرسه مسأله محور
Italian sonnet	غەزەلی ئیتالی	xezela Îtalî	غزل ایتالیایی
iterability	پاتەهەڵگری؛ لایەنی دووبارەکاری؛ دووبارەبوویەتی	patebarî; layenê/a dubarekariyê; dubarebûyî	تکرارپذیری؛ وجه تکرار

iteration	دووپات‌کردنه‌وه؛ دووباره‌کردنه‌وه	dupatkirin; dubarekirin	تکرار
ivory tower	که‌لووی ماهی؛ جیهانی خه‌ون و خه‌یاڵ؛ برجی خه‌یاڵی	keleha masî; cîhana xewin û xeyalê; birca xeyalî	برج عاج

J

English	کوردی	Kurdî	فارسی
Jacobean Era	سەردەمی جاکوبی (سەردەمی دەسەڵاتی جەیمزی یەکەم 1603-1625؛ سەردەمی بووژانەوەی ئەدەب و هونەر)	serdema Jacobî (serdema deshilata Jamesê yekem 1603-1625; serdema vejîna wêje û huner)	عصر جاکوبی (دورەی اقتدار جیمز اول 1625-1603؛ دورەی شکوفایی ادبیات و هنر)
jargon	زاراوەی تایبەت؛ زاراوەی پسپۆرانە؛ زاراوەی پیشەیی	biwêja taybet; zaraweya pisporane; zaraweya pîşeyî	اصطلاح تخصصی؛ اصطلاحات مخصوص حرفە یا حوزەای ویژە
Jazz Age	سەردەمی جاز (بیستەکانی سەدەی بیستەمی ئەمریکا تەژی لە میوانی و ڕابواردن)	serdema Cazê (deheya bîstem a sedsala bîstem li Emerîkayê tijî ji mêvanî û xwarinê)	عصر جاز (دهەی بیست قرن بیستم در آمریکا مملو از مهمانی و شادخواری)
Jeremiad (1)	شینگێڕیی ئێرمیای پێغەمبەر؛ ماتەمی ئێرمیای پێغەمبەر	şîngiriyê Êrmiya ya pêxember; matema Êrmiya ya pêxember	سوگ ارمیای پیامبر

Jeremiad (2)	ماتەمنامە	Matemname	سوگنامه
Jesuits	یەسووعییەکان؛ لایەنگرانی ئایینزایەکی کاتۆلیک	Îsewî; alîgirên ayinzayekî Katolîkê	یسوعیون؛ عیسویون
Jesuit drama	شانۆی یەسووعی؛ شانۆگەریی یەسووعی	şanoya Îsewî; şanogeriya Îsewî	نمایش یسوعی
Jew	جوو؛ جوولەکە	Cihû; cû; cûleke	یهود؛ یهودیت
Jewish	جوولەکەیی	Cihûyî; cûlekeyî	یهودی
Jewish-American literature	ئەدەبی نووسەرە ئەمریکییە جووەکان	wêjeya nivîskarên Emerîkî yên Cihû	ادبیات نویسندگان آمریکایی یهودی
job satisfaction	ڕەزامەندیی پیشەیی	rizamendiya pîşeyî	رضایت شغلی
jocose poem	نوکتەشیعر؛ تارۆزەشیعری ئاسایی؛ شیعری خۆش	nukteşiîr; tarozeşiîra asayî; hilbesta xweş	لطیفه‌شعر؛ شعر معمولی طنزآلود
jocularity	نوکتەبێژی	henekçitî; laqirdîçitî; nuktebêjî	بذله‌گویی
Johnsonian	جانسۆنی (ڕوانگەی ساموئێل جانسۆن لە شیعر و ڕەخنەدا)	Johnsonî (riwangeha Samuel Johnson liser hilbest û rexneyê)	جانسونی (دیدگاه ساموئل جانسون در شعر و نقد)
joint action	کردەی هاوبەش	lêkera hevpar; kirdeya hevbeş	کنش مشترک
jouissance	کەیف؛ ژوویسانس؛ تەشقی شاگەشکەیی؛ چێژی زیادە	kêf; jûysans; teşqa şageşkeyî; çêja zêde	کیف؛ ژوئیسانس؛ اوج شادی؛ لذت افزوده

journal	گۆڤاری زانستی	kovara zanistî	نشریه علمی
Journal Citation Reports (JCR)	ڕاپۆرتی ئاماژەمەندیی گۆڤارەکان	raporta amajekirina kovar	گزارش استنادی مجلات
journalism	ڕۆژنامەوانی؛ ڕۆژنامەگەری	rojnamevanî; rojnamegerî	روزنامەنگاری
journalist	ڕۆژنامەوان؛ ڕۆژنامەنووس	rojnamevan; rojnamenivîs	روزنامەنگار
journalology	گۆڤارناسی	kovarnasî	نشریەشناسی
journals database	بنکەدراوەی گۆڤارە زانستییەکان	binkediraweya kovarên zanistî	پایگاه داده نشریات علمی
journals ranking	ڕیزبەندیی گۆڤارە زانستییەکان	rêzbendiya kovarên zanistî	رتبەبندی نشریات علمی
Judeo-Christian	جوولەکەیی-مەسیحی	Cihûyî-Fileyî; Cûlekeyî-Mesîhî	یهودی-مسیحی
judge	دادوەر؛ هەڵسەنگێنەر؛ نرخێنەر	dadwer; hilsengêner; nirxîner	قاضی
judgement	دادوەری؛ هەڵسەنگاندن؛ نرخاندن	dadwerî; hilsengandin; nirxandin	قضاوت
judgement day	ڕۆژی دادوەری؛ ڕۆژی قیامەت؛ ڕۆژی پەسڵان	roja dadweriyê; roja qiyametê; roja peslana	روز قیامت
judicial authority → judicial power			
judicial criticism	ڕەخنەی دادوەرانە؛ ڕەخنەی هەڵسەنگێنەرانە	rexneya dadwerane; rexneya hilsengênerane	نقد قضایی؛ نقد حِکمی
judicial power	دەسەڵاتی دادوەری	desthilata dadweriyê	قوەی قضاییە

Jungian criticism	ڕەخنەی یونگی	rexneya Jungî	نقد یونگی
juste-milieu	ژینگەی کۆمەڵایەتیی دادوەرانە	jîngeha civakî ya dadwerane	محیط اجتماعی عادلانه
justice	داد؛ دادپەروەری	dad; dadperwerî	عدالت؛ داد
justiceship	دادپەروەری	dadperwerî	دادرسی؛ قضاوت
justifiable	پاساوهەڵگر	pasawhilgir	توجیه‌پذیر
justifiablity	پاساوهەڵگری	pasawhilgirî	توجیه‌پذیری
justification	پاساوکاری؛ پاکانە-کردن	pasawkarî; pakanekirin	توجیه؛ حقانیت
justifying ideology	ئایدیۆلۆجیی پاساوکەر	îdeolojiya pasawker	ایدئولوژی توجیه کننده
Juvenalian satire	داشۆرینی تیزەون؛ هەجوی جوڤێناڵ (لە ڕۆمی کەونارادا)	daşorîna tîzewn; hecwa Juvenalî (di Roma kevnar de)	هجو جوونایلی (در روم باستان)
juvenile delinquency	هەرزەکاریی لاوێتی؛ هەرزەکاریی گەنجانە؛ کەتنکاریی لاوان	herzekariya lawitî; herzekariya gencane	بزهکاری جوانان؛ اعمال غیرقانونی
juvenilia	بەرهەمەگەلی (سەردەمی) لاوێتی	berhemên (serdema) lawitiyê	آثار (دوره) جوانی
juvenocracy	لاوسالاری؛ گەنجسالاری	lawsalarî; gencsalarî; cewansalarî	جوان‌سالاری
juxtoposition	هاوتەنیشتسازی؛ هاوڕیزکاری؛ لەپاڵیەک-دانان	hevtenîştsazî; hevrêzkarî	مجاورسازی؛ هم‌کناری

K

English	کوردی	Kurdî	فارسی
Kantian	کانتی	Kantî	کانتی
Kantianism	کانتیزم؛ کانتخوازی	Kantîzm; Kantxwazî	کانتیسم؛ کانت-گرایی
Kantism → Kantianism			
katharsis → catharsis			
Celt	نەتەوەی سێلت	netewa Celt	ملت سلت
Celtic	زمانی سێلتی	zimanê Celtî	زبان سلتی
keyword	وشەی سەرەکی	peyva sereke; wişeya serekî	واژەی کلیدی؛ واژەی راهنما
keynote	خاڵی سەرەکی؛ بابەتی کردنەوە؛ پەیڤی سەرەکی	xala sereke; babeta vekirinê; peyva serekî	نکته اساسی؛ مفتاح؛ سخنرانی اصلی
key novel → livre a clef			
kind	جۆر؛ چەشن؛ دەستە	cur; çeşin; deste	نوع

kindergarden	باخچەی ساوایان	zarokistan; zarokxane; baxçeya savayan	مهدکودک
kindred	خزمایەتی	merivantî; xizmeyitî	خویشاوندی
kinesis	جوولە؛ بزاڤ	bizav; cûle; liv	حرکت
kinetic	جوولەیی؛ بزاڤی	cûleyî; bizavî; livî	حرکتی
kinetic artist	هونەرمەندی بزاڤساز	hunermendê/a bizavçêker; hunermendê/a bizavsaz	هنرمند حرکت-ساز؛ هنرمند جنبش‌ساز
King's English	شێوازی ئینگلیسیی پاشا (ئاخافتنی هەندێ لە پاشاکانی ئینگلیس)	şêwaza Ingilîzî ya paşa (axaftina hin paşayên Ingilîstanê)	سبک انگلیسی پادشاه (انگلیسی برخی از پادشاهان انگلستان)
kinship	خزمایەتی	xizmayitî; merivantî	خویشاوندی
kinship unit	یەکەی خزمایەتی	yekeya xizmayitiyê; yekeya merivantiyê	واحد خویشاوندی
kitchen-sink drama	شانۆنامەی واقیعی-خوازانە (لە شەستەکانی سەدەی بیستەمدا لە بریتانیا)	şanonameya waqiîxwazane (di deheya şest a sedsala bîstem de li Birîtanyayê)	نمایشنامەی واقعی‌گرایانه (در انگلستان دهەی شصت میلادی)
kitsch	کیچ؛ ئەدەبی بێ-بایەخ؛ نووسراوەی جەماوەرپەسند	kîç; wêjeya bêbayex; edeba bêbayex; nivîska cemawerpesend	کیچ؛ ادبیات سطحی؛ نوشته-ی عامه‌پسند
knight	شۆڤالیە؛ جەنگاوەر؛ سوارچاکی مەسیحی	şovalye; cengawer; siwarçakê/a Mesîhî	شوالیه
knotting → complication			

knower	ناسکار؛ ناسێنەر	naskar; nasîner; zankar	شناسنده
knowing ego	خودی ناسێنەر؛ خودی ناسکار	xwetiya naskar; xwetiya nasîner	خود شناسنده
knowing mind	زەینی ناسێنەر؛ زەینی ناسکار	zihna naskar; zeyna nasîner	ذهن شناسنده
knowing self	خودی ناسکار؛ منی ناسێنەر	xwetiya naskar; eztiya nasîner	نفس شناسنده؛ من آگاه
knowing subject	سوژەی ناسکار؛ سوژەی ناسێنەر	sûjeya naskar; sûjeya nasîner	سوژەی شناسنده
knowledge	زانیاری؛ مەعریفە	zanyarî; me`rife	دانش؛ معرفت
knowledge distribution	دابەش کردنی زانیاری؛ دابەشینی مەعریفە	dabeşkirina zanyariyê; belavkirina zanyariyê	توزیع دانش
knowledge networks	تۆڕەکانی زانیاری	torên zanyariyê	شبکەهای دانش
knowledge-power	زانیاری-دەسەڵات	zanyarî-desthilat	دانش-قدرت
knowlodgeable	زانیار؛ زانا؛ زۆرزان	zanyar; zana; pirrzan	مطلّع؛ باسواد؛ پردانش
known	ناسراو؛ ناسراوە؛ ناسێنراو	naskirî; zanayî; nasbûyî; navdayî	شناختەشده
known object	بابەتی ناسینەوە	babeta nasbûyî; babeta navdayî	امر شناخت
kunstlerroman (Gr.)	ڕۆمانی ڕاهێنانی زەین؛ ڕۆمانی پەروەرشتی زەین	romana rahênanê ya zihnê; romana perwerdeya zihnê	رمان پرورش ذهن

L

English	کوردی	Kurdî	فارسی
laboratory	تاقیگه؛ ئەزموونگە	ezmûngeh; ceribandingeh; taqîgeh	آزمایشگاه
laboratory school	قوتابخانەی تاقیگەیی؛ فێرگەی تاقیگەیی	xwendingeha ezmûngehî; fêrgeha taqîgeyî; qutabxaneya taqîgehî	مدرسه آزمایشگاهی
labour party	حزبی کرێکار	partiya karker; hizba kirêkar	حزب کارگر
labour union	یەکێتیی کرێکاری	yekitiya karkerî; yekitiya kirêkarî	اتحادیه کارگری
lack	نەبوون؛ بۆشایی	ṅebûn; valayî	فقدان؛ نبود؛ خلاء
lacking lack	بۆشایی نەبوو؛ نەبوونی نائامادە	valayiya nebû; nebûna neamade	خلاء فاقد؛ نبود غایب
lai → lay			
laissez-faire	ئابووریی ئازاد؛ ئابووریی ناحکومی	aboriya azad; aboriya nehikûmetî	اقتصاد آزاد؛ اقتصاد غیردولتی؛ اقتصاد آزاد از مداخله

laity	جەماوەر؛ جەماوەری ئاسایی؛ خەڵکی نائایینی؛ خەڵکی دوور لە ئایین	cemawer; cemawera asayî; xelkê neoldar; xelkê dûr ji ayînê	عامه؛ مردم غیرمذهبی
Lake poets	شاعیرانی گۆل؛ شاعیرانی زەریاچە (کۆمەڵێ شاعیری ڕۆمانتیکی ئینگلیسی لە سەرەتای سەدەی نۆزدەهەمدا)	hilbestvanên Golê; şaiîrên Zeryaçeyê (komelek ji hilbestvanên romantîk ên Ingilîzî di seretaya sedsala nozdehem de)	شعرای درياچه (گروهی از شاعران رمانتیک انگلیسی در اوایل قرن نوزدهم)
lampoon	گاڵتەجاڕ؛ نووسراوەی گاڵتەجارانە	galtacar; nivîska galtecarane	هزل؛ هجو؛ ریشخند
land reform	چاکسازیی زەویوزار	zevîçakkirin; çaksaziyên zewîwizarî	اصلاحات ارضی
language	زمان	ziman	زبان
language faculty	بەهرەی زمانی	behreya zimanî	استعداد زبانی
language game	گەمەی زمانی؛ کایەی زمانی	lîstika zimanî; gemeya zimanî; kayeya zimanî	بازی زبانی
language minority	کەمینەی زمانی	kêmaniya zimanî	اقلیت زبانی
language of thought	زمانی هزر	zimanê hizrê	زبان اندیشه
language shift	گۆڕانی زمان	guherîna ziman	تغییر زبان
language user	بەکارهێنەری زمان	xebitînerê/a ziman; bikarînera/ê ziman	کاربر زبان
langue	(سیستەمی) زمان	(pergala) ziman	(نظام) زبان

langue and parole	زمان و گوته	ziman û gote	زبان و گفتار
l'art pour l'art → art for art's sake			
last resort	چارەسەری کۆتایی؛ دوا چارەسەر؛ دواهەمین هانا	çareseriya dawîn; hewla dawî; hanaya dawî	چارەی نهایی
lassez faire economy	ئابووریی ئازاد؛ ئابووری بێ دەستێوەردانی حکومەت	aboriya azad; aboriya bê destêwerdana hikûmetê	اقتصاد آزاد؛ اقتصاد بدون دخالت دولت
late-modern	کۆتایی سەردەمی مۆدێرن؛ دواقۆناغی مۆدێرن	kutahiya serdema modern; dawiya serdema nûjen	نو متاخر؛ مدرن متاخر
late-modern societies	کۆمەڵگاگەلی کۆتایی مۆدێرن	civakên kutahî-modern	جوامع مدرن متاخر
latent variable	بگۆڕی شاراوە	guherroka veşartî; bigorra şarawe	متغیر پنهان
latency	شاراوەیی؛ داپۆشراوی	veşartiyî; sergirtitî; dapoşrawî	نهفتگی
latent and manifest orientalism	ڕۆژهەڵاتناسیی شاراوە و ئاشکرا؛ ڕۆژهەڵاتناسیی دیار و نادیار	rojhilatnasiya veşartî û eşkere	شرق‌شناسی پنهان و آشکار
latent content	ناوەرۆکی شاراوە	naveroka veşartî	محتوای پنهان
latent function	ئەرکی شاراوە	erka veşartî	کارکرد پنهان
Latinism	لاتینخوازی؛ شێوازی لاتینی	Latînxwazî	لاتین‌گرایی؛ سبک لاتینی
laureate → poet laureate			

law	قانوون؛ یاسا	zagon; qanûn; yasa	قانون
law of causal relationship	قانوونی پێوەندیی هۆدارانە	zagona peywendiya sedemdarane	قانون رابطه علی
law of causality	قانوونی هۆدارێتی	zagona hodaritiyê	قانون علیت
lay	خەڵکی رەشۆکی؛ خەڵکی دوور لە ئایین؛ جەماوەری ئاسایی (لە چاخی ناوەڕاستدا)	xelkê reşokî; xelkê dûr ji olê; cemaweriya asayî (di sedsalên naverast de)	عامەی مردم؛ عامەی غیرمذهبی (در قرون وسطی)
laique	لاییک؛ بێدین؛ بێ-ئایین؛ دوور لە ئایین	nebawermend; laîk; bêol; bêdîn; bêayîn; dûr ji olê	لائیک؛ بی‌دین
suicide	خۆکوژی	xwekujî	خودکشی
learned art	هونەری زانایانە؛ هونەری پێگەیشتوو	hunera zanayane; hunera pêregihiştî	هنر فرهیخته
lecture	لێدوان؛ پەیڤبێژی؛ گوتاربێژی؛ وانەبێژی؛ گوتە؛ ئاخاوتە	axaftin; peyvbêjî; lêdwan; wanebêjî; axawte; gotarbêjî	سخنرانی؛ درس-گفتار؛ گفتار
Leftism	چەپخوازی	çepxwazî	چپگرائی
legal	قانوونی؛ یاسایی	zagonî; qanûnî; yasayî	قانونی
legend	ئەفسانە	efsane	افسانه
legislative	یاسادانەرانە	zagondarane; yasadanerane	قانون‌گذارانه؛ مقننه
legislative criticism	رەخنەی یاسادانەرانە	rexneya yasadanerane	نقد قانون‌گذارانه
legitimacy	شەرعیەت؛ رەوایی	rewayî; meşrûiyet	مشروعیت؛ حقانیت

legitimate defence	بەرگریی ڕەوا	bergiriya rewa; parastina rewa	دفاع مشروع
leitmotif	واتای لاوەکیی چەندپاتکراو؛ بنواتای چەندپاتە	wateya lawekî ya çendpatkirî; binwateya çendpate	بن‌مایەی مکرر
les structures morphologigues (Fr.)	پێکهاتەگەلی دارشتەناسانە	pêkhateyên darіştenasane	ساختارهای ریخت‌شناسانه
letter (1)	پیت	tîp; pît	حرف
letter (2)	نامە	name	نامه
leviticus	سفری لاڤیان (بەشێک لە *بەڵێنی کۆن*)	sifra Laviyan (beşek ji pirtûka *Peymana Kevin*)	سفر لاویان (بخشی از عهد عتیق)
lexias	یەکەگەلی وشەیی؛ یەکەگەلی واژەیی	yekeyên peyvî; yekeyên wişeyî	واحد واژگانی
lexical	وشەیی؛ واتایی	wişeyî; peyvî; wateyî	واژگانی؛ معنایی
lexical ambiguity	شاراوەیی وشەیی	nezelaliya peyvî; veşartiyiya wişeyî	ابهام واژگانی
lexical collocation	هاوتەنیشتیی وشەیی؛ هاوتەنیشتسازیی وشەیی	hevtenîştiya peyvî; hevtenîştsaziya wişeyî	هم‌آیی واژگانی؛ همایندی واژگانی
lexical opposition	دژبەریی وشەیی	dijberiya wişeyî; dijberiya peyvî	تقابل واژگانی
lexical polysemy	چەندواتایی وشەیی	çendwateyiya peyvî; çendwateyiya wişeyî	چندمعنایی واژگانی
lexicalization	بەوشەکراوی؛ بەوشەیی کردن	bipeyvkirî; biwişekirin	واژگانی‌شدگی
lexicographer	فەرهەنگ‌نووس	ferhengnivîs	فرهنگ‌نویس؛ قاموس‌نگار

lexicography	فەرهەنگنووسین	ferhengnivîsîn	فرهنگنویسی؛ قاموسنگاری
liberal	ئازادیخواز؛ رزگاریخواز	azadîxwaz; rizgarîxwaz	آزادیخواه
liberalism	ئازادیخوازی؛ رزگاریخوازی	azadîxwazî; rizgarîxwazî	آزادیخواهی
libretto	کتێبی هۆنراوەی ئۆپێرا	pirtûka hilbestan a operayê; kitêba honraweyan a operayê	کتاب اشعار اپرا
libido	لیبیدۆ؛ مایەی ژیان (لە تیۆریی فرۆیددا)	lîbîdo; meyeya jiyanê (di teoriya Firoyd de)	لیبیدو (در نظریه-ی فروید)
licensing	مۆڵەتپێدان؛ پێدانی مۆڵەت بە شێوەی فەرمی	rêdan; moletpêdan; pêdayina moletê bi şêweya fermî	پروانه کار صادر کردن؛ مجوز صادر کردن
life style	شێوازی ژیان	şêwaza jiyanê	سبک زندگی؛ شیوه زیست
lifelike	ژینئاسا؛ راستەقینە؛ واقیعی	jînasa; rasteqîne; waqiî	زندگیگونه؛ زیستگونه؛ واقعی
lifelikeness	ژینئاسایی؛ راستەقینەیەتی؛ واقیع	jînasayî; rasteqîneyitî; waqi	زندگیگونگی؛ زیستگونگی؛ واقعیت
lifeworld	جیهانی ژیان	cîhana jiyanê	جهان زندگی؛ جهان زیست
life-world	ژینجیهان	jîncîhan	زیستجهان
life instinct	رەمەکی ژیان	remeka jiyanê	غریزه زندگی
light opera	ئۆپێرای سووک؛ ئۆپێرای بەتاڵ لە جۆش و خرۆش	operaya sivik; operaya vala ji coş û kelecanê	اپرای سبک؛ اپرای عاری از شور و هیجان

light verse	هۆنراوەی سووک	hilbesta sivik	نظم سبک؛ شعر غیرجدی
liminal	سەرحەدی	serhedî	آستانەای
liminality	سەرحەدێتی	serheditî	تعلیق زمانی؛ آستانگی
limit	ڕادە؛ سنوور؛ دەوروپشت	rade; sinûr; sînor; dewrûpişt; tixûb	حد؛ مرز؛ محدوده
limitation	سنووردارێتی؛ سنوودارکردن؛ کۆت و بەند؛ لاوازی؛ کەمایەسی؛ کەموکۆڕی	sinûrdaritî; sînorkirin; kot û bend; lawazî; kêmasî; kemûkorrî	محدودیت؛ تحدید؛ قید و بند؛ ضعف؛ کمبود
limited	سنووردار	sînordar; sînorkirî	محدود
limited omniscience	(ڕوانگەی) هەمووشتزانی سنووردار	(riwangeha) hemûtiştzaniya sînordar	(دیدگاه) دانای کل محدود
limited perspective	ڕوانگەی سنووردار	riwangeha sînordar; nêrîna sînorkirî	دیدگاه محدود
limited point of view	گۆشەنیگای سنووردار	goşenîgaha sînordar; goşenîgaha sînorkirî	زاویەدید محدود
limmited edition	چاپی سنووردار	çapa sînordar; çapa sînorkirî	چاپ محدود
line	دێڕ؛ نیودێڕ؛ نیوکۆپلە؛ خەت	dêr; nêwdêr; navkople; xet	سطر؛ مصراع
line-endings	کۆتایی دێڕەشیعر	dawiya dêrehilbestê	پایان مصراع؛ پایان بیت
linear accentuation	گوشاردانانی دێڕی	guşardanîna dêrî	تکیەگذاری مصراعی

linear form	فۆرمی دێڕی؛ فۆرمی هێڵدار؛ فۆرمی هێڵی	forma dêrî; forma hêldar; forma hêlî	فرم خطی؛ شکل خطی
linear programming	بەرنامەدارِشتنی هێڵی؛ پلاندانانی هێڵی	plandanîna hêlî; bernamedariştina hêlî	برنامەریزی خطی
linguicide	زمانکوژی	zimankujî	زبانکشی
linguist	زماناس؛ زمانەوان	zimannas; zimanewan	زبانشناس
linguistic	زمانەوانانە؛ زمان-ناسانە	zimanwanane; zimannasane	زبانشناختی؛ زبانشناسانه
linguistic approach	بۆچوونی زمانناسانە	boçûna zimannasane	رویکرد زبان-شناختی؛ رهیافت زبانشناسانه
linguistic change	گۆڕانکاریی زمان-ناسانە؛ گۆڕانی زمانناسەکی	guherînkariya zimannasane; gorrana zimannasekî	دگرگونی زبان-شناختی
linguistic communication	پێوەندیی زمانناسانە	peywendiya zimannasane	ارتباط زبان-شناختی
linguistic criticism	ڕەخنەی زمانناسانە	Rexneya zimannasane	نقد زبانشناختی
linguistic knowledge	زانیاریی زمانناسانە	zanyariya zimannasane	دانش زبان-شناختی
linguistic semantics	واتاناسیی زمانناسانە	watenasiya zimannasane	معنیشناسی زبانشناختی
linguistic sign	نیشانەی زمانناسانە	nîşaneya zimannasane	نشانەی زبان-شناختی
linguistic theory	تیۆریی زمانناسانە	teoriya zimannasane	نظریەی زبان-شناختی

linguistics	زمانناسی؛ زمانەوانی	zimannasî; zimanzanî; zimanewanî	زبان‌شناسی
link	بەستەر	bester	پیوند
linked sonnet	غەزەلی لێکبەستراو؛ غەزەلی سەروابەستراو	xezela lêkgirêdayî; xezela serwabestraw	غزل مرتبط‌القافیه
lisibilite (Fr.) → readerliness			
lisible (Fr.) → readerly			
literacy	نووسیاری؛ خوێندەواری	nivîsyarî; xwendewarî	کتابت؛ سواد
literal	وشەیی؛ بێژەیی؛ ئاسایی	wişeyî; bêjeyî; asayî	لفظی؛ تحت-اللفظی؛ عادی
literal image	وێنەی وشەیی؛ وێنەی بێژەیی؛ وێنەی ئاسایی	wêneya wişeyî; wêneya bêjeyî; wêneya asayî	تصویر لفظی
literal language	زمانی ئاسایی؛ زمانی پەتی لە جوانکاری	zimanê asayî; zimanê vala ji bedewkariyê	زبان عادی؛ زبان عاری از آرایه‌های سخن
literal meaning	واتای وشەیی؛ واتای بێژەیی؛ مانای ئاسایی	wateya wişeyî; wateya bêjeyî; wateya asayî	دلالت لفظی؛ معنی عادی
literal mimesis	لاسایی‌کاریی وشەیی؛ لاسایی‌کاریی بێژەیی	lasayîkriya wişeyî; lasayîkariya asayî	محاکات لفظی
literariness	ئەدەبییەت	wêjeyitî; edebiyet	ادبیّت
literary	ئەدەبی؛ وێژەیی	wêjeyî; edebî	ادبی
literary analysis	شیکاریی ئەدەبی؛ شیکاریی وێژەیی	şîkariya wêjeyî; şîkariya edebî	تحلیل ادبی

literary approach	بۆچوونی ئەدەبی؛ بۆچوونی وێژەیی	boçûna wêjeyî; boçûna edebî	رویکرد ادبی؛ رهیافت ادبی
literary art	هونەری ئەدەبی؛ تەکنیکی وێژەیی	teknîka wêjeyî; hunera edebî	فن ادبی؛ شگرد ادبی؛ صنعت ادبی
literary ballad	بالەدی هونەری؛ بالەدی وێژەیی	baleda wêjeyî; baleda edebî	بالاد هنری؛ بالاد ادبی
literary canon	ناوەندی ئەدەبی؛ بنەواشەی وێژەیی؛ ناوەندی سەرنج لە ئەدەبدا	navenda wêjeyî; binewaşeya edebî; navenda serincê di edebê da	کانون ادبی؛ اصل ادبی؛ کانون توجه در ادبیات
literary competence	توانستی ئەدەبی؛ توانستی وێژەیی	tiwanista wêjeyî; tiwanista edebî	توانش ادبی
literary consciousness	هۆشیاریی ئەدەبی؛ خودئاگایی وێژەیی	xweagehiya wêjeyî; huşyariya edebî	خودآگاهی ادبی
literary conventions	ڕێککەوتنە ئەدەبییەکان؛ ڕێسا وێژەییەکان	rêkeftinên wêjeyî; zagonên edebî	قراردادهای ادبی؛ قواعد ادبی
literary criticism	ڕەخنەی ئەدەبی؛ ڕەخنەکاریی وێژەیی	rexneya wêjeyî; rexnekariya edebî	نقد ادبی
literary debate	باس‌وخواسی ئەدەبی؛ مشتومڕی وێژەیی	gotûbêja wêjeyî; miştûmirra edebî	مباحثەی ادبی؛ مشاجرەی ادبی
literary devices	تەکنیکگەلی ئەدەبی؛ هونەرگەلی وێژەیی	teknîkên wêjeyî; teknîkên edebî	تمهیدات ادبی؛ شگردهای ادبی؛ صنایع ادبی
literary discourse	گوتاری ئەدەبی؛ گوتەی وێژەیی	dîskorsa wêjeyî; goteya edebî	گفتمان ادبی؛ سخن ادبی
literary epic	حەماسەی ئەدەبی؛ حەماسەی وێژەیی	destana wêjeyî; hemaseya edebî	حماسەی ادبی

literary expression	دەربڕینی ئەدەبی؛ ئاخافتنی وێژەیی	derbirrîna wêjeyî; axaftina edebî	بیان ادبی
literary forms	قاڵبگەلی ئەدەبی؛ تەشە وێژەییەکان	qalibên wêjeyî; teşeyên edebî	قالب‌های ادبی
literary genres	چەشنە ئەدەبییەکان؛ جۆرە وێژەییەکان	cureyên wêjeyî; çeşnên edebî	انواع ادبی؛ گونه-های ادبی
literary hermeneutics	ڕاڤەکاریی ئەدەبی؛ هێرمێنۆتیکی وێژەیی	ravekariya wêjeyî; hêrmênotîka edebî	تأویل ادبی
literary historiopraphy	مێژوونووسیی ئەدەبی؛ دیرۆکنووسیی وێژەیی	dîroknivîsiya wêjeyî; mêjûnivîsiya edebî	تاریخنگاری ادبی
literary history	مێژووی ئەدەبی؛ دیرۆکی وێژەیی	dîroka wêjeyî; mêjûya edebî	تاریخ ادبی
literary institution	دامەزراوەی ئەدەبی؛ سازیی وێژەیی	saziya wêjeyî; damezraweya edebî	نهاد ادبی
literary mass entertainment	خۆشڕابواردنی بەکۆمەڵی ئەدەبی	xweşbuherandina bikomelî ya wêjeyî	سرگرمی جمعی ادبی
literary microcosom	جیهانی بچووکی ئەدەبی؛ دنیای بچووکی وێژەیی	cîhana biçûk a wêjeyî; dunyaya çikole ya edebî	جهان کوچک ادبی
literary mode of production	شێوەی بەرهەمهێنانی ئەدەبی؛ شێوەی بەرهەمئانینی وێژەیی	şêwaza berhemhina wêjeyî; şêwaza berhemhinana edebî	شیوەی تولید ادبی
literary movement	بزووتنەوەی ئەدەبی؛ بزاڤی وێژەیی	tevgera wêjeyî; bizava edebî	نهضت ادبی؛ جنبش ادبی
literary polysystem	چەندسیستەمی ئەدەبی؛ فرەسیستەمی وێژەیی	çendpergaliya wêjeyî; pirrsîstemiya edebî	چندنظامی ادبی

literary prejudice	دەمارگرژیی ئەدەبی؛ دەمارگیریی ویژەیی	demargirjiya wêjeyî; demargirjiya edebî	تعصب اذبی
literary property	خاوەندارێتیی ئەدەبی؛ خاوەنداریی ویژەیی	xawendaritiya wêjeyî; xwedîtiya edebî	مالکیت ادبی
literary reception	وەرگرتنی ئەدەبی؛ پێشوازیی ویژەیی	wergirtina wêjeyî; pêşwaziya edebî	دریافت ادبی؛ استقبال ادبی
literary scholarship	توێژینەوەی ئەدەبی؛ لێکۆڵینەوەی ویژەیی؛ ئەدەبتوێژی	tiwêjîneweya wêjeyî; lêkolîna edebî; wêjetiwêjî	ادب‌پژوهی؛ پژوهش ادبی
literary school	قوتابخانەی ئەدەبی؛ ڕێبازی ویژەیی	rêbaza wêjeyî; dibistana edebî	مکتب ادبی
literary taste	چێژی ئەدەبی؛ سەلیقەی ویژەیی	çêja wêjeyî; selîqeya edebî	ذوق ادبی
literary terminology	زاراوەناسیی ئەدەبی؛ تێگەهناسیی ویژەیی	biwêjnasiya wêjeyî; têgehnasiya wêjeyî	اصطلاح‌شناسی ادبی
literary theory	تیۆریی ئەدەبی؛ تیۆریی ویژەیی	teoriya wêjeyî; teoriya edebî	نظریه‌ی ادبی
literary traditions	نەریتە ئەدەبییەکان؛ نەریتگەلی ویژەیی	nerîtên wêjeyî; nerîtên edebî	سنت‌های ادبی؛ سنن ادبی
literary universe	جیهانی ئەدەبی؛ دنیای ویژەیی	cîhana wêjeyî; dunyaya edebî	جهان ادبی
literary value	بایەخی ئەدەبی؛ بەهای ویژەیی	bayexa wêjeyî; nirxa edebî; behaya edebî	ارزش ادبی
literary work	بەرهەمی ئەدەبی؛ بەرهەمی ویژەیی	berhema wêjeyî; berhema edebî	اثر ادبی
literate	خوێندەوار	xwendewar	باسواد
literati	ئەدیبان؛ ویژەوانان؛	wêjevan; edîb	ادبا؛ شخصیت‌های ادبی

literature	ئەدەب؛ وێژە	wêje; edeb; edebiyat	ادب؛ ادبیات
literature of escape → escape literature			
literature of the absurd	ئەدەبی واتابزر؛ وێژەی لێڵ	wêjeya watebizir; edeba lêl	ادبیات پوچی؛ ادبیات معناباخته؛ ادبیات گنگ
literature of the fantastique	ئەدەبی سەیر (ی خەیاڵکرد)	wêjeya seyr; edeba seyr (ya xeyalkirî)	ادبیات شگرف
literature review	پێشینەی توێژینەوە؛ پاشخانی لێکۆڵینەوە	pêşîneya lêkolînê; pêşîneya tiwêjînê	پیشینەی پژوهش؛ پیشینەی تحقیق
literatus	ئەدیب؛ وێژەوان؛ کەسایەتیی ئەدەبی؛ کەسایەتیی وێژەیی	edîb; wêjevan; kesayetiya/ê wêjeyî; kesayetiya/ê edebî	ادیب؛ شخصیت ادبی
littera	وشەکان؛ واژەگەل؛ پەیڤەکان	wişe; peyv	واژگان؛ الفاظ
little epic	حەماسەی کورت	hemaseya kurt; destana kin	حماسەی کوتاه
liturgical	ئایینی؛ ڕێوڕەسمدار	ayînî; rêûresmdar	آیینی
liturgical drama	شانۆنامەی ئایینی	şanonameya ayînî	نمایشنامەی آیینی
liturgy	ڕێوڕەسمی ئایینی	rêûresmên olî	مراسم آیینی
live metaphor	خواستنی زیندوو	xwastina zindî	استعارەی زنده
live performance	نواندنی زیندوو؛ نواندنی ڕاستەوخۆ؛ ڕووماڵی ڕاستەوخۆ	bicihanîna zindî; niwandina zindî; niwandina rastexo; rûmala rastewxo	اجرای زنده؛ نمایش زنده
lived	ژیناو؛ ژینکراو	jiyî; jînkirî	زیست‌شده

lived body	جەستەی ژینراو	cesteya jiyî	بدن زیستشده
lived experience	ئەزموونی ژینراو	ezmûna jiyî	تجربەی زیست-شده
livre a clef → roman a clef			
Liverpool poets	شاعیرانی قوتابخانەی لیڤێرپوول؛ هۆنەرانی رێبازی لیڤێرپوول	hilbestvanên rêbaza Liverpoolê	شعرای مکتب لیورپول
lives of famous men	ژیانی کەسایەتییە بەناوبانگەکان؛ ژیان-نامەی ناوداران	jiyana kesayetiyên navdar; jiyannameya navdaran	تذکره مشاهیر
loc.cit = loco cituto	هەمان شوێن؛ هەمان سەرچاوە	heman şûn; heman çavkanî; her ew jêder	همان منبع
local colour	رەنگ‌وڕووی ناوچەیی؛ تایبەتمەندیی هەرێمی	rengûrûyê navçeyî; taybetmendiya herêmî	رنگ و بوی بومی
localism	ناوچەگەری؛ ناوچەییخوازی	navçeyîxwazî; navçegerî	بومی‌گرایی؛ پایبندی به آداب و رسوم محلی
localization	بەناوچەیی کردن	binavçeyîkirin	محلی کردن؛ بومی کردن
locational	شوێنگەیی؛ شوێننوێن	şûnî; şûnniwên	مکانی؛ مکان‌نما
logic	بیرسا؛ مەنتق؛ لۆژیک؛ ژیربێژی	bîrsa; mentiq; locîk; jîrbêjî	منطق
logical constant	نەگۆڕی مەنتقی؛ نەگۆڕی بیرسایی	neguhera bîrsayî; negorra mentiqî	ثابت منطقی
logical deduction	دەرئەنجامگیریی مەنتقی	derencamgîriya bîrsayî	قیاس منطقی

logical empiricism	ئەزموونباوەڕیی بیرسایی	ezmûnbaweriya mentiqî	تجربه‌گرایی منطقی
logical form	فۆرمی مەنتقی؛ شێوەی لۆژیکی؛ شکڵی بیرسایی	şêweya bîrsayî; forma mentiqî	صورت منطقی؛ شکل منطقی
logical semantics	واتاناسیی مەنتقی؛ ماناناسیی لۆژیکی	watenasiya bîrsayî; watenasiya mentiqî	معنی‌شناسی منطقی
logical structure	پێکهاتەی مەنتقی؛ پێکهاتەی لۆژیکی	pêkhateya bîrsayî; pêkhateya mentiqî	ساختار منطقی
logicalism	بیرساخوازی؛ مەنتق-باوەڕی	bîrsayxwazî; mentiqbawerî	منطق‌گرایی
Logics	زانستی بیرسا؛ بیرساناسی	zanista bîrsayê; mentiqnasî	علم منطق
logocentric	گوتەتەوەر؛ وتەمەڵبەند	gotetewer; gotinmelbend	کلام‌محور
logocentrism	گوتەتەوەری؛ وتەمەڵبەندی؛ ناوەندێتیی ئاخاوتە	goteteweri̇; gotinmelbendî; axaftin navendî	کلام‌محوری
logothete	زمانساز؛ گوتەداهێن؛ وتەپێکهێن	zimançêker; zimansaz; gotedahên; gotinpêkhênî	کلام‌آفرین
Lollards	شوێنکەوتووانی جان ویکلیف؛ چاکسازی-خوازانی ئایینی	lidûçûyiyên John Wycliffe; çêsazîxwazên olî	پیروان جان ویکلیف، مصلحان مذهبی
long short story	کورتە چیرۆکی بلند؛ کورتە چیرۆکی درێژ	kurteçîroka bilind; kurteçîroka dirêj	داستان کوتاه بلند
long syllable	برگەی بڵند؛ برگەی درێژ؛ برگەی مەودادار	birrgeya bilind; kîteya dirêj; birrgeya mewdadar	هجای بلند

lost generation	بەرەی ونبوو؛ نەوەی سەرلێشێواو (وێژەوانانی ئەمریکیی سەرەتای سەدەی بیستەم کە لە ئورووپا گیرسانەوە)	tova windabûyî; neweya serlêşêwyayî (wêjevanên Emerîkî ku di seretaya sedsala bîstem li Ewrûpayê nîştecih bûn)	نسل سرگشته (ادبای آمریکایی که در اوایل سده بیستم در اروپا سکنی گزیدند)
love	ئەڤین؛ عەشق؛ خۆشەویستی ؛ دڵداری	evîn; viyan; vîn; eşq; xweşewîstî; dildarî	عشق؛ دلدادگی
love lyric	لیریکی ئەویندارانە؛ شیعری عاشقانە؛ سترانی دڵداری	hilbesta evîndarane; lîrîka aşiqane; strana dildariyê	شعر غنایی عاشقانه؛ ترانه عاشقانه
love poetry → **love lyric**			
lowbrow → **philistine**			
low burlesque	بێرلێسکی نزم؛ لاسایی توانجداری نزم	bêrlêska nizm; lasayiya tiwancdar a nizm	برلسک پست؛ تقلید طنزآمیز پست
low comedy	کۆمێدیی نزم؛ کۆمێدیی هەستەکی	komediya nizm; komediya hestekî	کمدی پست
low culture	فەرهەنگی نزم؛ فەرهەنگی خوار	çanda nizm; ferhenga xwar	فرهنگ پست؛ فرهنگ نازل
low mimesis	لاساییکاریی نزم؛ لاساییکاریی ناتەواو	lasayîkiriya nizm; lasayîkariya netemam	محاکات نازل
low mimetic mode	لایەنی لاساییکارانەی نزم؛ شێوەی لاسایی-کارانەی ناتەواو	aliyê lasayîkarane ya nizm; şêweya lasayîkarane ya nizm	جنبەی محاکاتی نازل؛ اسلوب محاکاتی نازل
low style	شێوازی ئاستنزم؛	şêwaza nizm; şêwaza astnizm	سبک نازل

low-income class	چینی کەمداهات	çîna kêmdahat; çîna kêmdebar	طبقه کم‌درآمد
lowering rule	ڕێسای نزمکەرەوەیی	zagona nizm; rêsaya nizmkirî	قاعده‌ی تنزیلی
lullaby	لایەلایە	lorî; lorik; lalayî	لالایی
Lyric	لیریک؛ غنایی؛ هەڵبەستی گۆرانی	lîrîk; xenayî; hilbesta stranê	غنایی؛ تغزلی؛ ترانه
lyrical comedy	کۆمێدیی غنایی؛ کۆمێدیی لیریک	komediya xenayî; komediya lîrîk	کمدی غنایی
lyrical drama	شانۆنامەی لیریک	şanonameya lîrîk	نمایش‌نامه‌ی غنایی
lyrical passage	پارچەی لیریک؛ پارچەی غنایی	parçeya lîrîk; parçeya xenayî	قطعه‌ی غنایی؛ متن تغزلی
lyricism	لیریسیزم؛ غناییخوازی؛ گۆرانیخوازی	stranitî; hilbestitî; xenayîxwazî; stranxwazî	غنایی‌گری؛ ترانه-گرایی؛ حالت تغزلی
Lyrics	شیعرە لیریکەکان؛ هەڵبەستی بەستە و گۆرانی؛ شیعری گۆرانی	hilbestên lîrîk; hilbesta stranê	اشعار غنایی؛ ترانه
lyricist	لیریکبێژ؛ دانەری شیعری گۆرانی؛ دانەری هۆنراوەی لیریک	lîrîkbêj; hilbestvana/ê stranê; danera/ê hilbesta stranê	ترانه‌سرا؛ سراینده-ی اشعار غنایی
lyrisme romantique (Fr.)	غناییخوازیی ڕۆمانتیک	lîrîkxwaziy romantic; xenayîxwaziya romantic	غنایی‌گری رمانتیک

M

English	کوردی	Kurdî	فارسی
macro social world	جیهانی گەورەی کۆمەڵایەتی	cîhana mezin a civakî; cîhana gewre ya komelayetî	جهان کلان اجتماعی
macrocosom	جیهانی گەورەک؛ گەردوونی مەزن	cîhana mezin; cîhana gewre; gerdûna mezin	عالم کبیر؛ جهان اکبر
mad song	گۆرانیی بێناوەرۆک	strana bênaverok; goraniya bênverok	ترانه با مضامین بی‌معنا؛ شعر پر از تکرار بی‌معنا
magazine	گۆڤار؛ کۆوار؛ بڵاڤۆک	kovar; govar; belavok	مجله؛ نشریه
Magic	جادوو؛ سیحر؛ ئەفسوون	cadû; sihir; efsûn	جادو؛ سحر
magical realism	واقیعیخوازیی جادوویی	waqiîxwaziya cadûyî	رئالیسم جادویی
mainstream	ڕەوتی سەرەکی	rewta serekî	جریان اصلی
maintenance of peace	پاراستنی هێمنی	parastina hêminiyê	حفظ نظم و آرامش
majority	زۆرینە؛ زۆرینەیی	pirranî; pirrantî; zorîne	اکثریت

making strange	نامۆکردن؛ ئاشنایی-سڕینەوە	namokirin; aşinayîjêbirî	بیگانەسازی؛ آشنایی‌زدایی
maladministratio n	چەوتبەڕێوەبەری؛ بەڕێوەبردنی نەشیاو	çewtbirêvebirî; birêvebirina neşiyaw	سوءمدیریت
malapropism	بەکارهێنانی نابەجێی وشە؛ خراپبەکارهێنانی پەیڤ	bikarhinana nebicih a peyvê; xirabbikarhinana peyvê	کاربرد نامناسب واژه
male rhyme	سەروای ئاشکرا	serwaya eşkere	قافیه آشکار
male tyrany	ستەمکاریی نێرینە	stemkariya nêrîne	استبداد مذکر
malfunction	ئەرکی نەشیاو؛ کاری نەگونجاو	erka neşiyaw; karê neguncav	کژکارکرد؛ نارسایی
Manichaeism	مانی‌خوازی؛ ئایینی مانی‌خوازی	Manîxwazî; ayîna Manîxwaziyê	مانویت؛ آیین مانوی
manifest content	ناوەرۆکی ئاشکرا؛ ناواخنی دیار	naveroka eşkere; naveroka xuya	محتوای آشکار
manifest function	ئەرکی ئاشکرا	erka eşkere; erka xuya	کارکرد آشکار
manifesto	بەیاننامە	beyanname	بیانیه؛ مانیفست
manipulation	دەستتێوەردان؛ دەست-تێبردن؛ هەڵفریواندن؛لەخشتەبردن	desttêbirin; desttêwerdan; xapandin; lixiştebirin	دستکاری؛ فریب؛ تقلب
manner	شێوە؛ شێوەی هەڵسوکەوت	şêwe; şêweya helsûkewtê; rabûnûrûniştin	شیوه؛ طرز رفتار
manner of articulation	شێوەی دەنگدەربڕین؛ شێوەی گۆکردن	şêweya dengderbirrînê; şêweya bilêvkirinê	طرز تلفظ؛ طرز ادای صوت
mannerism	شێوەخوازی لە هەڵسوکەوتدا؛ زێدەڕۆیی	şêwexwazî di rabûnûrûniştinê de; şêwexwazî di	زیادەروی در آداب‌گری؛ ادا و

	له دابونەریت	helsûkewtê de	اصول
mannerist aesthetics	جوانیناسیی شێوەخوازانە	bedewînasiya şêwexwazane; ciwannasia şêwexwazane	زیباییشناسی شیوەگرا
manners	هەڵسوکەوتی باو؛ داب-ونەریت	rabûnûrûniştin; helsûkewta baw; dabûnerît	آداب و رسوم
manuscript	دەستنووس؛ نوسخە؛ دەقی پێش بڵاوبوونەوە	destnivîs; nusxe	دستنوشته؛ دستنویس؛ متن پیش از نشر
many-sidedness	چەندلایەنی؛ فرەلایەنی	çendalîtî; çendlayenî; pirralîtî; firelayenî	چندسویگی
marchen	چیرۆکی پەریان؛ چیرۆکی ئەفسووناوی	çîroka periyan; çîroka efsûnawî	قصەی پریان؛ قصەی جادویی
marginal	پەراوێزی	perawêzî	حاشیەای
marginalia	پەراوێزەکان؛ تێبینیی خوێنەر لەسەر دەق (زاراوەی کالێریج)	perawêz; têbîniyên xwîner li ser deqê (biwêja Coleridge)	حواشی؛ یاداشتهای خواننده دربارەی متن (اصطلاح کالریج)
marginalization	پەراوێزخستن	perawêzxistin	به حاشیه راندن
markedness	نیشاندارێتی؛ مۆرکدارێتی	nîşandaritî; morkdaritî	نشانداری؛ برجستگی
market capitalism	سەرمایەداریی بازاڕ	sermayedariya bazarê	سرمایەداری بازار
Martian school	قوتابخانەی مریخی (شاعیرانی ئینگلیسیی کۆتایی سەدەی بیست	qutabxaneya Marsî (hilbestvanên Ingilîzî yên dawiya sedsala	مکتب مریخی (شعرای انگلیسی اواخر

	کە هەوڵی ئاشنایی- سڕینەوەی چشت و دیاردەکان دەدەن)	bîstem ku hewla aşinayîjêbiriya tişt û diyardeyan didin)	سده بیست که سعی در نامانوس‌سازی اشیا و پدیده‌ها دارند)
Marxism	مارکسیزم	Marksîzm	مارکسیسم
Marxist criticism	ڕەخنەی مارکسیستی	rexneya Marksîstî	نقد مارکسیستی
Marxist feminism	فێمینیزمی مارکسیستی	femînîzma Marksîstî	فمنیسم مارکسیستی
Marxist sociology	کۆمەڵناسیی مارکسیستی	civaknasiya Marksîstî; komelnasiya Marksîstî	جامعه‌شناسی مارکسیستی
masculine	نێرانە؛ نێر؛ نێرینە	nêrane; mêrane; nêrîne; nêr	مردانه؛ مذکر؛ نرینه
masculine rhyme	سەروای تاکبڕگەیی (سەروای بڕگە تاکەکان)	serwaya tekbirrgeyî (serwaya kîteyên tek	قافیه‌ی فردهجا (قافیه‌ی هجاهای فرد)
masculinism	نێرینەخوازی	nêrînexwazî	نرینه‌گرایی؛ مردانه‌گرایی
masculinity	نێرینەیەتی؛ نێرینەیی؛ نێرێتی	nêrîneyitî; nêrîneyî; nêritî	مردانگی؛ نرگونگی؛ نرینگی
masque	شانۆی ماسک؛ شانۆی بێ گوتە و بەدەمامک	şanoya mask; şanoya bêgote û demamik	نمایش ماسک؛ نمایش بی‌کلام همراه با ماسک
masochism	مازۆخیزم؛ خۆئازاردان	mazoxîzm; xwe êşandin; xwejandan; xweazardan	خودآزاری؛ آزارطلبی

mass	کۆمەڵ؛ جەماوەر؛ ئاپۆرە	komel; cemawer; apore	توده
mass culture	فەرهەنگی جەماوەری	çanda komelî; ferhenga cemawerî; çanda girseyî	فرهنگ تودەای؛ فرهنگ همگانی
mass idols	بتە گشتییەکان	pûtên giştî; bitên giştî	بت‌های همگانی
mass literature	ئەدەبی جەماوەرپەسند	wêjeya komelecibandî; edeba cemawerpesend	ادبیات عامه‌پسند
mass production	بەرهەمهێنانی پڕئەژمار	berhemhinana berfîreh; berhemhinana pirrhejmar	تولید انبوه
mass media	ڕاگەیێنەرە گشتییەکان	ragihîneriyên giştî; medyayên giştî	رسانه‌های عمومی؛ رسانه-های جمعی
mass meeting	کۆبوونەوەی جەماوەری	lihevcivîna komelî; kombûna cemawerî	گردهمایی مردمی
master mind	گەڵاڵەدارێژی سەرەکی؛ بیردارێژی سەرەکی	bîrdarêjiya serekî; gelaledarêjiya serekî	مغز متفکر
master narrative	گەورەگێڕانەوە؛ گێڕانەوەی گەورە	vegêrrana mezin; gewrevegêrran	کلان‌روایت
master-slave	ئاغا-کۆیلە	beg-xulam; axa-kole	ارباب-رعیت
material cause	هۆکاری مادی	hokara madî; sedema madî	علت مادی؛ تقدم معلول بر علت
material thing	چشتی مادی؛ چشتی ماکی	tiştê maddî; tiştê makî	شيء مادی
materialism	ماتێریالیزم؛ ماکەخوازی	materyalîzm; makexwazî	ماتریالیسم؛

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
Materialist criticism	ڕەخنەی ماتێریالیستی؛ ڕەخنەی ماکەخواز	rexneya Materyalîstî; rexneya Makexwaz	نقد ماتریالیستی
materiality of language	بەماکەبوونی زمان؛ ماکێتیی زمان	makebûniya ziman; makitiya ziman	مادەشدگی زبان
material base	بنچینەی ماکی؛ بنگەهی مادی؛ بنەڕەتیی مادی	binçîneya makî; bingeha maddî; binereta maddî	زیربنای مادی؛ بنیاد مادی
maternal body	جەستەی دایکانە	cesteya dayikane	بدن مادرانه
matriarchy	دایکسالاری	dayiksalarî; yadêsalarî	مادرسالاری
maturity	پێگەیشتوویی	gihîştîbûn; pêgihiştiyî	بلوغ
maxim (1)	وتەی کورت؛ قسەی نەستەق	gotina kin; witeya kurt; qiseya nesteq	کلمات قصار
maxim (2)	بنەواشە؛ بنەما	binema; binyat; binewaşe; bingeh	اصل؛ مبنا
maxim of manner of expression	بنەواشەی شێوەی دەربڕین	bingeha şêweya derbirrînê	اصل شیوەی بیان
maxim of quality	بنەواشەی چۆنایەتی	bingeha çilotiyê; binyata çawatiyê	اصل کیفیت
maxim of quantity	بنەواشەی چەندایەتی	bingeha çendayetiyê; binewaşeya çendayetiyê	اصل کمیت
maximal projection	دیهاوێژیی زۆرینە	dîhawêjiya zorîne	فرافکنی بیشینه
maximom	لانی زۆر	pirrtirîn; lanê zor	حداکثر
maximum-context	زۆرینە-بەستێن	zorîne-bestên	بیشینه-بافت

English	Sorani	Kurmanji	Persian
meaning	واتا؛ مانا	wate; mane	دلالت؛ معنی
meaning of meaning	واتای واتا؛ مانای مانا	wateya wateyê; maneya maneyê	معنی معنی
meaningful	واتادار؛ پڕمانا	watedar; pirrmane	معنی‌دار؛ بامعنا؛ پرمعنا
meaningfulness	واتادارێتی؛ پڕمانایی	watedaritî; pirrmaneyî	بامعنایی؛ پرمعنایی
meaninglessness	بێمانایی؛ پڕوپووچی؛ واتابزری	bêwateyî; pûçî; bêmaneyî; watebizrî	پوچی؛ بیهودگی؛ بی‌معنایی
means	ئامراز	amraz; alav; amûr	وسیله
means of production	ئامرازی بەرهەمهێنان	alava berhemhinanî; amraza berhemhinanê	ابزار تولید
mechanical reproduction	بەرهەمهێنانەوەی خۆگەڕ؛ بەرهەمهێنانەوەی مێکانیکی	berhemhinana xwegerr; berhemhina mekanîkî	بازتولید مکانیکی
mechanism	مێکانیزم؛ شێوەی کار؛ شێوەی ڕاپی کردن	sazgêrrî, mekanîzm	مکانیسم؛ سازوکار
mechanization	مێکانیزەبوون؛ بەماشینی کراو	mekanîzebûn; xwegerrkirin; amêrgerkirin	ماشینی شدن
media	ڕاگەیێنەرەکان	ragihîner; medya	رسانەها
media ethics	ئاکاری ڕاگەیاندن	rewişta ragihînerî	اخلاق رسانەای
media literacy	خوێندەواریی ڕاگەیاندن	xwendewariya ragihînerî	سواد رسانەای
media war	شەڕی ڕاگەیاندن	şerê ragihînerî	جنگ رسانەای
mediation	ناوبژیوانی؛ نێوانگری؛	navbêjîkirin; navbêjîvanî,	میانجی‌گری؛

	نێونجێتی	navberî; nêwincêtî	واسطه‌گری؛ وساطت
mediator	ناوبژیوان؛ نێوانگر؛ نێونج	navbêjvan; navbêjkar; nêwinc	میانجی؛ میاندار؛ واسطه
medieval ages	چەرخی ناوەڕاست؛ سەردەمانی ناڤین؛ سەدەکانی ناوەڕاست	sedsalên navîn; çerxa naverast; sedsalên naverat	قرون وسطی؛ سده‌های میانه
medieval romance	ڕۆمانسی سەدەکانی ناوەڕاست	romansa sedsalên navîn	رمانس سده‌های میانه
meditation	تێڕامان؛ تێفکرین؛ وردبوونەوەی قووڵ	pûnijîn; têrraman; têfikirîn; lêkûrbûn	تأمل؛ تفکر
meditative poetry	هەڵبەستی تێڕامان	hilbesta pûnijîner; hilbesta têrraman	شعر تفکرآمیز
medium	ئامراز؛ ئامرازی دەربڕین؛ گەیێنەر	amraz; alav; amraz; amraza derbirrînê; gihîner	وسیله؛ ابزار؛ رسانه
medium of comparison	ئامرازی لێکچوون؛ کەرەسەی شوبهاندن	amrazên lêkçûnê; alava lêçûnê; kereseya şubhandinê	ادات تشبیه
meiosis	بە کەمدانان؛ بە کەمزانین؛ بەسووک‌دانان	kêmzanîn; kêmxistin; biçûkkirin	تحقیر؛ کوچک شمردن
melancholy	مالیخولیا	malîxulya	مالیخولیا
melange	تێکەڵاو؛ ئاوێتە	têkilî; awête	آمیخته
melodic → **melodious**			
melodious	خۆش‌ئاواز؛ موزیکاوی؛ ئاوازدار	xweşawaz; awazdar; muzîkawî	آهنگین؛ خوش-آهنگ
melodrama	مێلۆدرام (شانۆی مووزیکاوی کە بۆ شانۆی جەماوەرپەسند	mêlodram(şanona meya muzîkawî ku ji bo şanoya cemawerpesend tê	ملودرام (نمایشنامه) موزیکال که به

	بەکار دەبرێ)	bikarhanîn)	نمایش‌نامه عوام-پسند اطلاق می‌شود)
melody	میلۆدی؛ ئاواز؛ ئیقاع	melodî; awaz; îqa`	ملودی؛ آهنگ
melopoetics	بووتیقای دەنگ؛ دەنگناسیی شیعر (زاراوەی ئێزرا پاوند)	bûtîqaya deng; dengnasiya hilbestê (zaraweya Ezra Pound)	بوطیقای صوت؛ صوت‌شناسی شعر (اصطلاح ازرا پاوند)
memoir novel	ڕۆمانی بیرەوەری؛ ڕۆمانی یادەوەری	romana bîreweriyê; romana yadeweriyê	رمان خاطرات
memoire	بیرەوەری؛ یادەوەری	bîrewerî; yadewerî	خاطره
memoirs → diary			
memory (1)	بیرگە؛ بیرماگ	bîrge; bîrmag	حافظه
memory (2)	بیرەوەری؛ یادەوەری	bîrewerî; yadewerî	خاطره
men of lettres	ئەدیبان؛ وێژەوانان	wêjevan; edîb	ادبا
Menippean satire	داشۆرینی مێنیپی؛ تارۆزی مێنیپی (ئاماژە بۆ مێنیپووس، تارۆزنووسی یۆنانی کەونارا)	daşorîna Mênîpî; taroza Mênîpî (amaje bi Menippus, taroznivîsê Yewnana kevnar)	هجو منپی (اشاره به منپوس، طنزپرداز یونان باستان)
mental	دەروونی؛ زەینی؛ ڕۆحی؛ فکری؛ عەقڵی؛ هزری	derûnî; hundirî; zihnî; zeynî; ruhî; fikrî; eqlî; hizirî	ذهنی؛ روانی؛ روحی؛ فکری؛ عقلی
mental conflic	ململانێی زەینی؛ کێشەی دەروونی	milmilanêya zihnî; kêşeya derûnî; pirsgirêka derûnî	کشمکش ذهنی

mental image	وێنەی زەینی؛ وێنای دەروونی	wêneya zihnî; wênaya derûnî	تصویر ذهنی؛ تصور ذهنی
mental representation	نواندنەوەی زەینی؛ نواندنەوەی فکری	veniwandina zihnî; veniwandina derûnî	بازنمود ذهنی؛ بازنمایی فکری
mental space	کەشی زەینی؛ کەشی دەروونی	keşa zihnî; keşa derûnî	فضای ذهنی
meritocracy	شیاوسالاری	şiyawsalarî; hêjasalarî	شایستەسالاری
messenger	پەیامهێنەر؛ نامەبەر	peyamgihan; peyamhiner; namebir	پیامرسان؛ پیام-آور
Messiah	مەسیح؛ پەیامهێنەر؛ ڕزگاریبەخش؛ ڕزگارکەر	Mesîh; peyamhiner; rizgarîbexş; rizgarker	مسیح؛ پیامبر؛ منجی
Messianism	ڕزگاریبەخشخوازی؛ ڕزگارکەرخوازی؛ مێسیانیزم	rizgarîbexşxwazî; rizgarkerxwazî; Mêsyanîzm	منجیگرایی؛ مسیانیسم
meta-belief	بانبڕوا؛ سەروبڕوا	banbirrwa; serbawerî	فراعقیده
meta-critical	بانڕەخنەیی؛ سەرووڕەخنەگرانە	banrexneyî; serûrexnegerane	فراانتقادی
meta-criticism	بانڕەخنە؛ سەرووڕەخنە (ڕەخنەی ڕەخنە)	banrexneyî; serûrexnegerane	فرانقد
meta-discourse	بانگوتار؛ سەرووگوتار	bangutar; serdîskors	فراگفتمان
meta-drama	بانشانۆنامە؛ سەرووشانۆ	banşanoname; serûşanoname	فرانمایش
meta-ethics	بانئەخلاق؛ سەرووئەخلاق	banexlaq; banrewişt; serexlaq	فرااخلاق
meta-fiction	بانچیرۆک؛ سەرووچیرۆک (چیرۆکێک دەربارەی	bançîrok; serçîrok (çîrokek sebaretî çîrokeke din)	فرا داستان

چیرۆکیکی تر)

meta-history	بانمێژوو؛ سەرووەمێژوو	banmêjû; serdîrok; derdîrok	فراتاریخ
meta-language	بانزمان؛ سەروزمان	banziman; serziman; derziman	فرازبان
meta-lingual	بانزمانی؛ سەروزمانی	banzimanî; serzimanî; derzimanî	فرازبانی
meta-linguistic function	ئەرکی سەروزمانناسانە	erka serzimannasane	کارکرد فرازبان-شناختی
meta-linquistics	بانزمانناسی؛ سەروزمانناسی	banzimannasî; serzimannasî	فرازبان‌شناسی
meta-logic	بانمەنتق؛ سەرولۆژیک	banmentiq; sermentiq; dermentiq	فرامنطق
meta-narrative	بانگێرانەوە؛ سەروگێرانەوە	banvegêrran; servegêrran; dergêrranewe	فراروایت
meta-psychology	باندەروونناسی؛ سەرودەروونناسی	banderûnnasî; serderûnnasî	فراروانشناسی
meta-question	بانپرسیار؛ سەروپرسیار	banpirsyar; serpirsyar	فراپرسش
meta-semiotics	باننیشانەناسی؛ سەرونیشانەناسی	bannîşanenasî; sernîşanenanasî	فرانشانه‌شناسی
meta-texuality	باندەقێتی؛ سەرودەقێتی	bandeqitî; serdeqitî	فرامتنیت
meta-theory	بانتیۆری؛ سەروتیۆری	banteorî; serteorî	فرا نظریه
metamorphosis	مێتامۆرفۆسیس؛ مەسخ؛ گۆڕانی بیچم؛ دۆنادۆن	mêtamorfosîs; goraniya bîçim; donadon	مسخ
metaphor	خواستن	xwastin	استعاره

metaphoric substitution	جێنشینیی خواستنی؛ جێگورکێی خواستنی	şûnîtiya xwastinî; cêgorrka xwastinî	جایگزینی استعاری
metaphorical objectivity	بابەتێتیی خواستنی (بەواقیعیبوونی چشت لە خەوندا)	babetîtiya xwastinî (waqiîbûna tişt di xewinê de)	عینیت استعاری (واقعی شدن اشیا در رویا)
metaphorical organization	ڕێکخستنی خواستنی؛ ڕێکخراوەی خواستنی	rêkxistina xwastinî; rêkxirawa xwastinî; pergala xwastinî	سازماندهی استعاری؛ نظام استعاری
metaphorical structure	پێکهاتەی خواستنی	pêkhateya xwastinî	ساختار استعاری
metaphorization	خواستنسازی؛ بەخواستنکردن	xwazesazî; xwastinçêkerî; bixwastinkirin	استعارەپردازی
metaphysical comedy	کۆمێدیی مێتافیزیکی	komediya metafîzîkî	کمدی متافیزیکی
metaphysical conceit	خواستنی دووری مێتافیزیکی (خواستنی پێترارکی، شاعیری ئیتالیی سەدەی چواردەهەم)	xwastina dûr a metafîzîkî(xwastin a Petrarchî, hilbestvanê Îtalî yê sedsala çardehem)	استعاره بعید متافیزیکی (استعاره پترارکی، شاعر ایتالیایی سده چهاردهم)
metaphysical irony	تەوسی مێتافیزیکی؛ تەوسی سەرووسروشتی	tewsa metafîzîkî	طنز کنایی متافیزیکی
metaphysical mimesis	لاسایی کاریی مێتافیزیکی	lasayîkariya metafîzîkî	محاکات متافیزیکی
metaphysical order	نەزمی مێتافیزیکی؛ تەکووزیی سەرووسروشتی	tekûziya metafîzîkî	نظم متافیزیکی
metaphysical poets	شاعیرانی مێتافیزیکی	hilbestvanên metafîzîkî	شاعران متافیزیکی

metaphysics	مێتافیزیک؛ سەرووسروشت	metafîzîk; serxweza; sersirûşt	متافیزیک؛ مابعدالطبیعه
metaphysics of presence	مێتافیزیکی ئامادەبوون	metafîzîkiya amadebûnê	متافیزیک حضور
meter	کێش؛ برگە؛ یەکەی کێش؛ یەکەی پێوان	kêş; birrge; kîte; yekeya kêşê; yekeya pîvanê	وزن؛ هجا؛ واحد اندازه‌گیری
method	میتۆد؛ ڕێباز	metod; rêbaz	روش
methodic	میتۆدیک؛ ڕێبازدار؛ ڕێبازمەند؛ ڕێبازیانە	metodîk; rêbazdar; rêbazmend; rêbaziyane	روش‌مند
methodologic	میتۆدولۆژیک؛ ڕێبازناسانە	metodolojîk; rêbaznasane	روش‌شناختی
methodological aoproach	بۆچوونی میتۆدولۆژیکی؛ بۆچوونی ڕێبازناسانە	boçûna metodolojîkî; boçûna rêbaznasane	رویکرد روش- شناختی
methodology	میتۆدولوژی؛ ڕێبازناسی	metodolojî; rêbaznasî	روش‌شناسی
metonymy	خوازە (گشت لەبری پاژ)	xwaze (gişt li şûna paj)	مجاز (کل به جای جزء)
metrical	کێشدار؛ بڕگەیی؛ پێوراو	kêşdar; birrgeyî; kîteyî; pîvayî	موزون؛ هجایی؛ اندازه‌گیری‌شده
metrical accent	گوشاری بڕگەیی	guşara birrgeyî; guşara kîteyî	تکیه عروضی؛ تکیه مبتنی بر الگوی وزن
metrical balance	هاوسەنگیی کێشدار؛ هاوسەنگیی بڕگەیی	hevsengiya kêşdar; hevsengiya kîteyî	توازن هجایی
metrical devices	تەکنیککگەلی بڕگەیی	teknîkên birrgeyî	تمهیدات هجایی
metrical feet	یەکەگەلی کێشدار؛ یەکەگەلی بڕگەیی	yekeyên birrgeyî; yekeyên kêşdar	واحدهای هجایی

metrical patterns	نموونەگەلی کێشدار؛ نموونەگەلی بڕگەیی	mînakên kîteyî; nimûneyên birrgeyî; nmûneyên kêşdar	الگوهای هجایی
metrical romance	ڕۆمانسی کێشدار؛ ڕۆمانسی هۆنراو	romansa kêşdar; romansa birrgeyî	رمانس موزون؛ رمانس هجایی
metrical system	سیستەمی کێشەکان	pergala pîvayî; sîstema kêşan	نظام عروضی؛ نظام هجاها
metrical variations	چەشنە جیاوازەکانی کێش؛ گۆڕانکاریی، کێشەکان	çeşnên ciyawaz ên kêşê; guherînkariya kêşan	اوزان متغیر عروض؛ تغییرات عروضی
metrics	زانستی عەرووز؛ کێش-ناسی	zanista erûzê; kêşnasî	علم عروض؛ وزن‌شناسی
metron	یەکەی پێوانی کێش	yekeya pîvan a kêşê	واحد اندازه‌گیری عروضی
metropolis	گەورەشار	gewrebajar; gewreşar; mezinşehr	کلان‌شهر
micro social world	جیهانیی کۆمەڵایەتیی بچووک	cîhana civakî ya hûr; cîhana komelayetî ya biçûk	جهان اجتماعی خُرد
microcosom	جیهانی بچووک؛ گەردوونی گچکە	cîhana hûrik; cîhana biçûk; gerdûna giçke	عالم صغیر؛ جهان اصغر
middle class	چینی مامناوەندی؛ چینی ناوەڕاست	çîna naverast; çîna mamnavendî; çîna navîn	طبقه متوسط
Middle English period	سەردەمی ئینگلیسیی ناوەڕاست	serdema Ingilîzî ya navîn	دوره‌ی انگلیسی میانه
middle style	شێوازی مامناوەندی	şêwaza navîn; şêwaza mamnavendî	سبک میانی؛ سبک متوسط
miles gloriosus	پاڵەوان فسفس؛	lehengê pîwazê; fişepalewan;	پهلوان پنبه

	فشەپاڵەوان؛ زڕپاڵەوان	zirpalewan	
Miltonic sonnet	غەزەلی میلتۆنی	xezela Miltonî	غزل میلتونی
militant irony	تەوسی دەمهەراش	tewsa demheraş	طنز کنایی خشن
mimesis	لاسایی کرنەوە؛ لاسایی کاری	lasayîkarî; lasayîkirin	محاکات
mimesis praxos	لاسایی کردنەوەی کردە	lasayîkirina kirdeyê	محاکات عمل
mimetic criticism	ڕەخنەی لاسایی کارانە	rexneya lasayîkarane	نقد تقلیدگرانە
mimetic language	زمانی هێما و ئاماژە	zimanê hêma û amajeyê	زبان ایما و اشارە
mimetic representation	نواندنەوەی لاسایی کردنەوەیی؛ نواندنەوەی لاسایی کارانە	veniwandina lasayîkirî; veniwandina lasayîkarane	بازنمود تقلیدگرانە؛ بازنمایی تقلیدگرانە
mimetic theory	تیۆریی لاسایی کردنەوەیی؛ تیۆری لاسایی کارانە	teoriya lasayîkarane	نظریەی تقلیدگرانە
mimetic versimilitude	واقیعنوێنیی لاسایی-کارانە	waqi`niwêniya lasayîkarane	واقعنمایی تقلیدگرانە
mind	زەین؛ دەروون	zihn; zeyn; derûn	ذهن؛ روان
mind-body duality	دووفاقێتیی زەین-جەستە	dualîtiya zihn-ceste; dufaqitiya zeyn-ceste	دوگانگی ذهن-بدن
mind reading	زەینخوێندنەوە	zihnxwendin	ذهنخوانی
minded behavior	هەڵسوکەوتی شیاو؛ ئاکاری بەجێ	hilsûkewta şiyaw; akara bicih	رفتار اندیشیدە
mini narrative	گێڕانەوەی بچووک	hûrikvegêrran; vegêrrana biçûk	خردروایت

minimal story	چیرۆکەڵە؛ چیرۆکی مینیماڵ		داستان مینیمال
minimalism	مینیماڵیزم	mînîmalîzm	مینیمالیسم
minimom	لانی کەم؛ کەمترین	kêmtirîn; biçûktirîn	حداقل؛ کمترین
minnesang	غەزەلی دیوانی؛ غەزەلی دەرباری	xezela dîwanî; xezela derbarî	غزل درباری
minor characters	کەسایەتییە لاوەکییەکانی چیرۆک	kesayetiyên lawekî yên çîrokê	شخصیت‌های فرعی داستان
minority	کەمینە	kêmanî,kêmîne; hindikî	اقلیت
minority group	کۆمەڵەی کەمینە؛ گرووپی کەمینە	komeleya kêmanî; koma kêmîne	گروه اقلیت
minority rights	مافی کەمینە	mafên hindikaniyê; mafê kêmîneyê	حقوق اقلیت
minstrel	بەزمگێڕ؛ دەنگبێژی گەڕیدە؛ هۆزانڤانی دەربەدەر	bezmgir; dengbêja/ê gerrîde; hozanvanê/a derbeder	خنیاگر
minstrelsy	دەنگبێژی؛ بەزمگێڕان لە سەدەکانی ناوەڕاستدا	dengbêjî; stranbêjî; bezmgirtin di sedsalên navîn de	خنیاگری؛ شعر خنیاگران
minutes	کۆنووس	konûs; komnivîs; girtename	صورت‌جلسه
miracle play	شانۆی پەرجۆ؛ شانۆی موعجیزە	şanoya perco; şanoya mûcize	نمایش معجزه
mirror metaphor	خواستنی ئاوێنەیی	xwastina neynikî; xwastina awêneyî	استعاره‌ی آینه-ای
mirror principle	بنەواشەی ئاوێنەیی	binemaya neynikî; binewaşeya awêneyî	اصل آینه‌ای
mirror stage	قۆناغی ئاوێنەیی	qonaxa neynikî; qonaxa awêneyî	مرحله‌ی آینه‌ای

misanthrope	مرۆڤبێز؛ دوورەپەرێز لە ڕەگەزی مرۆڤ	mirovbêz; dûreperêz ji regeza mirov	انسان‌گریز؛ بیزار از نوع بشر
mis en scene	دیمەنڕازاندنەوە	dîmenxemilandin; dîmenrazandinewe	صحنه‌آرایی
misinterpretation	ڕاڤەی چەوت؛ ڕاڤەکاریی نادروست	raveya çewt; ravekariya nedirust	سوء تعبیر؛ تاویل غلط
misreading	چەوتخوێندنەوە؛ خوێندنەوەی هەڵە	çewtxwendin; xwendina hele	کژخوانی؛ بدخوانی؛ خوانش نادرست
missing other, the	ئەویدیی بزربوو؛ ئەویتری ونبوو	yê/ya din winda; ewîdiya bizirbû; ewîtira/ê winbû	دیگری مفقود؛ دیگری گم‌شده
mixed figures	تێکەڵکاریی نەگونجاوی دوو تەکنیک	têkelkariya neguncan a du teknîkan	ترکیب نامتجانس دو آرایه سخن
mixed metaphor	خواستنی تێکەڵ	xwastina têkel; xwastina tevlihev	استعاره‌ی مرکب
mixed meter → irregular meter			
mock-epic	گاڵتەحەماسە؛ حەماسەی گاڵتەجاڕانە	galtehemase; hemaseya pêkenokî; hemaseya galtecarane	حماسه‌ی تمسخرآمیز؛ سخره ـ حماسه
mock-heroic poetry	گاڵتەشیعری حەماسی؛ شیعری پاڵەوانیی گاڵتەجاڕانە	hilbesta lehengî ya galtecarane; galtehilbesta hemasî	شعر حماسی تمسخرآمیز
mock-romance	گاڵتەڕۆمانس؛ ڕۆمانسی گاڵتەجاڕانە	galteya pêkenokî; galteromans; romansa galtecarane	رمانس تمسخرآمیز
mockery	گاڵتەجاڕی؛ قەشمەری؛ کردەی پێکەنیناوی	galtecarane; qeşmerî; kelevajî; kirdeya pêkenokî	تمسخر؛ مضحکه

mode	شێوە؛ لایەن؛ بار	şêwe; layen; bar	اسلوب؛ شیوه
mode of production	شێوەی بەرھەمهێنان	şêweya berhemhinanê	شیوەی تولید
model	نموونە؛ نوێنەک؛ ئولگوو	mînak; nimûne; niwênek; ulgû	الگو؛ نمونه؛ سرمشق
model theoretic semantics	واتاناسیی نوێنەک-بنەما؛ واتاناسیی تیۆریکی نوێنەک	watenasiya mînakbinema; watenasiya teorîkî ya nimûne	معنی‌شناسی الگوبنیاد؛ معنی-شناسی نظری الگو
modeling	نوێنەک‌سازی؛ نموونەدانان؛ نوێنەک-دانان	mînaksazî; niwêneksazî; mînakdanan	الگودهی؛ الگوسازی؛ سرمشق‌دهی
moderator	کۆڕگێڕ؛ بەڕێوەبەر؛ کارگێڕ	navbijîvan; korgêrr; birêveber; kargerr	مجری؛ مدیر؛ تعدیل‌کننده؛ میانجی؛ رئیس جلسه
modern	مۆدێرن؛ نوێ	modern; nûdem; nûjen; hevdem; hevçerx; nû	مدرن؛ نو
modern period	سەردەمی مۆدێرن	serdema modern; serdema nûjen	عصر مدرن
modernisation	نوێ‌کردنەوە؛ نوێ‌سازی؛ بەمۆدێرن‌کردن	nûkirin; nûsazî; bimodernkirin	نوسازی
modernism	مۆدێرنیزم؛ نوێخوازی؛ تازەگەری	modernîzm; nûxwazî; tazegerî; hevçerxxwazî	مدرنیسم؛ نوگرایی
modernist	مۆدێرنیست؛ نوێخواز	nûjenparêz; nûxwaz; modernist	نوگرا
modernistic	مۆدێرنیستی؛ نوێخوازانە	modernîstî; nûxwazane; nûjenparêzane; nûjenkarî	نوگرایانه

modernity	مۆدێرنیتە؛ مۆدێرنێتی	modernîte; nûjenî; modernitî	مدرنیته؛ تجدد
moment of find suspense	ساتی دواهەمین دواخستنەوە	kêliya dawîn paşxistinê	لحظه‌ی آخرین تعلیق
monarchy	پاشایەتی	paşatî	پادشاهی؛ سلطنت
monism	یەکخوازی؛ یەکتاخوازی؛ تاقانەباوەڕی	yekxwazî; yekparêzî; yektaxwazî; taqaneparêzî; taqanebawerî	یکتاگری
monistic	یەکخوازانە	yekxwazne; yekparêzane	یکتاگرایانه
monoculturalism	تاک فەرهەنگی خوازی	tekçandîparêzî; tekçandîxwazî	تک‌فرهنگ‌گرایی
monogamy	تاک‌هاوسەری؛ تاک-هاوژینی	tekhevjînî; tekhevserî	تک‌همسری
monograph	شانۆی تاک؛ شانۆی یەک کەسی	şanoya tek; şanoya yekkesî	نمایش تک‌نفره
monograph	تاک‌نووسین	teknivîsîn	تک‌نگاری
monologic	تاک‌بێژانە؛ تاک-لۆژیک	tekbêjane; teklojîk	تک‌گویانه؛ تک-منطق
monological text	دەقی تاک‌بێژانە؛ دەقی تاک‌لۆژیکی	deqa tekbêjane; deqa teklojîkî	متن تک‌گویانه؛ متن تک‌منطقی
monologism	تاک‌بێژی‌خوازی	tekbêjîxwazî; tekbêjîparêzî	تک‌گویی‌گری
monologue	تاک‌بێژی؛ تاک‌گوتە	tekbêjî; takgote	تک‌گویی؛ تک-گفتار
monophonic	تاک‌دەنگ	tekdeng	یک‌صدا
monophony	تاک‌دەنگی	tekdengî	یک‌صدایی

monopolism	قۆرخکاری؛ پاوانکاری	pawankarî; qorixkarî	انحصارطلبی؛ انحصارگرایی
monorhyme	تاکسەروا	tekserwa	تک‌قافیه
monotheism	تاکپەرستی؛ تاک-خواباوەڕی	tekperestî; tekxwedêbawerî	یکتاپرستی؛ یک‌خداباوری
mood	دۆخ؛ باری زەینی؛ باری دەروونی؛ خوو	dox; rewş; bara zeynî; bara derûnî; xû	وجه؛ وضعیت روحی؛ خلق
moral	ئەخلاقی؛ ئاکاری	rewiştî; exlaqî; akarî	اخلاقی
moral codes	پێوەرە ئەخلاقییەکان	pêwerên rewiştî; pêwerên exlaqî	معیارهای اخلاقی
moral conflict	ململانێی ئەخلاقی	pirsgirêkên rewiştî; milmilanêyên exlaqî	کشمکش اخلاقی
moral criticism	ڕەخنەی ئەخلاقی	rexneya rewiştî; rexneya exlaqî	نقد اخلاقی
moral dimention	ڕەهەندی ئەخلاقی	rehenda rewiştî; rehenda exlaqî	بعد اخلاقی
moral intention	مەبەستی ئەخلاقی	armanca rewiştî; mebesta exlaqî	هدف اخلاقی
moral justification	پاساوی ئەخلاقی	pasawa rewiştî; pasawa exlaqî	توجیه اخلاقی
moral supportor	پشتیوانی ئەخلاقی	alîgirê rewiştî; piştgirê exlaqî	حامی اخلاقی
moralism	ئەخلاقخوازی؛ ئاکارباوەڕی	rewiştparêzî; exlaqxwazî; akarbawerî	اخلاق‌گرایی
moralist	ئەخلاقخواز؛ ئاکارباوەڕ	rewiştparêz; exlaqxwaz; akarbawer	اخلاق‌گرا
morality	ئەخلاق؛ ئاکار	exlaq; akar; rewişt	اخلاق؛ اخلاقیات
morality plays	شانۆگەلی ئەخلاقی	şanoyên rewiştî; şanoyên exlaqî	نمایش‌های اخلاقی

morpheme	تاک‌واژ؛ وشۆکە	tekwaj; wişoke; peyvik	تک‌واژ
morphology	داڕشتەناسی؛ پێکهاتەناسیی وشە	dariştenasî; pêkhatenasiya peyvê; pêkhatenasiya wişeyê	ریخت‌شناسی
morphophonemics → morphophonology			
morphophonology	داڕشتە-واچباسی؛ پێکهاتە-دەنگەناسی	darişte-waçnasî; pêkhate-dengnasî	صرف‌ـ واج‌شناسی؛ ریخت-واج-شناسی
motif	بنواتا؛ لاواتا؛ مۆتیف	binwate; lawate; wateya hûr; motîf	بن‌مایه؛ موتیف
motion	جووڵە	liv; cûle	حرکت
motivation	پاڵنەرایەتی؛ هاندەرایەتی؛ هەڵخڕاوی؛ ورووژێنراوی	paldan; palderî; palnerayitî; handan; hilxirawî	انگیختگی
motivational factors	هۆکارە پاڵنەرانەکان؛ هۆکارە هاندەرانەکان	hokarên palderane; hokarên handerane	عوامل انگیزشی
motivator	هاندەر؛ پاڵنەر؛ هەڵخڕ؛ ورووژێنەر	hander; palder; helxirr; wirûjêner	برانگیزاننده
motive drive	ئاژۆکی جووڵێنەر؛ ئاژۆکی پاڵنەر	ajoka livîner; ajoka cûlîner; ajoka palder	رانه‌ی محرک؛ رانه‌ی انگیزشی
motive forces	وزەگەلی جووڵێنەر؛ وزەگەلی پاڵنەر	hêzên palder; wizeyên livîner; wizeyên cûlîner	نیروهای انگیزشی؛ نیروهای محرک
mourning	شینگێڕی؛ موور	şîngirî; reşgirêdan	سوگواری

movement	بزاف؛ بزاوت؛ بزووتنەوە؛ ڕەوت	tevger; bizav; bizûtinewe; rewt	جنبش
multicultural	فرەفەرهەنگی؛ چەندفەرهەنگی؛ فرەچاندی	pirrçandî; fireferhengî; çendçandî	چندفرهنگی
multicultural community	کۆمەڵگای چەندفەرهەنگی؛ جڤاتی فرچاندی	civaka pirrçandî; komelgeha çendferhengî	جامعه چندفرهنگی
multiculturalism	فرەفەرهەنگیخوازی؛ سیاسەتی فرەفەرهەنگی	pirrçandîparêzî; çendferhengîxwazî ; ramyariya pirrferhengiyê	چندفرهنگ-گرایی؛ سیاست چندفرهنگی
multilateral	چەندلایەنە	çendalîtî; çendlayene	چندجانبه
multilinear	چەندهێڵی؛ فرەهێڵی	çendhêlî; pirrhêlî; firehêlî	چندخطی
multinational	فرەنەتەوە؛ فرەنەتەوەیی	fireneteweyî; çendnetewe	چندملیتی
multinationalism	فرەنەتەوەییخوازی	fireneteweyîxwazî; çendnetewexwazî	چندملیتیگرایی
multiphony	چەنددەنگی؛ فرەدەنگی	firedengî; çenddengî	چندصدایی
multiplanar	فرەتوێ؛ چەندلایەن	çendalî; çendlayen; firetiwê	چندلایه
multiple coded	چەندنهێنە؛ فرەنهێنەیی	çendnihêne; firenihêne	چندرمزی
multiple ending	کۆتایی فرەلایەنە؛ دووماهیی چەندلایەنە	dawiya çendalî; dûmahîka pirralî	پایان چندگانه؛ پایان چندسویه
multiple meanings	واتاگەلی چەندلایەنە؛ ماناگەلی فرەڕەهەند	wateyên firelayene; wateyên çendalî	معانی چندگانه؛ معانی چندسویه
multiple perspective	ڕوانگەی چەندلایەنە	riwangeha çendlayene; riwangeha pirralî	نگرش چندگانه؛ نگرش چندسویه
multiple rhyme	سەروای چەندبڕگەیی	serwaya çendbirrgeyî;	قافیه‌ی

		serwaya pirrkîteyî	چندهجایی
multiplicity	فرەلایەنی؛ چەندلایەنێتی	firelayenî; çendalîtî; çendlayenitî	چندسویگی؛ چندگانگی
multi-plotting	گەلاڵەدارێژیی چەندلایەنە	gelaledarêjiya çendlayene; gelaledarêjiya çendalî	پیرنگ‌سازی چندگانه
multisemiotic	چەندنیشانەیی؛ فرەنیشانەیی	çendnîşaneyî; pirrnîşaneyî	چندنشانه‌ای
multivocal	چەندواتا؛ فرەمانا	çendwate; pirrwate; firemana	چندمعنا
Muse	پەریی شیعر و مۆسیقا	Peria hilbest û mûsîqayê	پری شعر و موسیقی
music	مۆسیقا؛ مووزیک	mûsîqa; mûzîk	موسیقی؛ موزیک
musical	مۆسیقایی؛ مووزیک-ئاسا؛ مووزیکاوی	mûsîqayî; mûzîkasa; mûzîkawî	موسیقایی
musical comedy	کۆمێدیی مووزیکاوی	komediya mûsîqayî	کمدی موسیقایی
musician	مۆسیقازان؛ مووزیک-ناس؛ مۆسیقار	mûsîqazan; mûzîknas; mûsîqar	موسیقی‌دان؛ موسیقی‌شناس
mutability	گۆڕانکاری؛ هەڵگری گۆڕانکاری؛ لەگۆڕان-هاتوویی	guherînkarî; gorrankarî; guherînbarî	صیرورت؛ تغییرپذیری
mutual respect	ڕێزی دوولایەنە	rêza dualiyî; rêza dulayene	احترام متقابل
mutual understanding	تێگەیینی دوولایەنە	têgihîna dualiyî; têgihîna dulayene	درک متقابل
mystery plays	شانۆگەلی ڕەمزوڕاز	şanoyên remzûraz	نمایش‌های رمز و راز

mystic	عارف؛ سۆفی	arif; sofî	عارف
mysticism	عرفان؛ سۆفیگەری	îrfan; sofîgerî	عرفان
mystique	عارفانە؛ سۆفیگەرانە	sofîgerane; arifane	عارفانه
myth	ئوستوورە	ustûre	اسطوره
myth-oriented culture	فەرهەنگی ئوستوورەتەوەر	çanda ustûrenavend; ferhenga ustûretewer	فرهنگ اسطوره‌محور
myth critics	ڕەخنەگرانی ئوستوورە؛ ڕەخنەکارانی ئوستوورە	rexnegirên ustûre; rexnekarên ustûre	منتقدان اسطوره
mytheme	ئوستووروۆچکە	ustûroçke	اسطوره‌بن؛ اسطوراج
mythic violence	توندوتیژیی ئوستوورەیی	tundiya ustûreyî	خشونت اسطوره‌ای
mythical	ئوستوورەیی	ustûreyî	اسطوره‌ای
mythical criticism	ڕەخنەی ئوستوورەیی	rexneya ustûreyî	نقد اسطوره‌ای
mythical method	میتۆدی ئوستوورەیی؛ ڕێبازی ئوستوورەیی	metoda ustûreyî; rêbaza ustûreyî	روش اسطوره‌ای
mythographer	ئوستوورەنووس	ustûrenivîs	اسطوره‌نگار
mythologic	لۆژیکی ئوستوورە؛ ئوستوورەناسەکی	mentiqa ustûre; lojîka ustûre	منطق اسطوره
mythological	ئوستوورەناسانە	ustûrenasane	اسطوره‌شناسانه
mythological approach	بۆچوونی ئوستوورەناسانە	boçûna ustûrenasane	رویکرد اسطوره-شناسانه
mythological attitude	ڕوانگەی ئوستوورەناسانە	riwangeha ustûrenasane	نگرش اسطوره-

شناسانه

mythological base	بناغەی ئوستوورەناسانە؛ بنەمای ئوستوورەناسانە	bingeha ustûrenasane; binemaya ustûrenasane	اساس اسطوره-شناسانه
mythological criticism	ڕەخنەی ئوستوورەناسانە	rexneya ustûrenasane	نقد اسطوره-شناسانه
mythologist	ئوستوورەناس	ustûrenas	اسطورەشناس
mythology	ئوستوورەناسی	ustûrenasî	اسطورەشناسی
mythomania	ئوستوورەڕێسی	ustûrerêsî	اسطورەبافی
mythopoeic	ئوستوورەسازانە	ustûresazane	اسطورەپردازانە؛ اسطورەسازانە
mythopoesis	ئوستوورەسازی	ustûresazî	اسطورەپردازی؛ اسطورەسازی
mythos (1)	گێڕانەوەی ئوستوورەیی	vegêrra ustûreyî	روایت اسطورەای
mythos (2)	گێڕانەوەی چەشنی	vegêrra çeşnî	روایت نوعی

N

English	کوردی	Kurdî	فارسی
naive	ساویلکە؛ خاو؛ ساکاربین؛ خۆشباوەڕ	sawîlke; xav; sakarbîn; xweşbawer	ساده‌لوح؛ ساده‌اندیش؛ ساده‌نگر؛ خام.
naive hero	پاڵەوانی ساویلکە؛ پاڵەوانی بێ‌ئەزموون	lehengê/a sawêlke; palewanê/a bêezmûn	قهرمان خام
naïve narrator	گێڕەوەی ساکاربین؛ وەگێڕی ساویلکە	vegêrra/ê sawêlke; gêrreweya/ê sakarbîn	راوی ساده‌نگر
naïve realism	واقیعی‌خوازیی سادەبینانە	waqiîxwaziya sawêlkeyî; waqiîxwaziya sadebînane	واقعی‌گرایی ساده‌لوحانه
naive romance	ڕۆمانسی جەماوەرپەسند	romansa cemawerpesend	رمانس عامه-پسند
name-of-the-father	ناوی باوک؛ قانوونی باوک؛ نا-ی باوک	navê bav; zagona bav; na ya bawik	نام پدر؛ قانون پدر؛ نه‌ی پدر
naming function	کاری ناولێنان؛ ئەرکی ناولێنان	karê navandinê; erka navlêkirinê; karê nawlênanê	عملِ نامیدن؛ کارکرد نامگذاری
narcissism	خۆشەیدایی؛ خۆحەزی	xwehezî; ezezî; xweşeydayî	خودشیفتگی

narcissist	خۆشەیدا؛ خۆحەز	xwehez; xweşeyda	خودشیفته
narratee	بیسەری گێڕانەوە	bihîzerê/a vegêrrê	شنوندەی روایت
narration	گێڕانەوە	vegêrr; gêrranewe	روایت
narrative	گێڕانەوەیی؛ گێڕانەوە	vegêrrî; vegêrr; gêrranewe	روایت؛ روایی
narrative actions	کردەگەلی گێڕانەوەیی	kirdeyên vegêrrî	کنش‌های روایی
narrative authority	دەسەلاتی گێڕانەوەیی	desthilata vegêrrî	اقتدار روایی
narrative description	وەسفی گێڕانەوەیی	wesfa vegêrrî	توصیف روایی
narrative design	نەخشەی گێڕانەوە	nexşeya vegêrrê	طرح روایت
narrative essay	وتاری گێڕانەوەیی	gotara vegêrrî	مقالەی روایی
narrative form	فۆرمی گێڕانەوەیی	forma vegêrrî	شکل روایی؛ قالب روایی
narrative literature	ئەدەبی گێڕانەوەیی؛ ویژەی گێڕانەوەیی	wêjeya vegêrrî; edeba vegêrrî	ادبیات روایی
narrative modes	شێوەگەلی گێڕانەوە	şêweyên vegêrrî	وجوه روایت
narrative poetry	شیعری گێڕانەوەیی	hilbesta vegêrrî	شعر روایی
narrative point of view	گۆشەنیگای گێڕانەوەیی	goşenîgaha vegêrrî	زاویەی دید روایی
narrative structure	پێکهاتەی گێڕانەوەیی	pêkhateya vegêrrî	ساختار روایی
narrative study	توێژینەوەی گێڕانەوە؛ گێڕانەوەتوێژی	vegêrrtiwêjî; lêkolîna vegêrrê	روایت‌پژوهی
narrative technique	تەکنیکی گێڕانەوەیی	teknîka vegêrrî	شگرد روایی
narrative tragedy	تراژێدیی گێڕانەوەیی	trajediya vegêrrî	تراژدی روایی

narrative verse	هۆنراوەی گێڕانەوەیی؛ هەڵبەستی گێڕانەوەیی	hilbesta vegêrrî	نظم روایی
narrative voice	دەنگی گێڕانەوەیی	dengê vegêrrî	صدای روایت
narrativity	گێڕانەوەییتی	vegêrrîtî	روایت‌مندی
narratological	گێڕانەوەناسانە	vegêrrnasî	روایت‌شناسانه
narratologist	گێڕانەوەناس	vegêrrnas	روایت‌شناس
narratology	گێڕانەوەناسی	vegêrrnasî	روایت‌شناسی
narrator	گێڕەوە؛ ڤەگێڕ؛ وەگێڕ	vegêrr; gêrrewe; vebêj	راوی
nation	نەتەوە	netewe	ملت
nation-state	دەوڵەت-نەتەوە	devlet-netewe	دولت-ملت
national	نەتەوەیی	netweyî	ملی
national character	کەسایەتیی نەتەوەیی؛ مۆرکی نەتەوایەتی	kesayetiya/ê netweyî; morika/ê netweyî	شخصیت ملی
national dressing	جلوبەرگی نەتەوەیی	cilûbergê netweyî; kincê netweyî	لباس ملی؛ پوشش ملی
national hymn	سروودی نەتەوەیی؛ سروودی نیشتمانی	sirûda nîştimanî; sirûda netweyî	سرود ملی
national identity	ناسنامەی نەتەوەیی	nasnameya netweyî	هویت ملی
national security	ئاسایشی نەتەوەیی	ewlehiya netweyî; asayişa netweyî	امنیت ملی
nationalism	نەتەوەییخوازی	netweyîxwazî; netweyîparêzî	ملی‌گرایی
nationality	نەتەوەییتی؛ هاووڵاتێتی	netweyitî; hevwelatitî	ملیت
native	خۆجێیی؛ خۆماڵی؛	resen; zikmakî; xwecihî; xwemalî	بومی؛ محلی؛

	ڕەسەن؛ زگماکی		اصیل؛ مادری
native American Renaissance	ژیانەوەی خۆجییی ئەمریکا	vejîna xwecihî ya Emerîkayê	رنسانس بومی آمریکا
natural	سروشتی؛ ئاسایی	sirûştî; xwezayî; asayî	طبیعی؛ عادی
natural selection	هەڵبژاردنی سروشتی	bijartina sirûştî; hilbijardina xwezayî	انتخاب طبیعی
naturalisation	ئاسایی کردنەوە	asayîkarî; asayîkirin	طبیعی‌سازی؛ عادی‌سازی
naturalism	سروشتی‌خوازی	sirûştîxwazî; xwezayîparêzî	طبیعی‌گرایی
naturalist	سروشتی‌خواز	sirûştîxwaz; xwezayîparêz	طبیعی‌گرا
naturalistic	سروشتی‌خوازانە	sirûştîxwazane; xwezayîparêzane	طبیعی‌گرایانه
naturalistic drama	شانۆنامەی سروشتی-خوازانە	şanonameya sirûştîxwazane	نمایش‌نامه‌ی طبیعی‌گرایانه
naturalistic fallacy	هەڵەبێژیی سروشتی-خوازانە	çewtbêjiya sirûştîxwazane	سفسطه‌ی طبیعی‌گرایانه
nature	سروشت	xweza; sirûşt	طبیعت؛ سرشت
nature myth	ئوستوورەی سروشت	ustûreya xwezayê; ustûreya sirûştê	اسطوره طبیعت
nature of representation	سروشتی نواندنەوە	xwezaya veniwandinê; sirûşta veniwandinê	طبیعت بازنمود؛ ماهیت بازنمایی
near-sacred	نیوەپیرۆز	nîvpîroz	نیمه‌مقدس
near rhyme	نیوەسەروا؛ سەروای ناتەواو	nîvserwa; serwaya netemam; serwaya nivîşkan	نیم‌قافیه؛ قافیه‌ی ناتمام

necessary being	بوونی پێویست	hebûna pêwîst; bûna pêwîst	وجود لازم
necessary and sufficient conditions	مەرجگەلی پێویست و بەس	mercên pêwîst û bes	شرایط لازم و کافی
necessary false	ناڕاستیی پێویست	nerastiya pêwîst	کذب لازم
necessary truth	ڕاستیی پێویست	rastiya pêwîst	صدق لازم
necessity	پێویستی؛ پێداویستی	pêwîstî; pêdivî; pêdawîstî	الزام؛ ضرورت
negation	بەرپەرچدانەوە؛ نکۆڵی؛ لێکدژی	nikolî; lêkdijî; berperçdanewe	انکار؛ خنثی-سازی؛ نفی؛ نقیض
negative	سلبی؛ مەنفی؛ نەرێنی؛ نەرێنیانە؛ نەرێکارانە	nerênî; silbî; nerêniyane; nerêkarane	سلبی؛ منفی
negative balance policy	سیاسەتی هاوسەنگیی نەرێنیانە	ramyariya hevseng a nerêniyane	سیاست موازنه منفی
negative capability	توانای نەرێنی؛ توانستی نەرێنیانە	tiwanista nerêniyane; karîna nerêniyane	قابلیت منفی؛ رهایی از خویشتن
negative dialectic	دیالێکتیکی نەرێکارانە	diyalektîka nerênî	دیالیکتیک منفی
negative identity	ناسنامەی نەرێنی	nasnameya nerênî	هویت منفی
negativity	نەرێنێتی؛ نەرێکارێتی	nerênîtî; nerêkaritî	منفیت
negator	نەرێکار؛ نەریخواز	nerêkar; nerxwaz	نفی‌گر؛ انکارگر
negro	ڕەشپێست	çêrmreş; reşpêst	سیاه‌پوست
Neo-Aristotelian	نوێ-ئەرەستوویی؛ ئەرەستوویی نوێ	nû-Erestûyî; Erestûyiyê nû	نو-ارسطویی

Neo-classical period	سەردەمی نیئۆ-کلاسیکی؛ سەردەمی کلاسیکی نوێ	serdema Neo-kilasîkî; serdema kilasîk a nû	عصر نئو-کلاسیک
Neo-classicism	نیئۆ-کلاسیسیزم؛ نوێ-کلاسیزم؛ کلاسیزمی نوێ	Neo-kilasîzm; nû-kilasîzm; kilasîzma nû	نئو-کلاسیسم؛ نئو-کلاسیسیسم
Neo-colonialism	داگیرگەخوازیی نوێ	dagîrgeyîxwaziya nû; mêtinkarparêziya nû	استعمارگرایی نو؛ نومستعمره-گرایی
Neo-conservatism	کۆنەپارێزخوازیی نوێ	kevinparêzxwaziya nû	نو-محافظه‌کاری؛ محافظه‌گرایی نوین
Neo-formalist	نیئۆ-فۆرمالیست؛ فۆرمالیستی نوێ؛ شێوەخوازی نوێ	Neo-formalîst; formalîsta nû; şêwexwaziya nû	نو-فرمالیست؛ نو-صورت‌گرا
Neo-Freudian	فرۆیدیی نوێ	Freudiya nû	نو-فرویدی
Neo-Hegelian	هیگێلیی نوێ	Hegeliya nû	نو-هگلی
Neo-humanism	مرۆڤ‌خوازیی نوێ	mirovxwaziya nû	انسان‌گرایی نوین
Neo-Kantism	نیئو-کانتیزم؛ کانت-خوازیی نوێ	Neo-Kantîzm; Kantxwazî	نو-کانتیسم
Neo-Marxism	نیئو-مارکسیزم؛ مارکسیزمی نوێ	Neo-Marksîzm; Marksîzma nû	مارکسیسم نو
Neo-orthodox	ئۆرتۆدۆکسی نوێ	Ortodoksa nû	نو-ارتدکس
Neo-Platonism	نیئو-ئەفلاتوونیزم؛ ئەفلاتوونی‌خوازیی نوێ	Neo-Platonîzm; Platonîxwaziya nû	نو-افلاطونی-گرایی
Neo-positivism	نیئۆ-پۆزێتیڤیزم؛ ئەرێنیخوازیی نوێ	Neo-Pozîtîvîzm	نو-اثبات‌گرایی

Neo-pragmatism	کردارخوازیی نویٚ؛ کردەوەخوازیی نویٚ	kirdarxwaziya nû; kirdewexwaziya nû	عمل‌گرایی نو
Neo-realism	نیٚئۆ-ڕیالیزم؛ ڕیالیزمی نویٚ؛ واقیعی‌خوازیی نویٚ	Neo-realîzm; waqiîxwaziya nû	نو-رئالیسم؛ واقعی‌گرایی نوین
Neo-romantic	نیٚئو-ڕۆمانتیک؛ ڕۆمانتیکی نویٚ	Neo-romantîk; romantîka nû	نئو-رمانتیک
Neo-scholasticism	قوتابخانەیی‌خوازیی نویٚ	qutabxanexwaziya nû; dibistanxwaziya nû	نو-مدرسی‌گرایی
Neo-traditionalism	نەریتی‌خوازیی نویٚ	nerîtîxwaziya nû	نو-سنتی گرایی
neologism	وشەڕۆنان؛ واژەسازی؛ وشەی نویٚ دانان	nûpeyvbijêrî; wajesazî; wişeronan	نو-واژه‌گزینی؛ ابداع واژه‌ی جدید
nervous balance	هاوسەنگیی دەروونی؛ پیٚوەندیی ڕۆحی	hevsengiya derûnî; peywendiya ruhî	تعادل روانی؛ ارتباط روحی
neurose	دەروونپەشیٚوی؛ دەروون-شپرزی؛ دەروونئالۆزی	derûnpeşêwî; derûnşepirzî; derûnalozî	روان‌پریشی
neurosis	پەشیٚوحالی؛ شلەژاویی دەروونی؛ ئالۆزیی دەروونی	peşêwhalî; şilejawiya derûnî; aloziya derûnî	اختلال عصبی
neutralism	بیٚ‌لایەنی؛ بیٚ‌لایەنی-خوازی	bêaliyî; bêlayenî; bêlayenîxwazî	بی‌طرفی؛ هیچ-سویگی
neurotic	دەمارتیٚکچوو؛ دەروون-شپرز؛ دەروونئالۆز؛ -پەشیٚوحاڵ	derûnşepirz; derûnaloz; rewşpeşêw	عصبی؛ روان-پریش؛ روان-رنجور
New Comedy	کۆمیٚدیی نویٚ (دوا قۆناخی کۆمیٚدی لە یۆنانی کەونارا)	komediya nû (dawîn qonaxa komediyê li Yewnana kevnar)	کمدی نوین (واپسین مرحله-ی کمدی در

یونان باستان)

New Criticism	ڕەخنەی نوێ	rexneya nû	نقد نو
new fangled	تازەسەرهەڵدراو؛ نەوڕسک	nûserhildayî; nûrisk	نوظهور
New Historicism	مێژوویی‌خوازیی نوێ	mêjûxwaziya nû; dîrokxwaziya nû	نو-تاریخی‌باوری: تاریخی‌گری نوین
New Testament	*بەڵێنی نوێ؛ وەعدی نوێ (کتێبی پیرۆز؛ ئینجیل)*	*Peymana Nû (Pirtûka Pîroz; Încîl)*	عهد جدید *(کتاب مقدس؛ انجیل)*
New York school of poetry	قوتابخانەی شیعریی نیۆیۆرک (بزووتنەوەی دژەمۆدێرنیستی لە پەنجاکانی سەدەی بیستەمدا)	qutabxaneya hilbestî ya New Yorkê (tevgera dijmodernîstî ya li 1950n)	مکتب شعری نیویورک (نهضتی ضدمدرنیستی در دههٔ 1950)
newspaper story	چیرۆکی ڕۆژنامەیی	çîroka rojnameyî	داستان روزنامه-ای
nihilism	نیهیلیزم؛ پووچ‌خوازی؛ پووچ‌باوەڕی	nîhîlîzm; bêtinexwazî; valabawerî	نهلیسم؛ پوچ-گرایی؛ نیست‌انگاری
nihilistic	پووچ‌باوەڕانە؛ پووچ-خوازانە	bêtinebawerane; pûçbawerane	هیچ انگارانه
noble consciousness	هۆشیاریی بەرز	huşyariya berz	آگاهی والا
noble savage	وەحشیی نەجیب؛ دڕندەی ژیر	hoviya rind; wehşiya necîb; dirrindeya jîr	وحشی نجیب
nom de plume (Fr.)	نازناو؛ ناوی خوازاو	naznav; nave xwaza	نام مستعار؛ لقب

nomenclature (Fr.)	ناونان؛ ناولێنان	navlêkirin; nawnan; navlênan	نامیدن؛ نامگذاری
nominal essence	جەوهەری ناوی؛ بنیاتی ناوەنی	cewhera navî; binyata nawenî	جوهر اسمی
nominalism	ناوی‌خوازی؛ ڕەسەنایەتیی ناو	navîxwazî; resenayetiya nav	اسمی‌گرایی؛ اصالت تسمیه
nominalization	ناوڕۆنان؛ ناوسازی؛ ناودارێژی	navçêkerî; navsazî; navdarêjî; nawronan	اسم‌سازی
no-narrator theory	تیۆریی بێ گێڕەوە؛ تیۆریی بێ‌وەگێڕ	teoriya bêvegêrr; teoriya bêgêrrewe	نظریه‌ی بی‌راوی
non-art	ناهونەر	nehuner	جز- هنر؛ غیرهنر
non-concepts	ناچەمکەکان؛ ناتێگەهەکان	neçemk; netêgeh	غیرمفهومات
non-conformist	دژی کڵێسەی ڕەسمی؛ دژی ئایینی باو	dijî dêra fermî; dijî ola baw	ضد کلیسای رسمی؛ ضد مذهب رایج
non-definiteness → indefiniteness			
non-existent expression	پەیڤی ناهەبوو؛ گوتەی نەبوو	peyva nehebû; goteya nebû	لفظ لاوجود
non-fiction	ئەدەبی ناچیرۆکی	wêjeya neçîrokî; edeba neçîrokî	ادبیات غیرداستانی
non-governmental	ناحکومی	nehikumî	غیردولتی
non-identical	نائەمنەو؛ ناچونیەک؛ لێکدابڕاو	neev-ew; neçunyek; lêkdabirî	نااینهمان؛ غیراینهمان
non-identical, the	بابەتی نائەمنەو؛ بابەتی ناچونیەک؛ بابەتی لێکدابڕاو	babeta neev-ew; mijara neçunyek; babeta lêkdabirî	امر نااینهمان؛ امر غیراینهمان

non-identity	نائەمنەوێتی؛ ناچونیەکی؛ لێکدابڕاوی	neev-ewî; neçunyekî; lêkdabiritî	نااینهمانی
non-intentionality	نامەبەستدارێتی	nemebestdaritî	عدم قصدیت؛ غیر حیث التفاتی
non-linguistic	نازمانناسانە	nezimannasane	غیرزبانشناسانه
non-linguistic context	بەستێنی نازمانناسانە	bestêna nezimannasane	بافت غیرزبانی
non-material culture	فەرهەنگی نامادی	çanda nemaddî; ferhenga namadî	فرهنگ غیرمادی
non-narrative	ناگێڕانەوەیی	nevegêrrî; nagêrraneweyî	غیرروایی
non-periodic sentence	ڕستەی نابازنەیی (ڕستەیەک کە کارەکەی لە کۆتاییدا نییە)	risteya nebazneyî; hevoka nebazneyî (hevokek ku lêkera wê di dawiyê de tune)	جمله غیرمدور (جملهای که فعل آن در آخر نیست)
non-representational	نانواندنەوەیی	neniwandinî	غیر بازنمودی
nonsense verse	شیعری بێناوەرۆک؛ شیعری بێواتا	hilbesta bênaverok	شعر مهمل و بیمایه
non-verbal	ناگوتەیی؛ نابێژەیی	negotinî; nagoteyî; nebêjeyî	غیرکلامی؛ غیرلفظی
norm	نۆرم؛ بەها؛ نرخ	norm; beha; nirx	هنجار
normal	ئاسایی	asayî	عادی
normative (1)	بەهادار؛ بەهامەند؛ بەهایی	behadar; behamend; behayî	هنجاری؛ هنجارمند؛ معیاری
normative (2)	ڕێسادانەرانە؛ ڕێسامەند	rêsadanerane; rêsamend	تجویزی؛ قاعده-

normative disorder	ئاڵۆزیی بەهایی	aloziya behayî	اختلال هنجاری
normativism	ڕێسامەندخوازی؛ ڕێسادانەرێتی	rêsamendxwazî; rêsadaneritî	تجویزگرایی
normative criticism	ڕەخنەی بەهامەند	rexneya behamend	نقد معیاری؛ نقد هنجاری
nostalgia	نۆستالژیا؛ دەردی دووری	nostaljî; derdê dûriyê	نوستالژی؛ غم غربت؛ حسرت‌بارگی
notebook → diary			
nothingness	هیچێتی؛ نەبوویەتی؛ نەبوونێتی	hîçitî; nebûyitî; nebûnitî	نیستی؛ هیچی؛ هیچ‌بودگی
notion	بیرۆکە؛ هزر؛ ڕا؛ بۆچوون	bîroke; hizir; ra; boçûn	فکر؛ عقیده؛ تصور؛ نظر
NP → noun phrase			
NP insertion rule	ڕێسای ئاخنینی دەستەواژەی ناوی؛ ڕێسای تێپەستنی کۆوشەی ناوی	rêsaya axinîn a destepeyva navî; rêsaya têpestin a komwişeya navî	قاعده درج گروه اسمی؛ قاعده افزایش عبارت اسمی
noun phrase	کۆوشەی ناوی؛ دەستەواژەی ناوی	komwişeya navî; destepeyva navî	عبارت اسمی؛ گروه اسمی
nouveau roman	ڕۆمانی نوێ	romana nû	رمان نو
novel (1)	ڕۆمان	roman	رمان
novel (2)	نوێ	nû; niwê	نو
novel of character	ڕۆمانی کەسێتی	romana kesayetî	رمان شخصیت

novel of ideas	ڕۆمانی بیروبڕوا	romana bîrûbirrwayê	رمان عقیده
novel of incident	ڕۆمانی ڕووداو	romana bûyerê; romana rûdawê	رمان حادثه
novel of manners	ڕۆمانی هەڵسوکەوت	romana rabûnûrûniştinê; romana helsûkewtê	رمان رفتار
novel of sensibility → sentimental novel			
novelette	کورتەڕۆمان؛ نوڤێلێت	kurteroman; nuvêlêt	رمانچه؛ رمان کوتاه
novelist	ڕۆماننووس	romannivîs	رمان‌نویس
novelization	بە ڕۆمان کردن؛ چیرۆکسازی	bi roman kirin; çîrokçêkerî; çîroksazî	به شکل داستان در آوردن
novelty	تازەیی؛ نویْبوون	nûbûn; tezeyî; nûyayî; nûtî	تازگی؛ نو بودن
nuclear family	خێزانی ناوکی؛ بنەماڵەی کەمخێزان	xêzana navokî; xêzana biçûk; malbata kêmxêzan	خانواده هسته-ای؛ خانواده کم جمعیت
nuclear seme	بنواتای ناوکی	binwateya navokî	معنابُن هسته‌ای
null subject languages	زمانە بکەربۆشەکان؛ زمانگەلی بێبکەر	zimanên bikervala; zimanên bêbiker	زبان‌های فاعل تهی
nursery rhyme	گۆرانیی منداڵان؛ سترانی زارۆکان	strana zarokan; goraniya mindaln	ترانه‌های کودکانه

O

English	کوردی	Kurdî	فارسی
object	شت؛ چت؛ تشت؛ چشت؛ بەرکار؛ بابەت؛ بەرناس	tişt; bireser; babet	موضوع؛ شیء؛ مفعول؛ متعلق شناسایی
object of imaginative creation	بابەتی داهێنانی خەیاڵکرد؛ بابەتی داهێنانی خەیاڵاوی	babeta dahênan a xeyalkird; babeta dahênan a xeyalawî	موضوع خلاقیت تخیلی؛ امر آفرینش تخیلی
object of research	بابەتی توێژینەوە	mijara lêkolînê; babeta tiwêjîneweyê	موضوع تحقیقاتی
objective (1)	مەبەست؛ ئامانج	mebest; amanc	هدف؛ قصد
objective (2)	بابەتی؛ بابەتیانە	babetî; babetiyane	عینی
objective (3)	بەرکارانە	berkarane; bireserî	مفعولی
objective concepts	چەمکگەلی بابەتیانە؛ تێگەهە بابەتیانەکان	çemkên babetiyane; têgehên babetiyane	مفاهیم عینی
objective corelative	هاوپێوەندیی بابەتیانە	hevpeywendiya babetiyane	رابطەی عینی چندسویه؛ اشتراک عینی
objective criticism	رەخنەی بابەتیانە	rexneya babetiyane	نقد عینی
objective mind	زەینی بابەتیانە	zihna babetiyane	ذهن عینی

English	Sorani	Kurmanji	Persian
objective narrator	گێڕەوەی بابەتیانە؛ وەگێڕی بابەتیانە	vegêrra/ê babetiyane; gêrreweya/ê babetiyane	راوی عینی
objective other, the	ئەویدیی بابەتیانە؛ ئەویتری بابەتی	ya/yê dinî ya babetiyane; ewîdiyiya babetiyane; ewîtiriya babetî	دیگری عینی
objective point of view	روانگەی بابەتیانە؛ گۆشەنیگای بابەتیانە	riwangeha babetiyane; goşenîgaha babetiyane	نگرش عینی؛ زاویه دید عینی
objective possibility	لواویی بابەتیانە؛ ئەگەری بابەتیانە	pêkana babetiyane; liwawiya babetiyane; hekeyiya babetiyane	امکان عینی
objective reasoning	بەڵگاندنی بابەتیانە؛ هۆهێنانەوەی بابەتیانە	belgandina babetiyane; hohinana babetiyane; sedemhinana babetiyane	استدلال عینی
objective representation	نواندنەوەی بابەتیانە	veniwandina babetiyane	بازنمایی عینی
objective study	لێکۆڵینەوەی بابەتیانە؛ توێژینەوەی بابەتیانە	vekolîna babetiyane; tiwêjîneweya babetiyane	پژوهش عینی
objective theory	تیۆریی بابەتیانە	teoriya babetiyane; dîtaneya babetiyane	نظریەی عینی
objectivism	بابەتیخوازی	babetîxwazî	عینیگرایی
objectivistic	بابەتیخوازانە	babetîxwazane	عینیگرایانە
objectivity	بابەتێتی	babetitî	عینیت (2)

objectivization	بابەتیانەسازی؛ بابەتی کردنەوە؛ بابەتێتی پێدان	babetiyanesazî; babetîkirin; babetitîpêdan	عینی‌سازی؛ عینیت‌بخشی
obscurantism	کۆنەپەرستی؛ تاریک‌بیری؛ تەم-باوەڕی؛ شاراوەخوازی	kevinperestî; tarîbîrî; tembawerî; veşartîxwazî	کهنه‌پرستی؛ تاریک‌اندیشی؛ ابهام گرایی
obscure	لێڵ؛ شاراوە؛ نادیار؛ تەماوی	lêl; veşartî; nexuya; nediyar; temarî; bimijî	مبهم؛ تاریک؛ غامض
obscurity	لێڵی؛ شاراوەیی؛ نادیاری	lêlî; veşaritî; nediyarî; nezelalî; nexuyayî	ابهام؛ تاریکی؛ تیرگی
obscenity	بەدڕەوشتی؛ بێ-شەرمی؛ ناپەسندی	bêrûmetî; deliktî; nerindrewiştî; bêşermî; nepesendî	هرزگی؛ ابتذال؛ بی‌شرمی؛ زنندگی
observation	بینین؛ بینینەوە؛ سەرنجدان	nihêrîn; vebînîn; baldan; serincdan	مشاهده؛ ملاحظه
occasional poem	شیعری بۆنەیی	hilbesta boneyî	شعر مناسبتی
occasional verse → occasional poem			
occupational psychology	دەروونناسیی پیشەیی	derûnnasiya pîşeyî	روان‌شناسی پیشه‌ای
octameter	هەشتبڕگەیی	heştkîteyî; heştbirrgeyî	هشت‌هجایی
ode	قەسیدە	qesîde	قصیده
Odyssey critic	ڕەخنەگری ئۆدیسەیی؛ ڕەخنەکاری ئۆدیسەیی	rèxnegirê/a Odîseyî; rexnekariya Odîseyî	منتقد ادیسه‌ای
Oedipal father, the	باوکی ئۆدیپی	bavê Odîpî	پدر ادیپی
Oedipus complex	گرێی ئۆدیپ	girêya Odîp	عقده‌ی ادیپ

oeuvre (Fr.)	بەرهەم؛ کۆبەرهەم؛ بەرهەمەکان	berhem; komberhem	اثر؛ آثار
off rhyme	سەروای ناتەواو	serwaya netemam; serwaya nivîşkan	قافیەی ناکامل
offensive behavior	هەڵسوکەوتی سووکایەتی پێکەر؛ ئاکاری رووشکێنانە	rabûnûrûniştandina bibêrûmetî; akara rûşikenane	رفتار اهانت‌آمیز
official scribe	نووسەری ڕەسمی؛ دانەری فەرمی	nivîskara/ê fermî	نویسندەی رسمی
old comedy	کۆمێدیی کۆن (قۆناغە سەرەتاییەکانی کۆمێدی لەیۆنانی کەونارا)	komediya kevin (qonaxên seretayî yên komediyê di Yewnana kevnar de)	کمدی کهن (مراحل آغازین کمدی در یونان باستان)
old criticism	ڕەخنەی کۆن	rexneya kevin	نقد کهن
Old English period	سەردەمی ئینگلیسیی کۆن	serdema Ingilîzî ya kevin	دورەی انگلیسی قدیم
Old French	فەرەنسەیی کۆن	Frensiya kevin	فرانسوی قدیم
Old Historicism	مێژوویی‌خوازیی کۆن؛ مێژوویی‌باوەڕیی کۆن	dîrokîxwaziya kevin; mêjûyîbaweriya kevin	تاریخی‌گری قدیم
Old Testament	بەڵێنی کۆن؛ وەعدی کۆن (کتێبی پیرۆز؛ *تۆرات*)	*Peymana Kevin* (*Pirtûka Pîroz*; *Tewrat*)	عهد عتیق (کتاب مقدس؛ *تورات*)
olfactory imagery	وێنەی خەیاڵکردی بۆنکردن؛ وێنەسازیی بۆنکردن	wêneya xeyalkirî ya bêhnî; wênesaziya bêhnkirinê	صور خیال بویایی
oligarchy	ئۆلیگارشی؛ تاقم-	olîgarşî; komsalarî;	الیگارشی؛ جرگه

opacity	لێڵی؛ تەمگرتوویی	lêlî; temgirtitî; nexuyayî	تیرگی
opaque context	بەستێنی لێڵ؛ تەنراوەی تەماوی	bestêna lêl; tenraweya nexuyayî	بافت تیره
opaque reading	خوێندنەوەی لێڵ؛ خوێندنەوەی تەماوی	xwendina lêl; xwendina nediyar	خوانش تیره
open	کراوە؛ ئاوەڵا	vekirî; kirawe; awela	باز؛ گشوده
open couplet	کۆپلەی کراوە؛ کۆپلەی ئاوەڵا	kopleya vekirî; kopleya awela	بیت گشوده
open ending	کۆتایی کراوە؛ دووماهیی ئاوەڵا	dawiya vekirî; dûmahîka awela	پایان باز؛ پایان آزاد
open plot	گەلاڵەی کراوە؛ تانوپۆی ئاوەڵا	gelaleya vekirî; tanupoya awela	پیرنگ باز
open society	کۆمەڵگای کراوە	civaka vekirî; komelgeha awela	جامعەی باز
open text	دەقی کراوە	deqa vekirî; deqa awela	متن باز؛ متن گشوده
opening line	دێری دەستپێک	dêra destpêkê	سطر آغازین؛ مصراع آغاز
openness	کراوەیەتی؛ ئاوەڵایی	vekirîtî; awelayî	گشودەگی
operant behavior	هەڵسوکەوتی کردەیی	rabûnûrûniştandina kirdeyî; helsûkewta kirdeyî	رفتار عملی
operator	کردەوان؛ کردەکار؛ کردەگەر	kirdevan; lêkervan; kirdekar; kirdeger	عامل؛ عمل‌کننده
opinion making	بیروڕاسازی؛ بۆچوون-سازی	bîrûrasazî; boçûnsazî; boçûnçêkerî	افکارسازی
o-position	پێگەی خاوەن دەوری واتایی؛ پێگەی	pêgeha xwediyê dewra wateyî; pêgeha hilgirê	جایگاه واجد نقش معنایی

	هەڵگری دەوری مانایی	dewra maneyî	
opponent	دژبەر؛ دژکار؛ ڕکابەر	dijber; hember; dijkar; hevrik;rikaber	مخالف؛ حریف
opportunism	هەلپەرستی	derfetperestî; helperestî	فرصت‌طلبی
opportunity	هەل؛ دەرفەت	hel; derfet	فرصت
opposition (1)	دژکاری؛ دژبەری؛ بەرهەڵستکاری	dijkarî; hevrikî; dijberî; berhilistkarî	مخالفت؛ تعارض؛ ضدیت
opposition (2)	دژکار؛ دژبەر؛ بەرهەڵستکار	dijkar; hevrik; dijber; berhilistkar	مخالف؛ معارض؛ ضد
oraison funebre (Fr.)	لێدوانی ئەسپەردەکردن؛ گوتەی سەر قەبران؛ گوتاری ڕێوڕەسمی ناشتن	lêdiwana esperdekiirinê; goteya ser merzel; gotara rêûresma binaxkirinê	خطبه‌ی تدفین
oral	زارەکی؛ سەرزارەکی؛ زارەکیانە	devkî; zarekî; serzarekî; zarekiyane	شفاهی
oral performance	نواندنی زارەکیانە	niwandina devkî; niwandina zarekiyane	اجرای شفاهی
oral poetry	هۆنراوەی زارەکی	hilbesta devkî; honraweya zarekî	شعر شفاهی
oral stage	قۆناغی دەمی؛ قۆناغی زارەکی	qonaxa devkî; qonaxa zarekî	مرحله‌ی دهانی
oral tradition	نەریتی زارەکی؛ نەریتی سەرزارەکی	nerîta devkî; nerîta zarekî	سنت شفاهی
orality	زارەکێتی	devkîtî; zarekîtî	شفاهیت

order	نەزم؛ تەکووزی؛ یەکیەکی؛ ڕێکوپێکی	tekûzî; nezim; kitkitî; yekyekî; rêkûpêkî	نظم؛ ترتیب
ordered	تەکووز؛ یەکیەک؛ ڕێکوپێک	tekûz; kitkit; yekyek; rêkûpêk	منظم؛ مرتب
ORE (orignality, risk, and excellence)	پێوەرەکانی نرخاندنی شیعر (ڕەسەنایەتی، ڕیسک و سەرێتی)	pêverên nirxandinê yên hilbestê (resentî; rîsk û seritî)	معیارهای ارزشیابی شعر (اصالت، ریسک و تعالی)
organic	ئۆرگانیک؛ ئەندامەوار	endamwar; xweristî; endamî; organîk	ارگانیک؛ انداموار؛ اندامی
organic assemblage	کۆمەڵەی ئۆرگانیک	komela organîk	مجموعەی ارگانیک
organic evolution	گۆورانی ئەندامەوار؛ گەشەی ئەندامەوار	pêşveçûna endamwar; guherîna endamwar	تطور اندامی
organic form	فۆرمی ئۆرگانیک؛ شێوەی ئەندامەوار	forma organîk; şêweya endamwar	فرم ارگانیک؛ شکل انداموار
organic metaphor	خواستنی ئۆرگانیک؛ خواستنی ئەندامەوار	xwastina endamwar; xwastina organîk	استعارەی ارگانیک
organic unity	یەکێتیی ئۆرگانیک؛ یەکبوونی ئەندامەوار	yekitiya organîk; yekbûna endamwar	وحدت ارگانیک
organicist	ئۆرگانیکخواز؛ ئەندامەوارخواز	organîkxwaz; endamwarxwaz	ارگانیکگرا؛ اندامەوارگرا
organisation	ڕێکخراوە	sazî; rêkxistin; rêkxirawe	سازمان
organizational culture	فەرهەنگی ڕێکخراوەیی	çanda rêkxiraweyî; ferhenga rêkxistinî	فرهنگ سازمانی
organise	ڕێکخستن	rêkxistin; li dar xistin	سازماندهی کردن

organised	ڕێکخراو	rêkxiraw; rêkxistî	سازماندهی‌شده؛ سازمان‌یافته
organistic formalism	فۆرمالیزمی ئۆرگانیکی؛ شێوەیی-خوازیی ئەنداموار	formalîzma organîkî; şêwexwaziya endamwar	فرمالیسم ارگانیک؛ صورت-گرایی اندام‌وار
oriental	ڕۆژهەڵاتی؛ خۆرهەڵاتی	rojhilatî; xorhilatî	شرقی؛ خاوری
oriental despotism	زۆرداریی ڕۆژهەڵاتی؛ ملهوڕیی ڕۆژهەڵاتی؛ ستەمکاریی خۆرهەڵاتی	zordariya rojhilatî; milhurriya rojhilatî; stemkariya xorhilatî	استبداد شرقی
oriental studies	لێکۆڵینەوەگەلی ڕۆژهەڵاتی؛ توێژینەوە خۆرهەڵاتییەکان	vekolînên rojhilatî; tiwêjîneweyên xorhilatî	پژوهش‌های شرقی؛ مطالعات خاوری
orientalism	ڕۆژهەڵاتناسی؛ خۆرهەڵاتناسی	rojhilatnasî; xorhilatnasî	شرق‌شناسی
orientalist	ڕۆژهەڵاتناس؛ خۆرهەڵاتناس	rojhilatnas; xorhilatnas	شرق‌شناس
orientalist studies	لێکۆڵینەوەگەلی ڕۆژهەڵاتناسانە؛ توێژینەوە خۆرهەڵات-ناسانەکان	vekolînên rojhilatnasî; tiwêjîneweyên xorhilatnasî	پژوهش‌های شرق‌شناختی؛ مطالعات خاورشناسانه
orientalistic	ڕۆژهەڵاتناسانە؛ خۆرهەڵاتناسانە	rojhilatnasane; xorhilatnasane	شرق‌شناختی؛ شرق‌شناسانه
origin	بن؛ بنج؛ بنچینە؛ بنەڕەت؛ بنگەھ؛ ئاخێزگە	binçîne; bineret; bingeh; bin; axêzgeh	اساس؛ اصل؛ پایه؛ بن؛ خاستگاه

original	بنەڕەتی؛ بنچینەیی؛ بنگەهی؛ ڕەسەن	binçîneyî; bineretî; bingehî	اساسی؛ پایه‌ای؛ اصولی؛ اصیل
original, the	بابەتی بنچینەیی؛ بابەتی ڕەسەن	babeta binçîneyî; babeta resen	امر اساسی؛ امر اصیل
original creation	داهێنانی ڕەسەن؛ ئافراندنی ڕەسەن	dahinana resen; afirandina resen	آفرینش اصیل
original research article	وتاری ڕەسەنی توێژینەوەیی	gotara resen a lêkolînê	مقاله اصیل پژوهشی
original sin	گوناهی سەرەکی؛ گوناهی یەکەمین	gunehê serekî, gunehê yekimîn	گناه نخستین
originality	ڕەسەنایەتی	resenitî	اصالت
ornamental content→ generative content			
ornamental imagery	وێنەسازیی ڕازێنەرەوە(یی)	wênesaziya xemlandî; wênesaziya razênerewe(yî)	صور خیال آرایه-ای
ornamental speech	ئاخاوتەی ڕازێنەرەوە(یی)؛ گوتاری پرتەکنیک؛ گوتەی هونەری	axafteya xemlandî; gotara razênerewe(yî); gotara pirrteknîk; goteya hunerî	گفتار آرایه‌ای
ornate prose	پەخشانی ڕازاوە؛ پەخشانی دەستکرد	pexşana xemilandî; pexşana razawe; pexşana destkirî	نثر مصنوع
orthodox	ئۆرتۆدۆکس؛ ڕاست-بڕوا	ortodoks; rastbirrwa	ارتدوکس؛ راست‌آیین
orthodoxy	ئۆرتۆدۆکسی؛ ڕاستبڕوایی	ortodoksî; rastbirrwayî	ارتذوکسی؛ راست‌آیینی
orthogaphy	ڕێنووس	rênûs; rênivîs	رسم‌الخط
oscan fabel → fabula			

other, the	ئەویدی؛ ئەویدیکە؛ ئەویتر	ya/yê din; ewîdî; ewîdîke; ewîtir	دیگری
Other, the	ئەویدیی گەورە؛ ئەویدیکەی گەورە؛ ئەویتری مەزن		دیگری بزرگ
othering	ئەویدیسازی؛ ئەویترسازی	ya/yê dinçêkerî; ewîdîsazî; ewîtirsazî	دگری‌سازی
otherness	ئەویدیکەیی؛ ئەویتربوون	dîtirî; ya/yê dintî; ewîdîtî; ewîdîkeyî; ewîtirî	دیگربودگی؛ غیریّت
output	دەرکرد؛ دەرکەت، بەرئەنجام؛ بەرەچە	derhatî; derço; berencam; derkird; bereçe	خروجی؛ برون-داد؛ بازده؛ محصول
output condition	مەرجی دەرکرد	mercê derhatî; mercê derkird	شرط برونداد
outsider	بێگانە؛ نامۆ؛ بیانی	bêgane; namo; biyanî; derekî; derveyî	بیگانه
overall point of view	ڕوانگەی گشتگیر؛ گۆشەنیگای گشتی	riwanîna giştgîr; goşenîgaha giştî	نگرش کلی؛ زاویه دید جامع
overdetermination	دابین‌کراوێتیی چەندپاتە؛ دیاری-کراوێتیی دووپاتە	diyarîkirîtiya dupate; dabînkirawitiya çendpate; xuyakirina çendpate	تعیین مضاعف
overman → superman			
overreading	فرەخوێنی؛ خوێندنەوەی چەندجارە	pirrxwendinî; firexwenî; xwendina çendcar	زیاده‌خوانی؛ خواندن چندباره
oversimplify	ساکارکردنەوە؛ ساکارترکردنەوە؛ ساکارسازی	sakarkirin; hêsankirin; xwerûkirin; sakarsazî	ساده‌سازی؛ ساده کردن

overstatement → hyperbole			
Oxford movement	بزووتنەوەی ئۆکسفۆرد	tevgera Oxfordê; bizava Oxfordê	نهضت آکسفورد
Oxford Reformers	چاکسازیخوازانی ئۆکسفۆرد	çaksazîxwazên Oxfordê; guherrînxwazên Oxfordê	اصلاحطلبان آکسفورد
oxymoron	دژیەک	hevdijî; dijyek	تضاد

P

English	کوردی	Kurdî	فارسی
paean	سرودی شایی؛ سرودی سەرکەوتن	sirûda şadiyê; sirûda serkeftinê	آهنگ شادی؛ سرود پیروزی
paganism	بێئایینی؛ بێدینی؛ بێئۆلی؛ ناخواباوەڕی	bêolî; bêayînî; bêdînî; xwedênebawer	الحاد؛ شرک؛ لامذهبی
painter	نیگارکێش؛ شێوەکار	nîgarkêş; şêwekar	نقاش؛ نگارگر
painting	نیگارکێشی؛ شێوەکاری	nîgarkêşî; şêwekarî	نقاشی؛ نگارگری
palliata → fabula			
pamphlet	نامیلکە	namîlke; belovok	جزوه؛ رساله
pamphlet literature	ئەدەبی نامیلکەیی	wêjeya namîlkeyî	ادبیات جزوەنگار
pamphleteer	نامیلکەنووس؛ نووسەری نامیلکەی ئایینی	namîlkenivîs; nivîskarê/a namîlkeya olî	رسالەنویس؛ نویسنده رساله مذهبی
panegyric	بەندهەڵگوتن؛ پێداهەڵگوتن؛ پێداهەڵدان؛ پەسن	pesindan; bendhilgotin; pêdahilgotin; pesin	تمجید؛ مدیحه

panegyrist	بەندبێژ ؛ هۆنەری شیعری پێداهەڵدان؛ پەسنبێژ ؛ هەڵبەستوانی پەسنبێژ	pesinbêj; hilbestvanê pêdahildanê; bendbêj	مدیحەسرا؛ ستایش گو
panentheism → **pantheism**			
panopticon	سەرانسەربین	seranserbîn	سراسربین
panopticism	سەرانسەربینخوازی	seranserbînhezî; seranserbînxwazî	سراسربین گرایی
pantarchy	گشتسالاری	giştsalarî	همەسالاری
pantheism	پانتێئیزم؛ یەکبوونی بوون؛ گشتخوابینی	panteîzm; yekitiya hebûnê; yekbûna bûnê; giştxwedêbînî	وحدت وجود؛ همە خداانگاری؛ خدافراگیردانی
pantheistic	پانتێئیستی ؛ گشت-خوابینانە	panteîstî; giştxweda bînane	وحدت وجودی؛ همە خدا انگارانە
pantomime	پانتۆمیم؛ شانۆی بێدەنگ	pantomîm; şanoya bêdeng	پانتومیم؛ نمایش صامت
pantomimist	ئەکتەری شانۆی بێدەنگ	lîstikvanê/a şanoya bêdeng; aktorê şanoya bêdeng	بازیگر نمایش صامت
parable	چیرۆکی ئەخلاقی	çîroka exlaqî	تمثیل اخلاقی؛ قصە اخلاقی
paradigm	پارادایم؛ نموونە(ی سەرەکی)؛ سەرنموونە	paradaym; wekok; mînak; nimûne (a sereke); sermînak	الگو؛ الگوی نظری؛ پی‌نمون
paradigmatic axis	تەوەری جێنشینی ؛ تەوەری جێنشینانە	tewera cihnişînî; tewera cênişînane	محور جانشینی
paradox	دژوازی؛ ناهاوکۆکی	nekokî; dijwazî; hevberî	تناقض؛ ناسازە-وارگی
paradoxical	دژواز؛ دژوازاوی؛	nekok; dijwaz; hevber	متناقض؛ ناسازە-

paragraph	پەرەگراف؛ پارنووسە؛ پارنڤیسە؛ کۆدێڕ	paragraph; parnivîs; parnûse; parnivîse	پاراگراف؛ بند
paraghrapher → paragraphist			
paragraphist	نووسەری بابەتی کورت (لە ڕۆژنامەکاندا)؛ پارنووس	nivîskarê/a babeta kurt (di rojnameyan de); parnivîs	نویسنده مطالب کوتاه (در مطبوعات)
paralinguistic	ئەودیوزمانناسانە؛ پەڕزمانناسانە	ewdîwzimannasane ; perrzimannasane	پیرازبان شناختی؛ فرازبان‌شناختی
parallel	هاوتەریب	hevterîb	موازی
parallel structure	پێکهایەی هاوتەریب؛ پێکهاتەی هاوتا	pêkhateya hevterîb; pêkhateya hevta	ساختار متوازن و متقارن؛ ساختار موازی
parallel syntagm	زنجیرەی هاوتەریب	zincîreya hevterîb; xeleka hevterîb	سلسلەی موازی
parallel work	کاری هاوتەریب	hevterîbkarî; karê hevterîb	موازی‌کاری
parallelism	هاوتەریبی؛ هاوتەریب-خوازی	hevterîbî; hevterîbhezî; hevterîbxwazî	موازنە؛ توازن-گرایی
paralogical metaphor	خواستنی ڕەها	xwastina reha	استعارەی مطلق
paralogism	بەراوردکاریی ناڕاست؛ مەنتقی ناڕاست؛ بەڵگاندنی هەڵە	berawirdkariya nerast; mentiqa nerast; belgandina çewt	قیاس کاذب؛ منطق کاذب؛ استدلال غلط
paranomasia	ڕەگەزدۆزیی ناتەواو؛ هاوشێوەیی ناتەواو	hevşêweyiya nivîşkan; regezdoziya netemam	جناس تام

paraphrase	دارِشتنەوە؛ دەربڕین بە چەشنێکی تر	vedariştin; dariştinewe; derbirrîn bi şêweyeke din	واگويى؛ دگربيانى
parataxis	پێوەندیشکێنی ؛ لابردنی پێوەندی؛ پێوەندی-سڕینەوە	peywendîşikenî; peywndîjêbirî; têkbirina peywendiyê	حذف روابط
paratext	ئەودیوەدەق؛ پەڕدەق	serdeqî: deredeqî; ewdîwdeqî; perrdeq	فرامتن؛ ورامتن؛ پيرامتن
paratextuallity	ئەودیوەدەقێتی؛ پەڕدەقێتی	deredeqitî; perrdeqitî; serdeqitî	پيرامتنيّت؛ فرامتنيت
parent language	زمانی دایک و باوک؛ زمانی باوان	zimanê dêûbavan	زبان والدين
parent space	کەشی گشتگیر؛ کەشی گشتگرەوە	keşa giştgîr; keşa giştgirewe	فضاى شامل
parimion	دابەشکاری	dabeşkariyê	توزيع؛ تقسيم
Parnassianism	پارناسیخوازی (ڕێبازی ئەدەبی و هونەری کۆتایی سەدەی نۆزدە)	Parnasîhezî (rêbaza wêjeyî û hunerî ya dawiya sedsala nozdeh)	پارناسگرايى (مكتب ادبى و هنرى اواخر قرن نوزده)
Parnassians	پارناسییەکان	Parnasan	پارناسىها
parodist	دانەری گاڵتەبەرهەم؛ گاڵتەنووس	danerê/a galtebehemê; galtenivîs	هزلنويس
parodos	قەسیدەی دەستپێک (لە شانۆکانی کەوناردا)	qesîdeya destpêkê (di şanoyên kevnar de)	قصيده آغازين (در نمايشهاى باستانى)
parody	پارۆدی؛ گاڵتەبەرهەم؛ دەمەلاسکە	parodî; galteberhem; demelaske	پارودى؛ نقيضه؛ ادا؛ هزل

paroemia (1)	مەسەل؛ نموونەی ئەخلاقی	mesel; mînaka rewiştî; wekoka exlaqî	مثل؛ مثال اخلاقی
paroemia (2)	هێماچیرۆک؛ چیرۆکی هێمایین	hêmaçîrok; çîroka hêmayîn	تمثیل؛ داستان نمادین
parole	گوتە؛ ئاخاوتە؛ پەیڤ	axafte; gote; peyv	گفتار
parricide → patricide			
partial rhyme	سەروای ناتەواو؛ سەروای نیوەچڵ	serwaya nivîşkan; serwaya netemam	قافیەی ناتمام
participant	بەشداربوو	tevlîbû; beşdarbû	شرکتکننده؛ مشترک
particular	تایبەت؛ ورد؛ پاژ	nemaze; taybet; wird; paj	ویژه؛ خاص؛ جزء
particular reduction	دابەزینی پاژی؛ داکشانی پاژی	dabezîna hindikahî; dabezîna pajî	تقلیل جزئی
particular, the	بابەتی تایبەت	babeta nemaze; babeta taybet	امر خاص
particularism	تایبەتخوازی؛ تایبەتی-خوازی؛ پاژخوازی	taybetxwazî; nemazehezî; pajxwazî	ویژەگرایی؛ جزئی گرایی
passion	سۆز؛ هەست؛ جۆش؛ تین؛ هەڵچوون	şewat; hest; soz; coş; tîn; hilçûn	عاطفه؛ احساس؛ شور؛ هیجان
passion play	شانۆی ماتەم(ی ئازاری عیسای پێغەمبەر)	şanoya matemê (ya renca Îsa pêxember)	نمایش ماتم (رنج حضرت عیسی)
passive (1)	هەڵڕسکاو؛ ناچالاک	neberk; neçalak; hilriskaw	منفعل
passive (2)	نەناسراو	nenaskirî; nebinavkirî; nenasraw	مجهول
pastiche	پاستیش (لاسایی کردنەوەی	pastîş (lasayikirina newêjeyî û neserkeftî)	پاستیش (تقلید غیرادبی و

	نائەدەبی و سەرنەکەوتوو)		ناموفق)
pastoral	شوانی؛ شیعری شوانکارەیی	şivanî; hilbesta şivanî; şiîra gundewarî	شبانی؛ شعر شبانی
pastoral drama	شانۆنامەی شوانی؛ شانۆی تایبەت بە ژیانی لادێیی	şanonameya şivanî; şanoya taybet bi jiyana ladeyî	نمایش شبانی؛ نمایش مربوط به زندگی روستایی
pastoral elegy	شیعری ماتەمینی شوانی؛ شینگێڕیی شوانی؛ ماتەمنامەی شوانی	hilbesta matemîne ya şivanî; şîngiriya şivanî; matemnameya şivanî	مرثیەی شبانی؛ سوگ‌نامه شبانی
pastoral literature	ئەدەبی شوانی؛ وێژەی شوانی	wêjeya şivanî; edeba şivanî	ادبیات شبانی
pastoral novel	ڕۆمانی لادێیی؛ ڕۆمانی پەیوەندیدار بە ژیانی لادێ	romana ladêyî; romana gundewarî; romana peywendîdar bi jiyana ladêyî	رمان روستایی؛ رمان مربوط به زندگی روستایی
pastoral romance	ڕۆمانسی شوانی؛ پەخشانەڕۆمانسی شوانی	romansa şivanî; pexşaneromansa şivanî	رمانس شبانی
path schema	گەلاڵۆکی جووڵەیی	gelaloka livakî; gelaloka cûleyî	طرحوارەی حرکتی
pathetic fallacy	تەکنیکی گیانبەخشین (لە زاراوەکانی جان راسکین)؛ هەڵەبێژیی هەستەکی	teknîka giyanbexşînê (ji biwêjên John Ruskin); çewtbêjiya hestekî	شگرد جان‌بخشی (از اصطلاحات جان راسکین)؛ سوءتعبیر احساسی
pathological	خەسارناسانە	kulnasane; xesarnasane	آسیب‌شناسانه
pathology	خەسارناسی	kulnasî; xesarnasî	آسیب‌شناسی

pathology of change	خەسارناسیی گۆڕان	kulnasiya guherînê; xesarnasiya gorranê	آسیب‌شناسی تغییر
patriarch	باوک‌سالار؛ پیاوسالار	bavsalar; piyawsalar; mêrsalar	پدرسالار؛ مردسالار
patriarchy	پیاوسالاری؛ باوک-سالاری	bavsalarî; piyawsalarî; mêrsalarî	مردسالاری؛ پدرسالاری
patriarchal ideology	ئایدیۆلۆجیی باوک-سالار؛ ئایدیۆلۆجیی پیاوسالارانه	îdeolojiya bavsalar; îdeolojiya mêrsalar	ایدئولوژی پدرسالار؛ ایدئولوژی مردسالارانه
patriarchal society	کۆمەڵگای باوک-سالار؛ کۆمەڵگای پیاوسالارانه	civaka bavsalar; civaka mêrsalar	جامعه پدرسالار؛ جامعه مردسالارانه
patricide	باوک‌کوژی	bavkujî	پدرکشی
patriotism	نیشتمانپەرستی	nîştimanperstî; welatparêzî	میهن‌پرستی
patron	پاڵپشتی هونەر؛ پشتیوانی ئەدەب	palderê/a hunerê; piştevanê/a edebê	مشوق هنر؛ حامی ادبیات
patronage	پاڵپشتیی هونەر؛ پشتیوانیی ئەدەب	palderiya hunerê; piştevaniya hunerê	تشویق هنر؛ حمایت از ادبیات؛ حمایت-گری
pattern (1)	نموونە؛ نوێنەک	mînak; wekok; nimûne; niwênek	الگو
pattern (2)	دووپاتبوونەوەی واتادار (لە گەڵاڵەی چیرۆکدا)	dupatebûna watedar; dubarebûna watedar (di gelaleya çîrokê de)	تکرار معنادار (در پیرنگ داستان)
pattern-making → patterning			
patterning	نوێنەک‌سازی؛ نموونەسازی؛	mînakçêkerî; wekoksazî; nimûnesazî	الگوسازی

	ئولگووسازی		
pattern poetry	شیعری بەرهەست	hilbesta berhest	شعر انضمامی
patterns of authority	نوێنەکەکانی دەسەڵات	mînakên desthilatê; niwênekên deselatê	الگوهای اقتدار
patterns of culture	نوێنەکەکانی فەرهەنگ؛ نموونەکانی چاند	mînakên çandê; niwênekên ferhengê; wekokên çandê	الگوهای فرهنگ
pause	وەستان	westan; rawesîn; sekinîn	مکث
peer review	هەڵسەنگاندنی هاوجووت	hilsengandina hevcot	داوری همتا
penis envy	ئێرەیی زەکەر؛ ئێرەیی چووک	çavnebariya zeker; êreyiya çûk	رشک قضیب؛ حسادت قضیب
pen-name	نازناو؛ ناوی خوازراو	naznav; nasnav; nav û nûçik; navdank	نام مستعار؛ لقب
pen men	توێژی نووسەر؛ قەڵەم-بەدەستان	qelembidest; nivîskar	اهل قلم
pentameter	پێنجیەکەیی؛ دەبڕگەیی	pêncyekeyî; dehbirrgeyî; dehkîteyî; pêncpîv	پنجبخشی؛ پنج-واحدی؛ ده-هجایی
perception	وەرگرتنی هەستەکی؛ تێگەییینی ڕاستەوخۆ و بێ‌نێونج	wergirtina hestekî; têgihîştina rastexo û bênavincî	دریافت حسی؛ ادراکِ بی‌واسطه
perceptual image	وێنەی خەیاڵکردی هەستەکی؛ وێنەی خەیاڵکردی تێگەییینانە	wêneya xeyalkirî ya hestekî; wêneya xeyalî ya têgehiyane	صور خیال حسی
perceptual system	سیستەمی تێگەیینی	pergala têgihînî; sîstema têderxistindar	نظام ادراکی

perfect	کاملْ؛ تەواو؛ ڕەبەق؛ بێ‌خەوش	bêkêmasî; kamil; temam; rebeq; bêxewiş	کامل؛ تمام؛ بی-عیب
perfect foot	بنجی تەواو؛ یەکەی تەواو (کێش)	yekeya bêkêmasî; binca temam; yekeya tewaw (kêş)	واحد کامل (وزن)
perfect rhyme	سەروای تەواو	serwaya temam	قافیەی کامل
perfection	تەواوەتی؛ بێ‌خەوشی	bêkêmasîtî; bêxewişî; temamitî	کمال؛ بی‌نقصی
perfectionism	کاملْ‌خوازی؛ تەواوباوەڕی؛ تەواوێتی-خوازی	bêkêmasîhezî; temamxwazî; kamilbawerî	کمال‌گرایی
performance	نواندن؛ کردەی دەربڕین؛ ڕاپەڕاندن؛ بەڕێوەبردن؛ گێڕان	nivandin; kirdeya derbirrînê; raperrandin; birêvebirin; gêrran	اجرا؛ کنش؛ عمل؛ اجراگری
performance criticism	ڕەخنەی شانۆ؛ ڕەخنەی بەرهەمی نوێندراو	rexneya şanoyê; rexneya berhema nivandî	نقد نمایش؛ نقد اجرا
performance principle	بنەواشەی کارایی	bingeha karayiyê	اصل کارایی
performative	جێبەجێکارانە؛ بەڕێوەبەرانە؛ ڕاپەڕێنەرانە؛ ئەنجامدەرانە	raperrênerane; birêveberane; cihbicihkarane	اجرایی؛ اجراگرانه
performative utterance	پاژگوتەی بەڕێوەبەرانە؛ پارچەپەیڤی جێبەجێکارانە	pajgoteya birêveberane; parçepeyva cihbicihkarane	پاره‌گفتار بیانی؛ پاره‌گفتار اجرایی
periodic sentence	ڕستەی بازنەیی (ڕستەیەک کە کارەکەی لە کۆتاییدایە)	hevoka bazneyî; risteya bazneyî (hevokek ku lêkera wê di dawiyê de ye)	جمله مدور (جمله‌ای که فعل آن در آخر است)

periodical (1)	چاخی؛ سەردەمی؛ بازنەیی؛ یەکنایەک؛ سووڕی؛ خولی؛ نۆرەیی	serdemî; bazneyî; yekneyek; çaxî; xulî; noreyî; sûrrî	دوره‌ای؛ متناوب؛ ادواری
periodical (2)	وەرزنامە؛ بڵاوکراوە؛ بڵاڤۆک	werzname; belavok; weşîne; bilawkirawe	گاهنامه؛ نشریه
periods of American literature	چاخەکانی ویژەی ئەمریکایی؛ سەردەمەکانی ئەدەبی ئەمریکایی	serdemên wêjeya Emerîkî; çaxên edeba Emerîkî	دوره‌های ادبیات آمریکایی
periods of English literature	چاخەکانی ویژەی ئینگلیسی؛ سەردەمەکانی ئەدەبی ئینگلیسی	serdemên wêjeya Ingilîzî; bazneyên edeba Emerîkî	دوره‌های ادبیات انگلیسی
peripeteia → reversal			
peripety → peripeteia			
periphery grammar	ڕێزمانی پاڵەکی؛ ڕێزمانی لاوەکی	rêzimana palekî; rêzimana lawekî	دستور جانبی
permissive age	سەردەمی ئاسانگیری (کۆمەڵگای ڕۆژئاوایی پاش ١٩٦٨)	serdema hêsangîriyê; serdema asangîriyê (civaka rojavayî piştî 1968)	دوره آسان‌گیر؛ عصر ساده‌گیرانه (جامعه‌ی غربی بعد از ١٩٦٨)
person	کەس؛ تاکەکەس	kes; takekes	شخص؛ فرد
persona	پێرسۆنا؛ منی شیعری؛ منی ئەدەبی	pêrsona; ezê hilbestî; ezê wêjeyî	پرسونا؛ من شعری
personage → character			
personal	کەسی؛ کەسانی؛ کەسەکی	kesekî; kesane	شخصی

personal symbol → private symbol			
personality	کەسایەتی	kesayetî	شخصیت
personification	کەسایەتیبەخشین؛ کەساندن؛ مرۆڤاندن	kesayetîbexşîn; kesandin; bikeskirin; merivandin	شخصیتبخشی؛ تشخیص
perspective (1)	ڕوانگە؛ بەرجەوەند	nêrîn; riwangeh; bercewend	منظر؛ چشم-انداز؛ دورنما
perspective (2)	گۆشەی سەرنج؛ سووچی سەیر	goşeya baldanê; goşeya serincê; sûça seyr	زاویەی توجه
perspectivism	ڕوانگەخوازی؛ مەودانوێنی	riwangehxwazî; mewdaniwênî;	منظرگرایی؛ فاصلەنمایی
persuasive discourse	گوتاری قایلکەر	dîskorsa qayilker	گفتمان اقناعی
pessimism	ڕەشبینی	reşbînî	بدبینی
pessimistic	ڕەشبینانە	reşbînane	بدبینانه
petite bourgeoisie	وردە بورژوازی	hûr burjawazî	خرده بورژوازی
Petrarchan conceit	خواستنی پێتراركی	xwastina Petrarchî	استعارەی پترارکی
Petrarchanism	لاسایی کردنەوەی شێوازی پێترارک؛ پێتراركخوازی (شاعیری ئیتالیی سەدەی چواردە)	lasayîkirina şêwaza Petrarc Petrarchxwazî (hilbestvanê Îtalî yê sedsala çardeh)	تقلید از سبک پترارک؛ پترارکگرایی (شاعر ایتالیایی سده چهارده)
Petrarchan sonnet	غەزەلی پێتراركی	xezela Petrarchî	غزل پترارکی
Petrarchism → Petrarchanism			

phallic function	ئەرکی فالیک	erka falîk	کارکرد قضیبی
phallic stage	قۆناغی زەکەری	qonaxa zekerî	مرحلەی قضیبی
phallocentrism	نێرەتەوەری؛ زەکەرتەوەری؛ ناوندێتیی چووک؛ چووڕتەوەری	cûctewerî; nêrtewerî; zekertewerî; çûrrtewerî	قضیب‌محوری
phallogocentrism	زەکەرگوتەتەوەری؛ چووڕگوتەناوەندێتی	zekergotetewerî; çûrrgotenawenditî	قضیب-کلام‌محوری
phallus	نێرە؛ چووک؛ چووڕ؛ زەکەر؛ فالووس	nêre; çûk; cûc; çûrr; zeker; falûs	قضیب؛ ذکر
phase	قۆناغ	qonax	مرحله
phatic	گوتەیی؛ ئاخاوتەیی	gotinî; goteyî; axafteyî	کلامی؛ گفتاری
phatic function	ئەرکی گوتەیی؛ ئەرکی گوتەدامەزرێن	erka gotinî; erka goteyî; erka gotedamezrên	کارکرد کلامی؛ کارکرد گفتاربنیان
phatic language	زمانی گوتەیی؛ زمانی ئاخاوتەیی	zimanê axafteyî; zimanê goteyî	زبان کلامی
phenomena	دیاردەکان	diyarde	پدیده‌ها؛ پدیدارها
phenomenologic	دیاردەناسانە؛ مەنتقی دیاردە	diyardenasane; mentiqa diyardeyê	پدیدارشناسانه؛ پدیدارشناختی؛ منطق پدیدار
phenomenological	دیاردەناسانە	diyardenasane	پدیدارشناختی؛ پدیدارشناسانه
phenomenological cricitism	ڕەخنەی دیاردەناسانە	rexneya diyardenasane	نقد پدیدارشناسانه
Phenomenological ego	خودی دیاردەناسانە	xwetiya diyardenasane	خود پدیدارشناسانه

Phenomenological reduction	دابەزینی دیاردەناسانە؛ داکشانی دیاردەناسانە	dabezîna diyardenasane; dakişana diyardenasane	تقلیل پدیدارشناسانه
phenomenology	دیاردەناسی	diyardenasî	پدیدارشناسی
phenomenon	دیاردە	diyarde	پدیده؛ پدیدار
philantropic	مرۆڤدۆست	mirovdost	بشردوست
philistine	فەرهەنگ‌نزم؛ ڕەشۆکی؛ ئاسایی؛ خەمسارد (بەرامبەر بە هونەری ڕەسەن؛ لە زاراوەکانی ماتیۆ ئارنۆڵد)	bêçand; çandnizm; ferhengnizm; reşokî; asayî; xwerû; xemsard (li hemberî hunera resen; ji biwêjên Mathew Arnold)	بی‌فرهنگ؛ معمولی؛ بی-تفاوت (نسبت به ادبیات و هنر اصیل؛ از اصطلاحات متیو آرنولد)
philistinism	فەرهەنگ‌نزمی؛ ڕەشۆکی گەری؛ خەمساردی (لە هەمبەر ویژە و هونەری ڕەسەندا)	bêçandî; çandnizmî; reşokitî; xwerûyî (li hemberî huner û wêjeya resen)	بی‌فرهنگی؛ بی-تفاوتی (نسبت به ادبیات و هنر اصیل)
philological	وشەناسانە؛ واژەناسانە	peyvnasane; wişenasane; wajenasane	واژه‌شناختی؛ واژه‌شناسانه
philology	وشەناسی؛ واژەناسی؛ ویژەناسی	peyvnasî; wişenasî; wajenasî; wêjenasî	واژه‌شناسی؛ فقه‌اللغه؛ ادب‌شناسی
philosopher-king	فەیلەسووف-پاشا	fîlzof-paşa	فیلسوف-شاه
philosophical	فەلسەفی؛ فەلسەفەکارانە	felsefî; felsefekarane	فلسفی
philosophical criticism	ڕەخنەی فەلسەفی .	rexneya felsefî	نقد فلسفی

philosophical idealism	ئایدیالیزمی فەلسەفی	îdealîzma felsefî	ایدەآلیسم فلسفی
philosophical novel	ڕۆمانی فەلسەفی	romana felsefî	رمان فلسفی
philosophical optimism	گەشبینیی فەلسەفی	geşbîniya felsefî	خوشبینی فلسفی
philosophical semantics	واتاناسیی فەلسەفی	watenasiya felsefî	معنی‌شناسی فلسفی
philosophy	فەلسەفە	felsefe	فلسفه
philosophy of history	فەلسەفەی مێژوو	felsefeya mêjûyê; felsefeya dîrokê	فلسفەی تاریخ
philosophy of knowledge	فەلسەفەی مەعریفە	felsefeya zanînê; felsefeya merîfeyê	فلسفەی شناخت
philosophy of law	فەلسەفەی ماف	felsefeya maf	فلسفەی حقوق
philosophy of mind	فەلسەفەی زەین	felsefeya zihnê	فلسفەی ذهن
philosophy of pure reason	فەلسەفەی ئاوەزی پەتی	felsefeya aweza petî	فلسفەی خرد ناب
philosophy of religion	فەلسەفەی ئایین	felsefeya olê; felsefeya ayînê	فلسفەی دین
philosophy of science	فەلسەفەی زانست	felsefeya zanistê	فلسفەی علم
philosophy of sociology	فەلسەفەی کۆمەڵناسی	felsefeya civaknasiyê	فلسفەی جامعه-شناسی
philosophy of symbolic forms	فەلسەفەی بیچمە هێماییەکان	felsefeya formên hêmayîn	فلسفەی صورتهای نمادین
phobia	ترس؛ تۆقین؛ تۆقان	tirs; toqîn; toqan	هراس
phoneme	دەنگە؛ واچ	denge; waç	واج؛ آوا
phonetic	دەنگدار؛ دەنگی؛	dengdar; dengî; dengeyî	آوایی

دەنگەیی

phonetic convergence	بەرهەڤگەریی دەنگی؛ یەکانگیریی دەنگی	berhevgiriya dengî; yekangîriya dengî	همگرایی آوایی
phonetics	دەنگدارێتی؛ دەنگەناسی	dengdaritî; dengenasî	آواشناسی
phonocentric	دەنگ‌تەوەر؛ دەنگ‌ناوەند	dengtewer; dengnavend	آوامحور
phonocentrism	دەنگ‌تەوەری؛ ناوەندێتیی دەنگ	dengtewerî; dengnavendî	آوامحوری
phonological	دەنگ‌ناسانە	dengnasane	آواشناسانه
phonologist	دەنگ‌ناس	dengnas	آواشناس
phonology	دەنگ‌ناسی	dengnasî	واج‌شناسی؛ آواشناسی
phrasal ambiguity	شاراوەیی دەستەواژەیی؛ شاراوەیی کۆوشەیی	nezelaliya destepeyvî; şêlîtiya kowişeyî	ابهام گروه‌واژه‌ای؛ ابهام عبارتی
phrasal polysemy	چەندواتایی دەستەواژەیی؛ فرەمانایی کۆوشەیی	çendwateyiya destepeyvî; pirrmaneyiya kowişeyî	چندمعنایی گروه‌واژه‌ای؛ چندمعنایی عبارتی
phrase	دەستەواژە؛ کۆوشە؛ کۆمپەیڤ	destewaje; destepeyvî; kowişe; kompeyv	عبارت؛ گروه‌واژه
phrase maker	دەستەواژەساز؛ چێکەری کۆوشە؛ کۆوشەنوێن	kompeyvçêker; kowişeçêker kompeyvniwên;	عبارت‌ساز؛ عبارت‌نما
physical comedy	کۆمێدیی فیزیکی؛ کۆمێدیی نزم	komediya fîzîkî; komedîya nizm	کمدی فیزیکی؛ کمدی پست
physical distance→ aesthetic detachment			

piece `a these → **thesis play**			
picar (Sp.)	عەیار؛ ڕند؛ فرەزان؛ زۆرزان	eyar; rind; pirrzan; firezan	عیار؛ رند؛ زرنگ
picaresque	عەیارانە؛ ڕندانە؛ زۆرزانانە	eyarî; rindane	عیاری
picaresque novel	ڕۆمانی عەیارانە؛ ڕۆمانی زۆرزانانە	romana eyarane	رمان عیاری
picaroon → **picaresque**			
pictorial	وێنەیی؛ دیداری؛ دیتنی	wêneyî; dîdarî; dîtinî	تصویری؛ دیداری؛ بصری
pictorial imagery	وێنەی خەیاڵکردی دیداری	wêneya xeyalî ya dîdarî	صور خیال بصری
pictorical metaphor	خواستنی وێنەیی	xwastina wêneyî	استعارەی بصری
picture	وێنە؛ ڕەسم	wêne; resm	تصویر؛ شکل
picture language	زمانی وێنەیی	zimanê wêneyî	زبان تصویری
piece bien faite → **well-made play**			
Pindaric ode	قەسیدەی پینداری (ئاماژە بۆ پیندار، شاعیری یۆنانی کەونارا)	qesîdeya Pîndarî (ameje bi Pîndar, hilbestvanê Yewnanî kevnar)	قصیدەی پینداری (اشارە به پیندار، شاعر یونان باستان)
pitch	بەرزی و نزمیی دەنگ؛ پلە	berzî û nizmiya deng; pile; rade; ast	زیر و بم صدا؛ درجه
plagiarism	دزیی ئەدەبی؛ دزیی هونەری	diziya wêjeyî; diziya hunerî	سرقت ادبی؛ سرقت هنری
plagiarist	دزی ئەدەبی؛ دزی هونەری	dizê wêjeyî; dizê edebî; dizê hunerî	سارق ادبی؛ سارق هنری

plagiaristic	دزیەتی؛ دزیانە؛ بەرهەمی دزیەتی	dizitî; diziyane; berhema dizitiyê	دزدانه؛ اثر دزدی
plain man	مرۆڤی ئاسایی	mirovê/a asayî	انسان معمولی
plaisire (Fr.) → pleasure			
Platonic	ئەفلاتوونی	Platonî; Eflatûnî	افلاطونی
Platonic love	ئەوینی ئەفلاتوونی؛ عەشقی ئەفلاتوونی	evîna Platonî; eşqa Eflatûnî	عشق افلاطونی
Plato's theory of ideas	تیۆریی نموونەکانی ئەفلاتوون	teoriya nimûneyên Platonî	نظریه مثل افلاطونی
Platonism	ئەفلاتوونخوازی	Platonhezî; Eflatûnxwazî	افلاطون‌گرایی
play on words	کایەکردن بە وشە	bi peyvan lîstin; kayekirin bi wişeyan	بازی با واژگان
pleasure	چێژ؛ لەزەت	çêj; lizet; tam	لذت
plot	گەلاڵە؛ تانوپۆ	gelale; tanupo	طرح؛ پیرنگ
plot-based coherence	یەکگرتوویی گەلاڵەبنەما؛ هەڤگرتوویی تانوپۆتەوەر	yekgirtîtiya gelalebingeh; hevgirtîtiya gelalebingeh	انسجام پیرنگ‌بنیاد
plot-driven	گەلاڵەبنەما؛ تانوپۆمەڵبەند	gelalebingeh; gelalebinema	پیرنگ‌بنیاد؛ پیرنگ‌مبنا
plural	کۆ؛ زۆرینە؛ فرە؛ بەرفرە	pirrjimar; ko; zorîne; fire; berfireh	جمع؛ کثیر؛ کثرت
plural taxt	دەقی فرەلایەن؛ دەقی چەندتوێ	deqa çendlayen; deqa çendtoy; deqa çendalî	متن چندلایه
pluralism	زۆرینەخوازی؛ فرەدەنگی‌خوازی	pirranîxwazî; zorînexwazî	کثرت‌گرایی

plurality	زۆرینەیی؛ فرەدەنگی؛ چەنددەنگێتی	zorîneyî; çenddengitî	کثرت؛ چندصدایی
plurifunctional	فرەئەرکی	pirrerkî; çenderkî	چندنقشی
plurivalence	فرەبایەخی؛ چەندبەهایی	pirrbayexî; çendbehayî	چندارزشی
poem	شیعر؛ هەڵبەست؛ هۆنراوە	hilbest; honrawe	شعر
poem of exile	شیعری تاراوگە	hilbesta tarawgeyê	شعر تبعید
poet	شاعیر؛ هەڵبەستوان؛ هۆنەر	hilbestvan; honer	شاعر
poet laureate	شاعیری دەربار (متمانەپێ کراوی دەسەڵات)	hilbestvanê derbar (pêbawerê disthilatê)	ملک‌الشعرا
poetaster	زڕشاعیر؛ شێوەهۆنەر	hilbestvanniwên; zirrşaiîr; şêwehoner	شاعرنما؛ شاعرک؛ شعرباف
poetess	ژنەشاعیر؛ شاعیری ژن	hilbestvana jin	شاعر زن
poetics	بووتیقا؛ زانستی ئەدەب؛ ویژەناسی؛ شیعرناسی؛ هونەری شیعر	bûtîqa; zanista edebê; wêjenasî; hunera hilbestê	بوطیقا؛ ادب-شناسی؛ شعرشناسی
poetic attachment	پاشکۆی شیعری	paşkoyên hilbestî	ضمائم شعری
poetic contests	مشتومڕی شاعیرانە؛ شەڕەشیعر	miştumirra hilbestvanane; pêşbaziya hilbestî	مجادله‌ی شاعرانه؛ رقابت شاعرانه؛ مشاعره
poetic diction	وشەبژێریی شاعیرانە؛ شێوازی شیعر لە رووی چەشنی وشەوە	peyvbijêriya hilbestvanane; şêwaza hilbestê ji aliyê cureya wişeyê ve	واژه‌گزینی شاعرانه؛ سیاق شعر از لحاظ نوع واژه

poetic drama	شانۆنامەی شاعیرانە؛ شانۆگەریی هۆنەرانە	şanonameya hilbestvanane	نمایش‌نامەی شاعرانە
poetic function	ئەرکی شاعیرانە	erka hilbestvanane	کارکرد شاعرانە
poetic gift	بەهرەی شاعیرانە؛ سەلیقەی هۆنەرانە	behreya hilbestvanane	طبع شاعرانە؛ استعداد شاعرانە؛ قریحە شاعری
poetic imagery	وێنەسازیی شاعیرانە؛ وێنەگەلی خەیاڵکردی شاعیرانە	wêneçêkeriya hilbestvanane	صور خیال شاعرانە
poetic imagination	خەیاڵی شاعیرانە	xeyala hilbestvanane	تخیل شاعرانە
poetic justice	هەڵسەنگاندنی شاعیرانە	dadmendiya hilbestvanane; nirxandina şaîrane	قضاوت شاعرانە
poetic license	مافی شاعیری؛ پێویستیی شاعیرانە	rêdana hilbestvaniyê; mafê şaîriyê	مجوز شاعرانە؛ الزامات شعری
poetic prose	پەخشانی شاعیرانە	pexşana hilbestvanane	نثر مسجع
poetic school	قوتابخانەی شیعری؛ ڕێبازی شاعیرانە	rêbaza hilbestvanane	مکتب شعری
poetic tradition	نەریتی شیعری	nerîta hilbestî	سنت‌های شعری
poetic wisdom	زانایی شاعیرانە؛ ژیریی شاعیرانە	zanayiya hilbestvanane	حکمت شعری
poetical	شاعیرانە؛ شیعری؛ شیعرئاسا	hilbestvanane; şaîrane; hilbestî	شاعرانە؛ شعری؛ شعرگونە
poetical composition	نووسینی شاعیرانە؛ داهێنانی هۆنەرانە	nivîsîna hilbestvanane	تصنیف شاعرانە
poetical speech	ئاخاوتەی شاعیرانە؛ گوتەی هۆنەرانە	axafteya hilbestvanane	گفتار شاعرانە؛ کلام شعری

poeticalness	شیعرئاسایی	hilbestasayî	شعرگونگی
poeticity	شیعرییەت	hilbestitî	شعریت
poetry	شیعر؛ هۆنراوە؛ هەڵبەست	hilbest; honrawe	شعر؛ اشعار
point and counterpoint	ئاواز و وڵامی ئاواز؛ ئاواز و دژەئاواز	awaz û bersiva awazê; awaz û dijawaz	آهنگ و برآهنگ؛ آواز و مخالف آواز
point of attack	خاڵی دەستپێک؛ دەستپێکی کردەی سەرەکی (لە چیرۆک و شانۆدا)	xala destpêkê; destpêka kirdeya serekî (di çîrok û şanoyê de)	نقطەی آغاز؛ سرآغاز کنش (در داستان و نمایش‌نامە)
point of resemblance	لایەنی لێکچوو؛ لایەنی لێکچوون؛ لایەنی وێکچوویی	layena lêkçû; aliyê lêçûnê; layena wêkçûyî	وجه شبه؛ وجه تشابه
point of rest → pause			
point of similarity	لایەنی لێکچوو؛ لایەنی لێکچوون؛ لایەنی وێکچوویی	layena lêkçû; aliyê lêçûnê; layena wêkçûyî	وجه شبه؛ وجه تشابه
point of turning → climax			
point of view	گۆشەنیگا؛ ڕوانگە	goşenîgah; riwangeh	زاویه دید؛ منظر
politity	جەمسەرێتی	sercemitî; cemseritî	قطبیت
polarization	جەمسەرسازی؛ جەمسەری کردنەوە	cemsersazî; sercemkirin	قطبی‌سازی
polemic	باسوخواس؛ مشتومڕ؛ گەنگەشە	basûxiwas; miştumirr; gengeşe	جدل؛ مجادله
polemical	بەباسوخواس؛	bibasûxiwas; miştumirrdar;	جدلی؛ مجادله-

	مشتومڕدار؛ گەنگەشەدار	gengeşedar	ای
polite literature	وێژەی ڕەسەن و بەرز	wêjeya resen û berz	ادبیات اصیل و والا
politics	سیاسەت؛ زانستی ڕامیاری	ramyarî; siyaset; zanista ramyariyê	سیاست؛ علم سیاست
political	سیاسی؛ ڕامیارانە	ramyarî; siyasî; ramyarane	سیاسی
political, the	بابەتی سیاسی	babeta ramyarî; babeta siyasî	امر سیاسی
political alienation	لەخۆنامۆیی سیاسی	jixwenamoyiya ramyarane; jixwenamoyiya siyasî	از خود بیگانگی سیاسی
political anarchism	پشێویخوازیی سیاسی؛ بێسەروبەریی سیاسی؛ ئاڵۆزیی ڕامیاری	pişêwîxwaziya ramyarî; bêserûberiya siyasî; aloziya siyasî	هرج‌ومرج‌طلبی سیاسی
political apparatus	دەزگای سیاسی؛ دامودەزگای ڕامیاری	dezgeha ramyarane; rêxistina siyasî	دستگاه سیاسی؛ سازوبرگ سیاسی
political argument	مشتومڕی سیاسی؛ بەڵگاندنی ڕامیاری	miştumirra ramyarane; belgandina siyasî	استدلال سیاسی؛ بحث سیاسی
political asylum	پەنابەریی سیاسی	penaberiya ramyarî; penaberiya siyasî	پناهندگی سیاسی
political balance	هاوسەنگیی سیاسی	hevsengiya ramyarî; hevsengiya siyasî	توازن سیاسی؛ موازنەی سیاسی
political bias	هۆگریی سیاسی؛ لایەنگریی ڕامیاری	alîgiriya ramyarî; hogiriya siyasî; layengiriya ramyarî	هواداری سیاسی
political crisis	قەیرانی سیاسی	qeyrana ramyarî; qeyrana siyasî	بحران سیاسی

political criticism	ڕەخنەی سیاسی	rexneya ramyarî; rexneya siyasî	نقد سیاسی
political culture approach	بۆچوونی فەرهەنگی سیاسی	boçûna çandî ramyarî; boçûna ferhengî siyasî	رویکرد فرهنگ سیاسی
political economy	ئابووریی سیاسی	aboriya ramyarî; aboriya siyasî	اقتصاد سیاسی
political elitism	دەستەبژێرخوازیی سیاسی	destebijêrxwaziya ramyarî; destebijêrxwaziya siyasî	نخبەگرایی سیاسی
political equilibrium	هاوسەنگیی سیاسی	hevsengiya ramyarî; hevsengiya siyasî	موازنه سیاسی
political novel	ڕۆمانی سیاسی؛ ڕۆمانی ڕامیارانه	romana ramyarî; romana siyasî	رمان سیاسی
political philosophy	فەلسەفەی سیاسی	felsefeya ramyarî; felsefeya siyasî	فلسفەی سیاسی
political polarization	جەمسەرسازیی سیاسی	cemsersaziya ramyarî; cemsersaziya siyasî	قطبی‌سازی سیاسی
political sociology	کۆمەڵناسیی سیاسی	civaknasiya ramyarî; komelgehnasiya siyasî	جامعه‌شناسی سیاسی
political theory	تیۆریی سیاسی	teoriya ramyarî; dîtaneya siyasî	نظریەی سیاسی
political thought	هزری سیاسی	hizra ramyarî; hizra siyasî	اندیشەی سیاسی
political view	ڕوانگەی سیاسی؛ ڕوانگەی ڕامیارانه	riwangeha ramyarî; riwangeha siyasî	نگرش سیاسی
politician	سیاسەتمەدار؛ ڕامیار؛ سیاسەتوان	ramyar; siyasetmedar; siyasetvan	سیاستمدار؛ دولتمرد
polyandry	فرەشوویی، چەندمێردی	çendhevjînî; çendmêrî; fireşûyî	چندشوهری

polycentric governance	حوکمڕانیی چەنددەسەڵاتی؛ حوکمڕانی فرەناوکی	hukimraniya çenddesthilatî; hukimranê/a pirrnavekî	حکمروایی چندهستەای
polyfunctional	چەندئەرکی؛ فرەئەرکی	çenderkî; pirrerkî; fireerkî	چندنقشی
polygamy	فرەهاوسەری؛ چەندهاوژینی	çendhevjînî; firehevserî	چندهمسری
polyglot lexicon	قامووسی چەندزمانە؛ فەرهەنگی فرەزمانە	qamûsa çendzimane; ferhenga çendzimane	واژەنامه چندزبانه
polyguttural technique	تەکنیکی چەندپێوەندی؛ تەکنیکی فرەهاوپێوەندی	teknîka çendpêwendî; teknîka pirrhevpeywendî	شگرد چندرابطەای؛ شگرد چنداشتراکی
polygyny	فرەژنی	çendjinî; firejinî	چندزنی
polyphonic	چەنددەنگیانە؛ فرەدەنگیانە	çenddengiyane; pirrdengiyane	چندصدا
polyphony	چەنددەنگی؛ فرەدەنگی	çenddengî; pirrdengî	چندصدایی
polysemantic	چەندواتایانە؛ فرەمانا	çendwateyane; pirrmana	چندمعنا؛ ذوالمعانی
polysemic → polysemantic			
polysemy	چەندواتایی؛ فرەمانایی	çendwateyî; pirrmanayî	چندمعنایی
polysyllabic	چەندبڕگەیی؛ فرەبڕگەیی	çendbirrgeyî; firekîteyî	چندهجایی
polysystemic theory	تیۆریی چەندسیستەمی؛ تیۆریی فرەسیستەمی	teoriya çendpergalî; dîtaneya firesîstemî	نظریه چندنظامی
polyvalent	چەندبایەخی؛ فرەبەهایی	çendbayexî; firebayexî	چندارزشی

pompous speech	ئاخاوتەی دووروودرێژ؛ گوتاری درێژی دەستکرد	axafteya dûrûdirêj; gotara dirêj a destkird	کلام مطنطن؛ گفتار طویل تصنعی
pop (popular)	گشتی؛ جەماوەریانە؛ هەمەکی	giştî; cemaweriyane; hemûkî	همه؛ همگانی؛ عام؛ عامەپسند
pop art	هونەری پاپ؛ هونەری جەماوەریانە؛ هونەری جەماوەرپەسند	hunera pap; hunera cemaweriyane; hunera cemawerpesend	هنر پاپ؛ هنر عامەپسند
pop cultural product	بەرهەمی فەرهەنگیی جەماوەریانە	berhema çandî ya cemaweriyane	فرآورده فرهنگی عام؛ تولید فرهنگی عامه
popular culture	فەرهەنگی جەماوەر؛ فەرهەنگی جەماوەری	çanda cemawer; ferhenga cemawerî	فرهنگ عام
popular literature	وێژەی جەماوەر؛ ئەدەبی جەماوەری	wêjeya cemawer; edeba cemawer	ادبیات عامیانه
popularization of culture	جەماوەری کردنی فەرهەنگ	cemawerkirina çandê	مردمی کردن فرهنگ
population	حەشیمەت؛ ژمارەی دانیشتووان	heşîmet; gelhe; jimareya rûniştvanan; jimareya şeniyan	جمعیت
populism	پۆپۆلیزم	popolîzm	پوپولیسم
pornography	نووسینی بابەتی نائەخلاقی؛ نواندنی بەدڕەوشتی	nivîsîna babeta bêexlaqî; nivandina nerewiştî	ابتذال‌نگاری؛ نمایش مبتذل؛ اثر غیراخلاقی؛ هرزەنگاری
portmanteau word	وشەی تێکەڵکراو؛ وشەی لێکدراوی داهێنراو	wişeya têkelkirî; peyva hevedudanî ya dahênkirî	واژەی تلفیقی؛ واژەی ترکیبی ابداعی؛ چمدان-واژه

position	پێگە؛ شوێنگە؛ ئاست؛ دۆخ	pêgeh; şûn; şiwêngeh; ast; ruh	جایگاه؛ پایگاه؛ مرتبه؛ وضعیت
positive	پۆزیتیڤ؛ ئیجابی؛ ئەرێنی؛ ئەرێیانە	pozitîv; erênî; îcabî; erêyane	مثبت؛ ایجابی؛ اثباتی
positivism	پۆزیتیڤیزم؛ ئەرێنی-خوازی	erênîxwazî; pozîtîvîzm	اثبات‌گرایی؛ مثبت‌گرایی؛ اصالت تحقق
positivist	پۆزیتیڤیست؛ ئەرێنی-خواز	pozîtîvîst; erênîxwaz	اثبات‌گرا
positivistic	پۆزیتیڤیستی؛ ئەرێنی-خوازانە	pozîtîvîstî; erênîxwazane	اثبات‌گرایانه؛ اثباتی
positivistic empericism	ئەزموونخوازیی پۆزیتیڤیستی؛ ئەزموون-خوازیی ئەرێنیخوازانە	ezmûnxwaziya pozîtîvîstî	تجربه‌گرایی اثبات‌گرایانه
positivistic movement	بزووتنەوەی پۆزیتیڤیستی؛ بزاڤی ئەرێنی خوازانە	tevgera pozîtîvîstî; bizava erênîxwazane	نهضت اثبات-گرایانه
positivistic sociology	کۆمەڵناسیی پۆزێتیڤیستی؛ جڤاکناسیی ئەرێنی-خوازانە	komelnasiya pozîtîvîstî; civaknasiya erênîxwazane	جامعه‌شناسی اثبات‌گرایانه
possibility	لواوی؛ ئەگەر؛ شیان	pêkan; eger; şiyan; liwawî	امکان
possible worlds	جیهانە لواوەکان	cîhanên pêkan; cîhanên liwaw	جهان‌های ممکن
post-aural → post-auratic			
post-auratic	پاشخەرمانەیی	paşxermaneyî	پساهاله‌ای
post history	پاشمێژوو	paşmêjû; piştdîrok	پساتاریخ

postanalytical	پاششیکارانه	paşşîkarane	پساتحلیلی
postcriticism	پاشڕەخنە	paşrexne	پسانقد
postposing	پاشدانان	paşdanek	پس‌گذاری
postposition	پاشبەند	paşdaçek; paşbend	پس‌اضافه
post-capitalism	پاشسەرمایەداری	paşsermayedarî	پساسرمایه‌داری
post-colonialism	پاشداگیرگەخوازی؛ پاشکۆلۆنیالیزم	paşmêtinîxwazî; paşdagîrgexwazî; paşkoloniyalîzm	پسااستعمارگرایی
post-colonial ecocriticism	ڕەخنەی ژینناسانەی پاشداگیرگەیی	rexneya jînnasane ya paşdagîrgeyî	نقد بوم‌شناسانه پسااستعماری
postcolonial feminist theory	تیۆریی فێمێنیستیی پاشداگیرگەیی	teoriya femînîstî ya paşdagîrgeyî	نظریه فمنیستی پسااستعماری
post-impressionist	پاشئەمپرێسیۆنیست	paşemprêsyonîst	پساامپرسیونیست
post-industrial father, the	باوکی پاشپیشەسازانە	bavê paşpîşesazane	پدر پساصنعتی
post-industrial society	کۆمەڵگای پاش-پیشەسازانە	civaka paşpîşesazane	جامعه پساصنعتی
post-mirror stage	قۆناغی پاشئاوێنەیی	qonaxa paşneynikî; qonaxa paşawêneyî	مرحله‌ی پساآینه‌ای
postmodern period	سەردەمی پۆستمۆدێرن	serdema postmodern	دوره‌ی پست-مدرن
post-modernism	پۆستمۆدێرنیزم؛ پاش-نوێخوازی	postmodernîzm; paşnûxwazî	پسامدرنیسم؛ پسانوگرایی
post-modernity	پۆستمۆدێرنیتە؛ پاش-مۆدێرنێتی	postmodernîte; paşmodernîte	پست‌مدرنیته
post-modern novel	ڕۆمانی پۆستمۆدێرن؛ ڕۆمانی پاشنوێخواز	romana postmodern; romana paşnûxwaz	رمان پسامدرن؛ رمان پسانوگرا

post-new critical theory	تیۆریی ڕەخنەگرانەی پاشنوێ	teoriya rexnegirane ya paşnû	نظریه‌ی انتقادی پساجدید
post-Romantic	پاشڕۆمانتیک	paşromantîk	پسارمانتیک
post-structural	پاشپێکهاتەیی	paşpêkhateyî	پساساختاری
post-structural feminism	فێمینیزمی پاش-پێکهاتەیی	femînîzma paşpêkhateyî	فمنیسم پساساختاری
post-structuralism	پاشپێکهاتەیی خوازی	paşpêkhateyîxwazî	پساساختاری-گرایی
post-structuralist theories	تیۆریگەلی پاش-پێکهاتەیی خواز	teoriyên paşpêkhateyîxwaz	نظریات پساساختاری گرا
post-structuralistic thought	هزری پاشپێکهاتەیی-خوازانە	hizra paşpêkhateyîxwazane	اندیشه‌ی پساساختاری گرایانه
post-structurlist critic	ڕەخنەگری پاش-پێکهاتەیی خواز	rexnegira/ê paşpêkhateyîxwaz	منتقد پساساختاری گرا
post-war period	سەردەمی پاششەڕ (ئاماژە بۆ شەڕی دووەمی جیهانی)	serdema piştî şer (amaje bo şerê cîhanî ya duyemîn)	دوره‌ی پس از جنگ (اشاره به جنگ دوم جهانی)
pot-boiler	بەرهەمی هونەریی لاواز	berhema hunerî ya lawaz	اثر هنری ضعیف
potential	توانایی؛ توانست؛ پۆتانسیێل؛ لوان؛ ماتەوزە	tiwanayî; tiwanist; potansiyel; liwan; matewize	توانش؛ پتانسیل؛ بالقوه؛ ممکن
power	هێز؛ دەسەڵات	hêz; desthilat; xurtî	قدرت؛ اقتدار
power relations	پێوەندییەکانی دەسەڵات	peywendiyên desthilatê; peywendiyên hêzê	روابط قدرت
powerful	بەهێز؛ دەسەڵاتدار؛ بەدەسەڵات	bihêz; xurt; desthilatdar;	قدرتمند؛ قوی؛ بااقتدار؛ مقتدر

		bidesthilat	
practical	کارەکی؛ کرداری؛ کردارەکی؛ کردەکی	karekî; kirdarî; kirdarekî; kirdekî	عملی
practical action	کردەی کارەکی ؛ کردەوەی کرداری	kirdeya karekî; kirdeweya kirdarî	کنش عملی
practical criticism	ڕەخنەی کارەکی؛ ڕەخنەی کرداری؛ ڕەخنەی کردارەکی	rexneya karekî; rexneya kirdarî; rexneya kirdarekî	نقد عملی
practice	کار؛ کردار؛ کردە؛ کردەوە	kar; kirdar; kirde; kirdewe	عمل؛ کنش
pragmatic theory	تیۆریی کاریگەر؛ تیۆریی شوێندانەر؛ تیۆریی پراگماتیک	teoriya bibandor; teoriya karîger; teoriya şûndaner; teoriya piragmatîk	نظریەی تاثیرگذار؛ نظریەی پراگماتیک
pragmatics	مەبەستناسی (لە زمانەوانیدا)	mebestnasî (di zimannasiyê de)	منظورشناسی (در زبان‌شناسی)
pragmatism	کردارخوازی؛ کردەوەخوازی	kirdarxwazî; kirdewexwazî	عمل‌گرایی؛ کنش‌گری
pragmatist	کردەوەخواز؛ کردارخواز	kirdarxwaz kirdewexwaz	عمل‌گرا؛ کنش-گر
Prague linguistic circle	کۆڕی زمانناسانەی پراگ	korra zimannasane ya Piragê	حلقەی زبان-شناختی پراگ
Prague school	قوتابخانەی پراگ	qutabxaneya Pragueê; dibistana Pragueê	مکتب پراگ
praxis	پراکسیس؛ کردە؛ کردەوە؛ کردار	piraksîs; kirde; kirdewe; kirdar	پراکسیس؛ عمل؛ کنش
preaesthetic	پێش‌جوانیناسانە	pêşbedewînasane; pêşciwanînasane	پیشازیبایی‌شناختی
preamble	پێشەکی؛ پێش‌گوتن	pêşekî; pêşgotin	مقدمە؛ پیش-

			گفتار
pre-antique	پێش‌کەونارا	pêşkevnar	پیشاباستان
pre-aural	پێش‌خەرمانەیی	pêşxermaneyî	پیشاهالەای
pre-auratic → pre-aural			
pre-capitalism	پێش‌سەرمایەداری	pêşsermayedarî	پیشاسرمایەداری
pre-Copernican knowledge	زانیاریی پێش-کۆپێرنیکی؛ مەعریفەی پێش‌کۆپێرنیکی	zanyariya pêş-Kopernîkî; merîfeya pêş-Kopernîkî	دانش پیشاکپرنیکی
precieving subject	سوژەی خاوەن‌تێگەیین	sûjeya xwedî têgihîn	سوژەی ادراک‌گر
preconceptual understanding	تێگەیینی پێشواتایانە	têgihîna pêşwateyane	فهم پیشا-مفهومی
preconscious	پێش‌ئاگا؛ پێش‌خودئاگا	pêşageh; pêşxweageh	پیش‌آگاه
precursor	پێشڕەو؛ پێشەنگ	pêşrew; pêşeng	پیشرو؛ متقدم
predestination	قەدەری دیاریکراو؛ چارەنووس	çarenivîs; qedera diyarkirî	تقدیر؛ سرنوشت محتوم
predominant factors	هۆکارە زاڵەکان؛ هۆکارە باڵادەستەکان	hokarên zal; sedemên baladest	عوامل مسلط
pre-existence	پێش‌بوون؛ بەر لە بوون	pêşbûn; berî hebûnê	پیش‌وجود؛ پیشاهستی
preface	پێشەکی؛ پێش‌گوتن	pêşekî; pêşgotin	مقدمه؛ پیش-گفتار
pre-figuration	پێش‌قاڵبەندی؛ پێش-شێوەدانان	pêş-qalibbendî; pêş-şêwedanîn	پیش‌قالب‌بندی؛ پیشاصورت‌بندی
prehistory	پێش‌مێژوو؛ قۆناغە سەرەتاییەکان	pêşmêjû; pêşdîrok; qonaxên seretayî	پیش‌تاریخ؛ مراحل مقدماتی

pre-industrial society	کۆمەڵگای پێش-پیشەسازانە	civaka pêşpîşesazane; komelgega pêşpîşesazane	جامعه پیشاصنعتی
prejudice	دەمارگرژی؛ بیرگرساوی	demargirjî; bîrgirsawî	تعصب
pre-liguistiic	پێشزمانناسانە؛ پێش-زمانناسەکی	pêşzimannasane; pêşzimannasekî	پیشازبان-شناختی
prelude	پێشەکی؛ دەستپێک؛ دەستپێکی بەرهەم	pêşekî; destpêk; destpêka berhemê	پیش‌درآمد
premature womanhood	ژنێتیی پێشباڵغبوون	jinitiya pêşpêregihînê; jinitiya berkamilbûnê	زنانگی پیش از بلوغ
pre-mirror stage	قۆناغی پێشئاوێنەیی	qonaxa pêşneynikî; qonaxa pêşawêneyî	مرحله‌ی پیشاآینه‌ای
pre-Odipal	پێشئۆدیپی	pêş-Odîpî	پیش ادیپی
preposing	پێشدانان	pêşdanan	پیش‌گذاری
preposition	پێشبەند	pêşbend; pêşdaçek	پیش‌اضافه
Pre-Raphaelite movement	بزووتنەوەی پێشرافائێلی	tevgera Pêş-Raphaelite	جنبش پیشارافائلی
Pre-Romantic	پێشڕۆمانتیک	Pêş-Romantîk	پیشارمانتیک
prescriptive	یاسادانەرانە	yasadanerane	تجویزی
presence	ئامادەبوون؛ ئامادەیی	amdebûn; amadeyî	حضور
preserver	پارێزەر؛ پاسەوان	parêzer; pasewan	محافظ؛ نگهبان؛ حافظ
pre-speech level	ئاستی پێشئاخاوتە؛ توێی بەر لە گوتە	asta pêşaxafte; tiwêya berî goteyê	سطح پیشاگفتار

prestructuring	پێشپێکهاتەسازی	pêşpêkhatesazî	پیش‌ساختاردهی
presupposed	پێش‌گریمانەکراو	pêşgirîmanekirî	ازپیش‌انگاشته
presupposition	پێش‌گریمانە	pêşgirîmane	پیش‌فرض؛ پیش انگاشت
presuppositionless	بێ‌پێش‌گریمانە	bê pêşgirîmane	بی‌پیش‌انگاشت
pre-understanding	پێش‌تێگەیین	pêştêgihîn	پیش‌فهم؛ پیشادرک
preverbal	پێش‌زمانی؛ پێش‌بێژەیی	pêşzimanî; pêşbêjeyî; pêşpeyvkî	پیشالفظی؛ پیش‌زبانی
primal scene	دیمەنی سەرەکی	dîmena sereke	صحنه نخستین
primary	یەکەمین؛ سەرەکی	yekemîn; sereke	نخستین؛ اصلی
primary convention	رێککەوتنی یەکەمین؛ نەریتی سەرەکی	nerîta yekemîn; rêkeftina sereke	قرارداد نخستین؛ سنت اولیه
primary epic	حەماسەی یەکەمین	hemaseya yekemîn	حماسه‌ی اولیه
primary groups	گرویە یەکەمینەکان؛ تاقمە سەرەتاییەکان	komên yekemîn; girûpên seretayî	گروه‌های نخستین
primary identity	ناسنامەی یەکەمین	nasnameya yekemîn	هویت اولیه
primary imagination	خەیاڵی یەکەمین	xeyala yekemîn	تخیل اولیه
primary needs	پێداویستییە سەرەتاییەکان	pêdiviyên seretayî	نیازهای اساسی
primary process	رەوتی یەکەمین؛ رەوتی سەرەکی	rewta yekemîn; pêvajoya sereke	فرایند اولیه
primary rewards	خەڵاتە یەکەمەکان	xelatên yekemîn	پاداش‌های نخستین

primitive	بەرایی	berayî	بدوی؛ نخستین
primitive epic	حەماسەی بەرایی	hemaseya berayî	حماسەی بدوی
primitivism	بەرایی‌خوازی	berayîxwaazî	بدوی‌گری
primordialism	ئەزەلی‌خوازی	ezelîxwazî	ازلی‌گرایی
princedom	میرنشین	mîrnişîn; mîritî	امارت؛ امیرنشین
principal	بەڕێوەبەر؛ سەرەکی	birêveber; serekî	مدیر؛ اصلی
principle	بنەواشە؛ بنەما؛ پرەنسیپ	bingeh; binewaşe; binema; pirensîp	اصل؛ مبنا
principle of association	بنەواشەی واتاکێشەکی	binewaşeya watekêşekî	اصل تداعی
private domain	ئاقاری خۆیی؛ دەڤەری تایبەت	aqara taybet; aqara xwetî	حوزەی خصوصی
private language	زمانی خۆیی؛ زمانی تایبەت؛ زمانی کەسانی	zimanê taybet; zimanê kesane; ziamnê xwetî	زبان خصوصی
private press	چاپەمەنیی ئازاد؛ چاپەمەنیی ئەهلی	çapemeniya azad; çapemeniya ehlî	مطبوعات آزاد
private sector	کەرتی تایبەت	kerta taybet	بخش خصوصی
private symbol	هێمای خۆیی؛ هێمای تایبەت؛ هێمای کەسەکی	hêmaya taybet; hêmaya xwetî; hêmaya kesekî	نماد خصوصی؛ نماد شخصی
proactive change	گۆڕانی داهاتووساز	guherîna dahatûsaz; guherîna pêşerojçêker	تغییر آیندەساز
probable deduction	بەراوردی ڕێتێچوو؛ دەرئەنجام‌گیریی شیمانەیی	berawirda rêtêçû; derencamgîriya şîmaneyî	قیاس محتمل

probable impossibility	نەلواویی ڕێتێچوو؛ نەلواویی شیمانەیی (زاراوەی ئەرەستوویی)	nepêkaniya rêtêçû; neliwawiya şîmaneyî (ji biwêjên Erestûyî)	ناممکن محتمل؛ عدم امکان احتمالی (اصطلاح ارسطویی)
probability	شیمانە؛ ڕێتێچوویی؛ ئەگەر	şîmane; rêtêçûyî; eger	احتمال؛ رویداد محتمل
probability distribution	دابەش‌کردنی شیمانەکان؛ دابەش‌کردنی ئەگەرەکان	belavkirina şîmaneyan; dabeşkirina egeran	توزیع احتمالات
probability theory	تیۆریی ئەگەرەکان	teoriya egeran	نظریه احتمالات
problem	گرفت؛ پرس	girift; pirs; pirsgirêk	مشکل؛ معضل؛ مسئله؛ قضیه
problem novel → **thesis novel**			
problem play → **thesis play**			
problematic	گرفتساز؛ ئاریشەمەند؛ کێشەدار	pirsgirêksaz; giriftçêker; arîşemend	معضل‌ساز؛ مسئله‌ساز؛ مساله‌مند؛ دشواره
problematics	گرفتناسی؛ ئاریشەناسی؛ کێشەمەندی	giriftnasî; arîşenasî; kêşemendî	معضل‌شناسی؛ مسئله‌مندی؛ دشوارگی
process	ڕەوت؛ گەڕیان؛ پێڤاژۆ؛ پرۆسە؛ پرۆسێس	pêvajo; rewt; gerryan; pirose	روند؛ فرآیند
process-tracing	توێژینەوەی پێڤاژۆ؛ تاوتوێی پێڤاژۆ	tiwêjîneweya pêvajoyê; pêvajo vekolanê	فرآیندکاوی
process of metaphor-making	ڕەوتی داهێنانی خواستن؛ پێڤاژۆی	pêvajoya dahinana xwastinê	فرآیند خلق استعاره

	خواستن‌سازی		
processed	پێڤاژۆکراو	pêvajokirî	پردازش‌شده
processing	پێڤاژۆکردن؛ پێواژۆکاری	pêvajokirin	پردازش
processor	پێڤاژۆکەر	pêvajoker	پردازشگر
prochronism → anachronism			
producer	بەرهەمهێنەر؛ بەرهەمهێن	berhêner; berhemhêner; berhemhên	تولیدکننده
product	بەرهەم	berhem	محصول؛ تولید
production	بەرهەمهێنان	berhemhinan	تولید
production cost	تێچووی بەرهەمهێنان	têçûna berhemhinanê	هزینه تولید
production curve	چەماوەی بەرهەمهێنان؛ کەمەی بەرهەمهێنان	çemaweya berhemhinanê; xêza berhemhinanê; çivaneya berhemhinanê	منحنی تولید
production forces	وزەگەلی بەرهەمهێنان	wizeyên berhemhinanê; hêzên berhemhinan	نیروهایِ تولید
production of science movement	بزاڤی بەرهەمهێنانی زانست	tevgera berhemhinan a zanistê	جنبش تولید علم
production relation	پێوەندییەکانی بەرهەم-هێنان	peywendiyên berhemhinanê	مناسبات تولید
productive	بەرهەمهێنەر؛ بەرهەمهێنەرانە؛ بەبەرهەم؛ بەبرِشت	berhemhiner; berhemhinerane; biberhem; bibirrişt	مولد؛ تولیدگر

English	Sorani	Kurmanji	Persian
productive sciences	زانستگەلی بەرهەمهێنەر؛ زانستە بەرهەمهێنەکان	zanistên berhemhiner	علوم مولد
productivity	بەرهەمهێنەریتی؛ بەبەرهەمی؛ بڕشتداریتی	berhemhinerîtî; biberhemî; birriştdarîtî	بهرەوری؛ ثمردهی
proem → proemium			
proemium	پێشەکی	pêşekî	مقدمه
professional	کارامە؛ پیشەییانە؛ پیشەگەرانە؛ سەیداکارانە؛ لێوەشاوەی پیشەیی	pîşedar; pîşeyî; karame; pîşeyiyane; seydakarane	حرفەای
professionalism	کارامەیی؛ کارامەخوازی؛ پیشەیی خوازی	karameyî; karamexwazî; pîşeyîxwazî	حرفەای گری
progression	یەک لەدوای یەکی؛ بەرودوایی	yeklidûyekî	توالی
progressivism → progressism			
progressism	پێشکەوتن‌خوازی	pêşketinxwazî	ترقی‌خواهی
projection	گواستنەوە؛ دیهاویژی (گواستنەوەی کەمایەسییەکانی خود بۆ ئەویدی)	veguhastin; dîhawêjî (veguhastina kêmasiyên xwe bo ya/yê din)	فرافکنی؛ برون- فکنی؛ طرح- افکنی
projective	هاویشتنی؛ دیهاویژ؛ دیهاویژانە	dîhawêjane	فرافکنانه
projective identification	هاوتاسازیی دیهاویژ چونیەکسازیی	wekhevsaziya dîhawêjane; hevtasaziya dîhawêjane	همانندسازیی فرافکنانه

prolegomena	بەشی سەرەتایی (ی کتێب؛	beşa seretayî (ya pirtûkê)	بخش مقدماتی (کتاب)
prolepsis	پێشبینی	pêşbînî	پیش‌بینی؛ تعبیر از مستقبل
proletarian	کرێکاری؛ پرۆلتاریایی	karkerî; proletariyayî	کارگری؛ پرولتاریایی
proletarian novel	ڕۆمانی کرێکاری؛ ڕۆمانی پرۆلتاریایی	romana karkeriyê; romana proletariyê	رمان کارگری
proletarian revolution	ڕاپەڕینی کرێکاری	raperrîna karkeriyê	انقلاب کارگری
prologue	پێش‌گوتن؛ پێشەکی	pêşgotin; pêşekî	پیش‌گفتار؛ دیباچه
promotional paper	وتاری برەوپێدان	gotara birewdan	مقاله ترویجی
pronunciation	شێوەی دەربڕین؛ دەربڕین؛ گۆ	şêweya derbirrînê; bilêvkirin; derbirrîn; go	تلفظ
propaganda	بانگەشە؛ پرۆپاگەندە	bangeşe; propaganda	تبلیغ؛ تبلیغات
propagandist	بانگەشەکار	bangeşekar	مُبَلّغ؛ تبلیغات‌چی؛ تبلیغ‌گرا
propaganda novel	ڕۆمانی پرۆپاگەندە؛ ڕۆمانی بانگەشەیی؛ ڕۆمانی داسەپاندن (ی بڕوا)	romana bangeşeyî; romana dasepandinê (ya birrwayê)	رمان تبلیغی؛ رمان تحمیلی؛ رمان عقیدتی
propaganda play	شانۆی پرۆپاگەندە؛ شانۆی بانگەشەیی؛ شانۆی داسەپاندن (ی بڕوا)	şanoya bangeşeyî; şanoya dasepandinê (ya birrwayê)	نمایش تبلیغی؛ نمایش تحمیلی؛ نمایش عقیدتی

propagandist literature	ئەدەبی بانگەشەکارانە؛ ئەدەبی بانگەشەخواز؛ وێژەی بانگەشەتەوەر	wêjeya bangeşexwaz; edeba bangeşekarane; wêjeya bangeşetewer	ادبیات تبلیغ‌گرا
proportion	هاورێژە	hevrêje	تناسب
proportional	هاورێژەیی؛ هاورێژە	hevrêjeyî; hevrêje	تناسبی؛ متناسب
proposition	گوزارە	guzare	گزاره؛ قضیه
propositional content	ناوەرۆکی گوزارەیی	naveroka guzareyî	محتوای گزاره‌ای
propositional logic	مەنتقی گوزارەیی	mentiqa guzareyî	منطق گزاره‌ای؛ منطق گزاره‌ها
propriety	نەریتزانی؛ ڕەوانبێژیی گوتە	nerîtzanî; rewanbêjiya goteyê	آداب‌دانی؛ بلاغت کلام
prosaics	پەخشانناسی	pexşannasî	نثرشناسی
prose	پەخشان	pexşan	نثر
prose fiction	پەخشانەچیرۆک	pexşaneçîrok; wêjeya çîrokî ya pexşan	ادبیات داستانی منثور؛ داستان منثور
prose poem	پەخشانەشیعر	pexşanehilbest; pexşaneşiîr	شعر منثور
prose rhythm	کێشی پەخشان	kêşa pexşanê	وزن نثر
prose romance	ڕۆمانسی پەخشانی؛ پەخشانەڕۆمانس	romansa pexşanî; pexşaneromans	رمانس منثور
prosodic	عەرووزی؛ خاوەن کێشی عەرووزی	erûzî; xwediyê kêşa erûzî	عروضی
prosodist	کێشناس؛ عەرووززان	kêşnas; erûzzan	وزن‌شناس؛

			عروض‌دان
prosody	عەرووز؛ جۆرەکانی کێش	erûz; cureyên kêşê	عروض؛ انواع وزن
prosopopoeia → personification			
protagonist	کەسێتیی سەرەکی؛ پاڵەوانی یەکەم	lehengê/a serekî; palewanê/a yekem	قهرمان اصلی
protention	پێشڕوانین	pêşriwanîn; pêşnêrîn	پیش‌نگری
prothalamion	گۆرانیی شایی؛ گۆرانیی بووک و زاوا؛ سترانی هاوسەرگیری	strana bûk û zava; strana zemawendê; kilama dîlanê	سرود مخصوص ازدواج
proto-narrative	سەرگێڕانەوە؛ گێڕانەوەی یەکەمین؛ گێڕانەوەی سەرەکی	servegêrran; gêrraneweya yekemîn; vegêrrana serekî	سرروایت
proto-theory	تیۆریی یەکەمین؛ تیۆریی بەرایی	teoriya yekemîn; dîtaneya berayî	نظریه‌ی نخستین
proto-type	نموونەی یەکەمین؛ نموونەی سەرەتایی؛ نموونەی بەرایی	wekoka yekemîn; mînaka serekî; nimûneya berayî	الگوی اصلی؛ پیش‌نمونه؛ نمونه‌ی اصلی
proverb	پەند؛ وتەی پێشینان؛ قسەی نەستەق	gotina pêşiyan; qiseya nesteq	ضرب‌المثل؛ مثل
proverb dramatique (Fr.)	پەندی دراماتیک	penda dramatîk	مثل نمایشی؛ به نمایش درآوردن ضرب‌المثل
pruning poem	شیعری ڕازاندنەوە؛ هۆنراوەی جوانکارانە	hilbesta bixemlî; honraweya bedewkarane	شعر پیرایشی
pseudo	نیوە؛ شێوە؛ نارەسەن؛ درۆیی	nîv; nêv; nîwe; neresen; derewî	شبه؛ نیمه؛ کاذب

pseudo-statements	مەیلەوڕستە؛ شێوەڕستە؛ ئامالڕستە؛ ڕستەنوێن	hevokniwên; meylewriste; şêwehevok; amalhevok	شبه‌جمله؛ جمله‌نما؛ گزاره-نما
pseudodiegetic plane	ئاستی مەیلەوگێڕانەوە؛ ڕووبەری ئامالگێڕانەوە	asta vegêrranniwên; asta amalvegêrran; rûbera meylewgêrranewe	سطح شبه‌نقلی؛ سطح شبه-روایتی
pseudonym	ناوی خوازراو؛ نازناو؛ ناسناو	bernav; navê xwazraw; nasnav	نام مستعار
pseudonymous literature	بەرهەمە بێ-ناونیشانەکان؛ بەرهەمی دانەری خوازراو	berhemên bênavûnîşan; berhema danerê/a xwazraw	آثار ناشناس؛ آثار مولف مستعار
pseudo-science	شێوەزانست؛ ئامالزانست	amalzanist; şêwezanist	شبه‌علم
psyche	دەروون؛ زەین	derûn; hundir; zihn; zeyn	روان؛ ذهن
psychic	دەروونی؛ زەینی	derûnî; hundirî; zihnî; zeynî	روانی؛ ذهنی
psychic distance	مەودای دەروونی؛ مەودای زەینی	mewdaya derûnî; navbera zihnî	فاصله‌ی روانی؛ فاصله‌ی ذهنی
psychic relief	ئاسوودەیی دەروونی؛ ئۆقرەی دەروونی؛ ئارامیی دەروونی	hêdîtiya derûnî; uqreya derûnî; hêminiya hundirî	آرامش روانی
psychoanalysis	دەروونشیکاری	derûnşîkarî	روانکاوی؛ روان-تحلیل گری
psychoanalytic theory and criticism	ڕەخنە و تیۆریی دەروون-شیکارانە	rexne û teoriya derûnşîkarane	نقد و نظریه‌ی روانکاوانه
psychoanalytical	دەروونشیکارانە	derûnşîkarane	روانکاوانه
psychoanalytical criticism	ڕەخنەی دەروونشیکارانە	rexneya derûnşîkarane	نقد روانکاوانه

psychobiography	ژیاننامەی دەروونی؛ دەروونژیننامە	jiyannameya derûnî; hundirjînname	روان‌زندگی‌نامه
psychocathartic	دەروونپالێو؛ دەروون-پاکژکار	derûnpaqijkar; derûnpalêw	روان‌پالایشگر
psychodynamics	دەروونبزۆزی؛ دەروون-بگۆڕی	derûnbizozî; derûnguherî; derûnlivokî	روان‌پویایی
psychogrammar	ڕێزمانی دەروونی	rêzimana derûnî	دستور روانی
psychography	دەرووننووسی	derûnnivîsî	روان‌نگاری
psycolinguistics	زمانناسیی دەروونی؛ دەروونزمانناسی	zimannasiya derûnî; derûnzimannasî	زبان‌شانسی روانی؛ روان‌زبان-شناسی
psychological	دەروونناسانە	derûnnasane	روان‌شناختی؛ روان‌شناسانه
psychological criticism	ڕەخنەی دەروونناسانە	rexneya derûnnasane	نقد روان-شناختی
psychological ego	خودی دەروونناسانە	xweyê derûnnasane	خود روان‌شناختی
psychological hedonism	چێژخوازیی دەروونناسانە	çêjxwaziya derûnnasane	لذت‌جویی روانشناختی
psychological novel	ڕۆمانی دەروونناسانە	romana derûnnasane	رمان روان-شناختی
psychological propositions	گوزارەگەلی دەروون-ناسانە	guzareyên derûnnasane	گزاره‌های روانشناختی
psychological self-reflection	لەخۆڕامانی دەروون-ناسانە	lixweramana derûnnasane; xwevebeyîna derûnnasane	خوداندیشی روان‌شناختی
psychologism	دەروونناسیخوازی	derûnnasîxwazî	روانشناسی‌گرایی ؛ مکتب اصالت

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
psychologist	دەروونناس	derûnnas	روان‌شناس
psychology	دەروونناسی	derûnnasî	روان‌شناسی
psychopathic	دەروونەخۆش؛ دەروون-ئالۆز؛ دەروونپەشێو	derûnnexwaş; derûnaloz; derûnpeşêw	روان‌بیمار
psychopathology	خەسارناسیی دەروونی؛ دەروونخەسارناسی	kulnasiya derûnî; derûn-xesarnasî	آسیب‌شناسی روانی؛ روان-آسیب‌شناسی
psychosexual	زایەندی-دەروونی؛ دەروونزایەندی	zayendî-derûnî; derûn-zayendî	جنسی-روانی؛ روان‌جنسی
psychosis	دەروونئالۆزی؛ دەروون-پەشێوی؛ دەروونپەرێشی	derûnalozî; derûnpeşêwî; derûnperêşî	روان‌گسستگی؛ روان‌پریشی
public discourse of cultural policy	گوتاری هەمەکیی سیاسەتی فەرهەنگی	dîskorsa hemûkî ya ramyariya çandî	گفتمان عمومی سیاست فرهنگی
public domain	ئاقاری گشتی؛ دەڤەری هەمەکی	aqara giştî; devera hemekî	حوزەی عمومی
public interest	بەرژەوەندیی گشتی	berjewendiya giştî	منفعت عمومی
public opinion	ڕای گشتی؛ بۆچوونی جەماوەر	raya giştî; boçûna cemawer	افکار عمومی
public prosecutor	داواکاری گشتی.	dozgêrrê/a giştî; dawakarê/a giştî	دادستان کل
public services	خزمەتگوزاریی گشتی	xizmetên giştî xizmetên gelemperî	خدمات همگانی
public symbol	هێمای گشتی؛ هێمای هەمەکی	hêmaya giştî; hêmaya hemûtî	نماد عمومی
pun	ڕەگەزدۆزی؛ هاوشێوەیی وشە؛ کایە بە وشە	regezdozî; hevşêweyiya	جناس؛ بازی با الفاظ

		peyvê; bi peyvan lîstîn; kayekirin bi wişeyan	
punctuation	خاڵبەندی	xalbendî	سجاوندی؛ نقطه‌گذاری
puppet-play	شانۆی بووکەشووشە	şanoya bûkeşûşe; şanoya lîstokê	نمایش عروسکی
pure form	بیچمی پەتی	forma petî	شکلِ ناب
pure irony	تەوسی پەتی	tewsa petî	آیرونی ناب؛ طنز کنایی ناب
pure poetry	شیعری خاوێن؛ شیعری پاراو	hilbesta paqij; hilbesta xawên; hilbesta paraw	شعر ناب
purgation → purification			
purification	خاوێنبوونەوە؛ پاکبوونەوە	xawênbûn; paqijbûn	تطهیر
purism	پەتیگەری	petîgerî	سره‌گرایی
Puritan	پاکئایین	pakayîn	پاک‌دین
Puritan Interregnum	سەردەمی دەسەڵاتی پاکئایینەکان (ماوەی نێوان چارڵزی یەکەم و دووەم ١٦٦٠-١٦٤٩)	serdema desthilat a Pakayîniyan (maweya nav Charlsê yekem û duyem 1649-1660)	عصر اقتدار پاک‌دینان (دوره میان چارلز اول و دوم ۱۶۶۰-۱۶۴۹)
Puritanism	پاکئایینخوازی	Pakayînxwazî	پاک‌دین‌گرایی
purpose clause	لاڕستەی مەبەست؛ پارچەی مەبەست	nîvhevoka mebest; parçeya mebest	بند هدف
purposive constructions	بنیاتە مەبەستدارەکان؛ بیناتگەلی خاوەن پارچەی مەبەست	binyatên mebestdar; binyatên xwedan armanc	ساخت‌های دارای بند هدف؛ ساخت‌های

هدفدار

purposive rationality	عەقڵانییەتی مەبەستدار	eqlaniyeta mebestdar	عقلانیت هدفدار
putative author	دانەری گریمانەیی چیرۆک (وەک ئیشمایل لە ڕۆمانی مۆبی دیک)	danera/ê girîmaneyî ya/yê çîrokê (wekî Ishmael li romana Moby-Dick)	مولف مفروض داستان (مانند اشمایل در رمان موبی دیک)
pyrrhic	بڕگەی دووبەشیی بێ-گوشار	kîteya dubeşî ya bêguşar	هجای دوبخشی بدون تکیه

Q

English	کوردی	Kurdî	فارسی
quadrivinm	وانە چوارینەکان (بیرکاری؛ ئەندازە؛ فەلەکناسی؛ موزیک)	waneyên çarîne (bîrkarî, endaze, feleknasî; mûzîk)	دروس چهارگانه (ریاضیات، هندسه، هیئت و موسیقی)
qualifier	چۆنایەتی‌نوێن؛ چۆنایەتی‌پێو؛ هەڵسەنگێنەری چۆنایەتی	çawatîniwên; çonayetîniwên; çilonîpîv	کیفیت‌نما؛ کیفیت‌سنج
qualitative approach	بۆچوونی چۆنایەتیانە؛ بۆچوونی چۆنەکی	boçûna çonayetiyane; boçûna çonekî	رویکرد کیفی
qualitative methodology	مێتۆدۆلۆژیی چۆنایەتییانە؛ ڕێبازناسیی چۆنەکی	metodolojiya çawatiyane; rêbaznasiya çonayetiyane	روش‌شناسی کیفی
quantified	بەچەندایەتی کراو؛ چەندایەتی‌نوێندراو	biçendayitîkirî	به‌کمیت‌درآمده؛ کمیت‌نموده
quantifier	چەندایەتی‌نوێن؛	çendayetîniwên; çendayetîpîv	کمیت‌نما؛

	چەندایەتی پێو؛ هەڵسەنگێنەری چەندایەتی		کمیت‌سنج
quantitative meter	کێشە چەندایەتییەکان (ئاماژە بۆ سیستەمێکی کێش- دانان لە شیعری رۆژئاوادا)	kêşên çendayetî (amaje bi pergaleke kêşî di hilbesta rojavayê de)	اوزان کمی (اشاره به نظامی وزنی در شعر غربی)
quantitative models of decision-making	نوێنەکە چەندەکییەکانی بڕیاردان	niwêneyên çendekî yên biryardanê	مدل‌های کمی تصمیم‌گیری
quartet	چوارینە؛ چوارخشتەکی؛ قاڵبی شیعریی چواردێڕی	çarîne; çiwarîne; çarxiştekî; qaliba hilbestî ya çardêrî	چهارتایی؛ چهارمصراعی (شامل دوبیتی و قالب‌های مشابه دیگر)
quartile	چارەک	çarek	چارک
quasi-independent	نیوەسەربەخۆ؛ شێوەسەربەخۆ؛ مەیلەوخۆسەر	nîvserbixwe; şêweserbixwe; wekserbixwe	شبه‌مستقل؛ نیمه‌مستقل
quasi-metrical balance	هاوسەنگیی نیوەکێشدار	hevsengiya nîvkêşdar	توازن شبه‌موزون
quasi-quantifier	مەیلەوچەندایەتی‌نوێن؛ نیوەچەندایەتی‌نوێن	nîvçendayetîniwên	شبه‌کمیت‌نما
quasi-religious	نیوەئایینی؛ مەیلەوئایینیی؛ شێوەئایینی	nîvolî; meylewayînî; şêweayînî	شبه‌مذهبی
quatrain	چوارخشتەکی؛	çarîne; çiwarîne; çarxiştekî	دوبیتی

چوارینە

quest	گەڕانی بەردەوام	gerîna berdewam; herikîna berdewam	سیر و سلوک
question mark	نیشانەی پرسیار	nîşaneya pirsyar	علامت پرسش
quota	پشک	pişk	سهم؛ سهمیه
quotation	گوتەی گێڕدراو؛ وتەی گێڕدراو؛ وتەی وەرگیراو؛ گوتەهێنانەوە؛ وتەگێڕانەوە	gotina vegêrrînî; witeya gêrrdiraw; gotehinanewe; witegêrranewe	نقل قول؛ ذکر؛ سخن نقل‌شده

R

English	کوردی	Kurdî	فارسی
Rabelaisian comedy	کۆمێدیی ڕابێلەیی	komediya Rabeleyî	کمدی رابله‌ای
race	ڕەگەز؛ ڕەچەڵەک	regez; reçelek	نژاد؛ تبار
race consciousness	هۆشیاریی ڕەگەزی	huşyariya regezî	نژادآگاهی؛ آگاهی نژادی
race minority	کەمینەی ڕەگەزی	hindikahiya regezî; kemîneya regezî	اقلیت نژادی
racial assimilation	پاکتاوکردنی ڕەگەزی؛ پاکتاویی ڕەگەزی	bişaftina regezî; paktawkirina regezî; paktawiya regezî	تطهیر نژادی
racial category	وتەزای ڕەگەزی؛ ڕیزەی ڕەگەزی؛ ڕزنی ڕەگەزی	witezaya regezî; rêzeya regezî; rizna regezî	مقوله‌ی نژادی
racial identity	ناسنامەی ڕەگەزی	nasnameya regezî	هویت نژادی
racial integration	یەکپارچەسازیی ڕەگەزی	yekparçesaziya regezî	یکپارچه‌سازی نژادی
racial prejudice	دەمارگیریی ڕەگەزی	demargîriya regezî; bawerhişkiya regezî	تعصب نژادی؛ پیش‌داوری نژادی

racism	ڕەگەزپەرستی	regezperestî	نژادپرستی
radical	توندڕەو؛ ڕادیکاڵ؛ توندئاژۆ	tundrew; serhişk; radîkal; tundajo	تندرو؛ رادیکال
radicalism	توندڕەوی؛ ڕادیکاڵیزم؛ توندئاژۆیی	tundrewî; serhişkî; tundajoyî; radîkalîzm	تندرویی؛ رادیکالیسم
raison d'etre (Fr.)	هۆکاری بوون	hokara bûnê; sedema heyînê	علت وجود
random sample	نموونەی ڕەمەکی؛ نموونەی هەڕەمەکی	wekoka remekî; mînaka remekî; nimûneya herremekî	نمونه اتفاقی؛ نمونه تصادفی
ratio	ڕێژە	rêje	نسبت
ratio of equality	ڕێژەی یەکسانی	rêjeya yeksaniyê	نسبت برابری
rational	عەقڵانی؛ ئاوەزمەند؛ ئاوەزیانە؛ ئاوەزین(ئاوەڵناو)	eqlane; berhiş; awezmend; aweziyane; awezîn (hevalnav)	عقلانی
rational-deductive	عەقڵانی-دەرئەنجام-گیرانە	eqlane - derencamgîrane	عقلانی-قیاسی
rationale	هۆی عەقڵانی	hoya eqlane; sedema eqlane	دلیل عقلانی
rational agent	هۆکاری عەقڵانی	hokara eqlane; sedema eqlane	عامل عقلانی
rational animal	ئاژەڵی عەقڵانی؛ ئاژەڵی ئاوەزمەند	ajela/ê eqlane; ajelê/a awezmend	حیوان عاقل
rational approach	بۆچوونی عەقڵانی	boçûna eqlane	رهیافت عقلانی
rational contemplation	تێرامانی عەقڵانی؛ تێفکرینی عەقڵانی	têramîna eqlane; têfikirîna berhiş	تامل عقلانی
rational ego	خودی عەقڵانی	xwetiya eqlane	خود عقلانی

rational faculty	هێزی عەقڵانی؛ شوێنگەی زەینیی ئاوەزمەند(ی مێشک)	hêza eqlane; şûngeha eqlane; zihna awezmend (a mêjî)	قوەی عقلی
rational knowledge	مەعریفەی عەقڵانی؛ زانیاریی ئاوەزیانە	zanyariya aweziyane; merîfeya eqlane	معرفت عقلانی؛ دانش عقلانی
rational order	تەکووزیی عەقڵانی؛ ڕێکێتیی ئاوەزیانە	tekûziya eqlane; rêkitiya aweziyane	نظم عقلانی
rational religion	ئایینی عەقڵانی؛ ئۆلی ئاوەزیانە	ola aweziyane; ayîna eqlane	دین عقلانی
rational thought	هزری عەقڵانی؛ بیری ئاوەزیانە	hizira aweziyane; bîra eqlane	اندیشه عقلانی
rational utopia	خەونەشاری عەقڵانی؛ ئاواتەشاری ئاوەزیانە	xewnebajara aweziyane	آرمان‌شهر عقلانی
rational will	ویستی عەقڵانی؛ خواستی عەقڵانی	îradeya aweziyane; xwesteka aweziyane	ارادەی عقلانی
rationalism	ئاوەزخوازی؛ عەقڵ-خوازی؛ عەقلانی-خوازی	awezxwazî; eqlxwazî; eqlanîxwazî	عقل‌گرایی؛ عقلانی‌گرایی
rationalist	ئاوەزخواز؛ عەقڵخواز	awezxwaz; eqlxwaz	عقل‌گرا
rationality	عەقڵانییەت؛ ئاوەزمەندی	awezmendî; eqlaniyet	عقلانیت
rationalization	عەقڵانی کردنەوە؛ ئاوەزیانەکردنەوە	aweziyanekirin; eqlanekirin	عقلانی کردن
rauberroman → picaresque			
reaction behavior	هەڵسوکەوتی کاردانەوەیی	hilsûkewta kardaneweyî	رفتار واکنشی
reactionism	کۆنەپەرستی (لە	kevinperestî (di hizira ramyarîyê de)	ارتجاع (در اندیشه سیاسی)

	هزری سیاسیدا)		
reactive generation	بەرەی کاردانەوەیی؛ نەوەی پەرچەکردارخواز	tova kardaneweyî; bereya kardaneweyî; neweya perçekirdarxwaz	نسل واکنشی
reader (1)	خوێنەر	xwîner; xwendevan	خواننده
reader (2)	سەرچاوەی ڕێنوێن؛ ڕێنوێننامە؛ ڕێبەرۆکنامە؛ ڕێبەر	çavkaniya rêniwên; rêniwênname; rêberokname; rêber	کتاب راهنما؛ شناختنامه
reader-centered	خوێنەرتەوەر؛ خوێنەرمەڵبەند	xwendevantewer; xwînermelbend	خوانندەمحور
reader-oriented	ڕووەوخوێنەر؛ خوێنەرتەوەر؛ خوێنەرمەڵبەند	xwînertewer; xwendevanmelbend; rûwewxwîner	خوانندەمدار
reader-oriented theories	تیۆریگەلی خوێنەرتەوەر؛ تیۆرییە خوێنەرمەڵبەندەکان	teoriyên xwînertewer; teoriyên xwendevanmelbend	نظریەهای خوانندەمحور
reader-response theory	تیۆریی هەڵوێستی خوێنەر؛ تیۆریی کاردانەوەی خوێنەر	teoriya helwêst a xwîner; teoriya kardanewe ya xwîner	نظریەی واکنش خواننده
readerliness	خوێنەرانەیی	xwendevanitî; xwîneritî	خوانندەواری؛ خوانندەگونگی
readerly	خوێنەرانە	xwînerane; xwendevanane	خواندنی؛ خوانندەوار
reader study	لێکۆڵینەوەی خوێنەر؛ خوێنەرتوێژی	lêkolîna xwîner; xwînertiwêjî	خوانندەپژوهی
readerly text	دەقی خوێنەرانە	deqa xwînerane; deqa xwendevanane	متن خواندنی؛ متن خوانندەوار

reading	خوێندنەوە	xwendin	خوانش؛ خواندن
real essence	جەوهەری واقیعی؛ بنیاتی ڕاستەقینە	cewhera waqiî; binyata rasteqîne	جوهر واقعی
realism	ڕیالیزم؛ واقیعیخوازی	realism; waqiîxwazî	رئالیسم؛ واقعی-گرایی
reality	واقیع	waqi	واقعیت
realization (1)	دیاری کردنی واقیع؛ دەرخستنی واقیع	diyarkirina waqiê; waqiderxistin	واقعیتیابی
realization (2)	تێگەیشتن؛ تێگەیینی واقیع	serwextî; têgihîn; waqitêgihîn	تشخیص؛ درک واقعیت
realistic comedy	کۆمێدیی واقیعی-خوازانە	komediya waqixwazane	کمدی واقعی-گرایانه
realistic novel	ڕۆمانی ریالیستی؛ ڕۆمانی واقیعیخوازانە	romana waqiîxwazane; romana realîstî	رمان واقعی-گرایانه
real order	دەفەری واقیعی؛ بابەتی واقیعی (لە هزری لاکاندا)	devera waqiî; babeta waqiî (di hizira Lacanê de)	نظم واقعی؛ ساحت واقعی؛ امر واقعی (در اندیشه لاکان)
real other, the	ئەویدیی واقیعی	a/ê din a waqiî; ewîdiya waqiî	دیگری واقعی
reality principle	بنەواشەی واقیع	binewaşeya waqi	اصل واقعیت
reanalysis	شیکاریی دووبارە؛ سەرلەنوێ شیکردنەوە	şîkariya dubare; ji nû ve şîkirin	تحلیل مجدد
rearrangement	ڕێخستنەوە؛ دارشتنەوە؛ دانانەوە	vedariştin; vedanan; verêkxistin	بازآرایی
reason (1)	هۆ (1)؛ هۆکار؛ بەڵگە	ho; hokar; sedem; belge	دلیل

reason (2)	عەقڵ؛ ئاوەز	eql; awez	عقل
reasonable	ئاوەزیانە؛ ژیرانە	aweziyane; jîrane	معقول
reasoning faculty	هێزی بەڵگاندن؛ هێزی ئاوەزین؛ توانستی هۆهێنانەوە	hêza belgandinê; hêza awezîn; tiwanista hohênanewe	قوەی تعقل؛ قوەی استدلال
rebirth	لەدایکبوونەوە؛ ژیانەوە	vejidayikbûn; vejîn; jiyanewe	نوزایی
receiver	وەرگر	wergir; stîner	گیرنده
reception	وەرگرتن	wergirtin; standin	دریافت
reception theory	تیۆریی وەرگرتن	teoriya wergirtinê	نظریەی دریافت
reception aesthetics	جوانیناسیی وەرگرتن	bedewînasiya wergirtinê; ciwanînasiya standinê	زیباییشناسی دریافت
reciprocal altruism	مرۆڤدۆستیی دوولایەنە	mirovheziya dualiyî	نوعدوستی دو جانبه
recital	نواندن؛ ژەنین؛ پێشکەشکردن	nivandin; jenîn; pêşkeşkirin	برخوانی؛ اجرا؛ نواختن؛ ارائه
recitation	خوێندنەوە؛ لەبەرخوێندنەوە؛ لەبەرییژی؛ پێشکەش-کردن	vexwendin; ji ber xwendin; jiberbêjî; pêşkeşkirin	ازبرخوانی؛ ارائه
recognition	ناسینەوە؛ ئاگامەندی	venasîn; agehmendî	وقوف؛ آگاهی
recognition poem	شیعری ناسینەوە؛ شیعری ئاگامەندی	hilbesta venasîn; hilbesta agehmendî	شعر وقوف
recognition scene	دیمەنی ناسینەوە؛ دیمەنی ئاگامەندی	dîmena nasîn; dîmena agehmendî	صحنەی وقوف

recommendation	پەسندکاری؛ ڕاسپاردە؛ پشتگیری	pesindkarî; spartin; piştgîrî	توصیه؛ سفارش
recomposition	پێکەوەنانی دووبارە؛ سەرلەنوێ هۆنینەوە؛ ئافراندنەوە؛ نووسینەوە	pêkhinana dubare; veafirandin; dubare nivîsîn	تصنیف مجدد؛ انشای دوباره؛ بازآفرینی؛ ترکیب مجدد عناصر
reconceptualization	چەمکاندنەوە؛ بەچەمک کردنەوە؛ چەمکسازیی دووبارە	têgehsaziya dubare	بازمفهوم‌گذاری
reconciliation of opposites	ڕێککەوتنی دژەکان؛ کۆبوونەوەی دژەکان	verêkeftina dijberan; kombûna hevberan	جمع اضداد؛ سازش اضداد
re-creation	داهێنانەوە؛ داهێنانی دووبارە؛ ئافراندنەوە	veçêkirin; vedahînan; dubare dahînan; veafirandin	بازآفرینی؛ خلق دوباره
re-creative criticism	ڕەخنەی داهێنانەوەیی	rexneya vedahînanî	نقد بازآفرینانه
recto and verso	نووسراوەی ڕووبەرگ و پشتبەرگ	nivîsa serberg û piştberg	نوشته پشت و روی جلد
reducible	داکشانهەڵگر؛ داکشاو	dabezînhilgir; dakişanhilgir; dakişî	تقلیل‌پذیر؛ تقلیلی
reductio ad absurdum	دابەزین بەرەو پووچی؛ داکشان بەرەو نەمان	dabezîna ber bi pûçiyê; dakişana ber bi nemanê	برهان خلف؛ به پستی گراییدن
reduction	دابەزین؛ داکشان	dabezîn; dakişan	تقلیل
reductionism	دابەزینخوازی؛ داکشانخوازی	dabezînhezî; dakişanxwazî	تقلیل‌گرایی
reductionist	دابەزینخواز؛ داکشان-خواز	dabezînhez; dakişanxwaz	تقلیل‌گرا
reductive fallacy	هەڵەکاریی دابەزینانە؛ هەڵەبێژیی دابەزینانە	çewtkariya dabezînane;	خطای تقلیلی؛ مغالطه تقلیلی

		helebêjiya dabezînane	
redundancy rules	ڕێساگەلی درێژدادڕی؛ ڕێساگەلی زێدەبێژی	rêsayên zêdekî; rêsayên zêdebêjî; rêsayên dirêjdadrê	قواعد حشو
reference (1)	گەڕانەوە؛ سەرچاوە؛ ژێدەر؛ مەکۆ	jêder; çavkanî; serçawe; meko; gerranewe	مرجع
reference (2)	واتای دەرزمانی؛ دەلالەتی دەرەوەی زمان	wteya derzimanî; wateya serzimanî; delaleta derweziamnî	دلالت برونزبانی؛ دلالت مصداقی
reference group	کۆمەڵەی سەرچاوە	koma jêder; komeleya serçawe	گروه مرجع
referendum	ڕاپرسی؛ گشتپرسی	giştpirsî; rapirsî; tevpirsî	همەپرسی؛ رفراندوم
referent	سەرچاوە (کەس)؛ کەسی سەرچاوە	serçawe (kes); kesê/a çavkanî	مرجع (شخص)؛ مصداق
referential	گەڕانەوەیی؛ سەرچاوەیی؛ ژێدەرانە	serçaweyî; çavkaniyî; jêderane; vegerrînî; gerraneweyî	ارجاعی
referential approach	بۆچوونی گەڕانەوەیی	boçûna vegerrînî	رهیافت ارجاعی
referential code	کۆدی گەڕانەوەیی	koda vegerrînî; koda gerraneweyî	رمزگان ارجاعی
referential function	ئەرکی گەڕانەوەیی	erka vegerrînî; erka gerraneweyî	کارکرد ارجاعی
referential language	زمانی گەڕانەوەیی	zimana vegerrînî; zimana gerraneweyî	زبان ارجاعی
referential meaning	واتای گەڕانەوەیی	wateya vegerrînî; manaya gerraneweyî	معنای ارجاعی
referential opacity	لێڵیی گەڕانەوەیی	nediyariya vegerrînî; lêliya gerraneweyî; şêlîtiya jêderî	تیرگی ارجاعی
referential text	دەقی سەرچاوەیی؛	deqa vegerrînî; deqa gerraneweyî	متن ارجاعی

	بۆچوونی ژێدەرانە		
refiguration	قاڵببەندیکردنەوە؛ بیچمسازیی دووبارە؛ سەرلەنوێ بیچم-بەخشین	qalibbendîkirin; şêwesaziya dubare; ji nû ve bîçimbexşîn	قالببندی کردن؛ شکل-دهی دوباره
refinement → catharsis			
reflection (1)	دەنگدانەوە؛ دانەوە	dengvedan; danewe	بازتاب؛ انعکاس
reflection (2)	بیرکردنەوە؛ تێڕامان؛ تێفکرین	raman; têramîn; têhizirîn	تفکر؛ تامل
reflection theory	تیۆریی ڕەنگدانەوە	teoriya dengvedan	نظریەی بازتاب
reflective	بیرکردنەوەیی؛ فکری	ramanî	تاملی
reflexive	دەنگدانەوەیی؛ گەڕانەوەیی؛ جێناوی گەڕانەوەیی	dengvedanî; zivirandî; gerraneweyî; cihnava vegerranî	انعکاسی؛ ارجاعی؛ ضمیر ارجاع
Reformation	چاکسازیی ئایینی (ڕاپەڕینی ئایینیی سەدەی شانزدەهەم)	çêsaziya olî; çaksaziya ayînî (tevgera olî ya sedsala şanzdeh)	اصلاحات مذهبی (جنبش مذهبی سده شانزدهم)
reforme de structure (Fr.)	چاکسازیی پێکهاتە	çêsaziya pêkhate; çaksaziya pêkhate	اصلاح ساختار
reformism	چاکسازیخوازی	çêsazîxwazî; çaksazîxwazî	اصلاح‌طلبی
refrain	سەربەند	serbend	ترجیع‌بند
refutability → falsifiability			
region	ناوچە؛ هەرێم	navçe; herêm	اقلیم؛ منطقه

regional	ناوچەیی؛ هەرێمی	navçeyî; herêmî	اقلیمی؛ منطقه‌ای؛ محلی
regional culture	فەرهەنگی ناوچەیی	çanda navçeyî; ferhenga herêmî	فرهنگ منطقه‌ای
regional novel	ڕۆمانی ناوچەیی؛ ڕۆمانی هەرێمی	romana navçeyî; romana herêmî	رمان منطقه‌ای؛ رمان محلی
regionalism	ناوچەیی‌خوازی؛ ناوچەگەری	navçeyîxwazî; herêmîparêzî	محلی‌گری
regress	بەرەودوا؛ ڕووەوپاش؛ پاشڤەچوون	paşveçûn; berewdiwa; rûwewpaş	قهقرا؛ پسرفت
regressive	بەرەودوایانە؛ پاشڤەڕۆ؛ پاشڤەڕۆیانە	paşverew; berbipaşve; paşveroyane	قهقرایی
regular	ڕێسامەند؛ ڕێسادار؛ ئاسایی	rêsamend; rêsadar; asayî	قاعده‌دار؛ باقاعده؛ معمولی
regular line	دێڕی ڕێسامەند (لە باری کێشەوە)	dêra rêsamend (ji aliyê kêşê ve)	مصراع‌های باقاعده (از نظر وزن)
regular meters	کێشگەلی ڕێسامەند؛ بڕگەگەلی ڕێسامەند	kêşên rêsamend; birrgeyên rêsamend; kîteyên rêsamend	اوزان باقاعده؛ واحدهای هجایی باقاعده
regular ode	قەسیدەی باو	qesîdeya baw	قصیده‌ی معمول
regularity	ڕێسامەندی؛ ڕێساداریتی	rêsamendî; rêsadaritî	قاعده‌مندی
reification	چشتئاسایی؛ بەچشتبوون	tiştasayî; biçiştkirin	شیءگونگی؛ شیءشدگی؛ جسم‌انگاری
reified	چشتئاسا؛ بەچشتبوو	tiştasa; biçiştbû	شیءگونه؛ شیءشده
reified consciousness	هۆشیاریی چشتئاسا؛	huşyariya tiştasa; xweageahiya çiştasa	آگاهی شیءشده

relation	پێوەندی؛ تێکەڵی؛ پەیوەستی؛ نزیکایەتی	peywendî; têkilî; peywestî; nêzîktî	رابطه؛ ارتباط؛ نسبت؛ قرابت
relational theory	تیۆریی پێوەندییانە	teoriya peywendiyane	نظریه رابطه‌ای
relativism	ڕێژەیی‌خوازی	rêjeyîxwazî	نسبی‌گری؛ نسبی‌گرایی
relative	ڕێژەیی؛ گرێدراو؛ بەستراو	rêjeyî; girêdayî; bestraw; têkildar	نسبی؛ مربوط؛ مرتبط
relative autonomy	سەربەخۆیی ڕێژەیی	serbixweyiya rêjeyî; xweseriya rêjeyî	استقلال نسبی
relativistiv criticism	ڕەخنەی ڕێژیی‌خوازانە	rexneya rêjeyîxwazane	نقد نسبی‌گرایانه
relativity	ڕێژەییەتی؛ ڕێژەییەت	rêjeyitî	نسبیت
reliable narrator	گێڕەوەی بڕواپێکراو؛ وەگێڕی جێ‌متمانە	vegêrra/ê pêbawer; gîrreweyê/a birwapêkirî	راوی معتمد
religiosity	ئاییندارى	oldarî; ayîndarî	دینداری
religious affiliation	بەستراوەیی ئایینی؛ گرێدراویی ئایینی	girêdayiya olî; bestrawiya aynî	وابستگی مذهبی
religious consciousness	هۆشیاریی ئایینی	huşyariya olî; huşyariya ayînî	آگاهی مذهبی
religious doctrine	بیروٚکەی ئایینی	bîrokeya olî; bîrokeya ayînî	آموزه‌ی مذهبی
religious drama	شانۆنامەگەلی ئایینی	şanonameya olî; şanonameya ayînî	نمایش مذهبی
religious insight	تێڕوانینی ئایینی	têriwanîna olî; kûrbîniya olî	بینش مذهبی
religious minorities	کەمینە ئایینییەکان	hindikahiyên olî; kêmîneyên ayînî	اقلیت‌های مذهبی
religious myth	ئوستوورەی ئایینی	ustûreya olî; ustûreya ayînî	اسطوره دینی

religious nationalism	نەتەوەخوازی ئایینی	netewexwaziya olî; neteweheziya ayînî	ناسیونالیسم مذهبی
religious obligation	سپارتەی ئایینی؛ پێبەندیی ئایینی؛ ناچاریی ئایینی	divêyetiya olî; sparteya ayînî; neçariya olî; pêbendiya ayînî	تکلیف شرعی؛ التزام شرعی؛ اجبار مذهبی
religious practice	کردەی ئایینی؛ کرداری ئۆلی	kirdeya olî; lêkera ayînî	عمل مذهبی
religious tolerance	هەڵکردنی ئایینی	bênfirehiya olî; hilkirina ayînî	مدارای دینی
religiousness	ئایینداری	oldarî; ayîndarî	دیانت
remembrance	بیرەوەری؛ یادەوەری	bîrewerî; yadewerî	خاطره؛ یادآوری
remythologizing	ئوستوورە چێ کردنەوە؛ ئوستوورەسازیی دووبارە؛ ئوستوورەداهێنانەوە	ustûreçêkeriya dubare; ustûre çêkirdinewe; ustûrevedahênan	بازاسطورەپردازی
Renaissance (1)	ڕۆنێسانس (بزاڤی زانستی و هونەریی سەدەی ١٤ بۆ ١٦)	Ronesans (tevgera zanistî û hunerî ya sedsala 14 heya 16)	رنسانس (جنبش علمی و هنری قرون ۱۴ تا ۱۶)
renaissance (2)	لەدایکبوونەوە؛ ژیانەوە	vejîn; jiyanewe; jidayikbûnewe	نوزایی
repeated rhyme	سەروای دووبارەکراو؛ سەروای دووپاتە	serwaya dubarekirî; serwaya dupate	قافیه مکرر
repetition	دووبارەکردنەوە	vegotin; dubarekirin	تکرار؛ بازگویی
replica	نوسخەهەڵگرتن؛ نوسخەسازی	nusxehilgirtin; nusxesazî	نسخەبرداری؛ استنساخ
representation	نواندنەوە؛ ڤەنواندن	venivandin; niwandinewe	بازنمایی؛ بازنمود؛ نمودگاری

representational	نواندنەوەیی	venivandinî; niwandineweyî	بازنمایانه؛ بازنمودی
representational approach	بۆچوونی نواندنەوەیی	boçûna venivandinî; boçûna niwandineweyî	رهیافت بازنمودی؛ رویکرد بازنمایانه
representational fallacy	هەڵەبێژیی نواندنەوەیی	çewtbêjiya venivandinî; helebêjiya niwandineweyî	سفسطه بازنمودی؛ مغالطه بازنمایانه
represented	نوێندراو	venivandî; niwêndraw	بازنموده؛ بازنمایی‌شده
repression	چەپاندنە دواوە؛ وەپاش‌خستن؛ سەرکوتکاری؛ داپڵۆساندن	paşvezivirandin; serkutkarî; daplosandin	واپس‌رانی
repression of unconscious desires	چەپاندنی ئاواتە ناخودئاگاکان؛ سەرکوتکاریی حەزە ناهۆشیارەکان	paşvezivirandina awatên nebêhay; serkutkariya awatên nexweageh	واپس‌رانی آرزوهای ناخوداگاه
repressive	سەرکوتکەر؛ سەرکوتکەرانە؛ داپڵۆسێنەرانە	serkutkar; serkutkerane; daplosênerane	سرکوبگر؛ سرکوبگرانه
reproducible	شیاوی بەرهەم-هێنانەوە؛ بەرهەم-هێنانەوەهەڵگر	veberhemhinanhilgir; şiyawê berhemhinaneweyê	بازتولیدپذیر
reproduction	بەرهەمهێنانەوە	veberhemhinan; berhemhinanewe	بازتولید
research	لێکۆڵینەوە؛ توێژینەوە	lêkolîn; vekolîn tiwêjînewe;	پژوهش؛ تحقیق
research center	ناوەندی توێژینەوەیی	navenda lêkolînê	مرکز پژوهشی

research ethics	ئەخلاقی توێژینەوە	akara lêkolînê	اخلاق پژوهش
research institute	دامەزراوەی توێژینەوەیی، توێژینگە	saziya lêkolînê; tiwêjînge	موسسه پژوهشی؛ پژوهشکده؛ پژوهشگاه
research methodology	مێتۆدۆلۆژیی توێژینەوە؛ ڕێبازناسیی لێکۆڵینەوە	metodnasiya tiwêjîneweyê; rêbaznasiya vekolînê	روش‌شناسی پژوهش
research obstacles	ئاستەنگەکانی توێژینەوە؛ بەربەستگەلی لێکۆڵینەوە	astengiyên vekolînê; berbestên tiwêjîneweyê	موانع پژوهش
research project	پرۆژەی توێژینەوە	projeya tiwêjîneweyê; projeya velêkolînê	پروژه تحقیقاتی
researcher	توێژەر؛ لێکۆڵەر؛ لێکۆڵەرەوە	vekolîner; tiwêjer; lêkoler	پژوهشگر؛ محقق
resemblance	هاوشێوەیی؛ وێکچوویی	hevşêweyî; dirûvtî	تشابه
residual	جێماوە؛ بەرماوە؛ پاشماوە؛ پاشەرۆک	jêmayî; bermayî; cihmayî; dûmayî; paşerok	پس‌مانده
resistance to change	خۆڕاگری لەهەمبەر گۆڕان	xweragirî li hemberî guherînê	مقاومت در برابر تغییر
resistant other, the	ئەویدیی خۆڕاگر؛ ئەویتری بەرگریکار	a/ê diniya xweragir; ewîdiya xweragir; ewîtiriya bergirîkar	دیگری مقاوم
resisting reader	خوێنەری خۆڕاگر؛ خوێنەری بەرگریکار	xwînerê xweragir; xwendevanê bergirîkar	خواننده‌ی مقاوم
resolution	گرێ کردنەوە؛ لێکبوونەوە؛ هەڵوەشان؛	girêvekirin; lêkvebûn; hilweşan;	گره‌گشایی؛ رمزگشایی؛

	شیبوونەوە	şîbûnewe	تجزیه؛ تحلیل
response	هەڵوێست؛ کاردانەوە	helwêst; kardanwe; bertek	واکنش
response-inviting structure	پێکهاتەی کاردانەوەهەڵخڕ؛ پێکهاتەی هەڵوێست-ساز	pêkhateya berteksaz; pêkhateya helwêstsaz	ساختار واکنش-برانگیز
responsive	هەڵوێستساز؛ کارتێکراو	berteksaz; kartêkirî; helwêstsaz;	واکنش‌برانگیز؛ تاثیرپذیر
restoration	گەڕانەوە؛ گەڕاندنەوە	vegerran; gerranewe; zivirrandin	بازگشت؛ اعاده؛ عودت
Restoration comedy	کۆمێدیی سەردەمی گەڕانەوە	komediya serdema vegerranê	کمدی عصر بازگشت
Restoration of Monarchy	گەڕانەوەی پاشایەتی (ساڵی ١٦٦٠ی زایینی لە ئینگلتەرا)	zivirandina paşatiyê; vegerandina paşatiyê (sala 1660 li Ingilîstanê)	اعاده سلطنت (سال 1660 میلادی در انگلستان)
Restoration period	سەردەمی گەڕانەوە (ماوەی نێوان ساڵی ١٦٦٠-١٧٠٠)	serdema zivirandinê; serdema vegerranê (maweya nav salên 1660-1700)	عصر بازگشت (سال‌های ١٦٦٠تا ١٧٠٠)
restraint	دەمپارێزی؛ پارێزکردن لە دەربڕینی ئاشکرا؛ ناڕاشکاوانە پەیڤین	demparêzî; parêzîn ji derbirrîna eşkere; neraşkawane peyivîn	رندانه‌گویی؛ خودداری از بیان صریح
result	ئاکام؛ ئەنجام؛ دەرکەوتە	akam; encam; derkewte	نتیجه؛ پیامد
resumptive pronoun	جێناوی دووپاتە	cînava dupate	ضمیر تکراری
resymbolization	هێماداڕشتنەوە؛ هێماداهێنانەوە؛	hêmavedahinan; hêmasaziya dubare; hêmadariştinewe	بازنمادپردازی

	هێماسازیی دووباره		
retention	پاشڕوانین	paşriwanîn	پس‌نگری
retrogression	پاشڤەچوون؛ بەرەودواچوونەوە؛ ڕەوتی بەرەودوا	paşveçûn; rewta berbipaşve	پس‌روی؛ سیر قهقرایی
retrospection	بەرەودواچوونەوە؛ ڕابردووبینی	paşveçûn; bihûrîhezî	نظر به گذشته؛ پس‌نگری؛ گذشته‌بینی
revelation	ئاشکراکردن؛ وەحی؛ دەرخستنی ڕاستی	xuyakirin; eşkerekirin; wehî; derxistina rastiyê	آشکار کردن؛ آشکارشدگی؛ وحی
revenge tragedy	تراژیدیی تۆڵە	trajediya tolê	تراژدی انتقام
reverie	زیندەخەون؛ خەیاڵ-پڵاو؛ سەودای خاو	zindexewin; sewdaya xav; mitritî	خیال واهی؛ توهم؛ رویاپردازی
reversal	هەڵگەڕاندنەوە؛ وەرگەڕان؛ بەراوەژووبوون	berevajîkirin; algerandin; hilgerrandinewe; wergerrîn	واژگوونی
review (1)	پێداچوونەوە؛ وردبوونەوە؛ ڕانان	pêdaçûnewe; wirdbûnewe; ranan	بازنگری؛ بازخوانی؛ مرور؛
review (2)	بڵاوکراوە؛ گۆڤار	belavok; kovar	نشریه؛ مجله
review article	وتاری پێداچوونەوە؛ وتاری ڕانان	gotara pêdaçûneweyî; gotara rananê	مقاله مروری
revision	پێداچوونەوە؛ وردبوونەوە	pêdaçûnewe; wirdbûnewe	تجدید نظر؛ بازنگری؛ مرور
revitalisation	ژیانەوەخوازی؛ ڤەژین-خوازی	vejînxwazî; jiyanewehezî	احیاءطلبی

revival	ژیانەوە؛ ژیاندنەوە؛ ڤەژین	jiyanewe; vejîn; jiyandinewe	احیاء
revival of slavery	ژیاندنەوەی کۆیلایەتی	vejîna koletiyê	احیاء بردەداری
revolution	ڕاپەڕین؛ شۆڕش؛ وەرچەرخان؛ سووڕان	raperîn; şoreş; werçerxan; sûrran	انقلاب؛ تحول؛ تغییر بنیادین؛ گردش
revolutionary	ڕاپەڕینانە؛ شۆڕشگێڕ؛ شۆڕشگێڕانە؛ بەدیهێنەری گۆڕانکاری	şoreşger; şoreşgerane; raperînerane; şoreşvan; bedîhênerê/a guherînkariyê	انقلابی؛ تحول- ساز
revolutionary Romanticism	ڕۆمانتیسیزمی شۆڕشگێڕانە	romantîzma şoreşgerane; romantîzma raperînerane	رمانتیسم انقلابی
revolutionizing	شۆڕش هەڵگیرساندن؛ بەدیهێنانی وەرچەرخان؛ دروست- کردنی گۆڕانکاریی قووڵ	şoreşîkirin; bedîhinana werçerxanê; çêkirina guherînkariyên kûr	انقلابی کردن؛ منقلب‌ساختن
rhapsody	شیعری بەجۆش- وخرۆش؛ هۆنراوەی بەجۆش	hilbesta bicşûxioş; honraweya bicoş	شعر پرشور و حرارت
rhetoric	ڕیتۆریک؛ زانستی کەلام؛ زانستی گوتەزانی؛ هونەری لێدوان؛ هونەری جوان- بیژی	rîtorîk; zanista kelamê; zanista gotezaniyê; hunera lêdiwanê; hunera bedewbêjiyê	رتوریک؛ علم کلام؛ فن سخنوری؛ بلاغت
rhetorical	لێدوانی؛ کەلامی؛	gotinzanî; kelamî; lêdiwanî; gotezanî	سخنورانه؛ کلامی؛ بلاغی

	گوتەزانی		
rhetorical artifice	تەکنیکی کەلامی؛ هونەری گوتەیی	teknîka kelamî; hunera goteyî	صنعت بدیعی؛ صنعت کلامی؛ آرایه کلامی
rhetorical criticism	رەخنەی کەلامی؛ رەخنەی ریتۆریکی؛ رەخنەی جوانبێژانە	rexneya kelamî; rexneya bedewbêjane; rexneya rîtorîkî	نقد کلامی؛ نقد بلاغی
rhetorical figures	تەکنیکی کەلامی؛ هونەری گوتەیی	teknîka kelamî; hunera goteyî	صنعت بدیعی؛ صنعت کلامی؛ آرایه کلامی
rhetorical irony	تەوسی کەلامی؛ تەوسی گوتەیی	tewsa kelamî; tewsa goteyî	طنز کنایی کلامی
rhetorical question	پرسیاری کەلامی (ئەو پرسیارەی وڵامەکەی ئاشکرایە)	pirsyara kelamî (pirsyara ku bersiva wê diyar be)	پرسش استفهامی (پرسشی که پاسخ آن مشخص است)
rhetorical theories	تیۆرییە گوتەییەکان؛ تیۆریگەلی جوانبێژانە	teoriyên goteyî; teoriyên bedewbêjane	نظریەهای بلاغی؛ نظریە-های کلامی
rhyme	سەروا	serwa	قافیه
rhymed heroic couplet	جووتسەروای حەماسی؛ کۆپلەی حەماسی	cotserwaya hemasî; kopleya hemasî	تک‌بیت حماسی؛ بیت حماسی
rhymed prose	پەخشانی سەروادار	pexşana serwadar	نثر مقفی
rhyme royal	هۆنراوەی پاشایانە؛ سەروای میرانە؛ سەروای هۆنراوەکانی چۆسێر	honraweya paşayane; serwaya mîrane; serwaya honraweyên Chaucer	نظم شاهانه؛ نظم اشعار چاسر

rhyme scheme	نەخشەی سەروا	nexşeya serwa	الگوی قافیه؛ طرح قافیه
rhyming	هاوسەروا	hevserwa	مقفی؛ همقافیه
rhyming dictionary	فەرهەنگی سەرواکان	ferhenga serwayan	فرهنگ قوافی
rhyming lines	دێڕگەلی هاوسەروا	dêrên hevserwa	مصراعهای مقفی
rhyming rhythm	کێشی سەروادار؛ کێش بە پێی سەروا	kêşa serwadar; kêş bepêy serwa	وزن مقفی
rhythm	کێش؛ ئیقاع	kêş; îqa	وزن؛ آهنگ؛ ضرباهنگ؛ ایقاع
rhythm of association	کێشی بیرهێنانەوە	kêşa vebîrhinanê	وزن تداعی
rhythm of continuity	کێشی بەردەوامیێتی	kêşa berdewamtiyê	وزن تداوم
rhythm of decorum	کێشی نەریتزانی	kêşa nerîtzanî	وزن آدابدانی
rhythm of recurrence	کێشی دووپاتە	kêş dupate	وزن تکرار
rhythmic	کێشدار؛ بەکێش	kêşdar; bikêş	موزون؛ ضرباهنگدار
rhythmical prose	پەخشانی کێشدار	pexşana kêşdar	نثر موزون
riddle	مەتەڵ؛ مەتەڵۆک؛ لیچار	tiştanok; metel; lîçar	معما؛ چیستان
rime → rhyme			
rime riche → identical rhyme			
rime royal → rhyme royal			
rising action	کردەی ڕووەو هەڵکشان (بەرەو	kirdeya rûbihilkişînê (ber bi teşqa bûyerê di çîrok û	کنش صعودی (به سوی اوج)

	تەشقی ڕووداو لە چیرۆک و شانۆنامەدا)	şanonameyê de)	رخداد در داستان و نمایش‌نامه)
rising conflict	کێشەی ڕووەو هەڵکشان؛ ململانێی ڕوو لە هەڵکشان	pirsgirêka ber bi hilkişîn; milmilanêya ber bi hilkişan	کشمکش صعودی
ritual	ڕێوڕەسمی ئۆلی؛ ئاهەنگی ئایینی	rêûresma olî; ahenga ayînî	آیین؛ مناسک؛ شعائر
ritual and routine	ڕێوڕەسم و دابونەریت	rêûresm û dabûnerît	عرف و آداب
ritualism	داب‌پەرستی؛ ڕێ ورەسم‌خوازیی ئایینی	dabperestî; rêûresmxwaziya olî	رسم‌پرستی؛ مناسک‌گرایی
Rococo	ڕۆکۆکۆ؛ شێوازی ڕازاوەی بێ‌هەست	Rococo; şêwaza xemilandinî ya bêhest	روکوکو؛ سبک تزئینی سرد
role taking	دەورگێڕان؛ ڕۆڵ‌بینین	dewrgîran; rolbînîn; dewr bicihanîn	ایفای نقش
roman a clef	ڕۆمانی کلیلدار	romana kilîldar	رمان کلیددار
roman a these	ڕۆمانی بیروبڕوا	romana bîrûbirrwa	رمان عقیدتی
roman noir	ڕۆمانی ڕەش	romana reş	رمان سیاه
roman policier	ڕۆمانی پۆلیسی	romana polîsî	رمان پلیسی
Roman satire	داشۆرینی ڕۆمی (ڕۆمی کەونارا)	daşorîna Romî (Romakevnar)	هجو رومی (روم باستان)
romance	ڕۆمانس	romans	رمانس
romance languages	زمانەکانی ڕۆمانس	zimanên romansê	زبان‌های رمانس
romance d'adventure (Fr.)	ڕۆمانی بەسەرهات؛ ڕۆمانی سەربوردە(پڕ	romana biserhatê; romana liserbihuriyê (pirr ji bûyerên seyrûsemere)	رمان سرگذشت (مملو از ماجراجویی)

	له ڕووداوی سەیروسەمەرە)		
romance Bretons (Fr.)	ڕۆمانسی بریتانییەکان	romansa Birîtanyayiyan	رمانس بریتانیایی‌ها
romance courtois (Fr.)	ڕۆمانسی دەرباری	romansa derbarî	رمانس درباری
romance d'antiquite (Fr.)	ڕۆمانسی کەونارایی	romansa kevnarî	رمانس باستانی
romantic	ڕۆمانتیک	romantic	رمانتیک
romantic agony	ڕەنجی ڕۆمانتیک؛ ئازاری ڕۆمانتیک	kula romantîk; renca romantîk; azara romantic	رنج رمانتیک
romantic comedy	کۆمێدیی ڕۆمانتیک	komediya romantîk	کمدی رمانتیک
romantic imagination	خەیاڵی ڕۆمانتیک	xeyala romantîk	تخیل رمانتیک
romantic irony	تەوسی ڕۆمانتیک	tewsa romantîk	طنز کنایی رمانتیک
Romantic movement	بزاڤی ڕۆمانتیک؛ جووڵەی ڕۆمانتیک	tevgera romantîk; bizava romantîk	جنبش رمانتیک؛ نهضت رمانتیک
romantic novel	ڕۆمانی ئەویندارانە	romana evîndarane	رمان عاشقانه
Romantic period	سەردەمی ڕۆمانتیک	serdema romantîk	دوره رمانتیک
Romantic revival	ژیاندنەوەی ڕۆمانتیک؛ گەڕانەوە بۆ ڕۆمانتیزم	vejîna romantîk; zivirrîn bi romantîzmê	احیای رمانتیک؛ بازگشت به رمانتیسم
romantic tragedy	تراژێدیی ڕۆمانتیک	trajediya romantîk	تراژدی رمانتیک
Romanticism	ڕۆمانتیسیزم؛ ڕۆمانتیزم	romantîzm; romantîsîzm	رمانتیسیسم؛ رمانتیسم

round character	کەسێتیی فرەتوێ؛ کەسێتیی چەندڕەهەندی	kesayetiya/ê çendrehendî; kesayetiya/ê firetoyî	شخصیت پیچیده؛ شخصیت چندبعدی
royal goverment	حکومەتی پاشایەتی	hikûmeta paşayetiyê	حکومت سلطتنی
rubai	ڕوباعی؛ چوارینە	çarîne; rubaî	رباعی
Rubaiyat	ڕوباعیەکان؛ چوارینەکان	çarîne; rubaiyat	رباعیات
rule and regulation	یاسا و ڕێسا	zagon û rêsa	قانون و قاعده
rule-governed	ڕێسامەند؛ ڕێسامەندکراو	rêsamend; rêsamendkirî	قاعده‌مدار؛ قاعده‌مند
rules of conduct	ڕێساکانی هەڵسوکەوت	rêsayên rabûnûrûniştinê; rêsayên hilsûkewtê	قواعد سلوک؛ قواعد رفتار
rules of poetry	ڕێساکانی شیعر	rêsayên hilbestê; rêsayên şiîrê	قواعد شعر
ruling class	چینی دەسەڵاتدار	çîna desthilatdar	طبقه حاکم
running rhythm	کێشی دووپاتە	kêşa dupate	وزن مکرر
run-on line	دێڕی درێژەدار؛ دێڕی پەیوەست	dêrên dirêjedar; dêra peywest	مصراع‌های مداوم
rural novel → pastoral novel			
rural sociology	کۆمەڵناسیی لادێیی؛ جڤاکناسیی گوندی	civaknasiya ladêyî; komelnasiya gundî	جامعه‌شناسی روستایی
Russian formalism	شێوەیی‌خوازیی ڕووسی؛ ڕوخساری-خوازیی ڕووسی	şêweyîxwaziya Rûsî; ruxsarîxwaziya Rûsî	صورت‌گرایی روسی؛ شکل-گرایی روسی

S

English	کوردی	Kurdî	فارسی
S structure	پێکهاتەی ڕواڵەتی؛ پێکهاتەی ڕووکەشیانە	pêkhateya riwaletî; pêkhateya rûkeşiyane	ساخت ظاهری
sacred books	کتێبگەلی پیرۆز	pirtûkên pîroz; kitêbên pîroz	کتب مقدس
sacrifice	لەخۆبوردوویی؛ گیان-فیدایی؛ فیداکاری	gorîtî; jixwebiherî; giyanfîdayî; fîdakarî	ایثار؛ فداکاری؛ جان‌فدایی
sadism	سادیزم؛ ئازاردانی جەستەیی و دەروونی؛ ڕەنجاندنی ئەویتر؛ ئەویدیڕەنجاندن	sadîzm; azardana cesteyî û derûnî; êşandina a/ê din; ewîdîrencandin	سادیسم؛ آزار جسمی و روانی؛ دگرآزاری
Sadomasochism	خودئەویدیڕەنجاندن؛ ئازاردانخوازی؛ ئازاردانی دەروونی	azardanxwazî; kuldanxwazî; azardaniya derûnî; xweewîdîrencandin	آزارخواهی؛ آزاردهی؛ خود-دگرآزاردهی
safe zone	ناوچەی ئارام	navçeya aram	منطقه‌ی امن
saga	قەسیدەی حەماسی؛ چامەی پاڵەوانی	qesîdeya hemasî; çameya lehengî	قصیده حماسی؛ شعر پهلوانی
saga novel	ڕۆمانی پیاوچاکان؛ ڕۆمانی پاڵەوانەکان	romana lehengan; romana	رمان پهلوانان؛ رمان شجره‌ای

		piyawçakan	
sarcasm	داشۆرین؛ قسەی تاڵ؛ هەجوی توند؛ توانجی توند؛ توانجی چزدار؛ چزوەشاندن؛ چزاندن	daşorîn; gotina tehl; hecwa tund; tiwanca tund; tiwanca çizdar; çûzweşandin; çizandin	طنز گزنده؛ هجو تند؛ هزل؛ ریشخند؛ طعنه تلخ
sarcastic	چزدارانە؛ چزوەشێنانە؛ توانجاوی	çizdarane; çizweşênane; tiwancawî	هزل‌آمیز؛ نیش-دار؛ طعنه‌آمیز
Satanic school	قوتابخانەی شەیتانی (ئاماژە بۆ کەسایەتیی شەیتان لە حەماسەی *بەهەشتی لە دەستچوو*)	qutabxaneya Şeytanî (amaje bi kesayetiya Şeytan di hemaseya *Bihuşta ji Destçûyî*)	مکتب شیطانی (اشاره به شخصیت شیطان در حماسه *بهشت از دست رفته*)
satire	تیز؛ تارۆز، توانج؛ تەنز	taroz; tiwanc; tenz; tîz	طنز
satiric	تیزەون؛ تیزاوای؛ تارۆزاوی	tîzewn; tîzavî; tarozavî	طنزگونه؛ طنزآمیز؛ هجوآمیز
satirical	تیزەون؛ تیزاوای؛ تارۆزاوی	tîzewn; tîzavî; tarozavî	طنزگونه؛ طنزآمیز؛ هجوآمیز
satirical comedy	کۆمێدیی تیزاوی	komediya tîzavî	کمدی طنزآمیز
satirical dialogues	وتوویژگەلی تارۆزاوی	gotûbêjên tarozavî	گفتگوهای طنزآمیز
satiric poetry	شیعری تارۆزاوی؛ شیعری پڕتیز و توانج	hilbesta tarozavî; şiîra pirrtîz û tiwanc	شعر طنزآمیز
satirist	تارۆزنووس	taroznivîs	طنزپرداز؛ هجونگار

satura → satire

scansion	بڕگەدانان	birrgedanan; kîtedanan	تقطيع
scapegoat	قۆچی قوربانی؛ بزنی قوربانی؛ بەلاگەردان	bizin yan beranê qurbanê; belagerdan	قربانی؛ بلاگردان؛ بز طلیعه
schedule	خشتە؛ خشتەی کات؛ بەرنامەی کاتبەندی-کراو	xişte; xişteya demî; bernameya katbendîkirî	جدول؛ برنامه زمانی
scenario	سێناریۆ؛ فیلمنامە	senaryo; fîlmname	سناریو؛ فیلم‌نامه
scene	دیمەن	dîmen	صحنه
scenery	دیمەن ڕازاندنەوە	dîmenxemilandin; dîmenrazandinewe	صحنه‌آرایی
sceptic → skeptic			
scepticism → skepticism			
schema	گەلاڵۆک	gelalok	شاکله؛ طرح‌واره
schematization	گەلاڵۆکسازی	gelaloksazî; gelalokçêkerî	شاکله‌سازی؛ طرح‌واره‌سازی
schizo-paranoid	دەروونئالۆز؛ دەروون-لێکدابڕاو؛ سکیزۆپارانۆید	derûnaloz; derûnqelişî; derûnparçebûyî; sikîzo-paranoyd	روان‌گسیخته؛ اسکیزوپارانوید
scholar	توێژەر؛ لێکۆڵەر؛ لێکۆڵەرەوە	tiwêjer; lêkoler; lêkolerewe	دانشور؛ پژوهشگر؛ محقق
scholarly	لێکۆڵەرەوانە؛ توێژەرانە	tiwêjerane; lêkolerane	پژوهشگرانه؛ محققانه
scholarship (1)	توێژینەوەی زانستی؛ زانستتوێژی	tiwêjîneweya zanistî; lêkolîna zanistî; zanisttiwêjî	پژوهش علمی؛ دانش‌پژوهی
scholarship (2)	زەمالەی خوێندن؛ بورسیە	zemaleya xwendinê; bûrsiye	بورسیه

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
scholastic	قوتابخانەیی؛ مەدرەسەیی	xwendingehî; dibistanî; medreseyî	مدرسه‌ای؛ مدرسی
scholasticism	سکۆلاستیسیزم؛ فەلسەفەی قوتابخانەیی (لە چەرخەکانی ناوەڕاستدا)	skolastîsîzm; felsefeya medreseyî (di çerxên naverastê de)	فلسفه مدرسی
school	قوتابخانە؛ خوێندنگە؛ فێرگە؛ مەدرەسە	xwendingeh; fêrgeh; qutabxane; medrese; dibistan	مدرسه؛ مکتب؛ دبستان
school drama	شانۆی قوتابخانەیی؛ شانۆی فێرکارانەی خوێندنگە	şanoya qutabxaneyî; şanoya fêrkarane ya xwendingeh	نمایش مدرسه‌ای؛ نمایش تعلیمی دانشجویی
school of Donne	قوتابخانەی جان دان (شاعیری ئینگلیسیی سەرەتای سەدەی حەڤدە)	qutabxaneya Can Dan (hilbestvanê Ingilîzî yê seretaya sedsala hevdeh)	مکتب جان دان (شاعر انگلیسی اوایل قرن هفده)
school of night	قوتابخانەی شەو (هەندێ شاعیری سەردەمی ئێلیزابێتی یەکەم کە بە بێ‌ئایین لە قەڵەم دەدران)	qutabxaneya şev (komelek ji hilbestvanên serdema Elizabeth a yekem ku bêol dihatin hesibandinê)	مکتب شب (گروهی از شاعران دوره الیزابت اول که ملحد انگاشته می‌شدند)
school of Spenser	قوتابخانەی ئێدمۆند سپێنسێر (شاعیری ئینگلیسیی کۆتایی سەدەی شانزە)	qutabxaneya Edmond Spensêr (hilbestvanê Ingilîzî yê dawiya sedsala şanzdeh)	مکتب ادموند اسپنسر (شاعر انگلیسی اواخر قرن شانزده)
science	زانست	zanist	علم
science fiction	چیرۆکی زانستی؛ چیرۆکی زانستی-خەیاڵکرد	çîroka zanistî; çîroka zanistî-xeyalî	داستان علمی-تخیلی

scientific determinism	قەدەرخوازیی زانستی	qederxwaziya zanistî	جبر علمی
scientific management theory	تیۆریی کارگێڕیی زانستی؛ بیردۆزی بەڕێوەبردنی زانستی	bîrdoza birêvebirina zanistî; teoriya kargîriya zanistî	نظریه مدریت علمی
scientific revolution	شۆڕشی زانستی	şoreşa zanistî	انقلاب علمی
scientific socialism	سۆسیالیزمی زانستی	sosyalîzma zanistî	سوسیالیسم علمی
scientific theory	تیۆریی زانستی	teoriya zanistî	نظریه علمی
scientism	زانستخوازی؛ زانست-باوەڕی	zanistxwazî; zanistbawerî	علم‌گرایی؛ علم-باوری
scientometric index	نوانەی زانستپێو	niwaneya zanistpêw; niwaneya zanistpîv	نمایه علم‌سنج
scientometrics	زانستپێوی	zanistpêwî; zanistpîvî	علم‌سنجی
scope ambiguity	شاراوەیی ئاقاری؛ داپۆشراویی دەڤەری	veşartiya aqarî; nezelaliya deverî	ابهام حوزه‌ای
Scopus author ID	ناسێنەی سکۆپوسی نووسەر؛ ناسێنەی سکۆپوسی دانەر	nasêneya Scopus a nivîskar; nasêneya Scopus a daner	شناسه سکوپوس نویسنده؛ شناسه سکوپوس مولف
Scottish Chaucerians	چۆسێرخوازانی سکاتلەندی؛ لایەنگرانی چۆسێر لە سکاتلەند	Chaucerxwazên Scotlandî; alîgirên Chaucerên li Scotlandê	چوسرگرایان اسکاتلندی
scriptible→ writerly			
scriptural drama → religious drama			
sculpture	پەیکەر؛ پەیکەرە؛ پەیکەرسازی؛ پەیکەرتاشی	peyker; peykere; peykersazî; peykerçêkerî	مجسمه؛ مجسمه‌سازی

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
scythism → primitivism			
second generation feminism	فێمینیزمی نەوەی دووەم؛ شەپۆلی دووەمی فێمینیزم (شەستەکانی زایینی لە فەرەنسا)	femînîzma neweya duyem; şopala duyem a femînîzmê (deheya şêstê zayînî ya France)	فمنیسم نسل دوم (دههی شصت میلادی در فرانسه)
second self	خودی دووەمین	xwetiya duyemîn	نفس دوم؛ ضمیر دوم
second wave feminism	فێمینیزمی شەپۆلی دووەم	femînîzma şepola duyem	فمینیسم موج دوم
secondary epic	حەماسەی دووەمین؛ حەماسەی ئەدەبی	hemaseya duyem; hemaseya wêjeyî; hemaseya edebî	حماسه ثانویه؛ حماسه ادبی
secondary function	ئەرکی لاوەکی	erka lawekî	نقش فرعی
secondary groups	تاقمە لاوەکییەکان؛ گروپگەلی دووەم	komên lawekî; komên duyem	گروههای ثانوی
secondary imagination	خەیاڵی دووەمین	xeyala duyemîn	تخیل ثانویه
secondary modelling systems	سیستەمگەلی نوێنەک-سازی دووەم	pergalên mînaksaz ên duyem; sîstemên niwêneksaz ên duyem	نظامهای الگوساز ثانوی
secondary process	پرۆسەی دووەمین؛ ڕەوتی دووەمین؛ پێڤاژۆی دووەمین	pêvajoya duyemîn; rewta duyemîn; piroseya duyemîn	فرایند ثانوی
secret society	کۆمەڵەی نهێنی	komeleya nihênî	انجمن سری؛ انجمن مخفی
sectarian	تاقمخواز؛ دەستەچی	tîrebaz; taqimxwaz; desteparêz	فرقهگرا
sectarianism	تاقمخوازی؛ دەستەچێتی	desteparêzî; desteçîtî; taqimxwazî	فرقهگرایی

secular literature	وێژەی ئایینبێز؛ وێژەی ئایینبزر	wêjeya olbêz; edeba ayînbizir	ادبیات دین‌گریز
seer	زانا؛ چاوکراوە؛ رووناک‌دڵ	zana; çavvekirî; rûnakdil	حکیم؛ بصیر؛ روشن‌دل
segmental phonemes	واچە زنجیرییەکان؛ زنجیرەواچ	waçeyên zincîreyî; zincîrewaç	واج‌های زنجیری؛ زنجیرواج
seize the day → carpe diem			
selection	گوڵبژێر؛ هەڵبژاردە؛ دەستەچن	gulbijêr; bijarde; hilbijarde; desteçin; bijare	گلچین؛ منتخب
selectional properties	تایبەتمەندییە هەڵبژێردراوەکان؛ تایبەتمەندییە دەستەچن‌کراوەکان	taybetmendiyên bijareyî; taybetmendiya desteçinkiriyan	ویژگی‌های گزینشی
selective omniscience	هەمووشتزانی سنووردار	hemûtiştzaniya sînordar	دانای کل محدود
self	خود؛ خۆ	xwe; xwed; xo	نفس؛ خود؛ ضمیر
selfhood	خودێتی	xwebûn; xwetî	خودبودگی؛ خودیت
self-alienation	لەخۆنامۆیی	jixwenamoyî	از خود بیگانگی
self-analysis	خودشیکاریی؛ شیکاریی خود؛ خودتوێژی	xwe- şîkarî; şîkariya xwe; xwetiwêjî	خودکاوی؛ تحلیل نفس
self-authentication	خودڕەسەنایەتی‌بەخش	xwe-resenayetîbexş	خوداصالت‌بخش
self-confidence	باوەڕبەخۆبوون؛ خۆباوەڕی	xwe-bawerî; bawerbixwebûn	اعتماد به نفس
self-conciouss	هۆشیار؛ خودئاگا	xwe-ageh; hayjixwe; xwe-miqate; huşyar	خودآگاه

self-containd	خۆبەڕێوەبەر؛ خۆگەڕێن؛ خۆسەر	xwe-birêvebir; xwe-gerran; xweser; serbixwe	قائم به ذات؛ خودبسنده
self-containd literary universe	جیهانی ئەدەبیی خۆبەڕێوەبەر	cîhana wêjeyî ya xwe-birêvebir; cîhana edebî ya xweser	جهان ادبی خودبسنده
self-correction	خۆڕاستکردنەوە؛ خودساغ‌کردنەوە؛ بەخۆداچوونەوە	xwe-rastkirin; xwe-çêkirin; xwe-saxkirin	خوداصلاحی
self-deconstructive	خۆهەڵوەشێنەرانە؛ خودبنیاتشکێنانە	xwe-hilweşênerane; xwe-binyatşikenane	خودساخت‌شکنانه
self-deconstructor	خۆهەڵوەشێنەر؛ خودبنیاتشکێن	xwe-hilweşêner; xwe-binyatşikên	خودساخت‌شکن
self-deconstruction	خۆهەڵوەشاندنەوە؛ بنیاتشکێنیی خود	xwe-hilweşandin; binyatşikêniya xwe	خودساخت‌شکنی
self-denying	خۆنکۆڵیکارانە	xwe-nikolîkarane; xwe-mandelekarane	خودانکارگرانه
self-dependence	پشتبەخۆبەستن	pişt bi xwe girêdan; xwe-hemet	استقلال رای؛ اتکا به نفس
self-destructive	خودشێوێن؛ خودوێرانکەر؛ خودڕووخێنەر	xwe-wêranker; xwe-rûxîner	خودویرانگر؛ خودنابودگر
self-determination	چارەی خۆ نووسین	xwe-biryardan; çareya xwe nivîsîn	تعیین سرنوست
self-developing	خۆگەشەپێدان	xwe-geşepêdan	خودپروری
self-devision	خۆدابەشبوویی	xwe-dabeşbûyî	خودپارگی
self-differing	خۆوەدواخەر	xwe-paşvexistî; xwe-diwaxer	خودتعویق گر

self-doubt	خۆدڕدونگی؛ خودبێ باوەڕی	xwe-gumanî; xwe-bêbawerî	خودناباوری
self-enclosed	خودداخراو؛ خۆداخراو	xwe-dahevpêçî; xwe-daxiraw	درخود فروبسته
self-expression	خۆدەربڕین؛ دەربڕینی خود	xwe-derbirrîn; derbirrîna xwe	ابراز نظر؛ خوداظهاری؛ خودبیانگری
self-generation	خۆڕسکی؛ خۆبەرهەمهێنی	xwe-berhemhinî; xwe-riskî	خودمولدی؛ خودسازندگی
self-image	خودوێنە	xwe-wêne	خودانگاره
self-imposed	خۆداسەپاو	xwe-sepandî; xwe-dasepaw	خودتحمیل گر
self-interested	بەرژەوەندی خواز؛ قازانجخواز	berjewendîxwaz; qazncxwaz	منفعت‌جو
self-interpreting	خۆڕاڤەکاری؛ خۆڕاڤەکارانە	xwe-ravekarî; xwe-ravekarane	خودتاویلی
self-mystified	خۆڕەمزاوی	xwe-remzavî	خودرازآمیخته
self-preservation	خۆپارێزی؛ پاراستنی خود	xwe-parêzî; parastina xwe	صیانت نفس
self-recognition	خۆناسینەوە	xwe-venasîn; xonasînewe	خودشناسی؛ شناخت نفس
self-referential	خۆگەڕانەوەیی؛ خودژێدەری	xwe-vegerrînî; xwe-jêderî	خودارجاعی
self-reflection	تێڕامانی خود؛ لەخۆڕامان؛ خودبیریاری	têramîna xwe; xwe-ramîn; xwe-pûnijîn	خودنگری؛ خوداندیشی
self-reflexive	خۆنواندنەوەیی؛ خودبیریارانە؛ خودئەندێشانە	xwe-venivandinî; xwe-bîryarane; xwe-endîşane; xwe-pûnijiyane	خودبازتابنده؛ خودبازنما؛ خوداندیشانه

self-reorganizing	خۆڕێکخستنەوە	xwe-verêkxistin; xwe-rêkxistinewe	خود-بازسازماندهی
self-subversive	خۆڕووخێنەر؛ خۆوەرگەڕێن؛ خودبەراوەژووکەر	xwe-rûxîner; xwe-hilweşîner; xwe-berevajîker	خودویران‌ساز؛ خودواژگون گر
self-sufficient discipline	تەکووزیی خۆبەڕێوەبەر؛ ڕێکیی خۆبەڕێوەبەر	tekûziya xwe-birêvebir; rêkiya xweser	نظم خودبسنده
self-totalizing	خۆگشتێتیبەخش	xwe-giştitîbexş	خودتمامیت‌بخش
self-torturing	خۆڕەنجێن؛ خودڕەنجێن؛ خۆئازاردەر؛ خودئازاردەر	xweêşandî; xwerencandî; xweazarder	خودآزار
semanalysis	شیکاریی مانایی؛ واتاتوێژی	şîkariya maneyî; watetiwêjî	تحلیل معنایی؛ معناپژوهی
semantic change	گۆڕانکاریی مانایی؛ گۆڕانی واتایی	guherînkariya wateyî; guherîna maneyî	تغییر معنایی
semantic combination	هاونشینیی واتایی	hevnişîniya wateyî; lihevrûniştiniya maneyî	همنشینی معنایی
semantic contradiction	دژبەریی واتایی	dijberiya wateyî; hevberiya maneyî	تضاد معنایی؛ تناقض معنایی
semantic degeneration	پووکانەوەی واتایی	nizmbûna wateyî; rizîna wateyî; pûkaneweya maneyî	تنزل معنایی
semantic elevation	بەرزکردنەوەی واتایی	hilketina wateyî; berzkirina maneyî	ترفیع معنایی
semantic empiricism	ئەزموونخوازیی واتایی	ezmûnxwaziya wateyî	تجربه‌گرایی معنایی
semantic feature	تایبەتمەندیی واتایی	taybetmendiya wateyî	مؤلفه‌ی معنایی
semantic field	ئاقاری واتایی؛ دەڤەری مانایی	aqara wateyî; devera maneyî	حوزه‌ی معنایی

semantic image	وێنەی واتایی	wêneya wateyî	تصور معنایی
semantic isotopy	ئیزۆتۆپیی واتایی	îzotopiya wateyî	ایزوتوپی معنایی
semantic markedness	نیشانداریتیی واتایی	nîşandaritiya wateyî	نشانداری معنایی
semantic narrowing	تایبەتی کردنەوەی واتایی؛ ورد کردنەوەی مانایی	taybetîkirina wateyî; wirdkirdineweya maneyî	تخصیص معنایی
semantic opposition	دژایەتیی واتایی	dijberiya wateyî; hevberiya maneyî	تقابل معنایی
semantic reduction	دابەزینی واتایی؛ داکشانی مانایی	dabezîna wateyî; dakişana maneyî	تقلیل معنایی
semantic role	دەوری واتایی؛ رۆڵی مانایی	dewra wateyî; rola maneyî	نقش معنایی
semantic selection	واتابژێری؛ هەڵبژاردنی مانا	watebijêrî; hilbijardina mane	معناگزینی؛ گزینش معنایی
semantic shifting	گواستنەوەی واتایی؛ گۆڕانی مانایی	veguhastina wateyî; guherîna maneyî	انتقال معنایی؛ تغییر معنایی
semantic substitution	جێنشینیی واتایی	cihnişîniya wateyî; şûnîtiya maneyî	جانشینی معنایی
semantic widening	پەرەپێدانی واتایی؛ پانتاییبەخشیی مانایی	firehkirina wateyî; berkirina maneyî; perepêdana maneyî	گسترش معنایی
semantics	واتاناسی؛ ماناناسی	watenasî; manenasî	معنیشناسی
seme	یەکەی واتایی؛ یەکەی مانایی	yekeya wateyî; yekeya maneyî	معنابن؛ واحد معنایی
semic code	کۆدی واتایی	koda wateyî	رمزگان معنایی
semiological	نیشانەناسانە	nîşanenasane	نشانهشناختی
semiologist	نیشانەناس	nîşanenas	نشانهشناس

semiology	نیشانەناسی	nîşanenasî	نشانه‌شناسی
semiosis	نیشانەدارێژی؛ نیشانەسازی	nîşanesazî; nîşanedarêjî	نشانه‌پردازی
semiotic square	چوارگۆشەی نیشانەیی	çargoşeya nîşaneyî	مربع نشانه‌ای
semiotic triangle	سێگۆشەی نیشانەیی؛ سێگۆشەی واتادارێتی	sêgoşeya nîşaneyî; sêgoşeya watedaritî	مثلث نشانه‌ای؛ مثلث دلالت
semiotics	نیشانەناسی؛ کۆنیشانەناسی	nîşanenasî; konîûanenasî	نشانه‌شناسی
sense perception	تێگەیینی هەستەکی	têgihîna hestekî	ادراکِ حسی
Senecan amble	پەخشانی پاراوی سێنێکایی (ڕۆمی کەونارا)	pexşana paraw a Senecayî (Roma kevnar)	نثر روان سنکایی (روم باستان)
Senecan tragedy	تراژێدیی سێنێکایی	trajediya Senecayî	تراژدی سنکایی
senex iratus	باوکی ستەمکار	bavê stemkar	پدر ستمگر
sense (1)	هەست؛ سەلیقە	hest; selîqe	حس؛ سلیقه
sense (2)	واتا؛ دەلالەتی واتایی؛ واتادارێتی ناوزمانی	wate; delaleta wateyî; watedaritiya navzimanî	معنی؛ دلالت درون‌زبانی؛ دلالت مفهومی
sense relations	پێوەندییە واتاییەکان	peywendiyên wateyî	روابط مفهومی
sensibility	هەستمەندی؛ هەستیاری؛ توانستی هەستکردن	hestmendî; hestyarî; karîna hestkirinê	حسیّت؛ حسّاسیّت
sensitizing concepts	تێگەهە هەستسازەکان	têgehên hestsaz	مفاهیم احساسی
sensory deprivation	لەهەستداماڵراو؛ بێ‌بەشیی هەستەکی	bêpariya hestî; bêbeşiya hestî; jihestdamalraw	محرومیت حسی

sensual	هەستاوی ؛ هەستەکی	hestawî; hestî; hestekî	حسی؛ نفسانی؛ شهوانی
sensual pleasure	چێژی هەستەکی	çêja hestekî; çêja hestî	لذت حسی
sensualism	هەستەکی‌خوازی	hestekîxwazî	حسی‌گرایی
sensuality	هەستەکی‌بوون؛ هەستدارێتی	hestekîbûn; hestdaritî	حساسیت؛ حسیت
sentence (1)	ڕستە	hevok; riste	جمله
sentence (2)	حوکمدراوی ؛ حوکمدراوێتی ؛ داسەپاندنی حوکم	sepandina hukim; hukim danîn; hukimdirawêtî	محکومیت؛ حکم
sentential logic	مەنتقی ڕستەکان؛ بیرسای ڕستەکان	mentiqa hevokî; mentiqa risteyî	منطق جمله‌ها
sentimental	هەستبزوێن؛ دڵناسک ؛ بەسۆز؛ پڕهەست؛ سۆزدارانە؛ سۆزمەند	hestbizwên; sozyar; hestiyar; dilnazik; pirrhest; sozdarane; sozmend	عاطفی؛ پراحساس؛ احساساتی؛ رقت-انگیز؛ احساس-برانگیز
sentimental comedy	کۆمێدیی هەستبزوێن	komediya hestbizwên; komediya sozdar	کمدی احساس-برانگیز
sentimental novel	ڕۆمانی هەستبزوێن	romana hestbizwên; romana sozdar	رمان احساس-برانگیز
sentimentalism	هەستبزوێنی ؛ سۆزمەندێتی ؛ سۆزمەندخوازی	hestbizwênî; sozmenditî; sozmendxwazî	رقت‌انگیزی؛ عاطفی‌گری؛ احساسات‌گرایی
sentimentality	هەستبزوێنی ؛ دڵناسکی؛ بەسۆزی؛ سۆزدارێتی	hestbizwênî; dilnazikî; bisozî; sozdaritî	احساساتی بودن

sequence	بەرودوایی	lêhatin; dûvyekî; berdiwayî	توالی؛ ترتیب
sequence of action	بەرودوایی کردەکان؛ بەدواداهاتنی کردەکان	dûvyekiya kirdeyan; berbidiwayîhatina lêkeran	توالی عمل
serial contrast	هەمبەرێتیی زنجیرەیی	hevberitiya zincîreyî	تباین ردیفی
sestet	پارچەی شەشدێڕی	parçeya şeşdêrrî	بند شش‌مصراعی
set	کۆ؛ دەستە؛ تاقم؛ سێت	deste; ref; kom; ko; sêt; taxim	مجموعه؛ دسته؛ ست
set speech	ئاخاوتەی لێدوان؛ گوتەی لێدوان	axafteya lêdiwan; goteya lêdiwan	گفتار سخنرانی
set theory	تیۆریی کۆمەڵەکان؛ بیردۆزی کۆمەڵەکان	teoriya komelan; bîrdoziya komelan	نظریه مجموعه‌ها
setting	شوێنکات	dem-şûn; şiwên-kat	زمان-مکان
seven great sins	حەوت گوناهی گەورە	heft gunehê mezin; heft gunehê gewre	هفت گناه کبیره؛ گناهان هفتگانه
sex	ڕەگەز؛ سێکس؛ زایەند	regez; seks; gan; zayend	جنس
sexual	ڕەگەزی؛ سێکسی؛ زایەندی	regezî; seksî; zayendî	جنسی
sexual instinct	ڕەمەکی جنسی؛ ڕسکۆی زایەندی	remeka zayendî; riskoya cinsî	غریزه جنسی
sexualized body	جەستەی بەڕەگەزی-کراو؛ جەستەی زایەندکراو	cesteya bizayendîkirî; cesteya zayendîbûyî	تنِ جنسی‌شده
shadow archetype	سەرچەشنی سێبەر؛ دێرین‌نموونەی سێبەر	serçeşna sêber; kevinmînaka sêber; dêrînnimûneya sêber	کهن‌الگوی سایه

Shakespearian sonnet	غەزەڵی شێکسپیێری	xezela Shakespearî	غزل شکسپیری
shattered personality	کەسایەتیی ناوهاوسەنگ؛ کەسایەتیی لەخۆدابڕاو	kesayetiya/ê nehevseng	شخصیت نامتعادل؛ شخصیت شقه-شده
short novel	کورتەرۆمان؛ ڕۆمانی کورت	kurteroman; romana kin	رمان کوتاه
short paper	وتاری کورت؛ کورتەوتار	gotara kin; gotara kurt	مقاله کوتاه
short short story	کورتەچیرۆکی کورت؛ کورتیلەچیرۆک	kuerteçîroka kin; kurtîleçîrok	داستان‌کوتاه کوتاه؛ داستان بسیار کوتاه
short story	کورتەچیرۆک	kurteçîrok	داستان کوتاه
Sicilian school	قوتابخانەی سیسیلی؛ ڕێبازی سیسیلی	qutabxaneya Sicilî	مکتب سیسیلی
sides of comparison	لایەنگەلی لێکچوون (لەوچوو و لێچوو)	aliyên lêçûnê; layenên lêçûnê (lewçû û lêçû)	وجوه شبه
sign	نیشانە؛ نیشان؛ هێما	nîşane; nîşan; hêma	نشانه؛ علامت؛ نماد
sign-oriented culture	فەرهەنگی نیشانەمەڵبەند	çanda nîşantewer; ferhenga nîşannelbend	فرهنگ نشانه‌محور
sign-value	بایەخی نیشانەیی	bayexa nîşaneyî	ارزش نشانه‌ای
sign-vehicle	هەڵگری نیشانە	hilgira nîşane	محمل نشانه
sign system	سیستەمی نیشانەیی	pergala nîşaneyî; sîstema nîşaneyî	نظام نشانه‌ای
significance	گرنگایەتیی؛ گرنگایەتیی واتایی	girîngtî; giringayetî; girîngtiya wateyî	اهمیت؛ اهمیت معنایی

signification	دەلالەت؛ ماناداریتی؛ واتامەندی؛ واتاداری	delaleta manedaritî; watemendî; watedarî	دلالت؛ معنا؛ فحوی
signified	مەدلوول	medlûl; nîşanbar	مدلول؛ دلالت شده
signifier	دال	dal; nîşander	دال؛ دلالت‌گر
silent generation	نەوەی بێدەنگ	nifşa bêdeng	نسل خاموش
simile	لێکچوون؛ وێکچوون؛ وێکچوویی	lêçûn; lêkçûn; wêkçûn; wêkçûyî	تشبیه
simile structure	پێکهاتەی وێکچوویی	pêkhateya lêkçûyî	ساختار تشبیهی
similitude	لێکچوون؛ شوبهاندن؛ چواندن	lêçûn; lêkçûn; şubhandin; çiwanidin	تشبیه؛ تشبیه کردن؛ شباهت
simple metaphor	خواستنی ساکار	xwastina xwerû; xwastina sakar	استعاره ساده
simulacrum	ڤەنوێن؛ نوێندراوە	veniwên; niwêndirawe	وانموده
single-valued	تاکبایەخی؛ تاکبەهایی	teknirxî; tekbayexî; tekbehayî	تک‌ارزشی
single rhyme	سەروای تاک؛ سەروای تاکبڕگەی	serwaya tak; serwaya tekbirrgeyî; serwaya tekkîteyî	قافیه فرد؛ قافیه یک‌هجایی
singularity	تاکانێتی؛ تاکێتی	tekîn; takitî; takanitî	تکینی؛ انفرادی
situational irony	تەوسی هەلومەرج	tewsa rewşî; tewsa helûmercî	طنز کنایی موقعیتی
situational markedness	نیشانداریتیی هەلومەرجدار	nîşandaritiya helûmercdar	نشانداری موقعیتی
situationality	هەلومەرجداریتی	helûmercdaritî	موقعیت‌مندی
situations	هەلومەرجەکان	helûmerc	موقعیت‌ها

Skeletonic verse	هۆنراوەی سەروادراری لەخۆگری دێڕی کورت (بە شێوازی جان سکێلیتۆن)	honraweya serwadara lixwegir a dêrên kin (bi şêwaza John Skeleton)	شعری مقفی با مصراع های کوتاه (به سبک جان اسکلتون)
skeptic	شکخواز؛ گومانخواز؛ بەگومان؛ دڕدۆنگ	gumanxwaz; biguman; dirrdong; şikxwaz	شکاک
skepticism	شکخوازی؛ گومان-خوازی	gumanxwazî; şikxwazî	شکاکی‌گری
sketch	پێشگەڵاڵە	pêşgelale	پیش‌طرح
slang	زمانی بازاڕی؛ زمانی ڕەمەکی	zimanê gelemperî; zimanê bazarî; zimanê remekî	زبان عامیانه؛ زبان محاوره عام
slavery	کۆیلەداری	koledarî	برده‌داری
slice of life	پارچەیەکی ژیان؛ پاژێکی ژیان	parçeyekî jiyanê; pirtikek ji jînê; pajeka jiyanê	برشی از زندگی
slip of tongue	پرتەی زمان (لە تیۆریگەلی دەروونشیکارانەدا)	şimitîna zimîn; pirteya ziman (di teoriyên derûnşîkarane de)	لغزش زبان (در نظریه‌های روانکاوانه)
slogan	دروشم	diruşm	شعار
small clause	وردەڕستە؛ لاڕستەی کورت	hûrikhevok; wirderiste; laristeya kin	خرده‌جمله؛ جمله موصولی کوتاه
soap opera	شانۆی ڕادیۆیی هەمەڕۆژە؛ شانۆی تەلەڤزیۆنیی هەمەڕۆژە	şanoya radyoyî ya hemûrojî; şanoya televîzyonî ya hemûrojî	نمایش رادیویی هرروزه؛ نمایش تلویزیونی هرروزه
sociability	کۆمەڵگری؛ کۆمەڵگری؛ کۆمەڵ-گونجاوی	civakxwazitî; kombarî; komhilgirî; komelgirî; komelbarî;	جمع‌پذیری؛ اجتماع‌پذیری

		komelguncawî	
social	کۆمەڵایەتی؛ جڤاتی؛ جڤاکی	komelayetî; civatî; civakî	اجتماعی
social action	کردەی کۆمەڵایەتی	kirdeya komelayetî; lêkera civatî	کنش اجتماعی
social actor	چالاکوانی کۆمەڵایەتی؛ کردەوانی کۆمەڵایەتی	lêkergerê/a komelayetî; çalakvanê civakî	کنش‌گر اجتماعی؛ فعال اجتماعی
social assistant	یاریدەدەری کۆمەڵایەتی؛ یارمەتیدەری کۆمەڵایەتی	alîderê/a komelayetî; yarmetîderê/a civakî	مددکار اجتماعی
social capital	سەرمایەی کۆمەڵایەتی	sermayedariya komelayetî; sermayedariya civatî	سرمایه اجتماعی
social change	گۆڕانکاریی کۆمەڵایەتی	guherînkariya komelayetî; guherînkariya civatî	دگرگونی اجتماعی
social consciousness	هۆشیاریی کۆمەڵایەتی؛ ئاگامەندیی جڤاکی	huşyariya komelayetî; agamendiya civatî	آگاهی اجتماعی
social construction of gender	پێکهێنانی کۆمەڵایەتیی جێندر؛ هەڵسازانی جڤاکیی جێندر	pêkhinana civakî ya zayendê; helsazana komelayetî ya cêndirê	ساخت اجتماعی جنسیت؛ برساخت اجتماعی جنسیت
social constructionism	پێکهێنانخوازیی کۆمەڵایەتی؛ هەڵسازانخوازیی جڤاکی	pêkhinanxwaziya civakî; hilsazanxwaziya komelayetî	برساخت‌گرایی اجتماعی

social contract	گرێبەستی کۆمەڵایەتی	lihevkirina civakî; girêbesta komelayetî	قرارداد اجتماعی
social criticism	ڕەخنەی کۆمەڵایەتی	rexneya civakî; rexneya komelayetî	نقد اجتماعی
social Darwinism	داروینیزمی کۆمەڵایەتی	Darwinîzma civakî; Darwinîzma komelayetî	داروینیسم اجتماعی
social development	گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی؛ گەشەی جڤاکی	geşepêdana civakî; geşeya komelayetî	توسعه اجتماعی
social deviance	لادانی کۆمەڵایەتی	averêbûna civakî; ladana komelayetî	انحراف اجتماعی؛ کجرفتاری اجتماعی
social disintegration	هەڵوەشانی کۆمەڵایەتی؛ لێکترازانی کۆمەڵایەتی	hilweşana civakî; lêktirazana komelayetî	فروپاشی اجتماعی
social divergence	لێکترازانی کۆمەڵایەتی	lêktirazana civakî; geleşeya komelayetî	واگرایی اجتماعی
social engeneering	ئەندازیاریی کۆمەڵایەتی	endazyariya civakî; endazyariya komelayetî	مهندسی اجتماعی
social encounter	ڕووبەڕووبوونەوەی کۆمەڵایەتی	rûbirûbûna civakî; rasthatina komelayetî	مواجهه اجتماعی
social formation	بیچمگیریی کۆمەڵایەتی	teşedarbûniya civakî; bîçimgîriya komelayetî	صورتبندی اجتماعی
social impact assessment	هەڵسەنگاندنی کاریگەریی کۆمەڵایەتی	nirxandina bandora civakî; hilsengandina karîgeriya komelayetî	ارزیابی تاثیر اجتماعی
social integration	یەکپارچەسازیی کۆمەڵایەتی	yekparçesaziya civakî;	یکپارچەسازی اجتماعی

		yekparçesaziya komelayetî	
social interactionism	کارلێکخوازیی کۆمەڵایەتی؛ کردەی هەمبەرانەی کۆمەڵایەتی	kirderweya hemberane ya civakî; karlêkxwaziya komelayetî	کنش متقابل اجتماعی
social mobility	بزۆزیی کۆمەڵایەتی؛ جووڵەی جڤاکی	livînbariya civakî; bizoziya komelayetî; cûleya civakî	تحرک اجتماعی
social morphology	دارشتەناسیی کۆمەڵایەتی	darîştenasiya civakî; peyvzaniya komelayetî	ریختشناسی اجتماعی
social novel	رۆمانی کۆمەڵایەتی	romana civakî; romana komelayetî	رمان اجتماعی
social physics	فیزیکی کۆمەڵایەتی	fîzîka civakî; fîzîka komelayetî	فیزیک اجتماعی
social realism	ریالیزمی کۆمەڵایەتی	realîzma civakî; rasteqînxwaziya komelayetî	رئالیسم اجتماعی
social regulation	رێسامەندیی کۆمەڵایەتی؛ رێکخستنی جڤاکی	rêsamendiya civakî; rêkixistina komelayetî	انتظام اجتماعی
social responsibility	بەرپرسیارێتیی کۆمەڵایەتیی؛ لێپرساوێتیی جڤاکی	berpirsyaritiya civakî; lêpirsawêtiya komelayetî	مسؤولیت اجتماعی
social security	ئاسایشی کۆمەڵایەتی	ewlehiya civakî; asayişa komelayetî	امنیت اجتماعی
social stratification	توێژبەندیی کۆمەڵایەتی	tiwêjbendiya civakî; çînbûna komelayetî	ردەبندی اجتماعی؛ قشربندی اجتماعی
social status	پێگەی کۆمەڵایەتی	pêgeha civakî; pêgeha komelayetî	جایگاه اجتماعی

social system	سیستەمی کۆمەڵایەتی	pergala civakî; sîstema komelayetî	نظامِ اجتماعی
social type	چەشنی کۆمەڵایەتی؛ جۆرەی کۆمەڵایەتی	cûreya civakî; çeşna komelayetî	نوع اجتماعی
social welfare	خۆشبژێویی کۆمەڵایەتی	kamiraniya civakî; xweşbiwêjiya komelayetî	رفاه اجتماعی
social, the	بابەتی کۆمەڵایەتی	babeta civakî; babeta komelayetî	امر اجتماعی
socialism	سۆسیالیزم؛ کۆمەڵایەتی‌خوازی؛ جڤاک‌خوازی	sosyalîzma civakî; komelayetîxwazî; civakxwazî	سوسیالیسم؛ اجتماع‌باوری
socialist realism	ڕیالیزمی سوسیالیستی؛ واقیعی‌خوازیی کۆمەڵایەتی‌خواز	realîzma sosyalîstî; rastîxwaziya civakîxwaz	واقعی‌گرایی سوسیالیستی؛ واقعی‌گرایی اجتماع‌باور
socialization	بەکۆمەڵایەتی‌بوون؛ بەکۆمەڵایەتی کردن	civakîbûn; bikomelayetîbûn; bikomelayetîkirin	اجتماعی شدن؛ اجتماعی کردن
societal community	جڤاتی کۆمەڵگایی؛ کۆمەڵی کۆمەڵگایی	civata komelgayî; komela ciavatî	اجتماع جامعه‌ای
society	کۆمەڵگا؛ جڤات؛ جڤاک	civat; civak; komelgeh	جامعه
sociocultural, the	بابەتی فەرهەنگی-کۆمەڵایەتی	babeta çandî-civakî; babeta ferhengî-komelayetî	امر فرهنگی-اجتماعی
sociogram	کۆمەڵگەنووس؛ جڤاک‌نووس	civaknivîs; komelgehnivîs	جامعه‌نگاشت
sociolinguistics	زمانناسیی کۆمەڵایەتی	zimannasiya civakî; zimannasiya komelayetî	زبان‌شناسی اجتماعی

sociological criticism	ڕەخنەی کۆمەڵناسانە	rexneya civaknasane; komelnasane	نقد جامعه-شناسانه
sociological novel	ڕۆمانی کۆمەڵناسانە	romana civaknasane; romana komelnasane	رمان جامعه-شناسانه
sociological poetics	بووتیقای کۆمەڵناسانە	bûtîqaya civaknasane; hilbestzaniya komelnasane	بوطیقای جامعه‌شناختی
sociological positivism	پۆزیتیڤیزمی کۆمەڵناسانە؛ ئەرێنی-خوازیی جڤاکناسانە	pozîtîvîzma civaknasane; erênîxwaziya komelnasane	اثبات‌گرایی جامعه‌شناختی؛ مثبت‌گرایی جامعه‌شناسانه
sociology	کۆمەڵناسی؛ جڤاکناسی	civaknasî; komelnasî	جامعه‌شناسی
sociology of language	کۆمەڵناسیی زمان	civaknasiya ziman; komelnasiya ziman	جامعه‌شناسی زبان
sociology of literature	کۆمەڵناسیی ئەدەب؛ جڤاکناسیی وێژە	civaknasiya wêjeyê; komelnasiya edebê	جامعه‌شناسی ادبیات
Socratic irony	تەوسی سوقراتی (پرسینی زۆر و وەڵامدانەوەی کەم)	tewsa Socratî (pirsîna zêde û bersivdana kêm)	طنز کنایی سقراتی؛ تجاهل سقراتی
software	نەرمامێر؛ نەرمەواڵە	nermamêr; nermewale; nermalav	نرم‌افزار
solidarity	هاوخەمی؛ هاوسۆزی؛ هاوهەڵوێستی؛ هاوپشتی	hevxemî; hevbenditî; hevsozî; hevhelwêstî; hevpiştî	همدردی؛ همبستگی
soliloquy	خۆبێژی (لە سەر سەکۆی شانۆدا)	xwebêjî (li ser sekoya şanoyê)	خودگویی (در نمایش)

solipsism	خۆخوازی	xwexwazî	خودگری؛ خودگرایی
sons of Ben	شوێنکەوتوانی بێن جانسۆن؛ لایەنگرانی بێن جانسۆن	alîgirên Ben Johnson; lipeyçûyên Ben Johnson	پیروان بن جانسون
song book	کتێبی گۆرانی؛ پەرتووکی ستران	pirtûka stranê; kitêba goraniyê	کتاب ترانه
songester	گۆرانی‌نووس؛ ستران-نووس	strannivîs; goranînûs	سراینده؛ ترانه-نویس؛ ترانه‌سرا
sonics → melopoetics			
sonnet	غەزەڵ	xezel	غزل
sonnet cycle→ sonnet sequence			
sonnet sequence	کۆغەزەڵی لێکبەستراو	komxezelên dûvyekî; komxezelên hevgirêdayî	غزلیات پیوسته
sound image	وێنەی دەنگی	wêneya dengî	تصویر آوایی
sound system	سیستەمی دەنگی	pergala dengî; sîstema dengî	نظام آوایی
sound symbolism	هێماخوازیی دەنگی	hêmaxwaziya dengî	نمادگرایی آوایی
source	سەرچاوە؛ ژێدەر	serçawe; jêder; çavkanî	منبع
source book	کتێبی سەرچاوە	pirtûka jêderê	کتاب منبع
source of knowledge	ژێدەری زانیاری؛ سەرچاوەی مەعریفە	jêdera zanyariyê; serçaweya merîfeyê	منبع شناخت
sovereignity	فەرمانڕەوایی؛ سەروەری	fermanrewayî; serwerî	حاکمیت
sovereignity of law	سەروەریی یاسا؛	serweriya zagonê; serweriya qanûnê	حاکمیت قانوون

سەروەریی قانوون

space	شوێن؛ فەزا؛ کەش	şûn; der; feza; keş; valageh	فضا؛ مکان
spacebuilder	فەزاساز؛ شوێنچێکەر؛ کەشساز	derçêker; şûnsaz; keşsaz; fezasaz; şiwênçêker	فضاساز
spatial	شوێندار؛ شوێنمەند؛ کەشدار؛ فەزایی؛ پەیوەست بە کەش	şûndar; şiwênmend; keşdar; fezayî	مکانی؛ مکاندار؛ فضایی؛ مکانمند
spatiality	شوێندارێتی؛ شوێن-مەندی؛ فەزاداری؛ کەشداری	şûndaritî; şiwênmendî; fezadarî; keşdarî	مکانمندی؛ فضاداری
speaking subject	سوژەی ئاخێوەر؛ سوژەی قسەکەر	sûjeya axiver; sûjeya peyiver	سوژه سخنگو
species beings	بوونەوەرە چەشنییەکان	bûnewerên cûreyî; jîndarên çeşnî	موجوداتِ گونه‌ای
specific effectivity	کارتێکەریی سۆزدارانەی تایبەت	bandora sozdarane yataybet	تاثیر عاطفی خاص
specific term	زاراوەی تایبەت؛ زاراوەی پسپۆڕانە	biwêja taybet; zaraweya pisporane	اصطلاح خاص؛ اصطلاح تخصصی
spectacle	دیمەنڕازندنەوە	dîmenxemilandin	صحنه‌آرایی
speculative	بیرکردنەوەیی؛ بیریارانە؛ ڕامانهەڵگرانە	bîryarane; ramandar; ramanhilgirane; bîrkirinî	نظری؛ تاملی
speech	ئاخاوتە؛ گوتە؛ پەیڤ	gotar; gotî; gote; peyv	گفته؛ گفتار؛ کلام؛ سخن
speech act	کردەی ئاخاوتەیی؛ کردەی گوتەیی؛ کردارگوتە	kirdeya axafteyî; kirdeya goteyî; kirdargote	کنش کلامی؛ کارگفت؛ کنش گفتاری
speech act theory	تیۆریی کردەی گوتەیی؛ تیۆریی	teoriya kirdargote; teoriya kirde ya	نظریه کارگفت

	کردارگوته	goteyî	
speech level	ئاستی ئاخاوتە	asta axafteyê	سطح گفتار
Spenserian sonnet	غەزەڵی سپێنسێری	xezela Spenserianî	غزل اسپنسری
Spenserian stanza	پارچەهەڵبەستی سپێنسێری	parçehilbesta Spenserianî	بند اسپنسری
spirit	گیان؛ ڕۆح؛ مینۆک؛ ورە	giyan; can; ruh; mînok; wire	جان؛ روح؛ روحیه
spirit of the age → zeitgeist			
spiritual	ڕۆحی؛ ڕۆحانی؛ مینۆکی؛ گیانەکی	giyanî; ruhî; mînokî	روحی؛ روحانی؛ معنوی
spiritual autobiography	خۆژیاننامەی ڕۆحانی؛ خودژیننامەی مینۆکی	xwejiyannameya ruhanî; xwejînnameya mînokî	خودزندگی‌نامه معنوی
spiritual myth	ئوستوورەی مینۆکی	ustûreya mînokî	اسطوره معنوی
split antecedent	سەرچاوەی درزتێکەوتوو؛ ژێدەری شەقبردوو	çavkaniya derizî; jêdera qelişî; serçaweya şeqbûyî	مرجع گسسته
split subject	سوژەی شەقبردوو؛ سوژەی لەتبوو	sûjeya derizî; sûjeya şeqbûyî; sûjeya jêkvebûyî	سوژەی دوپاره؛ سوژه گسیخته
spoken lexical ambiguity	شاراوەیی وشەیی-ئاخاوتەیی	nezelaliya peyvî-goteyî; şêlîtiya wişeyî-axafteyî; veşartîtiya peyvî-axafteyî	ابهام واژگانی-گفتاری
spoken soliloquy	خۆبێژیی دەربڕاو؛ خودبێژیی ئاخاوتەیی	xwebêjiya goteyî; xwebêjiya derbirrî	خودگویی گفتاری؛ خودگویی اظهاری

spondaic	بڕگەی دووبەشیی - گوشاردار	kîteya dubeşî ya guşardar; birrgeya dupişkî ya guşardar	هجای دوبخشی تکیه‌دار
spy story	چیرۆکی سیخوڕی؛ چیرۆکی هەواڵگری	çîroka sîxûriyê; çîroka hewalgiriyê	داستان جاسوسی
stable irony	تەوسی پتەو	tewsa xurt	طنز کنایی پایدار
stage (1)	قۆناغ	qonax	مرحله
stage (2)	سەکۆ؛ شانۆ	seko; dik; şano	صحنه (نمایش)؛ سکو
stage directions	ڕێنماییەکانی سەکۆی شانۆ	rênimayiyên sekoya şanoyê	دستورالعمل صحنه نمایش
stagnation	پەنگ‌خواردوویی؛ کەساسی؛ دارِمان	westan; pengxwarî; nelivîn; dariman	راکدماندگی؛ رکود؛ کسادی
standard	ستاندارد؛ پێودانک	standard; pêwdank	استاندارد
standard English	ئینگلیسیی پێودانک؛ ئینگلیسیی ستاندارد	Ingilîziya pêwdank; Ingilîziya standard	انگلیسی استاندارد
stanza	پارچە؛ پارچەهەڵبەست	parçe; parçehilbest	بند
stanzaic form	فۆرمی پارچەهەڵبەستەکان؛ قاڵبی پارچەهۆنراوەکان	forma parçehilbestan; qalibê parçehonraweyan	صورت بندهای شعر؛ قالب بندهای شعر
stasis	وەستان؛ وێستان؛ وێستاوی؛ پەنگین	westan; wêstan; westawî; pengîn	سکون؛ ایستایی
stasis in motion	لەجووڵەوەستان؛ وێستان لە بزاوت	westan li livînê; westan li bizavê; licûlewestan	سکون در حرکت
statement	ڕستە؛ دەربڕین؛ گۆ	hevok; riste; derbirrîn; go	جمله؛ بیان؛ اظهار؛ ابراز
static	وێستاو؛ نەگۆڕ؛	westaw; neguher; necolî; çeqbestî	ایستا؛ ساکن

چەسپیو؛ چەقبەستوو

static character	کەسێتیی نەگۆڕ؛ کەسێتیی وێستاو	kesêtiya/ê neguher	شخصیت ایستا
static culture	فەرهەنگی وێستاو	çanda neguher; ferhenga westaw	فرهنگ ایستا
static sociology	کۆمەڵناسیی وێستاو	civaknasiya neguher; komelnasiya westaw	جامعەشناسی ایستا
statistical	سەرژمێریانە؛ سەرژمێرانە	serjimêriyane; serjimêrane	آماری
statistics	ئەژمار؛ زانستی ئەژمار؛ سەرژمێری	hejmar; zanista hiljimariyê; serjimêrî	آمار
status	پێگە؛ بار؛ دۆخ؛ بارودۆخ	pêgeh; bar; dox; barûdox; rewş	پایگاه؛ وضعیت؛ منزلت
steady state	باری وێستاو؛ دۆخی بەردەوام	rewşa neguher; doxa berdewam; barê westaw	حالت ثابت
stereotype	کلیشە؛ چەندپاتەیی؛ چەندپاتکراوی	kilîşe; çendpateyî; çendpatkirî	کلیشه؛ تکرار مکرر
sterile	نەزۆک؛ بێبەر	nezok; stewr; bêber; êremûk	نازا؛ سترون
sterility	نەزۆکی؛ بێبەری	nezokî; stewrî; bêberî; êremûkî	نازایی؛ سترونی
stimulation	ورووژاندن؛ بزواندن؛ خستنەگوڕ؛ هاندان؛ گوڕپێدان	bizvandin; handan; paldan; wirûjandin; gurrpêdan; gurrxistin	انگیزش؛ تحریک؛ تشویق
stimulus	وروژێنەر؛ هاندەر؛ بزوێنەر؛ پاڵنەر	hander; palder; bizvêner; livîner; palner	انگیزه؛ محرک؛ مشوق
stock character	کەسێتیی کلیشەیی؛ کەسێتیی چەندپاتە	kesayetiya/ê kilîşeyî; kesêtiya/ê çendpate	شخصیت کلیشه-ای

stock epithets	نازناوگەلی کلیشەیی؛ نازناوە چەندپاتەکان	nasnavên kilîşeyî; bernavkên çendpate	القاب کلیشه‌ای؛ عناوین کلیشه‌ای
stock response	کاردانەوەی کلیشەیی؛ پەرچەکرداری ناسراو	berteka kilîşeyî; kardaneweya çendpate	واکنش کلیشه‌ای
stock situation	بارودۆخی کلیشەیی	rewşa kilîşeyî; barûdoxa çendpate	وضعیت کلیشه‌ای
stopped couplet	کۆپلەی سەربەخۆ؛ جووتسەروای داخراو	kopleya serbixwe; cotserwaya xweser	بیت بسته؛ تک-بیت
Storm and Stress → Sturm und Drang			
storm of association	شەپۆلی توندی بیرهێنانەوە؛ تۆفانی بیرهێنانەوە	şepola tund a bîrhinanê; bahoza bîrhinanê	جریان سریع تداعی؛ توفان تداعی
story	چیرۆک	çîrok	داستان
strategy	ستراتیژی؛ ڕێکار	stratejî; rêkar	استراتژی؛ راهکار
stratum	توێژ؛ توێژی کۆمەڵایەتی	toj; twêja civakî	لایه؛ قشر؛ قشر اجتماعی
stream of consciousness	شەپۆلی خودئاگایی؛ شەپۆلانی هۆش	şepola hayjixwebûnê; şepola xweagayiyê	جریان سیال ذهن
stream of consciousness novel	ڕۆمانی شەپۆلی خودئاگایی؛ ڕۆمانی شەپۆلانی هۆش	romana şepolê hayjixwebûnê; romana şepolê xweagayiyê	رمان جریان سیال ذهن
strophe	بەربێژ (هۆنراوەی گروپی کۆڕ لە کاتی هەنگاونان بەرەو پێشەوە)	berbêj (honraweya koma korrê li dema rêveçûna ber bi pêşve)	گویه (اشعار گروه کر هنگام حرکت رو به جلو)؛ برگردان در رقص
structural	پێکهاتەیی	pêkhateyî	ساختاری

structural ambiguity	شاراوەیی پێکهاتەیی	veşartîtiya pêkhateyî; nezelaliya pêkhateyî	ابهام ساختاری
structural anthropology	مرۆڤناسیی پێکهاتەیی	mirovnasiya pêkhateyî	انسان‌شناسی ساختاری
structural case	حاڵەتی پێکهاتەیی	rewşa pêkhateyî; haleta pêkhateyî	حالت ساختاری
structural criticism	ڕەخنەی پێکهاتەیی	rexneya pêkhateyî	نقد ساختاری
structural form	فۆرمی پێکهاتەیی	forma pêkhateyî	صورت ساختاری
structural history	مێژووی پێکهاتەیی	dîroka pêkhateyî; mêjûya pêkhateyî	تاریخ ساختاری
structural imagery	وێنەسازیی پێکهاتەیی	wênesaziya pêkhateyî	صور خیال ساختاری؛ تصویرگری ساختاری
structural irony	تەوسی پێکهاتەیی	tewsa pêkhateyî	طنز کنایی ساختاری
structural linguistics	زمانناسیی پێکهاتەیی	zimannasiya pêkhateyî	زبان‌شناسی ساختاری
structural metaphor	خواستنی پێکهاتەیی	xwastina pêkhateyî	استعاره ساختاری
structural principles	بنەواشەگەلی پێکهاتەیی؛ پرەنسیپە پێکهاتەییەکان	binewaşeyên pêkhateyî; bingehên pêkhateyî	اصول ساختاری؛ مبانی ساختاری
structural proposition	گوزارەی پێکهاتەیی	daçeka pêkhateyî; guzareya pêkhateyî	گزارەی ساختاری
structuralism	پێکهاتەخوازی؛ پێکهاتەییخوازی	pêkhatexwazî; pêkhateyîxwazî	ساختارگرایی؛ ساختاری‌گرایی
structuralist criticism	ڕەخنەی پێکهاتەییخواز	rexneya pêkhateyîxwazî	نقد ساختارگرا؛ نقد ساختاری‌گرا

structuralist linguistics	زمانناسیی پێکهاتەیی-خواز	zimannasiya pêkhateyîxwazî	زبان‌شناسی ساختارگرا؛ زبان-شناسی ساختاری‌گرا
structurality	پێکهاتەمەندی	pêkhatemendî	ساختارمندی
structuration	پێکهاتەدارێژی؛ پێکهاتەسازی؛ پێکهاتەدانان	pêkhatesazî; pêkhatedarijî; pêkhatedanan	ساخت‌دهی؛ ساختاردهی؛ ساختارپردازی
structure	پێکهاتە	pêkhate	ساختار
structure dependence	گرێدراویی پێکهاتە؛ پێکهاتەگرێدراو	girêdayiya pêkhateyê; pêkhategirêdaw	وابستگی ساختار؛ ساخت-وابستگی
structure of power	پێکهاتەی دەسەڵات	pêkhateya desthilatê	ساختار قدرت
structure of social action	پێکهاتەی کردەی کۆمەڵایەتی	pêkhateya kirdeya civakî; pêkhateya lêkera komelayetî	ساخت کنش اجتماعی
structured	پێکهاتەدار؛ پێکهاتەمەند	pêkhatedar; pêkhatemend	ساختمند؛ ساختارمند
structuring → structuration			
Sturm und Drang (Gr.)	تۆفان و گوشار (بارودوخی وێژە و هونەر لە ئەڵمانیای نیوەی دووەمی سەدەی هەژدەدا)	bahoz û givaşt; bager û guşar (rewşa wêje û hunerê li Elmaniya di naverasta duyem a sedsala hejdeh de)	توفان و فشار (وضعیت ادبیات و هنر در آلمان نیمه دوم سده هجده)
style	شێواز	şêwaz	سبک
styleme	شێوازۆک؛ شێوازۆچکە (بچووکترین بەشی شێواز)	şêwazok; şêwazoçke (biçûktirîn beşa şêwazê)	سبک‌بُن؛ کوچک‌ترین واحد سبک

stylistic choice	هەڵبژاردنی شێوازناسانە؛ بژاردەی شێوازناسانە	hilbijardina şêwaznasane; bijardeya şêwaznasane	گزینش سبک-شناختی؛ گزینش سبکی
stylistic criticism	ڕەخنەی شێوازناسانە	rexneya şêwaznasane	نقد سبک-شناختی
stylistic variation	فرەچەشنیی شێوازی؛ فرەجۆریی شێوازناسانە	curbicuriya şêwaznasane; fireçeşniya şêwaznasane	تنوع سبکی؛ تنوع سبکشناختی
stylisticism	شێوازناسیخوازی	şêwaznasîxwazî	سبکشناسیگری
stylistics	شێوازناسی	şêwaznasî	سبکشناسی
stylization	شێوازدانان؛ شێوازداڕێژی؛ شێوازسازی	şêwazdanan; şêwazsazî; şêwazçêkerî; şêwazdarijî	سبکپردازی
stylized	شێوازمەند؛ شێوازدار	şêwazmend; şêwazdar	سبکمند؛ سبک-دار
sub-code	ژێرکۆد؛ ژێرڕەمز	jêrkod; binkod; jêrremz	زیرکد
sub-consciousness	نیوەهۆشیاری؛ نیوەخودئاگایی	nîvxweagehî; nîvhişyarî; jêrjixwehaydarî	نیمههشیاری؛ نیمهآگاهی
sub-culture	وردە فەرهەنگ	jêrçand; wirdeferheng	خرده فرهنگ
subgenre	وردەژانر؛ ژێرچەشن	jêrçeşin; wirdejanr	خردهژانر؛ زیرنوع
sub-masculinity	ژێر-نێرێتی	jêrnêritî	فرومردانگی
sub-plot	گەلاڵەی لاوەکی؛ ژێرگەلاڵە؛ تانوپۆی لاوەکی	gelaleya lawekî; jêrgelale; tanûpoya lawekî	پیرنگ فرعی؛ زیرطرح
sub-set	ژێرکۆمەڵە؛ لاکۆمەڵە	jêrkomele; binkomele; lakomele	زیرمجموعه؛ مجموعه جزئی

sub-structure	ژێرپێکهاته	jêrpêkhate; binpêkhate	زیرساخت
sub-system	وردەسیستەم	binpergal; wirdesîstem	خردەنظام
sub-text	دەقی لاوەکی؛ وردەدەق؛ ژێردەق	deqa lawekî; bin-deq; jêr-deq	متن فرعی؛ خردەمتن؛ زیرمتن
subject	سوژە؛ بکەر؛ ناسکار؛ ناسێنەر؛ بابەت	sûje; biker; naskar; babet	سوژە؛ فاعل؛ شناسا؛ شناسندە؛ موضوع
subject-centered	سوژەتەوەر؛ بکەرمەڵبەند	sûjetewer; bikermelbend	سوژەمحور؛ فاعل-مدار
subject-object relation	پێوەندیی ناسکار-بەرناس؛ پێوەندیی سوژە-ئۆبژە	peywendiya naskar-bernas; pêwendiya sûje-obje	رابطه سوژه-ابژه؛ رابطه عین-ذهن
subject bibliography	کتێبناسیی بابەت؛ پەرتووکناسیی مژار	pirtûknasiya mijar; kitêbnasiya babet	کتابشناسی موضوع
subject position	پێگەی سوژە؛ دۆخی سوژە	pêgeha sûjeyê; doxa sûjeyê	جایگاه سوژه؛ موقعیت تبعی
subjective	زەینی؛ ناسکارانە؛ بکەرانە؛ سوژەیی	zihnî; naskarane; bikerane; sûjeyî	ذهنی؛ فاعلی؛ مربوط به شناسا
subjective criticism	ڕەخنەی زەینی	rexneya zihnî	نقد ذهنی
subjective signified	مەدلوولی زەینی	nîşandera zihnî; medlûla zeynî	مدلول ذهنی
subjective sphere	پانتایی سوژەیی؛ گۆڕەپانی زەینی	pantayiya zihnî; gorrepaniya sûjeyî	سپهر سوژگانی؛ گستره ذهنی
subjectivity	زەینییەت؛ سابجێکتیڤیتی؛ سوبژێکتیڤیتە	zihniyet; subjectivity	ذهنیت؛ سوبژکتیویته
subjectivity-objectivity	زەینییەت-بابەتێتی	zihniyet-babetitî	ذهنیت-عینیت

sublimation	بەرزبوونەوە؛ بەرزەجێ- سازی؛ بەرزێتی؛ بەرزنشینی	hilkişan; berzbûn; berzecihsazî; berzitî; berznişînî	والایش؛ تصعید
sublime	بەرز؛ بەرزەجێ؛ بەرزنشین	berz; berzecê; berznişîn	والا؛ متعالی
sublime, the	بابەتی بەرزەجێ؛ بابەتی بەرزنشین	babeta berzecê; babeta berznişîn	امر والا؛ امر متعالی
sublimity	بەرزەجێتی؛ بەرزێتی؛ بەرزنشینی	berzecihtî; berznişînî; berzitî	والایی؛ تعالی
subsitution	جێگرەوە؛ جێگۆڕکێ؛ جێنشین؛ جێنشینسازی	cihgir; şûngir; cêgorrkî	جانشین؛ تعویض؛ جانشینسازی
substance	جەوهەر؛ کرۆک؛ ماک؛ بنچینە	cewher; kirrok; mak; binçînr	ذات؛ جوهر؛ ماده؛ اساس
substantial similarity	وێکچوویی بنچینەیی	lêçûna binçîneyî	تشابه ذاتی
substantive rationality	عەقڵانیەتی جەوهەری	eqlaniyeta cewherî	عقلانیت گوهرین
subversion	وەرگەڕان؛ وەرگەڕاندن؛ ڕووخان؛ ڕووخاندن؛ بەراوەژووسازی	wergeryan; wergerrandin; rûxan; rûxandin; berevajîsazî	واژگونی؛ براندازی؛ ویران- سازی
succinct	کورت؛ کورتکراو	kurt; kin; kurtkirî; kinkirî	مختصر؛ موجز
suffering	ڕەنج؛ ئازار؛ ژان	renc; azar; kul; êş; jan	رنج؛ درد؛ عذاب
sufism	سۆفیگەری	sofîgerî	تصوف
sumbolic code	کۆدە هێماییەکان؛ ڕەمزە هێماییەکان	kodên hêmayî; remzên hêmayîn	رمزگان نمادین
summary	کورتە؛ پوختە	kurte; puxte	خلاصه؛ مختصر
summary scanning	تۆمارکردنی کورت	tomarkirina kurt	ضبط مختصر

super-femininity	سەروو-ژنانەیەتی	der-jinaneyitî; ser-jinitî	ابرزنانگی
super ego	بەرزەخود؛ سەرووخود؛ خودی بەرز	berzexwe; serxwe; xwetiya berz	فرامن؛ ابرمن؛ فراخود
super structure	سەرخان؛ سەرووپێکهاتە؛ بانپێکهاتە	serpêkhate; serxan; banpêkhate	روساخت؛ روبنا؛ ابرساختار
supernatural story	چیرۆکی ڕۆح؛ چیرۆکی تارمایی؛ چیرۆکی سەرووئاسایی	çîroka ruh; çîroka tarmayî; çîroka serasyî; çîroka derasayî	داستان روح؛ داستان فراواقعی
superman	بەرزەمرۆڤ	berzemiro; sermiro	ابرانسان
superordinate sentence	ڕستەی فرەگر؛ ڕستەی بەرفرە؛ ڕستەی سەرووئاسایی	hevoka serasayî; risteya firegir; hevoka berfireh	جملەی شامل
superpower	زلهێز	zilhêz	ابر قدرت
superrealism	سەرووڕیالیزم؛ سەرووواقعی‌خوازی؛ بان-واقعی‌خوازی	serrealîzm; derrastîxwazî; serwaqiîxwazî; banwaqîxwazî	سوپررئالیسم؛ ابرواقعی‌گرایی
supplement	تەواوکەر؛ پاشکۆ؛ زیادە	temamker; paşko; zêdehî; ziyade	متمم؛ مکمل؛ ضمیمه؛ لاحق
supplementarity	پاشکۆیەتی	paşkotî	ضمیمگی
supplementary	تەواوکەر؛ تەواوکارانە؛ پاشکۆیانە؛ زیادە	temamker; temamkerane; paşkoyane; zêdehî; ziyade	متممی؛ مکملی؛ ضمیمه‌ای؛ الحاقی
supply and demand	خستنەڕوو و خواست	pêşkeş û daxwaz; xistinerû û xwast	عرضه و تقاضا
supra-individual thinking	بیرکردنەوەی سەرووتاکی	hizirîna der-takekesî; bîrkirina ser-takekesî	تفکر فرافردی
suprasegmental	سەرووزنجیرەیی؛	serzincîreyî; derxelekî;	فرازنجیری؛

English	Sorani	Kurmanji	Persian
	سەرووزنجیری؛ سەرووپارچەیی	serûparçeyî	فرابخشی
suprasentential	سەرووڕستەیی	serhevokî; serûristeyî	فراجملەای
surface structure	ڕووبنەما؛ سەرخان؛ پێکهاتەی ڕووکەشیانە	rûbinema; serxan; pêkhateya rûkeşyane	روساخت؛ ساختار سطحی
surplus value	بایەخی زیادە	nirxa zêdeyî; bayexa ziyade	ارزش افزوده
surprise ending	کۆتایی سەرسووڕهێنەر؛ دووماهیی چاوەڕواننەکراو	dawiya çawerwannekirî; dûmahiya nelibendêbûyî	پایان تعجب-برانگیز
surrealism	سووررِیالیزم؛ پەڕواقیعی خوازی؛ ئەوپەڕواقیعی خوازی	sûryalîzm; serrastîxwazî; perrwaqiîxwazî	سورریالیسم؛ فراواقعی گرایی
survival discourse	گوتاری مانەوە	dîskorsa mayîndetiyê	گفتمان بقا
suspense	دواخستنەوە؛ وەدواخستنەوە؛ هەڵپەسێردراوی	paşvexistin; diwaxistin; hilpesêrdirawî	تعلیق
suspension of disbelief	دواخستنەوەی بێ-بڕوایی؛ هەڵپەساردنی بێبڕوایی	paşvexistina bêbawerî; hilpesardana bêbirrwayî	تعلیق ناباوری
sustainablity	سەقامگرتوویی؛ درێژەهەڵگری؛ بەردەوامی؛ پایەداری	domdarî; berdewamî; dirêjebarî; seqamgirtitî; dirêjehilgirî	پایداری؛ ادامه-پذیری
sustainable	سەقامگرتوو؛ درێژەهەڵگر؛ پەیوەست بە بەردەوامی؛ پایەدار	seqamgirtî; dirêjehilgir; domdar	پایدار؛ ادامەپذیر
sweetness and light	شیرینی و ڕووناکی	şirînî û rûnakî	شیرینی و

			روشنی؛ زیبایی و زیرکی
sword dance	سەمای شمشێر	semaya şemşîrê; govenda şûran	رقص شمشیر
syllabic meter → syllabic verse			
syllabic verse	هەڵبەستی بڕگەیی	hilbesta kîteyî; şiîra birrgeyî	شعر هجایی
syllable	بڕگە	birrge; kîte	هجا؛ بخش؛ سیلاب
symbol	هێما؛ ڕەمز	hêma; remz; kod	نماد
symbolic	هێمایی؛ هێمایین	hêmayî; hêmayîn	نمادین
symbolic action	کردەی هێمایین	kirdeya hêmayîn	کنش نمادین
symbolic castration	خەساوی هێمایین	xesawiya hêmayîn; xesandina hêmayîn	اختگی نمادین
symbolic communication	هاوپێوەندیی هێمایین	hevpeywendiyên hêmayîn	ارتباطات نمادین
symbolic interactionism	کارلێک‌خوازیی هێمایین؛ کردەی هەمبەرانەی هێمایین	karlêkxwaziya hêmayîn; kirdeweya hemberane ya hêmayîn	کنش متقابل نمادین
symbolic language	زمانی هێمایین	zimanê hêmayîn	زبان نمادین
symbolic logic	مەنتقی هێمایی؛ لۆژیکی شێوەیی	mentiqa hêmayîn; locîka hêmayîn; lojîka şêweyî	منطق نمادین؛ منطق صوری
symbolic order	نەزمی هێمایین؛ تەکووزیی هێمایین	tekûziya hêmayîn; nezma hêmayîn	نظم نمادین
symbolic reflection	ڕەنگدانەوەی هێمایین	rengdana hêmayîn; vedengdana hêmayîn	بازتاب نمادین
symbolic representation	نواندنەوەی هێمایین	venivandina hêmayîn	بازنمایی نمادین

symbolic violence	توندوتیژیی هێمایین	tundûtîjiya hêmayîn	خشونت نمادین
symbolism	هێماخوازی	hêmaxwazî; hêmabawerî	نمادگرایی
symbolist movement	بزووتنەوەی هێماخواز	tevgera hêmaxwaz	جنبش نمادگرا
symbolistic formalism	فۆرمالیزمی هێماخوازانە	formalîzma hêmaxwazane; şêweparêziya hêmaxwazane	صورت‌گرایی نمادگرایانه
symbolists	هێماخوازەکان	hêmaxwaz	صورت‌گرایان
symmetrical opposition	دژکاریی دولایەنە؛ بەرهەڵستکاریی هاوجێیی	dijberiya dulayene; dijkariya dualiyî; hevberiya hevcihî	تقابل دوسویه؛ تقابل تقارنی
symmetry	هاوجێیەتی	hevcihitî	تقارن؛ قرینه
sympathy	هاودڵی ؛ هاوخەمی	hevdilî; hevxemî	همدلی
symposium	خوان؛ میوانی	mêvanî; xwan	ضیافت؛ مهمانی
symptomatic reading	خوێندنەوەی نیشانەدۆز	xwendina nîşanedoz; xwendina berjengî	خوانش ردیابانه؛ قرائت نشانه‌ای
synaesthesia → **synesthesia**			
synchronic	هاوکاتیانە؛ هاوکاتی ؛ هاوکات	hevdem; hevkat; hevdemî; hevkatî; hevkatiyane	هم‌زمانی
synchronic semantics	واتاناسیی هاوکاتیانە	watenasiya hevdemane; watenasiya hevkatiyane	معنی‌شناسی همزمانی
synchronique → **synchronic**			
synchrony	هاوکاتی	hevdemî; hevkatî	هم‌زمانی

synecdoche	خوازە (پاژ لەبری گشت)	xwaze (paj li şûna gist)	مجاز (جز به جای کل)
synesthesia	تێکەڵکاریی هەست؛ هاوهەستڕێژی	hevhestrêjî; têkilkariya hestê	حس‌آمیزی
synonym	هاوواتایی؛ هاومانایی	hevwateyî; hevmaneyî	ترادف؛ هم‌معنایی
synonymous	هاوواتا؛ هاومانا	hevwate; hevmane	مترادف؛ هم‌معنا
synonymy → synonym			
synopsis → summary			
syntactic ambiguity	شاراوەیی ڕێزمانی	nezelaliya rêzimanî; veşartîtiya rêzimanî	ابهام نحوی
syntactic polysemy	چەندواتایی ڕێزمانی	çendwateyiya rêzimanî	چندمعنایی نحوی
syntactic represntation	نواندنەوەی ڕستەسازانە	venivandina hevoksazane; niwiandineweya ristesazane	بازنمایی نحوی
syntagm	زنجیرە	zincîre	سلسله؛ زنجیره
syntagma	ماکەی هاونشینی؛ هێمانی هاونشینی	makeya hevnişînî; hêmana hevnişînî	عنصر هم‌نشینی
syntagmatic	هاونشینانە	hevnişînane	هم‌نشینی (صفت)
syntagmatic axis	تەوەرەی هاونشینی؛ تەوەرەی هاونشینانە	tewera hevnişînî; tewera hevnişînane	محور هم‌نشینی
syntagmatic collocation	هاوتەنیشتیی هاونشیانانە	hevnikiya hevnişînane; hevtenîştiya hevnişînane	همایندی همنشینی
syntagmatic relation	پێوەندیی هاونشینانە	peywendiya hevnişînane	رابطەی همنشینی

syntax	سینتاکس؛ نەحو؛ ڕستەسازی؛ ڕێزمان	sîntaks; hevoksazî; ristesazî; rêziman	نحو؛ دستور
synthesis	سەنتێز	sentez	سنتز؛ همنهاده
synthetic apriori judgment	گوزارەی تێکەڵی پێشین	guzareya têkil a pêşîn	گزارەی ترکیبی پیشین
synthetic false	ناڕاستیی تێکەڵ	nerastiya têkil	کذب ترکیبی
synthetic meaning	واتای تێکەڵ	wateya têkil	معنی ترکیبی
synthetic truth	حەقیقەتی تێکەڵ؛ ڕاستیی تێکەڵ	heqîqeta têkil	صدق ترکیبی
system	سیستەم؛ چوارچێوەی یەکگرتوو	pergal; system; çarçêweya yekgirtî	نظام؛ چارچوب منسجم
system of exchange	سیستەمی گۆڕینەوە؛ سیستەمی ئاڵوگۆڕ	pergala guherîner; sêstema veguhartinî	نظام مبادلەای
system of representation	سیستەمی نواندنەوە	pergala venivandinê; sêstema venivandinê	نظام بازنمایی
systematic	سیستەماتیک؛ چوارچێوەدار	pergalî ; sêstematîk; çarçêwedar	نظاممند؛ چارچوبدار
systematic violence	توندوتیژیی سیستەماتیک	tundiya pergalî; tundûtîjiya sîstematîk	خشونت نظاممند
systematization	سیستەماتیک کردن؛ بەسیستەم کردن؛ چوارچێوەدارپێژی	pergalîkirin; sîstematîkkirin; bipergalkirin	تنظیم؛ نظام بندی؛ نظام-پردازی

T

English	کوردی	Kurdî	فارسی
table-talk	وتووێژی نافەرمی	gotûbêja nefermî	گفتگوی غیررسمی
taboo	تابوو	tabû	تابو
tactile imagery	وێنەی خەیاڵکردی لێکخشان	wêneya xeyalkird a lêkxişan	صور بساوشی؛ صور خیال لمسی
tale	چیرۆک؛ حەکایەت	çîrok; hikayet	قصه؛ حکایت
talent	بەهرە؛ زیرەکی؛ توانایی	behre; zîrekî; jêhatin; tiwanayî	استعداد؛ فراست
talented	بەهرەدار؛ خاوەنبەهرە؛ بەبەهرە؛ زیرەک	behredar; xwedan behre; bibehre; zîrek; jêhatî	مستعد؛ بافراست
tall-tale	حەکایەتی دوور و درێژ؛ چیرۆکی ئەفسانەیی	çîroka dûr û dirêj; çîroka efsaneyî	حکایت طولانی؛ قصه افسانه‌ای
tall-taler	حەکایەتبێژ	hikayetbêj	قصه‌گو
tanathos	ڕەمەکی مەرگ؛ ڕسکۆی مەرگ	remeka mergê; riskoya merge	غریزه‌ی مرگ

taste	سەلیقە؛ چێژ؛ چەشکە	selîqe; çêj; çeşke	سلیقه؛ ذوق؛ مزه
tautologous	هەمانبێژ؛ هەمانبێژانە؛ دووپاتەبێژ؛ درێژدادڕ؛ زێدەبێژانە	hemanbêj; hemanbêjane; dupatebêj; zêdebêjane	همان‌گو؛ تکرارشونده؛ تکراکننده
tautology	هەمانبێژی؛ دووپاتەبێژی؛ درێژدادڕی؛ زێدەبێژی	hemanbêjî; dupatebêjî; zêdebêjî	همان‌گویی؛ تکرار؛ حشو زائد؛ توضیح واضحات
tavern	خەرابات؛ مەیخانە	xerabat; meyxane	خرابات؛ میخانه
taxonomy	زانستی پۆلێنکاری؛ پۆلێنبەندی؛ ڕیزبەندی (زیندەوەرناسی)	zanista polênkarî; polênbendî; polênzanî; rêzbendî (zîndewernasî)	علم طبقه‌بندی؛ رده‌بندی (زیست-شناسی)
technical paper	وتاری تەکنیکی	gotara teknîkî	مقاله فنی
technique	تەکنیک؛ هونەرە ئەدەبییەکان	teknîk; hunerên wêjeyî	تکنیک؛ شگرد
technologism	تەکنیکخوازی	teknîkxwazî	شگردگرایی؛ مکتب اصالت فن
technopaegnion	کایە بە وشە	bi peyvan lîstin	بازی با واژه‌ها
teleological	دەرئەنجامناسانە؛ ئاکامباوەڕانە	derencamnasane; akambawerane	فرجام‌گرایانه؛ غایت‌گرایانه
teleology	دەرئەنجامناسی؛ ئاکامباوەڕی	derencamnasî; akambawerî	فرجام‌گرایی؛ غایت‌گرایی
telescoped metaphor	خواستنی تێکەڵ	xwastina hevedudanî; xwastina têkil	استعاره مرکب

telescoped word → portmanteau word			
temperament	خوڵک‌وخوو؛ خوو؛ خوو و خده؛ خده	xûyûxislet; xûy; xûxide; xide; sinc	خلق و خوی؛ خوی؛ مزاج
temporal	کاتی؛ تێپەڕ؛ تیژتێپەڕ	demkî; katî; têperr; tîjtêperr	مقطعی؛ موقتی؛ گذرا
temporal place	شوێنی کاتنوێن؛ پێگەی کاتی	şûna demniwên; şiwêna katniwên; pêgeha demkî	ظرف زمان‌نما؛ مکان موقتی
temporality	کاتمەندی؛ تیژتێپەڕی	katmendî; demkîtî; tîjtêperrî	زمان‌مندی؛ موقتی بودن
tenor	تێنۆر (لە لێکچوړندا)؛ لەوچوو	tenor (di Lêkçurnê de); lewçû	مشبه
tension	گرژی؛ ململانێ؛ تەنشت	girjî; milmilanê; tenişt	تنش؛ کشمکش
tenson	شەڕەشیعر؛ پێشبڕکێی هۆنراوە؛ یاریی هەڵبەست	pêşbirkeya honraweyê; yariya hilbestê; hevrikiya hilbestî	مشاعره
tercet	سێ‌خشتەکی	sêxiştekî	سەمصراعی؛ سه-پاره
term (1)	زاراوە	biwêj; zarawe	اصطلاح
term (2)	خول؛ ماوە	xul; mawe; navber	دوره؛ مدت
terminology	زاراوەناسی	biwêjnasî; zarawenasî	اصطلاح‌شناسی
territorial	واری؛ دەڤەریانە	deverî; herêmî; warî; navçeyî	قلمرویی
territory	وار؛ دەڤەر؛ سەرزەمین	war	قلمرو؛ سرزمین
terrorist	تیرۆریست؛ تۆقێنەر	terrorist; toqêner	تروریست؛ وحشت‌آفرین

terza rima	تێرزا ریما (قاڵبە شیعرێکی ئیتالیی چوارپارچەیی بە نەخشەسەروایەکی تایبەتەوە)	têrza rîma (cureyek qaliba hilbestî ya Îtalî ya çarparçeyî bi nexşeserwayeke taybet)	ترزا ریما (قالب شعری ایتالیایی چهار بندی با طرح قافیه خاص)
testability	تاقیکاریهەڵگری؛ ئەزموونهەڵگری؛ لەئەزموونهاتوویی	ezmûnbarî; taqîkarîhilgirî	آزمونپذیری
testament	بەڵێن؛ وەعد؛ وەسیەت	belên; peyman; wesyet	عهد؛ پیمان؛ وصیت
testament poem	شیعری وەسیەت؛ هۆنراوەی ماڵئاوایی	hilbesta wesyetê; hilbesta xatirxwastinê	شعر وداع
tetra meter	یەکەی چوارێنەیی؛ یەکەی چواربڕگەیی؛ چواربڕگەیی	yekeya çarîneyî; yekeya çarkîteyî; yekeya çarbirrgeyî; çarbirrgeyî	واحد چهارگانه؛ واحد چهارهجایی؛ چهارهجایی
tetralogy	چوارانە؛ چواریانە (بەرهەمی هونەری و ئەدەبی لە چوار بەشی جیا و سەربەخۆدا)	çarîne; çarane; çiwaryane (berhema hunerî û wêjeyî di çar beşên cuda û serbixwe de)	چهارگانه (اثر هنری و ادبی در چهار بخش مجزا و مستقل)
text	دەق؛ نووسراوە	deq; nivîsk; nûsrawe	متن؛ نص
text-centered	دەقتەوەر؛ دەقمەڵبەند	deqtewer; deqmelbend	متنمحور
text-oriented	دەقتەوەر؛ دەق-مەڵبەند؛ ڕوولەدەق	deqmelbend; deqtewer; berbideq; rûlideq	متنمدار
text-oriented culture	فەرهەنگی دەقتەوەر؛ چاندی ڕوولەدەق	çanda deqmelbend; ferhenga	فرهنگ متنمدار؛ فرهنگ متنمحور

		deqtewer; çanda rûlideq	
text analysis	شیکاریی دەق؛ دەق-تویژی	şîkariya deqê; deqtiwêjî; deqvekolî	تحلیل متن؛ متن‌کاوی
text and writing	دەق و نڤیسار	deq û nivîsar	متن و نوشتار
text editor	هەڵەچنی دەق؛ هەڵەگری دەق؛ هەڵەبڕی دەق؛ نووسیاری دەق	heleçinê/a deqê; çewtgirê/a deqê; nivîsyarê/a deqê	ویراستار متن؛ ویراست‌یار
text processing	پێڤاژۆکاریی دەق	pêvajokariya deqê	پردازش متن
textbook	کتێبی خوێندن؛ وانەنامە؛ کتێبی وانە؛ وانەپەرتووک	wanename; pirtûka waneyê; kitêba xwendinê; wanepirtûk	کتاب درسی؛ درس‌نامه
textology	دەقناسی	deqnasî	متن‌شناسی
textual	دەقی؛ سەربەدەق؛ دەقیانە	deqî; serbideq; deqane	متنی
textual criticism	ڕەخنەی دەقی؛ ڕەخنەی دەقاودەق	rexneya deqî; rexneya deqawdeq	نقد مقابله‌ای
textual editing	هەڵەگریی دەق؛ هەڵەبڕیی دەق؛ هەڵەچنیی دەق؛ نووسیاریی دەق	heleçîniya deqê; çewtgiriya deqê; nivîsyariya deqê	ویرایش متنی؛ ویراستاری متن؛ متن‌پیرایی
textual form	فۆرمی تەنراوەیی؛ فۆرمی دەقی	forma deqî; forma tenraweyî	فرم متنی؛ فرم بافتاری
textualism	دەقخوازی؛ دەق-مەڵبەندیخوازی	deqxwazî; deqmelbendîxwazî	متن‌گرایی؛ متن‌محوری‌گری
textuality	دەقێتی؛ تەنراوەیەتی؛	deqitî; tenraweyitî	متنیت؛ متن-وارگی

textural	تەونانە؛ تەنراوەیی؛ چنراوەیی؛ پێکهاتەیی	tewnane; tenraweyî; çinraweyî; pêkhateyî	بافتی؛ بافتاری؛ ساختاری
texture	تەون؛ تەنراوە؛ چنراوە؛ پێکهات؛ پێکهاتە	tewn; tenrawe; çinrawe; pêkhat; pêkhate	بافت؛ بافتار؛ ساخت
theatre (1)	شانۆگەری؛ هونەری شانۆگەری	şanogerî; hunera şanogeriyê	هنر تئاتر؛ هنر نمایش
theatre (2)	هۆڵی شانۆ؛ تەلاری شانۆگەری؛ شانۆخانە	hola şanoyê; telara şanoyê; şanoxane	تالار نمایش؛ تئاترخانه
theatre of the absurd	شانۆی پووچی؛ شانۆی واتابزر	şanoya pûçî; şanoya watebizir	تئاتر امر پوچی؛ نمایش معناباخته؛ تئاتر امر گنگ
thematic	واتادار؛ هەڵگری سەرەکواتا؛ سەرواتایی؛ واتایی	watedar; serekwate hilgir; serwateyî; wateyî	معنادار؛ درون-مایه‌ای؛ معنایی
thematic coherence	هەڤگرتوویی واتادار؛ یەکگرتوویی سەر-واتایی؛ یەکدەستیی واتایی	hevgirtîtiya watedar; yekdestiya serwateyî; yekgirtîtiya wateyî	انسجام درون-مایه‌ای؛ پیوستگی معنایی
thematic content	ناوەرۆکی سەرواتایی؛ ناواخنی واتایی	naveroka wateyî; naveroka serwateyî	محتوای درون‌مایه‌ای؛ محتوای معنایی
thematic isotopy	ئیزۆتۆپیی سەر-واتایی؛ ئیزۆتۆپیی واتایی	îzotopiya wateyî; îzotopiya serwateyî	ایزوتوپی درون‌مایه‌ای

thematic role (θ-role)	دەوری واتایی (دەوری تێتایی)	dewra wateyî (dewra têtayî)	نقش معنایی (نقش تتایی)
thematic schemata	گەڵاڵۆکە سەر-واتاییەکان	gelalokên serwateyî	طرح‌واره‌های درون‌مایه‌ای
thematics	سەرەکواتاناسی؛ سەرواتاناسی	serekwatenasî; serwatenasî	درون‌مایه‌شناسی
thematize	سەرواتایی کردنەوە	serwateyîkirin	درون‌مایه‌ای کردن
theme	واتای سەرەکی؛ سەرواتا؛ واتا	wateya sereke; serwate; wate	درون‌مایه؛ معنی؛ مفهوم اصلی
theologist	ئایینناس؛ خوداناس	olnas; ayînnas; xwedênas	دین‌شناس؛ خداشناس؛ متأله
theologocentrism	خوداگوتەتەوەری؛ خواگوتەمەڵبەندی	xwedêgoteteverî; xwdêgotemelbendî	خداکلام‌محوری
theology	ئایینناسی؛ خوداناسی	olnasê; ayînnasî; xwedênasî	دین‌شناسی؛ خوداشناسی؛ الهیات
theoretical criticism	ڕەخنەی تیۆریک	rexneya teorîk	نقد نظری
theoretical framework	چوارچێوەی تیۆریک	çarçoveya teorîk	چارچوب نظری
theoretical semantics	واتاناسیی تیۆریک	watenasiya teorîk	معنی‌شناسی نظری
theorist	بیردۆزەرەوە؛ بیرداڕێژ؛ تیۆریزان	bîrdozer; bîrdarêj; teorîzan	نظریه‌پرداز
theory	تیۆری؛ بیردۆز؛ بیرداڕێژی	teorî; bîrdoz; bîrdarêjî	نظریه؛ تئوری
theory of knowledge	تیۆریی زانیاری؛ تیۆریی مەعریفە	teoriya zanyariyê; teoriya merîfeyê	نظریه شناخت؛ نظریه معرفت

theory of verse	تیۆریی شیعر	teoriya hilbestê; teoriya şiîrê	نظریه نظم
therapeutic	ساڕێژکەر	sarêjker	شفابخش
thesis	تێز؛ هزری یەکگرتوو؛ بیری ڕێکوپێک	têz; hizra yekgirtî; bîra rêkûpêk	نهاده؛ اندیشه منسجم؛ تز
thesis novel	ڕۆمانی بیروبڕوا؛ ڕۆمانی کێشەنوێن	romana bîrûbirrwayê; romana pirsgirêkniwên	رمان عقیدتی؛ رمان معضل‌نما
thesis play	شانۆی بیروبڕوا؛ شانۆنامەی کێشەنوێن	şanoya bîrûbirrwayê; şanonameya pirsgirêkniwên	نمایش‌نامه عقیدتی؛ نمایش-نامه معضل‌نما
theta government	زاڵێتی واتایی؛ سەروەریی واتایی	serweriya wateyî; zaltiya wateyî	حاکمیت معنایی
theta structure	پێکهاتەی واتایی	pêkhateya wateyî	ساختار موضوعی
theta roles theory	تیۆریی دەورە واتاییەکان؛ بیردۆزیی دەورە ماناییەکان	teoriya dewrên wateyî; bîrdozên dewrên maneyî	نظریه‌ی نقش‌های معنایی
thete role criterion	پێودانگی دەوری واتایی	pêwdanka dewra wateyî	ملاک نقش معنایی
think	بیرکردنەوە؛ هزرین	bîrkirin; hizirîn; pûnijîn	تامل کردن؛ اندیشیدن
thinker	بیریار؛ بیرمەند؛ هزرڤان	bîrmend; bîryar; hizirvan	متفکر؛ اندیشمند
think tank	مەکۆی بیرکردنەوە؛ بنکەی توێژینەوە	binkeya vekolînê	
third-person narrative	گێڕانەوەی سێیەم-	vegêrrana sêyemkes;	روایت سوم

English	Sorani	Kurmanji	Persian
	کەس	vegotina sêyemkes	شخص
third-person narrator	گێڕەوەی سێیەم-کەس؛ وەگێڕی سێیەم‌کەس	vegêrrê/a sêyemkes; gêrreweyê/a sêyemkes	راوی سوم‌شخص
third-wave feminism	فێمێنیزمی شەپۆلی سێیەم	femînîzma şepola sêyem	فمینیسم موج سوم
thisness	ئەمێتی	evitî; emitî	این‌بودگی
threat	هەڕەشە	herreşe; gef	تهدید
threat of castration	هەڕەشەی خەساندن	gefa xesandinê	تهدید اختگی
three unities	سێ یەکێتی؛ یەکێتییە سێیانەکان	yekitiya sêyane; sê yekitî	وحدت‌های سه-گانه
threnody	شین‌نامە؛ پرسەنامەی شیعری	şînname; pirsenameya hilbestî	سوگ‌نامه؛ تسلیت منظوم
throwness	فڕێدراوێتی؛ تووڕدراوی (لە زاراوەکانی مارتین هایدیگر)	avêtinî; firêdirawitî; tûrrdirawî (ji biwêjên Martin Heidegger)	پرتاب‌شدگی
ticklish subject	سوژەی ختیلۆک	sûjeya xitîlok	سوژه‌ی قلقلکی
time-bound identity	شوناسی سەربەکات؛ ناسنامەی کاتمەند	pênasa serbidem; nasnameya serbikat	هویت زمان‌مند
timeless	بێ‌زەمەن؛ بێ‌کات(لە دەرەوەی بازنەی کاتدا)	bêdem; bêkat; bêzeman (di derveyî bazneya katê de)	بی‌زمان
Titans	تیتانەکان؛ دێوە ئوستوورەییەکان	Tîtan; dêwên ustûreyî	تیتان‌ها؛ غول‌های اساطیری

tone	لەحن؛ هەوا؛ ڕابێژ؛ ڕوانگەی نووسەر بۆ خوێنەر	lehn; hewa; rabêj; rwangeya nivîskar ji bo xwîner	لحن؛ آهنگ صدا؛ نگرش نویسنده به خواننده
tolerance	لێبوردەیی؛ هەڵکردن	bêhnfirehî; lêbiherî; hilkirin	تسامح؛ مدارا
topic modeling	نوێنەکسازیی بابەت؛ نموونەسازی مژار	mînaksaziya mijariyane; niwêneksaziya babetê	مدل‌سازی موضوع؛ الگو- پردازی مفهومی
topos	واتا؛ بنواتا؛ مۆتیف	wate; binwate; motîf	معنا؛ مایه؛ موتیف
topographical poetry	شیعری شوێنناسانە؛ شیعری وەسفی شوێنی تایبەت	hilbesta şûnnasane; hilbesta wesfa derek a taybet	شعر جای- شناسانه؛ شعر توصیف‌گر محلی خاص
topography	شوێنناسی؛ شوێنگەناسی؛ وەسفی شوێن	dernasî; şûnnasî; devernîgarî; şiwêngehnasî	جای‌نگاری؛ جای- شناسی؛ توصیف یک محل
torturing	ڕەنجێنەر؛ پڕئێش؛ پڕئازار	êşîner; rencêner; pirrkul; pirrazar	آزارنده؛ آزاردهنده؛ پرآزار
total	گشت؛ تەواو؛ هاماو؛ کۆ	gist; temam; tev; devde; hemû	کل؛ همه؛ تمام
totalitarian	گشتخواز؛ تەواوخواز؛ پاوانخواز	tevparêz; giştxwaz; temamhez; pawanxwaz	تمامیت‌خواه
totalitarianism	گشتخوازی؛ تەواوخوازی؛ پاوان- خوازی	giştxwazî; tevparêzî; pawanxwazî	تمامیت‌خواهی
totality	گشتێتی؛ تەواوێتی	giştitî; tevahîtî; tevtî	کلیّت؛ تمامیت
totalization	گشتی کردنەوە؛	giştîkirin; tevtîkirin	تمامیت‌بخشی

totem	بت؛ پەیکەرەی هێمایین (لە هۆزە بەراییەکاندا)	put; bit; peykera hêmayîn (di hozên berayîyê de)	بت؛ تندیس نمادین (در قبایل بدوی)
touchstone	پێوەر؛ پێوانە؛ بەردی مەحەک	pêwer; pêwane; kevirê mehek	معیار؛ سنگ محک؛ سنجه
trace	جێپەنجە؛ شوێنپێ؛ زناک؛ شۆپ	şop; rêç; şûnpê; dews; cêpence; zinak	ردّ پا؛ اثر؛ رد
tracing	شوێنکەوتن؛ شۆپان؛ وەرگرتنی شێوە	dûvketin; şopandin; peydozî; şûnketin;	گرته‌برداری
tract	نامیلکە	namîlke	جزوه؛ رساله
Tractarian movement	بزاڤی نامیلکەنووسان (لە زانکۆی ئۆکسفۆرد لە ناوەڕاستی سەدەی نۆزدەدا)	tevgera namîlkenivîsînê (li zanîngeha Oxfordê di naverasta sedsala 19an de)	جنبش رساله-نویسان (در دانشگاه آکسفورد در اواسط سده نوزده)
tradition	سوننەت؛ نەریت؛ داب؛ کەڤنەشۆپ	sunet; nerît; dab; kevneşop	سنّت
traditional	سوننەتی؛ نەریتی؛ دابی؛ کەڤنەشۆپی؛ نەریتەوان	sunetî; nerîtî; dabî; kevneşopî; nerîtevan	سنتی
traditional ballad	باڵەدی نەریتی؛ گۆرانیی جەماوەری؛ سترانی کەڤنەشۆپی	baleda nerîtî; strana kevneşopî; goraniya cemawerpesend	بالاد سنتی؛ ترانه عامیانه
traditional criticism	ڕەخنەکاریی نەریتی؛ ڕەخنەی نەریتەوان	rexneya nerîtî; rexneya nerîtevan	نقد سنتی
traditional values	بەها سوننەتییەکان؛	behayên nerîtî; nirxên nerîtevan;	ارزش‌های سنتی

	بایەخە نەریتەوانەکان	bayexên sunetî	
traditionalism	نەریتخوازی؛ داب-خوازی؛ کەڤنەشۆپخوازی	nerîtparêzî; dabxwazî; kevneşopxwazî	سنت گرایی
traditions	نەریتەکان؛ دابونەریت؛ ڕەسم و یاسا	nerît; dabûnerît; kevneşop; irfûedet	سنن؛ آداب و رسوم
tragedy	تراژێدی؛ مەرگەسات	trajedî; mergesat	تراژدی
tragedy of blood → revenge tragedy			
tragedy of character	تراژێدیی کەسێتی	trajediya kesêtî	تراژدی شخصیت
tragedy of circumstances→ tragedy of fate			
tragedy of fate	تراژێدیی چارەنووس	trajediya çarenivîsê	تراژدی سرنوشت
tragic catastrophe	کارەساتی تراژیک	karesata trajediyê	فاجعه تراژیک
tragic denouement	گرێ کردنەوەی تراژیک	girêvekirina trajîk	گره‌گشایی تراژیک
tragic flaw	لاوازیی تراژیک؛ کەمایەسیی تراژیک؛ کەموکوڕیی تراژیک	lawaziya trajîk; kêmasiya trajîk; kemûkurtiya trajîk	ضعف تراژیک
tragic hero	پاڵەوانی تراژیک؛ قارەمانی تراژیک	lehengê/a trajîk; palevanê/a trajîk; qehremanê/a trajîk	قهرمان تراژیک
tragic irony	تەوسی تراژیک	tewsa trajîk	طنز تراژیک

tragi-comedy	تراژێدی-کۆمێدی	trajedî-komedî	تراژدی-کمدی
tranch de vie → slice of life			
transcendental	بەرزەجێ؛ بەرزەجێیانە؛ بەرزەوەبوو؛ بەرزەفڕانە؛ فراژۆیانە	berzecih; berzecêyane; berzewebû; berzefirane; firajoyane	استعلایی؛ ترافرازنده
transcendental, the	بابەتی بەرزەجێیانە؛ بابەتی فراژۆیانە	babeta berzecêyane	امر استعلایی؛ امر ترافرازنده
transcendental phenomenology	دیاردەناسیی بەرزەجێیانە؛ دیاردەناسیی فراژۆیانە	diyardenasiya berzecêyane	پدیدارشناسی استعلایی
transcendental signifier	دالی بەرزەجێیانە؛ دالی فراژۆیانە	dala berzecêyane; nîşandera berzewebû	دال استعلایی
transcendental signified	مەدلوولی بەرزەجێیانە؛ مەدلوولی فراژۆیانە	medlûla berzecêyane	مدلول استعلایی
transcendental subject	سوژەی بەرزەجێیانە؛ سوژەی فراژۆیانە	sûjeya berzecêyane	سوژەی استعلایی
transcendentalism	بەرزەجێ خوازی؛ فراژۆخوازی	berzecêxwazî; berzecêyanexwazî	استعلاگرایی؛ استعلایی‌گری
transcontextual repetition	دووبارەبوونەوەی بەستێنتێپەڕ؛ دووبارەبوونەوەی تەنراوەگوزەر	dubarebûna bestêntêperr; dubarebûna tenraweguzer	تکرار فرابستری؛ تکرار ترابافتی
transcriber	دەنگنووس؛	dengnivîs; rûnivîs; liberhilgir;	آوانویس؛ مستنسخ

English	Kurdish (Sorani)	Kurdish (Kurmanji)	Persian
	ڕوونووس؛ لەبەرهەڵگرەوە	dengnûs	
transcript	ڕوونووس؛ کۆپی؛ نوسخە؛ نووسراوە	rûnûs; kopî; nusxe; nivîs; nûsrawe	نسخه؛ نوشته
transcription	دەنگنووسی؛ ڕوونووسی؛ نوسخە؛ لەبەرهەڵگرتنەوە	dengnivîsî; rûnivîsî; liberhilgirî; dengnûsî	آوانگاری؛ آوانویسی؛ نسخه-برداری
transcultural	نێوانفەرهەنگی؛ نێوانچاندی؛ سەروو فەرهەنگی	navçandî; serçandî; derçandî; nêwanferhengî	ترافرهنگی؛ فرافرهنگی
transfiguration	شێوەگۆڕین؛ بیچم-گۆڕین؛ گۆڕانی ڕوخسار	şêweguherîn; bîçimguherîn; guherîna ruxsar	تغییر شکل؛ تغییر سیما
transformability	گۆڕانهەڵگری	guherînbarî; gorranhilgirî	تحول‌پذیری
transformation	گۆڕان؛ شێوەگۆڕان؛ گۆڕانی شێوە	guherîn; gorran; şêweguherîn	دگرگونی؛ تغییر؛ تغییر شکل
transformational linguistics	زمانناسیی شێوەگۆڕان	zimannasiya şêweguheranê	زبان‌شناسی گشتاری
transformational rules	ڕێساگەلی شێوەگۆڕان	rêsayên şêweguheranê	قواعد گشتاری
transformationalism	گۆڕانکاریخوازی	guherînkarîxwazî	تحول‌گرایی؛ دگرگونی خواهی
transgression	دەستدرێژی؛ سەرپێچی؛ سنووربەزاندن	destdirêjî; serpêçî; sînorbuherî; zêdegavî	تجاوز؛ تخطی
transhistorical	مێژووتێپەڕ؛ نێوان-مێژوویی؛ بان-مێژوویی	mêjûtêperr; derdîrokî; serdîrokî; banmêjûyî	تراتاریخی؛ فراتاریخی

transhistoricity	مێژووتێپەڕی؛ نێوان-مێژوویيەتی؛ بان-مێژوومەندی	mêjûtêperrî; derdîrokitî; serdîrokitî; banmêjûmendî	تراتاریخیت؛ فراتاریخمندی
transindividual other	ئەویتری تاکتێپەڕ؛ ئەویدیی نێوانکەسی	ya/yê dina taktêperr; ewîdiyiya nêwankesî	دیگری ترافردی؛ دیگری فرافردی
trans-subjectivation	نێوان-سوژەیی-کردنەوە؛ بان-سوژەسازی	sersûjesazî	تراسوژگی؛ فراانقیادسازی
transition	گواستنەوە؛ تێپەڕین؛ پەڕینەوە	veguhastin; giwastinewe; têperrîn; derbasbûn	گذار؛ انتقال
transitional period	سەردەمی گواستنەوە؛ قۆناغی پەڕینەوە	sedema veguhastnê; qonaxa têperrînê	دوره گذار؛ دوره انتقالی
transitionalist	گواستنەوەخواز؛ لایەنگری گواستنەوە	veguhastinxwaz; layengirê/a giwastineweyê	گذارگرا
transitive	تێنەپەڕ	gerandî	متعدی
translation	وەرگێڕان	wergêrran; wergerr; wergerandin	ترجمه؛ برگردان
transliteration	شێوەنووسی؛ نووسینەوەی دەنگەکان	şêwenivîsî; nivîsîna dengan	صورت‌نویسی؛ نگارش اصوات
transnational entity	کیانی پەڕنەتەوەیی؛ کیانی نێواننەتەوەیی		کیان فراملی؛ کیان بیناملی
transnational feminism	فێمێنیزمی بان-نەتەوەیی؛ فێمێنیزمی نەتەوەتێپەڕ	femenîzma serneteweyî; femenîzma netewetêperr	فمینیسم فراملیتی، فمینیسم تراملیتی

English	Sorani	Kurmanji	Persian
transnational practices	کردەوە بانەتەوەییەکان؛ کردەگەلی نەتەوەتێپەڕ	kirdeweyên serneteweyî; lêkerên netewetêperr; kirdeyên bannetewe	اقدامات فراملی
transnomination → metonymy			
transparency	ڕوونی؛ ئاشکرایی؛ شەفافی؛ لێوەدیاری	zelalî; xuyayî; eşkereyî; ronîtî; lêwediyarî; şefafî	شفافیت؛ وضوح
transparent	ڕوون؛ ئاشکرا؛ دیار	zelal; xuya; eşkere; ron; diyar	شفاف؛ واضح
transparent reading	خوێندنەوەی ئاشکرا	xwendina xuya; xwendina eşkere	خوانش شفاف
transtextuality	باندەقێتی؛ دەقاودەقی؛ دەق-تێپەڕی	serdeqitî; deqtêperrî; deqawdeqî	ترامتنیّت؛ فرامتنیت
transubjectivity	بانزەینییەت؛ زەینییەتتێپەڕی؛ بانسوبژێکتیڤیتە	serzihniyet; zihniyettêperrî; sersubjectivity	تراذهنیت؛ فراذهنیت؛ فراسوبژکتیویته
trauma recovery	چاکبوونەوە لە ترۆما	başbûn ji traumayê	بهبودی از تروما
traumatic experience	ئەزموونی ترۆماتیک	ezmûna traumatîk	تجربه تروماتیک
travel book	گەشتنامە	geştname	سیاحت‌نامه؛ سفرنامه
travel literature	وێژەی گەشتنامە؛ گەشتنامەکان	wêjeya geştname; geştname	ادبیات سفرنامه؛ سیاحت‌نامه‌ها
travesty → burlesque			
treatise	نامیلکە	namîlke	رساله؛ جزوه
triangle of signification	سێ‌گۆشەی	sêgoşeya watedarî	مثلث دلالت

trilogy	سێیانە (بەرهەمێک لە سێ بەشی جیا و سەربەخۆدا)	sêyane (berhemek di sê beşên cuda û serbixwe de)	سه‌گانه (اثری در سه بخش مجزا و مستقل)
trimeter	کێشی سێیانەیی؛ کێشی سێیەکەیی؛ سێبڕگەیی	kêşa sêyaneyî; kêşa sêyekeyî; sêbirrgeyî; sêkîteyî	واحد سه‌تایی؛ وزن سه‌واحدی؛ سه‌هجایی
trinity	سێیانە؛ سێیانەیی (باوک، کوڕ و ڕۆحی پیرۆز)	sêyane; sêyaneyî (bav, kur û ruhê pîroz)	تثلیث (پدر، پسر و روح‌القدس)
triple rhyme	سەروای سێبڕگەیی	serwaya sêkîteyî; serwaya sêbirrgeyî	قافیه‌ی سه‌هجایی
trivial subject	بابەتی بێبایەخ؛ مژاری سووک	mijara bênirx; mijara bêbayex; babeta sûk; babeta negirîng	موضوع پیش‌پاافتاده؛ موضوع سطحی
trivium	وانەگەلی سێیانە (ڕێزمان، ڕیتۆریک و دیالێکتیک)	waneyên sêyane (rêziman, rîtorîk û diyalektîk)	دروس سه‌گانه (دستور، کلام و جدل)
trochaic	ترۆکەیک؛ بڕگەی دووبەشی (بەشی یەکەم گوشاردار و بەشی دووەم بێ-گوشار)	trokeyk; birrgeya dubeşî; kîteya dubeşî (beşa yekem guşardar û beşa duyem bêguşar)	تروکیک؛ دوهجایی ضرب‌آغاز؛ هجای دوبخشی (بخش نخست تکیه‌دار و بخش دوم بدون تکیه)
Troilus stanza → rhyme royal			
trope	هونەر؛ تەکنیک	huner; teknîk	شگرد؛ فن
trope of limitation	هونەری سنووردانان؛ تەکنیکی سنووردارێتی	hunera sînordarî	شگرد تحدیدی

tropological	ڕاڤەناسانە؛ ڕاڤەکارانە	ravenasane; ravekarane	تاویل‌شناسانه
true rhyme → perfect rhyme			
true wit	زەوقی حەقیقی؛ سەلیقەی ڕاستەقینە	zewqa heqîqî; selîqeya heqîqî	قریحه‌ی حقیقی؛ ذوق حقیقی
truth	حەقیقەت؛ ڕاستی؛ ڕاستەقینە	heqîqet; rastî; rasteqîne	حقیقت
truth content	ناوەرۆکی حەقیقەت؛ ناواخنی ڕاستەقینە	naveroka heqîqet; nawaxniya rasteqîne	محتوای حقیقت
truth value	بایەخی حەقیقەت؛ بەهای ڕاستی	nirxa rastî; bayexa heqîqet; behaya rastî	ارزش صدق
Tudor period	سەردەمی فەرمانڕەوایانی تیۆدۆر (١٦٠٣-١٤٨٥)	serdema fermanrewayiya Tudor (1485-1603)	دوره‌ی فرمانروایان تیودر (١٤٨٥-١٦٠٣)
turning point	خاڵی وەرچەرخان	xala werçerxanê	نقطه عطف
two-syllable rhyme	سەروای جووتبڕگەیی	serwaya cotkîteyî; serwaya cûtbirrgeyî	قافیه‌ی دوهجایی
type (1)	نموونە؛ جۆر؛ چەشن؛ میناک	nimûne; mînak; cûr; çeşin; wekok	نوع؛ سنخ؛ نمونه؛ الگو
type (2)	پیت؛ پیتی چاپ؛ تایپ	pît; tîp; pîtên çapê; tayp	حرف؛ حروف چاپ؛ تایپ
typical	نموونەیی؛ نموونەی بەرچاو	nimûneyî; nimûneya berçav	نمونه‌ای؛ مثالی؛ نوعی
typicality	تایبەتمەندی؛ هاوکۆکی لەگەڵ جۆری تایبەتدا	taybetmendî	خصوصیت؛ هماهنگی با نوعی خاص

typification	دیاری کردنی نموونه؛ دەستەبەندی؛ چەشنبەندی؛ پۆلێنکاری	diyarkirina nimûneyê; çeşinbendî; polênkarî; destebendî	تعیین نمونه؛ سنخ‌پردازی؛ دسته‌بندی؛ طبقه‌بندی
typographical arrangement	ڕێکوپێک کردنی چاپی؛ جێبەجێکاریی چاپی	rêkûpêkiya çapî; cihbicihkariya çapî	آرایش چاپی؛ تنظیمات چاپی
typography	چاپ؛ ئامادەکردن بۆ چاپ؛ هونەری پێناسەی نموونەکان	çap; amdekirin ji bo çapê; hunera pênase ya nimûneyan	چاپ؛ آماده‌سازی برای چاپ؛ فن تعریف نمونه‌ها
typological	چەشنناسانە؛ جۆرەناسانە؛ نموونەناسانە	çeşnnasane; curenasane; nimûnenasane	نوع‌شناختی؛ سنخ‌شناسانه
typological interpretation	ڕاڤەی چەشنناسانە	raveya çeşnnasane; raveya curenasane	تاویل نوع-شناختی؛ تاویل سنخ‌شناسانه
typology	چەشنناسی؛ جۆرەناسی؛ نموونەناسی	curenasî; çeşnnasî; nimûnenasî	نوع‌شناسی؛ سنخ‌شناسی؛ گونه‌شناسی
tyranny of the past	ستەمکاریی ڕابردوو؛ زۆرداریی ڕابردوو	zordariya borî; stemkariya rabirdû	جباریت گذشته

U

English	کوردی	Kurdî	فارسی
ultimacy	کۆتایی؛ ئەوپەڕ؛ لووتکە؛ بنچینە	dûmahîtî; dawîtî; kutahî; ewperr; lûtke; binçîne	نهایت؛ غایت؛ اوج؛ اساس
ultimate	دوایین؛ دوایی؛ دواهەمین؛ کۆتایی	dawîn; diwayî; kutahî; diwahemîn; diwayî	نهایی؛ غایی
ultimate truth	حەقیقەتی کۆتایی؛ دواهەمین ڕاستەقینە	heqîqeta kutahî; diwahemîn rasteqîne	حقیقت غایی
ultraism	ئەوپەڕخوازی؛ توندڕەوی؛ زێدەڕۆیی	ewperrxwazî; tundrewî; zêderewî	ماوراگرایی؛ افراط‌گرایی؛ افراط
un-self-deconstructive	خۆ-هەڵنەوەشێنەر؛ خود-پێکهاتە-ناهەڵوەشێن	xwe-nehilweşêner; xwe-pêkhate-nehilweşîn	خود-شالوده--نشکن؛ خود-ساختار-نازدا
unabridged	بەربڵاو؛ بەرفراوان؛ کورتنەکراو	berbelav; berfirawan; kinnekirî; kurtnekirî	مشروح؛ خلاصه-نشده
unacknowledged constructiveness	هەڵسازراویی دانپێدانەنراو؛ سازێنەریی نەناسێندراو	sazîneriya nenaskirî; avadaritiya nenasbûyî	برساخت‌وارگی ناشناخته؛ سازندگی تصدیق‌نشده

English	Sorani	Kurmanji	Persian
unaffected	کارتێنەکراو	neguherbar; neguhertî; destlêneketî; kartênekirî	تاثیرنپذیرفته؛ تاثیرناپذیر
unanimism	هاوڕایەتی؛ هاودەنگیتی؛ هاوبۆچوونی	hevdengitî; hevrayî; yeknêrînî; hevboçûnî	بلامنازعی؛ متفق‌القولی؛ اتفاق نظر
unauthorized edition	چاپی بڕواپێنەکراو؛ چاپی بێ‌مۆڵەت (ی دانەر یان بڵاوکەرەوە)	çapa bawerpênekirî; çapa nepêbawer; çapa neqebûlbar; çapa bêmolet (ya daner yan belavker)	چاپ غیرمجاز؛ چاپ غیرموثق؛ چاپ بدون مجوز (مولف یا ناشر)
uncommented	بێ‌شرۆڤە	bêşirove	بدون‌شرح
unconscious	ناخودئاگا؛ ناهۆشیار؛ نەست	nehuşyar; nest; bêhay; derhiş	ناخودآگاه
unconscious, the	بابەتی ناخودئاگا؛ بابەتی ناهۆشیار	babeta bêhay; babeta derhiş	امر ناخودآگاه
unconscious impulses	پاڵنەرگەلی ناخودئاگا؛ هەڵخڕە ناهۆشیارەکان	palnerên bêhay; hilxirrên derhiş	انگیزه‌های ناخودآگاه
unconscious mind	زەینی ناخودئاگا	zihna derhiş; zeyna bêhay	ضمیر ناخوداگاه؛ ذهن ناخودآگاه
unconscious optics	ڕووناکی‌ناسیی ناخودئاگا	rûnakînasiya derhiş	نورشناسی ناخودآگاه
undecidable	بڕیارلێنەدراو؛ بڕیارهەڵنەگر	biryarnedayî; biryarhilnegir; biryarnebar	داوری‌ناپذیر؛ تصمیم‌ناپذیر
undecidability	بڕیارلێنەدراوێتی؛ بڕیارهەڵنەگری	biryarnedayitî; biryarhilnegirî; biryarnebarî	داوری‌ناپذیری؛ تصمیم‌ناپذیری
underdetermination	دابینکراوێتیی کەم-پاتە؛ کەم-	dabînkiriya kempate;	تعین ناقص

	دیاریکراوێتیی	kêmdiyarkiritî	
underground literature	ئەدەبی ژێرزەوینی	wêjeya binerdî; edeba jêrzewînî	ادبیات زیرزمینی
underlying motif	لاواتای سەرانسەری؛ بنواتای سەرتاسەری	lawateya seranserî; binwateya sertaserî	بن‌مایه سرتاسری
underplot	گەلاڵەی ژێرین؛ ژێرگەلاڵە	gelaleya jêrîn; bingelale	پیرنگ فرعی؛ زیرطرح
understanding	تێگەیین؛ فام	têgihîn; fem	فهم؛ درک؛ شعور
understatement	بەکەمزانین؛ بەکەمدانان	bikêmzanîn; bihindikzanî; bikemdanan	تحقیر؛ کوچک- شماری؛ کم‌بینی
under oath	سوێندخواردوو	sondxwarî	قسم‌خورده
undeveloped	ناپێشکەوتوو	nepêşketî; pêşveneçûyî	توسعه نیافته
unearned income	داهاتی بەلاش؛ داهاتی ڕەنجبۆنەدراو	debara hewarahatî; dahata belaş; dahata rencbonedayî	درآمد بادآورده
unemployment rate	ڕێژەی بێکاری	rêjeya bêkariyê	نرخ بیکاری
unequal growth	گەشەی نایەکسان	geşeya neyeksan	رشد نابرابر
unfathomable	ناتێگەیینی؛ تێگەیینهەڵنەگر؛ فامهەڵنەگر	nefembar; netêgihînî; têgihînhilnegir; famhilnegir	غیرقابل درک؛ درک‌ناپذیر
unfinished	ناتەواو	netemam; nivîşkan	ناتمام
unification	بەیەکبوون؛ یەکگرتنەوە	yekgirtin; yekbûn	اتحاد؛ متحد شدن
uniform	هاوشێوە؛ هاوبیچم؛ یەکبیچم	hevşêwe; hevbîçim; yekteşe	متحدالشکل؛ هم‌شکل؛ مشابه

uniformity	هاوشێوەیی؛ هاوبیچمی؛ یەک-بیچمی	hevşêweyî; hevbîçimî; yekteşeyî	همشکلی؛ مشابهت
uniformity condition	مەرجی هاوشێوەیی	merca hevşêweyî	شرط مشابهت
unimaginative literature	ئەدەبی ناخەیاڵکرد؛ وێژەی ناخەیاڵی	wêjeya nexeyalî, edeba nexeyalkirî	ادبیات غیرتخیلی
union	یەکبوون؛ یەکە	yekbûn; yeke	واحد
unipolar	یەکجەمسەر؛ تاکجەمسەر	yekcemser; tekcemser	تکقطب؛ تک-قطبی (صفت)
unipolarity	یەکجەمسەری؛ تاکجەمسەریتی	yekcemserî; tekcemseritî	تکقطبی (اسم)
unique	بێهاوتا؛ تاکوتەنیا؛ بێوێنە	bêhempa; bêmînak; bêwêne; bêwekok; tekûtenya; bêhevta	بینظیر؛ بیتا؛ یگانه؛ یکّه؛ منحصر به فرد
unique phenomen	دیاردەی بێهاوتا؛ دیاردەی بێوێنە	diyardeya bêmînak; diyardeya bêhevta	پدیدەی بینظیر؛ پدیدار یکّه
uniqueness	بێهاوتایی؛ تاکوتەنیایی؛ بێ-وێنەیی	bêhevtayî; tekûtenyayî; bêwêneyî; bêmînakî	یکتایی
unisemantic	تاکواتا؛ تاک-مانایی	takwate; takmane	تکمعنا؛ تک-معنایی
unit	یەکە	yeke	واحد
units of meaning	یەکەگەلی واتایی	yekeyên wateyî	واحدهای معنایی
unity	یەکێتی؛ یەکبوون	yekitî; yekbûn	اتحاد
unity in multiplicity	یەکێتی لە فرەڕەنگیدا	yekitî di firerengiyê de	وحدت در کثرت

unity of action	یەکێتیی کردەوە	yekitiya kirdeweyê; yekitiya lêkerê	وحدت عمل
unity of effect	یەکێتیی کاریگەرێتی؛ یەکێتیی کارتێکەری	yekitiya bandorê; yekitiya karîgerîtiyê; yekitiya kartêkeriyê	وحدت تاثیر
unity of opposites	یەکێتیی دژەکان؛ کۆبوونەوەی دژبەرەکان	yekitiya dijberan; yekitiya hevrikan; yekbûna hevberan	وحدت اضداد؛ جمع اضداد
unity of place	یەکێتیی شوێن	yekitiya şûn	وحدت مکان
unity of time	یەکێتیی کات	yekitiya dem; yekitiya kat	وحدت زمان
unity of tone	یەکێتیی لەحن؛ یەکێتیی هەوا؛ یەکێتیی ڕاییژ	yekitiya lehn; yekitiya hewa; yekitiya rabêj	وحدت لحن
universal	جیهانی؛ گەردوونی؛ دنیاداگر؛ جیهانداگر	cîhanî; gerdûnî; dunyadagir; cîhandagir	جهانی؛ جهان-شمول؛ جهان-گستر
universal, the	بابەتی جیهانی؛ بابەتی گەردوونی؛ بابەتی دنیاداگر	babeta cîhanî; babeta gerdûnî; babeta dunyadagir	امر جهان‌شمول؛ امر جهان‌گستر
universality	دنیاداگری؛ گشتگرێتی	dunyadagirî; giştgiritî	جهان‌شمولیت؛ جامعیّت؛ فراگیری
universals	جیهانییەکان؛ هاوبەشەکان	cîhanî; hevparan	جهانی‌ها؛ مشترکات
universal enquiry	توێژینەوەی گشتگیر؛ لێکۆڵینەوەی دنیاداگر	lêkolîna dunyadagir; tiwêjîneweya giştgir	پژوهش جامع؛ تحقیق جهان-شمول

universal human values	بەها مرۆییە گەردوونییەکان؛ نرخە مرۆییە دنیاداگرەکان	nirxên mirovî yên dunyadagir; behayên mirovî yên gerdûnî	ارزش‌های انسانی جهان-شمول
universal symbol	هێمای جیهانی؛ هێمای گشتی؛ هێمای دنیاداگر	hêmaya cîhanî; hêmaya giştî; hêmaya dunyadagir	نماد جهان-شمول
universe	جیهان؛ گەردوون؛ دنیا؛ گیتی	cîhan; dunya; gerdûn; alem; gîtî	جهان؛ دنیا؛ گیتی
universe of discourse	جیهانی گوتە	cîhana goteyê	دنیای سخن
univocal	تاکواتا؛ تاکمانا	yekdeng; tekwate; takmane	تک‌معنا
unknotting → denouement			
unlimited	بێ‌سنوور	bêsînor	نامحدود؛ بی‌حد و مرز
unlimited semiosis	نیشانەدانانی بێ-سنوور؛ نیشانەسازیی بێ‌سنوور	nîşanesaziya bêsînor; nîşanedanana bêsînor	نشانه‌پردازی نامحدود
unlimitedness	بێ‌سنووری	bêsînorî	نامحدودیت
unmarked	بێ‌نیشان	bênîşan	بی‌نشان
unmotivated	هەڵنەخراو؛ هەڵنەخڕێنراو؛ پاڵنەنراو؛ نەورووژێنراو	hannekirî; palnekirî; newirûjinî; hilnexirraw	ناانگیخته
unpunctuated novel	رۆمانی خاڵبەندینەکراو؛ رۆمانی بێ‌خاڵبەندی	romana bêxalbendî; romana xalbendînekirî	رمان بدون سجاوندی
unquestionable	پرسیارهەڵنەگر؛ تەواودڵنیا	negumanbar; pirsyarhilnegir; temamdilniya	مسلّم؛ غیرقابل-تردید

unreal	ناواقیعی	newaqiî	غیرواقعی
unreason	نائاوەز	neawez	ناخرد
unreflective	نابیرکردنەوەیی؛ نابیریارانە	nebîryarane; neramandar; nebîrkirinî	غیرتاملی
unreliable narrative	گێڕانەوەی بڕواپێنەکراو	vegêrrana nepêbawer; gêrraneweya bawerpênekirî	روایت نامعتبر
unreliable narrator	گێڕەوەی بڕواپێنەکراو؛ وەگێڕی متمانەپێنەکراو	vegêrrê/a nepêbawer; gêrrewê/a bawerpênekirî	راوی نامعتبر
untouched	کارتێنەکراو	kartênekirî; destnekirî	غیرمتأثر
untranslatableness	وەرگێڕانهەڵنەگری؛ ناوەرگێڕدراوێتی؛ لەوەرگێڕاننەهاتوویی	wergerrnebarî; wergerranhilnegirî; newergerritî	ترجمەناپذیری
unvoiced	کپ (لە زمانەوانیدا؛ پێچەوانەی گڕ)	bêdeng; kip (di zimanvaniyê de; berovajiyê girr)	بی‌صدا؛ صامت
upper class	چینی سەروو	çîna jorîn; çîna serû	طبقه بالا؛ طبقه اجتماعی بالا
urban	شاری	bajarî; şarî	شهری
urban society	کۆمەڵگای شاری	civaka bajarî; komelgeha şarî	جامعه‌ی شهری
urban sociology	کۆمەڵناسیی شاری	civaknasiya bajarî; komelgehnasiya şarî	جامعه‌شناسی شهری
urban studies	توێژینەوە شارییەکان	vekolînên bajarî; tiwêjîneweyên şarî	مطالعات شهری
urbanization	گەشەپێدانی شاری؛ شارسازی	geşepêdana bajarî; şarsazî	توسعه شهری؛ شهرسازی

urbanism	شارنشینی؛ شارچێتی؛ شارخوازی	bajêritî; şarnişînî; bajarxwazî; şarhezî	شهرنشینی
use value	بایەخی بەکارهێنان	nirxa bikarhinanê; bayexa bikarhinanê	ارزش به-کارگیری
utilitarianism	بەرژەوەندخوازی	berjewendîxwazî	سودجویی‌گرایی؛ مکتب اصالت فایده
utopia	یۆتۆپیا؛ شاری ئاوات؛ ئاواتەشار؛ خەونەشار	yotopya; bajara awatê; xewneşar	آرمان‌شهر؛ مدینه‌ی فاضله
utopian literature	ئەدەبی یۆتۆپیایی؛ وێژەی خەونەشاری	wêjeya yotopyayî; edeba xewneşarî	ادبیات آرمان-شهری
utopianism	یۆتۆپیاخوازی؛ خەونەشارخوازی	yotopyaxwazî; xewneşarxwazî	آرمان‌شهرگرایی؛ آرمان‌شهرباوری
utopianist	یۆتۆپیاخواز؛ خەونەشارخواز	yotopyaxwaz; xewneşarxwaz	آرمان‌شهرگرا
utterance	دەربڕاو؛ دەربڕین؛ گوتە؛ پاژگوتە؛ پارچەپەیڤ؛ پاژپەیڤ	derbirrîn; gotin; gote; pajgote; parçepeyv; pajpeyv	گفته؛ پاره‌گفتار؛ اظهار؛ بیان

V

English	کوردی	Kurdî	فارسی
vague → ambiguous			
vagueness	شاراوەیی؛ داپۆشراوی	nezelalî; şêlîtî; veşartiyî	ابهام
valuable	بایەخدار؛ بەبایەخ؛ بەهادار	bayexdar; bibayex; bihadar	ارزشمند
valuation	بایەخدانان	bayexdanan; xemilkirin; nirxdanan	ارزش‌گذاری
value	بایەخ؛ بەها؛ نرخ	bayex; beha; nirx	ارزش
value engineering	ئەندازیاریی بایەخ	endazyariya bayex	مهندسی ارزشی؛ مهندسی ارزش
value judgement	هەڵسەنگاندنی بەها؛ بایەخنرخاندن	bayexnirxandin; hilsengandina beha	ارزش‌داوری
value system	سیستەمی بایەخی؛ سیستەمی بەهامەند؛ سیستەمی بەهایی	pergala nirxî; pergala bayexî; sîstema behayî	نظام ارزشی
valueless	بێبایەخ؛ بێبەها	bênirx; bêbeha; bêbayex	بی‌ارزش

vapour	خەیاڵپلاو؛ سەودای خاو	sewdaya xav; xeyalpilaw	خیال خام؛ فکر بیهوده
vantage point	ڕوانگەی گشتگیر	riwangeha giştgîr	نگرش جامع
variable	بگۆڕ؛ گۆڕاو	biguher; guherrok; bigorr; gorrek; guherînbar	متغیر
vegetarian ecofeminism	فیمێنیزمی ژینگەپارێزی ڕووەکخۆر	femînîzma jîngeparêz a riwekxwer	فمنیسم زیست-محیطی گیاه-خوار
vehicle (1)	هەڵگر؛ لەخۆگر	hilgir; lixwegir	دربرگیرنده؛ وسیله؛ پذیر
vehicle (2)	لێچوو (لە لێکچووندا)	lêçû (di lêkçûnê de)	مشبه به
veil of illusion	دەمامکی وەهم	demamika wehmê	نقاب توهم
verbal art	هونەری گوتەیی؛ هونەری بێژەیی	hunera gotinî; hunera goteyî; hunera bêjeyî	هنر کلامی؛ هنر لفظی
verbal atrefact	دەستکردی گوتەیی	destkiriya peyvî; destkirda goteyî	مصنوع کلامی
verbal craftsmanship	مامۆستایەتی لە گوتەدا؛ لێهاتوویی بێژەیی	mamosteyî di gotinê da; lêhatûyiya bêjeyî	استادی در سخن؛ مهارت لفظی
verbal density	تێکچڕاویی گوتەیی؛ تێکگوشراویی گوتەیی	têkguvaştiya peyvî; têkguşrawiya goteyî	تراکم کلامی
verbal icon	وێنەی گوتەیی؛ وێنەنیشانەی گوتەیی	wêneya peyvî; wênenîşaneya goteyî	تصویر کلامی؛ شمایل کلامی
verbal image → verbal icon			
verbal irony	تەوسی گوتەیی (داشۆرینی شێوەپێداهەڵدان)	tewsa peyvî; tewsa gotinî (daşorîna şêwe pêdahildanê)	طنز کلامی (هجو شبه-ستایش)

verbal meaning	واتای گوتەیی؛ مانای وشەیی	wateya peyvî; manaya goteyî	معنای لفظی
verbal ornament	ڕازاندنەوەی وشەیی؛ ڕازاندنەوەی گوتەیی	xemilandina peyvî; razanaweya goteyî	تزیین لفظی
verbal structure	پێکهاتەی گوتەیی	pêkhateya goteyî; pêkhateya peyvî	ساختار کلامی
verbalism	گوتەپێوی؛ بێژەخوازی	gotinpîvî; bêjexwazî	سخن‌سنجی؛ لفظی‌گرایی
verbalization	گوتەڕازاندنەوە؛ ڕازاندنەوەی پەیڤ	gotinxemilandin; peyvxemilandin	سخن‌آرایی
verbose	درێژدادڕ؛ فرەوێژ؛ فرەوێژانە؛ زۆربڵێ؛ قسەفرەکەر	dirêjkir; pirrbêj; firebêj; firebêjane; zorbillê; geleaxêv	پرحرف
verbosity	درێژدادڕی؛ فرەوێژی؛ قسەفرەکەری	geleaxêvî; dirêjkirî; pirrbêjî	پرحرفی
verisimilitude	حەقیقەتنوێنی؛ ڕاستی‌نوێنی	heqîqetniwênî; rastîniwênî	حقیقت‌نمایی
vernacular	زمانی دایک؛ زمانی ناوچەیی؛ زمانی زکماکی	zimanê zikmakî; zimanê dayik; zimanê navçeyî	زبان مادری؛ زبان بومی
vernacular literature	ئەدەبی ناوچەیی؛ وێژەی خۆجێیی	wêjeya navçeyî; wêjeya xwecihî, edeba deverî	ادبیات بومی
versatility → eloquence			
vers libre (Fr.)	شیعری ئازاد	hilbesta azad	شعر آزاد
verse (1)	شیعر؛ هەڵبەست؛ هۆنراوە	hilbest; honrawe	شعر
verse (2)	دێڕەشیعر؛ ئایەت	dêrehilbest; dêreşiîr; ayet	بیت شعری؛ مصراع شعری؛

verse epistle	نامیلکەی شیعری	namîlkeya hɛlbestî	رسالەی شعری
versification	زانستی کێش و سەروا؛ هەڵبەستسازی؛ هۆنینەوە؛ شیعردانان	zanista kêşa ûserwayê; hilbestsazî; honînewe	نظم‌پردازی؛ علم قافیه و عروض
versifier → poet			
version	نوسخە؛ گێڕانەوە	nusxe; vegêrran; gêrranewe	نسخه؛ روایت؛ نقل
verso	پەڕەی لای چەپ	rûpela aliyê çep	صفحه سمت چپ
vertical mobility	جوولەی ئەستوونی؛ بزاوتی ئەستوونی	bizava çikana; cûleya stûnî	تحرک عمودی
Victorian period	سەردەمی ڤیکتۆریا (سەدەی نۆزدەهەم و بە تایبەت ماوەی نێوان ساڵانی ١٨٣٧ بۆ ١٩٠١)	serdema Victoria (sedsala nozdehem û nemaze maweya nav salên 1837-1901)	عصر ویکتوریا (قرن نوزدهم و به ویژه سال‌های ۱۸۳۷ تا ۱۹۰۱)
view → viewpoint			
view of the world → worldview			
viewpoint	ڕوانگە؛ گۆشەنیگا	riwangeh	نگرش؛ چشم‌-انداز؛ زاویەی دید
villain	کەسێتیی خراپ؛ تاوانکار	kesayetiya/ê xirap; tawankar	شخصیت شریر
virgin	باکیرە؛ ژنی پاک و دیندار؛ پاکیزە	bikir; bakire; jina pak û oldar; paqij	باکره

Virgin play	شانۆی ژیانی مریەمی پاکیزە	şanoya jiyana Meryema paqij	نمایش زندگی مریم مقدس
vision	ڕوانین؛ بینایی؛ زانایی	riwanîn; bînayî; zanayî	بصیرت؛ بینایی
visual	دیداری؛ دیتنی	dîtinî; dîdarî	بصری
visual arts	هونەرگەلی دیداری؛ هونەرە دیتنییەکان	hunerên dîtinî; hunerên dîdarî	هنرهای دیداری؛ هنرهای تجسمی
visual imagery	وێنەی خەیاڵکردی دیداری	wêneya xeyalkird a dîdarî	صور خیال بصری
visual metaphor	خواستنی دیداری	xwastina dîdarî; xwastina dîtinî	استعارەی بصری
voice	دەنگ	deng	صدا
voiced	گڕ (لە زمانەوانیدا پێچەوانەی کپ)	girr (di zimanvaniyê de pêçêwaneya kip)	صدادار
vowel	بزوێن	bizwên; dengdêr	مصوت؛ صدادار؛ واکە
vowel insertion	تێپەستنی بزوێن؛ ئاخنینی بزوێن؛ بزوێن-خستنەسەر	qimkirina bizwênê; axinîna dengdêrê; bizwênçikandin	درج مصوت؛ افزایش واج صدادار
vulgar	کۆنکەوتە؛ کۆنباو؛ نزم؛ ناپێشکەوتوو	kevinketî; konbaw; nizim; nepêşketî; hetikî; lewitî	مبتذل؛ پیش-پاافتادە؛ پست؛ ناپروردە
vulgar Freudianism	فرۆیدخوازیی کۆنکەوتە	Freudxwaziya kevinketî	فرویدیسم مبتذل؛ فرویدیسم عوامانە
vulgar Marxism	مارکسیزمی کۆنکەوتە	Marxîzma kevinketî	مارکسیسم مبتذل؛ مارکسیسم عوامانە

W

English	کوردی	Kurdî	فارسی
wandering of meaning	پاشاگەردانیی واتا	zolikiya wateyê; paşagerdaniya wateyê	سرگردانی معنا
war-songs	سروودی شەڕ	sirûda şer	سرود جنگ
war crime	تاوانی شەڕ	tawana şer	جنایت جنگی
weeping comedy → sentimental comedy			
welfare state	دەوڵەتی خۆشبژیوی	devleta xweşbijêwiyê	دولت رفاه
well-formed	خۆشبیچم؛ خۆش-داڕێژراو	başçêbûyî; xweşdarijandî; xweşbîçim	خوش‌ساخت
well-founded	بنەڕەتدار؛ باش‌بنیاتنراو؛ باش‌بنەما	başbingeh; çakdarijandî; başhirjenî	خوب‌بنیاد؛ نیک‌نهاد
well-made	چاک‌چێکراو؛ باش-دروستکراو؛ چاک-داڕێژراو	başçêkirî; başdirustkirî; başhirjenî	خوش‌ساخت

well-made play	شانۆنامەی چاک-داڕێژراو	şanonameya çakçêkirî	نمایش‌نامه‌ی خوش‌ساخت
well-structured→ well-made			
Western novels	ڕۆمانی گاوانەکان؛ ڕۆمانگەلی تایبەت بە ژیانی گاوانە ئەمریکییەکان	romana gavanan; romana taybet bi gavanên Emerîkî	رمان گاوچرانان؛ رمان‌های مربوط به گاوچرانان امریکایی
westernism	ڕۆژئاواخوازیی	rojavaxwazî	غرب‌گرایی
westernization	بەڕۆژئاوایی کردن؛ بەڕۆژئاوایی‌بوون	rojavayî kirin; birojavayîbûn	ترویج آداب و رسوم غربی؛ غربی شدن
white ink	مەرەکەبی سپی (لە زاراوەکانی هێلێن سیکسوو)	ximava spî; merekeba spî (ji biwêjên Helen Cixous)	جوهر سفید (از اصطلاحکات هلن سیکسو)
whole	گشت؛ هاماو؛ کۆ	gişt; hamaw; tev	کل
wholeness	گشتێتی	tevahitî; giştitî	کلیت
who's who	پێرستی ناوداران	pêrista navdaran	فهرست رجال
wide scope	ئاقاری بەربڵاو	qada berfireh; aqara berbelav	حوزه‌ی گسترده
will	خواست؛ ئیرادە؛ ویست	daxwaz; xwestek; îrade; wîst	اراده
will to power	خواستی هێز؛ ویستی دەسەڵات؛ ئیرادەی سەربەهێز	xwesteka hêzê; desthilatwîstî; daxwaza serbihêzê	اراده‌ی معطوف به قدرت
willing suspension of disbelief	دواخستنەوەی هۆشیارانەی بێبڕوایی؛ هەڵپەساردنی	paşvexistina haydarane ya bêbawerî; dûvrexistina agadarane ya	تعلیق آگاهانه ناباوری

	ئاگادارانەی بێبڕوایی	bêbirrwayî	
wisdom	زانایی؛ تێگەیشتوویی	zanayî; têgihîştiyî	حکمت؛ دانایی
wish	ئاوات؛ حەز؛ ئارەزوو	awat; hez; arizû	آرزو
wit	سەلیقە؛ وردبینی؛ گورجی؛ زیرەکی	selîqe; hûrbînî; wirdbînî; gurcî; zîrekî; jîrî	ذوق؛ نکتەدانی؛ دقت؛ زیرکی
witticism → jocularity			
witty	نوکتەبێژ؛ قسەزان؛ نەستەقبێژ	henekbêj; laqirdîbêj; zimanxweş; qisezan; nuktebêj	نکتەپرداز؛ لطیفەگو؛ بذلە-گو؛ حاضرجواب
women's lib	بزووتنەوەی ئازادیی ژنان	tevgera azadiya jinan; bizava serbestiya jinan	نهضت آزادی زنان
womanhood	ژنێتی	jinitî; mêyîtî	زنیّت
women empowering	تواناسازیی ژنان	xurtkirina jinan; tiwanasaziya jinan	توانمندسازی زنان
women participation level	ڕادەی بەشداریی ژنان	radeya beşdariya jinan; astatevlîbûna jinan	میزان مشارکت زنان
women studies	توێژینەوەی ژنان؛ لێکۆڵینەوەی ژنانە	lêkolînên jinan; tiwêjîneweyên jinan	مطالعات زنان؛ پژوهش‌های زنانە
women's writing → écriture feminine			
wording → diction			
words of comparison	وشەگەلی بەراوردکاری؛ ئامرازی شوبهاندن	peyvên berhevdanê; amraza şubhandinê	ادات تشبیه
work-song	گۆرانیی کار؛ سترانی	strana karî	ترانەی کار

work ethic	ویژدانی پیشەیی	wîjdana karî; rewişta pîşeyî; sinciya karî	وجدان کاری؛ اخلاق کاری
work of art	بەرهەمی هونەری	berhema hunerî	اثر هنری
working class	چینی کرێکار	çîna karker; çîna kirêkar	طبقه کارگر
wordliness	دنیایی؛ دنیاپەرستی	dunyayî; dunyaperestî	دنیاپرستی؛ دنیایی
worldview	جیهانبینی	cîhanbînî	جهان‌بینی
world cultural models	نوێنەکە فەرهەنگییە جیهانییەکان	mînakên çandî yên cîhanî; niwênekên ferhengî yên cîhanî	الگوهای فرهنگی جهانی
world wide web	تۆڕی سەرانسەریی جیهانی	tora seranserî ya cîhanî	شبکه سراسری جهانی
writer	نووسەر؛ نڤیسکار	nivîskar; nûser	نویسنده
writerly	نووسەرانە؛ نڤیسکارانە	nûserane; nivîskarane	نوشتنی
writerly text	دەقی نووسەرانە (لە زاراوەکانی ڕۆلان بارت)	deqa nivîskarane (ji biwêjên Roland Barth)	متن نوشتنی (از اصطلاحات رولان بارت)
writing	نووسین؛ نووسینە؛ نڤیسار	nivîsîn; nûsîne; nivîsar	نوشتن؛ نوشتار
written lexical ambiguity	شاراوەیی وشەیی نووسراو	veşartiyiya peyvî ya nivîskî	ابهام واژگانی مکتوب

X

English	کوردی	Kurdî	فارسی
xanaduism	خانەدووخوازی؛ زانەدووخوازی (ئاماژە بۆ جۆرێ ویژەی خەیاڵکردی وەرگیراو لە شیعرێکی کالێریج)	xanedûxwazî; zanedûxwazî (amaje bi cureyek wêjeya xeyalî di bin bandora Coleridge)	خاندوگرایی؛ زاندوگرایی (اشاره به نوعی ادبیات تخیلی برگرفته از شعری از کالریج)
x-bar theory	تیۆریی ئێکس-بار	teoriya îks-bar	نظریەی ایکس-تیره
xenophobia	بێگانەبێزی؛ ترس لە بیانی؛ تۆقین لە بیانی	biyanîbizdokî; bêganebêzî; neyarî û tirs a biyaniyan; toqîn ji biyanî	بیگانەهراسی
xenophobic	بێگانەبێز؛ لە بیانی تۆقاو	biyanîbizdok; bêganebêz	بیگانەهراس
Xenophonic	گێزێنیفۆنی؛ گەزەنەفۆنی؛ زەنەفۆنی	Gezenefonî; Zenefonî	گزنفونی

Y

English	کوردی	Kurdî	فارسی
year book	کتێبی ساڵ	pirtûka salê; kitêba salê	کتاب سال
Yeats stanza	پارچەی هەشتدێڕی سەروادار(تایبەت بە هەندێ شیعری یەیتس)	parçeya heştdêrî ya serwadar (taybet bi hin hilbestên Yeats)	بند هشت- مصراعی مقفی (خاص برخی اشعار ییتس)
yellow journalism	ڕۆژنامەوانیی زەرد؛ ڕۆژنامەگەریی زەرد	rojnamevaniya zer; rojnamegeriya qîçik	روزنامەنگاری زرد
yellow press	چاپەمەنیی زەرد؛ بڵاوکراوەی زەرد	çapemeniya zer; belavokên qîçik	مطبوعات زرد

Z

English	کوردی	Kurdî	فارسی
zany	کەسایەتیی گەمژە (لە کۆمێدیدا)	kesayetiya/ê gemje; kesêtiya/ê pêkenok (di komediyê de)	شخصیت ابله (در کمدی)
zeitgeist (Gr.)	گیانی سەردەم؛ ڕۆحی زەمەن	giyana serdemê; ruha zemanê	روح زمانه
zero value	بایەخی سفر	nirxa sifir; bayexa sifir	ارزش صفر
zeugma	(تەکنیکی) کۆکاری؛ کۆکردنەوەی دوو وشەی ناهاوچەشن	(teknîka) kokarî; hevedudaniya du peyvên nehevçeşin	مطابقه معنایی؛ ترکیب دو واژه نامتجانس
Zeus	زێئوس؛ خوای خواکان (لە ئوستوورەکانی یۆنانی کەونارادا)	Zeus; Xwedêyê xwedêyan (di ustûreyên Yewnana kevnar de)	زئوس؛ خدای خدایان (در اساطیر یونان باستان)
zone	ناوچە؛ دەڤەر؛ ئاقار	navçe; dever; aqar	ناحیه؛ حوزه
zone of indifference	دەڤەری کەمتەرخەمی؛ ئاقاری بێ‌هەڵوێستی	devera bêhilwêstiyê; aqara kêmtirxemiyê	حوزه بی‌تفاوتی